

שבוע פרשת וישלח

(25 November – 1 December 12)

י"א – י"ז כסלו ה'תשע"ג

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל-שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְגָךָ וְתִירֶשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבִהְמֹתֶיךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ. הֲשִׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֵת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרִאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֲמַת.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיֵנִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִלָּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלָל שִׁיעוֹר תַּהֲלִים כְּפִי שְׁמַתְחֵלָה לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזִירָה בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בְּנָיו לֵאמֹר פֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיַּחַנְךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פְּנֵי אֱלֹהֶיךָ וְיִשֵּׁם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש
פְּרוּך אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תַּפִּילִין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתָו לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלחוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"י)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובכ"ב פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדלים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לַיְלָב בְּסֹד יִשְׂרָיִם וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוֹשִׁים
 לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֲרָר פָּעְלוּ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָכַר עָשָׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
 יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכַּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
 גּוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֲמַת וּמִשְׁפַּט נְאֻמָּנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לְעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֲמַת
 וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חֲכָמָה | יֵרָאֵת
 יְהוָה שִׁכְל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תְּהַלְתּוּ עֲמַדַת לְעַד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־יֵאֵשׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפִיץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
 יִשְׂרָיִם יִבְרָךְ: ג הוֹן וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיִשְׂרָיִם חֲנוּן
 וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹוָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
 עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יֵרָא נִכּוֹן לָבוֹ בְּטַח בִּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יֵרָא
 עַד אֲשֶׁר־יֵרָאֵה בְּצִרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לְאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד קָרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
 י רָשַׁע יֵרָאֵה | וְכַעַם שִׁנְיוֹ יַחַק וְנִמְסָ תְאוֹת רְשָׁעִים תֵּאבֹד:

אגרות קודש

ב"ה, ימי חנוכה, ה'תש"כ

ברוקלין, נ.י.

שנת המאתים להסתלקות הילולא של הבעל שם טוב ז"ל

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו ממוצש"ק.

ויהי רצון אשר כתוכן והתעוררות ימי חנוכה אלו, שענינם הדלקת הנרות, הנרות שהם לעולם, אל מול פני המנורה, וכל הברכות שאינן בטלין לעולם (ראה רמב"ן ריש פ' בהעלותך), והלכה כב"ה דמוסיף והולך מוסיף ואור.

הנה כן יהי' בהפעולות בקדש במשך כל השנה להוסיף בנר מצוה ותורה אור, ובנר ה' נשמת אדם של עצמו ושל הזולת, מתוך שמחה, ותהיינה הפעולות חדרות אור וחיות הנפש, מוארה באור פנימיות תורתו ית', הנמשכת מבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס ב"ה (עיינן אגרת הקדש של כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, נדפסה בהיום יום י"ט כסלו).

בברכה לבשו"ט בכל האמור ולחנוכה שמח,

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיא, קיב..... ג
- (ג) מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי
י"ט כסלו, ה'תשכ"ו ה
- (ד) שיחת יום ב' פרשת וישב,
י"ט כסלו ה'תשכ"ו כה
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת וישלח
(בלה"ק) כרך טו נא
- (ו) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי
יצחק שניאורסאהן זצ"ל נד
- (ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה
ז"ל שניאורסאהן חוברת יח, תרגום מאידיש נה
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישלח נו
- (ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת וישלח נז
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישלח פ
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת וישלח פא
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת וישלח צב
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם צה
- שיעורי רמב"ם** – מהדורת חזק:
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת וישלח צח
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וישלח קטו
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וישלח קכז
- (יז) נביאים וכתובים
מלכים א פרק ז, תהלים פרק סח קכח
- (יח) משניות סוטה
ביאור קהתי קל
- (יט) עין יעקב מסכת יומא קלז
- (כ) מסכת שבת עם ביאורים
מדף נג עד דף נט קלח
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קסח
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסח
- (כג) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קסט
- (כד) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קע
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קע
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהרי"ש קע
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קעא
- (כח) ספר המאמרים קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ קעא
- (כט) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהרי"צ קעב
- (ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן
אדמו"ר מוהרי"צ קעב
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ קעד
- (לב) חומש לקריאה בציבור קעה
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת וישלח קפב
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש קפג

41 שְׁהִיָּה קִדְּם הַמַּאֲסָר שגם אז עסק רבנו הזקן בהפצת סודות התורה
42 וגילוים לפי תורת החסידות, אבל לאחר היציאה מהמאסר עשה זאת בתוספת
43 מרובה, "ביתר שאת ויתר עז" נִתְבַּטַּל בְּמִילָא הַדִּין והקטרוג על גילוי
44 תורת החסידות לְמַטָּה בעולם הזה, וְיִצְא רבנו הזקן לְחַרוּת. דְּמָזָה
45 מוֹבָן, שְׁתַּכַּן הַפְּתוּב פְּדָה
46 בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי שִׁיף לְעִנְיָן
47 הַפְּצַת תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

48 והולך ומבאר את הקשר בין
49 תוכן הפסוק "פדה בשלום נפשי"
50 והפצת תורת החסידות:
51 וְהִנֵּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל⁴
52 על פסוק זה פְּדָה בְּשָׁלוֹם
53 נִפְשֵׁי מִקְרָב לִי וְגו', אָמַר
54 הַקְּב"ה, כֹּל הָעוֹסֵק
55 בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוֹת חֻסְדִּים
56 וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצְּבוֹר,
57 אָנִי עָלָיו כְּאֵלֹה פְּדָאֵנִי
58 לִי וּלְבָנֵי מִבֵּין
59 אַמּוֹת הָעוֹלָם הֵינּוּ שְׂכוּנַת
60 הַכְּתוּב הַיָּא עַל "פְּדִיָּה" שֶׁל
61 הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּבִיכּוֹל, עַל
62 יְדֵי מַעֲשֵׂיו שֶׁל הָאֵדָם בַּתּוֹרָה,
63 גְּמִילוֹת חֻסְדִּים וְתַפִּילָה. וְעַל-
64 פִּי-זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר, דְּנוֹסָף
65 עַל הַשִּׁיכוֹת דְּהַפְּצַת
66 תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת לְתַכְּן
67 הַפְּתוּב כְּמוֹ שֶׁהוּא
68 כְּפִשּׁוּטוֹ (דְּאִין מִקְרָא
69 יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ⁵ וּלְכֹן
70 אִף שֶׁהַכְּתוּב מְבֹאֵר עַל יְדֵי
71 חֲכָמֵינוּ ז"ל גַּם בְּדֶרֶךְ הַדְּרוֹשׁ, אִין
72 הַכוּנָה לְשׁוּלֵל אֶת הַפִּירוּשׁ
73 הַפְּשׁוּט) – פְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם,
74 מִמַּצֵּב שֶׁל מְרִיבָה הִיפֵךְ הַשְּׁלוֹם,
75 בְּנוֹסָף לְכֹן הֵיא הַפְּצַת
76 תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת) שִׁיכַת
77 גַּם לְעִנְיָן הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוֹת חֻסְדִּים וּמִתְפַּלֵּל עִם
78 הַצְּבוֹר.

79 (ב) וְהִנֵּה פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּכְתוּב זֶה הוּא, אָשֶׁר כִּי בְּרַבִּים
80 הֵיוּ עֲמָדֵי הוּא נְתִינַת טַעַם לְפְדָה בְּשָׁלוֹם

הַחֲסִידוֹת) שִׁיכַת גַּם לְעִנְיָן הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבִגְמִילוֹת חֻסְדִּים וּמִתְפַּלֵּל עִם
הַצְּבוֹר.

(ב) וְהִנֵּה פְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט בְּכְתוּב זֶה הוּא, אָשֶׁר כִּי בְּרַבִּים
הֵיוּ עֲמָדֵי הוּא, אָשֶׁר כִּי בְּרַבִּים הֵיוּ עֲמָדֵי הוּא נְתִינַת טַעַם

1 פְּדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי מִקְרָב לִי כִּי בְּרַבִּים הֵיוּ עֲמָדֵי¹, וְכוּתַב
2 רַבְּנֵי הַזְּקֵן (בְּעַל הַגְּאוּלָּה וְהַשְּׂמֻחָה שִׁיבַא מִמַּאֲסַר בְּיוֹם זֶה, י"ט
3 בְּכִסְלוֹ, בִּשְׁנַת תַּקנ"ט)², וְכַשְׁקָרִיתִי בְּסִפְרֵי תְהִלִּים בְּפִסּוּק פְּדָה
4 בְּשָׁלוֹם נִפְשֵׁי, קִדְּם שֶׁהִתְחַלְתִּי פְּסוּק שְׁלֹא חֲרִיו, יִצְאֵתִי

5 לְחוּפְשֵׁי מִבֵּית הַסּוּהַר בְּשָׁלוֹם
6 מֵה' שְׁלוֹם. וּמוֹבָן מְזָה,
7 מִדְּבָרֵי רַבְּנֵי הַזְּקֵן אֵלֶּה שְׁנַכְתְּבוּ

8 עַל יְדֵי עַם צֵאתוֹ מִהַמַּאֲסַר
9 שְׁתַּכַּן הַפְּתוּב פְּדָה בְּשָׁלוֹם
10 וְגו' שִׁיף הוּא בְּקִשְׁר תּוֹכְנִי
11 לְגֵאוּלַת רַבְּנֵי הַזְּקֵן כִּפִּי
12 שִׁיבֹאֵר לְהֵלֵן.

13 וְהִנֵּה גְּאוּלַת רַבְּנֵי הַזְּקֵן
14 מִמַּאֲסָרוֹ הוּא עִנְיָן הַפְּצַת
15 הַמַּעֲיָנוֹת (שֶׁל תּוֹרַת
16 הַחֲסִידוֹת עַד לְ)חֻצָּה,
17 הַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב גִּילָה כִּי פַעַם
18 עָשָׂה "עֲלִיית נִשְׁמָה" הַיְחִיכֵלוֹ שֶׁל
19 מֶלֶךְ הַמַּשִּׁיחַ, וְעַל שֶׁאֵלְחוֹ מִתִּי
20 יָבוֹא עֵנָה לּוֹ הַמַּשִּׁיחַ "לְכַשִּׁיפּוֹצוֹ
21 מִעֵינֵינוּתִיךְ חֻצָּה", הֵינּוּ
22 שֶׁהַתְּפִשּׁוּת וְהַפְּצַת מַעֲיָנוֹת
23 תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת שִׁיבֵר הַבְּעַל שֵׁם
24 טוֹב בְּהַפְּצָה גְּדוּלָה וְרַחֲבָה עַד
25 כְּדֵי כֹךְ שִׁיגִיעוּ גַם "חֻצָּה",
26 מִכִּיָּא אֶת הַגְּאוּלָּה. וְכַדְּעֵי³,
27 אָשֶׁר סִבַּת הַקְּטְרוּג
28 וְהַמַּאֲסָר לְמַטָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה
29 הִיָּה מִצַּד הַ"שְּׂקָלָא-
30 וְטָרְיָא" דִּין וּמִשָּׂא וּמִתָּן
31 לְמַעְלָה בְּעוֹלְמוֹת הָעֲלִיוֹנִים
32 הַרוּחָנִיִּים עַל-דְּבַר הַפְּצַת
33 רְזֵי תּוֹרָה סוּדוֹת הַתּוֹרָה
34 שְׁתוֹרַת הַחֲסִידוֹת הֵיא חֶלֶק מֵהֶם
35 כְּאֶתְגְּלִיא בְּגִלּוּי וְעַד
36 שִׁיגִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד

37 בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֹּל, בְּנִיגוּד לְעֵבֶר שְׂרָק יַחֲדֵי סוּלוּהַ עִסְקוּ בַחֲלָקִים אֵלּוֹ בַּתּוֹרָה.
38 וְכַאֲשֶׁר הִיָּה הַ"פְּסָק דִּין" הַמְּסַקְנָה וְהַחֲלָטָה לְמַעְלָה בְּעוֹלְמוֹת
39 הָעֲלִיוֹנִים הַרוּחָנִיִּים לְהַפְּיֵן רְזֵי תּוֹרָה וּלְגַלּוֹת אֶת סוּדוֹת הַתּוֹרָה לְכוֹלָם
40 (וְאֶדְרָבָה, בְּיָתֵר שְׂאֵת וְיָתֵר עַז בְּתוֹסַפַת גְּדוּלָה וּמוֹגֵבֵרַת מִכְּמוֹ

בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֹּל, בְּנִיגוּד לְעֵבֶר שְׂרָק יַחֲדֵי סוּלוּהַ עִסְקוּ בַחֲלָקִים אֵלּוֹ בַּתּוֹרָה.
וְכַאֲשֶׁר הִיָּה הַ"פְּסָק דִּין" הַמְּסַקְנָה וְהַחֲלָטָה לְמַעְלָה בְּעוֹלְמוֹת

הָעֲלִיוֹנִים הַרוּחָנִיִּים לְהַפְּיֵן רְזֵי תּוֹרָה וּלְגַלּוֹת אֶת סוּדוֹת הַתּוֹרָה לְכוֹלָם
(וְאֶדְרָבָה, בְּיָתֵר שְׂאֵת וְיָתֵר עַז בְּתוֹסַפַת גְּדוּלָה וּמוֹגֵבֵרַת מִכְּמוֹ

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א ויצא לאור בקונטרס י"ט כסלו - תשנ"ב. בהמאמר ישנם שני דיוקים שנתבאר בהשיחות דההתוועדות שלאח"י (נדפסו בתורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ע' 301 ואילך). (1) תהלים נה, יט. (2) באגרת הקודש שלו, נדפסה באגרות-קודש שלו סי' לח. וש"נ. (3) בית רבי ח"א פט"ז (בהערה). נתבאר בארוכה בלקו"ש חלק ל ע' 170 ואילך. (4) ברכות ח, א. (5) שבת סג, א. וש"נ.)

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

1 וסיבה לפדה בשלום נפשי. היינו שאפשר יכול להיות פדיה
 2 ושחורר באפן של מלחמה עם האויב שיש צורך להשתחרר ממנו,
 3 והמעלה בפדיה זו בה מדובר בפסוק זה היא - פדה בשלום ללא
 4 מלחמה. והטעם על זה שפדה בשלום נפשי והפדיה היא ללא
 5 מלחמה ומאבק הוא, כי

6 ברבים היו עמדי. וצריך
 7 להבין מהו ענין התוכן
 8 והמעלה המיוחדת של פדה
 9 בשלום דקא, לעומת פדיה
 10 באמצעות מאבק ומלחמה
 11 והשיכות הקשר התוכני
 12 הפנימי דברבים היו עמדי
 13 לפדה בשלום שבגללו
 14 "ברבים היו עמדי" זו סיבה
 15 ונימוק לכך שהפדיה היא בשלום.
 16 והנה בדרשת רבותינו
 17 ז"ל על פסוק זה, כל
 18 העוסק בתורה
 19 ובגמילות-חסדים

נפשי. היינו שאפשר להיות פדיה באפן של מלחמה,
 והמעלה בפדיה זו היא - פדה בשלום. והטעם על זה
 שפדה בשלום נפשי הוא, כי ברבים היו עמדי. וצריך
 להבין מהו ענין פדה בשלום דקא, והשיכות דברבים
 היו עמדי לפדה בשלום. והנה בדרשת רבותינו ז"ל על
 פסוק זה, כל העוסק בתורה ובגמילות-חסדים ומתפלל
 עם הצבור כו', פירש רש"י, תורה דכתיב⁶ וכל נתיבותיה
 שלום, וכן גמילות-חסדים נמי שלום הוא, ומתפלל עם
 הצבור הוא ענין כי ברבים היו עמדי (כדפירש רש"י
 שם, כי ברבים היו עמדי, שהתפללו עמי). והינו, שג'
 ענינים אלו, תורה וגמילות-חסדים ותפלה בצבור,
 מחלקם לב' חלוקות. תורה וגמילות-חסדים הוא ענין
 בשלום, ותפלה בצבור הוא ענין כי ברבים היו עמדי.
 וצריך להבין מה שמחלק ג' ענינים אלו לשתי חלוקות.

גם צריך להבין מה שאמרו כל העוסק כו', שמדבר כאן
 בענין האדם העוסק בתורה כו' ולא בענין התורה
 גמילות-חסדים ותפלה בצבור עצמם, כלשון המרגל
 בכמה מקומות, כמו על שלשה דברים העולם עומד,
 על התורה ועל העבודה ועל גמילות-חסדים⁷ (ולא כל
 העוסק בתורה בעבודה ובגמילות-חסדים מעמיד הוא
 את העולם), והלשון כאן הוא כו' (ולא כל
 העוסק כו' תוך התייחסות
 לאדם.

ג) ויובן זה בהקדים מה שכתוב⁸ יודוך ה' כל
 מעשיך וחסידך יברכוכה, ואיתא בזהר⁹ דפרוש יברכוכה
 הוא יברכו פה. ומבאר אדמו"ר (מהורש"ב)
 נשמתו-עדן (במאמרו 'דבור המתחיל' פדה
 בשלום העת"ר¹⁰), דכה הוא מלכות¹¹, ספירת
 המלכות העליונה (כמבואר בהמשך תער"ב ש"כה" הוא
 "כמו כף הדמיון לבד... כמו על דרך משל דבר המוסתר ומופלא
 מהשגת בני אדם ורוצה להבינו לזולתו, מראה אליו בדמות לומר

שאותו הדבר המופלא יובן על דרך דוגמה מדבר זה המושג ומוכן, ואזי יאמר
 כה, דאם הי' מראה לו גופו של הדבר המוסתר לא הי' אומר כה הוא הדבר
 אלא זה הוא הדבר, היינו מהות אותו הדבר עצמו מבלי הצטרפות לדוגמה
 כו', אבל כאשר מראה רק דוגמת הדבר אומר כה כו'. וכמו כן בחי' מלכות
 דעצמות האורות דאצילות מתעלמים לגמרי... ונותר רק מעין דמות של
 האורות העליונים) ו'יברכו כה' הוא להביא ברכה היינו להמשיך

נפשי. היינו שאפשר להיות פדיה באפן של מלחמה,
 והמעלה בפדיה זו היא - פדה בשלום. והטעם על זה
 שפדה בשלום נפשי הוא, כי ברבים היו עמדי. וצריך
 להבין מהו ענין פדה בשלום דקא, והשיכות דברבים
 היו עמדי לפדה בשלום. והנה בדרשת רבותינו ז"ל על
 פסוק זה, כל העוסק בתורה ובגמילות-חסדים ומתפלל
 עם הצבור כו', פירש רש"י, תורה דכתיב⁶ וכל נתיבותיה
 שלום, וכן גמילות-חסדים נמי שלום הוא, ומתפלל עם
 הצבור הוא ענין כי ברבים היו עמדי (כדפירש רש"י
 שם, כי ברבים היו עמדי, שהתפללו עמי). והינו, שג'
 ענינים אלו, תורה וגמילות-חסדים ותפלה בצבור,
 מחלקם לב' חלוקות. תורה וגמילות-חסדים הוא ענין
 בשלום, ותפלה בצבור הוא ענין כי ברבים היו עמדי.
 וצריך להבין מה שמחלק ג' ענינים אלו לשתי חלוקות.
 גם צריך להבין מה שאמרו כל העוסק כו', שמדבר כאן
 בענין האדם העוסק בתורה כו' ולא בענין התורה
 גמילות-חסדים ותפלה בצבור עצמם, כלשון המרגל
 בכמה מקומות, כמו על שלשה דברים העולם עומד,
 על התורה ועל העבודה ועל גמילות-חסדים⁷ (ולא כל
 העוסק בתורה בעבודה ובגמילות-חסדים מעמיד הוא
 את העולם), והלשון כאן הוא כו' (ולא כל
 העוסק כו' תוך התייחסות
 לאדם.
 ג) ויובן זה בהקדים מה שכתוב⁸ יודוך ה' כל
 מעשיך וחסידך יברכוכה, ואיתא בזהר⁹ דפרוש יברכוכה
 הוא יברכו פה. ומבאר אדמו"ר (מהורש"ב)
 נשמתו-עדן (במאמרו 'דבור המתחיל' פדה
 בשלום העת"ר¹⁰), דכה הוא מלכות¹¹, ספירת
 המלכות העליונה (כמבואר בהמשך תער"ב ש"כה" הוא
 "כמו כף הדמיון לבד... כמו על דרך משל דבר המוסתר ומופלא
 מהשגת בני אדם ורוצה להבינו לזולתו, מראה אליו בדמות לומר
 שאותו הדבר המופלא יובן על דרך דוגמה מדבר זה המושג ומוכן, ואזי יאמר
 כה, דאם הי' מראה לו גופו של הדבר המוסתר לא הי' אומר כה הוא הדבר
 אלא זה הוא הדבר, היינו מהות אותו הדבר עצמו מבלי הצטרפות לדוגמה
 כו', אבל כאשר מראה רק דוגמת הדבר אומר כה כו'. וכמו כן בחי' מלכות
 דעצמות האורות דאצילות מתעלמים לגמרי... ונותר רק מעין דמות של
 האורות העליונים) ו'יברכו כה' הוא להביא ברכה היינו להמשיך

ומתפלל עם הצבור כו'
 מעלה עליו הכתוב כאילו פדאני
 לי ולבני מבין האומות, פירש
 רש"י, בביאור הקשר בין
 הדברים הללו ל"פדה בשלום"
 תורה דכתיב⁶ וכל
 נתיבותיה שלום, וכן
 גמילות-חסדים נמי גם
 שלום הוא, בין עושה
 גמילות-חסד ונותן הצדקה,
 למקבל ומתפלל עם
 הצבור הוא ענין כי
 ברבים היו עמדי
 (כדפירש רש"י שם, כי
 ברבים היו עמדי,
 שהתפללו עמי). והינו,
 שג' ענינים אלו, תורה
 וגמילות-חסדים ותפלה בצבור,
 מחלקם לב' חלוקות שתי קבוצות של דברים שונים החלוקים זה מזה. תורה
 וגמילות-חסדים הוא ענין בשלום וקשור עם דברי הכתוב "פדה
 בשלום", ותפלה בצבור הוא ענין כי ברבים היו עמדי. וצריך
 להבין מה שמחלק ג' ענינים אלו לשתי חלוקות והרי מפשטות
 לשון הגמרא משמע שמדובר בשלושה דברים בעלי מכה משותף אחד.

(6 משלי ג, יז. 7 אבות פ"א מ"ב. 8 תהלים קמה, י. 9 ח"ב עט, ב. ח"ג קמו, א. רסז, א. 10 נדפס בקונטרס בפ"ע קה"ת, ה'תשל"א). ולאח"ז - בהמשך תער"ב ח"ב ע' תשסו ואילך. 11 כמבואר בארוכה בהמשך הנ"ל פשמ"ח ואילך (ע' תשסו ואילך).

ביאור בדרך אפשר

1 גְלוּי אֹר אֱלוֹקֵי עֵלְיוֹן בְּמַלְכוּת. וְנֹאמַר בַּפְּסוּק זֶה וַחֲסִידֵיךָ
2 יִבְרָכוּכָה, דְּהִמְשָׁכָה זֶה שֶׁל אֹר אֱלוֹקֵי בְּסִפְרוֹת הַמַּלְכוּת הִיא בְּכַח
3 חֲסִידֵיךָ דְּוָקָא שְׁדוּקָא "חֲסִידֵיךָ" מְסוּגָלִים לַפְּעוּל זֹאת.
4 וְהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר אֶת הַמְשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַמְשַׁכֵּת אֹר אֱלוֹקֵי בְּסִפְרוֹת הַמַּלְכוּת
5 עַל יְדֵי "חֲסִידֵיךָ":

6 וְהִעֲנִין הוּא, דְּזָה 1
7 שְׁחִסְדֵיךָ יִבְרָכוּכָה הוּא 2
8 בְּסִמְיֻכּוֹת וּבְהִמְשָׁךְ 3
9 לְיִדּוּדָה ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ, 4
10 הוּא, כִּי הִמְשָׁכָה שֶׁל 5
11 הָאֹר אֱלוֹקֵי בְּמַלְכוּת 6
12 (שְׁעַל-יְדֵי חֲסִידֵיךָ) הִיא 7
13 מִמְקוֹם שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר רֹחַנִי 8
14 נִעְלָה מֵאֵד (אֹר-אֵין-סוֹף 9
15 שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת 10
16 הָאֹר אֱלוֹקֵי הַיּוֹד מִלְמַעְלָה 11
17 לַמְטָה בְּצוּרָה הַרְגָתִית מְסוּדֶרֶת 12
18 נִקְרָא 'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, כִּי כָל 13
19 דְּרָגָה 'נוֹגַעַת' בְּחִבְרָתָהּ כִּמוֹ 14
20 טְבֻעוֹת שֶׁל שְׁלֵשֶׁת שֶׁאֲחַת 15
21 נוֹגַעַת בְּחִבְרָתָהּ, וְהָאֹר אֱלוֹקֵי 16
22 שֶׁלְמַעְלָה מִסֹּדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת 17
23 הוּא אֹר אֵינוֹסוֹפִי שֶׁלְמַעְלָה 18
24 מִמְדִּירָה וְהַגְבִּילָה) שְׁאֵין שְׁנָף 19
25 בּוֹ הַשְּׁגָה כִּי הוּא לְמַעְלָה 20
26 מִיְכוּלַת הַהִבְנָה וְהַקְלִיטָה שֶׁל 21
27 הָאֵד אֲלֵא הוֹדָאָה בְּלָבָד, 22
28 הָאֵד יִכּוֹל רַק לְהוֹדוֹת בְּקִיּוּמוֹ 23
29 (מִתּוֹךְ אֲמוּנָה, וְלֹא מִתּוֹךְ הַבְנָה 24
30 וְהַשְּׁגָה) יוֹדוּךָ. וְהִמְשָׁכָה 25
31 וְהַתְגַּלּוֹת שֶׁל הָאֹר אֱלוֹקֵי 26
32 מִשָּׁם מִהַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר הַנִּעְלָה 27
33 הוּא (בְּאִפְּן דְּבִרְכָה כְּלִשׁוֹן 28
34 הַכְּתוּב "יִבְרָכוּכָה") הִיא בְּכַח 29
35 חֲסִידֵיךָ דְּוָקָא. 30

ביאור בדרך אפשר

3 שֶׁפַע אֱלוֹקֵי בְּדֶרֶךְ מְלִמְטָה לְמַעְלָה, הֵיִינוּ שְׁהַמְתַּפְּלֵל הוּא נִמְצָא
4 לְמַטָּה וּמִבְּקַשׁ שְׁיִשְׁפִּיעוּ לּוֹ שֶׁפַע מְלִמְעֵלָה, וּבִרְכָה הִיא
5 הַתְקַרְבוֹת שֶׁל הָאֵד לְאֱלוֹקוֹת וּקְבַלְתָּ שֶׁפַע אֱלוֹקֵי בְּדֶרֶךְ מְלִמְעֵלָה לְמַטָּה,
6 שְׁהַמְבָרֵךְ הַנּוֹתֵן אֶת הַבְּרָכָה הוּא לְמַעְלָה בְּדֶרֶךְ יוֹתֵר גְּבוּהָה מִהַשְּׁרֵשׁ
7 וְהַמְקוֹר שְׁמִמְנוֹ נִמְשָׁכָה
8 הַבְּרָכָה, וּמִמְשִׁיף וּמְגַלָּה
9 וּמְשַׁפֵּיעַ אוֹתָהּ מְלִמְעֵלָה
10 לְמַטָּה. וְזֶהוּ הַטַּעַם לִכְךָ
11 שְׁבִרְכָה הִיא בְּדֶרֶךְ בְּלִשׁוֹן
12 וּסְגוּנָה שֶׁל צְרוּי, דְּכִינּוּן
13 שְׁהַמְבָרֵךְ הוּא לְמַעְלָה
14 וְנִעֵבַב בְּדֶרֶךְ יוֹתֵר גְּבוּהָה
15 מִהַשְּׁרֵשׁ וְהַמְקוֹר שְׁמִמְנוֹ
16 נִמְשָׁכָה הַבְּרָכָה, לְכֵן
17 בְּכַחוֹ לְצִוּוֹת הֵיִינוּ לְבוֹךְ
18 בְּלִשׁוֹן צִוּוֹי שְׁמוּכָר, כְּבִיכּוֹל,
19 לְהַתְקִיִם.

לְהִמְשִׁיף גְלוּי אֹר בְּמַלְכוּת. וְנֹאמַר וַחֲסִידֵיךָ יִבְרָכוּכָה,
דְּהִמְשָׁכָה זֶה הִיא בְּכַח חֲסִידֵיךָ דְּוָקָא. וְהִעֲנִין הוּא, דְּזָה
שְׁחִסְדֵיךָ יִבְרָכוּכָה הוּא בְּסִמְיֻכּוֹת וּבְהִמְשָׁךְ לְיִדּוּדָה ה'
כָּל מַעֲשֵׂיךָ, הוּא, כִּי הִמְשָׁכָה בְּמַלְכוּת (שְׁעַל-יְדֵי
חֲסִידֵיךָ) הִיא מִמְקוֹם נִעְלָה מֵאֵד (אֹר-אֵין-סוֹף
שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת) שְׁאֵין שְׁנָף בּוֹ הַשְּׁגָה אֲלֵא
הוֹדָאָה בְּלָבָד, יוֹדוּךָ. וְהִמְשָׁכָה מִשָּׁם (בְּאִפְּן דְּבִרְכָה)
הִיא בְּכַח חֲסִידֵיךָ דְּוָקָא.

וּבְכִדֵי לְהִבִּין גְּדֵל הָעֲלוּי דְּהִמְשָׁכָה בְּאִפְּן דְּבִרְכָה
מִהַמְקוֹם שְׁבוֹ הִיא הַהוֹדָאָה, מְקַדֵּים בְּהַמְאָמַר
הַחֲלוּקֵי בֵּין בְּרָכָה לְתַפְּלָה, שְׁבָכַל אֶחָד מֵהֶם יֵשׁ מַעְלָה
לְגַבֵּי זוּלְתוֹ. וְהִעֲנִין הוּא¹², דְּתַפְּלָה הִיא מְלִמְטָה
לְמַעְלָה, הֵיִינוּ שְׁהַמְתַּפְּלֵל הוּא לְמַטָּה וּמִבְּקַשׁ שְׁיִשְׁפִּיעוּ
לוֹ מְלִמְעֵלָה, וּבִרְכָה הִיא מְלִמְעֵלָה לְמַטָּה, שְׁהַמְבָרֵךְ
הוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׁרֵשׁ שְׁמִמְנוֹ נִמְשָׁכָה הַבְּרָכָה, וּמִמְשִׁיף
אוֹתָהּ מְלִמְעֵלָה לְמַטָּה. וְזֶהוּ שְׁבִרְכָה הִיא בְּדֶרֶךְ צְרוּי,
דְּכִינּוּן שְׁהַמְבָרֵךְ הוּא לְמַעְלָה מִהַשְּׁרֵשׁ שְׁמִמְנוֹ נִמְשָׁכָה
הַבְּרָכָה, לְכֵן בְּכַחוֹ לְצִוּוֹת. וְזֶהוּ שְׁבִרְכָה הִיא דְּוָקָא בְּמִי
שְׁבָכַחוֹ לְבִרְךָ (כְּמוֹ אֲבִרְהֵם אֲבִינוּ שְׁאָמַר לוֹ הַקְּב"ה:
הַבְּרָכוֹת נְתוּנוֹת לְךָ¹³), [וְדִלָּא כְּתַפְּלָה שְׁכָל אֶחָד
לֹא רַק מִי שִׁישׁ לוֹ כּוֹחוֹת
מִיּוֹדֵים יִכּוֹל לְהַתְפַּלֵּל,
וְיִתִּירָה מְזָה שְׁכָל אֶחָד
נִצְטָוָה לְהַתְפַּלֵּל¹⁴ וְכִיּוּן
שְׁכָל אֶחָד, בְּלִי יוֹצֵא מִן הַכֹּל,
חַיִּיב לְהַתְפַּלֵּל, הִרִי זֶה מְדוּגֵשׁ
אֶת הַקֶּשֶׁר וְהַשְׁיִיכוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד
וְאֶחָד לְתַפִּילָה], כִּי בְּכִדֵי
לְבִרְךָ, צְרוּי הַמְבָרֵךְ
לְהִיוֹת לְמַעְלָה מִהַשְּׁרֵשׁ
שְׁמִמְנוֹ נִמְשָׁכָה הַבְּרָכָה
וּבְדֶרֶךְ גְּבוּהָה כּוֹנֵן מִצְּאִים רַק יְחִידֵי סְגוּלָה. וּמְזָה מוֹבְנַת הַמַּעְלָה
בְּבִרְכָה לְגַבֵּי תַפְּלָה, כְּאִמּוֹר שְׁכָל אֶחָד מִשְׁנֵי הַעֲנִינִים, בְּרָכָה וְתַפִּילָה,
יֵשׁ יִתְרוֹן לְעוֹמַת הַשְּׁנִי, דְּבִתְפִּילָה, שְׁהִיא בְּקִשָּׁה שְׁיִמְשִׁיכוֹ וְיִירִדוּ
וְיִשְׁפִּיעוּ אֶת הַשְּׁפָעָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, אֵין וְדָאוֹת שְׁתַּתְּמֵלָא
הַבְּקִשָּׁה וְיִתְנוּן גַּם שֶׁהַתַּפִּילָה לֹא תִיעֵנֶה. וּבְבִרְכָה שְׁהִיא בְּדֶרֶךְ צְרוּי
— וְדָאֵי שְׁתַּמְשָׁף הַשְּׁפָעָה¹⁵, כִּינּוּן שְׁהַמְבָרֵךְ בְּכַחוֹ

1 וְהִעֲנִין הוּא, דְּזָה 1
2 שְׁחִסְדֵיךָ יִבְרָכוּכָה הוּא 2
3 בְּסִמְיֻכּוֹת וּבְהִמְשָׁךְ 3
4 לְיִדּוּדָה ה' כָּל מַעֲשֵׂיךָ, 4
5 הוּא, כִּי הִמְשָׁכָה שֶׁל 5
6 הָאֹר אֱלוֹקֵי בְּמַלְכוּת 6
7 (שְׁעַל-יְדֵי חֲסִידֵיךָ) הִיא 7
8 מִמְקוֹם שׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר רֹחַנִי 8
9 נִעְלָה מֵאֵד (אֹר-אֵין-סוֹף 9
10 שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשָׁלוֹת 10
11 הָאֹר אֱלוֹקֵי הַיּוֹד מִלְמַעְלָה 11
12 לַמְטָה בְּצוּרָה הַרְגָתִית מְסוּדֶרֶת 12
13 נִקְרָא 'סֹדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת, כִּי כָל 13
14 דְּרָגָה 'נוֹגַעַת' בְּחִבְרָתָהּ כִּמוֹ 14
15 טְבֻעוֹת שֶׁל שְׁלֵשֶׁת שֶׁאֲחַת 15
16 נוֹגַעַת בְּחִבְרָתָהּ, וְהָאֹר אֱלוֹקֵי 16
17 שֶׁלְמַעְלָה מִסֹּדֵר הַשְׁתַּלְשָׁלוֹת 17
18 הוּא אֹר אֵינוֹסוֹפִי שֶׁלְמַעְלָה 18
19 מִמְדִּירָה וְהַגְבִּילָה) שְׁאֵין שְׁנָף 19
20 בּוֹ הַשְּׁגָה כִּי הוּא לְמַעְלָה 20
21 מִיְכוּלַת הַהִבְנָה וְהַקְלִיטָה שֶׁל 21
22 הָאֵד אֲלֵא הוֹדָאָה בְּלָבָד, 22
23 הָאֵד יִכּוֹל רַק לְהוֹדוֹת בְּקִיּוּמוֹ 23
24 (מִתּוֹךְ אֲמוּנָה, וְלֹא מִתּוֹךְ הַבְנָה 24
25 וְהַשְּׁגָה) יוֹדוּךָ. וְהִמְשָׁכָה 25
26 וְהַתְגַּלּוֹת שֶׁל הָאֹר אֱלוֹקֵי 26
27 מִשָּׁם מִהַשׁוֹרֵשׁ וְהַמְקוֹר הַנִּעְלָה 27
28 הוּא (בְּאִפְּן דְּבִרְכָה כְּלִשׁוֹן 28
29 הַכְּתוּב "יִבְרָכוּכָה") הִיא בְּכַח 29
30 חֲסִידֵיךָ דְּוָקָא. 30

וּבְכִדֵי לְהִבִּין גְּדֵל הָעֲלוּי
הַמַּעְלָה הַגְּדוּלָה דְּהִמְשָׁכָה בְּאִפְּן דְּבִרְכָה מִהַמְקוֹם שְׁבוֹ הִיא
הַהוֹדָאָה, הַדְּרָגָה הַאֱלוֹקִית שְׁבָה הָאֵד לֹא מִבֵּין וּמִשְׁגִּי אֵלֶּא מוֹרָה
מְקַדֵּים בְּהַמְאָמַר הַנּוֹזֵכַר שֶׁל הַרְבִּי הַרְש"ב, דִּיבּוּר־הַמַּתְחִיל 'פְּדָה בְּשִׁלּוּם'
מִשְׁנַת תַּרְע"ה הַחֲלוּקֵי הַהִבְדֵּל בֵּין בְּרָכָה לְתַפְּלָה, שְׁבָכַל אֶחָד
מֵהֶם יֵשׁ מַעְלָה וְיִתְרוֹן לְגַבֵּי זוּלְתוֹ.
וְהִעֲנִין הוּא¹², דְּתַפְּלָה הִיא הַתְקַרְבוֹת שֶׁל הָאֵד לְאֱלוֹקוֹת וּקְבַלְתָּ

(12) בהבא לקמן ראה גם תורת מנחם - ספר המאמרים אייר ע' רעא ואילך. וש"נ. (13) במדב"ר פי"א, ב (בסופה). (14) רמב"ם ריש הל' תפלה. (15) אפשר להיות עיכוב בקבלת ההשפעה מצד המתברך, שאינו כלי להברכה וכיו"ב, אבל לא בהמשכת ההשפעה מצד

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

1 לְצוֹת הַיּוֹת וְהוּא נִמְצָא בְּדִרְגָה גְבוּהָהּ בְּיוֹתֵר, כְּאִמּוֹר. וְהַמְעַלָּה וְהִיתְרוֹן
 2 בְּתַפְלָה לְגַבִּי הַיּוֹת הִיא בְּהִמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה עֲצָמָה,
 3 דְּהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יָדַי תַּפְלָה הִיא נְעֻלִית יוֹתֵר כִּי יֵשׁ בָּהּ חִידוּשׁ
 4 מְיוֹחֵד. דְּעֲנִין הַבְּרָכָה הוּא לְהַמְשִׁיף מְשׁוּרֵשׁ וּמְקוּר נִעְלָה אֲבָל
 5 הַהִמְשָׁכָה עֲצָמָה הִיא לֹא חִידוּשׁ

6 כִּי מְדוּבָר עַל הַמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה
 7 שֶׁל מָה שֶׁכָּבֵר גִּמְצָא
 8 בְּמְקוֹר וְלֹא דָבָר חֲדָשׁ
 9 שְׁנוּצָר רַק עֶכְשָׁיו, וְעֲנִין
 10 הַתַּפְלָה הוּא בְּקִשָּׁה
 11 מִהֶקְבֵּ"ה שְׁגָם בָּאֵם לֹא
 12 יִשְׁנָה חֲסִי וְשָׁלוֹם
 13 הַשְּׁפָעָה גַם בְּמְקוֹר
 14 שֶׁהוּא שׁוֹרֵשׁ הַהִשְׁפָּעָה, וְלֹא
 15 עוֹד אֶלָּא שְׁנֻזָּר עָלָיו עַל
 16 הַמְתַּפְּלָל הַמְבַקֵּשׁ שְׁיִהְיֶה
 17 חוּלָה חֲסִי וְשָׁלוֹם וְכִיּוֹצֵא
 18 בְּזָה, מְכַל-מְקוֹם, תִּמְשָׁף
 19 לוֹ הַשְּׁפָעָה חֲדָשָׁה
 20 מְאֹר־אֵין-סוֹף שְׁלֹמְעָלָה
 21 מִהִשְׁתַּלְּשׁוֹת וְהַגְּיוּרָה
 22 תַּחֲבֹטֵל, כִּי הַגְּיוּרָה הִיא רַק בְּתוֹךְ
 23 הַגְּדִירִים שֶׁל 'סֹדֵר הַשְּׁתַלְּשׁוֹת'
 24 וְאֵילוֹ כְּאִשֶּׁר בָּאָה הַמְשָׁכָה
 25 וְהַשְּׁפָעָה מִהָאֹר מְאֹר הָאֱלוֹקִי
 26 הָאֵינְסוֹפִי שֶׁלֹּמְעָלָה מִסֹּדֵר
 27 הַשְּׁתַלְּשׁוֹת' הַגְּיוּרָה מְתַבְּטֵלָה.
 28 דְּזָהוּ הַטַּעַם וְהַסִּבָּר לִכְךָ
 29 שְׁאוּמְרִים בְּכַמָּה תַּפְלוֹת
 30 יְהִי-רְצוֹן, דְּפִרוּשׁ יְהִי-
 31 רְצוֹן הוּא שְׁיִהְיֶה רְצוֹן
 32 חֲדָשׁ שֶׁעַד הַתַּפִּילָה עֲרִיין לֹא
 33 הִיָּה קִיָּם. וְזֵהוּ, אִפּוֹא, עֵיקֵר
 34 הִיתְרוֹן שֶׁל תַּפִּילָה לְעוֹמֵת בְּרַכָּה
 35 שֶׁהַבְּרָכָה מִמְשִׁיכָה דְבַר שֶׁכָּבֵר
 36 קִיָּם וְאֵילוֹ הַתַּפִּילָה מְעוֹרֶרֶת
 37 רְצוֹן חֲדָשׁ וּמְשַׁפֵּיעָה הַמְשָׁכָה
 38 חֲדָשָׁה.

39 וְהַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַמְשָׁכָה אֹרֵךְ חֲדָשׁ הוּא עַל-יָדַי הַתַּפְלָה
 40 דְּיוֹקָא, שְׁפָעוּלָתָהּ הִיא בְּרוּךְ מִלְמַטָּה לְמַעְלָה וְאִי אִפְשָׁר לְפַעוּל אוֹתוֹ
 41 בְּאִמְצָעוֹת בְּרַכָּה בְּרוּךְ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה הוּא פִּי לְמַעֲשֵׂה יָדַי תַּכְסֵּף¹⁶,
 42 הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּאוֹוָה, כְּבִיכּוֹל ("תַּכְסוּף") לְנַחַת רוּחַ שִׁישׁ לוֹ מִמַּעְשָׁיו
 43 שֶׁל הָאָדָם, אִף שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ אֵלָּא מַעֲשֵׂה יָדָיו, וּמִכַּאֵן שִׁישׁ חֲשִׁיבוֹת מְיוֹחֵדֶת
 44 לְהַמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה שֶׁתְּחִילָתָהּ בְּאִמְצָעוֹת עֲבוֹדַת הָאָדָם וְלִכְךָ, דּוּקָא

ביאור בדרך אפשר

45 עַל-יָדַי הַתַּפְלָה, עֲבוֹדַת הַמְּטָה, מְגִיעִים לְאוּר-אֵין-סוֹף
 46 שְׁלֹמְעָלָה מִהִשְׁתַּלְּשׁוֹת.
 47 וְעַל-פִּי-זָה מוּכָן גְּדָל עָלָיו הַמַּעְלָה הַגְּדוּלָה וְהַמְיוֹחֵדֶת שֶׁל הַבְּרָכָה
 48 (דְּחִסְדִּיף) שֶׁהַמְשָׁכָתָה הִיא מִמְקוֹם שָׁבוּ הִיא הַהוֹדָאָה,
 49 הוֹדָאָה שֶׁלֹּמְעָלָה מִהַבְּנָה וְהַשְּׁנָה

50 דְּבְּכָרְכָה מְיוֹחֵדֶת זֹו שְׁתִּי
 51 הַמְעַלּוֹת מַעֲלַת הַבְּרַכָּה
 52 וּמַעֲלַת הַתַּפִּילָה, גַּם יַחַד. כִּיוּן
 53 שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא מְאֹר-
 54 אֵין-סוֹף שְׁלֹמְעָלָה
 55 מִהִשְׁתַּלְּשׁוֹת, הֵינּוּ
 56 שְׁעַל-יָדַי בְּרַכָּה זֹו נְעֻשָׂה
 57 רְצוֹן חֲדָשׁ וְהַמְשָׁכָה חֲדָשָׁה
 58 שֶׁלֹּא הִיִּתָּה קִיָּמָה בִּסְדֵר
 59 הַתַּשְׁלִּשׁוֹת' לְפָנָיו הַתַּפִּילָה
 60 שְׁפָעָה אֶת הַהִמְשָׁכָה הַנְּעֻלִית
 61 הַזֹּו — הַמְעַלָּה דְּתַפְלָה.
 62 וּבְנוֹסָף לִכְךָ יֵשׁ בַּהִשְׁפָּעָה זֹו גַּם
 63 אֶת מַעֲלַת הַבְּרַכָּה וְאֶף-עַל-
 64 פִּי-כֵן הִיא (לֹא תַּפְלָה,
 65 בְּקִשָּׁה, אֶלָּא) בְּרַכָּה,
 66 כְּנִאֵמַר "וְחִסְדִּיךָ יִבְרַכְכָּה"
 67 בְּדִרְךָ צְוּוּי. וְהוּא עַל-
 68 דְּרַף דְּאִיתָא בְּפִירוּשְׁלָמִי¹⁷
 69 עַל הַפְּסוּק¹⁸ וְתַגְּזוֹר אוֹמֵר
 70 וְקָם לָךְ, אֶפִּילוֹ הוּא
 71 (הֶקְבֵּ"ה) אוֹמֵר הֶכִּין
 72 וְאֵת אֲמַר הֶכִּין, דִּידְךָ
 73 קְיָמָא, דִּידִי לֹא קְיָמָא
 74 אֶפִּילוֹ הוּא (הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא)
 75 אוֹמֵר כֵּן וְאֵתָה אוֹמֵר כֵּן
 76 (לְהִפְרֹךְ), שֶׁלךְ (שֶׁל הַצְּדִיק) קִיָּם
 77 וְשִׁלִּי (שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא) לֹא
 78 קִיָּם וְלִמְעַשֵׂה דְבָרֵי הַצְּדִיק
 79 מִתְקִיָּמִים בְּפוּעֵל. דְּזָה
 80 שֶׁהֶקְבֵּ"ה מְבַטֵּל אֶת
 81 גְּזֻרָתוֹ מִפְּנֵי גְּזֻרַת הַצְּדִיק,
 82 הוּא, פִּי הַצְּדִיק מִמְשִׁיף

בְּכַחוֹ לְצוֹת. וְהַמְעַלָּה בְּתַפְלָה לְגַבִּי בְּרַכָּה הִיא
 בְּהִמְשָׁכָה עֲצָמָה, דְּהִמְשָׁכָה שְׁעַל-יָדַי תַּפְלָה הִיא
 נְעֻלִית יוֹתֵר. דְּעֲנִין הַבְּרָכָה הוּא לְהַמְשִׁיף מָה שֶׁכָּבֵר
 נִמְצָא בְּמְקוֹר וְלֹא דָבָר חֲדָשׁ, וְעֲנִין הַתַּפְלָה הוּא בְּקִשָּׁה
 מִהֶקְבֵּ"ה שְׁגָם בָּאֵם לֹא יִשְׁנָה חֲסִי וְשָׁלוֹם הַשְּׁפָעָה גַם
 בְּמְקוֹר, וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁנֻזָּר עָלָיו שְׁיִהְיֶה חוּלָה
 חֲסִי וְשָׁלוֹם וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, מְכַל-מְקוֹם, תִּמְשָׁף לוֹ הַשְּׁפָעָה
 חֲדָשָׁה מְאֹר־אֵין-סוֹף שְׁלֹמְעָלָה מִהִשְׁתַּלְּשׁוֹת. דְּזָהוּ
 שְׁאוּמְרִים בְּכַמָּה תַּפְלוֹת יְהִי-רְצוֹן, דְּפִרוּשׁ יְהִי-רְצוֹן הוּא
 שְׁיִהְיֶה רְצוֹן חֲדָשׁ. וְהַטַּעַם עַל זֶה שֶׁהַמְשָׁכָה אֹרֵךְ חֲדָשׁ
 הוּא עַל-יָדַי הַתַּפְלָה דְּיוֹקָא, פִּי לְמַעֲשֵׂה יָדַי תַּכְסֵּף¹⁶,
 וְלִכְךָ, עַל-יָדַי הַתַּפְלָה, עֲבוֹדַת הַמְּטָה, מְגִיעִים לְאוּר-
 אֵין-סוֹף שְׁלֹמְעָלָה מִהִשְׁתַּלְּשׁוֹת.

וְעַל-פִּי-זָה מוּכָן גְּדָל עָלָיו הַבְּרָכָה (דְּחִסְדִּיף)
 שֶׁהַמְשָׁכָתָה הִיא מִמְקוֹם שָׁבוּ הִיא
 הַהוֹדָאָה, דְּבְּכָרְכָה זֹו שְׁתִּי הַמְעַלּוֹת. שֶׁהַמְשָׁכָה הִיא
 מְאֹר־אֵין-סוֹף שְׁלֹמְעָלָה מִהִשְׁתַּלְּשׁוֹת, הֵינּוּ שְׁעַל-יָדַי
 בְּרַכָּה זֹו נְעֻשָׂה רְצוֹן חֲדָשׁ - הַמְעַלָּה דְּתַפְלָה. וְאֶף-עַל-
 פִּי-כֵן הִיא (לֹא תַּפְלָה, בְּקִשָּׁה, אֶלָּא) בְּרַכָּה, בְּדִרְךָ צְוּוּי.
 וְהוּא עַל-דְּרַף דְּאִיתָא בְּפִירוּשְׁלָמִי¹⁷ עַל הַפְּסוּק¹⁸ וְתַגְּזוֹר
 אוֹמֵר וְקָם לָךְ, אֶפִּילוֹ הוּא (הֶקְבֵּ"ה) אוֹמֵר הֶכִּין וְאֵת
 אֲמַר הֶכִּין, דִּידְךָ קְיָמָא, דִּידִי לֹא קְיָמָא. דְּזָה שֶׁהֶקְבֵּ"ה
 מְבַטֵּל אֶת גְּזֻרָתוֹ מִפְּנֵי גְּזֻרַת הַצְּדִיק, הוּא, פִּי הַצְּדִיק
 מִמְשִׁיף רְצוֹן חֲדָשׁ - הַמְעַלָּה דְּתַפְלָה, וְאֶפִּין בְּטוּל הַגְּזֻרָה
 הוּא (לֹא עַל-יָדַי בְּקִשָּׁה, אֶלָּא) עַל-יָדַי גְּזֻרַת הַצְּדִיק -
 מַעֲלַת הַבְּרָכָה שֶׁהִיא בְּדִרְךָ צְוּוּי.

ד) וּמִמְשִׁיף בְּהִמְצָאָהּ, שֶׁהַמְשָׁכָה שְׁעַל-יָדַי הַבְּרָכָה
 דְּחִסְדִּיף הִיא עַל-דְּרַף הַמְשָׁכָה שְׁעַל-

83 רְצוֹן חֲדָשׁ — הַמְעַלָּה דְּתַפְלָה, וְאֶפִּין בְּטוּל הַגְּזֻרָה הוּא (לֹא
 84 עַל-יָדַי בְּקִשָּׁה, אֶלָּא) עַל-יָדַי גְּזֻרַת הַצְּדִיק — מַעֲלַת הַבְּרָכָה
 85 שֶׁהִיא בְּדִרְךָ צְוּוּי הַמוּכְרָח (כְּבִיכּוֹל) לְהַתְקִיָּם.
 86 ד) וּמִמְשִׁיף בְּהִמְצָאָהּ, דִּיבּוּר-הַמַּחֲחִיל "פְּדָה בְּשָׁלוֹם" מִשְׁנַת תְּרַע"ה
 87 שֶׁהַמְשָׁכָה מִלְמַעְלָה לְמַטָּה שְׁעַל-יָדַי הַבְּרָכָה דְּחִסְדִּיף שֶׁהִיא
 88 כְּאִמּוֹר הַמְשָׁכָה וְהַתַּגְּלוֹת נְעֻלִית בְּיוֹתֵר וִישׁ הֵן אֶת מַעֲלַת הַבְּרַכָּה וְהֵן אֶת מַעֲלַת

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 שְׁתֵּי הַמַּעֲלוֹת (דִּתְפִלָּה וְדִבְרָכָה) אֵלָּא גַם לְפִי שְׁעַל-יָדֵי
 44 דְּגַמָּא זֶה שֶׁל הַשְּׁוֹאֵת הַבְּרֵכָה שֶׁל "חֲסִידִין" לְתוֹרָה מְתוּסָפָה בְּאֹר
 45 בְּהַעֲלוֹי הִיתְרוֹן הַמִּיּוּחַד דְּחֲסִידֵי יְבִרְכּוּכָה, וְכִפִּי שֶׁהוֹלֵךְ וּמְבַאֵר.
 46 וְהַעֲנִין הוּא, דְּמְבַאֵר בְּלִקוּטֵי תוֹרָה²⁰ בְּעִנְיַן הַמּוֹפְתִים מֵעֵשִׂי

47 פֶּלֶא שֶׁהִיוּ לְאוֹת וּמוֹפֵת

48 הַעֲצוּמִים תוֹךְ שִׁנּוּי וְשִׁדּוּד

49 גְּדֵרֵי הַטֵּבַע שְׁעָשׂוּ בְּמָה

50 תְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים, כְּמוֹ

51 רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר שְׁאָמַר

52 גִּינְאֵי נְהָרָא הִנְהַר גִּינְאֵי

53 חֶלֶק לִי מִימִיךָ²¹ כְּסִיפּוֹר

54 חֲכָמֵינוּ ז"ל שְׂרֵבִי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר

55 הֵלֶךְ לְפָדְיוֹן שְׁבוּיִים וְכִשְׁהַגִּיעַ

56 לְנַהַר גִּינְאֵי וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְעַבְרוֹ

57 אָמַר לְנַהַר 'חֲלוּק לִי מִימֶךָ

58 וְאֶעֱבֹר בְּךָ'. אָמַר לוֹ הִנְהַר: אַתָּה

59 הוֹלֵךְ לְעִשׂוֹת רְצוֹנְךָ, וְאֲנִי הוֹלֵךְ

60 לְעִשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֵי, אַתָּה סִפַּק אִם

61 אַתָּה עוֹשֶׂה אוֹ לֹא עוֹשֶׂה וְאֲנִי

62 וּדְוָאֵי עוֹשֶׂה. אָמַר לוֹ רַבִּי פְּנַחֵס

63 בֶּן יֵאִיר לְנַהַר: אִם אֵין אַתָּה

64 חוֹלֵק, גּוֹרֵנִי עֲלֶיךָ שְׁלֹא יֵעֲבֹר

65 בְּךָ מִים לְעוֹלָם. וְאוֹ הִנְהַר חֶלֶק

66 אֶת מִימּוֹ וְרַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר

67 הַמְשִׁיךְ בְּדַרְכּוֹ פִּי עַל-יָדֵי

68 עֶסֶק הַתּוֹרָה שְׁלָהֶם

69 הַמְשִׁיכּוֹ הַתְּנָאִים וְהַאֲמוֹרָאִים

70 הַלְלוּ גְלוּי אֹר-אֵין-סוֹף

71 מְדַרְגָּה גְבוּהָה בִּיּוֹתוֹר בְּאִלּוּקוֹת,

72 אֹר אִלּוּקֵי אֵינְסוֹפִי בְּלִתִּי מוֹגְבֵל

73 שְׁלִמְעָלָה מְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת

74 'סֵדֵר הַשְּׁתַלְשׁוֹת' שְׁבוּ הָאֹר

75 הָאִלּוּקֵי נִמְשַׁךְ בְּצוּרָה מְסוּדֶרֶת

76 וְהִדְרָגְתִּית. וְעַל-פִּי-זֶה, גַּם בְּהַמְשָׁכָה שְׁעַל-יָדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה

77 דְּכָל הַתְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים הִיוּ שְׁנֵי עֲנִינִים (מַעֲלוֹת) הַנִּלְהוֹת

78 מֵעֵלֶת הַתְּפִילָּה שְׁמַעוֹרֶרֶת רְצוֹן חֹדֶשׁ וְהַמְשַׁכָּה חֹדֶשׁ וְהֵן מַעֲלַת הַבְּרֵכָה שֶׁהִיא

79 בְּדֶרֶךְ צִוּוּי וְהִכְרָה וְהַמְשַׁכָּה מִמְקוֹר וְשׁוֹרֵשׁ נִעְלָה בִּיּוֹתוֹ. שְׁעַל-יָדֵי עֶסֶק

80 הַתּוֹרָה שְׁלָהֶם נַעֲשֶׂה שְׁנֵי וְחֹדֶשׁ בְּעוֹלָם [חֹדֶשׁ אֲמַתִּי שְׁלֹא

81 הָיָה גַּם בְּשָׂרֵשׁ וּמְקוֹר הַעוֹלָם²² כְּפִי שֶׁנִּבְרָא מִלְכַתְחִילָה עַד לְחִידוֹשׁ

82 שֶׁנִּפְעַל עַל יְדֵי לִימוּדֵם שֶׁל הַתְּנָאִים וְהַאֲמוֹרָאִים], וְכִמּוֹ חֲלוּקֶת הַנְּהָר,

83 שֶׁנִּבְקַע כְּדִי שֶׁפְּנַחֵס בֶּן יֵאִיר יוֹכֵל לְעַבְרוֹ בּוֹ שֶׁהוּא שְׁנֵי וְחֹדֶשׁ גַּם

84 לְגַבִּי שְׂרָשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ דְּהַנְּהָר²³ כִּי מִצַּד שׁוֹרְשׁוֹ וּמְקוֹרוֹ הוּא צָרִיךְ

1 הַתְּפִילָּה הִיא עַל-דֶּרֶךְ הַהִמְשָׁכָה וְהַשְּׁפָעָה שְׁעַל-יָדֵי תוֹרָה שֶׁגַּם
 2 הִיא הַמְשַׁכָּה וְהַשְּׁפָעָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה. דְּעַל-יָדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם
 3 הַזֶּה נַעֲשֶׂה שְׁנֵי וְחֹדֶשׁ בְּעוֹלָם [הֵינּוּ שְׁנַעֲשֶׂה נִפְעַל וְנִמְשַׁךְ
 4 מִלְמַעְלָה דְּבָר חֹדֶשׁ שְׁלֹא הָיָה גַּם בְּשָׂרֵשׁ וּמְקוֹר הַעוֹלָם, הֵינּוּ
 5 שֶׁהַמְשַׁכָּה הִיא מְאֹר אִלּוּקֵי

6 שֶׁלְמַעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת], וְהַשְּׁנֵי

7 וְהַחֹדֶשׁ שֶׁנִּפְעַל בְּעוֹלָם עַל

8 יְדֵי לִימוּד הַתּוֹרָה הוּא (לֹא

9 בְּדֶרֶךְ בְּקִשָּׁה, כְּבַתְפִּלָּה

10 שֶׁהַמְתַּפַּלֵל מִבְּקָשׁ וּמִפְצִיר

11 מִהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלֵּא אֶת

12 בְּקִשְׁתּוֹ (אֵלָּא) בְּדֶרֶךְ

13 מִמְּלִיא מְבִלִי לְפִרְט אֶת

14 הַבְּקָשָׁה. וְכִמּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן

15 בֶּן יוֹחָאֵי שְׁהַמְשִׁיף לְעוֹלָם

16 יְרִידַת גְּשָׁמִים עַל-יָדֵי

17 אֲמִירַת תּוֹרָה¹⁹, כְּמִסּוֹפֵר

18 בְּוִהָר שֶׁפַּעַם הָיָה הַעוֹלָם צָרִיךְ

19 לְגֶשֶׁם, בְּאוֹ הַתְּלַמִּידִים לְרִשְׁבִּי

20 וְהוּא אָמַר תּוֹרָה (עַל הַפְּסוּק

21 "הִנֵּה מֵה טוֹב וְמֵה נְעִים שֶׁבַת

22 אַחִים גַּם יַחַד") וְיִרְדּוּ גְשָׁמִים,

23 דְּבִכְדֵי שְׁתַּהֲיָה יְרִידַת

24 גְּשָׁמִים לְאַחֲרֵי שְׁנַגְזוֹר

25 לְמַעְלָה שְׁתַּהֲיָה עֲצִירַת

26 גְּשָׁמִים, הוּא עַל-יָדֵי

27 הַמְשַׁכַּת רְצוֹן חֹדֶשׁ, שְׁלֹא

28 הָיָה קִיָּים. קוֹדֵם לְכֵן בִּשְׁעָה

29 שֶׁנִּגְוָרָה הַגְּזוּרָה, וְהָיָה נִתְבַּאֵר

30 לְעֵיל שְׁדַרְבּוֹ זֶה הוּא דוּקָא בְּכוּחַ

31 הַתְּפִילָּה שְׁפּוּעֵלַת "יְהִי רְצוֹן",

32 רְצוֹן חֹדֶשׁ, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן

33 עַל-יָדֵי אֲמִירַת תּוֹרָה,

34 הָיְתָה הַהִמְשָׁכָה בְּדֶרֶךְ מִמְּלִיא, בְּלִי עֲבוּדָה וְיִגְיָעָה וְכִלִּי בְּקִשָּׁה

35 מִיּוֹחַדַת עַל כֵּךְ, וְזוֹ הַמַּעֲלָה הַמִּיּוֹחַדַת שֶׁל הַבְּרֵכָה שְׁעַל יְדֵי "חֲסִידִין"

36 ("וְחֲסִידִין יְבִרְכּוּכָה") שֶׁאֵף כִּי בְּדֶרֶךְ כֻּלָּל הַמְשַׁכַּת וּפְעוּלַת רְצוֹן חֹדֶשׁ הִיא

37 הִיתְרוֹן שֶׁבַתְפִּילָּה לְעוֹמֵת בְּרֵכָה, הָרִי לְבִרְכָה זֶה יֵשׁ גַּם אֶת מַעֲלַת הַתְּפִילָּה

38 שְׁפּוּעֵלַת רְצוֹן חֹדֶשׁ.

39 וְיֵשׁ לֹמֵר, דְּמָה שְׁפָתוֹב בְּהַמְאָמַר הַנּוֹכַח לְעֵיל מִשְׁנַת תְּרַע"ה

40 שְׁהַמְשָׁכָה שְׁעַל-יָדֵי הַבְּרֵכָה דְּחֲסִידֵי הִיא כְּמוֹ הַהִמְשָׁכָה

41 שְׁעַל-יָדֵי תּוֹרָה, הַפּוּעֵלַת וּמִמְשִׁיכָה דְּבַר חֹדֶשׁ לְלֹא עֲבוּדָה וְיִגְיָעָה

42 מִיּוֹחַדַת, הוּא לֹא רַק בְּכִדֵי לְהִבְיָא דְּגַמָּא מְהַמְשָׁכָה שְׁיֵשׁ בָּהּ

(19) זח"ג נט, ריש ע"ב. (20) תזריע כב, ג ואילך. (21) חולין ז, א. (22) כמובן ממ"ש בלקו"ת שם (כג, א - נעתק לעיל), דזה שע"י התורה עשו מופתים הוא לפי שהגילוי שנמשך ע"י התורה הוא מלמעלה מהשתלשלות. (23) להעיר מטענת הנחר "אני הולך לעשות

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 להמשיך לזרום כפי שנברא, מבלי להתחלק — המעלה דתפלה,
 2 וְשֶׁהַשְּׁנוּי נַעֲשֶׂה (לא על-ידי בקשה, כעניין התפילה, אלא)
 3 על-ידי הצווי של רבי פנחס בן יאיר — המעלה דברכה
 4 שהיא בדרך צווי.

43 על-ידי אמירת תורה ולא את הדוגמא מהתנאים והאמוראים שעשו
 44 'מופתים' הוא בכדי לרמוז שעל-דרך-זה הוא ההמשכה
 45 שעל-ידי הברכה דחסידיך יברכוכה שגם בה יש את כל המעלות
 46 שכתורתו של רשב"י (פדלקמן סעיף יב).

5 ויש לומר, שהחידוש

6 והיתרון בזה שרבי שמעון
 7 בן יוחאי המשיך ירידת
 8 גשמים על-ידי אמירת
 9 תורה לגבי המופתים
 10 העצומים שעשו כמה
 11 תנאים ואמוראים על-ידי
 12 עסק התורה שלהם אף
 13 שגם בכך יש את שני העניינים,
 14 הן מעלת התפילה והן מעלת
 15 הברכה, הוא²⁴, שהשנוי
 16 בעולם שעשו כל
 17 התנאים ואמוראים הוא
 18 על-ידי הצווי והגזרה
 19 שלהם, וכמו רבי פנחס
 20 בן יאיר שצוה וגזר על
 21 הנקה שיחלק את מימיו,
 22 למרות שהנהר מצידו התנגד
 23 לכך, והחידוש דירידת
 24 מטר על-ידי אמירת
 25 תורה דרבי שמעון בן
 26 יוחאי הוא, דהגם
 27 שב'דרוש' שאמר רבי
 28 שמעון בר יוחאי לא היה
 29 צווי כלל על ירידת גשמים
 30 (גם לא ברמז וכאמור
 31 שדברי התורה היו על הפסוק
 32 "הנה מה טוב ומה נעים שבת
 33 אחים גם יחד"), מפל-
 34 מקום, על-ידי אמירת
 35 תורה שלו נעשה ירידת
 36 גשמים ונמצא שהמשכת
 37 הגשם על ידי תורתו של רשב"י
 38 היא חידוש גדול במיוחד, כי
 39 בנוסף לכך שיש בו את מעלת
 40 התפילה שפועלת צדק חדש ואת מעלת הברכה שממשיכה משרש ומקור
 41 נעלה וחיבת להתקיים, היה זה ללא צווי אלא בדרך ממילא. ועל-פיי-זה
 42 יש לומר, דזה שמביא בהמאמר הדגמא דירידת גשמים

דתפלה, ושהשנוי נעשה (לא על-ידי בקשה, אלא)
 על-ידי הצווי של רבי פנחס בן יאיר - המעלה דברכה
 שהיא בדרך צווי. ויש לומר, שהחידוש בזה שרבי
 שמעון בן יוחאי המשיך ירידת גשמים על-ידי אמירת
 תורה לגבי המופתים העצומים שעשו כמה תנאים
 ואמוראים על-ידי עסק התורה שלהם הוא²⁴, שהשנוי
 בעולם שעשו כל התנאים ואמוראים הוא על-ידי הצווי
 והגזרה שלהם, וכמו רבי פנחס בן יאיר שצוה וגזר על
 הנקה שיחלק את מימיו, והחידוש דירידת מטר על-ידי
 אמירת תורה דרבי שמעון בן יוחאי הוא, דהגם
 שב'דרוש' שאמר לא היה צווי כלל (גם לא ברמז),
 מפל-מקום, על-ידי אמירת תורה שלו נעשה ירידת
 גשמים. ועל-פיי-זה יש לומר, דזה שמביא בהמאמר
 הדגמא דירידת גשמים על-ידי אמירת תורה הוא בכדי
 לרמוז שעל-דרך-זה הוא ההמשכה שעל-ידי הברכה
 דחסידיך יברכוכה (פדלקמן סעיף יב).

47 (ה) ומבאר בהמאמר

48 השכיחות התוכנית והפנימית
 49 ד'ברכוכה' [ההמשכה
 50 במלכות (פה) מאור-אין-
 51 סוף שלמעלה
 52 מהשתלשלות] לחסידיך,
 53 שלכן דווקא "חסידיך" בכוחם
 54 לפעול את ההמשכה וההשפעה
 55 הזו על-פי מה שכתב
 56 הרמב"ם²⁵ החלוק הבהבל
 57 שבין חסד לצדקה,
 58 דצדקה הוא ענין הישר
 59 הגינות (צדקה מלשון צדק
 60 וישר) שעל פי היושר יש
 61 לתת לכל אחד כפי
 62 הראוי והמגיע לו, וחסד
 63 הוא הפלגת הטוב טוב
 64 במידה רבה ומופלגת מהרגיל
 65 להטיב לזולת יותר ממה
 66 שהוא ראוי. ומביא
 67 בהמאמר, דמה שכתב
 68 הרמב"ם שצדקה הוא
 69 ההשפעה לכל אחד כפי
 70 הראוי לו, הוא כמו
 71 שכתוב (גבי מצות
 72 צדקה²⁶) די מחסורו
 73 אשר יחסר לו, ואמרו
 74 רבותינו ז"ל²⁷ די
 75 מחסורו ואי אפה מצוה
 76 לעשרו כלומר שמצד אחד
 77 חובה לספק לעני את כל צרכיו
 78 ולמלא את מחסורו, אבל אין
 79 צורך להוסיף על כך ולהפוך
 80 אותו לעשיר, ונמצא שהחובה
 81 היא לתת לו כפי הראוי לו ולא

(ה) ומבאר בהמאמר השכיחות ד'ברכו כה' [ההמשכה
 במלכות (פה) מאור-אין-סוף שלמעלה
 מהשתלשלות] לחסידיך, על-פי מה שכתב הרמב"ם²⁵
 החלוק שבין חסד לצדקה, דצדקה הוא ענין הישר
 (צדקה מלשון צדק וישר) לתת לכל אחד כפי הראוי
 לו, וחסד הוא הפלגת הטוב להטיב יותר ממה שהוא
 ראוי. ומביא בהמאמר, דמה שכתב הרמב"ם שצדקה
 הוא ההשפעה לכל אחד כפי הראוי לו, הוא כמו
 שכתוב (גבי מצות צדקה²⁶) די מחסורו אשר יחסר לו,
 ואמרו רבותינו ז"ל²⁷ די מחסורו ואי אפה מצוה
 לעשרו. וחסד [שהוא הפלגת הטוב להטיב יותר ממה
 שהוא ראוי] הוא השפעה ברבוי (למעלה ממלוי
 החסרון), עשירות. ועל-דרך-זה הוא למעלה

יתר. וחסד [שהוא הפלגת הטוב טוב במידה גדולה ורחבה במיוחד
 להטיב יותר ממה שהוא ראוי] הוא השפעה ברבוי (למעלה
 ממלוי החסרון), עשירות. ועל-דרך-זה בדומה הבהבל האמור בין

רצון קוני" (חולין שם). וראה תוספות שם. (24) עוד ביאור בזה - ראה תורת מנחם - ספר המאמרים אייר ס"ע ערב ואילך. (25) מורי"ג
 ח"ג פנ"ג. (26) ראה טו, ח. (27) כתובות סז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 "צדקה" במובן של צדק ויושר ל"חסד" במובן של טוב במידה רבה הוא
 2 לְמַעַלְה ברוחניות בְּהִמְשָׁכָה של האלוקות שבספירות העליונות
 3 בְּסִפִּירַת הַמַּלְכוּת, דְּעִנְיָן הַצְּדָקָה המשכה והשפעה במידה הראויה,
 4 הוא הַמְשַׁכַּת הַגְּלוּי של האור האלוקי שְׁשִׁיף לְמַלְכוּת, לפי ערכה
 5 ומהותה, שְׁעַל-יְדֵי-זֶה
 6 נִתְמַלֵּא הַחֲסָרוֹן שְׁלֵה אֶךְ
 7 לא יותר מכך. [וּבְכִדּוּעַ 28
 8 בְּעִנְיָן אֶת עֲשִׂית אֶת
 9 הַשְּׂמִים גו' 29, והכתיב של
 10 המילה "אתה" בפסוק זה הוא
 11 אֶת חֲסֵר ה', ומבואר על כך
 12 בתורת החסידות דְּזֶה
 13 שְׁהַמְלָכוּת שהיא הספירה
 14 שבאמצעותה האור האלוקי יורד
 15 להוות את העולמות ("אתה"
 16 עשית") נַעֲשִׂית מְקוֹר
 17 לְהוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת (ועל
 18 כך נאמר הפסוק עֲשִׂית אֶת
 19 הַשְּׂמִים גו') הוא עַל-יְדֵי
 20 שְׁנַחֲסָרוֹ מִמָּנָה ה'
 21 פְּרָצוּפִים (פְּתָר, חֲכָמָה,
 22 בִּינָה, זְעִיר-אֲנִפִּין
 23 וּמַלְכוּת, (הספירות העליונות
 24 נקראות בקבלה בכינויים
 25 'אנושיים' המכונים 'פרצופים',
 26 היינו דמות וצורה. ובדרך כלל
 27 החלוקה היא לחמישה
 28 'פרצופים': "אריך אנפין" (כתר
 29 שלמעלה מהספירות), אבא
 30 (חכמה) אמא (בינה) זעיר אנפין
 31 (המידות), נוקבא (מלכות) וְזֶה
 32 שְׁנַשְׂאָר בספירת המלכות
 33 לאחר שנחסרו ממנה חמישה 'פרצופים' הוא רק חִיצוֹנִיּוֹת הַמַּלְכוּת,
 34 מַלְכוּת דְּמַלְכוּת]. וְעִנְיָן הַחֲסָד הוא הַמְשַׁכַּת גְּלוּי אֹר
 35 שְׁלַמְעָלָה מְשִׁיכוֹת לְמַלְכוּת ואינו לפי ערכה ומהותה אלא למעלה מזה
 36 שְׁנַמְשָׁף בְּמַלְכוּת.
 37 וְזֶהוּ שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁰ אֵיזְהוּ חֲסִיד הַמַּתְחַסֵּד עִם קוֹנוֹ,
 38 וּמְפָרֵשׁ בִּתְקוּנָי זְהַר³¹, עִם קוֹנוֹ — עִם קֵן דִּילִיָּה, הקן שלו.
 39 קוֹנוֹ הוא זְעִיר-אֲנִפִּין (פִּי אֲצִילוֹת נִקְרָא קִנְיָן³², וְזְעִיר-אֲנִפִּין

40 המידות דאצילות הוא סוף הַאֲצִילוֹת³³, וְקֵן דִּילִיָּה הקן שלו הוא
 41 הַמַּלְכוּת (כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּפִרְדָּס'³⁴ שְׁהַמַּלְכוּת נִקְרָאת קֵן),
 42 וְעִנְיָן הַמַּתְחַסֵּד עִם קֵן דִּילִיָּה שמנהג עם הקן שלו בדרך של חסידות,
 43 מעבר למה שמגיע ומתחייב, הוא שְׁמַמְשִׁיף בְּמַלְכוּת גְּלוּי אֹר
 44 חֲדָשׁ (שְׁלַמְעָלָה מִהָאֹר
 45 שְׁנִסְתַּלַּק מִמָּנָה),
 46 עֲשִׂירוֹת שהיא יותר מאשר
 47 מילוי החסרון בלבד. וּבְעִנְיָן
 48 הַסִּפִּירוֹת הדרגה שמעל
 49 ומעבר למילוי החסרון של
 50 ספירת המלכות הוא פְּנִימִיּוֹת
 51 הַפְּתָר, עֲתִיק.
 52 שְׁהִמְשָׁכָה דְּחִיצוֹנִיּוֹת
 53 הַפְּתָר, אֲרִיף, הוא בְּכָלֵל
 54 מְלוּי הַחֲסָרוֹן³⁵ מבואר
 55 בקבלה וחסידות שבחינת 'כתר'
 56 עליון שלמעלה מהספירות
 57 נחלקת לשניים: חיצונית הכתר
 58 הנקראת "אריך אנפין"
 59 (מילולית: פנים ארוכות) ו"עתיק
 60 יומין" (לפי אחד הפירושים –
 61 נעתק ונבדל מ'יום' וגילוי),
 62 ולענייננו – המשכה והתגלות
 63 מחיצונית הכתר, בחינת אריך
 64 אנפין, למלכות - נחשבת מילוי
 65 החסרון בלבד. דְּכִינְיָן
 66 שְׂאֲרִיף הוא שְׂרָשׁ וּמְקוֹר
 67 הַנְּאָצְלִים אֵלָּא שֶׁהוּא
 68 מְקִיף עֲלֵיהֶם (סוֹבֵב),
 69 ואינו מלוכש בהם בפנימיות
 70 ומהווה חלק מה'כתר' שלמעלה
 71 מעשר הספירות, הרי כיון
 72 שלמעשה הוא שורש ומקור לנבראים (שבעולם האצילות, בגלל שהוא עולם
 73 של "אלוקות ממש", לא ניתן לקרוא להם "נבראים" בעלי ישות עצמית אלא
 74 הם נקראים "נאצלים") הוא בְּכָלֵל הָאֹר הַשֶּׁף לְעוֹלָמוֹת
 75 (מַלְכוּת), וְלָכֵן, כְּשֶׂאֹר זֶה האור של 'אריך אנפין' (שכאמור הוא אחד
 76 מחמשת ה'פרצופים' שנחסרו מהמלכות לצורך הבריאה) אֵינוֹ מְתַגַּלָּה
 77 בְּמַלְכוּת, הַמַּלְכוּת היא חֲסָרָה, וְעַל-יְדֵי שְׁנַמְשָׁף וּמְתַגַּלָּה, נִתְמַלֵּא
 78 אֲנִפִּין וּמְתַגַּלָּה בספירת המלכות, נִתְמַלֵּא הַחֲסָרוֹן³⁶ אך לא יותר מזה,

(28) ראה גם סה"מ תרנ"ג ע' רנח ואילך. תר"ס ע' מג ואילך. עזר"ת ע' קיז ואילך. קונטרסים ח"ב רצו, א ואילך. ה'תש"א ע' 149.
 תורת מנחם - ספר המאמרים תמוז ע' קד. ובכ"מ. (29) נחמ"ט, ו. (30) זהר ח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב (ברע"מ). וראה שם רפא, א
 (ברע"מ). תקו"ז בהקדמה (א, סע"ב). (31) כן הובא גם בתניא פ"י (טו, ב). וראה תקו"ז שם. (32) תו"א משפטים עה, ד (הובא
 בהמשך תער"ב כאן). ובכ"מ. (33) ראה תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך. ובכ"מ. (34) שער כג (שער ערכי הכינויים)
 ערך קן - הובא בהמשך תער"ב כאן. (35) כמובן גם מזה שכתר הוא מה' הפרצופים שנחסרו מהמלכות, כנ"ל בפנים. (36) ראה גם

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כי מדובר במילוי החיסרון בלבד, ללא חידוש ותוספת. וְעַתִּיק הוּא בְּחִינָה
2 תַּחְתּוֹנָה שְׁבַמְאָצִיל, הבורא, אור-אין-סוף שְׁלֹמְעֵלָה לגמרי
3 מְשִׁיכּוֹת לְעוֹלָמוֹת (לְמַעַלָּה גַם מְשִׁיכּוֹת בְּאִפְן דְּסוֹבֵב וּמְקִיף
4 שהיא אופן השייכות של 'אריך אנפין'), עֲשִׂירוֹת³⁶ מעל ומעבר למילוי
5 החיסרון בלבד.

43 מִמְדַּרְגַּת עֲשִׂיר, הֵיִינוּ שְׁהוּא בְּסוּג אַחַר לְגַמְרֵי מדובר בהשפעה
44 של שפע ברמה שונה לחלוטין מהעושר שיש לעשיר זה עד עתה (וְזֶה שְׁאִין
45 לוֹ עֲנָן שְׁאִינוּ בְּעַרְכּוֹ כָּלֵל, אֵינוּ חֶסְרוֹן בְּהַעֲשִׂירוֹת שְׁלוֹ
46 והעובדה שעד עתה לא היה לו את העושר ברמה הגבוהה הזו לא מהווה סיבה
47 להגדיר אותו כמי שאינו עשיר

6 (ו) וּמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֵר, 1
7 דְּאֵיתָא בְּגַמְרָא³⁷ שְׁצַדְקָה 2
8 נתינת נדבה שלא על-מנת
9 להחזיר היא לְעַנְיִים, 3
10 וּגְמִילוֹת-חֶסְדִים הלוואה 4
11 היא בֵּין לְעַנְיִים בֵּין 5
12 לְעַשְׂרִים. וּמְזָה 6

13 (שְׁגְמִילוֹת-חֶסְדִים היא 7
14 גַם לְעַשְׂרִים) מוֹבָן, 8
15 שְׁהַשְׁפָּעָה שְׁמַצַד הַחֶסֶד 9
16 היא לְמַעַלָּה מִמְדַּרְגַּת 10
17 עֲשִׂיר שֶׁמִּקְבֵּל אֶת הַשְּׁפָעָה.
18 וְלִהְיֶיךָ, דְּלִכְאוּרָה הֵיךָ 11
19 אֲפָשֵׁר לומר דְּהַשְׁפָּעָה 12
20 הַחֶסֶד לְעַשִׂיר היא 13
21 שְׁמַשְׁפִּיעִים לוֹ עֲשִׂירוֹת 14
22 גְּדוּלָה יוֹתֵר מִהַעֲשִׂירוֹת שְׁהֵיְתָה לוֹ מְקַדָּם. וּמָה שְׁכַתּוּב 9
23 בְּהַמְאָמֵר שְׁהַשְׁפָּעָה שְׁמַצַד הַחֶסֶד היא לְמַעַלָּה 10
24 מִמְדַּרְגַּת עֲשִׂיר, יֵשׁ לוֹמֵר, דְּכִשְׁהַשְׁפָּעָה שְׁמַשְׁפִּיעִים לוֹ 11
25 עַכְשָׁיו הוא עֲנָן שְׁבַעְרָכוּ, הָרִי, בֵּין שְׁמַקְדָּם הֵיךָ חֶסֶר 12
26 הָעֲנָן שְׁמַשְׁפִּיעִים לוֹ (אֵף שְׁהָעֲנָן הוא בְּעַרְכּוֹ), אֵינוּ 13
27 (אֲמַתִּית הָעֲנָן דְּ)עֲשִׂיר. וְלִכֵּן מְבָאֵר בְּהַמְאָמֵר, 14
28 דְּגְמִילוֹת-חֶסְדִים לְעַשְׂרִים היא שְׁהַשְׁפָּעָה שְׁמַצַד הַחֶסֶד 15
29 הוא לְמַעַלָּה מִמְדַּרְגַּת עֲשִׂיר, הֵיִינוּ שְׁהוּא בְּסוּג אַחַר 16
30 לְגַמְרֵי (וְזֶה שְׁאִין לוֹ עֲנָן שְׁאִינוּ בְּעַרְכּוֹ כָּלֵל, אֵינוּ 17
31 חֶסְרוֹן בְּהַעֲשִׂירוֹת שְׁלוֹ).

47 להגדיר אותו כמי שאינו עשיר
48 באמת כי העדר דבר "שאינו
49 בערכו כלל" לא נחשב חסרון,
50 וגם בלעדיו הוא אכן ראוי
51 בהחלט לתואר עשיר אמיתי).

52 (ז) וּבְכַדִי לְבָאֵר עֲנָן
53 הַחֶסֶד שְׁלֹמְעֵלָה
54 מְעַשְׂרוֹת, ולכן השפעתו גם
55 לעשיר היא "חסד" (ולא דבר
56 שמתחייב לפי "צדק ויושר")
57 מְקַדָּם בְּהַמְאָמֵר בְּאוֹר
58 עֲנָן הַעֲשִׂירוֹת שְׁהֵיְתָה
59 בִּימֵי שְׁלֹמֹה (דְּרָגָא הָכִי
60 נְעֻלִית שְׁבַעְשִׂירוֹת).

61 וּמְבָאֵר, דְּזֶה שְׁבִימֵי
62 שְׁלֹמֹה הָוָה קִיַּימָא
63 סִיְהָא בְּאִשְׁלֹמֹתָא³⁸,
64 הירח היה עומד בשלמותו (כפי
65 שהוא באמצע החודש), ובווהר
66 משתמשים בהגדרה זו כמשל
67 למצב הנעלה של בני ישראל
68 בימי מלכותו של שלמה המלך

19 (ז) וּבְכַדִי לְבָאֵר עֲנָן הַחֶסֶד שְׁלֹמְעֵלָה מְעַשְׂרוֹת,
20 מְקַדָּם בְּהַמְאָמֵר בְּאוֹר עֲנָן הַעֲשִׂירוֹת
21 שְׁהֵיְתָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה (דְּרָגָא הָכִי נְעֻלִית שְׁבַעְשִׂירוֹת).
22 וּמְבָאֵר, דְּזֶה שְׁבִימֵי שְׁלֹמֹה הָוָה קִיַּימָא סִיְהָא
23 בְּאִשְׁלֹמֹתָא³⁸, הוא, דְּנוֹסָף לְזֶה שְׁנַמְשָׁכוּ בְּמַלְכוּת
24 (לְבַנָּה, סִיְהָא) ה' הַפְּרָצוּפִים שְׁנַחֲסֵרוּ, נִמְשָׁךְ בָּהּ גַם
25 הַגְּלוּי דְּפְנִימִיּוֹת הַפְּתָר, עֲתִיק. וּמִהַעֲשִׂירוֹת דְּמַלְכוּת
26 לְוֹמֵר, שהסיבה לכך שהמאמר

69 ועל כך מבואר במאמר הנזכר
70 שתוכן העניין הוא, דְּנוֹסָף
71 לְזֶה שְׁנַמְשָׁכוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה
72 המלך בְּמַלְכוּת (לְבַנָּה,
73 סִיְהָא כשם שהירח אין לה
74 אור משלה ומקבלת את אורה
75 מאור השמש, כך ספירת
76 המלכות אין לה אור משלה והיא
77 מקבלת את אורה מהספירות

78 שלמעלה ממנה) ה' הַפְּרָצוּפִים העליונים שְׁנַחֲסֵרוּ ממידת המלכות כדי
79 שיתהוו באמצעותה עולמות מוגבלים (כפי שהוסבר לעיל), נִמְשָׁךְ בָּהּ גַם
80 אור חדש שלא היה אפילו לפני הצמצום והחיסרון של חמשת ה'פרצופים'
81 שהוא הַגְּלוּי דְּפְנִימִיּוֹת הַפְּתָר, עֲתִיק כאמור לעיל שקודם החיסרון
82 הייתה במלכות התגלות מחיצוניות הכתר, בחינת 'אריך אנפין' והיא
83 מה'פרצופים' שנחסרו, אבל כאשר נמשך בה עניין העשירות, אזי היא מקבלת
84 מפנימיות הכתר, בחינת 'עתיק יומין' שלא נמשכה בה אפילו קודם החיסרון.

36 לא מקבל את החסבר הזה אלא קובע שמדובר בהשפעה שלמעלה מערכו של
37 העשיר היא משום דְּכִשְׁהַשְׁפָּעָה שְׁמַשְׁפִּיעִים לוֹ עַכְשָׁיו הוא
38 עֲנָן שְׁבַעְרָכוּ (כי גם קודם לכן היה עשיר וכעת נותנים לו עשירות גדולה
39 יותר). הָרִי, בֵּין שְׁמַקְדָּם הֵיךָ חֶסֶר הָעֲנָן שְׁמַשְׁפִּיעִים לוֹ כַּעַת
40 (אֵף שְׁהָעֲנָן הוא בְּעַרְכּוֹ), אֵינוּ (אֲמַתִּית הָעֲנָן דְּ)עֲשִׂיר וּנְמַצָּא
41 שגם קודם לא היה עשיר אמיתי. וְלִכֵּן מְבָאֵר בְּהַמְאָמֵר, דְּגְמִילוֹת-
42 חֶסְדִים לְעַשְׂרִים היא שְׁהַשְׁפָּעָה שְׁמַצַד הַחֶסֶד הוא לְמַעַלָּה

תורת מנחם - ספר המאמרים תמוז ע' מה. 37) סוכה מט, ב. 38) זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמג, סע"א. ח"ב פה, א. ח"ג
מ, ב. מו, א. וראה שמו"ר פט"ו, כו: כיון שבא שלמה נתמלא דיסקוס של לבנה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

40 האמתי על זה שבאו אליו הוא מפני שנמשכו לאלקות
 41 שהאירה בימיו בגלוי (ועל-דרך מה שכתוב⁴⁴ במשיח⁴⁵ ונהרו
 42 אליו כל הגוים, דזה שכלם יהיו נמשכים אליו הוא שיהיו
 43 נמשכים לאלקות). והמשמעות הפנימית של הדברים היא שהגויים באו

44 לשלמה פי הגלוי אור

45 האלוקי שהאיר אז, משך

46 אליו את הנצוצות

47 הקדושים האלוקיים שפעמים

48 שטמונים ונסתרים בעמים

49 (כמבואר בקבלה וחסידות

50 בהרחבה בעניין ניצוצות קדושה

51 אלוקיים שנפלו בדברים

52 גשמיים ואפילו באומות העולם),

53 בדתות אבוקה שמושכת

54 אליה כל הנצוצות⁴⁶

55 כמבואר בתורה אור לרבנו

56 הזקן שאילו אדם הראשון לא

57 היה חוטא, ניצוצות הקדושה

58 שבעולם היו מתעלים תוך

59 התכלות באורות העליונים

60 שהאדם היה ממשך ומגלה כנר

61 בפני האבוקה שאם האבוקה

62 קטנה אזי נר הסמוך לה יוכלל

63 בה ואם ירחיקוהו מעט לא

64 יתכלל בה מפני שהאבוקה

65 קטנה, אבל אם תהיה האבוקה

66 גדולה, אזי אף-על-פי שיהיה

67 הנר רחוק יהיה מתכלל בה... וכן

68 כל העמים באו לשמוע חכמת

69 שלמה וכמו שכתוב במלכת

70 שבא כו', והיינו לפי שאז הייתה

71 אבוקה גדולה על דרך משל, על

72 כן ממילא מתכללים בה

73 הניצוצות. וכיין שהגלוי

74 שהאיר אז היה גלוי נעלה ביותר, לכן, גם הנצוצות

75 שבמקומות הרחוקים⁴⁷ מארץ ישראל נמשכו להגלוי שהאיר

76 על-ידי שלמה, כמו שכתוב⁴⁸ ומלפת שבא שמעת את שמע

77 שלמה לשם ה' גו' ותבא ירושלימה גו' כמשל האבוקה הגדולה

78 שגם "נר חוק" נכלל בה ומתבטל בפניה.

1 ומהעשירות דמלכות (פנסת ישראל העליונה, הרוחנית) נמשכה
 2 בימי שלמה המלך עשירות מפלגה לישראל גם למטה, עשירות
 3 מפלגה בגשמיות, ועד שאין פסך נחשב בימי שלמה
 4 למאומה³⁹, ועשירות מפלגה ברוחניות, שבימי שלמה

5 דוקא נבנה בית המקדש,

6 דהגלוי שהיה בבית

7 המקדש הוא גלוי נעלה

8 יותר מהגלוי שהיה

9 במשכן שהיה מקדם היינו

10 המשכן שקדם למקדש.

11 ולהוסיף, דזה שבימי

12 שלמה היה בעולם גלוי של

13 אור אלוקי נעלה ביותר,

14 הוא גם לפני שנבנה בית

15 המקדש. שהרי זה שבנין

16 בית המקדש היה על-ידי

17 שלמה דוקא [אף

18 שתבנית המקדש נעשה

19 על-ידי דוד⁴⁰] לא היה

20 הגורם לגלוי האור האלוקי

21 הגדול שהיה בימיו אלא היה

22 כתוצאה מכך כי הטעם לבנין

23 בית המקדש בימיו הוא הוא

24 כמו שכתוב⁴¹ בדבר ה'

25 לרוד המלך שלא הוא יבנה את

26 בית המקדש אלא בנו הוא

27 (שלמה) יהיה איש

28 מנוחה גו' ושלום ושקט

29 אתן על ישראל בימיו

30 בניגוד לימי דוד שבהם היו

31 מלחמות רבות (ולכן) הוא

32 שלמה יבנה בית לשמי

33 גו'. וידוע, דזה שכל

34 הגוים היו בטלים

35 לשלמה [שלבן] היו בימיו מנוחה ושלום] הוא תוצאה מכך

36 שהיו בטלים להגלוי דאור-אין-סוף שהאיר על-ידי⁴² ונמצא

37 שבנין בית המקדש על ידי שלמה הוא תוצאה מגלוי האלקות שהיה בימיו.

38 ועל-דרך-זה הוא גם בנוגע לזה שבאו אליו מפל העמים

39 לשמע את חכמתו⁴³, כפי שמסופר בתנ"ך בפרטיות דהטעם

39) מלכים-א י', כא. דברי הימים-ב ט, כ. (40) כמ"ש (דברי הימים-אכח, יא) ויתן דויד לשלמה בנו את תבנית האולם וגו'. (41) דברי הימים שם כב, ט-י. (42) כ"מ בד"ה פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ס"ע קסד) ותש"ד (פכ"א - סה"מ ה'תש"ד ריש ע' 111). (43) מלכים-א ה, יד. וראה גם שם י, כד. דברי הימים-ב ט, כג. (44) ישע"י ב, ב. (45) שהוא מזרע שלמה (פירוש המשניות להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הי"ב). (46) ראה גם תו"א בראשית ו, א. לקו"ת במדבר ד, א. ביאורה ז' לאדהאמ"צ בהוספות קלב, ג. ובכ"מ. (47) דזה שהיו בריחוק מקום גשמי נשתלשל מזה שהיו רחוקים ברוחניות. (48) מלכים-א י', א-ב.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

1 (ח) והנה זה ששלמה היה איש מנוחה, דהברור של הטוב מהרע
 2 והעלאת ניצוצות הקדושה שבימינו היה בדרך מנוחה [שלא היה
 3 צריך למלחמה בכדי לברר את הנצוצות, אלא שהנצוצות
 4 נמשכו אליו מעצמם, שיתבררו כמו ניצוצות שנמשכים לאבוקה
 5 ומתבטלים בה בדרך ממילא],
 6 היה זה בעקר על-ידי
 7 הגלוי שהאיר בבית
 8 המקדש. כלומר, בימי שלמה
 9 הייתה התגלות של אור אלוהי
 10 בעולם גם לפני בניין בית
 11 המקדש, כמבואר לעיל, ובכל
 12 זאת ברור והעלאת ניצוצות היה
 13 בעיקר כתוצאה מגילוי האור
 14 שהאיר בבית המקדש דהברור
 15 על-ידי הגלוי שהאיר
 16 במשכן, כולל גם הגלוי
 17 שהאיר בארון שהיה
 18 במשכן, שהיה גילוי גדול
 19 ונעלה במיוחד, יותר מהאור
 20 שהאיר במשכן בכלל היה
 21 ברור בדרך מלחמה,
 22 והברור על-ידי הגלוי
 23 שהאיר בבית המקדש
 24 היה בדרך מנוחה.
 25 כדאיתא בזהר⁴⁹, תרין
 26 אינון הוו דאמרו שניים הם
 27 שאמרו קומה ה', משה
 28 ודוד, משה אמר⁵⁰ קומה
 29 ה' ופוצו אויבי, ודוד
 30 אמר⁵¹ קומה ה'
 31 למנוחתך ושניהם עסקו
 32 בבירור הטוב מהרע והעלאתו
 33 לקדושה באמצעות מלחמה עם
 34 אויבים ומנגדים לקדושה.
 35 ומבאר בהמאמר⁵², דזה
 36 שהמשכן והארון היו
 37 מהלכים במדבר בכדי
 38 לבטל את הקליפות
 39 הטמאות (שנקראות 'קליפות' כי
 40 מדובר בכוחות שמעלימים ומסתירים על האלוקות כשם שקליפה מעלימה
 41 ומסתירה על הפרי) שהיו במדבר (נחשים שרפים ועקרבים
 42 שמציאותם הגשמית במדבר נובעת מכך שיש בו קליפות טמאות שהם המקור

ביאור בדרך אפשר

43 והשורש שלהם) ולברר ולהעלות את הנצוצות דקדושה שנפלו
 44 לשם, הוא ברור בדרך מלחמה. כמו מלך שיוצא ממקומו
 45 הרגיל והקבוע והולך למדינת האויב להלחם בו ולכבוש. ולכן
 46 אמר משה [בנגע לנסיעת הארון במדבר - ויהי בנסע
 47 הארון] קומה ה' ופוצו
 48 אויבי, דישנם אויבים
 49 קליפות טמאות, היפך הקדושה
 50 שצריך להם בהם.
 51 והברור על-ידי הגלוי
 52 שהאיר בבית המקדש
 53 היה בדרך מנוחה, ללא
 54 מלחמות וללא צורך שהמלך
 55 ייצא ממקומו ויבוא למקומו של
 56 האויב דשלמה היה
 57 במקומו בירושלים
 58 והנצוצות נמשכו אליו
 59 מעצמם. ולכן על הבירור
 60 הזה שהוא מתוך מנוחה אמר
 61 דוד קומה ה' למנוחתך.
 62 ולהעיר, דבכמה
 63 מקומות⁵³ בתורת החסידות
 64 מבאר, דהברור שהיה
 65 על-ידי נסיעת הארון
 66 במדבר הוא ברור בדרך
 67 מנוחה. ואין זה סותר למבואר
 68 כאן שהבירור במדבר היה בדרך
 69 מלחמה פי ענין המנוחה
 70 שמבאר שם הוא
 71 שהברור הוא בדרך
 72 ממילא ללא התעסקות ישירה
 73 עם הקליפות. וכיון דבטול
 74 הקליפות וברור הנצוצות
 75 שנפלו בהם על-ידי
 76 הגלוי שהאיר במשכן
 77 שהיה במדבר היה בדרך
 78 ממילא, לכן, גם הברור
 79 שעל-ידי הארון דמשכן
 80 נקרא ברור בדרך מנוחה
 81 בשונה מבירור על ידי מגע ישיר
 82 עם הגשמיות והקליפות הטמאות. אבל אמתית ענין המנוחה מנוחה
 83 באמת ולא רק באופן יחסי, הוא שהמברר אינו יורד למקום
 84 המתברר כמו המשכן והארון שהיו מהלכים במדבר אלא המברר נמצא

(49) ח"א קמח, א. 50) בהעלותך י, לה. 51) תהלים קלב, ח. 52) וראה גם לקו"ת במדבר ג, ד ואילך. ביאורו"ז שם קלב, ב ואילך. ועוד. 53) ד"ה פדה בשלום תרנ"ט (סה"מ תרנ"ט ע' קסג) ותש"ד (פ"כ - סה"מ ה'תש"ד ע' 108).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 בירור בדרך מלחמה, ונתבאר לעיל שהוא על-דרך יציאת המלך
 45 ממקומו והליכתו למקום האויב, ואמתית הענין דברור
 46 עניני העולם על ידי לימוד התורה בדרך מנוחה היינו מתוך מנוחה
 47 אמיתית ולא רק מנוחה באופן יחסי הוא בברור עניני העולם
 48 שעל-ידי לימוד פנימיות
 49 התורה שלא ירה ונתלכשה
 50 בעניני העולם כמו הנגלה
 51 התורה וכשמודים את פנימיות
 52 התורה עוסקים בעיקר בענינים
 53 אלוקים-רוחניים].
 54 (ט) ויש לומר, שהחלוק
 55 ההכרל בין קומה ה'
 56 שאמר משה שכאמור עוסק
 57 בבירור בדרך מלחמה ככתוב
 58 בהמשך הפסוק "ויפוצו אויבך
 59 וינשו מנשאך מפניך" לקומה
 60 ה' שאמר דוד שכאמור
 61 עוסק בבירור בדרך מנוחה
 62 ככתוב בהמשך הפסוק
 63 "למנוחתך" הוא בשני
 64 ענינים. הבדל אחד - באפן
 65 ודרך הברור [שהברור
 66 על-ידי הארון דמשפן
 67 היה בדרך מלחמה,
 68 שלכן נאמר ויפוצו
 69 אויבך וינשו משנאך,
 70 שישנם מנגדים (אויבך
 71 ומשנאך) שצריך ללחום
 72 בהם, והברור שבימי
 73 שלמה ובפרט על-ידי
 74 הגלוי דבית המקדש היה
 75 בדרך מנוחה, קומה ה'
 76 למנוחתך, פנ"ל
 77 בארפה, וגם הבדל שני -
 78 בבירור עצמו שאינו שווה
 79 בשניהם. דזה שבקומה ה'
 80 שאמר משה נאמר ויפוצו אויבך וינשו משנאך, הוא, לא
 81 רק בגלל אופן הבירור, תוך מגע ישיר עם "אויב" המתברר אלא לפי שגם
 82 לאחרי הברור על-ידי נסיעת הארון במדבר, כמלך שיצא
 83 ממקומו כדי לערוך מלחמה עם האויב, נשאר עדין מנגדים, והאויבים
 84 לא השלימו ולא הפכו לאוהבים אלא נשאו אויבך ומשנאך, אלא
 85 שהיו באפן דפוצו וינשו ולמעשה לא הפריעו ולא התנגדו, ומובן
 86 שאויב שלא התהפך לטוב עדיין לא התברר לגמרי.

1 במקומו, ועל-ידי הגלוי אור (דהמברר) שמאיר על המתברר
 2 מרחוק, הוא נמשך בעצמו להמברר כמשל האבוקה הגדולה האמור
 3 לעיל. ומנוחה באפן זה היתה בימי שלמה דוקא.
 4 ונעל-דרך הידוע⁵⁴ בתורת החסידות בענין הברור של הטוב
 5 מהרע והעלאתו לקדושה
 6 שעל-ידי תורה, שגם הוא
 7 בירור ללא מגע ישיר עם
 8 ה"אויב" וללא מלחמה עם
 9 הרע דבכללות, באופן כללי
 10 גם הברור שעל-ידי
 11 גליא דתורה בירור עניני
 12 העולם על ידי לימוד חלק
 13 הנגלה שבתורה (הפשט
 14 וההלכה) הוא בדרך
 15 מנוחה. דכיון שהברור
 16 הוא בדרך ממילא בלי
 17 לבוא במגע ישיר עם הענינים
 18 הגשמיים שעליהם לומדים
 19 (דעל-ידי שלומדים
 20 בתורה שדבר זה מתר
 21 ודבר זה אסור, הם
 22 אותם הדברים שעליהם מדובר
 23 בפסקי ההלכה מה מותר ומה
 24 אסור מתבררים ממילא.
 25 ולא פהברור דתפלה
 26 שאף היא מבררת את עניני
 27 העולם שהוא על-ידי
 28 שגפש האלקית
 29 מתלבשת
 30 הבהמית וכן נוצר מגע
 31 ישיר בין צד הקדושה לצד
 32 שכנגד, לכן, כשמדובר על
 33 ההבדל הכללי בין בירור על
 34 ידי תורה לבירור על ידי
 35 תפלה גם הברור שעל-
 36 ידי לימוד גליא החלק
 37 הנגלה דתורה נקרא ברור בדרך מנוחה. אכל בפרטייות,
 38 כיון שהברור על-ידי גליא דתורה הוא על-ידי שהיא
 39 התורה יורדת ומתלבשת בענינים הגשמיים, והדיון הוא אודות
 40 דברים שונים בעולם הזה, כולל דברים אסורים בשימוש על פי התורה
 41 הרי זה ענין של מלחמה [ויש דמיון בין הבירור שעל ידי
 42 לימוד נגלה התורה והבירור שהיה על ידי הליכת הארון והמשכן במדבר
 43 לברר את כוחות הטומאה שבנחשים, שרפים ועקרבים שבמדבר שהוא

(54) ראה בארוכה ד"ה פדה בשלום (הא) ה'תשמ"א ס"ג ואילך (תורת מנחם - ספר המאמרים כסלו ס"ע מו ואילך). וש"נ.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

1 והולך ומבאר את מהות ההבדל בין שני הביירוים ומדוע דווקא כאשר המבכר
 2 יורד אל המתברר ובא אליו למקומו, הביורו לא מושלם וה"אויב" לא מתהפך
 3 לטוב:
 4 **וְהַעֲנֵן הוּא, דְּבִירוֹר שְׁבִדְרָךְ מְלַמְעֵלָה לְמָטָה, שְׁהַעֲלִיֹן**
 5 **(הַמְּבָרֵר) אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ**
 6 **בְּהַתְחַתֵּן לְבּוֹא בְּמַגַּע יִשִּׁיר**
 7 **אִיתּוֹ הַמְּשִׁיךְ וְלִגְלוֹת עֲלָיו אֹרֵךְ**
 8 **אֶלּוּקִי בְּהַתְּאֵם לְעִרְכּוֹ וּמַהוֹתּוֹ,**
 9 **וְהַבְּרִיר בְּהַתְחַתֵּן הוּא**
 10 **עַל-יָדַי גְּלוֹי אֹרֵךְ**
 11 **דְּהַעֲלִיֹן, שְׁהוּא בִירוֹר "בְּדֶרֶךְ"**
 12 **מִמִּילָא" (כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל) הִרִי זֶה**
 13 **שְׁהַתְחַתֵּן אֵינוֹ מְנַגֵּד יוֹתֵר**
 14 **לְאַחַר שֶׁנִּפְעַל בּוֹ בִירוֹר הוּא**
 15 **לֹא מַצֵּד הַמְּצִיאוֹת**
 16 **(רְצוֹן, שְׂכָל וְכוּ') שְׁלוֹ,**
 17 **(שְׁהוּא עֲצֻמוֹ רוֹצֵה מַעֲתָה**
 18 **לְהַתְקַרֵּב לְצַד הַקְּדוּשָׁה, וְהוּא**
 19 **עֲצֻמוֹ הַחַל לְהַבִּין עֲנִיִּי אֶלּוּקֹת**
 20 **בְּשִׁלּוֹ) אֶלָּא אֲדַרְבֵּה, מִפְּנֵי**
 21 **שְׁעַל-יָדַי שְׁמַאִיר בּוֹ**
 22 **מִלְּמַעֲלָה גְּלוֹי אֹרֵךְ שְׁאֵינוֹ**
 23 **בְּעֶרְךָ אֲלִיו, מַעַל וּמַעֲבֵר**
 24 **לִיכּוֹלֵת הַקְּלִיטָה שְׁלוֹ הוּא**
 25 **מִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתוֹ⁵⁵**
 26 **וּמִתְבַּרְר וְעוֹלָה לְקְדוּשָׁה. וְהִגָּה**
 27 **שׁוֹנֵה הַרְבֵּי כְּשֶׁהַבְּרִיר הוּא**
 28 **לֹא בְּאֹפֶן שֶׁהַמְּבַרֵּר נִמְצָא**
 29 **לְמַעֲלָה וּמַאִיר עַל הַמְּתַבַּרֵּר**
 30 **שֶׁנִּמְצָא לְמַטָּה אֶלָּא בְּאֹפֶן**
 31 **שְׁהַעֲלִיֹן (הַמְּבָרֵר) בָּא**
 32 **וְיֹרֵד לְמִקְוָמוֹ שֶׁל הַתְּחַתֵּן**
 33 **(הַמְּתַבַּרֵּר), שְׁאֹ עֲצֵם**
 34 **הַעוֹבְרָה שֶׁהַמְּבַרֵּר בָּא אֶל**
 35 **הַמְּתַבַּרֵּר הִרִי זֶה מוֹכִיחַ שְׁהַתְחַתֵּן תּוֹפֵס מְקוֹם לְגַבִּיָּה, וְלִמְרוֹת**
 36 **מַעֲלָתוֹ שֶׁל הַמְּבַרֵּר מַצֵּד אֶחָד וְהַנְּחִיתוֹת שֶׁל הַמְּתַבַּרֵּר מַצֵּד שְׁנֵי בְּכָל זֹאת יֵשׁ**
 37 **בִּינֵיהֶם יַחַס וְעֶרֶךְ כְּלִשְׁהוֹ וְלִכְּנֵן אֵין שְׂפָךְ לֹא יִיתְכֵּן שְׁעַל-יָדַי הַגְּלוֹי**
 38 **שְׁלוֹ שֶׁל הַמְּבַרֵּר יִתְבַּטֵּל הַתְּחַתֵּן בְּתַכְלִית. וְכִינֵן שְׁגַם בְּרִירוֹ זֶה**
 39 **שֶׁל יִרֵד הַמְּבַרֵּר לְמִקְוָמוֹ שֶׁל הַמְּתַבַּרֵּר הוּא בִירוֹר בְּדֶרֶךְ מְלַמְעֵלָה**
 40 **לְמָטָה וְלֹא בְּדֶרֶךְ הַתְּלַבְּשׁוֹת (כְּנִ"ל סַעִיף ח שְׁגַם בִּישׁוּל הַקְּלִיפּוֹת**
 41 **וּבִירוֹר הַנִּיצוּצוֹת שֶׁבְּמַדְבַּר עַל יְדֵי הַגְּלוֹי שֶׁהָאִיר בְּמִשְׁכֵּן הִיָּה בִירוֹר "בְּדֶרֶךְ"**
 42 **מִמִּילָא"), וְהַבְּטוּל שְׁעַל-יָדַי גְּלוֹי אֹרֵךְ זֶה אֵינוֹ בְּטוּל בְּתַכְלִית,**
 43 **לְכֵן, גַּם לְאַחֲרֵי הַבְּרִיר נִשְׁאָר עֲדִין (בְּהַעֲלָם) מְצִיאוֹת דְּמַנְגֵּד**

ביאור בדרך אפשר

44 **(אוֹיְבֵיךָ וּמְשַׁנְּאֵיךָ), אֶלָּא שְׁמַכְלֵ-מְקוֹם, לְמִירוֹת שְׁזַהוּ אַמְנֵם בִירוֹר**
 45 **בְּאֹפֶן כּוֹה שֶׁהַמְּתַבַּרֵּר לֹא נִהְפֵּךְ מִן הַקְּצָה אֶל הַקְּצָה אֶלָּא גַם לְאַחַר הַבִירוֹר**
 46 **הוּא נִשְׂאָר "אוֹיֵב" ו"שׁוֹנָא", סוֹף סוֹף יֵשׁ כֵּאֵן בִירוֹר וּבִישׁוּל שֶׁל הַרַע כִּי כִינֵן**
 47 **שְׁהַתְחַתֵּן אֵינוֹ בְּעֶרְךָ וְאֵין לוֹ יַחַס וְדַמִּיּוֹן גַּם לְגַבִּי גְּלוֹי זֶה שְׁנִישׁ**
 48 **לוֹ תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַבִּיָּה,**
 49 **וְאֵין זֶה אֶלָּא יַחַס כְּלִשְׁהוֹ אֲבָל**
 50 **לֹא יַחַס שֶׁל קִירוּבָה מִמֶּשׁ לְכֵן,**
 51 **גַּם עַל-יָדַי גְּלוֹי זֶה**
 52 **מִתְבַּטֵּל הַתְּקַף דְּהַתְחַתֵּן,**
 53 **כְּתוּצָאָה מִהַאֹרֵךְ הַגְּדוֹל שְׁמַאִיר**
 54 **עֲלָיו שְׁהוּא מַעֲבֵר לִיכּוֹלֵת**
 55 **הַקְּלִיטָה שְׁלוֹ וְגוֹרֵם לוֹ לְהַתְבַּטֵּל**
 56 **כְּלִפּוֹי, וְגַם בּוֹ יֵשׁ הַבְּדֵל גְּדוֹל בֵּין**
 57 **קוֹרֵם הַבִירוֹר לְאַחַר הַבִירוֹר,**
 58 **שֶׁלִּפְנֵי הַבִירוֹר הַהַתְּנַגּוֹת שְׁלוֹ**
 59 **לְקְדוּשָׁה הִיִּתָּה בְּתוֹקֵף גְּדוֹל**
 60 **וְהַהַתְּנַגּוֹת שְׁלוֹ לְאַחַר**
 61 **הַבִירוֹר הִיא כּוֹז שְׁעַם הִירוֹת מְנַגֵּד**
 62 **(אוֹיְבֵיךָ וּמְשַׁנְּאֵיךָ) הִיא**
 63 **בְּאֹפֶן דִּיפּוּצוֹ וְיִנּוּסוֹ.**
 64 **מַה-שְׁאֵין-כֵּן בְּבִירוֹר**
 65 **שְׁבִדְרָךְ מְנוּחָה, מְבַלִּי כֹל**
 66 **מַגַּע בֵּין הַמְּבַרֵּר וְהַמְּתַבַּרֵּר דִּזֶּה**
 67 **שְׁהַעֲלִיֹן (הַמְּבָרֵר) הוּא**
 68 **בְּמִקְוָמוֹ וְאֵינוֹ יוֹרֵד**
 69 **לְמִקְוָמוֹ שֶׁל הַתְּחַתֵּן,**
 70 **הוּא לְפִי שְׁהַתְחַתֵּן אֵינוֹ**
 71 **תּוֹפֵס מְקוֹם לְגַבִּיָּה —**
 72 **עַל-יָדַי גְּלוֹי אֹרֵךְ זֶה,**
 73 **שְׁהוּא אֹרֵךְ נִעֲלָה לְאֵין שִׁיעוֹר**
 74 **לְעוֹמֵת דְּרַגְתּוֹ הַנְּמוּכָה שֶׁל**
 75 **הַתְּחַתֵּן הִרִי כֹאשֶׁר הָאֹרֵךְ הַעֲלִיֹן**
 76 **הַזֶּה מַאִיר עֲלָיו הַבְּטוּל**
 77 **דְּהַתְחַתֵּן הוּא בְּטוּל**
 78 **בְּתַכְלִית עַד כְּרִי כֵּךְ שְׁהוּא מְפַסֵּק לְחִיּוֹת מְנַגֵּד.**
 79 **וְיֵשׁ לּוֹמֵר בְּעַמְּקָ יוֹתֵר, דְּגַם כְּשֶׁהַבְּרִיר הוּא בְּאֹפֶן שְׁהַמְּבָרֵר**
 80 **הוּא בְּמִקְוָמוֹ וְאֵינוֹ בָּא וְיֹרֵד לְדְרַגַּת הַמְּתַבַּרֵּר אֶלָּא שְׁהוּא בְּדֶרֶךְ אֶלָּא**
 81 **כְּזוֹ שְׁהַמְּתַבַּרֵּר יֵשׁ לוֹ תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַבִּיָּה, הִינּוּ מַצֵּב-בִּינָיִים בֵּין**
 82 **הַמַּצֵּב שְׁבוּ יֵשׁ פְּעוֹר עֲצוּם בֵּין הַמְּבַרֵּר וְהַמְּתַבַּרֵּר כֵּךְ שֶׁהַמְּבַרֵּר לֹא בָּא בְּמַגַּע**
 83 **עִם הַמְּבַרֵּר וּבֵין הַמַּצֵּב שְׁבוּ הַמְּבַרֵּר יוֹרֵד אֶל הַמְּתַבַּרֵּר וְיֵשׁ בִּינֵיהֶם יַחַס מְסוּיָם,**
 84 **וְאֵילוֹ כֵּאֵן מַצֵּד אֶחָד הַמְּבַרֵּר לֹא יוֹרֵד לְמִקְוָמוֹ (וְדַרְגָּתוֹ) שֶׁל הַמְּתַבַּרֵּר אֶךְ מַצֵּד**
 85 **שְׁנֵי לְמַתְבַּרֵּר יֵשׁ תְּפִיסַת מְקוֹם לְגַבִּי, הִרִי גַם בְּמַצֵּב הַזֶּה הַבְּטוּל דְּהַמְּנַגֵּד**
 86 **אֵינוֹ בְּטוּל בְּתַכְלִית וּבְמִידָה מְסוּיָת הוּא נוֹתֵר "אוֹיֵב" ו"שׁוֹנָא".**

(55) ראה בארוכה ד"ה פדה בשלום ה'תשכ"ב (תורת מנחם - ספר המאמרים שם ע' א ואילך). וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לְהוֹסִיף בְּאוֹר בְּזֶה שְׁמִשְׁמַע בְּהַמְאָמֵר דְּזֶה
2 שְׁשֻׁלְמָה הָיָה אִישׁ מְנוּחָה וְהַשְׁפַּעָה שְׁלוֹ עַל הָעוֹלָם וְעַל הָאוֹמוֹת וְעַל
3 מַלְכֵי הָאוֹמוֹת הִיָּתָה מְבַלֵּי שִׁירָד אֲלֵיהֶם אֲלֵא נִשְׁאָר בְּמִקְוָמוֹ וְהֵם הוֹשִׁפְעוּ מִמֶּנּוּ
4 הוּא מִפְּנֵי שְׁבִימְיוֹ הָיָה קִיּוּמָא סִיְהָרָא בְּאִשְׁלָמוֹתָא, הִירַח הָאִיר
5 בְּשִׁלְמוֹת, הֵינּוּ גִילּוּי אֵלוֹקוֹת
6 בְּרִגְגָא גְבוּוּהָ בִּיּוֹתָר שְׁהוּא עֵנִין
7 עֲשִׂירוֹת שְׁלַמְעֵלָה מִמְלוֹי
8 הַחֲסָרוֹן, כְּמִבּוּאָר לְעִיל, פִּי
9 אֲמַתִּית הָעֵנִין דְּמְנוּחָה
10 [וְשֻׁלּוֹם]⁵⁶ מְנוּחָה בְּאִמְתָּ וְלֵא
11 רַק בְּאִפּוֹן יַחְסִי הוּא
12 כְּשֶׁהִמְנַגֵּד מִתְבַּטֵּל
13 בְּתַכְלִית, וְחָדַל לִהְיוֹת "אוֹיֵב"
14 ו"שׁוֹנָא" וּבְכַדֵּי שְׁהִמְנַגֵּד
15 יִתְבַּטֵּל בְּתַכְלִית הוּא עַל-
16 יְדֵי הַמְשַׁכֵּת עֵנִין
17 הָעֲשִׂירוֹת, אִוְרָאִין-סוֹף
18 שְׁלַמְעֵלָה מְשִׁכּוֹת
19 לְעוֹלָמוֹת, עֵתִיק מְבַחֲנִת
20 "עֵתִיק יוֹמִין" שְׁהִיא הַפְּנִימִיּוֹת
21 שֶׁל בְּחִינַת הַכְּתָר (כְּמִבּוּאָר לְעִיל)
22 וְהִיא אוֹר שְׁבִירָךְ כֻּלָּ לֹא מֵאִיר
23 וּמִתְגַּלָּה בְּעוֹלָמוֹת אֲלֵא הוּא
24 לְמַעְלָה מִהַעוֹלָמוֹת. דְּבָאוֹר
25 הַשִּׁיף לְעוֹלָמוֹת, כּוֹלָל גַּם
26 אוֹר הַסּוֹבֵב, כְּתָר, הֵינּוּ
27 חִיצוֹנִיּוֹת הַכְּתָר, כְּמִבּוּאָר לְעִיל,
28 כִּינּוּן שְׁאוֹר זֶה נּוֹתֵן מְקוֹם
29 לְעוֹלָמוֹת, עוֹלָם מְלִשׁוֹן
30 הָעֵלָם וְהַסְּתֵר⁵⁷ —
31 הַבְּטוּל דְּהִמְנַגְדִּים
32 שְׁבַעֲוֹלָם עַל-יְדֵי גְלוּי
33 אוֹר זֶה אֵינּוּ פְּטוּל
34 בְּתַכְלִית עַל דֶּרֶךְ הַמְּבּוּאָר לְעִיל
35 שְׁכֵאשֵׁר הַמְּתַבְּרֵר תּוֹפֵס מְקוֹם
36 לְגַבֵּי הַמְּבַרְר, הָאוֹר שְׁמֵאִיר עֲלֵיו לֹא גּוֹרֵם בִּיטוּל בְּתַכְלִית. וְזֶה שְׁשֻׁלְמָה
37 הָיָה אִישׁ מְנוּחָה, וְשֻׁלּוֹם הָיָה בְּיָמָיו, בְּמִידָה כּוּז שְׁכַל הַמְּתַבְּרֵרִים
38 הַתְּבַטְלוּ לְגַבֵּי בְּבִיטוּל מוּחַלֵּט הוּא מִפְּנֵי שְׁבִימְיוֹ הָיָה הַמְשַׁכֵּת
39 בְּחִינַת עֵתִיק, עֲשִׂירוֹת וְאֵל מוֹל הַתְּגַלּוֹת הָאוֹר הַנְּעֵלָה הַזֶּה כּוֹלֵם הַתְּבַטְלוּ.

(56) ויש לומר, דזהו החילוק בין מנוחה לשלום: מנוחה היא שאין לו מלחמות (גם לא "מלחמה" דהליכה למקום האויב), אבל זה שיש מנגד (בהעלם) שאינו לוחם - אין זה היפך מנוחה; ושלום הוא - שאין מנגד (גם לא מנגד בהעלם). ועפ"ז יומתק מ"ש (דברי הימים-א כב, ט) "הוא יהי' איש מנוחה גו' (ואח"כ מוסיף) שלמה יהי' שמו ושלום ושקט אתן על ישראל בימינו". וצ"ע מה שמוסיף גם "ושקט". ועצ"ע. ואכ"מ. 57) לקו"ת שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' א'נט. וראה לקו"ש חל"ד ע' 112 הערה 63. וש"נ. 58) פ' האזינו (רפת, ב), הובא בלקו"ת דרושים ליוה"כ בסופן (עא, ג). 59) הובא בלקו"ת שם.

ביאור בדרך אפשר

1 שלוש הראשים. ויש לבאר זה שבצעם אין זו סתירה על-פי מה
 2 שכתוב בהמאמר (בהמשך הענין) בענין מה שכתב הרב
 3 חיים ויטל (בבאור האדרא זוטא שם) שהאין סוף נמצא
 4 ומתעלם ומתגלה בג' רישין שבבחינת 'עתיק', שג' הלשונות
 5 נמצא ומתעלם ומתגלה
 6 הם כמו ג' הענינים 1
 7 דאפה, הוא והו'. נמצא 2
 8 הוא כמו אפה, עצמות. 3
 9 מתעלם ומתגלה הם כמו 4
 10 הוא לשון נסתר (גוף שלישי") 4
 11 והו', שהם, היינו "מתעלם" 5
 12 ו"מתגלה" הם ב' מדרגות 6
 13 באור (שהוא התגלות 7
 14 והתפשטות מהעצם ולא העצם 8
 15 כשלעצמו). ופרוש נמצא 9
 16 הוא שהוא נמצא כמו 10
 17 שהוא בעצמותו העצם 11
 18 כשלעצמו שלמעלה מהאור 18
 19 והגילוי. ועל-פי-זה יש 19
 20 לבאר מה שכתוב 13
 21 בהמאמר שעקר הענין 14
 22 דעתיק הוא אין-סוף 15
 23 שב'רישא-דלא-אתידע' 16
 24 כי בחינה זו היא בחינת עצמותו 24
 25 ושני הראשים הנוספים הם 25
 26 בחינות באור. ולהוסיף, 18
 27 דעל-פי הבאור בהמאמר 19
 28 דענין נמצא (שאין-סוף 28
 29 נמצא ב'רישא-דלא- 29
 30 אתידע') הוא שהוא 30
 31 נמצא ב'רישא-דלא- 31
 32 אתידע' כמו שהוא 32
 33 בעצמותו, שלמעלה מהאור 33
 34 והגילוי, יש לבאר זה 34
 35 שבימי שלמה היתה 35
 36 עשירות אמתית, אף 36
 37 שלא היה אז הגילוי 37
 38 דלעתיד, ולכאורה הדבר תמוה איך יכולה להיות בעולם עשירות אמתית,
 39 עשירות בשלימות, בזמן שקודם הגאולה השלימה, כאשר אין בעולם גילוי
 40 אלוקות בתכלית השלימות, אלא טעם הדבר הוא פי החדוש שיהיה
 41 לעתיד-לבא הוא שאז יהיה גילוי העצם של הקדוש ברוך הוא
 42 שלמעלה מבחינת הגלויים שאינם אלא התגלות והתפשטות אך לא

ביאור בדרך אפשר

43 העצם. וענין הגלויים היה בימי שלמה בשלמות והשלימות בענין
 44 הגלויים היא שהביאה את השלימות בהמשכת והשפעת עשירות בעולם.
 45 (יא) ומבאר בהמאמר, דעל-ידי שלעתיד-לבא תהיה
 46 ההמשכה מפנימיות עתיק (אין-סוף שב'רישא-דלא-
 47 אתידע') שלמעלה
 48 מההמשכה שהיתה בימי
 49 שלמה, שהיתה התגלות
 50 מבחינת עתיק אך לא מבחינת
 51 פנימיות עתיק על-ידי-זה
 52 שלעתיד לבוא תהיה המשכה
 53 נעלית יותר, מפנימיות עתיק,
 54 ימשך הגלוי למטה יותר.
 55 וכדאיתא ב'עץ חיים' 60,
 56 שבעלית המלכות אל
 57 הספירות העליונות יש ז'
 58 מדרגות זו למעלה מזו. בימי
 59 שלמה היתה מדרגה הו',
 60 ולעתיד-לבא תהיה העליה
 61 למעלה יותר שהיא מדרגה
 62 הו'. ומתחלוקים
 63 שביניהם אחד ההבדלים בין
 64 הדרגה השישית בעליית המלכות
 65 לדרגה השביעית (והעליונה
 66 ביותר) בעליית המלכות הוא,
 67 דבמדרגה הו', הגלוי
 68 במלכות בעקבות העלייה הזו
 69 הוא רק בט' ספירות
 70 שבה, החל מספירת החכמה,
 71 בחינת חכמה שבמלכות, ועד
 72 לבחינת יסוד שבה, יסוד
 73 שבמלכות (והגלוי במלכות
 74 דמלכות 61 היינו בחינת
 75 המלכות עצמה, כתוצאה מעליית
 76 המלכות בדרגה זו היה על-
 77 ידי שנכללה המלכות עצמה
 78 ביסוד שבה). ובמדרגה
 79 הו', כאשר עלית המלכות היא
 80 בדרגה השביעית, הגבוהה יותר, הגלוי הוא גם במלכות דמלכות
 81 (כמו שהיא במקומה, כפי שהיא מצד עצמה ולא כפי שהיא נכללת
 82 במידת היסוד). ומכאשר בהמאמר, שהחלוק ההבדל דב' העליות
 83 דמלכות (עליה הו' שבימי שלמה, ועליה הז' שתהיה
 84 לעתיד-לבא) הוא גם בנוגע להנצוצות שנפלו למטה, כאמור

60) שער לו (שער מיעוט הירח) פ"א.ב. 61) דכשקיימא סיהרא באשלמותא, נמשך הגילוי גם בה' ספירות האחרונות דמלכות (כולל גם מלכות שבמלכות). אלא שבימי שלמה, הגילוי במלכות דמלכות ה' ע"י שנכללה ביסוד דמלכות (המשך תע"ב כאן פשע"ד).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 מְזֶה, שְׁגָם הַגְּשָׁמִי עֲצָמוּ (לֹא רַק הַנְּצוּזִין הָאֱלוּקִי הַקְּדוּשׁ שְׁבוּ)
 45 יִהְיֶה בְּתַכְלִית הַהִתְאַחָדוּת בְּאֱלֻקוֹת מְבֻלֵי לְחוּשׁ עֲצָמוּ כְּמִצִּיאוֹת
 46 עֲצָמָיִת כִּלְשֵׁהי. וְזֶה שֶׁהַגְּשָׁמִי יִהְיֶה אֶז בְּתַכְלִית הַהִתְאַחָדוּת
 47 וְהַבִּיטוּל לְאֱלֻקוֹת וְלֹא תִהְיֶה לוֹ כֹּל תְּחוּשָׁה שֶׁל מִצִּיאוֹת עֲצָמָיִת הוּא לֹא
 48 רַק מִפְּנֵי שְׂאֵז יִתְגַּלֶּה כֹּחַ
 49 הָאֱלֻקִּי שְׁבוּ שְׁמֵהּ
 50 אוֹתוֹ מֵאֵין לִישׁ, גְּלוֹי כֹּחַ
 51 הַפּוֹעֵל שְׁבִנְפָעֵל, וְהַגִּילוּי
 52 הַזֶּה יִגְרוּם לִנְבֵרָא הַגְּשָׁמִי
 53 לְהַתְּבַטֵּל לְאֱלֻקוֹת אֲלֵא שְׁגָם
 54 הַנְּפָעֵל הַנְּבֵרָא הַגְּשָׁמִי עֲצָמוּ
 55 יִהְיֶה בְּתַכְלִית
 56 הַהִתְאַחָדוּת עִם הָאֱלֻקוֹת.
 57 וְהַטְעַם לְכֹל זֶה לֶכֶךְ הַשְׂאוֹר
 58 הָאֱלוּקִי יִרְדּוּ וְיֵאֵר גַּם בְּדִרְגוֹת כֹּל
 59 כֶּךְ נְחוּמוֹת הוּא (כְּמוֹבָא
 60 לְעֵיל מִהַמְּאָמֵר), כִּי אֶז
 61 תִּהְיֶה הַמְּשַׁכֵּת פְּנִימִיּוֹת
 62 עֵתִיק (אֵין-סוּף)
 63 שְׁבִרִישָׁא-דְלָא-
 64 אַתְּדַע, וְלֶכֶךְ יִהְיֶה אֶז
 65 הַגִּילוּי גַּם בְּמִלְכוּת
 66 שְׁבִנְפָעֵל, כִּי כַּשֵׁר יֵשׁ גִּילוּי
 67 מִמְקוֹר נְעֵלָה בִּיטוּר, הַהִתְגַּלּוֹת
 68 וְהַהֲרָה מְגִיעָה עַד לְמִטָּה בִּיטוּר
 69 וְיִתְרֶה מְזֶה לֹא זֹו בְּלִבְד
 70 שֶׁתִּהְיֶה הָאֵרָה בְּכַחֲנָה הַנְּמוּכָה
 71 בִּיטוּר בְּסִפִּירַת הַמִּלְכוּת עֲצָמָה
 72 (דְּבַר שְׁלֹא הִיָּה אֲפִילוּ בִּימֵי
 73 שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ) — גַּם לְמִטָּה
 74 בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגְּשָׁמִי,
 75 בְּנִצּוּצוֹת הַקְּדוּשָׁה
 76 שְׁבִדְבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים (גַּם
 77 בְּנִצּוּצוֹת שְׁנִתְרַחְקוּ), וְגַם
 78 בְּדְבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים עֲצָמָם
 79 אֲפִילוּ בְּהֵם תִּהְיֶה הַתְּגַלּוֹת
 80 אֱלֻקוֹת.
 81 וְיֵשׁ לוֹמֵר, דִּהַטְעַם עַל
 82 זֶה שְׁעֵל-יְדֵי הַמְּשַׁכֵּת
 83 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק (אֵין-סוּף
 84 גְּלוֹי אֱלֻקוֹת בְּכָל מְקוֹם,
 85 וְאֲפִילוּ בְּדְבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים עֲצָמָם, הוּא, כִּי פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק הוּא
 86 (בְּכָלִּלוֹת) עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוּף, דְּלִגְבֵי עֲצָמוֹת אוֹר-אֵין-סוּף

1 שכאשר ההמשכה וההתגלות היא ממקור נעלה יותר היא מגיעה ומאירה
 2 למטה יותר, כפי שהולך ומבאר.
 3 והענין הוא, דיסוד דנוקבא בחינת יסוד שבמלכות שבה היא עליית
 4 המלכות בדרגה השישית הוא התקשרות המקבל (מלכות)
 5 בהמשפיע (זעיר-אנפין),
 6 כמבאר בחסידות שזהו ענינה
 7 ומותה של ספירת היסוד —
 8 ההתקשרות וההתחברות בין
 9 המשפיע (הספירות העליונות)
 10 והמקבל (העולמות) ומלכות
 11 דמלכות הוא (בדרך)
 12 (כלל) פח הפועל הבורא
 13 שבנפעל הנבראים, כי
 14 באמצעות ספירת המלכות כוחו
 15 של הבורא מתלבש וחודר
 16 בנבראים. ולכן, בימי
 17 שלמה שהגלוי במלכות
 18 היה רק בדרגת המלכות
 19 כמו ששיכת לזעיר-
 20 אנפין, המידות העליונות
 21 הנקראות 'פנים קטנות' (כי
 22 לעומת החיות שבמוחין
 23 העליונים, החיות שבהם מועטת
 24 וקטנה) גם ההעלאה
 25 והביטול דהנצוצות שגפלו
 26 למטה היתה רק באותם
 27 הנצוצות ששייכים
 28 להרגיש אור אלקי⁶² אך
 29 לא למטה מזה. ולעתיד-לבא
 30 שהגלוי יהיה גם בדרגת
 31 המלכות כמו שהיא ירדה
 32 למטה לעולמות שלמטה מעולם
 33 האצילות בבריאה-יצירה-
 34 עשה, ועד לפח הפועל
 35 שבנפעל, האור האלוקי
 36 שמלוכש בנבראים עצמם גם
 37 הנצוצות שנתרחקו
 38 ממלכות וירדו מאד שלכן
 39 אין שייכים (מצד
 40 עצמם) להרגיש אור
 41 אלקי, ואפילו הנצוצות שנתרחקו פל-כף עד שהם עצמם
 42 נעשו כמו רע, וירדו מקדושה להיפך הקדושה ובמצבם הנוכחי אינם
 43 מסוגלים להרגיש אור אלוקי גם הם יתעלו ויכללו בקדשה. ויתירה

(62) וע"ד אבוקה שמושכת אלי' את הנצוצות (ראה לעיל ס"ז) שהוא דוקא נצוצות שלא נכבו.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

1 אין שום מציאות שחונן מפגנו ולא ייתכן שיהיה משהו, אפילו נברא
 2 תחתון, שישאר מחונן לגבול הקדושה ולא יהיה חדרו באור אלוקי.
 3 ואדרבא, אמתת המצאו יתברך הוא המציאות של כל
 4 הנמצאים⁶³, המציאות האמיתית של כל דבר שקיים היא המציאות של
 5 הקדוש ברוך הוא, הבורא,
 6 ומהווה ומחיה ומקיים כל נברא
 7 ונברא שהוא המציאות האמיתית
 8 (כי המציאות של כל הנבראים
 9 תלויה בו ובמציאותו, והמציאות
 10 שלו לא תלויה בשום דבר שחונן
 11 ממנו) ולכן על-ידי גלוי
 12 פנימיות עתיק, שכאמור
 13 הכוונה להתגלות עצמותו של
 14 הקדוש ברוך הוא שתהיה בימות
 15 המשיח יִהְיֶה נִרְגָשׁ בְּכָל
 16 דָבָר שֶׁמְצִיאֹתוֹ הוּא
 17 אֱלֹקוֹת.
 18 וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לֹמֵר
 19 שֶׁהַעֲלוֹי וְהִתְרוֹן בְּעוֹלָם
 20 שִׁיְהִי עַל-יְדֵי הַמְשַׁכָּת
 21 פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק, בימות
 22 המשיח, לְגַבִּי מִצַּב הַעוֹלָם
 23 שִׁיְהִי בִימֵי שְׁלֹמֹה, שאז
 24 הייתה הארה מבחינת עתיק אך
 25 לא מ"פנימיות עתיק" הוא גם
 26 בְּנוֹגֵעַ לְאוֹתָם הַדְּבָרִים
 27 שֶׁגַּם בִּימֵי שְׁלֹמֹה הָיָה
 28 בָּהֶם גְּלוֹי אֱלֹקוֹת שֶׁלְעֵתִיד
 29 לבוא יהיה גם בהם חידוש
 30 ויתרון. כִּי הַגְּלוֹי שִׁיְהִי
 31 בִימֵי שְׁלֹמֹה (שֶׁהַגְּלוֹי אֲזִ
 32 הָיָה מַחִיצוֹנִיּוֹת עֵתִיק)
 33 הָיָה כְּמוֹ דָבָר נוֹסֵף עַל
 34 הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם נִמְשָׁךְ
 35 הַגְּלוֹי, ולא חדר בפנימיות
 36 במידה כזו שהפך לחלק בלתי
 37 נפרד מעצם מציאותם וְהַגְּלוֹי
 38 שִׁיְהִי לְעֵתִיד-לְבָא בְּכָל
 39 דָבָר, הוּא שִׁיְתַגַּלֶּה אֲזִ הַמְצִיאוֹת שֶׁלֹּו גּוֹפָא וּתְכַרֵּר כִּיצַד הַאֲמַת
 40 הַפְּנִימִית שֶׁל הַמְצִיאוֹת הַגִּשְׁמִית עֲצֻמָּה הִיא אֲלוֹקוֹת.
 41 (יב) וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי כְּדַבְרֵי הַכְּתוּב וְחִסְדֵיךָ יִבְרַכּוּכָה,
 42 שֶׁהַמְשַׁכָּת וְהַתְּגִלּוֹת הַאֲלוֹקִית הַעֲלוֹנָה בְּמַלְכוּת (יְבָרְכּוּ כֹה)
 43 שְׁנַמְשַׁכָּת עַל-יְדֵי חִסְדֵיךָ הוּא בְּאִפְן שֶׁל חֶסֶד, הַפְּלָגַת הַטוֹב

ביאור בדרך אפשר

44 למעלה ממדידה והגבלה. דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁהֵם "חִסְדֵיךָ" מְמַשִּׁיכִים
 45 בְּמַלְכוּת הָאוֹרוֹת שֶׁנִּסְתַּלְקוּ מִמֶּנָּה, לצורך התהוות העולמות
 46 שֶׁעַל-יָדָם נִתְמַלֵּא הַחֶסֶד שְׁלָה, כמבואר לעיל, הֵם מְמַשִּׁיכִים
 47 בָּהּ הַמַּשְׁכָּה וְהַתְּגִלּוֹת חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא הִיִּתָּה בַּה קוֹדֵם לִכֵּן שֶׁהִיא עֲנִיָן
 48 הַעֲשִׂירוֹת "הַפְּלָגַת הַטוֹב"
 49 שֶׁלְמַעַלָּה מְמַלּוֹי
 50 הַחֶסֶד, שֶׁהִיא בְּחִינַת
 51 עֵתִיק, הַנְּעֻלִית מִכָּל הַדְּבָרִים
 52 שֶׁהִיוּ בְּסִפְרֵת הַמַּלְכוּת וְנַחֲסָרוּ
 53 מִמֶּנָּה. וַיִּתְּיָרָה מִזֶּה,
 54 שֶׁמְמַשִּׁיכִים בָּהּ גַּם הַגְּלוֹי
 55 שֶׁלְמַעַלָּה מְבַחֲיִנַת
 56 עֲשִׂירוֹת, פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק
 57 שֶׁהִיא הַתְּגִלּוֹת הַאֲלוֹקִית
 58 שֶׁתְּהִיָּה בְּעוֹלָם רַק לְעֵתִיד לְבֹא.
 59 וּמִבְּאֵר בְּהַמְאָמֵר, דְּזֶה
 60 שֶׁהַמְשַׁכָּה זֹו נִמְשַׁכָּת עַל-
 61 יְדֵי חִסְדֵיךָ (דְּוָקָא) וְאִדָּם
 62 רָגִיל שֶׁאִינוּ "חִסֵּד" אִינוּ מְסוּגֵל
 63 לִכֵּן הוּא מִצַּד שְׁנֵי
 64 עֲנִינִים. הַאֲחָד - מִצַּד
 65 הַבְּטוּל שְׁלָהם, כְּמַאֲמֵר
 66 הַזֶּהר (הוֹבָא לְעֵיל סְעִיף
 67 ה) אִיזְהוּ חִסֵּד הַמִּתְחַסֵּד
 68 עִם קוֹנֹו, שֶׁעֲבוּדָתוֹ הִיא
 69 לֹא בְּשִׁבִיל עֲצָמוֹ בְּכַדִּי
 70 שִׁיְהִי דְּבוּק בְּאֱלֹקוֹת
 71 וּמְחֹן כּוֹנֵנָה לְמַלְא רַצוֹן אִישִׁי
 72 שֶׁלֹּו אֱלָא לְעֲרֵךְ גְּבוּהָ,
 73 לְשֵׁם שְׁמִים, מְכַלֵּי לְעֹרֵב רַצוֹנוֹת
 74 אִישִׁים כְּמַבְאָר בְּתַנְיָא⁶⁴.
 75 וְעַל-יְדֵי שֶׁהַעֲבוּדָה
 76 שְׁלָהם הִיא בְּבִטּוּל
 77 (לְמַעַלָּה מְמַצִּיאוֹת תוֹךְ
 78 הַתְּעֻלוֹת עַל גַּדְרֵי הַמְצִיאוֹת
 79 הָאִישִׁית שֶׁלָּהֶם), לְכֵן
 80 הַמְשַׁכָּה שֶׁל הָאוֹר הָאֲלוֹקִי
 81 שְׁנַמְשַׁכָּת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה
 82 עַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם שֶׁל "חִסְדֵיךָ" הִיא מְבַחֲיִנַת הַעֲצָם שֶׁלְמַעַלָּה
 83 מִהַתְּפִשּׁוּת (מְצִיאוֹת הֵינּוּ לְמַעַלָּה מְגַדְרֵי הַמְצִיאוֹת), עֵתִיק,
 84 וַיִּתְּיָרָה מִזֶּה — פְּנִימִיּוֹת עֵתִיק.
 85 [וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי כְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ ז"ל אִיזְהוּ חִסֵּד שֶׁמִּתְחַסֵּד עִם
 86 קוֹנֹו, וְכַיְכּוֹל עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּפְרָשׁ בְּתַקוּנֵי זְהַר'

(63) רמב"ם ריש הל' יסודי התורה. (64) פ"י (טו, ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עם קן דיליה. דמהבאורים אחד ההסברים בקשר דשני העניינים
 2 הוא, דעל-ידי שהוא מתחסד עם קונו, שעבודתו היא לא
 3 בשביל עצמו אלא לצרף גבוה, לכן בכחו להתחסד עם קן
 4 דיליה, הקן (מקום המשכן והדירה) שלו שההמשכה במלכות (קן
 5 דיליה) תהיה (לא רק
 6 באפן של צדקה, מלוי
 7 החסרון, אלא) באפן של
 8 חסד - עשירות
 9 ולמעלה מעשירות].
 10 ועוד ענין בהשיכות
 11 דהמשכת פנימיות עתיק
 12 לחסידיו, נוסף על הענין
 13 הראשון, הביטול דענין
 14 החסידות הוא שפחות
 15 הטבעיים שמצד עצמם
 16 ומהותם הם רחוקים מאלוקות
 17 נהפכים והם נעשים פחות
 18 אלקיים⁶⁵, ונהחדוש
 19 בעולם שיהיה לעתיד-
 20 לבא על-ידי המשכת
 21 פנימיות עתיק הוא בלשון
 22 הכתוב אז אהפך אל
 23 עמים⁶⁶ [שהברור בימי
 24 שלמה היה על-ידי
 25 שהאור דלמעלה משך
 26 אליו את הנצוצות
 27 שבעמים (פנ"ל), כניצוצות
 28 הנכללים באבוקה גדולה
 29 ולעתיד-לבא יהפכו הם
 30 אומות העולם עצמם
 31 לקדשה], על-דרך
 32 שכחות הטבעיים עצמם
 33 שללא עבודת ה"חסידות" הם
 34 רחוקים מאלוקות נהפכים
 35 ונעשים פחות אלקיים.
 36 ולכאורה משמע,
 37 שהמשמעות של שני העניינים
 38 השונים בביאור הקשר של
 39 "חסידיו" להמשכה זו בספירת
 40 המלכות שההמשכה
 41 וההתגלות דפנימיות עתיק
 42 הוא על-ידי הביטול
 43 דחסידיו, וזה שעל-ידי המשכת פנימיות עתיק יהיה לעתיד

44 לבוא אהפך אל עמים הוא על-ידי שהפחות הטבעיים
 45 דהחסידים נעשים פחות אלקיים. וצריך להבין, דלכאורה
 46 יש קושי לחלק בין שני העניינים באופן כזה, כי זה שעל-ידי המשכת
 47 גלוי פנימיות עתיק יהיה אהפך אל עמים, אין זה ענין נוסף
 48 על הגלוי (הנפעל על ידי
 49 הביטול) אלא נכלל בגלוי
 50 עצמו, דכיון שאמתת
 51 המצאו יתברך היא
 52 המציאות הפנימית והאמיתית
 53 של כל הנמצאים, לכן
 54 על-ידי הגלוי דפנימיות
 55 עתיק שהוא גלוי אמיתת
 56 הימצאו יהיה נרגש בכל
 57 דבר שמציאותו היא
 58 אלקית (פנ"ל סעיף יא),
 59 וכיון שעל-ידי הביטול
 60 דחסידיו נמשך הגלוי,
 61 למה צריך גם
 62 להאמתהפכא
 63 דכחות הטבעיים שלהם
 64 לכחות אלוקיים הרי גם ללא
 65 ההפיכה הזו, בגלל הגלוי
 66 כשלעצמו, צריך להיות ניכר
 67 ונרגש בכל דבר בגלוי שבעצם
 68 הוא שייך לאלוקות. ויש
 69 לומר, שהאמתהפכא
 70 דכחות הטבעיים (המעלה
 71 השנייה של "חסידיו") היא
 72 גם בשביל המשכת
 73 פנימיות עתיק שלעיל עלתה
 74 סבא לומר שהיא מצד הביטול
 75 דווקא, וכאן מחדש ומלמדנו
 76 שהדבר נחון גם לצורך
 77 ההמשכה, כפי שהולך ומבאר.
 78 והענין הוא, דכיון
 79 שאמתת המצאו יתברך
 80 היא היא אמתית
 81 המציאות האמת האמיתית
 82 והפנימית דכל הנמצאים,
 83 לכן, כשישנה מציאות
 84 (באדם) שאינה אלקית,
 85 הוא סתירה להגלוי
 86 דהמשכת העצמות (פנימיות עתיק) באותו אדם, ועל-ידי

(65) ראה בארוכה שיחת מוצש"ק כ"א כסלו תרע"ג (ספר השיחות תורת שלום ע' 185). (66) צפני" ג, ט.

פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

47 אל הקדוש ברוך הוא ואין להם רצונות אישיים משלהם ומכל-מקום היו
 48 צריכים לצוות ולגזור שיהיה פרצונם, הוא מפני שהעולם
 49 (בהרגשתו כפי שהדברים נתפסים בתחושות שלו) הוא מציאות
 50 לעצמו ובהיותם בעולם סגנון הברכה שלהם היה בדרך ציווי המורה על כך

51 שנותן הציווי ומקבל הציווי אינם
 52 מציאות אחת ממש.

53 ועל-פי-זה יש לומר, כי
 54 בשונה מהמשכה של ידי ברכה
 55 בדרך ציווי שעל-ידי שרבי
 56 שמעון בן יוחאי אמר

57 דרוש בפנימיות התורה,
 58 נמשך גלוי העצמות,
 59 דאמיתת המצאו ותברך

60 היא המציאות האמתית
 61 דכל הנמצאים, ולכן על-
 62 ידי אמירת הדרוש ירדו
 63 הגשמים מעצמם, בלי
 64 ציווי. ועל-דרך-זה הוא

65 בנוגע להמשכה שעל-
 66 ידי הברכה דחסידיך
 67 יברכוכה, שאין צריכים
 68 לצוות שתהיה ההמשכה
 69 (פנ"ל סעיף ד), כי

70 הברכה דחסידיך
 71 יברכוכה (יברכו פה)
 72 הוא המשכת פנימיות
 73 עתיק במלכות, ובדרגא

74 זו פנימיות עתיק שהיא ענין
 75 עצמותו אין שוף צווי כי
 76 ציווי הוא רק כשיש מציאות

77 נבדלת שנותנת את הציווי
 78 ומציאות נבדלת שמקבלת את
 79 הציווי. אבל בהתגלות עצמותו,
 80 מתגלה שהמציאות האמתית של

81 כל נברא היא אלוקות ואז
 82 המשכת השפע היא בדרך
 83 ממילא ולא באמצעות ציווי.

84 (ג) וזהו פדה בשלום
 85 נפשי, בשלום דוקא,
 86 והינו שהפדיה של הקדושה

87 מהמנגד והשואה היא
 88 בתכלית השלום
 89 והשלמות, עד כדי כך שלא

90 נשאר שום מנגד כלל כי גם הוא הנפך לקדושה. לא כמו שהיה
 91 בנסיעת הארון דמשה שנאמר על זה קומה הני' ופוצו
 92 אויביך וינוסו משנאיך מפניך, שהברור היה בדרך מלחמה

1 שכחות הטבעיים שלו נעשים כחות אלקיים (דיש לומר,
 2 שזה נעשה על-ידי שנגש בו (בהעלם על-פל-פנים)
 3 שאמתת המצאו ותברך היא היא המציאות שלו) הוא
 4 המשכת הגלוי דפנימיות עתיק ונמצא שהמהפך ("אתהפכא") של

5 הכוחות הטבעיים להיות כוחות
 6 אלוקיים הוא הגורם את המשכת
 7 והתגלות האלוקות, יחד עם
 8 הגורם הראשון - הביטול.

9 ועל-פי-זה יש לבאר
 10 הדגשת הכתוב וחסידך
 11 יברכוכה, והכתוב אמר
 12 "ברכוכה" דווקא להורות
 13 שהמשכה שעל-ידי
 14 חסידיך היא לא בדרך
 15 תפלה אלא בדרך ברכה,
 16 כי בתפלה שהיא בקשת
 17 האדם שישפיעו לו
 18 מלמעלה, נרגש שהאדם
 19 המתפלל עצמו אינו
 20 אלקות והוא זקוק להשפעה
 21 מלמעלה. ובברכה שהיא
 22 בדרך צווי, הכח שלו
 23 לצוות הוא האלקות שבו
 24 היינו שהאלוקות חזורה בו
 25 בפנימיות וניכרת בו בגלוי והרי
 26 זהו הענין השני במעלתם של
 27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

5 הכוחות הטבעיים להיות כוחות
 6 אלוקיים הוא הגורם את המשכת
 7 והתגלות האלוקות, יחד עם
 8 הגורם הראשון - הביטול.

9 ועל-פי-זה יש לבאר
 10 הדגשת הכתוב וחסידך
 11 יברכוכה, והכתוב אמר
 12 "ברכוכה" דווקא להורות
 13 שהמשכה שעל-ידי
 14 חסידיך היא לא בדרך
 15 תפלה אלא בדרך ברכה,
 16 כי בתפלה שהיא בקשת
 17 האדם שישפיעו לו
 18 מלמעלה, נרגש שהאדם
 19 המתפלל עצמו אינו
 20 אלקות והוא זקוק להשפעה
 21 מלמעלה. ובברכה שהיא
 22 בדרך צווי, הכח שלו
 23 לצוות הוא האלקות שבו
 24 היינו שהאלוקות חזורה בו
 25 בפנימיות וניכרת בו בגלוי והרי
 26 זהו הענין השני במעלתם של
 27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

13 שהמשכה שעל-ידי
 14 חסידיך היא לא בדרך
 15 תפלה אלא בדרך ברכה,
 16 כי בתפלה שהיא בקשת
 17 האדם שישפיעו לו
 18 מלמעלה, נרגש שהאדם
 19 המתפלל עצמו אינו
 20 אלקות והוא זקוק להשפעה
 21 מלמעלה. ובברכה שהיא
 22 בדרך צווי, הכח שלו
 23 לצוות הוא האלקות שבו
 24 היינו שהאלוקות חזורה בו
 25 בפנימיות וניכרת בו בגלוי והרי
 26 זהו הענין השני במעלתם של
 27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

17 האדם שישפיעו לו
 18 מלמעלה, נרגש שהאדם
 19 המתפלל עצמו אינו
 20 אלקות והוא זקוק להשפעה
 21 מלמעלה. ובברכה שהיא
 22 בדרך צווי, הכח שלו
 23 לצוות הוא האלקות שבו
 24 היינו שהאלוקות חזורה בו
 25 בפנימיות וניכרת בו בגלוי והרי
 26 זהו הענין השני במעלתם של
 27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

21 מלמעלה. ובברכה שהיא
 22 בדרך צווי, הכח שלו
 23 לצוות הוא האלקות שבו
 24 היינו שהאלוקות חזורה בו
 25 בפנימיות וניכרת בו בגלוי והרי
 26 זהו הענין השני במעלתם של
 27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

23 לצוות הוא האלקות שבו
 24 היינו שהאלוקות חזורה בו
 25 בפנימיות וניכרת בו בגלוי והרי
 26 זהו הענין השני במעלתם של
 27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

27 "חסידיך", שהכוחות הטבעיים
 28 שלהם הפכו לכוחות אלוקיים כי
 29 האלוקות חזרה בהם בפנימיות.
 30 ויש לומר, דזהו הטעם
 31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

31 הפנימי לכך שירידת
 32 הגשמים שנמשכה לעולם
 33 על-ידי רבי שמעון בן
 34 יוחאי היתה לא על-ידי
 35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

35 צווי כפי שהוא בדרך כלל
 36 בהמשכה של ברכה (בדרך של
 37 "צדיק גזור והקדוש ברוך הוא
 38 מקיים") אלא על-ידי
 39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

39 אמירת תורה, פי עגן
 40 הצווי שוף דוקא כשהיה
 41 שמצוים לו והציווי מכון
 42 כלפיו הוא מציאות נבדל
 43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

43 מהמצוה, דמזה מוכן,
 44 דהפעולות בגלוי שנעשו על-ידי צווי הצדיקים (כמו רבי
 45 פנחס בן יאיר שצוה להנהר שיהלך את מימיו, כמובא לעיל),
 46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

46 דהגם שרצון הצדיקים הוא רצון הקב"ה, שהרי הצדיקים בטלים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וְלֹכֵן נִשְׁאַר מְצִיאֹת שֶׁל אוֹיְבִים וְשׁוֹנְאִים שְׁגַם לֵאחֹר הַבִּירוֹר
 2 נוֹתְרוּ מִנְגִידִים אֲלֵא שֶׁהָיוּ בְּאֶפֶן דִּפּוּצוֹ וְיִנּוּסוֹ, וְגַם לֹא כְּמוֹ
 3 שֶׁהָיָה בִּימֵי שְׁלֹמֹה, דָּאֵף שֶׁהַבִּירוֹר הָיָה בְּדֶרֶךְ מִמִּילָא, לֵאל
 4 מִלְחָמָה וְלֹא מִגַּע יִשְׂרָאֵל עִם הַמִּנְגִידִים
 5 אֵלּוּ שֶׁהָיָה בָּהֶם אֵיזָה
 6 עֲנִיָּן שֶׁל אֹר, וְהָיָה לָהֶם יֶחֶס
 7 כִּלְשֵׁהוּ לְאוֹרוֹת הָעֵלְיוֹנִים
 8 שֶׁנִּתְגַּלּוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֲבֵל בִּירוֹר
 9 בְּדֶרֶךְ "פְּדָה בְּשֹׁלֹם" אֵינוֹ בְּאוֹפֵן
 10 כֹּזֵה כִּי אִם שְׁגַם הַנְּצוּצוֹת
 11 שֶׁנִּחְשְׁכוּ ("וְנִעְשׂוּ כְּמוֹ רֵעַ",
 12 כְּאִמּוֹר לְעֵל) יוֹכְלֵלוּ
 13 בְּקִדְשָׁהּ. וְיִתְיַדָּה מְזָה,
 14 שְׁגַם הַנְּבִרָא, הַנִּפְעָל
 15 עֲצָמוֹ (לֹא רַק כַּח הַפּוֹעֵל
 16 כֹּחַ הַבּוֹרָא הַאֲלוּקִי שְׁבוּ)
 17 יִהְיֶה בְּתַקְלִית
 18 הַהִתְאַחֲדוֹת עִם הָאֲלוּקוֹת,
 19 וְכִמוֹ שֶׁיִּהְיֶה לְעֵתִיד 67
 20 כְּמִבּוֹאֵר לְעֵל בְּאִרְיֹכּוֹת.
 21 וְזֶהוּ מֵה שֶׁפְּתוּב בְּהַמְשַׁךְ
 22 הַפְּסוּק כִּי בְּרַבִּים הָיוּ
 23 עֲמָדִי, שְׁגַם בְּחִינַת רַבִּים,
 24 אֵלּוּ שֶׁנִּמְצְאִים בְּבְחִינַת
 25 רְשׁוֹת הַרְבִּים, כְּמִבּוֹא
 26 בְּמִאֲמָרֵי חֲסִידוֹת ש"ר שׁוֹת
 27 הַיְחִידִי "מִוְרָה עַל בִּיטוֹל
 28 לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא" יְחִידוֹ שֶׁל
 29 עוֹלָם, "וְרִשׁוֹת הַרְבִּים" מִוְרָה
 30 עַל יִשׁוֹת וּפְיִירוֹד כְּמִאֲמָר
 31 רְבוּתֵינוּ וְ"ל 68 עַל
 32 הַפְּסוּק 69 נִעְשָׂה ("נִעְשָׂה
 33 אֲדָם בְּצַלְמֵנוּ כְּדִמּוֹתֵנוּ" לְשׁוֹן
 34 רַבִּים, "נִעְשָׂה" אֵף שְׁכֻמוֹבֵן רַק
 35 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא
 36 הַיְחִידִי, הוּא הַעוֹשֶׂה כְּתוּב
 37 וְהַרְוֵצָה לְטַעוֹת יִטְעָה
 38 וַיִּחְשׁוּב בְּטַעוֹת כְּאִילוֹ יֵשׁ שׁוֹתֵפִים נוֹסֵפִים בְּעִשְׂיָה, חֵס וְשֹׁלֹם, וְכַאֵן הַחִידוּשׁ
 39 הוּא אֲפִילוֹ "רַבִּים", עֵינֵי הַפְּיִירוֹד וְהַיְשׁוּת, הָיוּ עֲמָדִי, שֶׁמִּתְאַחֲדִים
 40 עִם הָאֲלוּקוֹת וְהַקְדוּשָׁה בְּתַקְלִית הַהִתְאַחֲדוֹת. וְזֶהוּ שְׁפִי בְּרַבִּים
 41 הָיוּ עֲמָדִי הוּא נְתִינַת טַעַם עַל פְּדָה בְּשֹׁלֹם, כְּמִבּוֹב מְדוּק לְשׁוֹן

42 הַפְּסוּק "כִּי בְרַבִּים הָיוּ עֲמָדִי" שֶׁהַפְּדִיָּה בְּשֹׁלֹם הִיא דְּוָקָא
 43 עַל-יְדֵי-זֶה שְׁגַם בְּחִינַת רַבִּים, לֹא רַק הַנְּצוּצוֹת דְּקִדְשָׁה
 44 כִּי-אִם גַּם אֵלּוּ שֶׁהֵם בְּבְחִינַת רַבִּים, הָיוּ עֲמָדִי. וְעַל-דֶּרֶךְ
 45 מִאֲמָר רְבוּתֵינוּ וְ"ל 70 עַל פְּסוּק זֶה שְׁגַם אֲנָשֵׁי אֲבִשְׁלֹם שְׁקוֹרָם
 46 לִכֵּן הִתְנַגְּדוּ לְדוֹד הַמֶּלֶךְ
 47 וְהַצְטַרְפוּ לְמִוֹד שֶׁל אֲבִשְׁלֹם
 48 בְּדוֹד, כְּסוֹפּוֹ שֶׁל דְּבַר גַּם הֵם
 49 הִתְפַּלְּלוּ עֲבוּר דְּוֹד.
 50 וְהִגִּיה 71 פְּדִיָּה זֶה הַפְּדִיָּה
 51 ב"שֹׁלֹם" שֶׁהִיא הַבִּירוֹר הַנִּעְלָה
 52 בִּיּוֹתֵר (כְּמִבּוֹאֵר לְעֵל בְּאִרְיֹכּוֹת)
 53 הִיא עַל-יְדֵי הַעֲבוּדָה
 54 עֲבוּדַת הָאֲדָם הַרוּחָנִית שֶׁל
 55 עֶסֶק הַתּוֹרָה, גְּמִילוּת-
 56 חֲסָדִים וְתַפְּלָה בְּצַבוּר
 57 וְעַתָּה מִיוֹשֵׁבַת הַשְּׂאֵלָה שֶׁנִּשְׂאָלָה
 58 בְּתַחֲלִית הַמִּאֲמָר מֵה הַקֶּשֶׁר
 59 הַמִּיּוּחָד שֶׁל שְׁלוֹשֵׁת הַדְּבָרִים
 60 הַלָּלוּ ל"פְּדִיָּה בְּשֹׁלֹם". דְּעֲנִין
 61 הָעוֹסֵק בְּתוֹרָה הוּא
 62 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא
 63 בְּחִינַת עֵץ הַחַיִּים (לֹא
 64 כְּנִגְלָה דְּתוֹרָה שְׁנִתְלַבְּשָׁה
 65 בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וְרַע
 66 כְּמִבּוֹאֵר בְּכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל וְנִתְבָּאֵר
 67 בְּהַרְחֻבָּה בְּסִפְרֵי הַתְּנִיָּא) 72,
 68 הָיִינוּ שֶׁהַבִּירוֹר שֶׁעַל-יְדֵי
 69 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא
 70 שְׂלֵא בְּדֶרֶךְ מְלַחְמָה כְּלָל
 71 (גַּם לֹא כִּיִּצְיָאֵת הַמְּלָךְ
 72 וְהִלְיָכְתוּ לְמִקּוֹם
 73 הָאוֹיֵב) 73, לִכֵּן, עַל-יְדֵי-
 74 זֶה נִעְשָׂה הַפְּדִיָּה
 75 בְּשֹׁלֹם, שֶׁמִּתְבַּטֵּל
 76 מְצִיאֹת הָאוֹיֵב לְגַמְרֵי. וְכֵן
 77 הוּא בְּגִמְלוּת-חֲסָדִים,
 78 שֶׁגִּמְלוּת-חֲסָדִים
 79 מְמַשְׁכֶּה מְפִנִּימִיּוֹת וְעַד לְבְּחִינַת מְלָכוֹת דְּמְלָכוֹת,
 80 כְּנִ"ל וְהַהִמְשָׁכָה הִיא כֹּל כֵּךְ נִעְלִית שֶׁהַמִּנְגִיד מִתְבַּטֵּל כְּלִפְיָהּ. וְכֵן הוּא גַּם
 81 בְּתַפְּלָה בְּצַבוּר, שֶׁתַּפְּלָה בְּצַבוּר הִיא חֲשׁוּבָה וְנִעְלִית כְּמוֹ
 82 הַתַּפְּלָה דְּעִשְׂרֵת יְמֵי תְּשׁוּבָה (אֲפִילוֹ בִּיחִיד), וְכִמִּאֲמָר רְבוּתֵינוּ

(67) ראה בכ"ז לעיל סעיפים ח. ט. יא. (68) ב"ר פ"ח, ח. (69) בראשית א, כו. (70) ירושלמי סוטה פ"א ה"ח. (71) ראה גם ד"ה פדה בשלום העת"ר בסופו (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעה). (72) ראה בארוכה תניא אגה"ק סכ"ו. (73) כנ"ל סוף ס"ח. ויתירה מזה, ראה לעיל ס"ב בענין ירידת גשמים ע"י אמירת דרוש בפנימיות התורה, שלא הי' צריך לציווי.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְ"לִ74 עַל הַפְּסוּקִים 75 דְּרָשׁוּ הַיְוָי בְּהַמְצָאוֹ, כָּאֵן לְיַחֲדִיד כָּאֵן
 2 לְצַבּוּר, הַגְּמָרָא שׁוֹאֵלֶת שְׁלֵכָאוּרָה יֵשׁ סְתוּרָה בֵּין שְׁנֵי פְסוּקִים. כְּתוּב אַחַד
 3 אוֹמֵר שֶׁ' אֱלוֹקֵינוּ עוֹנֵה "בְּכֹל
 4 קְרָאנוּ אֱלֹיו", הֵינּוּ תְּמִיד, וְכְתוּב 1
 5 אַחַד אוֹמֵר "דְּרָשׁוּ ה' בְּהִימְצָאוֹ"
 6 הֵינּוּ דוּוּקָא בּוֹמֵן מִיּוּחַד. 2
 7 וְהַגְּמָרָא עוֹנֵה שְׁלִיחִיד ה' עוֹנֵה 3
 8 דוּוּקָא בּוֹמֵן מִיּוּחַד, בַּעֲשֵׂרֵת יָמֵי 4
 9 תְּשׁוּבָה, וְלִצִּיבּוּר ה' עוֹנֵה תְּמִיד 5
 10 וְתַפְּלָה בְּצַבּוּר הוּא 6
 11 הַמְּשַׁכְּת פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר. 7
 12 וְעַל-פִּי-זֶה תוֹכֵן הַשְּׂיִכּוֹת 8
 13 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם גּוֹ' לְפִי 9
 14 הַמְּשַׁמְעוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הַדְּבָרִים 10
 15 לְגַאֲלַת רַבְּנֵי הַזְּקֵן מִמַּסְסוֹ 11
 16 שְׁעֲנִינָה הוּא הַפְּצַת 12
 17 הַמְּעִינּוֹת חוּצָה, כִּי עַד 13
 18 הַמַּסְסוֹר הִיָּה קְטְרוּג עַל הַפְּצַת 14
 19 פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, מַעֲיִנּוֹת 20
 21 הַחֲסִידוֹת, בְּאוֹפֵן כֹּל כִּי רַחֲב- 15
 22 וּבַגְּאוּלָּה מִהַמַּסְסוֹר בְּטַל הַקְּטְרוּג 16
 23 דְּעֲנִין הַפְּצַת הַמְּעִינּוֹת 17
 24 חוּצָה הוּא שְׁגָם בְּכַחֲנִית 18
 25 מְלָכוֹת שְׁבַמְלָכוֹת כְּמוֹ 19
 26 שְׁהִיא בְּכַחֲנִית חוּצָה כְּפִי 20
 27 שֶׁהִיא יוֹרֶדֶת לְמַטָּה לְעוֹלְמוֹת 21
 28 הַתַּחְתּוֹנִים יוֹמְשֵׁן לְשֵׁם הַמְּעִינּוֹת, לֹא רַק הַמַּיִם חַיִּים 22
 29 הַנְּמָשְׁכִים מִהַמְּעִינּוֹת אֱלֹא אִפִּילוֹ הַמְּעִינּוֹת עֲצָמָם, הַמְּקוֹרוֹת 23
 29 שֶׁל הַמַּיִם הַחַיִּים הַרוּחָנִיִּים שֶׁהִיא הַמְּשַׁכְּת פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר (מַעֲיִנּוֹת) 24
 30 לְבַחֲנִית מְלָכוֹת שְׁבַמְלָכוֹת כּוֹ' (חוּצָה). וְזֶהוּ הַשְּׁעַל-יָדֵי 25
 31 שְׁעַל-יָדֵי הַפְּצַת 26
 32 הַמְּעִינּוֹת חוּצָה יִהְיֶה 27
 33 אֲתִי מֵר דָּא מְלָכָא 28
 34 מְשִׁיחָא יְבוּא אַדּוֹן זֶה מֶלֶךְ 29
 35 הַמְּשִׁיחַ (כְּאַגְרַת הַקְּדָשׁ 30
 36 הַיְדוּעָה דְּהַבְּעַל-שֵׁם-טוֹב 31
 37 נִשְׁמָתוֹ-עֲדָן 76 בַּה מְסַפֵּר עַל 32
 38 עֲלִיית הַנְּשִׁמָּה שֶׁעָשָׂה לְהִיכִלוֹ 33
 39 שֶׁל מְשִׁיחַ וְעַל שְׁאֵלָתוֹ מִתִּי יְבוּא 34
 40 אַדּוּנִי, עֵנֵה לוֹ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ – 35
 41 "לְכַשְׁפּוֹצוֹ מַעֲיִנּוֹתֶיךָ חוּצָה", 36
 42 כִּי הַפְּצַת הַמְּעִינּוֹת חוּצָה 37
 43 הוּא עֲנִין הַמְּשַׁכְּת 38
 44 פְּנִימִיּוֹת הַכֶּתֶר לְבַחֲנִית 39
 45 מְלָכוֹת שְׁבַמְלָכוֹת, כְּנִ"ל 40
 46 וְהָרִי זֶהוּ עֲנִין הַגְּאוּלָּה 41
 47 הַשְּׁלִימָה. וְהוּא כְּמוֹ 42
 48 הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה 43
 49 וּבַגְּמִילוֹת-חֲסָדִים 44
 50 וּמִתְפַּלֵּל עִם הַצַּבּוּר, 45
 51 אֲשֶׁר עַל-יְדֵי-זֶה פְּדָאֵנִי 46
 52 לִי וּלְכַנִּי מִבֵּין הָאֲמוֹת, 47
 53 עֲנִין שִׁיחָה בְּשִׁלְמוֹת בַּגְּאוּלָּה 48
 54 הַשְּׁלִימָה אֲשֶׁר אֶז יִהְיֶה 49
 55 וְאֵת רּוּחַ הַטְּמָאָה אֲעַבִּיר מִן הָאֲרֶז, 77 וְהִנֵּה הַיְוָי לְמַלְךְ 50
 56 עַל כָּל הָאֲרֶז בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה הַיְוָי אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד. 78 51

בס"ד. שיחת יום ב' פ' וישב, י"ט כסלו, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. בנוגע לכל ענין אצל בני ישראל, הרי כיון שהתורה אומרת ש"המעשה הוא העיקר"¹, מובן, שכל דבר צריך סוכ"ס לבוא במעשה בפועל.
- ועאכו"כ כשמדובר אודות ענין הקשור עם מנהג ישראל, כמו התוועדות זו, שמנהג ישראל למעלה מ-166 שנה להתאסף ביום זה, כדי להיזכר (ולא רק במחשבה ודיבור, אלא גם לחזור) ולחיות ("איבערלעבן") את הגאולה של רבינו הזקן (שבאה בתור תוצאה, המשך וגמר למאסרו) - הרי בודאי שהכוונה והתכלית בזה שיומשך בפועל במעשה.
- ובאיזה אופן צריך להיות נמשך במעשה - הרי זה מובן מדברי בעל הגאולה והשמחה בעצמו (כפי שמזכיר כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחה שכבר נדפסה בלקוטי דיבורים²): "זה היום יוקבע למועד תמידי בישראל. . המעשה .. חקוקה בלב ישראל סבא".
- ב. ובהקדם הביאור בדיוק הלשון "חקוקה" - שהרי בדברי נשיא בישראל שנמסרו מדור לדור עד לדורנו זה, כל תיבה היא בדיוק³ - היינו שהמשכה בכל שנה ושנה היא (לא רק באופן של זכרון, כתיבה וכיו"ב, אלא) באופן של חקיקה דוקא:
- החילוק בין חקיקה לכתובה (ובפרטיות יותר: רשימה חקיקה חציבה ועשי⁴), מובן מדברי בעל השמחה בעצמו בהדרושים⁵ שבהם מבאר החילוק שבין כתיבה לחקיקה - שבכתיבה, האותיות הם דבר בפני עצמו מהדבר שבו הם נכתבים, וכמו כאשר כותבים בדיו על הקלף או הנייר, שהדיו, שעל ידו נעשה ציור האותיות שמבטאים זכרון הדברים, הוא דבר בפני עצמו מהקלף או הנייר שעליו נכתבים הדברים; משא"כ בחקיקה, האותיות אינם דבר בפני עצמו, אלא הם דבר אחד עם הדבר שבו הם חקוקים (אבן טוב וכיו"ב), וכמו בענין הלוחות דכתיב⁶ "חרות על הלוחות", הרי האותיות של עשרת הדברות היו דבר אחד עם הלוחות האבן שעליהם היו חקוקים.
- וכאשר רבינו הזקן, בעל הגאולה, מבטא את רצונו ותקוותו, ואומר זאת בלשון של הבטחה, שיום הגאולה יהי חקוק בלב ישראל סבא - הרי מובן, שלא די בכך שנזכרים אודותיו, אבל הוא והדבר נשארים שני דברים בפני עצמם, והיינו, שישנו האדם שנזכר על הענין, והזכרון מביא אותו לעשיית פעולות, כיון שהוא "חי" את הזכרון, אבל אין זה "עד מיצוי הנפש"⁷, שאין זה חודר בכל מציאותו ("דורך-און-דורך"); זהו אמנם דבר שקרוב אליו, ועד שפועל בו שינוי במעשה בפועל, אבל אעפ"כ, אין זה עדיין המציאות שלו ("ער אַליין").
- וכאמור, ישנה הבטחה שיום הגאולה יהי באופן של חקיקה, היינו, שזכרון המאסר והגאולה יהי במדה עמוקה כזו שיתאחד עם האדם שנזכר וחי זאת, עד שנעשה מציאות אחת עם תוכן הענין.
- ג. והחילוק בין ב' אופנים הנ"ל:
- בנוגע לדבר שקרוב אליו אבל הוא עדיין דבר בפני עצמו - צריך כל פעם להזכר ולחשוב אודותיו, ומחשבה זו מביאה אותו לעשות מה שצריך (משא"כ בשעה שטרוד בענין אחר); אבל כשמדובר אודות עצמו, אבריו, גופו ונפשו וכל מציאותו - אין צורך במחשבה והתבוננות שמהם יבואו המסקנות והפעולות הרצויות, אלא הדבר נעשה אצלו באופן טבעי.
- וכפי שרואים בענין האכילה, שכאשר עובר משך זמן שלא אכל, אינו צריך להתבונן שכיון שלפי השעון עברו כו"כ שעות שלא אכל, לכן צריך לאכול עוד הפעם, אלא בדרך ממיאל מתחיל לחוש רגש של רעבון, שדוחף אותו - בדרך הטבע - לאכול, או לשנות כדי לרוות צמאונו.

ועוד.

(5) לקו"ת ר"פ בחוקותי, ור"פ חוקת. ובכ"מ.

(6) תשא לב, טז.

(7) לשון חז"ל - ספרי ואתחנן ו, ה. הובא בתניא אגה"ק ס"א (קב,

סע"ב).

(1) אבות פ"א מ"ז.

(2) שיחת ליל י"ט כסלו תרצ"ג סוס"ט (לקו"ד ח"א כ, א).

(3) ראה גם תורת מנחם - התוועדות חמ"ב ע' 337. ע' 340

ואילך. וש"נ.

(4) פרדס שער האותיות בסופו פכ"ז. שער אבי"ע פ"ט. הובא

בלקו"ת ויקרא בהוספות נד, א. מאמרי אדה"ז ענינים ע' שפח ואילך.

1 ועד"ז בנוגע לענינים הקשורים עם י"ט כסלו כתוצאה מהמאסר והגאולה - הענינים שעבורם מסר בעל
2 הגאולה את נפשו, ובגללם הי' ענין המאסר, שהסתיים באופן של "דידן נצח"⁸ בענין הגאולה, ומאז התחיל
3 לעסוק בהם ביתר שאת וביתר עוז (כמבואר בארוכה בסיפורי הימים ההם), שנקודתם היא: הפצת התורה (שבזה
4 נכלל גם ענין המעשה בפועל, כנ"ל ש"המעשה הוא העיקר", שהרי "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה"⁹),
5 ובפרטיות - הפצת המעיינות דפנימיות התורה, תורת החסידות, עד שיגיעו גם ב"חוצה", ועאכ"כ בפנים, בעצמו
6 ובד' אמותיו - שכל זה צריך להיות אצלו באופן של חזקיהו, והיינו, שאין זה באופן שצריך לישב ולהתבונן
7 ולפעול על עצמו בדרך של שקו"ט שעתה הגיע הזמן להתעסק בהפצת המעיינות והפצת היהדות בכלל, אלא
8 בדרך ממיילא נרגש אצלו שצריך להתעסק בזה.

9 וכמו שעוסק בכל הענינים הגופניים, שזוהי מציאותו - כמבואר בתניא¹⁰ ש"בבינוני . . נפש החיונית הבהמית
10 . . המלוכשת בדמו ובשרו . . היא היא האדם עצמו", היינו, שאין זה באופן שהגוף הוא הטפל, אלא אדרבה,
11 ענין הרוחניות הוא טפל אצלו. הגוף וצרכי הגוף - נרגשים אצלו, ואילו ענינים רוחניים - צריך להתבונן בהם;
12 אבל בנדר"ד, ישנה הבטחה על כל הדורות שלאח"ז, שתהי' "המעשה . . חזקיהו בלב ישראל סבא", כך,
13 ש"בימים ההם בזמן הזה"¹¹ יקבל כל אחד על עצמו החלטות טובות, ללא צורך בהתבוננות יתירה, אלא כדבר
14 המובן מעצמו שאי אפשר להיות באופן אחר.

15 וכיון שאין זה דבר שבא ע"י התבוננות, שהוא מדוד ומוגבל עד כמה שמגעת ההתבוננות, ולא יותר, אלא
16 זהו דבר שבא כתוצאה ממצייאותו, להיותו חזק בו - הרי מובן, שכל זמן שמציאותו קיימת, יעסוק בענינים
17 הקשורים עם הגאולה ומטרתה, שהיא לשם הפצת המעיינות חוצה.

18 ד. וכאמור לעיל - המעשה הוא העיקר:

19 לא די בלימוד פירוש דברי רבינו הזקן "חזקיהו כו", אלא ענין זה צריך לבוא במעשה בפועל - בתוספת
20 חיות ואור בהפצת המעיינות חוצה, בתוככי כללות הפצת היהדות בכל מקום שידו מגעת, ולעשות זאת מתוך
21 שמחה וטוב לבב, שאז תהי' בזה הצלחה מרובה.

22 וכשם "שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה"¹¹, כך יהי' גם בדורנו זה, למטה מעשרה טפחים -
23 הצלחה מופלגה בכל הענינים שדרש בעל הגאולה ונתן כחות לקיימם בפועל,

24 שאכן יהיו נעשים בפועל ממש, ובהרחבה, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹², "נחלה בלי
25 מצרים"¹³.

26 * * *

27 ה. ע"פ הכלל בתורה "קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים"¹⁴, הנה כאשר תובעים שיהי' "ופרצת" בכל העולם
28 כולו, שזוהי הפירוש הפשוט ד"ימה וקדמה וצפונה ונגבה" - הרי זה צריך להתחיל מבני" עצמם, שבשבילם נברא
29 העולם, כמ"ש¹⁵ "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "בשביל ישראל שנקראו ראשית"¹⁶.
30 והענין בזה:

31 ידוע החילוק בין ג' האבות ל"ב השבטים - כפי שמבאר בעל הגאולה בתורה אור¹⁷, ש"בחי' האבות צריך
32 להיות בכל אדם כו", משא"כ "השבטים ראובן שמעון לוי . . יש לך אדם שאין בו כלל בחי' ומדרגות אלו",
33 שהרי ישנם כאלו שהם רק משבט ראובן, וכאלו שהם רק משבט שמעון, ועד"ז בכל י"ב השבטים. והיינו, שענין
34 ההתחלקות הוא (לא מצד ג' האבות, שהרי בני" אולם נחלקים לשבט אברהם, שבט יצחק ושבט יעקב, אלא)
35 מצד י"ב השבטים¹⁸.

(14) ב"מ קז, סע"ב. וש"נ.

(15) בראשית א, א.

(16) פרש"י ורמב"ן עה"פ. ובכ"מ.

(17) ר"פ וארא.

(18) ראה גם לקו"ש חל"ה ע' 152. וש"נ.

(8) לשון חז"ל - ויק"ר פכ"ד, ג.

(9) קידושין מ, ב. וש"נ.

(10) פכ"ט לו, סע"א.

(11) ראה שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"א (לקו"ד שם כא, א).

(12) ויצא כח, יד.

(13) שבת קיח, סע"א.

1 וי"ב השבטים נחלקים לד' דגלים, כנגד ד' רוחות העולם: שלשה פונים "ימה", שלשה פונים "קדמה",
2 שלשה פונים "צפונה", ושלשה - "נגבה"¹⁹.

3 ולכן, כדי לפעול את רצונו של בעל הגאולה, שיהדות ומעיינות תורת החסידות ודרכי יתפשטו באופן
4 ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה", הנה ההתחלה בזה צריכה להיות מהענין ד"ברבים היו עמדי"²⁰, היינו,
5 שה"רבים", דקאי על בני"כ כפי שהם באופן של התחלקות לי"ב שבטים, יהיו כולם "עמדי", שיתאחדו יחדיו
6 כדי למלא ביחד את רצון העליון שגילה ע"י עבדיו הנביאים²¹, ומשחרב ביהמ"ק הרי זה מתגלה ב"דבר הוי'
7 זו הלכה"²² ששומעים מהחכמים, "עיני העדה"²³, שהם נשיאי ישראל שבכל דור ודור, כולל גם בעל הגאולה
8 וממלאי מקומו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, נשיא דורנו.

9 ובנוגע למעשה בפועל (כנ"ל) - הרי זה כדברי רבינו הזקן באגה"ק ד"ה קטנתי²⁴, שכתבה מיד "אחר ביאתו
10 מפ"ב" (כלשון הכותרת), בנוגע לקירוב אחיהם - כל אלו ש"בשם ישראל יכונה"²⁵, ללא הברדי חוגים ושיטות,
11 וכפי שמסיים: "וכולי האי ואולי יתן ה' בלב אחיהם כמים הפנים וגו'" - "כולי האי ואולי" אם מיד עכשו או
12 ברגע שלאח"ז, אבל בודאי שסוכ"ס תתמלא הכוונה - שכל ה"רבים" יהיו "עמדי", לתכלית אחת.

13 כלומר: מיד בצאתו לגאולה התחיל רבינו הזקן בתעמולה והשתדלות בהענין ד"פדה בשלום . . כי ברבים היו
14 עמדי"²⁰ - לאחד את כל בני"כ לשם מטרה אחת: "לעשות רצונך בלבב שלם"²⁶, אלא באופן שהוא מתוך אור
15 וחיות, שנמשכים ע"י פנימיות התורה שנתגלתה בתורת החסידות²⁷.

16 וענין זה התבטא אח"כ במעשה - לרכוש נפשות, לקרב רבים מישראל, ובאופן דמוסיף והולך, כדי למלא
17 את השליחות העליונה בעלמא דין להפיץ את המעיינות, שאז יגיעו לתכלית השלימות דימות המשיח - קא אתי
18 מר דא מלכא משיחא (כמ"ש הבעש"ט באגה"ק שלו הידועה²⁸).

19 ו. ועפ"ז יובן פלא גדול - סיפור שאירע מיד לאחרי הגאולה, שלכאורה אינו מובן בשכל הפשוט:
20 ידוע²⁹ שכאשר בישרו לרבינו הזקן על יציאתו לחפשי, ושאלוהו להיכן רצונו שיוליכו אותו - נתן להם
21 כתובת של א' מחסידיו שדר בפטרבורג (כפי שנקראה אז): ר' מרדכי ליעפלער.

22 - ע"פ חוקי ה"צאר" נאסר על יהודים לדור בפטרבורג, מלבד אלו שהיו להם זכויות מיוחדות, מצד מסחר,
23 עזר לממשלה, וכיו"ב. וא' מהם הי' החסיד ר' מרדכי ליעפלער -

24 באותו בית דר עוד יהודי שהי' מהמנגדים, ונוסח הסיפור הוא - שע"פ טעות הוליכו את רבינו הזקן לדירה
25 של המנגד.

26 המנגד - שהי' בתדהמה: הוא הרי ידע כל פרטי ההלשנה, ואיך יתכן ששיחררו את רבינו הזקן - התחיל
27 לצערו בדברים, אבל ביחד עם זה, הגיש לו כיבוד.

28 מצב זה נמשך משך זמן - שעות אחדות (כפי שמספר רבינו נשיאנו³⁰), עד שחסידים התחילו לחפש את
29 רבינו הזקן, שהרי שמעו ששיחררו אותו, וא"כ, היכן הוא נמצא, עד שמצאו אותו בדירת המנגד.

30 וכאשר החסידים רצו שרבינו הזקן יצא מיד מביתו של המנגד, ורצו גם "לשלם" לו על כך שציער את רבינו
31 הזקן במשך כמה זמן - אמר להם רבינו הזקן שלא יצערו אותו, וכדי ליתן כבוד לאכסניא, שתה שם כוס תה
32 (שכיבדו בה), ואח"כ הלך משם.

33 עד כאן סיפור המעשה.

34 ז. ולכאורה אינו מובן כלל:

35 כל ענין המאסר והגאולה הי' בהשגחה פרטית. וכידוע הסיפורים בזה - הן בנוגע לענין המאסר, שהי' מצד

26) נוסח ברכות ק"ש, ותפלת העמידה דימים הנוראים.

27) ראה אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רנט ואילך. וש"נ.

28) כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

29) בית רבי ח"א פי"ז.

30) שיחת י"ט כסלו תרצ"ג ס"כ (לקו"ד ח"א כט, א. תורת מנחם

- רשימת היומן ס"ע דש ואילך).

19) ע"פ לשון הכתוב - מלכים א ז, כה.

20) תהלים נה, יט. וראה לקמן ס"ז. וש"נ.

21) ע"פ לשון הכתוב - עמוס ג, ז.

22) שבת קלח, ב.

23) שלח טו, כד. וראה תניא אגה"ק ס"ד.

24) ס"ב.

25) ע"פ לשון הכתוב - ישעי' מד, ה.

1 הקטרוג למעלה על כך שמגלים רזי תורה לכל אחד ואחד³¹ (ועוד זאת, שכאשר מגלים כבר, אין זה באופן של
2 הבנה והשגה לכל אחד ואחד, כפי שיתבאר לקמן); ועאכו"כ בנוגע לענין הגאולה שהי' באופן של נס שלמעלה
3 מדרך הטבע, כמ"ש בעל הגאולה באגרת שכתב להרה"צ ר' לוי יצחק מבארדיטשוב ולעוד כמה גדולים בימיו,
4 לבשר להם אודות הגאולה³²: "הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ". ולכן ישנם כמה מאמרי חסידות שנאמרו בי"ט
5 כסלו שמתחילים "ברוך שעשה נסים"³³.

6 וא"כ, איך יתכן שלאחרי שהגאולה היתה באופן ש"הפלה ה' והגדיל לעשות בארץ" - תהי' טעות מצד בני
7 אדם, ויוליכו אותו לא למקום שהוצרך לילך אליו?
8 ועכצ"ל, שגם מאורע זה שייך לגאולה.

9 אבל לכאורה אינו מובן: היכן הוא ענין הגאולה במאורע שהוליכו אותו לדירת המנגד, שציערו בדברים -
10 אדרבה: לכאורה זהו המשך של ענין הגלות, ויתירה מזה - גלות קשה יותר, שהרי עד עתה הי' בגלות אצל
11 גוים, וכאן הי' במצב של צער אצל יהודי, וכדברי רבינו הזקן³⁰, שבמשך השעות שהי' אצל המנגד הצטער יותר
12 משיבתו במבצר הפטרופבלי במשך כו"כ ימים!

13 ובהכרח לומר שבשלב זה היתה כבר הגאולה (ולא שעדיין נמשך ענין המאסר) - שהרי רבינו הזקן כותב
14 באגרת שלו³⁴: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי .. יצאתי בשלום", היינו, שנסתיים המאסר
15 והיתה הפדי' בשלום, כך, שגם המאורע שישב לאח"ז כמה שעות בבית המנגד קשור ושייך לענין הגאולה.
16 ה. וההסברה בזה - ע"פ האמור לעיל:

17 החידוש בגאולת רבינו הזקן הוא - "פדה בשלום", היינו, שאין זה באופן שהיו שני צדדים, וצד א' ניצח,
18 אלא הפדי' היתה באופן ששני הצדדים - "ברבים" - "היו עמדי".

19 ולכן, כשבאה הגאולה לידי פועל, הנה התחלת הגאולה ועיקרה נתגלתה בדירת המנגד, ובאופן שהגיש כיבוד
20 לשם הגאולה!

21 - הסדר הוא אמנם באופן ד"מעט מעט אגרשנו"³⁵, ואי אפשר שיתהפך לפתע מן הקצה אל הקצה (אא"כ
22 בדרך הוראת שעה בלבד), ולכן הי' צורך במשך זמן של שעות אחדות עד שענין הגאולה יחדור בכל מציאותו
23 ("דורך-און-דורך") עד שיתבטל מתורת מנגד ("אויס מנגד");

24 אבל מיד בהתחלת הגאולה - בשעה שנפתחה הדלת בדירת המנגד, וראה שרבינו הזקן יצא לחירות, והגיש
25 לו כיבוד - באה לידי ביטוי נקודת הגאולה של רבינו הזקן, שאינה באופן של נצחון המלחמה (כמו שהיתה
26 ביחס ל"צאָר"), אלא באופן ד"ברבים היו עמדי" (שזהו האופן השייך לבנ"י, כנ"ל מדברי רבינו הזקן באגה"ק
27 ד"ה קטנתי²⁴ בנוגע ל"אחיהם") - שהראשון שהכיר בענין הגאולה והגיש כיבוד לשם זה, הי' זה שעדיין הי'
28 במעמד ומצב של מנגד.

29 ט. וזוהי גם הוראה בנוגע למעשה בפועל (כאמור לעיל):
30 סדר ההנהגה בעבודה דהפצת המעיינות והיהדות הוא - לא באופן שרוצה לעסוק לבדו, ועינו צרה בשל
31 אחרים, וכפי שנקרא במדינה זו: "קאָפּירייט", שלא להניח למישהו אחר לגשת אל העבודה, אלא אדרבה -
32 תיכף מלכתחילה מקרבים ומושכים אחרים, שגם הם (יהיו לא רק מקבלים, אלא) יצטרפו ויהיו שותפים בעבודה
33 דהפצת המעיינות חוצה, שזוהו תוכן הענין ד"ברבים היו עמדי".

34 ובאופן שצריך לקרב ולמשוך לא רק מדגל אחד, שני דגלים או שלשה דגלים, אלא מכל ארבעת הדגלים,
35 שהם כוללים כל י"ב השבטים.

36 ובפרט כאשר מדובר (לא אודות התחלת הגאולה, אלא) אודות העבודה בדורות שלאח"ז, עד לדורנו זה -
37 שמנגדים אמיתיים לא קיימים, ולא יכולים להיות³⁶:

וראה תורת מנחם - התועודיות הי"ג ע' 161 בשוה"ג.

(34) אג"ק שם (נעתק ב"היום יום" יט כסלו).

(35) משפטים כג, ל.

(36) ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ג ס"ו (תורת מנחם -

התועודיות חל"ה ע' 255).

(31) ב"ר שם רפט"ז בהערה ב.

(32) אג"ק שלו ח"א ע' צו ואילך. וש"נ.

(33) שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"א (לקו"ד שם כא, א. תורת מנחם

שם ס"ע שה) - משנת תק"ס. תרל"ד (סה"מ תרל"ד ריש ע' עו). תרנ"ה

(סה"מ תרנ"ה ע' נט ואילך). תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' קכט ואילך).

1 ההתנגדות בשעתה היתה מצד טעם - כיון שחששו שדרך זו תביא במשך הזמן לידי "קולות" בקיום התומ"צ;
 2 אבל עכשיו רואים כולם שתורת החסידות מביאה (לא לידי "קולות", אלא אדרבה) לידי "חומרות".
 3 וכמודגש גם בקביעות השם - כמדובר כמ"פ³⁷, שלכאורה, ע"פ שכל הפשוט, כיון שהחסידים הם אלו
 4 שחידשו דבר, היו צריכים לקרוא אותם בשם "מנגדים", ואילו הקודמים, שאוחזים בקיום התומ"צ כבעבר, היו
 5 צריכים להקרא בשם "חסידים". אבל בפועל הי' להיפך - שסדר לימוד זה וסדר הנהגה זו נקרא מלכתחילה בפי
 6 כל ישראל בשם "חסידות". וכפי שרואים במשך כל ה-167 שנים, שכאשר מתארים מישהו בשם "חסיד", הנה
 7 מסתמא הוא מניח שתי זוגות תפילין, מתפלל באריכות, ציציותיו ארוכות, ומהדר לאכול "גלאט כשר", וכיו"ב³⁸
 8 - היפך טעם ההתנגדות!

9 וא"כ, הרי זה ע"ד שמצינו בגמרא³⁹ שכאשר גוזרים גזירה באופן של מילתא בטעמא, הנה כשבטל הטעם
 10 בטלה הגזירה (ואם היו רוצים שהגזירה תישאר לעולם, לא היו מגלים את טעם הגזירה).
 11 אלא מאי - ישנם כאלו שאינם יודעים אודות עבודה זו, או שאינם יודעים אודות היוקר שלה, או שנדמה
 12 להם שהם עוסקים בעבודה שהיא חשובה וטובה ומתאימה יותר עבורם.
 13 ובזה מתבטאת ראשית העבודה ושרשה ועיקרה - כפי שרצה בעל הגאולה, ורוצה גם עתה, שיזכרו על זה
 14 ביום הגאולה, ומיום זה והלאה יתחילו לעסוק בזה ביתר שאת וביתר עוז - לקרב לעבודה דהפצת היהדות
 15 והמעיינות (לא רק בתור מקבלים, אלא גם) בתור משפיעים ועוזרים את כל אשר בשם ישראל יכונה, וקירוב
 16 זה צריך להיות בדרכי נועם ודרכי שלום, באופן ד"ימין מקרבת"⁴⁰.

י. והרי הובטחנו ש"לב ישראל ער הוא":

17 גם כאשר "אני ישנה"⁴¹, בגלותא"⁴², וגם אלו שלעת-עתה שרויים בגלות של התעסקות במסחר ("ביזנעס"),
 18 או בגלות מצד הענינים שבסביבתם, ולכן נדמה להם ש"להקב"ה לתורתו ולמצוותיו" (כהמשך לשון המדרש⁴³)
 19 אין להם עדיין שייכות עמוקה, ויוצאים י"ח בשבת וי"ט ובזמני התפלה והתורה בפרט - הנה כאשר מגיעים
 20 אליהם בדרכי נועם ומתוך אהבת רעים, אהבת ישראל אמיתית, אזי "לב ישראל ער הוא",
 21 ובודאי יתעוררו ליטול חלק ולהשתתף בעבודה והשליחות של רבינו הזקן - להפיץ תורה ומצוותי בכל
 22 מקום שבו נמצא איש ישראל, עד לקצוי תבל, ולעשות זאת (לא כפי שעושים דבר בדרך כפי', שאז העשי' היא
 23 רק כדי לצאת י"ח, אלא) מקרב ולב עמוק, מעומק הלב היהודי, שאז מגיעים בודאי ללבו של זה שרוצים
 24 להשפיע עליו⁴⁴, ונעשים "כאיש אחד חברים"⁴⁵.
 25 וכאשר "כולנו כאחד" אזי "ברכנו אבינו"⁴⁶ - שממשיכים ברכתו של הקב"ה, ברכה רבה ממקור הברכות,
 26 עד למטה מטה - שתהי' הצלחה בעבודה דהפצת המעיינות והיהדות בכלל, באופן ד"ופרצת"⁴⁷, עד ל"נתלה
 27 בלי מצרים"⁴⁸.
 28

* * *

29
 30 יא. בנוגע להפירוש ד"ברבים היו עמדי"²⁰, הרי הפירוש הפשוט ("אין מקרא יוצא מידי פשוטו"⁴⁷) ע"פ
 31 נגלה, הוא - כדברי הגמרא⁴⁸ בנוגע למלחמת דוד עם אבשלום, שגם אנשי אבשלום, אף שהיו במחנה של
 32 אבשלום, ולעיני בשר לחמו נגד דוד, הנה בלבם פנימה "היו עמדי", שהיו מתפללים לנצחוננו של דוד, ובמשך
 33 הזמן בא הדבר בגילוי.

(37) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 78. וש"נ.
 (38) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ט ריש ע' 297. וש"נ.
 (39) ראה ע"ז לה, א ואילך ובפרש"י. וראה גם שיחת י"ט כסלו
 תשי"ב סי"ד (תורת מנחם - התוועדויות ח"ד ס"ע 190). וש"נ.
 (40) סוטה מז, א. וש"נ.
 (41) שה"ש ה, ב.
 (42) זח"ג צה, א.
 (43) ראה שה"ש עה"פ (פ"ה, ב (א)). יל"ש עה"פ (רמז תקפח).
 ועוד.
 (44) ראה ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט, א.
 (45) ס' שופטים כ, יא. וראה תניא אגה"ק סוסכ"ב.
 (46) נוסח ברכת "שים שלום" בסוף תפלת העמידה. וראה תניא
 פל"ב.
 (47) שבת סג, א. וש"נ.
 (48) ירושלמי סוטה פ"א סה"ח.

1 ובהתאם לכך רצה גם רבינו הזקן לפעול את הענין ד"ברבים היו עמדי" - שיהיו "כל איש ישראל גו'
2 חברים"⁴⁵, כמבואר באגה"ק ד"ה קטנתי בנוגע לאופן ההנהגה ביחס לאחיהם, "לבלתי רום לבכם מאחיהם כו'
3 ולא להרחיב עליהם פה או לשרוק עליהם ח"ו", וכדברי רבינו נשיאנו⁴⁹: אפילו לא שריקה של קדושה, ומסיים,
4 "וכולי האי ואולי כו'" (כנ"ל ס"ה).

5 ועפ"ז מובן גם איך יתכן שבנוגע למלוכה של ה"צאר" הי' ענין של אתהפכא מן הקצה אל הקצה, שתמורת
6 זה שהיתה סכנה של עונש שאין למטה ממנו בתור מורד במלכות, היתה גאולה באופן ש"הפלה ה' והגדיל
7 לעשות בארץ", ובאופן שגם "בעיני כל השרים וכל העמים .. יפלא הדבר .. וענו ואמרו כו'" שזהו"ע שלמעלה
8 מדרך הטבע (כמ"ש רבינו הזקן באגרת הקודש הנ"ל³²) - כי, אומות העולם אינם בעלי-בחירה, ולכן, כאשר
9 בין בני" התחרטו על כל הענין שהביא לידי המאסר (כפי שסיפר רבינו נשיאנו), הרי זה פעל למעלה וגם למטה,
10 שנעשה הענין דאתהפכא, דכיון שבטלה הסיבה, נתבטל גם המסוכב ממציאותו.

11 ומזה באה גם ההוראה בנוגע לפועל - כאמור לעיל שישנה ההבטחה שכל אלו שיגשו אליהם בדרך
12 המתאימה, אזי יצטרפו גם הם ליטול חלק בעבודתו של רבינו הזקן, לפעול שיהי' "פדה בשלום", כפירוש
13 הגמרא⁵⁰ דקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", ועי"ז יקויים סיום מאמר הגמרא:
14 "מעלה אני עליו כאילו (ואח"כ נעשה גם בפועל) פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", בגאולה האמיתית
15 והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב בימינו ממש.

16 * * *

17 יב. דובר אודות דברי רבינו הזקן באגה"ק ד"ה קטנתי²⁴, שיעקב הי' "קטן .. במאד מאד בעיניו מחמת ריבוי
18 החסדים כי במקלי כו'", ואינו מביא (העיקר) סיום הכתוב⁵¹ "ועתה הייתי לשני מחנות" - ע"פ מ"ש הצ"צ⁵²
19 באוה"ת⁵³ בשם השל"ה⁵⁴, ש"כי במקלי" ר"ת "ברוך כבוד ה' ממקומו לישועתך קייתי ה'", שהם ב' הענינים
20 ד"משפט וצדקה (ביעקב אתה עשית)"⁵⁵, שאף שיכול לדרוש "בזרוע"⁵⁶ ע"פ "משפט" (שזהו"ע "ברוך כבוד
21 ה' ממקומו", המשכת הבל"ג למטה ע"י ביטול המציאות של "אבירי לב הרחוקים מצדקה"⁵⁷), מ"מ מבקש
22 בתורת "צדקה" ("לישועתך קייתי ה'"), והיינו, שע"ז שהיו אצל יעקב ב' הבחי' ההפכיות ד"משפט וצדקה"
23 שמרומזים ב"כי במקלי", זכה לריבוי חסדים בבחי' בלי גבול, ולכן הי' קטן "במאד מאד בעיניו". ועד"ז בכל
24 אחד מישראל, שע"י הביטול והשפלות לבקש בתורת צדקה אף שיכול לדרוש בתורת משפט, ה"ה זוכה להצלחה
25 בכל עניניו למעלה ממדידה והגבלה - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 274 ואילך.
26 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:) ובלשון הכתוב בפרשת השבוע: "וישב יעקב", והיינו, שלאחרי העבודה -
27 הענין ד"קטנתי" (שע"ז נעשה כלי ל"הצילני נא גו'" עד לאופן ד"ואתה אמרת גו'"⁵⁸, "ופרצת וגו' ובזרעך"¹²),
28 והענין ד"שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁵⁹ - נעשה מעמד ומצב של ישיבה בשלוח (לא רק "ביקש יעקב
29 לישב בשלוח"⁶⁰, אלא ישיבה בשלוח בפועל⁶¹), כיון שמתבטלים כל המניעות והעיכובים, וכפי שמביא רש"י
30 בהתחלת הפרשה: "כתיב⁶² והי' בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש, ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה
31 ושורף את כולם", והיינו, לא רק כמו "עץ" שגם ביחס ל"אש" יש לו מציאות, ועומד בתנועה של התנגדות,
32 שלכן גם כשנשרף באש הרי זה מתוך רעש ועשן גדול כו', אלא כמו "קש", שמתבטל לגמרי ממציאותו לגבי
33 האש, ועאכו"כ לגבי להבה - ללא רעש כו'.

34 וענין זה נמשך מידי שנה בשנה בתוספת אור - כדברי רבינו הזקן, בעל הגאולה, בנוגע לראש-השנה, ש"בכל
35 שנה ושנה יורד ומאיר .. אור חדש ומחודש .. עליון יותר שלא הי' מאיר עדיין מימי עולם אור עליון כזה"⁶³,

(55) תהלים צט, ד.
(56) ברכות יז, ריש ע"ב ובפרש"י.
(57) ישעי' מו, יב.
(58) וישלח לב, יב"ג.
(59) שם, כט.
(60) פרש"י ריש פרשתנו.
(61) ראה לקו"ש ח"ל ע' 176 ואילך.
(62) עובדי' א, יח.
(63) אגה"ק שבהערה 23.

(49) שיחת י"ט כסלו הנ"ל ס"י (לקו"ד שם כ, ב).
(50) ברכות ת, רע"א.
(51) וישלח לב, יא. - פסוק בפרשה שקראו ביום השבת שלפנ"ז,
ש"מיני מתברכין כולהו יומין" (זח"ב סג, ב. פח, א), כל הששה ימים
שלאחרי זה.
(52) ממלא מקומו של בעל הגאולה, רבינו הזקן, והרי השנה היא
שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו.
(53) וישלח רלג, א.
(54) רצה, ב.

ועד"ז בנוגע ליום זה שרבותינו נשיאנו אמרו שהוא ראש השנה לתורת החסידות ולהליכה בדרכי' ובהדרכותי'⁶⁴,
 שבו מאיר אור עליון שלא האיר מעולם, ונותן סיוע בכל הענינים - שתהי' שנת אורה, שנה ברכה ושנת הצלחה
 בכל עניני תורה ומצוות, וכפסק ב"ד של מעלה הידוע⁶⁵ שתהי' ידם (של החסידים) על העליונה.

* * *

יג. בזכרונות של רבינו נשיאנו אודות הנהגת בעל הגאולה, עוד לפני הליכתו למעזריטש, ועאכו"כ לאחרי
 שחזר משם, מסופר, שכבר מאז התעסק בהפצת תורה ויהדות, ובאופן של חינוך⁶⁶, שהסדר בזה הוא באופן
 ד"מיין מקרבת" ורק "שמאל דוחה", כדברי הגמרא⁴⁰ בנוגע לאופן ההנהגה עם "תינוק" בענין שבו זקוק להדרכה
 וחינוך.

וענין זה מודגש גם בנוגע לסדר החלקים בספר התניא - כפי שמספרים חסידים⁶⁷ שאצל רבינו הזקן היתה
 קס"ד שחלק הראשון של תניא יהי' "שער היחוד והאמונה", "הנקרא בשם חינוך קטן", כדמוכח ממ"ש בהקדמה
 לשעיהו"א בנוגע לביאור המדריגות בענין האהבה: "כמו שיתבאר במקומה", בלשון עתיד, אף שענין זה נתבאר
 בחלק הראשון של ספר התניא.

ועכצ"ל, שאכן הי' זה קודם בזמן - שהרי כאשר רבינו הזקן כתב "כמו שיתבאר במקומה", בודאי כתב כפי
 האמת, שענין זה יתבאר בעתיד, ולא שזהו ענין שנתבאר כבר, שאז כותב "כמו שנתבאר", או "כמו שנתבאר
 במקום אחר".

ולא עוד אלא שגם לאחרי שרבינו הזקן החליט ששער היחוד והאמונה הנקרא בשם חינוך קטן יהי' חלק
 השני של ספר התניא, לא שינה מ"כמו שיתבאר" ל"כמו שנתבאר" [כפי שמצינו בכמה ענינים שבהם יש שינויים
 במהדורא בתרא לגבי המהדורא הקודמת, כמו באגרת התשובה, שהיו כמה מהדורות גם בדפוס, ואח"כ נקבעה
 מהדורא שני' כמהדורא אחרונה, ועד"ז בחלק ראשון של ספר התניא, ישנם כתבי-יד שכנראה נכתבו עוד לפני
 שנקבעה המהדורא הסופית של ספר התניא שהכין רבינו הזקן לדפוס⁶⁸], שמזה מוכן, שגם בפועל יש ענין של
 קדימה לשער היחוד והאמונה הנקרא בשם חינוך קטן.

יד. ויובן ע"פ סיפור רבינו נשיאנו בנוגע ליחס של רבינו הזקן אל הבעש"ט:
 בין השאלות הראשונות ששאלו את רבינו הזקן בהחקירה ודרישה בעת המאסר, שאלוהו אם הוא מתלמידי
 הבעש"ט. ולמרות שאם הי' משיב בשלילה היו משחררים אותו - וא"כ, הרי זה ענין של פיקוח נפש, להינצל
 מסכנת נפשות, ומה גם שבפשטות הי' תלמיד של המגיד ולא של הבעש"ט, כך, שאין זו אמירה היפך האמת,
 כי אם מילתא דמשתמע לתרי אפי, שאינו תלמיד של הבעש"ט בגשם (כי אם של המגיד), אבל ברוח קשור הוא
 עם תורת הבעש"ט - לא רצה להיות נפרד מהבעש"ט אפילו לרגע, ולכן השיב בחיוב (שהוא תלמיד של הבעש"ט),
 וכתוצאה מזה נשתלשלו אח"כ כל הענינים שהיו קשורים עם צרות המאסר.

ועד"ז בנוגע לתנועה של הבעש"ט, שבשעת התפלה הי' רגיל לומר "אף אף" - שגם על זה אמר רבינו הזקן
 שאינו רוצה להיות נפרד אפילו מתנועה של הבעש"ט (כמובא ברשימות ובשיחות של רבינו נשיאנו בארוכה⁶⁹).
 ובנוגע להבעש"ט, הנה כיצד היתה כניסתו להיות מנהיג ישראל בגלוי - עי"ז שקודם שנתגלה הי' "א
 באהעלפער"⁷⁰, מחנך של בני הקטנים, והי' עושה זאת מתוך אהבה גדולה ביותר, כידוע דברי המגיד⁷¹ (בעל
 ההילולא די"ט כסלו, כמ"ש בעל הגאולה באגרת שלו³⁴ אודות הגאולה ב"יום יט כסלו. . יום הלולא רבא של
 רבינו הקדוש נ"ע") שמאחל לעצמו שבזמנים מיוחדים יהי' אצלו ענין האהבה כמו שהיתה אצל הבעש"ט בשעה
 שהי' מנשק ילד קטן באמרו אל"ף-בי"ת!

עבודת החינוך של הבעש"ט התחילה מלמטה מטה ביותר - מילדים קטנים שהולכים (לא לישיבה, אלא)
 ל"חדר" שבו לומדים אל"ף בי"ת, שזהו תפקידו של "באָהעלפער", שהרי עם הילד ששייך ללימוד נעלה יותר

(69) ראה תורת מנחם - רשימת היומן ריש ע' רד. וש"נ.

(70) = עזור למלמד דרדקי.

(71) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סר"צ. וש"נ

(נעתק ב"היום יום" טז תמוז). וראה גם מכתב יח טבת שנה זו (אג"ק

חכ"ד ע' מז).

(64) ראה "היום יום" בתחלתו ובסופו.

(65) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ס"ע רסד ואילך. וש"נ.

(66) ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ו ס"ע 22 ואילך. וש"נ.

(67) ראה תורת מנחם שם ע' 24. וש"נ.

(68) ראה לקר"א מהדו"ק (מכת"י) קה"ת תשמ"ב.

- 1 מתעסק ה"מלמד", ואילו הבעש"ט הי' מתעסק עם לימוד אל"ף ב"ת, שזהו התחלת החינוך, וביחד עם זה, יסוד
2 החינוך, שעז"נ⁷² "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה".
- 3 ובהתאם לכך מצינו גם אצל רבינו הזקן בהנהגתו האמורה, כמבואר לעיל.
- 4 טו. ובפרטיות - הרי זה מודגש בנוגע להצמח-צדק (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו),
5 שאודותיו ישנו סיפור של רבינו נשיאנו שקוראים אותו ככל הסיפורים בהעברה בעלמא, מבלי להוציא את התוכן
6 והנקודה, אבל כשמתבוננים בזה, הרי זה סיפור מפליא ונורא:
- 7 ובהקדמה, שסיפור זה אירע בהיות אדמו"ר מהר"ש (בן הזקונים של הצ"צ) בן שבע - בשנת תר"א לערך,
8 שאז הי' הצ"צ בתוקף נשיאותו בתור רבי אצל חסידים, בנוגע להפצת המעיינות דתורת החסידות והקבלה ועניני
9 הנהגת החסידים; בתוקף תפקידו בתור פוסק אצל כלל ישראל ע"י השו"ת שלו, כשפנו אליו בשאלות הכי
10 מסובכות מכל קצוי רוסיא ופולין (מכל מקום שהיו יכולים להגיע אליו ע"י הדואר או ע"י שליח); וכן בנוגע
11 לעסקנות ציבורית - הי' א' העסקנים הכי גדולים בא' הזמנים הקשים אצל בני", מצד הרדיפות של הממשלה,
12 שהי' צורך לא רק בהעמקה והתבוננות מצדו, אלא גם בהשתדלות גדולה ביותר למצוא עסקנים ושתדלנים כו',
13 כדי לבטל או לכל-הפחות להקל את הגזירות כו', והוא הי' אחד מהשלשה שעמדו בקשר עם הממשלה
14 בפטרבורג בנוגע לכל הענינים שהיו קשורים עם הנהגת בני", והיו קוראים אותו כו"כ פעמים, יותר ממה שהיו
15 קוראים את השנים האחרים⁷³.
- 16 וכל זה - נוסף על עבודתו לעצמו בקביעת עתים ללימוד התורה, נגלה וחסידות, בעבודת התפלה, ובקיום
17 המצוות וכו' וכו'.
- 18 ומה גם כאשר רואים את ריבוי הכמות בגשמיות של הכתבים שלו בחסידות ובנגלה שנשארו שמורים,
19 ועאכ"כ אם לוקחים בחשבון את הכתבים שנשרפו; והרי הכתיבה אינה יכולה להיות לפני עיבוד הענין
20 במחשבה והתבוננות כו', ובפרט כשמדובר בענין של הלכה למעשה.
- 21 והרי כל דבר קשור במדידה והגבלה של זמן, כך, שאינו מובן כלל איך יש בכח אנושי לכלול את כל הענינים
22 הנ"ל בזמן מוגבל, באופן שיבואו לידי פועל.
- 23 ולאחרי הקדמה זו, הנה עצם הסיפור הוא - שהצ"צ הי' נוהג לבחון פעם בחודש את אדמו"ר מהר"ש (בהיותו
24 בן שבע) ואת חבריו ב"חדר", ואחר הבחינה הי' נתן להם מתנות כסף (כפי שנדפס בספר התולדות אדמו"ר
25 מהר"ש⁷⁴).
- 26 והגע עצמך:
- 27 מדובר אודות בחינה (לא ללמדן גדול, שמלבד הצ"צ לא יכול אף א' לבחון אותו, אלא) לילדים בני שבע,
28 חבריו של אדמו"ר מהר"ש שלמדו עמו ב"חדר", כולל גם אדמו"ר מהר"ש, שהי' אמנם מופלא בכשרונות, אבל
29 אעפ"כ, מדובר אודות הזמן שהי' לומד רק גמרא עם פירוש רש"י ותוס' מלוקטים (אפילו לא כל התוס').
- 30 ואעפ"כ, היתה קביעות אצל הצ"צ מידי חודש בחדשו לבחון אותם בעצמו, ולא הסתפק בעריכת בחינה ע"י
31 שליח, שבדאי יוכל גם הוא לבחון אותם, וימסור לו את התוצאות, אלא הוא בעצמו בחן אותם מידי חודש
32 בחדשו.
- 33 ומה גם שהבחינה היתה באופן שלאחרי' נתן להם מתנה שהיא לפי ערכם - מתנות כסף, כמ"ש הרמב"ם
34 בהקדמתו לפירוש המשניות⁷⁵ בענין החינוך לכל אחד לפי ענינו, החל מקטן שמבטיחים לו מיני מגדים, מנעלים
35 או ממון, ועד לתאוות הכבוד (כפי שמבאר פרטי הדרגות שבזה), כך, שמדובר אודות ילדים שעדיין לא הגיעו
36 לידי השגה בענין נעלה יותר מכסף, ואעפ"כ, בחן אותם הצ"צ בעצמו, ואח"כ נתן לכל אחד מתנות כסף.
- 37 ולכאורה אין הדבר מובן כלל - כאשר יודעים עד כמה הי' תפוס זמנו של הצ"צ עבור ענינים שאי אפשר
38 לעשותם ע"י אחרים, אם בנוגע לענינים הקשורים עם כלל ישראל, או בנוגע ללימוד התורה, נגלה וחסידות
39 וכיו"ב.

היומן ע' תנה. וש"נ.
(75) סנהדרין ר"פ חלק.

(72) משלי כב, ו.
(73) ראה קונטרס ה"צמח צדק" ותנועת ה"השכלה".
(74) ע' 7. וראה אג"ק שם ע' מח. וראה גם תורת מנחם - רשימת

ובפרט שע"פ דין יוצאים י"ח "ושנתם לבניך" כפשוטו גם כששוכרים מלמד. וכידוע הסיפור⁷⁶ אודות רבינו
 הזקן, בעל הגאולה, שאמר לאברך: הבה ונחליף מצוה במצוה. עלי מוטלת מצוה "ושנתם לבניך", ועליך
 מוטלת מצוה לפרנס את אשתך ובני ביתך. ובכן: אני אתן לך עבור פרנסת אשתך ובני ביתך, ואתה תלמד עם
 בני - בנקבו בשמו של אדמו"ר האמצעי. והמשך הסיפור, שהורה למלמד במענה לשאלתו כיצד ללמדו אל"ף
 ב"ת, באמרו, שאל"ף הוא יו"ד מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו באמצע, ואח"כ נכנס לתנועה של דביקות ("ער
 הקטן זיך פאר'דביקות"), וכנראה שמזה בא הדרוש בתורה אור⁷⁷ בענין ביאור ציור אות אל"ף, שהוא יו"ד
 מלמעלה ויו"ד מלמטה וקו הממוצע המחברם.

ואעפ"כ, התעסק הצ"צ בעצמו לבחון את כל תלמידי ה"חדר", ולא רק כדי לצאת י"ח, אלא באופן שבזה
 הי' תלוי ענין המתנות כסף שנתן להם אח"כ.

טז. ולכאורה, מה נוגע אלינו שלכן מספרים לנו סיפור זה?
 ובכן: ישנם כאלו שטוענים שהענינים שמציעים להם הינם מהם והלאה.

ולדוגמא: כאשר אומרים לו לילך ולשדל ילד יהודי שיתחיל ללמוד אל"ף ב"ת - אין זה "ענין" בשבילו.
 הוא עסוק באריכות בתפלה, אריכות בלימוד סוגיא בגמרא או סוגיא בחסידות, ועוסק ביחודים עליונים - כפי
 שיהי' לעתיד לבוא, כמ"ש רבינו הזקן באגה"ק⁷⁸; ולפתע אומרים לו שישגור הספר, המאמר וכו', ויצא לרחוב
 לדבר עם ילד קטן, או עם אבי הילד, שהוא "ילד" בשכל, ואינו יודע אודות היוקר והנחיצות שילד יהודי יתחנך
 ב"חדר" וילמד אל"ף ב"ת.

הוא מבין שאי אפשר לעולם בלאה"כ, שהרי "אם אין גדיים אין תיישים"⁷⁹, ובהכרח שילמדו ילדים ב"חדר",
 ולולי זאת, לא יהיו ישיבות (ואז, לא יהי' בפני מי להראות את גדלותו...), אבל, כל זה יכול להעשות ע"י
 אחרים, כיון שהוא עסוק ("ביזי").

בהיותו חכם גדול, משכיל גדול, עובד גדול שמאריך בתפלה - אין לו פנאי לענינים כאלו שיכול לפעול גם
 תלמיד תלמידו. הוא כבר העמיד תלמידים שיש להם תלמידים, והם יכולים להתעסק באסיפת ילדים מהרחוב
 להכניסם ל"חדר". אבל שהוא בעצמו יתעסק עם ילדים ששייכים רק לאל"ף ב"ת - חבל על הזמן שלו; ישנם
 דברים גדולים יותר שיכול לעזור בהם, כמו מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים.

ועד"ז יש לפלוני תירוץ אחר: בהיותו עסוק להרויח כסף - שהרי הישיבות זקוקות לכסף רב כדי שיוכלו
 להתקיים - הנה אם יקדיש מזמנו לבחון את ילדו בחומש ורש"י או בגמרא, הרי במשך מחצית שעה זו לא
 יוכל לשהות במשרדו, ובגלל זה תתמעט הכנסתו ככו"כ מטבעות ודולרים, ובמילא תתמעט גם נתינת המעשר
 או החומש לצדקה, כך, שבסופו של דבר תסבול הישיבה... ולכן מוטב שישאיר את כל הענינים הנ"ל ליהודים
 אחרים, ואילו הוא יעסוק אך ורק בעשיית כסף, ובמילא יהי' חלק החומש והמעשר לצדקה גדול הרבה יותר!

על כך אומרים לו: כבר היו לעולמים יהודים גדולים כמוך, גבירים גדולים, לומדים גדולים, משכילים גדולים
 וחסידים גדולים, ואעפ"כ, הי' מתאים להם להתעסק עם ילד קטן, ועד שנעשה אצלם קביעות בזמן, שבבוא יום
 זה בכל חודש, ה"ה קורא אליו את הילדים הקטנים, ומדבר עמהם בלשון וסגנון שלהם - לא להפחיד אותם
 עם הגדלות שלו, אלא לקרב אותם, ולהסביר להם את יוקר התורה (לימוד התורה) ומצוותי, ואינו שוכח גם
 ליטול מכספו וליתן להם מתנה, וכל זה - למרות שמדובר אודות ילד קטן שעדיין לא שייך ללימוד נעלה יותר
 מאשר אל"ף ב"ת, ולכל היותר גמרא עם פירוש רש"י ותוס' מלוקטים, והמדובר הוא גם בילד שאינו שלו,
 כמודגש בסיפור הנ"ל שהצ"צ בחן לא רק את אדמו"ר מהר"ש, אלא גם את כל חבריו ב"חדר".

אלא מאי, לכאורה ה"חשבון" אינו מתאים, שהרי כאשר יעסוק לפעול ("אויפטאָן") בקבלה וחסידות ונגלה,
 או להבדיל בעשיית כסף, אזי התועלת בחינוך הילדים תהי' גדולה יותר כמה פעמים ככה - הרי המדובר הוא
 אודות "מצוה שבגופו", שע"פ דין אי אפשר לצאת י"ח ע"י שליח⁸⁰.

מנחם - התוועדויות חכ"ג ע' 267.

(78) סוסכ"ו.

(79) ירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב. ועוד.

(80) ראה תוס' ר"ד קידושין מא, א. הובא ונתבאר בקצה"ח חו"מ

(76) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצא (נעתק בתורת

מנחם - רשימת היומן ע' תסג, ובי"היום יום" ח אדר א). וראה גם
 תורת מנחם - התוועדויות חל"ה ע' 193. וש"נ.

(77) ראה תו"א מקץ לד, ג. וארא נט, א. יתרו סט, ג - וראה תורת

1 זאת ועוד: במצוה שנוגעת לגוף שלו - נשאר הגוף מגושם ("א פאָרגרעכטער"), כיון שלא התייגע עמו;
2 ובמה מתבטא אצלו ענין היגיעה - לא בענין של תעניות, שאז נקרא חוטא (כפי שמביא רבינו הזקן⁸¹), ולא זה
3 מה שדורשים ממנו; אכול לבריאות ("עס געזונטערהייט"), שיהי' לך כח, ולך לרחוב ואסוף ילדי ישראל ותפעל
4 שילמדו "קמץ א אָ"!

5 מי צריך את התענית שלך?! - אכול לבריאות, תברך ברכה ראשונה ואחרונה, ועי"ז תיחד את כל היחודים
6 וכו'. אלא מאי, יש לך ענינים שצריך לבטל אותם ע"י תענית - עשה זאת ע"י "תענית דיבור"⁸², או ע"י דחיית
7 זמן האכילה במחצית השעה⁸³, ועד לתענית הכי גדולה - עי"ז שישבור את טבעו וישפיל את עצמו להתעסק
8 עם ילד קטן, למרות שטוען שזהו היפך טבעו, שאינו יכול לדבר עם תינוק, אלא דוקא עם גדול, שזהו בבחי'
9 "אבנא דהוא מתגושש בה"⁸⁴.

10 יז. וזוהי ההוראה מהסיפורים הנ"ל:

11 גם לפני שנתגלה הבעש"ט - למד וחיידש חידושים בתורה, הי' לו גילוי אליהו, הראה מופתים ועסק בהצלת
12 כלל ישראל. ולכאורה אינו מובן: למה הוצרך להוליך ילדי ישראל ל"חדר" וללמדם אל"ף בי"ת, וכל כך נגע
13 לו הדבר עד שהי' מנשק אותם - הרי במקום זה הי' יכול לעסוק בהצלת כלל ישראל!?

14 ואעפ"כ רואים אנו אצל הבעש"ט, שהי' מתאים לו להתעסק עם ילדים קטנים; ולמה הוא הי' ה"בעל שם
15 טוב" - בגלל שנישק ילדי ישראל באמרם אל"ף בי"ת!

16 והם שני דברים שאי אפשר להיות זה בלי זה, כמ"ש⁸⁵ "מרום וקדוש אשכון (דוקא) ואת דכא ושפל רוח":
17 אם אתה מהלך למעלה מעשרה טפחים, ברקיע השביעי, עם פעולות וחיידושים בעבודה והשכלה - שם אינני
18 נמצא, אומר הקב"ה, אלא דוקא "את דכא ושפל רוח".

19 וכיצד יהי' אצלו הענין ד"דכא ושפל רוח" - לא ע"י תענית, וגם לא ע"י אמירת שיעור תהלים החדשי,

20 - האמת היא, שאצלו, גם אמירת שיעור תהלים נחשבת ל"ענין", שהרי ביכלתו ללמוד ענין שכלי, ואעפ"כ
21 אומרים לו לומר תהלים כמו אשה זקנה ("ווי אָן אַלטע אידענע")... אבל אעפ"כ, עדיין אין זו שבירת טבעו,
22 כיון ש"התברך בלבבו לאמר"⁸⁶ שהוא עושה "אתכפיא"... בצייתו לרבינו נשיאנו שצוהו לומר שיעור תהלים
23 החדשי, ובמילא ניתוסף אצלו שומן מזה - היפך הענין ד"נתמעט חלבי ודמי" שע"י תענית⁸⁷;

24 אלא דוקא כאשר יאמרו לו: לך אל פלוני ותדבר עמו שיתן כמה דולרים עבור הישיבה - שאז ירגיש את
25 עצמו כעני העומד בפתח - הנה זוהי ה"עבודה" שתובעים ממנו!

26 וכן כשאומרים לו: לך לבית פלוני ו"תוציא יקר מזולל"⁸⁸ - ילד או ילדה שילמדו עמהם יהדות, החל מאל"ף
27 בי"ת - כי, בשביל זה יצטרך לשבור את טבעו, והא ראי', שבמשך כל עשרות שנות חייו לא עשה זאת אף פעם!...

28 יח. הן אמת שהי' אצלו ("ער האָט געפראָוועט") מסירת נפש, אבל, כיון שהי' זה באופן שהי' לו מזה חיות,
29 באמרו "מתי יבוא לידי ואקיימנו"⁸⁹, הנה אף שזוהי אמנם דרגת רבי עקיבא, אעפ"כ, אומר רבינו נשיאנו במאמר
30 חסידות⁹⁰ - באדישות ("אויף אַ קאַלטן אופן") - שאין זה מגיע לאברהם אבינו!
31 והגע עצמך:

32 אברהם דכתיב בי'91 "ויקרא שם בשם ה' אל-עולם" - הי' מתעסק עם גוים, לומר להם "ברכו למי שאכלתם
33 משלוי"⁹². ולכאורה, איך אפשר להשוות זאת למס"נ של רבי עקיבא!?

34 ואעפ"כ אומרים, שדרגתו של רבי עקיבא, שאמר על מסירת נפשו "כל ימי הייתי מצטער מתי יבוא לידי

87) ברכות יז, א.

88) ע"פ ירמי' טו, יט. וראה ב"מ פה, א.

89) ברכות סא, ב.

90) סד"ה החודש הש"ת (סה"מ הש"ת ע' 30).

91) וירא כא, לג.

92) פרש"י עה"פ.

רסקפ"ב.

81) תניא אגה"ת פ"ג.

82) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"ג ע' 357. וש"נ.

83) ראה גם תניא פכ"ז (לד, ב).

84) לשון חז"ל - יל"ש תהלים רמז תרעג.

85) ישע"י נו, טו.

86) לשון הכתוב - נצבים כט, יח.

- 1 ואקיימנו" - אינה מגעת לדרגתו של אברהם, שהי' הולך באדישות, ללא התפעלות של מס"נ, לקרוא בשם ה'
2 א-ל עולם!
- 3 אלא שאברהם הי' קודם מ"ת, שאז לא הי' עדיין הענין ד"ונפלינו גו"⁹³, ולכן התעסק עם גוים, משא"כ
4 לאחר מ"ת, אסור ללמוד תורה עם גוים⁹⁴; אבל בנוגע לבנ"י - הנה גם כאשר מדובר אודות קל שבקלים ותינוק
5 שבתינוקות, הרי זו "מצוה שבגופו" לילך בעצמו להציל ילד יהודי כדי ללמדו יהדות.
- 6 ומה שטוען שיש לו עבודה נעלית יותר כעבודתו של רבי עקיבא שאמר "מתי יבוא לידי ואקיימנו" - אומר
7 רבינו נשיאנו: לא! יש צורך בעבודה שבדרגת אברהם אבינו דוקא!
- 8 והרי זה מאמר חסידות שנאמר לנו - דאף שאין אנו שייכים לא לעבודה של רבי עקיבא ולא לעבודה של
9 אברהם אבינו, הנה שמץ מנהו כו'⁹⁵, ומזה שרבינו נשיאנו קבע זאת בתורתו, מובן, שיש ללמוד מזה הוראה.
10 וההוראה היא - שגם אם יש מי שכל ימיו עומד בהתבוננות של יחודא עילאה, כאמרו "מתי יבוא לידי"
11 ענין של מס"נ בפועל (כמו אצל עשרה הרוגי מלכות), שלמעלה ממס"נ בכח⁹⁶, אומרים לו שיש עבודה נעלית
12 יותר - לילך בין ילדי ישראל ולפעול שידעו שהקב"ה מנהיג את העולם!...
- 13 יט. לכאורה: מדובר אודות ילדים כאלו שמצד עצמם (אם לא יאמרו להם) אינם יודעים אודות המציאות
14 של בורא העולם, וא"כ, בשביל זה צריכים אותו - בהיותו במעמד ומצב של יחודא עילאה?!
15 והמענה לזה: זוהי מצוה שבגופו, ואין לך שום תירוץ!
- 16 בנוגע למצות תפילין, בודאי לא יחשוב שאינו צריך להניח תפילין, ח"ו, בגלל שעוסק ב"יחודא עילאה".
17 ועל זה אומר כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע⁹⁷: כשם שהנחת תפילין בכל יום היא מצוה מדאורייתא, כך ישנו
18 חוב גמור להתבונן בכל יום מתצית השעה כיצד להדריך את ילדיו שילכו בדרך שמדריכים אותם.
- 19 ורבינו נשיאנו מוסיף, שאין זה מספיק, אלא צריך לצאת ל"חוצה", ולחלץ ("ארויסשלעפן") משם ילדי
20 ישראל, ולהביא אותם לד' אמות של תורה, שילמדו תורה ויקיימו מצוותיה.
- 21 אלא מאי, בשעת מעשה תצטרך להפסיק מהעבודה שלך - הנה על זה סיפר רבינו נשיאנו⁹⁸ אודות רבינו
22 הזקן, שהמס"נ שלו התבטאה בכך שניתק את עצמו לפי שעה מהעבודה ד"מי לי בשמים ועמך לא חפצתי
23 בארץ⁹⁹, כדי לעשות טובה לבת ישראל בליאזנא¹⁰⁰.
- 24 ואף כי מי הוא זה ואיזהו אשר ערב לבו לגשת כו' לענינים אלו, מ"מ, הרי אפס קצהו ושמץ מנהו - אומר
25 רבינו הזקן בתניא⁹⁵ - שייך לכל אחד מישראל.
- 26 כ. וזוהי ההוראה בנוגע לפועל:
27 נמצאים אנו בזמן כזה שלאחרי הגלות לא ישאר אפילו יהודי אחד בגלות, כפי שאמר רבינו נשיאנו כו"כ
28 פעמים¹⁰¹.
- 29 ולכן, כאשר לא מזדרזים להביא עוד ילד יהודי למעמד ומצב שיתחיל לומר "מודה אני", ולהיות במעמד
30 ומצב שיהי' "שם שמים שגור בפיו" (בשפה שלו, אם זו אנגלית או כל שפה אחרת) - אזי מעכבים בגלות את
31 השכינה¹⁰², כביכול, ואת כל עם ישראל, לרגע מיותר!
- 32 וכאשר מדובר אודות הוראה של רבותינו נשיאנו - אין זה באופן שנותנים רק ציווי, ואח"כ נוסעים לרקיע
33 השביעי... אלא זהו באופן ד"עמו אנכי בצרה"¹⁰³; הם תקועים ("שטעקן") עם כל יהודי שרוצה ללכת בדרך
34 אשר הורונו, והולכים עמו, כך, שישנו הסיוע שלהם, נתינת-כח וברכה להצלחה רבה בכל האמור.

99) תהלים עג, כה. וראה סהמ"צ להצ"צ שרש מצות התפלה פ"מ
(דרמ"צ קלח, סע"א). - נעתק ב"היום יום" יח כסלו.
100) ראה שיחת י"ט כסלו תש"כ סל"א (תורת מנחם - התוועדיות
חכ"ז ס"ע 197 ואילך). וש"נ.
101) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות חמ"ה ע' 191 הערה 39.
וש"נ.
102) ראה זח"ג ד, ב. סו, סע"א. ועוד.
103) תהלים צא, טו.

93) תשא לג, טז.
94) ראה סנהדרין נט, רע"א. רמב"ם הלי' מלכים פ"י ה"ט.
95) ראה גם תניא פמ"ד.
96) ראה בארוכה שעה"ת לאדהאמ"צ ח"א ד"ה אחרי ה"א פל"ד-ח.
ועוד.
97) "היום יום" כב טבת. וראה תורת מנחם - רשימת היום ס"ע
שיג. וש"נ.
98) שיחת י"ט כסלו הנ"ל סי"ז (לקו"ד ח"א מה, רע"א).
99) שיחת י"ט כסלו הנ"ל סי"ז (לקו"ד ח"א מה, רע"א).

ומי שמקבל על עצמו החלטה לעסוק בזה - יכול לדרוש זאת גם מזולתו: כאשר מישוהו דורש מתלמידו לעשות זאת, ואילו הוא בעצמו נכנס חדר לפנים מחדר ויושב ללמוד - לא יוכל לפעול זאת גם אצל התלמיד; ורק כאשר התלמיד רואה שגם הוא בעצמו עושה זאת, אזי דבריו הם דברים היוצאים מן הלב, ופועלים גם על התלמיד.

כא. וגם ענין זה נפעל בי"ט כסלו - כידוע הסיפור אודות אמירת המאמר "זה דור דורשיו מבקשי פניך יעקב סלה"¹⁰⁴, כפי שנדפס בארוכה בלקוטי דיבורים¹⁰⁵ בפרשת י"ט כסלו, המאסר הראשון והשני. ונמשך הענין עד לדורנו זה בהענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה"¹⁰⁶ - שלוקחים ילדי ישראל שנמצאים ב"חוצה" כפשוטו (אין מקרא יוצא מידי פשוטו), ומוציאים אותם משם ומטבילים אותם ב"מעייין", שמטהר - בין בזוחלין ובין באשבורן¹⁰⁷ - מיד, ללא צורך בשיעור מסויים, ובלבד "שכל גופו עולה בהן"¹⁰⁸, שמטבילים בהם את כל מציאותו של הילד.

וכל זה נעשה בהצלחה רבה ומופלגה, וכך - כאשר מכניסים עוד ילד ועוד ילד, עוד ילדה ועוד ילדה, בעניני יהדות - עושים דירה לו ית' בתחתונים¹⁰⁹, עי"ז שנעשה "ושכנתי בתוכם"¹¹⁰, בתוך כל אחד ואחת מישראל¹¹¹.

* * *

כב. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה פדה בשלום נפשי.

* * *

כג. דובר אודות פרטי הביאורים שנאמרו¹¹² בנוגע לחידוש של תורת החסידות¹¹³, שהם פרטים שמסתעפים מהנקודה העצמית של תורת החסידות¹¹⁴ - המשכת אור חדש מבחי' פנימיות הכתר, ועד לפנימיות עתיק ממש,

(104) שם כד, ו.
 (105) שיחת י"ט כסלו הנ"ל סי"ג (שם מב, ב).
 (106) ראה שיחת י"ט כסלו תשי"א ס"ו ואילך (תורת מנחם - התוועדויות ח"ב ע' 118 ואילך). וש"נ.
 (107) רמב"ם הל' מקוואות פ"ט ה"ח. טוש"ע יו"ד ר"ס רא.
 (108) עירובין ד, ב. וש"נ. רמב"ם שם רפ"ד. טוש"ע שם.
 (109) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ד ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ.
 (110) תרומה כה, ח.
 (111) ראה אלשיך עה"פ. של"ה שבעה ערה 44. ועוד.
 (112) ע"י ברי"סמכא, וחלקם - ע"י נשיאי תורת החסידות, החל מרבינו הזקן, וכן רבותינו נשיאינו שלאחריו.
 (113) החל מהפירוש הכי רגיל (עד שהגיע גם ללעו"ז) - כמוכא (ראה סה"מ תרס"ג ע' קמב ואילך) בשם הרה"צ ר' פינחס מקאריץ, שהי' אז מצב של התעלפות בעולם - אצל בני", "גוי אחד בארץ" (שמואל-ב ז, כג. ועוד), שבהם תלוי כל העולם כולו, כמ"ש "בראשית גו", "בשביל ישראל שנקראו ראשית", וכתוב (קהלת ג, יא) "את העולם נתן בלבם", ולכן, כאשר בני" היו במצב של התעלפות ח"ו, הנה בדרך ממילא נעשה גם העולם במצב של התעלפות. וכיון שהי' צורך לעורר מהתעלפות, נתגלה ענין חדש בתורה שחדר ("עס האָט דערנומען") לא רק את אלו שהם במצב של שינה, "אני ישנה בגלותא", אלא גם את אלו שהשינה שלהם היתה באופן של התעלפות.

ומזה נמשך גם הביאור בפשטות:

לאחרי גזירות ת"ח ות"ט, שאז הי' חורבן גדול ואיום, שחרבו כמה ישיבות שהיו מקום לימוד התורה, ורבו הצרות והמצוקות וכו' - ראו, שאם ידרשו מבני" לבוא לידי שמחה ובטחון בה' דוקא ע"י התמדה ושקידה בלימוד התורה בהפלגה, והידור הכי גדול בקיום המצוות בדיקו הכי גדול, יהי' זה דבר שאין רוב הציבור יכולין לעמוד בו, מפני רוב הטלטולים והחורבנות והשמדות רח"ל.
 ואז בא הבעש"ט והאיר את הדרך לכל אחד מישראל - שע"י

עבודת התפלה יכול להגיע "השמימה", למעלה מ"שמים" סתם, גם בהיותו "מוצב ארצה" (ויצא כח, יב), למטה מ"ארץ" סתם (ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיט, רע"א). ועי"ז הכניס רוח חיים בלבבות הנשברים והנדכאים, שלא היתה להם "דעתא צילותא" להתיישב ללמוד תורה בהתמדה ושקידה במשך רוב היום ורוב הלילה - שהתחילו "לחזור לעצמם" באופן ש"טוב מעט ככוונה" (שו"ע אדה"ז או"ח מהדו"ב ס"א ס"ב. וש"נ), מתוך שמחה וטוב לבב, ומתוך בטחון חזק ש"מנחת עני" זו, מצד העוני וצוק העתים, קודמת למנחת עשיר, ע"ד סיפור המדרש (ראה ויק"ר פ"ג, ה) שאירע בזמן הבית, ועאכו"כ בזמן הגלות וקושי הגלות כפי שהי' ברור ההוא.

ואכן ראו בפועל, שדרכו של הבעש"ט החזייתה את בני" ברור הוא שדרו במדינות שנפגעו במיוחד מהגזירות - לא רק בגשמיית, שיוכלו להמשיך דרכם בחיים, אלא גם ברוחניות, שיוכלו להתעלות ולשגשג בדרך התורה והמצוה, שלכן, במשך זמן קצר הצליחו להצמיח גאונים גדולים בלימוד התורה הנגלית והנסתרת, ומהדירים בקיום המצוות.

(114) והיינו, שפרטי הביאורים, שלכאורה אינם מתאימים זל"ז, הם ע"ד "אלו ואלו דברי אלקים חיים" (עירובין יג, ב. וש"נ), ואילו הנקודה העצמית והתיכונה שמהם מסתעפים פרטי הביאורים היא ע"ד פסק ההלכה - "הוי' עמו, שהלכה כמותו" (סנהדרין צג, ב).

ומוכן, שאע"פ שהענין ד"אלו ואלו דברי אלקים חיים" מורה על דרגא ומעלה נעלית בלימוד התורה, כמו אצל ב"ש וב"ה (שעליהם נאמר "אלו ואלו דברי אלקים חיים"), שבוודאי היתה אצלם הבנה והשגה באופן הכי נעלה, ומ"מ היו חלוקים בדיעותיהם - הרי יש דרגא נעלית יותר - "והוי' עמו, שהלכה כמותו".

והענין בזה - שכדי שתהי' הלכה כמותו, "אסוקי שמעתא אליבא דהילכתא" (יומא כו, א), לא די בהבנה והשגה, דעתא צילותא, אלא יש צורך גם בסיעתא דשמיא (כמבואר בנגלה דתורה, ועאכו"כ - ובביאור יותר - בספרי הנסתר, קבלה וחסידות), שזהו"ע ד"הוי' עמו", שם הוי' דוקא, שהוא היותר נעלה מכל שבעה השמות שאינם נמחקים (למעלה גם משם אלקים, שהוא א' השמות הראשונים, כולל גם

1 בחי' א"ס שברדל"א¹¹⁵. וכמו שכל הענינים שיהיו כביאת המשיח (עי"ז שיפוצו מעינותיך חוצה) מסתעפים
 2 מהנקודה העיקרית של משיח¹¹⁶ - יחידה, עצם נקודת החיות. ולכן תורת החסידות מכניסה חיות בכל ד' חלקי
 3 התורה¹¹⁷: פשט, רמז, דרוש, סוד¹¹⁸. ונתבאר - בתור דוגמא - החידוש דתורת החסידות בענין "מודה אני לפניך
 4 כו", כפי שהוא ע"פ פשט (הודאה על החזרת הנשמה), ע"פ רמז (רמז לתחיית המתים), ע"פ דרוש (שאיך לעכב
 5 פקדונו של חבירו בשביל החובות שחייב לו, כשם שהקב"ה אינו מעכב את נשמת האדם שהפקידה אצלו בעד
 6 החוב שהאדם חייב לו¹¹⁹) וע"פ סוד (שהחזרת הנשמה היא מבחי' המלכות - "מלך", כפי שמיוחדת עם בחי'
 7 היסוד - "חי וקיים"¹²⁰) - הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס¹²¹ בקונטרס ענינה של תורת החסידות¹²².
 8 כד. ועפ"ז מובן גם בנוגע לענין הגאולה - "פדה בשלום נפשי כי ברבים היו עמדי" - כדברי רבינו הזקן³⁴
 9 "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו, יצאתי בשלום":
 10 ע"פ דרשת חז"ל⁵⁰ על הפסוק "פדה בשלום גו" שקאי על "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם
 11 הציבור", הרי זה ענין כללי שכולל את כל הענינים - כדברי הרשב"א⁵⁰ שהם ג' הענינים דמחשבה דיבור ומעשה
 12 (תפלה הו"ע המחשבה - "איזו היא עבודה שבלב . . . זו תפלה"¹²³; תורה הו"ע הדיבור - "למוציאיהם בפה"¹²⁴,
 13 וגמ"ח הו"ע המעשה), וכדברי המהרש"א⁵⁰ שהם שלשה העמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה (תפלה)
 14 וגמ"ח¹²⁵ (שכוללים את כל המצוות, כמבואר בארוכה בספרים שמבארים תוכן ושרשי המצוות, שכל המצוות

העולם (ולפי גירסא אחת) ולא מחכמיהם" (ראה לקו"ש ח"כ ע' 141. וש"נ), ועאכ"כ בנוגע לבני, שאפילו מצוה שבין אדם לחבירו היא גם בין אדם למקום.

ועפ"ז מובן שאין מקום לעכב פקדונו של חבירו בשביל החובות שחייב לו - כי, היתכן שבגלל שחבירו עשה עוולה ולא החזיר חובו, יעשה גם הוא עוולה (לא רק לגבי חבירו, אלא גם) לגבי הקב"ה, שזוהו גם על ההנהגה בין אדם לחבירו, שלא לעכב פקדונו של חבירו. וענין זה למדים מהנהגת הקב"ה - "שהחזרת בי נשמתו": אע"פ שהאדם מפקיד נשמתו אצל הקב"ה כשהיא מלוכלכת (כפי שידע איניש בנפשו) שבשכבו לישון נשאו עדיין ענינים שצריך להביא עליהם קרבן כו', וכמארו"ל (במדבר פכ"א, כא) ש"תמיד של שחר מכפר על עבירות שבלילה", וא"כ, יש מקום שהקב"ה יעכב ח"ו את הפקדון - אעפ"כ מחזיר הקב"ה את נשמתו "כבר" חדשה" (שו"ע אדה"ז אר"ח (מהרו"ק) רס"ד, וש"נ), באמרו שעכשיו מתחיל חשבון חדש, ומה שאירע ביום שלפנ"ז הרי זה חשבון בפני עצמו - "כל יומא ויומא עביד עבדותי" (זח"ג צד, ריש ע"ב).

ומזה מובן במכ"ש וק"ו, שאין מקום שהאדם יעבור על ציווי הקב"ה ויעכב פקדונו של חבירו, ויתרץ זאת בכך שחבירו חייב לו כסף.

120) והענין בזה:

מצד ספירת המלכות ("מלך") עצמה, שענינה הוא כח הפועל בנפעל - יכול להיות הנפעל מציאות בפני עצמו, והפועל מציאות בפני עצמו, כך, שכאשר מסתכלים בעיני בשר על הנפעל, לא רואים את הפועל, כי, אף שהפועל מהוה את הנפעל, הרי זה נראה כמו אומן שעושה כלי, שכאשר ידיו מסולקות הימנו והולך לו בשוק, לא נודע מציאות האומן, ועד שיתכן שלא ירצה להכיר כלל במציאותו של האומן, ועאכ"כ שהכרה זו תכריח אותו לציית לדברי האומן.

אך ישנו הענין ד"חי וקיים", אמיתית החיות, למעלה משינויים - שזוהו"ע היסוד, סוף מדריגת המשפיע, שלמעלה לגמרי מהמקבל, ובחי' זו מתאחדת עם כח הפועל שבנפעל, באופן של התקשרות כו', כפי שמבאר רבינו הזקן באגה"ק ד"ה להבין משל ומליצה (סט"ו) - קכב, סע"ב ואילך).

121) בשילוב שיחות ש"פ וישב, ויו"ד שבט שנה זו.

122) נדפס בספר הערכים - חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע (כמ"פ), ולקמן ע' 257 ואילך.

123) תענית ב, א.

124) עירובין נד, רע"א.

125) אבות פ"א מ"ב.

"אלקים חיים", שלכן נקרא "שם המיוחד", "שם המפורש" ו"שם העצם", כמבואר הטעם בארוכה בספרי קבלה וחסידות, ואפילו בספרי החקירה, כפי שמאריך הרמב"ם במורה נבוכים (ח"א פס"א) כביאור מעלת שם הוי" (ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חל"ט ע' 419. וש"נ).

115) כמבואר בלקו"ת בדרושים ע"פ שבת שבתון (דרושי יוהכ"פ בסופו).

116) שלכן אין זה רק שינוי כפרטים מסויימים, אלא שינוי עיקרי וסוד ודוד בכל הענינים - החל מאלקות (גילוי בחי' האלקות שלמעלה מהטבע), וכן בתורה - "תורה חדשה", כמארו"ל (קה"ר רפ"ב. פי"א, ח) "תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח" - אופן חדש בלימוד התורה.

117) והיינו, שע"פ תורת החסידות נעשה הלימוד בכל ד' דרכי התורה באופן אחר - בעומק יותר, וקשור יותר עם נפש האדם, ובמילא ה"ה קשור יותר עם עבודת האדם - שזוהי פעולת החסידות לשנות טבע מדותיו; ועד"ז בנוגע להתעוררות מהתעלפות (כנ"ל הערה 113) - ע"י שנמשכת ופועלת בנוגע לקישור הנשמה והגוף, וקישור שניהם עם עוה"ז הגשמי, שלמרות שנמצאים בעוה"ז הגשמי, עולם הקליפות, והרשעים גוברים בו (כמובא בתניא פ"ו. פכ"ד) מע"ח (שמ"ב ספ"ד)), לא איבדו בני" את הבטחון, החזיקו מעמד, ובנו מחדש את הישיבות וכל עניני קדושה, כולל גם בנוגע לפשטות הענינים, פרנסה, בני חיי ומוזני רויח.

118) ולא שתורת החסידות היא רק ביאור חלק הסוד שבתורה. ולהעיר, שבלאה"כ אי אפשר לומר כן - שהרי מתחילים ללמוד חסידות לפני שלומדים קבלה, והרי אי אפשר ללמוד הביאור לפני שלומדים את הננין שאותו צריכים לבאר!

119) ובהקדמה - שהחלוקה שבין מצוות שבין אדם למקום למצוות שבין אדם לחבירו (כדאיתא ביומא פה, ב): "עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו" היא חלוקה נוספת, לאחרי הכלל שכל הציוויים הם בין אדם למקום, אלא שבזה גופא יש ציוויים שהקב"ה מצוה בנוגע לאופן ההנהגה ביחס אליו (כלפי הקב"ה), כמו תפלה, ויש ציוויים שהקב"ה מצוה בנוגע לאופן ההנהגה ביחס לחבירו (כמו "עד שירצה את חבירו").

ולהעיר מ"ש הרמב"ם בפירוש המשניות (חולין ספ"ז) ש"כל מה שאנו מרחיקים או עושים היום אינו עושים אלא במצות הקב"ה ע"י משה רבינו . . . מסיני", ולא בגלל שבך צ"ל מפני חיוב החכמה, ועד שאפילו בנוגע לבני-נח כתב הרמב"ם (הל' מלכים פ"ח הי"א) ש"אם עשאן (לז' המצוות) מפני הכרע הדעת . . . אינו מחסידי אומות

1 נחלקים ושייכים לא' מג' הקוין), כפי שמביא הצ"צ (שהשנה היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו)
2 ברשימותיו על הפסוק פדה בשלום¹²⁶.

3 ומזה מובן, שגם ענין הפדי', שזהו השכר, הו"ע כללי - "פדאני לי ולבני" ("גוים ואלקיו"¹²⁷) מבין אומות
4 העולם".

5 והענין בזה - כאמור לעיל שענין הגאולה הוא שמאז תהי' תורת החסידות נחלתו של כאו"א מישראל¹²⁸,
6 כך, שחודרת הן בהעסק בתורה, הן בהעסק בגמ"ח, והן בתפלה עם הציבור, ועד שנמשך וחודר גם ב"חוצה",
7 בכל העולם כולו, ועי"ז נעשה בפועל (לא רק "כאלו") "פדאני כו", קא אתי מר דא מלכא משיחא, יבוא
8 ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה, בקרוב ממש.

9 * * *

10 כה. דובר לעיל (סי"ד) אודות הדגשת ענין החינוך אצל הצמח-צדק, שגם בשנים שהי' בתוקף ענין הנשיאות
11 שלו, שהתבטא גם בהשפעה רבה הן בלימוד וכתובת תורת החסידות על ידו, והן בעניני נגלה בכתובת
12 השאלות-ותשובות והחידושים, וכמ"פ ככה בנוסף על הנדפס, והעולה על כולנה בנוגע לעסקנות ציבורית
13 והנהגת כלל ישראל, בעת שהיו אצל בני צרות גדולות, והוצרך להיות מונח בתחבולות והשתדלויות בכל מיני
14 דרכים כדי לבטל גזירות, ולהחליש עכ"פ את הגזירות שלא עלה בידו לבטלן - הנה מבלי הבט על כל זה, הי'
15 נוהג מידי חודש בחודשו לבחון את הילדים הקטנים שלמדו ב"חדר" (שהיו רובם מבני המשפחה), ומתוך
16 שימת-לב מיוחדת ("אריינלייגן זיך אין דעם"), עד שלאחרי הבחינות הי' נותן להם מתנות כסף.
17 לכאורה הי' יכול לעשות חשבון, שבשעת מעשה יכול לפעול בענין של לימוד החסידות או נגלה, או
18 בעסקנות הכלל, ואילו המבחן לילדים בני שבע יכול להיעשות ע"י אחר - שזוהי טענה ע"פ הלכה, שמצוה
19 שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים אסור להחליפה במצוה שיכולה להיעשות ע"י אחרים¹²⁹, ועאכ"כ כשמדובר
20 אודות מצוה קלה ביחס למצוה חמורה.

21 אמנם, במה דברים אמורים שאפשר לעשות זאת ע"י שליח - אם אין זו מצוה שבגופו, אבל כאשר מדובר
22 אודות מצוה שבגופו - אזי אין מקום לחשבונות, ולא שייך לעשותה ע"י אחר (כמבואר בארוכה ב'קצות החושן'
23 ובכ"מ⁸⁰).

24 ובהמשך להמדובר אודות הדגשת ענין החינוך, יש להוסיף גם משנת"ל (סכ"ג)¹³⁰ בנוגע לחידוש של תורת
25 החסידות בפירוש הפשוט ד"מודה אני", שההדגשה היא על זה "שהחזרת בי נשמת", נשמת אדם, אשר, "רוח
26 בני האדם העולה היא למעלה"¹³¹ - שיש צורך להבהיר זאת במיוחד בנוגע לענין החינוך, בהתחשב עם אופן
27 ההנהגה במדינה זו, כדלקמן.

28 כו. בנוגע לחינוך, הנה סדר הנהגת המדינה, שלכל לראש צריכים לחנך ולגדל את הילד באופן שיוכל לחיות
29 - "מאכן אַ לעבן" - כפי הפירוש הפשוט ד"מודה אני לפניך .. שהחזרת בי נשמת", שיש להודות על עצם
30 היותו אדם חי.

31 ובכן, אף שיש נתינת מקום לכך, ולכאורה, ע"פ נגלה, צריך לברך ולהודות על החיות שנותנים לו באיזה
32 אופן שתהי' - שוללת זאת תורת החסידות, באמרה, שהן אמת שענין החיים הוא מתנה מהקב"ה, "מאן דיהיב
33 חיי"¹³², וצריכים להודות על זה, אבל אעפ"כ, כיון שכל ישראל בני מלכים הם¹³³, טוען בן מלך שהוא זך
34 ומפונק, ורצונו בחיים הראויים לשמם - שתהי' לו שייכות עם אביו המלך, ואם אביו המלך מעניק לו חיים
35 אבל שולח אותו ל"רפת" יחד עם "בהמה" ח"ו - אינו חפץ בחיים כאלו; רצונו להיות עם אביו המלך. וכתורת
36 המגיד¹³⁴ בפירוש הכתוב¹³⁵ "תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחור", שתפלת העני ושפיכת שיחו
37 מתבטאת בכך שרצונו להיות "לפני הוי'".

(לקמן ע' 269 ואילך).

(131) קהלת ג, כא.

(132) ע"פ תענית ח, ב.

(133) שבת סז, א. וש"נ.

(134) ראה תורת מנחם - התוועדויות ח"מ ע' 40. וש"נ.

(135) תהלים קב, א.

(126) אוה"ת לתהלים (יהל אור) עה"פ ס"ב-ג (ע' רר-ה).

(127) שמואל-ב ז, כג.

(128) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 72. תש"ב ע' 159. תש"ד ע' 93. ע'

163. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ח ע' תרי. ח"י ע' רש. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(129) ראה ה' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

(130) בשיחה שנדפסה בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ב

- 1 וא"כ, צריך לחשוב ולהתבונן באיזה אופן תהי' החיות - אם באופן ד"רוח הבהמה היורדת היא למטה"131, 2
 2 או באופן ד"רוח בני האדם העולה היא למעלה" (שהרי אין זה ענין שאפשר לעשותו בשני שלבים שונים: 3
 3 בתחילה יחנך ויגדל "בהמה", ואח"כ יעשה מה"בהמה" "אדם", "רוח האדם" - לאו כל מוחא סביל דא, לא 4
 4 כל אחד מצליח בכך, ואדרבה: ע"פ רוב לא מצליחים בכך).
- 5 ואם רוצים שהילד יגדל באופן ד"רוח בני האדם העולה היא למעלה", שיהי' לא רק "החזרת בי נשמה" 6
 6 סתם, אלא "החזרת בי נשמת", נשמה של יהודי - הרי זה צריך להתחיל עוד לפני נטילת ידיים ואמירת ברכה 7
 7 שבה מזכיר שמו של הקב"ה. - "בטרם ידע הנער מאוס ברע ובחור בטוב" (כדברי ישעי'136 בנבואתו), צריך 8
 8 לידע שנולד אצל אב ואם יהודים, והוא גדל ומתנהג בדרך היהדות.
- 9 ואילו כשמחנכים מישהו לחיות ב"רפת" רח"ל - יש מקום לשאלה אם עליו לומר "מודה אני" אם לאו, כיון 9
 10 שצריך להיות "החזרת בי נשמת" דוקא.
- 11 וכיון שכן, הרי קודם שמגדלים ילד שיוכל "מֵאֶכָן אֶלְעָבֵן", צריך לברר תחילה מהי מהות החיים: אם יהיו 11
 12 חיים הראויים לשמם - הרי אדרבה ואדרבה, ואם לאו ח"ו - הרי אח"כ יבוא הילד בעצמו בטענה ותביעה: 12
 13 לשם מה?! ...
- 14 ואם בנוגע ליסורי הגוף טען איוב על היום והלילה ("יום אולד בו והלילה .. הורה גבר"137) באופן של 14
 15 היפך הברכה - עאכ"כ בנוגע ליסורי הנפש.
- 16 אף פעם לא היו אצל ילדים יסורי הנפש רח"ל כמו מאז שהתחילה שיטת החינוך שצריכים לגדל את הילדים 16
 17 עם "ויטמינים", משחקי כדור ("פוטבאָל" ו"בייסבאָל") וכיו"ב, ורק בזמנים הפנויים מאכילה ושתיה ומשחק 17
 18 יספרו לו אודות תורת משה, כענין טפל, כיון שהוא רק בן שלש, ארבע או חמש, ועדיין לא הגיע הזמן של 18
 19 ששה חדשים לפני הבר-מצוה...
- 20 חינוך כזה גורם לילדים יסורי נפש רח"ל, בגלל שנותנים להם חיים סתם, "נשמה" סתם, במקום "נשמת", 20
 21 כי:
- 22 הילד מצד עצמו יש לו נשמה, "נפש השנית בישראל" שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"; בין אם אביו ואמו 22
 23 רוצים בכך או לא - הרי "לכל איש ישראל .. יש שתי נשמות", כמ"ש רבינו הזקן בהתחלת ספר התניא138; 23
 24 ונפש האלקית מושכת אותו ל"נשמת".
- 25 ואילו ההורים מושכים אותו ל"החזרת בי נשמה" סתם, ובלבד ש"יעשה חיים" ("מֵאֶכָן אֶלְעָבֵן") - דולר, 25
 26 ומה טוב - עשר דולר, ועוד יותר טוב - אלף דולר, ואם ירויח כמה פעמים ככה - אזי יכניסו אותו בספרים 26
 27 שבהם מציינים את כל המי ומי ("הו איז הוי"), האנשים החשובים שבעוה"ז הגשמי... 27
- 28 וכתוצאה מזה נעשה אצלו מעמד ומצב ד"ויתרוצצו"139, שמביא לידי יסורי הנפש. 28
- 29 הגיע הזמן לבוא לידי הכרה שצריך לחשב "חשבוננו של עולם"140 - כיצד מנהיג את ביתו, קהילתו וסביבתו, 29
 30 ומהי השפעתו בחוג שלו, והחשבון הראשון הוא - לא "לעשות חיים", ואח"כ יוסיף לזה "הידור" שהחיים יהיו 30
 31 יהודיים, אלא ההתחלה צריך להיות מהעיקר - מהיהדות, ועי"ז יהיו החיים ראויים לשמם. 31
- 32 ואז משתנה אופן החינוך מלכתחילה: 32
- 33 החינוך לא מתחיל בהתייעצות עם הרופא איזה דייסא ("פאָרמולא") לתת לתינוק, ואח"כ מתייעצים עם 33
 34 הפסיכולוג באיזה משחקים צריך לשחק כדי שלא יסבול מ"פיצול אישיות" ("ספליט פערסאָנאָליטי"), 34
- 35 אלא ההתחלה היא - ע"פ מ"ש בשו"ע של רבינו הזקן141 ש"תחלת כניסת נפש זו הקדושה היא .. במצות 35
 36 מילה, ולכן הנזהר מנגיעת הקטן מיום המילה ואילך קדוש יאמר לו"; 36

139) תולדות כה, כב ובפרש"י.

140) לשון חז"ל - ב"ב עה, ב.

141) או"ח מהדר"ב סוס"ד.

136) ישעי' ז, טז.

137) איוב ג, ג.

138) ספ"א ורפ"ב.

- 1 מיום המילה - ביום השמיני, ואצל ילדה אין צורך להמתין עד ליום השמיני, ד"אשה כמאן דמהילא דמיא"142,
- 2 מיד כשנולדה143 - מתחילה כבר נפש השנית בישראל לפעול פעולתה, באופן ש"עולה למעלה".
- 3 וכאן יכולים גם ההורים לסייע בענין זה - לא לפנק ולפטם אותו ("ספי לי" כתורא"144) ב"ויטמינים", בכל
- 4 מיני משחקים, שירים וריקודים, ובין ריקוד לריקוד ילמדו אותו אל"ף בי"ת ו"מורה אני"; אלא מיד כשניעור
- 5 משנתו145 צריך להתחיל הענין ד"מורה אני", ורק אח"כ באה האמירה "שהחזרת בי נשמת".
- 6 ואז גדל ילד בריא - כיון שהן נשמתו מושכת אותו "למעלה", והן אביו ואמו עוזרים לו להיות נמשך
- 7 "למעלה", בהתאם לטבעו בתור יהודי, כדברי רבינו הזקן, בעל הגאולה, על הפסוק146 "שמע ישראל", שיהודי
- 8 אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות147, ובלבד שלא יבלבלו את טבעו, שע"ז יגרמו ליסורי הנפש שכל
- 9 יסורי הגוף אינם דומים להם.
- 10 כזו. והדברים אמורים לא רק בנוגע לילד, אלא גם בנוגע למבוגר שבענין זה הרי הוא עדיין "ילד" - כשם
- 11 שהמדובר בענין "מורה אני" כשניעור משנתו הוא לא רק בתחלת היום, כשניעור משינה בפועל, שאז מתחדש
- 12 כללות מציאותו בתור בר-דעת ששוקל ומודד כל עניניו ע"פ שכל, אלא גם במשך היום, בלכתו מדרגא לדרגא
- 13 בעבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות ו"בכל דרכיך דעהו"148 באופן ש"אין להם מנוחה כו", שנאמר149 ילכו
- 14 מחיל אל חיל"150, ומתחדש אצלו ענין שברגע שלפנ"ז ה' באופן של שינה, העלם והסתר151.
- 15 כאשר יש לו עסק עם אחד מבני משפחתו שאינו יודע עדיין החילוק בין "רוח בני האדם העולה היא למעלה"
- 16 ל"רוח הבהמה היורדת היא למטה"; הוא רכש לעצמו את הספר שמבאר כיצד להיות עשיר, בחשבו שכל
- 17 התכלית בעולם היא להיות עשיר, ורק לאחר שיצא לגימלאות ("רעטייערן") אזי יתחיל ללמוד קיצור שולחן
- 18 ערוך מתורגם לאנגלית - צריך להסביר לו שלא יוכל להצליח בעשירותו (אם למזלו הכריז עליו המלאך שיהי
- 19 עשיר152) אם לא יתחיל עם תורת ה', לכל-הפחות מקיצור שו"ע, אפילו בתרגום אנגלי; רק אז יוכל ליהנות
- 20 מהעשירות, שתנוצל באופן המתאים.
- 21 וזהו לימוד לכל אחד - בעל משפחה, אב או אם, וכן אח גדול שצריך להדריך את אחיו הקטנים (וכדרשת
- 22 חז"ל153 "את אביך"154, "לרבות את אחיך הגדול"), ועאכו"כ בנוגע לגבאי בבית-כנסת, רב ומנהיג רוחני בקהילה
- 23 וכיו"ב:
- 24 לכל לראש עליו למשוך אליו ("צוציען") בני אדם (לא חפצים) חיים ("לעבעדיקע מענטשן"), ומי הוא הנקרא
- 25 בשם "אדם" - הרי זה כדברי השל"ה155 ש"אדם" הוא ע"ש "אדמה לעליון"156.
- 26 השל"ה ידע שמפורש בקרא157 "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", ואעפ"כ כתב שהשם אדם הוא
- 27 לא ע"ש "עפר מן האדמה", אלא ע"ש "אדמה לעליון"!
- 28 ובכן: כאשר פועל שמשפחתו תהי' במעמד ומצב של "אדמה לעליון" - אזי יש לו משפחה בריאה; וכן
- 29 כאשר פועל על כתה, קבוצה או קהילה שתהי' במעמד ומצב של "אדמה לעליון" - אזי יש לו כתה קבוצה
- 30 וקהילה בריאה, שיש להם חיים הראויים לשמם, ואז יכול לומר "מורה אני לפניך" עוד לפני שנטל ידיו.
- 31 כח. וזוהי גם ההוראה על כל השנה כולה - בהתאם להחלטה שמקבלים בראש-השנה (לחסידות), שבו
- 32 נמשכת הכתיבה וחתומה טובה על כל השנה כולה - שתהי' שנה של חיים אמיתיים, ע"ז שחדורים ב"מעייין",
- 33 מקור מים חיים, של יהדות, תורה ומצוות, שזהו כללות הענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה".

כיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל התורה כולה" (נדה ל, ב) - שאז הרי זה בהעלם והסתר, ואח"כ הנה ע"י עבודתו בהתבוננות ושקו"ט כו' הרי הוא חוזר ומגלה זאת.

(152) שם טז, ב.

(153) כתובות קג, א. וראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רפו.

וש"נ.

(154) יתרו כ, יב.

(155) ג, רע"א. כ, ב. רסח, ב. שא, ב.

(156) ישע"י יד, יד.

(157) בראשית ב, ז.

(142) ע"ז כז, א.

(143) ראה גם לקו"ש חכ"ב ע' 64.

(144) לשון חז"ל - כתובות נ, א. וש"נ.

(145) ראה שו"ע אדה"ז שם ס"א ס"ו. וש"נ.

(146) ואתחנן ו, ד.

(147) ראה אג"ק אדמו"ר מהר"י"צ ח"ד ע' שפד (נעתק ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא סיון). ועוד.

(148) משלי ג, ו.

(149) תהלים פד, ח.

(150) ברכות ומו"ק בסופן.

(151) שהרי בהיותו במעי אמו "מלמדין אותו כל התורה כולה ..

1 ובהקדמה - שהחידוש של תורת החסידות הוא לא רק שיפוצו מימי המעיין חוצה, אלא ש"יפוצו מעינותיך
2 חוצה", אף שלכאורה אין זה באופן שהמעייין עצמו נמשך ובא אל החוצה, אלא רק מימי המעיין באים לשם,
3 כי, כאשר המים מחוברים אל המעיין יש להם דין של מעייין¹⁰⁶. ויתירה מזה: הציווי הוא ליקח את המעיין
4 עצמו ולהביא אותו אל החוצה, ולא להמתין עד שהחוצה יבוא אליו.

5 והענין בזה:

6 כתיב¹⁵⁸ "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והי' לארבעה ראשים וגו'", והיינו, שישנם ד'
7 הנהרות, החל מ"פישון", ועד ל"הנהר הרביעי הוא פרת", שכוללים את כל סוגי הנהרות שבעולם, אבל, לפני
8 ש"משם יפרד" ישנו גם ה"מעייין" שממנו יוצא הנהר להשקות את הגן.

9 וענין ה"מעייין" הוא - לא כמו "מקוה" שהו"ע שבמדידה והגבלה, שהרי צריך להיות בו שיעור של ארבעים
10 סאה¹⁰⁸ (ולמטה מזה ישנו גם השיעור דתשעה קבין¹⁵⁹), אבל "מעייין" אין לו מדידה והגבלה, אלא הו"ע של
11 נקודה, שהרי ע"פ רוב נביעת המעיין הוא באופן של טיפין טיפין (שמהם נמשכים אח"כ הנהרות), וגם ע"י
12 טיפה נעשה ענין של טהרה - אם הגשמיות והחומריות היא במיעוט, כך, שדי גם בטיפה "שכל גופו עולה
13 בהן"¹⁰⁸ (ובפרט ע"פ פירוש הראשונים¹⁶⁰ ש"עולה בהן" היינו שבטל בהם).

14 וזהו החידוש של תורת החסידות - שצריכים להמשיך ולהביא אל ה"חוצה" גם את ה"מעייין" עצמו, שהוא
15 המקור שממנו נמשך הנהר שיוצא מעדן להשקות את הגן, שזוה"ע רזין רזין שבתורה, שזהו המקור גם לרזין
16 שבתורה (וכאמור לעיל (סכ"ג)¹⁶¹ שתורת החסידות פועלת גם בלימוד חלק הסוד שבתורה שיהי' בעומק יותר).
17 וע"ד מ"ש בנוגע לזמן דלעתיד לבוא שאפילו "עלהו" יהי' "לתרופה"¹⁶², ועאכו"כ בנוגע לפירותיו.

18 ועד"ז גם עתה - כאמור כמ"פ שכל הענינים דלעתיד לבוא תלויים בעבודתינו במשך זמן הגלות¹⁶³ - שכאשר
19 מעמיד את עצמו, את משפחתו ואת הקבוצה והקהילה שמנהיג, במעמד ומצב שצריכים להיות מונחים וחדורים
20 ב"מעייין" של היהדות, תורה ומצוותי', באופן "שכל גופו עולה בהן", ב"מים חיים" של המעיין שהוא "מקור
21 מים חיים"¹⁶⁴ שנמשך מהקב"ה - אזי גדל יהודי בריא, משפחה בריאה, קהילה בריאה וכלל ישראל בריא.

22 ונמשך מלמעלה הענין ד"מחי' חיים יתן לך חיים" (כדברי הגמרא במסכת יומא¹⁶⁵), ועד שנמשך למטה
23 מעשרה טפחים, בכני חיי ומזוני רויחי כפשוטם.

24 * * *

25 כט. נהוג מידי שנה בשנה שבי"ט כסלו מסיימים את לימוד הש"ס של שנה שעברה, ועורכים חלוקת הש"ס
26 לשנה הבאה, וכל אחד ואחד משתתף בזה, והשתתפות זו נחשבת כאילו למד את כל הש"ס, כמשנ"ת בארוכה
27 בהתוועדויות הקודמות¹⁶⁶.

28 ומסתמא יחלקו עתה את הכרטיסים, וכל אחד ישתתף בחלוקת הש"ס.

29 ויה"ר שתהי' שנת תורה, ושנה מוצלחת בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור ועבודת התפלה, כדברי
30 הגמרא¹⁶⁰: "העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור", ותהי' גם שנת גאולה - "פדאני לי ולבני
31 מבין אומות העולם".

32 * * *

33 ל. כמו"כ רגיל בכל שנה ושנה לערוך סיום - על כללות הש"ס או על מסכתא שבש"ס,

(162) יחזקאל מז, יב. וראה סנהדרין ק, א.

(163) ראה תניא רפ"ד.

(164) ירמ"ב, יג.

(165) עא, א.

(166) ראה שיחת י"ט כסלו דאשתקד סכ"ג (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ס"ע 30 ואילך). וש"נ.

(158) שם, יו"ד ואילך.

(159) מקוואות ספ"ג. וראה שו"ע אדה"ז או"ח רספ"ח. וש"נ.

(160) ראה שו"ת הריב"ש סרצ"ד. וראה גם תורת מנחם -

התוועדויות חל"ט ריש ע' 153.

(161) בשיחה שנדפסה בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ח

(לקמן ע' 264 ואילך).

- 1 - וכן לערוך סיום על ספר התניא¹⁶⁷, כפי שרבינו נשיאנו חילק את ספר התניא לימות השנה, באופן
 2 שמסיימים לי"ט כסלו, ומיד מתחילים את לימוד התניא מחדש -
- 3 ובעמדנו בשנת המאה להסתלקות-הילולא של הצמח-צדק - הרי ישנו "הדרן" של הצ"צ ע"ד החסידות על
 4 מסכת בבא מציעא,
- 5 - בודאי שבמשך ימי חייו אמר הצ"צ כו"כ הדרנים, כמנהג ישראל¹⁶⁸, אבל, מהענינים שנשמרו ונמצאו הרי
 6 זה ההדרן על מסכת ב"מ הנ"ל -
- 7 שכבר נתפרסם לרבים ולדורות באופן של דפוס¹⁶⁹.
- 8 לא. בסיום מסכת בבא מציעא שנינו:
 9 "שתי גנות זו על גב זו והירק בינתים, ר"מ אומר של עליון (שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק¹⁷⁰), ר' יהודה
 10 אומר של תחתון (שעל אורו הוא מונח¹⁷⁰). אמר ר"מ אם ירצה העליון ליקח את עפרו אין כאן ירק. אמר ר'
 11 יהודה אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק. אמר ר"מ מאחר ששניהן יכולין למחות זה על זה,
 12 רואין מהיכן ירק זה חי. אמר ר"ש כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול (ובגמרא: "אמרי דבי רבי ינאי
 13 ובלבד שלא יאנס"), הרי הוא שלו, והשאר של תחתון".
- 14 ומפרש רש"י, שסברת ר"ש היא (לא סברא נוספת על סברותיהם של ר"מ ור"י, אלא) כסברת ר"מ, אלא
 15 שהדין הוא באופן אחר: "כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי הוא שלו" - "כדקאמר ר"מ הואיל
 16 ומעפרו היא חיי", "והשאר של תחתון" - "ועליון הוא גופי" אפקורי מפקר להו לגבי, שגנאי הוא לו ליטול
 17 רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקוט".
- 18 והקשה הרמב"ן: "א"כ אמאי אמרי דבי ר' ינאי ובלבד שלא יאנס, הרי כיון שהוא יכול ללקוט אפילו באונס,
 19 אינו מפקיר?"
- 20 ולכן מפרש הרמב"ן באופן אחר: "הא דר"ש בדר"י שייכא, וטעמי' משום דתחתון אפקורי מפקר גבי עליון,
 21 הואיל וידו מגעת שם, והוא סבור שהיא שלו הואיל ועיקרו בתוך שלו, דמימר אמר תחתון, עליון שקיל לי,
 22 ואם תקניטנו לאסור עליו תפיסת ידו יטול את עפרו".
- 23 והגמרא מסיימת: "הלכה כר"ש".
- 24 לב. אבל בירושלמי - "מה יעשו (הלכה כמי מהני תנאי דמתני') . . יחלוקו" (כיון דאיכא סברא כר"מ או
 25 כר' יהודה, חולקין בזה¹⁷¹).
- 26 ובהמשך לזה איתא בירושלמי דין נוסף:
- 27 "כותל שבין שתי מחיצות (של שני בני אדם) ונפרץ, רב ושמואל, חד אמר מחצה לזה ומחצה לזה, וחד
 28 אמר כולו לזה וכולו לזה (והיינו, שכל אחד מהם יש לו חלק בכולו, ובמילא חולקים). מה מפקה מביניהון
 29 (דמר אמר מחצה לזה ומחצה לזה, ומר אמר כולו לזה וכולו לזה, והיינו הך דיחלוקו, ומאי בינייהו), מצא
 30 מציאה (בתוך הכותל), מאן דאמר מחצה לזה ומחצה לזה, מחציו והילך לזה ומחציו והילך לזה (אם נמצא
 31 מחציו והילך לזה הרי אלו שלו, ובחציו האחר הרי הוא של אחר הסמוך לו . . דתלינן דהוא הניחה שם¹⁷¹),
 32 ומאן דאמר כולו לזה וכולו לזה, המוצא זכה".
- 33 וכמבואר בקצות החושן¹⁷², "דמ"ד מחצה לזה ומחצה לזה, א"כ לא הוי חצר השותפין כלל, אלא כל אחד
 34 מכיר מקומו, ומחציו והילך לזה קונה המציאה, ומחציו ואילך לשני קונה המציאה, אבל למ"ד כולו לזה וכולו
 35 לזה, הו"ל חצר השותפין, ולא קנו כלום, דחצר אינה קונה אלא שיהי' חצירו לבדו, ומשו"ה זוכה המוצא".
- 36 והנה, בבבלי לא הובא דין זה בסיום המסכת, אבל, כמה דפיס לפנ"ז¹⁷³ נמצא תוכנו בשינוי לשון: "אילן
 37 העומד על המיצר, אמר רב הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן, ושמואל אמר חולקין".

(170) פרש"י שם.
 (171) פי' פני משה שם.
 (172) חו"מ סר"ס סק"א.
 (173) קז, א.

(167) כדלקמן סמ"ב ואילך.
 (168) ראה גם תורת מנחם - התועודיות ח"מ ע' 9.
 (169) נדפס בסוף מסכת ב"מ בהוצאת קה"ת (ברוקלין תשט"ז),
 ובקונטרס מאמרים מכ"ק אדמו"ר הצ"צ על מס' וב"ב (קה"ת
 תשי"ז). ולאח"ז באוה"ת על מארז"ל ע' לו ואילך.

וביאור הטעם שבירושלמי ניתוסף דין זה בסיום המסכת משא"כ בבבלי - כי, בירושלמי ההלכה היא
 "יחלוקו", ולכן מתאים להביא בהמשך לזה דין נוסף שבו חולקין ("כותל .. ונפרץ .. מחצה לזה ומחצה לזה
 .. כולו לזה וכולו לזה"); משא"כ בבבלי, כיון שההלכה היא כר"ש, ש"כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול
 הרי הוא שלו והשאר של תחתון" - אין מקום להביא בהמשך לזה הדין דכותל שנפרץ או אילן העומד על
 המיצר שבו חולקין, שהרי אין זה מכוון לפסק ההלכה בדין שתי גנות.

לג. אך עדיין אין הדברים מחוורים לגמרי:

ידוע¹⁷⁴ שענין ה"הדרן" הוא שמקשרים סיום המסכת עם התחלתה, "נעוץ סופן בתחלתן"¹⁷⁵, וכן עם התחלת
 המסכת הבאה אחרי.

ובנדוד, הנה בירושלמי אתי שפיר הקשר בין סיום המסכת עם התחלתה, כיון שסיום המסכת הוא בדין
 "מצא מציאה .. מחציו והילך לזה ומחציו והילך לזה", שמתאים עם התחלת המסכת בדין "שנים אוחזין בטלית
 זה אומר אני מצאתי" וזה אומר אני מצאתי .. יחלוקו"; וכמו"כ יש קשר בין סיום המסכת, "כותל שבין שתי
 מחיצות ונפרץ כו", עם התחלת מסכת ב"ב, "השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל באמצע
 .. אם נפל הכותל וכו".

אבל בבבלי, חסר לכאורה הקשר בין הסיום להתחלה.

לד. ויובן בהקדם הביאור בדברי הרמב"ם¹⁷⁶ שמביא הדין דשתי גנות, והדין דאילן העומד על המיצר בחדא
 מחתא:

"שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים בגובה עובי הארץ שביניהם, כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול
 אותו מעיקרו הרי הוא שלו, ובלבד שלא יאנוס את עצמו, והשאר של תחתון .. אבל האילן העומד על המיצר,
 אע"פ שהוא נוטה לתוך שדה אחת מהן, הרי שניהם חולקין בפירותיו".

ולהעיר, שבשו"ע¹⁷⁷ הובאו ב' דינים אלו בשני סעיפים, אבל הרמב"ם הביאם בהלכה אחת, ובתוספת חיבת
 "אבל", שבזה מודגשת השייכות של ב' דינים אלו, שהסברא הראשונה היא שדין "אילן העומד על המיצר"
 צריך להיות כמו דין "שתי גנות", ולכן צריך לשלול ולומר "אבל האילן כו", שדינו שונה מדין "שתי גנות".

לה. ויש לבאר זה בהקדם דיוק נוסף בדברי הגמרא בביאור הפלוגתא דר"מ ור"י בדין שתי גנות:

"אמר רבא בעיקרו כולי עלמא לא פליגי דעליון הוי, כי פליגי בנופו, ר"מ סבר שדי נופו בתר עיקרו, ור'
 יהודה סבר לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו".

ולכאורה, הסברא שבגמרא אי אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" אם לאו, אינה הסברא שבמשנה "אם ירצה
 העליון ליקח את עפרו" או "אם ירצה התחתון למלאות את גנתו", ולמאי נפק"מ?!

והביאור בזה - שהסברא שבגמרא אי אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו", נוגעת לדין אילן העומד על המיצר,
 שבו לא שייכת הסברא דירצה ליקח את עפרו או למלאות עפר:

הסברא שבמשנה גבי שתי גנות זו על גב זו, אם הירק שייך לעליון, כיון ש"אם ירצה העליון ליקח את
 עפרו אין כאן ירק", או ששייך לתחתון, כיון ש"אם ירצה התחתון למלאות את גנתו אין כאן ירק" - אינה
 שייכת באילן העומד על המיצר, כי: ליטול את העפר - לא יכול אף א' מהם, כיון שעפר המיצר שייך לשניהם;
 וגם אם ירצה למלאות עפר בחלקו - לא יתבטל הנוף (כמו בירק שצומח בגובה עובי הארץ שבין שני הגנות
 זו על גב זו, שכאשר ממלאים עפר מתבטלת מציאותו, כיון שאין לו מקום פנוי היכן לצמוח), אלא יצמח כלפי
 מעלה, או שיטה לצדו של חבירו.

אבל הסברא שבגמרא, "שדי נופו בתר עיקרו", שייכת שפיר לדין אילן העומד על המיצר: אי אמרינן "שדי
 נופו בתר עיקרו" - חולקין, ואי לא אמרינן "שדי נופו בתר עיקרו" - הרי זה שייך למי שהנוף נוטה לחלקו.

(176) הל' שכנים פ"ד ה"ט.
 (177) חו"מ סק"ז ס"א-ב.

(174) ראה שיחת י"ט כסלו תשכ"ג סמ"ה (תורת מנחם -
 התועדויות חל"ה ס"ע 289 ואילך). וש"נ. שם חל"ו ע' 43.
 (175) ספר יצירה פ"א מ"ז.

1 ועפ"ז, אם הסברא העיקרית בדין שתי גנות היא סברת הגמרא, "שדי נופו בתר עיקרו", ששייכת גם בדין
2 אילן העומד על המיצר, אזי לא שייך לומר "שתי גנות כו", אבל אילן העומד על המיצר כו"178.

3 ועכצ"ל, שמדברי הרמב"ם "שתי גנות כו", אבל אילן העומד על המיצר כו", מוכח, שהסברא העיקרית בדין
4 שתי גנות היא סברת המשנה¹⁷⁹, "אם ירצה העליון ליקח את עפרו", או "אם ירצה התחתון למלאות את גנתו",
5 ולכן כתב "אבל אילן העומד על המיצר כו", כיון שבו לא שייכת סברת המשנה שהיא הסברא העיקרית.

6 לו. עפ"ז מובן שגם בבבלי יש קשר בין סיום המסכת לתחלתה וכן להתחלת המסכת הבאה, אלא, שהקשר
7 הוא באופן של "אבל כו":

8 דין "שתי גנות" שבסיום המסכת, שבו פוסק ר"ש (שהלכה כמותו) כר"מ או כר"י (כב' הפירושים שבזה,
9 כנ"ל סל"א) - הוא בגלל סברא מיוחדת ששייכת רק בדין זה ("אם ירצה העליון ליקח את עפרו", או "אם ירצה
10 התחתון למלאות את גנתו");

11 אבל אין זה שייך לדין ד"שנים אוחזין בטלית כו" שבתחלת המסכת, ששם לא שייכת הסברא המיוחדת
12 שבסיום המסכת, ולכן הדין הוא ש"יחלוקו",

13 וכמו"כ אין זה שייך להדין שבתחלת המסכת הבאה, "השותפין שרצו לעשות מחיצה בחצר בונין את הכותל
14 באמצע. . . אם נפל הכותל המקום והאבנים של שניהם" - כמו ב"כותל שבין שתי מחיצות ונפרץ" שבירושלמי
15 סוף מסכת ב"מ, ועד"ז בבבלי (כמה דפים לפני סוף המסכת) גבי "אילן העומד על המיצר", שהדין הוא
16 שיחלוקו.

17 *

18 לזו. והנה, נוסף על "הדרן" של הצמח-צדק ע"ד החסידות המבואר במאמר הנדפס הנ"ל¹⁶⁹, כך שכל אחד
19 יכול לעיין בו, הנה בימים אלו הגיע לידי ביכל חסידות - כמדובר כמ"פ¹⁸⁰ אודות הענינים שיוצאים מן המיצר
20 אל המרחב - ובו ישנו דרוש¹⁸¹, שכנראה גם הוא מהצמח צדק (דאף שאינו דומה לגמרי לסגנון של הצ"צ, הרי
21 התוכן הוא לפי דרכו של הצ"צ), שמבאר ע"ד החסידות משנה נוספת בפרק הבית והעלי' [הפרק האחרון של
22 מסכת בבא מציעא, "הבית והעלי'", שבו מדובר אודות עניני שותפים - ששייך להתחלת מסכת בבא בתרא, או
23 אודות עניני חלוקה - ששייך להתחלת מסכת בבא מציעא], כמה משניות לפני המשנה האחרונה:
24 במאמר הנ"ל מובא מדרש תמוה על הפסוק¹⁸² "בונה ירושלים הוי' נדחי ישראל יכנס": "אע"פ שבונה
25 ירושלים הוי', אעפ"כ נדחי ישראל יכנס" - דלכאורה אינו מובן פירוש המדרש, שב' חלקי הפסוק הם באופן
26 ד"אע"פ כו' אעפ"כ כו'?"

27 ומבאר בהמאמר, שביאור דברי המדרש יובן בהקדם דברי המשנה¹⁸³: "הבית והעלי' של שנים שנפלו, אמר
28 בעל העלי' לבעל הבית לבנות והוא אינו רוצה לבנות, הרי בעל העלי' בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן לו
29 את יציאותיו (ואח"כ יצא ממנו ויבנה עלייתו¹⁷⁰). ר' יהודה אומר. . . בעל העלי' בונה את הבית ואת העלי',
30 ומקרה את העלי' ויושב בבית, עד שיתן לו את יציאותיו".

31 לח. ותוכן הדברים:

32 "הבית והעלי'" של כללות ישראל (בדוגמת בית ועלי' כפשוטם) - קאי על ירושלים, שלהיותה "תלפיות,
33 תל שכל פיות (מכל הארצות) פונים בו"¹⁸⁴, הרי היא ה"בית" של כללות ישראל, ובפרטיות יותר יש בה "בית
34 ועלי'" - ירושלים של מטה וירושלים של מעלה, שהם בדוגמת בית ועלי', כמובן ממארוז¹⁸⁵ "נשבע הקב"ה

התוועדיות חמ"ב ס"ע 25. שם ס"ע 72. ע' 140). ועוד.
181) נדפס לאח"ז ב"באור החסידות" מנ"א תשנ"ז (גליון לז) ע'
11.

182) תהלים קמז, ב.

183) קיז, סע"א.

184) ברכות ל, א.

185) תענית ה, א. זח"ג טו, ב. ועוד.

178) לכאורה הכוונה: להדעה שר"ש ס"ל כר"מ דאמרינן שדי נופו
בתר עיקרו - הרי מטעם זה חולקין הפירות גם כאשר האילן נוטה
לתוך שדה אחת מהן, ולא מתאים הלשון "אבל אילן כו"; ולהדעה
שר"ש ס"ל כר"י דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו - צריך להיות
שכאשר האילן נוטה לתוך שדה אחת מהן הרי אלו שלו, ולא באופן
ש"חולקין בפירותיו" (המו"2).

179) ראה גם לח"מ כאן.
180) ראה גם שיחת י"ט כסלו דאשתקד סי"ח (תורת מנחם -

- 1 שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה, כשם שאי אפשר לדור ב"עלי" (ירושלים של
2 מעלה) קודם בנין ה"בית" (ירושלים של מטה).
- 3 וסדר הדברים הוא - שירושלים של מטה נבנית ע"י ה"יציאות" שנותנים בני" למטה בעבודתם בשלימות
4 היראה,
- 5 - ענינה הרוחני של ירושלים, כמרומו בתיבת "ירושלים", ע"ש יראה וע"ש שלם¹⁸⁶, שלימות היראה¹⁸⁷,
6 וכדאיתא בספרי¹⁸⁸ בנוגע לאכילת מעשר שני בירושלים, שכאשר "הי' עומד בירושלים . . והי' רואה שכולם
7 עוסקים במלאכת שמים ובעבודה ("כהנים בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן"¹⁸⁹) הי' גם הוא מכוין ליראת
8 שמים כו" -
- 9 שעז"נ¹⁹⁰ "האלקים עשה שיראו מלפניו", וזוהי תכלית כל התורה והמצוות, כמ"ש¹⁹¹ "ויצוונו גו' לעשות
10 את כל החוקים האלה ליראה את ה'", וכתב¹⁹² "את האלקים ירא ואת מצוותיו שמור כי זה כל האדם", וזוהי
11 תכלית בריאת כללות סדר ההשתלשלות, ועזה"ז בפרט, ובמיוחד ירושלים עיר הקודש.
- 12 וכאשר ישנה "ירושלים של מטה", אזי ישנה גם "ירושלים של מעלה" - שענינו בעבודת האדם שע"י יראה
13 תתאה (ירושלים של מטה) באים ליראה עילאה (ירושלים של מעלה), ואז נכנס הקב"ה בירושלים של מעלה,
14 כיון שירושלים של מטה נעשית דירה לו יתברך¹⁰⁹.
- 15 [ויש לקשר זה גם עם המשנה ד"שתי גנות" - כפי שמבאר הצ"צ ב"הדרן"¹⁶⁹, ש"שתי גנות" הו"ע גן ערן
16 העליון וגן ערן התחתון, ו"הירק בינתיים" קאי על כל עניני עוה"ז, שבהם צריכה להיות העבודה לעשות דירה
17 לו יתברך, שזהו ענינה של ירושלים עיר הקודש, שהיתה דירתו של הקב"ה].
- 18 לט. אמנם, כל זה בזמנים כתיקונם, משא"כ כאשר "מפני חטאינו גלינו מארצנו"¹⁹³, "לפי שחטאנו . . חרבה
19 עירנו כו"¹⁹⁴, שאז נעשה מעמד ומצב ד"הבית והעלי' . . שנפל", והיינו, דכיון שנחסר ענין היראה בעבודת
20 האדם לה', אזי נפל הבית, ובמילא נפלה גם העלי', שהרי נשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה כו'.
21 ואז בא בעל העלי', הקב"ה, ומבקש מבני" - "אם (כמארז"ל¹⁹⁵ שזהו לשון בקשה) בחוקתי תלכו ואת
22 מצוותי תשמרו"¹⁹⁶ - בנו את הבית, ובלשון המשנה: "אמר בעל העלי' לבעל הבית לבנות", והיינו, שבעל העלי'
23 (הקב"ה) מכניס הרהורי תשובה בלבו של בעל-הבית כדי שיתעורר לבנות את הבית.
- 24 ובענין זה ישנם ב' אופנים, בהתאם לב' האופנים בנוגע לזמן הגאולה, כדברי הגמרא¹⁹⁷: "זכו - אחישנה,
25 לא זכו - בעתה":
- 26 כאשר בני" "זכו", אזי באה הגאולה מיד, "אחישנה" - "היום, אם בקולו תשמעו"¹⁹⁸, היינו, שבני" מקבלים
27 החלטה ומקיימים אותה בפועל - למלא את בקשתו של הקב"ה לבנות את ה"בית", ומיד בא משיח למטה
28 מעשרה טפחים.
- 29 אמנם, מצד צוק העתים וקושי הבלבולים וכו' וכו', יכול להיות מעמד ומצב שבעל-הבית "אינו רוצה לבנות",
30 ח"ו, "לא זכו".
- 31 ואז באה הגאולה "בעתה", היינו, שבכוא זמן הקץ שעלה ברצונו, בונה בעל-העלי' גם את הבית, "בונה
32 ירושלים ה'", דכיון שנשבע הקב"ה שלא יכנס בירושלים של מעלה עד שיכנס בירושלים של מטה, הרי הוא
33 מוכרח לבנות גם את ירושלים של מטה.
- 34 אבל אז המצב הוא מר ("עס איז ביטער"...) - מצד הדין ש"בעל העלי' בונה את הבית ודר בתוכה עד שיתן
35 לו את יציאותיו":

(192) קהלת יב, יג.

(193) נוסח תפלת מוסף דיו"ט.

(194) נוסח תפלת מוסף דשבת ר"ח.

(195) ע"ז ה, סע"א.

(196) ר"פ בחוקותי.

(197) סנהדרין צה, א.

(198) תהלים צה, ז. וראה סנהדרין שם.

(186) תוד"ה הר - תענית טז, א (מב"ר פנ"ו, יו"ד).

(187) ראה לקו"ת פ' ראה כט, ד. דרושי ר"ה ס, ב. שה"ש ו, ג.

ובכ"מ.

(188) הובא בתוד"ה כי מציון - ב"ב כא, א.

(189) מגילה ג, א. ועוד.

(190) קהלת ג, יד.

(191) ואתחנן ו, כד.

1 כיון שבנין ירושלים לא נעשה ע"י בעל-הבית (בנ"י), אלא ע"י בעל העלי, "בונה ירושלים ה" - הנה ע"פ
 2 חומר הדין, אין מניחים את בעל-הבית לדור בבית ח"ו; הוא יושב אמנם בירושלים של מטה, אבל, אינו מרגיש
 3 שמישה בא, היינו, שלא נרגש אצלו גילוי אלקות, וע"ד ההנהגה עם עמי-הארץ, "דמסטררייהו לית בין גלותא
 4 לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד"¹⁹⁹, כך, שלאמיתו של דבר אינו יושב ב"ירושלים", שלימות היראה,
 5 אלא רק יצא מ"שעבוד מלכיות" של הגלות.

6 "עד שישלם לו יציאותיו" - שיעשה תשובה לכל-הפחות עכשיו, לאחר שמישה נמצא כבר, שזהו"ע
 7 ה"יציאות" שעל ידם בונים את ירושלים של מטה, כנ"ל.

8 מ. עפ"ז מובן הביאור בדברי המדרש "אע"פ שבונה ירושלים הוי', אעפ"כ נדחי ישראל יכנס":
 9 אע"פ שע"פ שורת הדין, הרי כאשר "בונה ירושלים ה" - שלא ע"י אתערותא דלתתא, כיון שבעל-הבית
 10 "אינו רוצה לבנות" - אזי "בעל העלי" בונה את הבית ודר בתוכה", ואינו מניח את בעל-הבית להיכנס ולדור
 11 בבית "עד שיתן לו את יציאותיו",

12 אעפ"כ, מתנהג הקב"ה לפני משורת הדין - "נדחי ישראל יכנס", שמלקט ומכנס את כל הניצוצות של נדחי
 13 ישראל שנתפזרו בין ג' קליפות הטמאות לגמרי, ועכ"פ בקליפת נוגה, ומכניס אותם לירושלים של מטה, והיינו,
 14 שיהי' אצלם גילוי אלקות, לראות ולהרגיש את ביאת המשיח, וענינו בעבודה - שבאים לשלימות היראה תתאה,
 15 ואח"כ מתעלים גם לירושלים של מעלה, שהו"ע שלימות היראה עילאה, כמ"ש²⁰⁰ "ובאו גו' והשתחוו להוי'
 16 בהר הקודש בירושלים", ככל פרטי הענינים שנתבארו בארוכה ב'לקוטי תורה' בדרושים על פסוק זה²⁰¹.

17 מא. אמנם, כאשר בני"י יודעים ש"בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס", הנה הודעה זו גופא נותנת להם את
 18 הכח להתגבר על הקשיים בנוגע למילוי רצון ה',
 19 והיינו, שימלאו את רצון ה' בפועל באופן שבנין ירושלים יהי' ע"י עבודת האדם, ואז יהי' הענין ד"נדחי
 20 ישראל יכנס" גם ע"פ שורת הדין,

21 ואילו הענין דלפני משורת הדין, ינוצל עבור מדריגות נעלות יותר בעילוי אחר עילוי, ועד לתכלית העלי'
 22 ד"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים"²⁰².

23 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה].

24 * * *

25 מב. ע"פ האמור לעיל (סכ"ג)²⁰³ בנוגע לתורת החסידות, שאינה דרך מיוחדת בתורה (אם כי דרך כללית לכל
 26 התורה כולה), אלא שזוהי פנימיות התורה, ולא רק פנימיות בלבד, אלא פנימיות שחודרת גם בהחיצוניות,
 27 ודוגמתו בנגלה עד להלכה בפועל, מענין השמן, שמפעפע בכל דבר, להיותו נקודת התמצית שבכל דבר (כמבואר
 28 בדרושי שמע"צ²⁰⁴), ולאידך גיסא, הרי זה בהעלם והסתור יותר מאשר פרט בהענין שיכולים למששו ולראותו
 29 כו', ועד"ז בנוגע לתורת החסידות, שהיא למעלה גם מרזין דתורה, רזין דרזין, עד לבחי' א"ס שבבחי' רדל"א,
 30 ונמשכת וחודרת גם בפשט שבתורה - יש לבאר גם בנוגע לסיום והתחלת התניא²⁰⁵:
 31 בסיום התניא, "כי זה לעומת זה כו'" - ידועה הקושיא (כמדובר פעם²⁰⁶): למה מסיימים בדבר שאינו כדבעי,
 32 היפך הכלל²⁰⁷ שצריך לסיים בדבר טוב?

33 ובהתחלת התניא (לאחרי "דף השער"), "משביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע" - ידועה הקושיא²⁰⁸: כיון
 34 ש"משביעין אותו" קאי על נפש האלקית (שהרי מדובר אודות הזמן שהולד נמצא במעי אמו, קודם שיצה"ר
 35 שולט באדם, שזהו רק "משעת יציאה", ולא "משעת יצירה", ד"א"כ בועט במעי אמו ויוצא", כדאיתא

199 (זח"ג קכה, א (ברע"מ).
 200 ישע' כז, יג.
 201 דרושי ר"ה נח, א ואילך.
 202 תמיד בסופה.
 203 בשיחה שנדפסה בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ז
 (לקמן ס"ע 263 ואילך).
 204 ראה תורת מנחם סה"מ תשרי ע' רלד. וש"נ.
 205 ראה שיחת ש"פ וישלח, ח"י כסלו תשכ"ג ס"ב (תורת מנחם
 - התועדויות חל"ה ע' 232). וש"נ.
 206 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"ד ס"ל ואילך (תורת מנחם -
 התועדויות חל"ה ע' 285 ואילך). וש"נ.
 207 ראה פרש"י סוף איכה. תוס' סוף נדה. ועוד.
 208 ראה גם שיחת י"ט כסלו תשכ"א סל"ו (תורת מנחם -
 התועדויות חכ"ט ע' 259). וש"נ.

1 בסנהדרין²⁰⁹ - מהי התועלת בשבועה זו בנוגע לנפש הבהמית והגוף, שרק מהם באה המניעה כו', כמבואר
2 בתניא²¹⁰ גופא שנפש האלקית היא תמיד "באמנה אתו ית"?!?

3 ויובן ע"פ האמור שתורת החסידות אינה חלק פרטי ודרך פרטית בתורה, אלא היא למעלה ובמילא ה"ה
4 כוללת את כל הדרכים, ומזה מובן גם בנוגע לספר התניא - תורה שבכתב דתורת החסידות²¹¹, וכשם ש"ליכא
5 מידי דלא רמיזא באורייתא"²¹², כך נכללים בספר התניא כל עניני תורת החסידות - שכולל את כל הענינים,
6 וממנו נמשכים אח"כ כל פרטי הענינים, כדלקמן.

7 מג. בנוגע להתחלת התניא - "משביעין אותו תהי צדיק כו":
8 הסיבה לכך שהשבועה שמשביעין את נפש האלקית פועלת על נפש הבהמית והגוף היא - בגלל שהשבועה
9 שמשביעין את נפש האלקית היא לא כפי שנפש האלקית היא מצד עצמה (בגלוי), אלא כפי שהיא מושרשת
10 בעצמותו ית', שזוהי בחינה שהיא למעלה הן מנפש האלקית (כפי שהיא בגלוי) והן מנפש הבהמית והגוף, כפי
11 שהם בשרשם בתוהו ותיקון.

12 וכיון שהשבועה היא בבחי' נעלית זו - הנה גם כפי שנמשכת למטה הרי היא כוללת הן את נפש האלקית
13 כפי שהיא בישראל למטה, הן את נפש הבהמית והן את הגוף.

14 ונמצא, שאין זה באופן שמשביעין אחד על השני, אלא משביעין את ה"שורש", ובמילא הרי זה פועל גם
15 על הענפים, ד"שדי נופו בתר עיקרו".

16 מד. ועד"ז בנוגע לסיום התניא - "כי זה לעומת זה כו":

17 בסיום התניא מדובר אודות ענין השבת, שיש בו חיצוניות ופנימיות כו'. אמנם, ישנו ענין השבת כפי שהוא
18 למעלה הן מחיצוניות והן מפנימיות - שהרי נוסף על ענין השבת שפועל "ויכולו"²¹³ בששת ימי החול (ששייך
19 אליהם, אלא שהוא למעלה מהם), יש בשבת בחי' "רעוא דכל רעוין"²¹⁴ שלמעלה הן מענין השבת כפי שהוא
20 מקור לששת ימי החול והן מששת ימי החול, שבחי' זו משפעת הן בשבת והן בששת ימי החול; או בלשון
21 חז"ל²⁰²: "יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים", שממנו נמשכים כל השבתות.

22 ולהעיר גם מהמבואר במאמר של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²¹⁵ (אבל לא נזכר לעיל בהמאמר), שכשם
23 שעכשיו יש בשבת נשמה יתירה, כך יהי' גם לעתיד לבוא (כאשר "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"²¹⁶), שאז
24 יומשכו כל ההמשכות באופן של קביעות, ובאופן של שלימות יותר מאשר מילוי החסרון: לא רק באופן ד"שמש
25 בשבת צדקה לעניים"²¹⁷, ולא רק באופן של עשירות, אלא גם באופן של גמילות חסדים לעשירים²¹⁸ - שזהו
26 בדוגמת הענין ד"נשמה יתירה", אלא באופן נעלה יותר שלא בערך.

27 ומצד כללות ענין השבת כפי שהוא למעלה הן מחיצוניות והן מפנימיות, בחי' "רעוא דכל רעוין" - כלולים
28 "זה" ו"לעומת זה" ביחד, כיון שגם ה"לעומת זה" אינו ענין בלתי רצוי ח"ו, אלא כפי שהוא בשרשו למעלה,
29 בעולם התוהו, ועד לבחי' שלמעלה מתוהו ותיקון, ששם הוא בתכלית העילוי, שלכן, הנה לאחרי הביורור עולה
30 שם ב"ן לשם ס"ג, שרש עולם התוהו²¹⁹.

31 מה. ויש לקשר זה גם עם המשנה "שתי גנות זו על גב זו והירק בינתיים":
32 גינת העליון היא לכאורה למעלה מהירק, ואילו גינת התחתון היא למטה מהירק. אבל, מצד זה שה"ירק"
33 הוא "בינתיים" - הרי הוא למעלה הן מגינת העליון והן מגינת התחתון.

34 וע"ד מ"ש בזהר²²⁰ ובארוכה בביאורי הזהר²²¹ בפירוש הכתוב²²² "עד תאוות גבעות עולם", דקאי על יעקב
35 שהוא מחבר "גבעות עולם", רחל ולא, שאף שבפשוט הנה יעקב (ז"א) הוא למטה מלאה (בינה) ולמעלה

(216) זכרי' יג, ב.
(217) תענית ח, סע"ב.
(218) סוכה מט, ב.
(219) ראה ת"א מג"א צז, ג. ובכ"מ.
(220) ח"ב כב, א.
(221) לאדהאמ"צ וארא לה, ג ואילך.
(222) ויחי מט, כו.

(209) צא, ב.
(210) ספכ"ד.
(211) אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' רסא ואילך. וש"נ.
(212) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, א. זח"ג
רכא, א. זוי"ח קה, א.
(213) בראשית ב, א. וראה אוה"ת להצ"צ עה"פ.
(214) זח"ב פח, סע"ב. וראה המשך תרס"ו בסופו (ע' תקמה).
(215) ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תשעא).

1 מרחל (מלכות), הרי כפי שנמשך בגלוי הי' יעקב הבעל הן של לאה והן של רחל, למעלה משניהם, והו"ע
2 עליית ז"א למעלה, שנעשה בבחי' אריך אנפין, ואז הוא למעלה הן מלאה והן מרחל, ועד - למעלה הן מגינת
3 העליון והן מגינת התחתון.

4 וזהו גם שבהמשך לזה מסיימת הגמרא "אפריון נמטי' כו", כמבואר ב"הדרן" של הצ"צ שזהו ענין החן.
5 ומזה באים לענין ד"השותפין כו" - דקאי על נפש האלקית ונפש הבהמית, שזהו"ע "זה וזה שופטין"⁸⁹,
6 אבל, מבואר בתניא²²³ ש"היצה"ר אינו רק עד"מ כמו שופט ודיין האומר דעתו במשפט, ואעפ"כ יכול להיות
7 שלא יהי' פסק הלכה כך למעשה, מפני שיש עוד שופט ודיין החולק עליו .. והלכה כדברי המכריע כו" -
8 שזהו "הכותל באמצע", שהו"ע בפני עצמו שלכולם יש בו חלק שלם, הן מצד העבודה דתוהו והן מצד העבודה
9 דתיקון.

10 וסוכ"ס מוצאים שם מציאה - כדברי הגמרא במסכת סנהדרין²²⁴ "שלשה באין בהיסח הדעת .. משיח מציאה
11 ועקרב":

12 בנוגע לעקרב - איתא בגמרא בהתחלת הש"ס²²⁵ "אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק .. אבל עקרב פוסק",
13 והיינו, שאפילו כאשר עומד בתפלה שענינה דעת תחתון ודעת עליון, מוחין דגדלות, שלכן אינו מפסיק מפני
14 נחש, מפני שיש לו ענין השמירה ע"י התפלה - הנה כאשר עקרב כרוך על עקבו, הרי זה ענין של סכנה, וצריך
15 להפסיק, והיינו, שזה מבלבל לענין התפלה, דעת עליון, מוחין דגדלות - שזהו"ע של היסח הדעת.

16 אך ישנה עבודה שהיא באופן של מציאה - עבודה שלמעלה מן הטעם ודעת, והיינו, שעבודתו אינה במדידה
17 והגבלה, שאז הריחוק הוא לפי ערך עבודתו ויגיעתו, אבל לא באופן של מציאה אלא "יגעתי ומצאתי"²²⁶, למעלה
18 מכפי המשוער.

19 ועי"ז באים לענין השלישי - משיח, שבא "בהיסח הדעת", כפי שרבינו הזקן מבאר בארוכה באגה"ק²²⁷
20 שזהו"ע ש"למעלה מבחי' הדעת",

21 ומקשר זאת עם הפסוק "פדה בשלום נפשי", שענין הצדקה, ובפרט צדקת א"י (ארץ החיים²²⁸) "היא שעמדה
22 לנו לפדות חיי נפשנו מעצת החושבים לרחות פעמינו, ותעמוד לנו לעד כו", ולכן "אין ישראל נגאלין אלא
23 בצדקה"²²⁹ (גם אצל אלו שיכולים לתבוע באופן של "משפט", כמבואר לעיל בארוכה²³⁰).

24 ומענין הצדקה למטה באים לגמילות חסדים (של הקב"ה) שגדולה יותר מן הצדקה²¹⁸ - שהקב"ה מעמיד
25 את בני" במעמד ומצב של עשירות, וגומל להם חסד, שהו"ע הפלגת הטוב (כמ"ש הרמב"ם²³¹), וכל זה - "מידו
26 המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"²³².

27 * * *

28 מו. ענין הגאולה הי' בארצות ומדינות אלו שעתה ה"ה עדיין במעמד ומצב של חורבן - כנ"ל (בהמאמר²³³)
29 מדברי המדרש²³⁴ "מדינה פלונית חריבה", אבל, "היא שלך", היינו, שהם קשורים עם הקב"ה בקישור עצמי,
30 מהעצם למטה עד העצם למעלה, מצד גודל המסירת-נפש שלהם בחיי היום-יום בכל רגע ורגע.

31 אמנם, משה רבינו, רוען של ישראל - עד לרבינו הזקן ועד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, אשר, "אף כאן
32 עומד ומשמש"²³⁵ את ישראל ומלמד זכות עליהם - מבקש מהקב"ה: "גזור שְׁתַּבְּנָה", באופן של גזירה דוקא,
33 היינו, שלא יצטרכו לבקשות וברכות, אלא הקב"ה אינו מתחשב עם אף א' וגזור שְׁתַּבְּנָה "בבחי' בנין עדי עד
34 בקיום נצחיי" (כמ"ש במאמר כנ"ל²³⁶).

(223) רפי"ג.
 (224) צו, א.
 (225) ברכות ל, ב. לג, א. וראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ה
 ס"ע 148. וש"נ.
 (226) מגילה ו, ריש ע"ב.
 (227) ס"ד.
 (228) זח"א קטו, סע"א. ועוד.
 (229) ראה בהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לאגה"ק שם
 (ריש ע' יו"ד).
 (230) סי"ב. וש"נ.
 (231) ראה מו"ח ח"ג פנ"ג. הובא בס' החקירה להצ"צ סז, ב.
 (232) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
 (233) בחלק שלא נכלל במאמר שהוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א
 (המו"ל?).
 (234) מדרש תהלים (שוח"ט) ויל"ש עה"פ תהלים צ, א.
 (235) סוטה יג, סע"ב.
 (236) ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ריש ע' תשעב).

1 וכן תהי' לנו - בחסד וברחמים, ומתוך שמחה וטוב לבב, ובאופן שיומשך בפועל בגלוי - אהרן אותיות
2 נראה²³⁷ - שיצאו מן המיצר אל המרחב כפשוטו, ועם כל הפירושים²³⁸, והשם בראשם, בשמחה וטוב לבב -
3 "שמחת עולם על ראשם"²³⁹.

4 ואלה שכבר יצאו משם ומתוועדים עתה בכפר חב"ד²⁴⁰ - הנה ע"י ההתוועדות יומשך בהפעולות בהרחבת
5 הכפר, וכפר שני²⁴¹, שיתאחד באופן ש"אין שני לו"²⁴², מצד ההתאחדות עם בחי' היחידה שבנפש ובחי' יחיד
6 שלמעלה²⁴³.

7 ועי"ז יעשו דירה לו ית' בתחתונים¹⁰⁹ - בכפר חב"ד ובארץ ישראל בכלל, ו"עתידה ארץ ישראל שתתפשט
8 בכל הארצות"²⁴⁴ בפרטי פרטיות,

9 בעגלא דידן, למטה מעשרה טפחים.

10 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' - ג"פ). "ניע זשוריצי כלאָפּצי"
11 (ועמד מלוא קומתו ורקד על מקומו). "אני מאמין"].

12 * * *

13 מז. דובר לעיל (סי"ג ואילך) אודות ההשתדלות בענין החינוך, כפי שהרביים בעצמם הראו דוגמא בזה -
14 שגם כאשר נמצאים במעמד ומצב נעלה, צריכים למצוא (וכאשר רוצים - מוצאים) זמן, ובאופן של קביעות,
15 להתעסק בחינוך בני" בכלל, ועד אפילו בחינוך של קטנים בשנים או קטנים בדעת, עניים בדעת²⁴⁵, ולא לצאת
16 י"ח בכך שעושה זאת ע"י שלוחו.

17 וההסברה בזה - דלכאורה, למאי נפק"מ להקטן בדעת אם הוא שומע את הדברים משלוחו או ממנו בעצמו
18 - שרואים בפועל, שנוסף לכך שיש נפק"מ גדולה בנוגע אליו (המשפיע), כיון שזוהי מצוה שבגופו (כנ"ל), יש
19 נפק"מ גם בנוגע להקטן, שהרי לא מכל אחד אדם לומד, ועד שבגלל זה מוותרים על מצות כיבוד אב ואם,
20 כפי שמצינו בנגלה הלכה למעשה, ש"תלמיד שרוצה ללכת למקום אחר שהוא בוטח שיראה סימן ברכה
21 בתלמודו לפני הרב ששם, ואביו מוחה בו", אפילו כאשר הסיבה לכך היא מצד סכנה של פיקוח נפשות ("לפי
22 שדואג שבאותה העיר העובדי כוכבים מעלילים"), "אינו צריך לשמוע לאביו בזה"²⁴⁶,

23 - ולהעיר, שאף שלכאורה שייך דין זה להלכות תלמוד תורה, נקבע מקומו בהלכות כיבוד אב ואם, והיינו²⁴⁷,
24 שהענין דכיבוד אב ואם גופא מתבטא בכך שאינו שומע בקולם והולך ללמוד במקום שבו "יראה סימן ברכה
25 בתלמודו לפני הרב ששם" -

26 ועאכו"כ כאשר הסיבה לכך היא שענין זה יגרום לקשיים בפרנסה, או שענין הפרנסה לא יהי' באופן של
27 מותרות ומותרות דמותרות, אלא רק "לחם לאכול ובגד ללבוש"²⁴⁸ (כפי שביקש יעקב, בהבטיחו, "וכל אשר
28 תתן לי עשר אעשרנו לך"²⁴⁹).

29 מח. וזהו גם מוסר-השכל לכל אחד ואחת, ובמיוחד לעקרת-הבית.

30 ובהקדמה - שהתחלת היסוד לחינוכו של הילד להעמידו על מכונו הוא בשנות הילדות המוקדמות, ועל זה
31 אומר הכתוב⁷² "חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה".

32 - ורק לאחר שלשת אלפי שנה הגיעה גם חכמת הרפואה למסקנא זו, והדפיסו בספריהם, שמעמדו ומצבו
33 של האדם בזקנותו, "גם כי יזקין", קשורה ותלוי' באורח-חיינו וחוויותיו בהיותו ילד, קודם שהגיע לכלל

(244) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי'

רמז תקג.

(245) ראה כתובות סח, סע"א. נדרים מא, רע"א. זח"ג רעג, ריש ע"ב.

(246) שו"ע יו"ד סוסר"מ.

(247) ראה גם אג"ק חכ"ב ע' תעח. חכ"ו ריש ע' רלז. חכ"ח ריש ע' רעט. לקו"ש חכ"ב ע' 214 הערה 42. ועוד.

(248) ויצא כח, כ.

(249) שם, כב.

(237) ראה זח"ג קג, רע"א ובנצו"ז שם.

(238) ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ט בתחלתה (סה"ש תרצ"ט ע' 315).

וראה גם שיחת י"ט כסלו תשי"ט ס"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדויות חכ"ד ע' 254 ואילך). וש"נ.

(239) ישעי' לה, יו"ד. שם נא, יא.

(240) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חמ"ה ס"ע 78. וש"נ.

(241) ראה גם מכתב דמחרת יו"ד שבט שנה זו (אג"ק חכ"ד ריש ע' סד). וש"נ.

(242) ע"פ קהלת ד, ח.

(243) ראה לקו"ת ואתחנן יא, ג. ובכ"מ.

- 1 בר-מצוה, וקודם שהגיע לגיל עשר שנים, תשע שנים, שמונה שנים ושבע שנים; כבר בשנים שלפנ"ז מצטיירת
2 דמותו של האדם ואופן הנהגתו "גם כי יזקין". -
- 3 וכאשר מדובר אודות ילדים קטנים ביותר - הרי זה שייך בעיקר להאם, שהיא נמצאת עמהם, והם נתונים
4 בידי²⁵⁰; ובמדה מסוימת הרי זה שייך גם לאח הגדול או האחיות הגדולה, שנמצאים בבית יותר מאשר האב,
5 שאינו מתעסק כ"כ עם הילדים הקטנים ביותר.
- 6 ומהאחריות שבדבר מובן גם גודל זכותן של נשי ישראל - שבטחו והאמינו בהן ליתן בידן את הפקדון הכי
7 חשוב של הקב"ה,
- 8 - דכשם שישנו הפקדון שהאדם מפקיד בידי הקב"ה, באמרו "בידך אפקיד רוחי"²⁵¹, ועל החזרת הפקדון
9 אומר "מודה אני לפניך", כמו"כ ישנו גם הפקדון שהקב"ה נתן בידי ההורים. וכדברי המדרש²⁵²: "אם שמרת
10 את נרי אני משמר את נרך" -
- 11 לשמור נשמות ישראל שירדו בגופים, ולחנך אותם כדבעי, שיהיו מאושרים באמת בחייהם בעוה"ז הגשמי,
12 הן בגשמיות והן ברוחניות.
- 13 ובשביל זה צריכים ההורים - ובפרט האם, עקרת הבית - לחנך את הילדים החל מקטנותם, באופן שעוד
14 "בטרם ידע הנער קרוא אבי ואמי"²⁵³ ילך כבר בדרך התורה והמצוה, וכאמור, החל מיום המילה - אצל זכר,
15 ואצל נקבה, ש"כמאן דמהילא דמיא"¹⁴², מיום לידתה, ומאז מתחיל כבר צורתו בתור יהודי, אדם הראוי לשמו,
16 ע"ש "אדמה לעליון" (כפירוש השל"ה¹⁵⁵), "בצלמנו כדמותנו"²⁵⁴, הן בנוגע לנשמה והן בנוגע לגוף שבו בחר
17 השם²⁵⁵.
- 18 וכך מעמידים "צבאות השם", שהולכים עמהם לקראת משיח צדקנו, ואומרים: "ראה גידולים שגידלנו",
19 מתוך שמחה וטוב לבב, ובמהרה בימינו.
- 20 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות והיין, באמרו, שמסתמא יערכו התוועדות גם מחר.
21 טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "הושיעה את עמך".]

(253) ישעי' ח, ד.
(254) בראשית א, כו.
(255) ראה תניא פמ"ט (סט, סע"ב ואילך).

(250) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חכ"ח ע' 216. וש"נ.
(251) תהלים לא, ו.
(252) דבר"ר פ"ד, ד.

המשך ביאור למסכת שבת ליום שלישי עמ' ב

11 שוב שואלת הגמרא: וְהַכֶּתִיב שם 'מַעֲבִירִים עִם ה'", שמביאים את
12 עם ה' לידי עבירה, ומשמע שעל שניהם נאמר. מתרצת הגמרא: אָמַר
13 רַב הוֹנָא פְּרִיָה דְרַב יְהוֹשֻעַ, 'מַעֲבִירִים' כְּתִיב, בלשון יחיד.
14 מקשה הגמרא: וְהַכֶּתִיב שם בפסוק (ב יב) 'וּבְנֵי עָלֵי פְנֵי בְלִיעָל' בלשון
15 רבים. מתרצת הגמרא: מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה לוֹ לְפָנֵיהֶם לְמַחֲזֵת לְחַפְּנֵי עַל
16 מעשיו וְלֹא מִיָּחָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכֶּתִיב כְּאִילוּ הָטָא אָף הוּא בַעֲנִן
17 זה.
18 הגמרא עוברת לדון בענין בני שמואל: אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל פֶּר נַחֲמֵנִי
19 אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הָאוּמֵר

1 כְּתִילֵימִידִים - ולא משיב על שאלות התלמידים, וְאִם כִּהֵן הוּא בּוֹעֵל
2 זה, לֹא יִהְיֶה לוֹ בֵּן מְגִישׁ מִנְחָה, וכאן מייחס הכתוב אחר פנחס, כהן
3 מגיש מנחה, אֱלֹא לֹא שָׁמַע מִיָּמֵה שֶׁפָּנְחָם לֹא חָטָא באשת איש.
4 מקשה הגמרא על דברי רב: אֱלֹא לדבריו, הֲאֵל כְּתִיב 'אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן',
5 ומשמע שגם חפני וגם פנחס חטאו. מיישבת הגמרא: 'יִשְׁכְּבוּן' כְּתִיב,
6 בלשון יחיד, והולך על חפני לבדו.
7 מקשה הגמרא עוד: וְהַכֶּתִיב בתוכחת עלי אביהם אליהם (שמואל א' ב'
8 ד) 'אֵל בְּנֵי כִי לֹא טוֹבָה הַשְּׁמוּעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שָׁמַע מֵעֲבָרִים עִם ה'",
9 הרי שהוכיח את שניהם. מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחֲמָן פֶּר יִצְחָק,
10 'בְּנֵי' כְּתִיב בלשון יחיד, והכוונה לחפני לבדו.

לקוטי שיחות פרשת וישלח כרך טו

מתורגם ללשון הקודש

א.

"בן שלש-עשרה למצוות"

- 1 על הפסוק¹ "ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי אחי דינה
- 2 איש חרבו..." אומרים חז"ל, שהם היו אז בני שלוש עשרה
- 3 שנים², ומכאן לומדים³ את ההלכה של "בן שלש-עשרה
- 4 למצוות"⁴: כיוון שבגיל שלוש עשרה כבר נקראים איש⁵,
- 5 כינוי המורה על גדלות⁶ – [ככתוב⁷ "מי שמך לאיש..."],
- 6 "וחזקת והיית לאיש" – זאת אומרת, שבגיל שלוש עשרה
- 7 מגיעים לדרגה של גדול בדעה⁸, ולכן חייבים בכל
- 8 המצוות.
- 9 אמנם, ייתכן⁹ שנער יהיה בר-שכל גם לפני גיל
- 10 שלש-עשרה, אך למרות זאת חסרה לו שלימות הדעת
- 11 והרגש – חסרה לו ההכרה והתחושה הן של חשיבות קיום
- 12 המצוות והן של המחסור באי-קיומן,
- 13 [כפי שמביאים לכך¹⁰ דוגמא ב"מילי דעלמא", שאף
- 14 כאשר ילד קטן – לפני גיל שלש-עשרה – מבין היטב את
- 15 החשיבות של ממון וגדולה, בכל זאת "אמיתת הענין של
- 16 ממון וגדולה רחוק ממנו" – הוא עדיין רחוק מן ההכרה
- 17 והתחושה האמיתית של מבוגר. וכך גם בכיוון ההפוך,
- 18 לגבי "שפלות ודלות", שלמרות שהוא מבין במגרעתן, אין
- 19 זה כתחושת המבוגר ש"מרגיש היטב חסרון השפלות
- 20 והדלות..."]
- 21 ולכן אין הוא אחראי למעשיו ולהתנהגותו, ואי-אפשר
- 22 להטיל עליו את חובת קיום המצוות.

ב.

הקשר בין "אדם" לבין בר-מצוה

- 23 רבותינו נשיאינו אמרו פעמים רבות¹¹ בחגיגות בר-
- 24 מצוה מאמר שהתבסס על הפסוק¹² "נעשה אדם"¹³. מכך
- 25 מובן, שיש קשר בין בר-מצוה לבין דרגת "אדם", שהיא
- 26 דרגה נעלית יותר מאשר "איש"¹⁴ – כפי שמוסבר במספר
- 27 מקומות¹⁵ לגבי ארבעת השמות שאדם נקרא בהם (אדם,
- 28 איש, גבר, אנוש), שהנעלה ביותר מביניהם הוא התואר
- 29 "אדם", המורה על שלימותו.
- 30 וצריך להבין: אם כדי לחייב במצוות מספיק שיגיע בן
- 31 שלוש-עשרה לדרגה של "איש", מדוע מקשרים את הענין
- 32 של בר-מצוה לדרגה של "אדם"?

ג.

ההבדל בין "איש" לבין "אדם"

- 33 ההבדל בין "איש" לבין "אדם" הוא: התואר "איש"
- 34 מפנה כלפי דרגת השכל הקשור ל"מדות" (רגשות)¹⁶, ואף
- 35 בכך ישנן דרגות רבות ביותר, אשר המושלמת שבהן
- 36 מושגת בגיל עשרים¹⁷, ואילו התואר "אדם" מורה על
- 37 מעלת השכל שמעבר להשתייכות למידות¹⁸.
- 38 לפי זה תמוה יותר הקשר בין "נעשה אדם" לבין
- 39 בר-מצוה: כיצד אפשר לשייך את המעלה "אדם" למי שזה
- 40 עתה מלאו לו שלוש עשרה שנים?
- 41 הכרחי אפוא לומר, שהכוונה היא, שאמנם בהיותו

(11) לדוגמא – נעשה אדם תר"ם.

(12) בראשית א, כו.

(13) סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר די בר מצוה מאמרים פלעגט מען (אצל הנשיאים) אנהויבן (=שמאמרי "בר-מצוה" היו (רבותינו נשיאינו) מתחילים בד"ה) נעשה אדם (וכשניתן המאמר להעתיק השמיטו לפעמים את ההתחלה). (14) להעיר שמצינו אצל רבותינו נשיאינו שאמרו מאמר ד"ה וחזקת והיית לאיש ביום חינוך תפלין – י"א אייר תרנ"ג (לקו"ד ח"א קז, ב), ב' דחנוכה תרצ"ו.

ולהעיר מסה"מ תיש"א (ע' 246. חנוך לנער ע' 10) – בנוגע לכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע: דאמאלס איז ער געווארן א איש. ווען ער איז געווארן בעל מצוה האט אים הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש געבענטשט ער זאל זיין א אדם. (=אז נהיה איש. כשנהיה בעל מצוה ברכו הוד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש שיהיה אדם).

(15) ראה זח"ג מת, א. לקו"ת שה"ש כה, א. ד"ה ואיש כי ימרט תרכ"ט. קונטרס תורת החסידות פ"ז. ועוד (ראה ספר הערכים-חב"ד ע' אדם ס"ח-ט).

(16) פירוש המילות (לאדאמ"צ) פ"ב. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 97 ואילך.

(17) פירוש המלות שם.

(18) ראה בארוכה לקו"ש שם (והערה 24 שם).

(1) פרשתנו לד, כה.

(2) ב"ר פ"פ, יוד. מדרש לקח טוב ושכל טוב כאן (ע"פ החשבון – ובאופן שונה זמ"ז). בהנסמן בהערה הבאה.

(3) רש"י נזיר (כט, ב) ד"ה ור' יוסי. רש"י ורע"ב אבות פ"ה מכ"א (לגירסת אד"ה בסידורו – מכ"ב). מחזור ויטרי שם. – וידועה הקושיא (ש"ת מהר"ל סנ"א): מנלן דפחות מי"ג לא הוי איש, ועוד דדורות הראשונות ילדו בח'. – וראה לקמן הערה 24.

(4) אבות שם. רמב"ם הל' שביתת עשור פ"ב הי"א. ובכ"ז (ראה אנציקלופדי תלמודית ע' גדול ע' קלח, וט"ו).

(5) בלשון הרמב"ם הל' אישות פ"ב ה"י: נקרא גדול ונקרא איש.

(6) ברש"י ורע"ב לאבות שם: דכתיב איש או אשה אשר יעשו.. ואינו קרוי איש עד שהוא בן י"ג כו' – וא"כ זה שדוקא "איש" מחוייב במצות הוא לימוד מקרא. אבל אין הכרח כלל לומר שהוא גזירת הכתוב בלי טעם.

(7) שמות ב, יד (וכפרש"י ורבינו בחיי שם – והוא דלא כמ"ש בשמו"ר שם). מ"א ב, ב. וראה ספר השרשים להרד"ק ע' איש.

(8) ראה אנציקלופדי תלמודית ע' הנ"ל בתחילתו, וט"ו.

(9) ראה בכ"ז קונטרס התפלה פ"ה ע' 15 ואילך. סה"מ עת"ר ע' קטו. המשך תער"ב ח"ג ע' א'רכו.

(10) קונטרס התפלה שם ע' 16. סה"מ עת"ר שם. המשך תער"ב שם.

1 בר-מצוה נעשה הנער ל"איש", כדלעיל, אך למרות זאת,
2 בקיום המצוות מחובתו להגיע לתחושה בהשפעה של
3 דרגת "אדם".

ד.

אין להסתפק בדרגת "איש"

4 המקור לכך שאין להסתפק בדרגה "איש" הוא הפסוק
5 "ויקחו... איש חרבו" עצמו, שהרי לכאורה תמוה: כאשר
6 מגיעים לגיל שלוש עשרה מתחייבים במצוות בעקבות
7 החידוש שמתרחש בשכל ובדעת (הקשורים למדות) ולא
8 ברגש, החידוש הוא היותו של הנער לבר-דעת המסוגל
9 להבין ולקבל על עצמו את האחריות של תורה ומצוות –
10 ואם כך, כיצד נלמד ענין זה מן הפסוק "ויקחו... איש
11 חרבו... ויהרגו כל זכר", המספר על פעולה הנובעת
12 מהתגברות הרגש?¹⁹

13 מכך מובן, שהפסוק "ויקחו... ויהרגו..." מכיל
14 במשמעותו מעלה שאיננה מושגת בדרגת "איש", אלא
15 שבאמצעותה היא נעשית מושלמת, ולפיכך ניתן ללמוד מן
16 הפסוק שאין להסתפק בדרגת "איש" (שבהיות הנער בן
17 שלוש עשרה הוא מתחייב במצוות רק מפני היותו "איש"),
18 אלא שמוכרחים להגיע למעלה הרמוזה במילים
19 "ויקחו...".

20 בכך מובן גם מדוע אמרו רבותינו בחגיגת בר-מצוה
21 מאמר המתחיל בפסוק "נעשה אדם" – כי אמנם הענין
22 הכללי של בן שלוש עשרה למצוות הוא היותו לאיש ולבר
23 דעת, אך בכל זאת, אין להסתפק בכך בלבד, והכרחי
24 להגיע להשפעה מדרך העבודה הרוחנית של "אדם",
25 הדומה לעבודה של "ויקחו...". כפי שיוסבר להלן.

ה.

ההבדלים בין שתי הדעות למקור הענין!

26 ההסבר לכך הוא:
27 לגבי מקור ההלכה של בן שלוש עשרה למצוות ישנן
28 שתי דיעות: א) כדלעיל שהענין נלמד מפסוקנו. ב) ענין
29 זה הוא אחד מן "השיעורים" שהם הלכה למשה מסיני²⁰.
30 ההבדל בין שתיהן הוא: לפי הדיעה הראשונה נובע

31 הענין משינוי טבעי, כיוון שבאופן טבעי נעשים רוב בני
32 האדם בהגיעם לגיל שלוש עשרה לגדולים בשכל ובדעה,
33 ואילו לפי הדעה השניה ענין זה הוא הלכה, ואינו תלוי
34 בשינוי טבעי²¹.

35 מהבדל זה נובע גם נפקא מינה להלכה – לגבי הזמן
36 שבו מתחייבים בני-נח בקיום המצוות שהם חייבים בהן²²:
37 לפי הדעה הראשונה, שהסיבה ל"בן שלוש עשרה
38 למצוות" היא טבעית, יוצא, שגם בני נח מתחייבים
39 במצוותיהן בגיל שלוש עשרה;
40 ואילו לפי הדיעה השניה, שכלל זה הוא הלכה למשה
41 מסיני, מובן, שאצל בני נח, שלהם "לא ניתנו השיעורים"²³,
42 תלויה ההתבגרות לפי שכלו ודעתו של כל אחד²⁴ בהתאם
43 לטבעו שלו²⁵.

ו.

המשמעות בעבודת האדם

44 שתי הדעות המוזכרות לעיל מהוות בעבודה הרוחנית
45 של האדם שתי דרכים לסדר שבהתחלת קיום התורה
46 והמצוות על-ידי יהודי:

47 לפי הדיעה הראשונה צריכה הדרך להיות של עבודה
48 לפי השכל. כלומר, כיוון שחובתו לקיים תורה ומצוות
49 תלויה בהתבגרות שכלית טבעית, שבהגיעו²⁶ להכרה
50 ולתחושה בענין המצוות מוטלת עליו חובת קיומן, הרי
51 מובן, שתחילת עבודתו צריכה להיות בדרך השכלית;

52 ואילו לפי הדיעה השניה, חייב בן השלש-עשרה לקבל
53 על עצמו את עול המצוות מצד הלכה למשה מסיני, מפני
54 שזהו ציווי הקדוש-ברוך-הוא, ויוצא אפוא, שתחילת דרכו
55 בקיום תורה ומצוות צריכה להיות מתוך קבלת עול²⁷.

ז.

לפי הדעה הראשונה יש צורך בשני האופנים

56 אבל גם לפי הדעה הראשונה, שמן הפסוק "ויקחו...
57 איש חרבו..." לומדים שתחילת העבודה (בן שלש עשרה
58 למצוות) צריכה להיות שכלית, על-פי טעם ודעת, הרי
59 לומדים²⁸ מפסוק זה עצמו, שבכל זאת, גם לפי דעה זו
60 קשור קיום המצוות לעבודה של מסירות נפש, שמעל

24) להעיר מתור"ה בידוע (סנהדרין סט, א) ד"בורות הראשונים שהיו ממחרים להביא שערות ה' זמן גדלות מקורם הרבה".

25) "כ"כ בשו"ת חת"ס יו"ד סשי"ז (בשיטת הרמב"ם – שם ושם פ"י ה"ב).

26) ואע"פ שאפשר יוצא מן הכלל שגם אז לא תהי' דעתו בשלימות – הרי התורה על הרוב תדבר. וראה מו"ז ח"ג פל"ד.

27) וכמתו"ל (יבמות עו, ב) דאם הלכה נקבל אע"פ – ש(ב"אם לדין") יש תשובה.

28) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 162 הערה 74. שם ע' 421.

19) ראה פרשתנו לד, ז: ויחר להם מאד. פרש"י ויחי (מט, ו) ד"ה כי באפס.

20) שו"ת הרא"ש ריש כלל טז. שו"ת מהרי"ל סנ"א. פי' הב' ברש"י אבות שם.

21) ואולי יש להסביר טעם שיטה זו, כי ס"ל דסימנים (ושנים) "עושים" גדלות (ולא דהוי ראי' על גדלות) – עיין צפע"נ לרמב"ם הלי' אישות פ"ב ה"ט.

22) ראה ג"כ לקו"ש ח"ה ע' 421. לקו"ש ח"י ע' 70 ואילך.

23) רמב"ם הלי' מלכים פ"ט ה"י.

ט.

שני הענינים ב"אדם"

לפי כל האמור לעיל מובן הקשר שבין בר מצוה לבין
"נעשה אדם":²⁶

בתואר "אדם" נכללים שני ענינים: א) שיא השלימות
של השכל, כמוסבר לעיל. ב) "אדם אותיות מאד"³² –
דרגה של "בלי גבול", שמעל לשכל³³. [דרגה זו מתבטאת
בהיותו של האדם מדובר, כי כח הדיבור שבו נובע מן
ה"בלי גבול" שבנפשו, הנעלה מן השכל³⁴].

וכיוון ששני הענינים רמוזים באותו תואר – "אדם",
נראה, שיש ביניהם קשר.

ובעבודת האדם יש להסביר זאת כך: גם כאשר מגיע
האדם לשיא השלימות השכלית, לדרגת השכל של "אדם",
הנעלית מדרגת השכל של "איש", נזקק הוא למסירות
הנפש שמעל לשכל³⁵;

ומצד שני: גם כאשר בולט אצלו כח מסירות הנפש
שמעל לשכל, אל לו להסתפק בכך, אלא עליו להשתדל,
שכח זה יחדור לכל כחות נפשו הפנימיים, שראשיתם הוא
כח השכל.

וזהו אחד מהרמזים לכך שאמרו בחגיגות בר מצוה את
המאמר "נעשה אדם" – כדי להראות, שגם כאשר מגיעים
לשלימות השכל (הקשור למדות), שאז מכונים "איש", אין
די בכך, וצריך להגיע לעבודה של "איש חרבו..."³⁶, עבודה
של מסירות נפש שמעל לשכל³⁶, הקשורה לדרגת "אדם"
– אותיות מאד.

(משיחת תמוז תשי"א בחגיגת בר-מצוה)

1 לשכל, כפי שנאמר "ויקחו... איש חרבו..." – פעולה של
2 מסירות נפש.

3 עובדה זאת אינה סותרת למוסבר לעיל, שלפי דעה זו
4 הכוונה היא לעבודה מתוך הכרה שכלית, כי גם כאשר
5 העבודה צריכה להיות מתוך הכרה והבנה בתורה ובמצוות,
6 בכל זאת, יסוד העבודה הוא הענין של קבלת עול,
7 שלמעלה מטעם ודעת, כי רק כאשר קיים יסוד זה, יכולה
8 העבודה, הנובעת מהכרה שכלית, להתבצע כראוי²⁹.

ח.

ההוכחה שיש צורך בשני האופנים

9 מן ההוכחות לכך: באזהרות הכלליות על קיום תורה
10 ומצוות נאמר³⁰ "ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת
11 הטוב... ובחרת בחיים". לכאורה, "רואה" האדם בעיני
12 שכלו שדרך התורה והמצוות היא "חיים וטוב", ולשם מה
13 יש צורך להזוהר שיבחר בחיים?

14 אלא, ההסבר לכך הוא: אם בחירת האדם בתורה
15 ובמצוות תתבסס רק על הבנתו השכלית שהם החיים
16 והטוב, הוא לא יהא עדיין עובד ה'. כי עבודת ה' היא
17 כעבודת העבד לאדונו³¹: כל מה שהעבד עושה הוא מפני
18 העול שהטיל עליו אדונו. ולכן צריכה להתבסס בחירת
19 האדם בתורה ובמצוות על ציווי הקדוש-ברוך-הוא "ובחרת
20 בחיים".

21 אך לפני כן מקדים הפסוק ואומר "ראה נתתי..." – וגם
22 בציווי "ובחרת" מודגש בפסוק "ובחרת בחיים" – כי
23 הקדוש-ברוך-הוא רוצה, שהתורה והמצוות יחדרו אל כל
24 מציאותו של האדם וכוחותיו, ולפיכך צריך גם השכל
25 להבין ולחוש שהתורה והמצוות הם החיים והטוב.

35 הענין בשכל – השכל עצמו מכריח שיש למעלה מן השכל. וראה
המשך תער"ב ח"א פ"ק. ועוד.

36 עפ"י המבואר בסה"מ עת"ר (ע' קכב ואילך) ועוד, בענין הדעת,
שנמשך בה מבחי' הרצון ופנימיות הרצון – יומתק הנ"ל בפנים (ס"א וס"ט),
שגם הענין דמסנ"פ (מאד אותיות אדם) שלמעלה מהשכל שצ"ל בכך י"ג נכלל
בוה שנעשה איש ובר דינה.

29 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ב ע' 128. ח"ד ע' 190 ואילך. ועוד.

30 נצבים ל, ט-יט.

31 ראה תניא פמ"א.

32 ב"ר פ"ח, ה ובפרש"י לבר"ר שם. תו"א מו, ד. לקו"ת שה"ש כט, ב.
המשך וככה תרל"ז פכ"ב.

33 לקו"ת שם. ועוד.

34 וככה תרל"ז שם.

הערות לספר הזהר פרשת וישלח

ויאמר יעקב, אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק, ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך, ואיטיבה עמך. רבי יוסי פתח ואמר . . . צלותא דכל בני נשא צלותא, וצלותא דמסכנא איהי צלותא דקיימא קמיה דקב"ה ותבר תרעין ופתחין ועאלת לאתקבלא קמיה. הדא הוא דכתיב והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתיב שמוע אשמע צעקתו.

(זהר פרשת וישלח קסז, ב)

ויאמר יעקב, אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק, ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך, ואיטיבה עמך.¹ רבי יוסי פתח ואמר . . . תפילת כל אדם תפילה היא, ותפילת העני היא תפילה שעומדת לפני הקב"ה, ושוברת שערים ודלתות ועולה להתקבל לפניו. זהו דכתיב² והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתיב³ שמוע אשמע צעקתו.

הביא שני פסוקים,

בראשון כתיב ושמעתי, ובשני כתוב שמוע אשמע, כי יש שלש תפילות, ערבית שחרית ומנחה.

ושמעותי – בתפילת ערבית.

שמוע אשמע – בתפילות שחרית ומנחה.

וקדמה תפילת ערבית לשחרית ומנחה,

כי בסדר היום, שהלילה קודם ליום – תפילת ערבית קודמת,

ומה גם בעני – שהוא סיהרא, מדת לילה, מלכות.

(ליקוטי לוי יצחק, פרשת וישלח, עמ' קלז)

א. לפי ביאור אאמו"ר מתורן מדוע הקדים הזהר את הפסוק "ושמעתי", אף שהפסוק "שמוע אשמע" קודם לו,

כי "ושמעתי" קאי על תפילת ערבית, שהיא (א)

1 פרשתנו לב, י.

2 משפטים כב, כו.

3 שם, כב.

קודמת בסדר היום, (ב) שייכת במיוחד לעני, מדת לילה.

ב. ויש לומר עוד בטעם הקדמה זו:

רבי יוסי דרש על הפסוק "ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק". ומכיון שתפילות אבות תיקנום⁴, סדר התפילות הוא לפי סדר האבות בפסוק – ערבית, שחרית, מנחה.

ולפי זה מובן גם השייכות של שלש התפילות, ערבית שחרית ומנחה, לכאן.

ג. ויש להוסיף בטעם הקדמה זו – בפשטות:

ושמעתי – מדבר בעני ("כי היא כסותו לבדה . . .

במה ישכב").

שמוע אשמע – מדבר באלמנה ויתום ("כל אלמנה ויתום לא תענון"), ש"נפשם שפלה . . . ורוחם נמוכה"⁵, בדוגמת עני⁶.

ומכיון שהזהר מדבר במעלת תפילת העני, מקדים "ושמעתי".

ד. והנה, יש לבאר עוד בטעם הבאת הפסוק "שמוע אשמע" לגבי מעלת תפילת העני, אף שפסוק זה אינו מדבר בעני.

תפילת העני "תבר תרעין" גם כאשר השערים נעולים, ח"ו. הרי שעל ידי תפילה זו מתקבלות גם שאר התפילות, מכיון שהיא פתחה את השערים גם להן.

והדבר מרומז בהבאת הפסוק "שמוע אשמע" (שלא קאי בתפילת העני): לומר לך, שתפילת העני פועלת גם בנוגע לשאר התפילות.

וכן הוא לגבי שלש התפילות:

תפילת ערבית, שהיא בהתחלת סדר היום, התחלת העבודה – היא בדוגמת תפילת עני, "עני בדעת"⁷. והיא פותחת את השערים גם לתפילות שחרית ומנחה⁸.

(תורת מנחם תפארת לוי יצחק, וישלח, עמ' קנז)

4 ברכות כו, ב.

5 רמב"ם הלכות דעות ו, י.

6 והתורה הזהירה אפילו על אלמנתו ויתומיו של מלך (רמב"ם שם).

7 ראה כתובות סח, א.

8 ויש להעיר ממאמר גדול בישראל: אני מתפלל לדעת זה התינוק (שו"ת

הריב"ש סקנ"ז. נתבאר בדרך מצותיך, שרש מצות התפלה, פ"ח).

שליחותה של בת-שבע אלטהויז

חג הפסח קרב ובא, ועמו סופן של חמש שנות הגלות.

בוקר אחד יצאתי להשיג חלב, והנה מרחוק צועדת אשה צעירה – על-פי לבושה ומראה פניה ניתן לדעת שהיא אינה מקומית – ובידה מזוודה. היא התקרבה אלי, נעמדה ואמרה לי: "את היא חנה, הלא כן?" לרגע התפעלתי מהעובדה שזיהתה אותי. כשהתחילה לדבר, הכרתי מדבריה שהיא בת¹⁴² של אליהו-חיים¹⁴³, ושהיא נוסעת במיוחד אלינו.

ללכת עמה לביתי – לא יכולתי, שכן היה עלי להשיג את כל המזון הדרוש לצורך היממה הבאה, ושעה מאוחר יותר כבר לא יהיה ניתן להשיג דבר.

היא מצדה סיימה זה עתה מסע בן שתי יממות, בתנאי הנסיעה של אותם ימים, ובמשך כל זמן זה לא עצמה עין וישבה בצפיפות איומה; כך שלעמוד בבוץ ולהמתין לי – לאחר שכבר שירכה רגליה מתחנת הרכבת, מרחק של יותר מקילומטר – לא היה בה כוח מרוב עייפות.

שלחתי אותה אפוא עם "שקץ" של אחד השכנים אל מקום מגורינו, ואילו אני הלכתי לדרכי. כשהגעתי הביתה, לאחר שדאגתי לכל הנדרש, לא פגשתי. ה"שקץ" התעה אותה הרחק מביתנו, והיה עלי אפוא לצאת לאחר-מכן כדי לחפשה.

כשאתו מ. רבין – שהיה אצלנו, כפי שכתבתי לעיל – הגיע לאלמא-אטא, סיפר למכריו שם, יחד עם אחיו ה. רבין¹⁴⁴, על ביקורו אצלנו. הוא סיפר להם בדמעות שלישי על מצבנו, תיאר באזניהם כיצד הפעילו הוא ואחיו ערוצים רמי-דרג כדי לסייע לנו בהשגת המסמכים הדרושים, והסביר להם שמסיבות רבות חובה להזדרז ולמצוא אדם שיעביר אלינו את המסמכים.

מאחר שמסמכים אלו היו מבוססים על תחבולות – כל המסמכים הללו הושגו, כמובן באמצעות השתדלות רבה, לאחר ששולמו עבורם סכומי כסף טבין ותקילין שניתנו למטרה זו על-ידי אנשים פרטיים מידידינו הטובים (היו שנתנו סכומים של עשרות אלפים, חלק גדול מרכושם) – היה קשה מאוד למצוא מי שיהיה מוכן להעבירם. המסמכים הוחתמו כבר בחתימותיהם של ראשי הממשל של הרפובליקה הנוגעת בדבר, ולכן לא ניתן היה לתת אמון בכל אחד לביצוע שליחות שכזו, ולא כל אחד רצה להתמסר לכך; משום שאם מישהו היה שואל שאלות, ומוצא באמתחתו של השליח את כל ההחלטות המאושרות לשחרר אדם שנשפט לגלות לפני תום ריצוי עונשו – היה בכך משום סכנה אמיתית הן לאותו אדם שהעביר את המסמכים והן לאלו שהתעסקו בהשגתם. היו תחנות רכבת מסוימות שבהן היו עולים לרכבת פקידים מטעם הנק.וו.ד., והיו מצווים על הנוסעים להציג בפניהם את כל מה שהם מובילים עמם; אי-ציות להוראתם במקרה כזה היה בלתי-אפשרי. תחנות כאלה היו בדרך מאלמא-אטא לכפרנו.

באותה אסיפה שבה דנו כיצד לבצע את העברת המסמכים, נכחה גם אשה זו, בת-שבע, וכששמעה במה ובמי מדובר – אמרה מיד שאינה מתחשבת בשום-דבר, והיא תעביר את המסמכים, יהיו אשר יהיו; אך רצונה שידאגו לילדיה, שיהיה להם ממה להתקיים במשך הזמן שלא תהיה עמם. היא עבדה בייצור סריגים, ובקשתה היתה שיספקו במקומה למפעל את מכסת הסריגים שהיא מייצרת מדי יום, והרווח ישמש לפרנסת ילדיה. האחים רבינוב קיבלו את הצעתה, שהיה בה כדי למלא את השליחות בדרך הטובה ביותר.

(142) מרת בת-שבע אלטהויז. ראה סיפורה ב"תולדות לוי יצחק" ח"ב ע' 670 ואילך.

(143) החסיד הידוע, ידיד בית רבי, ר' אליהו חיים ב"ר פינחס טודרוס אלטהויז הי"ד.

(144) ראה לעיל ע' 000.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וישלח

וישלח לב, לב - ויזרח-לו השמש, כאשר עבר את-פנאל והוא צולע על-ירכו

א. [תוכן: ביאור ענין והוא צולע על ירכו – ומבאר היעוד דלע"ל (מיכה ד, ו) ביום ההוא נאום ד' אוספה הצולעה – דקאי על הנשמות הנמוכות דלעתיד לבוא לא יהי עוד תאוות נה"ב וכו'.]

כתיב והוא צולע על ירכו, דהיינו שהגם כי לא יכול לו זהו בבחי' גופו, אבל בחי' ירכין דלבר מגופו שם נגע והוא כמ"ש בתורה אור סד"ה כי אתה נרי שיש ב' בחי' נשמות, ונשמות הנמוכות אין כח בהם לשלוט על הרע שבנה"ב וכמ"ש ג"כ בד"ה בחדש השלישי גבי ואתם בני יעקב לא כליתם, וכמ"ש מזה סד"ה מי אל כמוך, ובני יעקב היינו יוצאי ירך יעקב הנמשכים מבחי' נה"י שבו.

כי הנה דרך כלל יש ב' בחי' ישראל ויעקב כנזכר בד"ה לא הביט און ביעקב כו', שבבחי' ישראל לא שייך אפי' עמל רק אז תתענג כו'. אבל בבחי' יעקב שייך עמל ועבודה, אך עכ"ז לא הביט האיש און ביעקב היינו כי לא יכול לו אבל בבחי' ירך יעקב שם ויגע בבחי' נשמות נמוכות כנ"ל. וזהו והוא צולע פי' כמ"ש בד"ה וארשתין לי שיש ב' בחי' כלה, הא' כלה נאה כו' בחי' כלתה נפשי כו' הב' כלה כמו שהיא ואפילו חגרת מצד התלבשותה בנה"ב...

אך בחי' חגר שיש לו רגלים אבל אינן עומדים ביושר, וזהו ענין קליפת נוגה שכלולה מטו"ר. דהנה כתיב עד מתי אתם פוסחים על שתי הסעיפים, ופירש"י שתי המחשבות שאינכם מבינים להכריע כו', והרלב"ג כ' הנה הפסח יטה פעם על רגלו הא' ופעם אל רגלו הב' וכן היו ישראל נוטים על שתי המחשבות פעם יאמינו כי ה' לבדו הוא האלקים כו'. והרד"ק שם כ' כמו הפסח שהוא פסח בשתי רגליו כי מי שפסח רגלו א' נוטה על הרגל האחת ומי שפסח בב' רגליו אינו יודע באיזה רגל יעמוד כן אתם פוסחים על שתי הסעיפים והם המחשבות כו' שאין אתם יודעים לברור בדעתים כו' האלקים כו' עכ"ל...

וז"ש וידעת היום והשבות כו'. וע"ז הוכיחם אליו שאינכם מבינים להכריע ע"י שאין בהם הדעת ולכן הם פוסחים על ב' הסעיפים והיינו ענין ק"נ הכלולה מטו"ר ונק' להט החרב המתהפכת מטוב לרע ומרע לטוב ונק' עה"ד טו"ר והוא אתר דמשתני ומתהפך כמבואר בזח"א פ' ויחי דרכ"א ע"ב ובפ' אמור דק"ז, אבל הדעת עליון זהו בחי' אני הוי' לא שניתי כו' וכמ"כ בנפש היא אה"ר מבחי' עה"ח שנאמר בו וחי לעולם. ועיין בת"א בד"ה חכלילי עינים... וזהו ענין הגלות שנא' היינו כחולמים כמ"ש בת"א פ' וישב.

והנה נש"י שבעקבים מצד התלבשותן בנה"ב שמק"נ נק' ג"כ כלה חגרת כו', והיינו ואתם בני' לא כליתם שאין לכם הכלות הנפש דבחי' כלה נאה כו', רק שק"נ הוא עד"מ חגר בב' רגליו, משא"כ נש"י נק' רק חגר ברגלו א' היינו מצד נה"ב

שבו שמק"נ כו', משא"כ מצד נה"א. וע"ז נאמר והוא צולע על ירכו שבבחי' ירכו הא' אין לו העמדה נכונה שפעם נוטה הירך לתאות נה"ב כו', ועיין מענין והוא צולע בזח"א בראשית דק"א ע"ב ודק"ו ע"ב.

וכ"ז נמשך עד עלות השחר לע"ל.

אך לע"ל ויזרח לו השמש כו' שמש צדקה ומרפא, והיינו הקב"ה מוציא חמה מנרתקה מבחי' שמש ומגן כו' ששם אלקים מסתיר שיהי' נראה היש דבר נפרד כו' כנזכר בד"ה תקעו בחודש שזהו ענין עלה במחשבה לברוא במדה"ד כו' ומחמת הנרתק דשם אלקים נמשך ריבוי המסכים ונעשה ק"נ בחי' נפרד לגמרי, והוא הנק' מחלה כמו החולה שטועם מתוק למר ומר למתוק וכו' כך הם תאוות נה"ב.

אבל לע"ל בצאת חמה מנרתקה אזי גם ק"נ תצא מחלאתה וטומאתה. וזהו ענין ומרפא להסיר שרש המחלה, וע"ז נאמר במיכה סי' ד' ו' ביום ההוא נאום ה' אוספה הצולעה כו', היינו בחי' כלה חגרת הנ"ל, עד שתהי' לבי ובשרי ירננו אל אל חי, כמ"ש בד"ה וארשתין לי שע"י התבוננות במהו"ע ית' אזי אף הצולעה והחגרת כו', וכמו במעשה דאליהו ויאמרו ה' הוא האלקים ב"ה. וזהו ענין במקום שבע"ת עומדין כו'. וזהו וה' יגי' חשכי כמ"ש בתורה אור סד"ה כי אתה נרי שזהו בחינת הוי' העלינה יותר, וה"ע ויזרח לו השמש כו' מוציא חמה מנרתקה להיות מרפא מבחי' והוא צולע כו' אוספה הצולעה וכמ"ש אם יהי' נדחך בקצה השמים משם יקבצך כו'.

אור התורה, וישלח, עמוד 486 ואילך

ב. [תוכן: ביאור שם פניאל ופנאל – שזהו ענין דלע"ל שם הוי' יהי' אותיות "יהי" – דה"א אחרונה תקבל מהי"ד ולא מהוא"ו וכו']

ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנאל כו'. כ' הבחי' במקומו דמ"ו ע"ד מה ששינה הכתוב קריאת שם המקום פעם פניאל פעם פנאל, פניאל ביו"ד לרמוז על המלאך שהוא עשירי במעלות המלאכים הנק' אישים וכאשר עבר את המקום הוא כו' להרגשת העוה"ז שהוא ששה קצוות ע"כ הזכיר פנאל בוא"ו וז"ש והוא צולע על ירכו כי אז התבונן בעניני הגוף והרגיש בהרגשותיו עכ"ל.

ועי' מענין ההפרש בין יו"ד לוא"ו בתורה אור פ' חיי סד"ה יגלה לן טעמי' שזהו"ע ביום ההוא יהי', אשר ה' אחרונה לא תקבל מן הוא"ו כ"א ג"כ מן היו"ד, ובלק"ת פ' תבא בד"ה ויקרא אל משה כי הוא"ו הוא בחי' המשכה שיוכל להשתלשל למטה עד שיוכל להיות יש ודבר בפ"ע אלא שיהי' הכל בחי' י"ה, ותגל הארץ ר"ת ו"ה והנה בבחי' ארץ יוכל להיות יש ודבר והארץ היתה תהו כו', אבל לע"ל שנאמר כימי השמים על הארץ לכן ביום ההוא יהי' כו' ועי' בביאור ע"פ והי' מספר בני"ספ"ד.

אור התורה, וישלח, עמוד 1760

♦ יום ראשון י"א כסלו ♦

לב (ד) וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים לְפָנָיו אֶל־עֵשָׂו אָחִיו אֲרֻצָּה שְׁעֵיר שָׂדֵה אֲדוּם:
 ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב אֲנָדִין קְדְמוּהִי לְוַת עֵשָׂו אַחוּהִי לְאַרְעָא דְשְׁעֵיר לְחַקֵּל אֲדוּם:

הש"י « וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מַלְאָכִים • מַלְאָכִים מִמֶּשׁ (כ"ד) • אֲרֻצָּה שְׁעֵיר • לְאֲרֻץ שְׁעֵיר, כָּל תְּבָה שְׁצָרִיכָה לִמְ"ד בַּתְּחִלָּתָהּ, הַטִּיל לָהּ הַכְּתוּב ה"א בְּסוּפָהּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פני לקוטר שיחות חלק ה. עמוד 389 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

פיצד שלח יעקב שליוחים למקום סכנה

וישלח יעקב מלאכים לפניו אל עשו אחיו

מלאכים ממש (לב, ד. ובפירושו רש"י)

במפורשי רש"י (רא"ם, גור אריה, ועוד) הקשו, מהו הכרחו של רש"י לפרש שמדבר במלאכים ממש, הרי אפשר לפרש שמדבר בשלוחים בשר-ודם? ותוצו בכמה אופנים. ויש לתרץ בפשטות:

הדין הוא (ראה באר היטב אורח חיים סוף סימן תרג) דמי ששלח אדם באיזו שליחות, ונזוק השליח, חייב המשלח לעשות תשובה על-זה.

ועל-פי-זה כיון שידע יעקב שעשו הולך לקראתו ורוצה להרוגו, נמצא ששלח השלוחים למקום סכנה, ואם-כן היה אסור לו לשלח שליחי בשר-ודם לעשו, כי אולי ינזקו.

ולכן מקרבים לומר שהשלוחים ששלח יעקב לא היו בשר-ודם, אלא "מלאכים ממש", ואז שפיר יכול לשלחם. **אבן עזרא**

ה) וַיֵּצֵא אֹתָם לְאָמֹר כֹּה תֹאמְרוּן לְאֲדֹנָי לְעֵשָׂו כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם־לְבָן גְּרָתִי וְאַחַר עַד־עֵתָהּ:
 ה וּפְקִיד תְּהוֹן לְמִימַר כְּדִין תִּימְרוּן לְרַבּוּנִי לְעֵשָׂו כְּדִין אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לְבָן דְּרִית וְאוֹחְרִית עַד כְּעֵן:

הש"י « גְּרָתִי • לא נעשיתי שר וחשוב אלא גר, אינך פדאי לשנא אותי על ברכות אביך שברכני: "הנה גביר לאחיד", שחרי לא נתקיימה ב. דבר אחר: "גְּרָתִי", בגימטריא תרי"ג, כלומר: עם לבן הרשע גְּרָתִי ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פני לקוטר שיחות חלק א. עמוד 68 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"גרות" בעניני עולם הזה

עם לבן גרתי ואחר עד-עתה:

עם לבן גרתי ותרי"ג מצות שמרתי. (לב, ה. ובפירושו רש"י)

הפירוש הפשוט ב"גְּרָתִי" הוא מלשון "גר" (הפוכו של "תושב"), שמתגורר שם רק באפן ארעי. וזהו עמק הפשט ב"עם לבן גרתי", שאף שיעקב התגורר ביחד עם "לבן הארמי", והיו לו כל עניני עולם הזה כ"שור וחמור, צאן ועבד ושפחה", עם-כל-זה היו ענינים אלו כדברים זרים אצלו, "גְּרָתִי" מלשון גרות ולא היה שקוע בהם, וביתו - דירת הקבע שלו, היו הנשמה ועניני תורה ומצות.

וזהו הקשר בין הפירוש הפשוט, דגְּרָתִי מלשון גרות, לדרוש ד"גְּרָתִי בגימטריא תרי"ג" - "תרי"ג מצות שמרתי": דרך על-ידי-זה שעניני עולם הזה היו אצלו בבחינת "גרות", הנה גם בבית לבן הארמי הצליח ש"תרי"ג מצות שמרתי", ולא בלבדו אותו עניני הגשמיים מעבודת ה'. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

אלי' השגשג. וכן אני אחבי אהב. כי כבוד על הלשון להוציא ב' אלפין, והוא מהפנן הקל:

ה כה תאמרין לאדוני. אמר בן להם עד שיתפרר אצלם שהוא אדוני, וידברו עמו בדרך מוסר העבד: ואחר עד עתה. האלי' סימן המדבר, והנה הנעלם שהוא אחריו תחת

ד וַיִּשְׁלַח. הנה ידענו כי ארץ אדום בין תרן ובין ארץ ישראל, וזאת תשובה על הגאון שאמר כי סיני ושעיר ופארן סמוכים הם. ואלה המלאכים הם העבדיו:

(ו) וַיְהִי־לִי שׁוֹר וַחֲמֹר צֵאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה וְאַשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנֵי לְמִצְרָיִם בְּעֵינֵיהֶם:

וַיְהִי לִי תוֹרִין וַחֲמֹרִין עֵן וְעֶבְדִין וְאַמְקָה וְשִׁלְחִית לְחַנּוּאָה לְרִבּוּנֵי לְאַשְׁפְּחָה רַחֲמִין בְּעֵינֵיהֶם:

כ"ט וַיְהִי־לִי שׁוֹר וַחֲמֹר • אָבָא אָמַר לִי: "מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ", זו אֵינָה לֹא מִן הַשָּׁמַיִם וְלֹא מִן הָאָרֶץ • שׁוֹר וַחֲמֹר • דָּרָךְ אָרֶץ לומר על שְׁנַיִם הַרְבֵּה: שׁוֹר. אָדָם אומר לְחֶבְרוֹ: 'בְּלִילָה קָרָא הַתְּרַנְגּוּל', וְאֵינּוּ אומר: 'קָרָאוּ הַתְּרַנְגּוּלִים'. וְאַשְׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנֵי • לְהוֹדִיעַ שְׂאֵנֵי בָּא אֵלֶיךָ • לְמִצְרָיִם בְּעֵינֵיהֶם • שְׂאֵנֵי שָׁלַם עִמָּךְ, וּמִבְּקֶשׁ אֶהְבֶּתֶךָ • אבן עזרא

(ז) וַיֵּשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל־יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל־אַחֶיךָ אֶל־עֵשׂוֹ וְגַם הִלְךְ לְקִרְיַתְךָ וְאַרְבַּע־מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ:

וַיְהִי אֶל־אַחֶיךָ אֶל־עֵשׂוֹ • שְׁהֵיית אָמַר: 'אָחִי הוּא', אֲכַל הוּא נוֹהֵג עִמָּךְ כְּעֵשׂוֹ הַרְשָׁע, עוֹדְנָנוּ בְּשִׁנְאָתוֹ (כ"ד)

פ' ע"א • אבן עזרא

(ח) וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ וַיַּחֲץ אֶת־הָעַם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְאֶת־הַצֹּאן וְאֶת־הַבְּקָר וְהַגְּמָלִים לְשֵׁנֵי מַחֲנוֹת:

וַיְהִי חֵדְחִיל יַעֲקֹב לְחֹדָא וְעַקְתָּ לָהּ וּפְלִיג יָת עַמָּא דִּי עִמָּה וְיָת עֵנָא וְיָת תּוֹרֵי וְגַמְלֵיָא לְתַרְיִן מְשִׁירִין:

כ"ט וַיִּירָא וַיֵּצֵר • "וַיִּירָא", שְׁמָא יְהִרְגַּ (כ"ד ותחומא), "וַיֵּצֵר לוֹ" אִם יְהִרְגַּ הוּא אֶת אַחֵרִים • אבן עזרא

(ט) וַיֹּאמֶר אִם־יָבֹוא עֵשׂוֹ אֶל־הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת וְהִכּוּהוּ וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה:

טוֹאמַר אִם יֵיתִי עֵשׂוֹ לְמִשְׁרֵיתָא חֲדָא וַיִּמְחַנְה וְיָהִי (נ"י וַיִּמְחַנְה וְהָיָה) מְשִׁרֵיתָא דְתַשְׁתָּאָר לְשִׁיבָא:

כ"ט וַיִּמְחַנְה הָאֶחָת וְהִכּוּהוּ • מַחֲנֶה מְשִׁמֵּשׁ לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה. (תהלים כז) "אִם תַּחֲנֶנּה עָלַי מַחֲנֶה" הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה, (לְקַמֵּן לג) "הַמַּחֲנֶנֶה הַזֶּה" לְשׁוֹן זָכָר. וְכֵן יֵשׁ שְׂאָר דְּבָרִים מְשִׁמְשִׁים לְשׁוֹן זָכָר וּלְשׁוֹן נְקֵבָה: (לעיל ט) "הַשְּׁמֵשׁ יֵצֵא עַל הָאָרֶץ", (תהלים ט) "מִקְצֵה הַשָּׁמַיִם מוֹצֵאֹ", הָרִי לְשׁוֹן זָכָר, (מלכים ב ג) "וְהַשְּׁמֵשׁ זָרְחָה עַל הַמַּיִם", הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה. וְכֵן רוּחַ (אֵיבֵב א) "וְהִנֵּה רוּחַ גְּדוּלָה בָּאָה", הָרִי לְשׁוֹן נְקֵבָה, "וַיִּנְעַע בְּאַרְבַּע פְּנוֹת הַבַּיִת", הָרִי לְשׁוֹן זָכָר. (מלכים א ט) "וְרוּחַ גְּדוּלָה וַחֲזֵק וּמִפְּרֹק הָרִים", הָרִי לְשׁוֹן זָכָר וְנְקֵבָה. וְכֵן 'אֵשׁ' (במדבר טז) "וְאֵשׁ יֵצְאָה מֵאֵת ה'", לְשׁוֹן נְקֵבָה, (תהלים קד) "אֵשׁ לוֹהֵט", לְשׁוֹן זָכָר. וְהִיא הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה • עַל פְּרָחוֹ, כִּי אֶלְחָם עִמּוֹ. הַתְּקִין עִצְמוֹ לְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים: לְדוֹרוֹן, לְתַפְלָה וּלְמַלְחָמָה. לְדוֹרוֹן: "וַתַּעֲבֹר הַמַּחֲנֶה עַל פְּנֵיו", לְתַפְלָה: "אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם", לְמַלְחָמָה: "וְהָיָה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה" • אבן עזרא

(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק יְהוָה הָאָמַר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וְלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֱלֹהֵה דְאָבָא אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵה דְאָבָא יִצְחָק יְיָ דִּי אָמַר לִי תוֹב לְאַרְצְךָ וְלְלִדְוִתְךָ וְאֵיטִיב עִמָּךְ:

כ"ט וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק • וְלִהְלֵן הוּא אומר: "וּפְחַד יִצְחָק", וְעוֹד, מֵהוּ שְׁחֹזַר וְהִזְכִּיר שֵׁם הַמַּיְחָד, הִנֵּה לוֹ לְכַתֵּב הָאוֹמֵר אֵלַי שׁוּב לְאַרְצְךָ וְגו' ? אֵלָּא כֶּף אָמַר יַעֲקֹב לְפָנָי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁתֵּי הַבְּטָחוֹת הַבְּטָחוֹתֵי: אַחַת, בְּצִאתִי מִבֵּית אָבִי מִבְּאָר שֶׁבַע, שְׂאִמְרַת לִי: "אָנִי ה' אֱלֹהֵי אֲבָרְהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק", וְשֵׁם אִמְרַת לִי: "וּשְׁמַרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלַךְ", וּבֵבֵית לְבָן אִמְרַת לִי: "שׁוּב אֶל אָרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵהִיָּה עִמָּךְ", וְשֵׁם נְגִלְיַת אֵלַי בְּשֵׁם הַמַּיְחָד לְכַדוֹ, שְׂנְאָמַר: "וַיֹּאמֶר ה' אֶל יַעֲקֹב שׁוּב אֶל אָרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וְגו'", בְּשְׁתֵּי הַבְּטָחוֹת הָאֵלוּ אֵנִי בָּא לְפָנֶיךָ.

אבן עזרא על התורה

ט וְשׁוֹר וַחֲמֹר • שֵׁם הַמִּין: וְאַשְׁלָחָה לְהַגִּיד • כִּי רִבּוּנֵי לְעִשׂוֹת כָּל אֲשֶׁר יֵצְאוּ. וְזֶה טַעַם לְמִצְאָ חֵן: ז וְגַם הוֹלֵךְ לְקִרְיַתְךָ • שְׁהֵגַד לוֹ שְׂאֵתָה בָּא: ח וַיֵּצֵר לוֹ • זֶה הַדְּבָר מִהַבְּנֵן הַכְּבֹד, כִּמּוֹ וְהִצֵּר לָךְ: וַיַּחֲץ • נִפְתַּח הַיָּד בְּעִבּוֹר אוֹת הַגְּרוֹן הַבָּא אַחֲרָיו, כִּמּוֹ וַיַּעַל מִשָּׁה:

ט מַחֲנֶה. זָכָר וְנְקֵבָה. כְּבִיזָה וּמְקוֹם: וְהִנֵּה הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְפִלִּיטָה. אוֹלֵי יְהִיָּה שְׂיִבְרַחוּ. אוֹ תִשׁוּף חֲמַת אַחֲיוּ בְּהַכּוֹתוֹ הַמַּחֲנֶה הָאֶחָת אוֹ יָבֹא לָהֶם רִיחַ וְהִצְלָה מֵהַשָּׁם. וְכִמּוֹהוּ אִם תִּחַזַּק אָרַם מִמֶּנִּי וְהֵיית לִי לִישׁוּעָה. וְכִמּוֹ שְׂאֵמֵר וּבְנֵי שְׁלֹמֵה שְׂיִהְיָה לְפִלִּיטָה בְּעַל פְּרָחוֹ, הוּא דָּרָךְ דָּרַשׁ. וְאִם הַשָּׁם אָמַר לוֹ

(יא) קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל-הָאֱמֹת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת-עַבְדְּךָ כִּי בַמִּקְלִי עָבַרְתִּי אֶת-הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הֵייתִי לְשֵׁנִי מַחְנוֹת:

יא זְעִירָן זְכוּתִי מִכָּל חֲסָדִים וּמִכָּל טַבָּוִן דִּי עֲבַדְתָּ עִם עַבְדְּךָ אֲרִי יְחִידִי עֲבָרִית יַת יַרְדֵּן נָא חֲדָן וּכְעַן הַיּוֹתִי לְתַרְיָן (כ"י לְתַרְיָו) מִשְׁרָן :

כ"י קָטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסָדִים • (שבת לב) נִתְמַעֲטוּ זְכוּתִי עַל יְדֵי הַחֲסָדִים וְהָאֱמֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִמִּי. לְכָף אֲנִי יָרָא שְׁמָא מִשְׁהַבְּטַחְתָּנִי, נִתְלַכְלַכְתִּי בַחֲטָא וַיִּגְרַם לִי לְהִמָּסַר בְּיַד עֲשׂוּ. וּמִכָּל-הָאֱמֹת • אֲמַתַּת דְּבָרֶיךָ, שֶׁשְׁמַרְתָּ לִּי כָּל הַהֲבָטָחוֹת שֶׁהֲבַטַחְתָּנִי. כִּי בַמִּקְלִי • לֹא הָיָה עִמִּי: לֹא כֶסֶף, וְלֹא זָהָב וְלֹא מִקְנֵה, אֲלֵא מִקְלִי לְבַדּוֹ. וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה: נִתַּן מִקְלוֹ בַּיַּרְדֵּן, וּנְבַקַע הַיַּרְדֵּן. אבן עזרא

(יב) הֲצִילָנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוּ פִּירָא אֲנֹכִי אֹתוֹ פֶּן-יָבֹוא וְהִפְנִי אִם עַל-בְּנָיִם:

יב שְׁזַכְנִי כְעַן מִיַּד דְּאָחִי מִיַּד דְּעֲשׂוּ אֲרִי דַחַל אֲנָא מִנְהָ דִּילְמָא יִיתִי וַיִּמְחַנְנִי אֲמָא עַל בְּנֵיָא :

כ"י מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוּ • מִיַּד אָחִי, שְׂאִין נוֹהֵג עִמִּי כְּאָח, אֲלֵא כְּעֲשׂוֹ הָרָשָׁע. אבן עזרא

(יג) וְאַתָּה אֲמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְשִׁמְתִי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לָא יִסְפָּר מֵרַב:

יג וְאַתָּה אֲמַרְתָּ אוֹטְבָא אוֹטְבָא אֵיטִיב עִמָּךְ וְאֲשׁוּי יַת בְּנֵיךָ סְגִיאִין כְּחֹלָא דְיָמָא דִּי לֹא יִתְמַנּוּן מִסְגִּי :

כ"י הֵיטֵב אֵיטִיב • "הֵיטֵב" בְּזִכְוֹתֶיךָ, "אֵיטִיב" בְּזִכְוֹת אַבּוֹתֶיךָ (כ"ח). וְשִׁמְתִי אֶת-זֶרְעֶךָ כְּחֹל הַיָּם • וְהִיכָן אֲמַר לוֹ פֶּן? וְהֵלֵא לֹא אֲמַר לוֹ אֲלֵא (לעיל כח) "וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֶפֶר הָאָרֶץ"? אֲלֵא, שְׂאֲמַר לוֹ (סו) "כִּי לֹא אֶעְזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם-עָשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי לָךְ", וְלֹא-בָרַחְתָּ אֲמַר: (לעיל כב) "הֲרַבָּה אַרְבָּה אֶת זֶרְעֶךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכַחֲלוֹל אֲשֶׁר עַל שִׁפְתֵי-הַיָּם".

♦ יום שני י"ב כסלו ♦

(יד) וַיִּלְנָן שָׁם בַּלַּיְלָה הַהוּא וַיִּקַּח מִן-הַבָּא בְּיָדוֹ מַנְחָה לְעֲשׂוֹ אַחִיו:

יד יַד וַיִּבֶת תַּמָּן בַּלַּיְלָא הַהוּא וַיִּסִּיב מִן דְּאִתִּי בִידֵה תַקְרַבְתָּא לְעֲשׂוֹ אַחֵוּהִי :

כ"י הַבָּא בְּיָדוֹ • בְּרִשׁוֹתוֹ, וְכֵן (במדבר כא) "וַיִּקַּח אֶת כָּל-אֲרָצוֹ מִיָּדוֹ". וּמְדַרְשׁ אֲגָדָה: "מִן-הַבָּא בְּיָדוֹ", אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת, שְׂאֲדָם צָר בְּצָרוֹר וְנוֹשָׂאֵם בְּיָדוֹ. דְּבָר אַחַר: "מִן-הַבָּא בְּיָדוֹ", מִן הַחֲלִין, שְׁנִטְלַ מַעֲשֵׂר, כְּמַה דְּאִתָּא אֲמַר: (לעיל כח) "עֲשֵׂר אֲעֲשֶׂרְנוּ לָךְ", וְהַדָּר לְקַח מִנְחָה.

(טו) עֲזִים מָאתַיִם וַתִּישִׂים עֲשָׂרִים רַחֲלִים מָאתַיִם וְאֵילִים עֲשָׂרִים:

טו עֲזֵי מָאתַן וַתִּישֵׂא עֲסָרִין רַחֲלִין מָאתַן וְדַרְרִין עֲסָרִין :

כ"י עֲזִים מָאתַיִם וַתִּישִׂים עֲשָׂרִים • מָאתַיִם עֲזִים צְרִיכוֹת עֲשָׂרִים תִּישִׂים, וְכֵן בְּלָם הַזְּכָרִים כְּדִי צֶרֶף הַנְּקֻבוֹת. וּבִבְרָאשִׁית רַבָּה דּוֹרֵשׁ מִכָּאן לְעוֹנָה הָאֲמוּרָה בַתּוֹרָה: הַטְּיִלִים, בְּכָל יוֹם. הַפּוֹעֲלִים, שְׁתַּיִם בְּשִׁבְתָּ. הַחֲמָרִים, אַחַת בְּשִׁבְתָּ. הַגְּמָלִים, אַחַת לְשָׁלִשִׁים יוֹם. הַסַּפְּנִים, אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים. וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְכֹנֵן הַמְּדַרְשׁ הַזֶּה כְּכוּוֹן, אֲךָ נִרְאָה כְּעִנְיֵי שְׁלִמְדוֹ מִכָּאן, שְׂאִין הָעוֹנָה שְׁוָה בְּכָל אָדָם, אֲלֵא לְפִי טַרַח הַמְּטִיל עָלָיו, שְׁמַצִּינוּ כָּאן שְׁמָסַר לְכָל תִּישׁ עֲשֵׂר עֲזִים וְכֵן לְכָל אֵיל, לְפִי שֶׁהֵם פְּנוּיִים מִמְּלָאכָה דְרַבְּנָן הַרְבוֹת תִּשְׁמִישׁ לְעַבְרָא עֲשֵׂר נְקֻבוֹת, וּבַהֲמָה מְשַׁנְתַּעְבְּרָה אֵינָה מְקַבֶּלֶת זָכָר. וּפְרִים, שְׁעוֹסְקִין בְּמִלְאכָה, לֹא מָסַר לְזָכָר אֲלֵא ד' נְקֻבוֹת. וְלַחֲמוֹר, שֶׁהוּלָף בְּדָרְךָ רַחוּקָה שְׁתִּי נְקֻבוֹת לְזָכָר. וְלַגְּמָלִים, שֶׁהוּלְכִים דְרַךְ יוֹתֵר רַחוּקָה, נְקֻבָה אַחַת לְזָכָר. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שִׁתְּמָן שִׁמְלַט הוּא לְבַדּוֹ. וְעוֹד יִדְעוּנוּ כִּי כָּל עוֹן קָטָן וְגָדוֹל כְּנֶגֶד הָעוֹשֶׂה עַל כֵּן הָעוֹן הַקָּל לְגָדוֹל יִקְרָא גָדוֹל. וַיַּעֲקֹב פָּחַד שְׁמָא חֲטָא אוֹ שִׁנַּג בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, וּבַעֲבוּר זֶה לֹא יִהְיֶה הַשֵּׁם עִמוֹ. וְאֵל תַּתְּמָה, כִּי הִנֵּה מִשָּׁה שְׂאִין לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ וְהוּא שֶׁלְחוֹ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּעַבוּר שִׁנְגָתוֹ שֶׁלַח מִלֶּאֱךָ לְהַמִּיתוֹ: יֵא קָטַנְתִּי. כְּמוֹ גַם לְכַלְתִּי. וְהַטְּעַם, פְּחוֹת אֲנִי וְקָטָן עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה עִמִּי כָּל הַחֲסָדִים. וּיְכַבֵּר פְּרָשְׁתִּי חֲסֵד וְאֲמַתָּ:

יב וְהַכְּנִי. מִשְׁרַת עֲצָמוּ וְאִחַר עִמוּ כְּמוֹ וְשִׁנַּי שְׂרֵי גְדוּדִים, וְכֵן הוּא וְהַכְּנִי וְהַכָּה אִם עַל בְּנָיִם:

טו עֲזִים מָאתַיִם. בְּצֵאתָ שֵׁם הַנְּקֻבוֹת עֲשֵׂר לְזָכָר. וּלְפְרִים ד', וְלְעֲזָרִים שְׁנַיִם. כִּי יָדַע תּוֹלְדָתָם:

(טז) גַּמְלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלֹשִׁים פְּרוֹת אַרְבָּעִים וּפְרִים
 עֲשֵׂהָ אֶתְנֵת עֲשָׂרִים וְעִירִם עֲשֵׂהָ:
 טז גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים
 עשה אתנת עשרים ועירם עשה:

הש"י גמלים מיניקות ובניהם שלשים • ובניהם עמהם, ומדרש אגדה: ובניהם - בנאיהם, זכר כנגד נקבה, לפי שצנוע בתשמיש לא פרסמו הכתוב (כ"ו). ועירם • חמורים זכרים.

(יז) וַיִּתֵּן בְּיַד־עֲבָדָיו עֵדֶר לְבָדוּ וַיֹּאמֶר אֶל־עֲבָדָיו
 עֲבְרוּ לִפְנֵי וַרוּחַ תְּשִׁימוּ בֵּין עֵדֶר וּבֵין עֵדֶר:
 יז ויהי ביד עבדוהי עדרא לבדו ויאמר אל עבדוהי
 ואמר לעבדוהי עברו גרמי ורוחא תשוון
 בין עדרא ובין עדרא:

הש"י עדר עדר לבדו • כל מין ומין לעצמו. עברו לפני • דרך יום, או פחות, ואני אבא אחריכם. ורוח תשימו • עדר לפני חברו מלא עין כדי להשביע עינו של אותו רשע, ולתהוה על רבוי הדורון. אבן עזרא

(יח) וַיִּצְוּ אֶת־הָרֹאשׁוֹן לֵאמֹר כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֵשׂוֹ אָחִי וּשְׂאֵלְךָ
 לֵאמֹר לְמִי־אַתָּה וְאָנֹכָה תִּלְךָ וּלְמִי אֵלֶּה לִפְנֵיךָ:
 יח ויצו את הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך
 לאמר למי אתה ואנכה תלך ולמי אלה לפניך:

הש"י למי אתה • של מי אתה, מי שולחך, ותרגומו: 'למן את'. ולמי אלה לפניך • ואלה שלפניך, של מי הם, למי המנחה הזאת שלוחה? למ"ד משמשת בראש התבה במקום של, כמו (לעיל לא) "וכל אשר אתה רואה לי הוא", שלי הוא, (תהלים כד) "לה' הארץ ומלואה", של ה'. אבן עזרא

(יט) וַאֲמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לַיַּעֲקֹב מְנַחֵה הוּא שְׁלוּחָה לְאֲדָנִי
 לַעֲשׂוֹ וְהִנֵּה גַם־הוּא אַחֲרֵינוּ:
 יט ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלוחה לאדני
 לעשו והנה גם הוא אחרינו:

הש"י ואמרת לעבדך ליעקב • על ראשון, ראשון, ועל אחרון, אחרון. ששאלת: 'למי אתה?' לעבדך ליעקב אני, ותרגומו: 'לעבדך ליעקב, וששאלת: 'למי אלה לפניך?' מנחה היא שלוחה וגו'. והנה גם הוא • יעקב.

(כ) וַיִּצְוּ גַם אֶת־הַשְּׁנַיִם גַּם אֶת־הַשְּׁלִישִׁי גַם אֶת־כָּל־
 הַהֲלָכִים אַחֲרֵי הָעֲדָרִים לֵאמֹר בְּדַבַּר הַזֶּה תִּדְבְּרוּן
 אֶל־עֵשׂוֹ בְּמִצְאֲכֶם אֹתוֹ: אבן עזרא
 כ ויצו גם את השני גם את השלישי גם את כל
 ההלכים אחרי העדרים לאמר בדבר הזה תדברון
 אל עשו במצאכם אתו:

(כא) וַאֲמַרְתֶּם גַּם הִנֵּה עַבְדְּךָ יַעֲקֹב אַחֲרֵינוּ כִּי־אָמַר
 אֲכַפְּרָה פָּנָיו בְּמִנְחָה הַהֲלָכָה לִפְנֵי וְאַחֲרֵי־כֵן אֵרְאֶה פָּנָיו
 אוֹלִי יֵשָׂא פָּנָי:
 כא ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כי אמר
 אכפרה פניו במנחה ההלכה לפני ואחרי כן אראה פניו
 אולי ישא פני:

הש"י אכפרה פניו • אבטל רגזו, וכן (ישעיה כח) "וכפר בריתכם את מות", (שם מז) "לא תוכלי כפרה". ונראה בעיני שכל כפרה שאצל עון וחטא ואצל פנים, כלן לשון קנות והעברה הן ולשון ארמי הוא, והרבה בגמרא: 'וכפר ידיה, בעי לכפורי ידיה בההוא גברא', וגם בלשון המקרא נקראים המזקקים של קדש: "כפורי זהב", על שם שהכהן מקנח ידיו בהן בשפת המזרק. אבן עזרא

(כב) וַתַּעֲבֹר הַמְּנַחֵה עַל־פָּנָיו וְהוּא לֹן בְּלִילָה־הַהוּא
 בַּמַּחֲנֶה:
 כב ותעבר המנחה על פניו והוא לן בלילה ההוא
 במחנה:

כב ועברת תקרבתא על אפיה והוא בת בליליא ההוא במשריתא:

אבן עזרא על התורה

יז ורוח תשימו. הפרש. וקרוב מגונו. כי כ גם את כל ההולכים. כי חמש היו שם: ופרושה אכפרה פניו. אכסה ואסתיר. ופניו, במצאכם. נפתח הצד"כ בעבור אות הגרון, ואין כמוהו: ורוח לשאול: כי כמו פניה לא היו לה: כי כמו פניה לא היו לה: כי כמו פניה לא היו לה: כי כמו פניה לא היו לה:

סא שיעור יומי ליום שני י"ב כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לב – פרשת וישלח
ג"י על-פניו • כמו לפניו, וכן (ירמיהו) "תקם וישמע בה על-פני תמיד", וכן (ישעיהו סה) "המכעסים אותי על-פני".
ומדרש אגדה: "על פניו", אף הוא שריו בכעס, שהיה צריך לכל זה (ב"ר).

(כג) ויקם | בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק:
כג ויקם בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק:
כג ויקם בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק:
כג ויקם בלילה הוא ויקח את-שתי נשיו ואת-שתי שפחתיו ואת-אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק:

ג"י ואת-אחד עשר ילדיו • (ב"ר) ודינה היכן הייתה? נתנה בתבה ונעל בפניה, שלא יתן בה עשו עיניו, ולקח ענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם. יבק • שם הנחר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 263)

ודינה היכן הייתה (רש"י לב, כג) יש לשאל, מדוע לא הקשה לו היכן היו התאומות שנולדו עם כל השבטים (רש"י פרשתנו לה, יז).
ונש לתרץ על פי מה שכתב רש"י (בראשית ד, א-ב) על הפסוק "ותלד את קין", שהמלה "את" באה לרבות שתאומה נולדה עם קין. ואף כאן: "ואת אחד עשר ילדיו" באה לרבות את התאומות, והקשיא היא אפוא רק על דינה. אבן עזרא

(כד) ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו:
ג"י את-אשר-לו • הבהמה והמטלטלים, עשה עצמו כגשר נוטל מכאן ומניח כאן.
כד ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו:
כד ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו:
כד ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו:

(כה) ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר:
כה ויאבא עמה עד דסלק צפרא:
כה ויאבא עמה עד דסלק צפרא:
כה ויאבא עמה עד דסלק צפרא:

ג"י ויותר יעקב • שכח פכים קטנים וחסר עליהם (חולין צא). ויאבק איש • מנחם פרש: 'ויתעפר איש', מלשון אבק, שהיו מעלים עפר ברגליהם על ידי נענועם. ולי נראה שהוא לשון 'ויתקשר', ולשון ארמי הוא: 'ביתר דאביקו ביה' ויאבק ליה מיבק, לשון עניבה, שכן דרך שנים שמתעצמים להפיל איש את רעהו, שחבוקו ואובקו בזרועותיו. ופרשו רבותינו זכרונם לברכה, שהוא שרו של עשו (ב"ר). אבן עזרא

(כו) וירא פי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע בף-ירך יעקב בהאבקו עמו:
כו וירא פי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע בף-ירך יעקב בהאבקו עמו:
כו וירא פי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע בף-ירך יעקב בהאבקו עמו:
כו וירא פי לא יכל לו ויגע בכף-ירכו ותקע בף-ירך יעקב בהאבקו עמו:

ג"י ויגע בכף-ירכו • קולית הירך התקוע בקלבסת, קרוי כף, על שם שהבשר שעליה כמין כף של קורה. ותקע • נתקעקע ממקום חכרתה, ודומה לו (ירמיהו) "פן-תקע נפשי ממך", לשון הסרה. ובמשנה: 'לקעקע ביצתן', לשרש שרשיהן. אבן עזרא

(כז) ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי אם-ברכתני:
כז ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי אם-ברכתני:
כז ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי אם-ברכתני:
כז ויאמר שלחני פי עלה השחר ויאמר לא אשלחך פי אם-ברכתני:

ג"י פי עלה השחר • וצריך אני לומר שירה ביום (ב"ר חולין צא). ברכתני • הודה לי על הברכות שברכני אבי, שעשו מערער עליהן. (וכאן קשה לרש"י: "תברכני" הנה לו לומר, אלא הודה וכו', וכן אימא בתניא ביהר פשת 'פורעי', עמוד מ"ה, ודוק).

(כח) ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב:
כח ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב:
כח ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב:
כח ויאמר אליו מה-שמך ויאמר יעקב:

(כט) ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל פי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:
כט ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל פי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:
כט ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל פי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:
כט ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך פי אם-ישראל פי-שרית עם-אלהים ועם-אנשים ותוכל:

אבן עזרא על התורה

כג ויעבר את מעבר יבק. הוא עבר בתחלה, ואחר כך לקח נשיו ובניו והעבירם. והנה פרוש ויעבר, כבר עבר. ושב באחרונה לבקש אם נשאר כלום:
כד ויקחם ויעברם את-הנחל ויעבר את-אשר-לו. אין לו שחר: כו פי לא יכול לו. המלאך: ויגע בכף ירכו. של יעקב: ותקע. כמו פן תקע נפשי מפני. סרה כף הירך ממקומה:
כה ויאבא עמה עד דסלק צפרא. מגורת אבק, עד שעלה אבק ביניהם: עד עלות השחר. עד סור שחרות הלילה. ויש אומרים פי שחר דמות אור, והוא הנראה בעבים טרם זריח השמש. וכן אשר

כ"ט"א לא יעקב. לא יאמר עוד שהבכרות באו לך בעקבה ורמיה, כי אם בשררה וגלוי פנים, וסופך שהקדוש ברוך הוא נגלה עליך בבית-אל ומחליף שמך, ושם הוא מברכך, ואני שם אהיה ואודה לך עליהן, וזהו שכתוב: (הושע יב) "וישר אל מלאך ויכל, בכה ויתחנן לו", בכה המלאך ויתחנן לו. ומה נתחנן לו? "בית-אל ומצאנו ושם ידבר עמנו", המתן לי עד שידבר עמנו שם. ולא רצה יעקב, ועל כרחו הודה לו עליהן, וזהו "ויברך אותו שם", שהיה מתחנן להמתין לו, ולא רצה. ועם-אנשים. עשו ולכן. ותוכל. להם.

ל וישאל יעקב ואמר חיי קצו שמך ואמר למה זמן את שאל לשמי וברוך אתה תמן:

(ב) וישאל יעקב ויאמר הגידה נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם:

כ"ט"ב למה זה תשאל. אין לנו שם קבוע, משתנים שמותינו, (הכל) לפי מצות עבודת השליחות שאנו משתלחים.

♦ יום שלישי י"ג כסלו ♦

לא וקרא יעקב שמא דאתרא פניאל ארי חזיתי מלאכא דיי אפין באפין ואשתובת נפשי:

(לא) ויקרא יעקב שם המקום פניאל כיראתי אלהים פנים אל פנים ותנצל נפשי:

לב ודנח לה שמשא קמא די עבר ית פנואל והוא מטלע על ירפה:

(לב) ויזרח-לו השמש כאשר עבר את-פנואל והוא צלע על-ירכו:

כ"ט"ג ויזרח-לו השמש. לשון בני אדם הוא: 'כשהגענו למקום פלוני האיר לנו השחר', זהו פשוטו. ומדרש אגדה: "ויזרח לו", לצרכו, לרפאות את צלעתו, כמה דתימא (מלאכי א) "שמש צדקה ומרפא בכנפייה", ואותן שעות שממרה לשקע בשבילו כשיצא מבאר שבע, ממרה לזרח בשבילו. והוא צולע. היה צלע כשזרחה השמש.

לג על כן לא ייכלון בני ישראל ית גידא דנשוא די על פתי נרפא עד יומא הדין ארי קריב בפתי נרפא דיעקב בגידא דנשוא:

(לג) על-כן לא-יאכלו בני-ישראל את-גיד הנשה אשר על-כף הירך עד היום הזה כי נגע בכף-ירך יעקב בגיד הנשה:

כ"ט"ד גיד הנשה. ולמה נקרא שמו "גיד הנשה"? לפי שנשה ממקומו ועלה, והוא לשון קפיצה, וכן (ירמיה נא) "נשתה גבורתם", וכן (לקמן נא) "כי נשני אלהים את-כל-עמלי": (על-כף הירך. פולפ"א בלע"ז, כל בשר גבה וחלול ועגל קרוי: כף, כמו: 'עד שתתמרד הכף בסמני בגרות'). אבן עזרא

א וזקף יעקב עינוהי וחזא והא עשו אתא ועמה ארבע מאה גברין ופליג ית בניא על לאה ועל רחל ועל תרתינ לחינתא:

(א) וישא יעקב עיניו וירא והנה עשו בא ועמו ארבע מאות איש ויחץ את-הילדים על-לאה ועל-רחל ועל שתי השפחות:

ב ורשוי ית לחינתא וית בניהן קדמאין וית לאה ובנהא בתראין וית רחל וית יוסף בתראין:

(ב) וישם את-השפחות ואת-ילדיהן ראשנה ואת-לאה וילדיה אחרנים ואת-רחל ואת-יוסף אחרנים:

כ"ט"ה ואת-לאה וילדיה אחרנים. אחרון אחרון חביב. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ב ושם רחל ויוסף באחרונה, אולי קלטו בעבור אהבתו אותם:

לג בגיד הנשה. ידוע, כאשר העתיקו ופרשו הנשה מגזרת נשים. לרעת זה המלאך שנהא ליעקב שהוא גוף, ותבאר לך, אם השם יפקח את לבך בפרשת כי שמי בקרבנו: הדעת. ותולדת שמפרשים שהוא האבר,

(א) וְהוּא עֵבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שִׁבְעַת פְּעָמִים
 עַד-גִּשְׁתּוֹ עַד-אָחִיו:
 ג והוא עבר קדמיהו וסגיד על ארעא שבע זמנין עד מקרבה עד (ניי לנת) אחיהו:

כ"י «עבר לפניהם» אמר: 'אם יבא אותו רשע להלחם, ילחם בי תחלה'.

(ד) וַיִּרְץ עֲשׂוֹ לְקִרְאָתוֹ וַיַּחְבְּקֵהוּ וַיִּפֹּל עַל-צוּאָרָיו וַיִּשְׁקָהוּ
 וַיִּבְכּוּ:
 ד וירחט עשו לקדמותה וגפפה ונפל על צוארה ונשקה ויבכו:

כ"י «ויחבקהו» נתגלגלו רחמיו שראוהו משפתהו כל השפתאות הללו. וישקהו. נקוד עליו, ויש חולקין בדבר הזה בכריתא דספרי: יש שדרשו נקדה זו, לומר שלא נשקו בכל לבו (כ"י). אמר רבי שמעון בן יוחאי: 'הלכה היא, בדיע שעשו שונא ליעקב, אלא שנכמרו רחמיו באותה שעה ונשקו בכל לבו' (בראשית רבה).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 144)

וַיֵּשׁ חוֹלְקִין בַּדָּבָר הַזֶּה (רש"י לג, ד) רש"י נקט לשון זו כדי ללמדנו ששני הפרושים 'שקולים' מבחינת כבוד הקשי שישנו בכל אחד מהם; אין כאן 'פרוש ראשון' ו'פרוש שני', אלא שני פרושים שקולים. שכן, הקשי בפרוש הראשון הוא שאינו מתאים להקשור הספור ("ויבכו", "אחי יהי לך אשר לך", "אציגה נא עמוך מן העם אשר אתי"). והקשי בפרוש השני הוא שאינו מתאים לתחלת הספור ("ואהרנה את יעקב אחי", "עודנו בשנאתו"). אבן עזרא

(ה) וַיִּשָּׂא אֶת-עֵינָיו וַיִּרְא אֶת-הַנְּשִׁים וְאֶת-הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר
 מִי-אֵלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים אֲשֶׁר-חָנַן אֱלֹהִים אֶת-עַבְדְּךָ:
 כ"י «מי-אלה לך» מי אלה להיות שלך? אבן עזרא

♦ יום רביעי י"ד כסלו ♦

(א) וַתִּגְשֵׁן הַשְּׂפָחוֹת הַנֶּהַח וַיִּלְדִּיֶּהוּ וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ:
 (א) וַתִּגְשֵׁן גַּם-לְאֵה וַיִּלְדִּיֶּהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נִגְשׂ יוֹסֵף וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:
 ב וקריבת לחינתא אנין ובגיהו וסגידא:
 ב וקריבא אף לאה ובגהא וסגידו ובמר בן קריב יוסף ורחל וסגידו:

כ"י «נגש יוסף ורחל» בכלן, האמהות נגשות לפני הבנים, אבל ברחל, יוסף נגש לפניה, אמר: 'אמי יפת תאר, שמא תלה בה עיניו אותו רשע, אעמד כנגדה ואעכבנו מלהסתכל בה'. מכאן זכה יוסף לברכת 'עלי עיני'.

(ח) וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כָּל-הַמַּחְנֶה הַזֶּה אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר
 לְמַצְאֵי-חַן בְּעֵינֵי אֲדָנָי:
 ח ואמר מן לך כל משריתא הדין די ערעית ואמר לאשפחא רחמין בעיני רבוני:

כ"י «מי לך כל המחנה» מי כל המחנה אשר פגשתי, שהוא שלך, כלומר: למה הוא לך? ופשוטו של מקרא על מוליכי המנחה. ומדרשו: כמות של מלאכים פגע, שהיו דוחפין אותו ואת אנשיו ואומרים להם: 'של מי אתם? והם אומרים להם: 'של עשו', והן אומרים: 'הפכו, הכו', ואלו אומרים: 'הניחו, בנו של יצחק הוא', ולא היו משגיחים עליו, 'בן בנו של אברהם הוא', ולא היו משגיחים עליו, 'אחיו של יעקב הוא', אומרים להם: 'אם בן, משלנו אתם'. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

ד הדרש על נקודות וישקהו. טוב הוא לעתיקי משדים, פי על דרך הפשט לא חשב עשו לעשות רע לאחיו. והעד, ויבכו, פאשר עשה יוסף עם אחיו:
 ה מי אלה לך. מי אלה עמוך, או מי אלה שלך הם: תנן. כמו נתן, וכמהו תנונו אותם. גם חנם כמו הם:
 ח מי לך. מי, לעולם ימצא על אדם. ופרוש מי הוא זה ששגרת לו כל המנחה הזה. או מי במחשבתך:

(ט) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ יִשְׁרָאֵל רַב אַחֵי יְהוָה לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ:

ט ואמר עשו אית לי סגי אחי אצלח
בדילך:

כ"י יְהוָה לָךְ אֲשֶׁר-לָךְ • כַּאֲנִי הוֹדָה לוֹ עַל הַבְּרִכּוֹת (כ"ה).

(י) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-נָא אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלַקְחָתָּ מִנְחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל-פִּי רָאִיתִי פְּנֶיךָ בְּרֵאת פְּנֵי אֱלֹהִים

י ואמר יעקב בכעו אם כען אשכחית רחמין
בעיניך ותקבל תקרבתי מן ידי ארי על פן
חזתנן לאפיך כחזו אפי רברכנא ואתרעית
לי:

ותרצני:

כ"י אֶל-נָא • אֵל נָא תֹאמַר לִי כֵן. אִם-נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ וְלַקְחָתָּ מִנְחָתִי מִיָּדַי כִּי עַל-פִּי רָאִיתִי פְּנֶיךָ וְגו' • כִּי כְּדֹאֵי וְהַגּוֹן לָךְ שֶׁתִּקְבַּל מִנְחָתִי, עַל אֲשֶׁר רָאִיתִי פְּנֶיךָ, וְהֵן חֲשׂוּבִין לִי כְּרֵאתִי פְּנֵי הַמַּלְאָךְ, שְׂרָאִיתִי שֶׁר שָׁלַךְ. וְעוֹד, עַל שְׁנֵתְרַצִּיתָ לְמַחֵל לִי עַל סְרַחְנִי. וְלָמָּה הַזְכִּיר לוֹ רֵאתִי הַמַּלְאָךְ? כְּדֵי שְׂיִתְרַא הֵימְנוּ וַיֹּאמֶר: 'רָאָה הַמַּלְאָכִים וּנְצוּל, אֵינִי גָּל לוֹ מַעֲתָה'. וְתִרְצַנִּי • נִתְפַּסֵּס לִי, וְכֵן כָּל רִצּוֹן שֶׁבְּמִקְרָא לְשׁוֹן פִּיּוּס, אִפְיֻצוּמֵנ"ט בְּלַע"ז. (ויקרא כב) "כִּי לֹא לְרִצּוֹן יִהְיֶה לָכֶם", הַקְּרָבָנוֹת בְּאוֹת לְפִיּוּס וּלְרִצּוֹת, וְכֵן (משלי י) "שִׁפְתֵי צַדִּיק יִדְעוּן רִצּוֹן", יוֹדְעִים לְפִיּוּס וּלְרִצּוֹת. אבן עזרא

(יא) קחנא את-ברכתי אשר הבאת לך פרי-חגני אלהים וכו' יש-לי-כל ויפצר-בו ויקח:

יא קבל כען נת תקרבתי דאתותיאת לך ארי
רחים עלי (קדם) יי וארי אית לי כלא
ואתקף בה וקביל:

כ"י בְּרִכְתִּי • מִנְחָתִי, מִנְחָה זוּ הַבָּאָה עַל רֵאתִי פְּנִים, וְלִפְרָקִים אֵינָה בָּאָה אֶלָּא לְשֵׁאלַת שְׁלוֹם, וְכָל בְּרִכָּה שֶׁהִיא לְרֵאתִי פְּנִים, כְּגוֹן: (לקמן מז) "וַיִּבְרַךְ יַעֲקֹב אֶת-פְּרַעֲזָה", (מלכים ב יח) "עֲשׂוּ אֵתִי בְּרִכָּה" דְּסִנְחָרִיב, וְכֵן (שמואל ב ח) "לְשֵׁאל לוֹ לְשְׁלוֹם וּלְבְרָכוֹ" דְּתוֹעִי מֶלֶךְ חֲמַת, כֹּלֵם לְשׁוֹן בְּרִכַּת שְׁלוֹם הֵן, שְׁקוֹרִין בְּלַע"ז שְׁלוּדָא ר. אף זוּ בְּרִכְתִּי, מו"ן שְׁלוּדָא. אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ • לֹא טְרַחַף בֵּה, וְאֵינִי יִגְעַמִּי הַגִּיעָה עַד שֶׁבָּאָה לְיָדְךָ (בראשית רבא) • חַנּוּנִי • נו"ן רֵאשׁוּנָה מוֹדְעָשֶׁת לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמִקּוּם שְׁתֵּי נוּנִין, שֶׁהִיָּה לוֹ לומר: 'חַנּוּנִי', שְׂאִין חַנּוּן בְּלֹא שְׁתֵּי נוּנִין, וְהַשְּׁלִישִׁית לְשִׁמּוּשׁ, כְּמוֹ: "עֲשֵׂנִי", "זְבַדְנִי". יֵשׁ לִי-כֹל • כֹּל סְפוּקִי. וְעֲשׂוּ דְבַר בְּלִשׁוֹן גְּאֻנָּה: "יֵשׁ לִי רַב", יוֹתֵר וְיוֹתֵר מִכְּדֵי צָרְכִי.

(יב) ויאמר נסעה ונלכה ואלכה לנגדה: יב ואמר נטל וניהף ואיהף לקבלך:

כ"י נִסְעָה • כְּמוֹ 'שְׁמַעָה, סִלְחָה', שֶׁהוּא כְּמוֹ: שְׁמַע, סִלַּח, אֵף כַּאֲנִי נִסְעָה כְּמוֹ: נִסַּע, וְהַנּוּן יְסוּד בְּתִכְּבָה. וְתַרְגוּמוֹ שֶׁל אוֹיְנָקְלוֹס: נִטַּל וְנִיָּהֵף, עֲשׂוּ אִמֵּר לִי־עַקֵּב: נִסַּע מִכָּאֵן וְגַלְיָה. וְאֶלְכָה לְנִגְדֶּךָ • בְּשׁוּנָה לָךְ, טוֹבָה זוֹ אַעֲשֶׂה לָךְ, שְׂאֲאָרֶיךָ יְמֵי מַהְלַכְתִּי לְלַכַּת לֹאֵט כְּאֲשֶׁר אֶתֶּה צָרִיךְ, וְזֶהוּ "לְנִגְדֶּךָ", בְּשׁוּנָה לָךְ. אבן עזרא

(יג) ויאמר אליו אדני ידע פיהילדים רפים והצאן והפקר עלות עלי ודפקום יום אחד ומתו בלתי-הצאן:

יג ואמר לה רבוני ידע ארי ונקנא רביכין
וענא ותורי מינקתא עלי ודחוקננון יומא חד
וימותון כל ענא:

כ"י עֲלוֹת עָלַי • הַצָּאן וְהַפְּקָר שֶׁהֵן עֲלוֹת מִשְׁלוֹת עָלַי לְנַהֲלָן לֹאֵט. עֲלוֹת • מַגְדְּלוֹת עוֹלְלִיָּהֵן, לְשׁוֹן: (איכה ב) "עוֹלָל וַיּוֹנֵק", (ישעיה סה) "עוֹל יָמִים", (שמואל א ו) "שְׁתֵּי פְרוֹת עֲלוֹת", בְּלַע"ז אִנְפִּיטִי"ש. וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד • (ואם דַּפְקוּם יוֹם אֶחָד) לִיִּגְעַם בְּדַרְךָ בְּמִרוּצָה "וּמְתוֹ כֹּל הַצָּאן". וְדַפְקוּם • כְּמוֹ: (שיר השירים ה) "קוֹל הַדּוֹדִי דוֹפֵק", נוֹקֵשׁ בְּדַלְת. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

והלא ברנע אחד זורחת בכל העולם. ושאלתם תהו, כי עת זרות השמש, בכל מקום ישפנה. והנה בין ירושלים ובין זאת המדינה שחברתי בה זה הפרוש, ושקמה לוק"א, שעה ושליש שעה, וברחב י"ב מעלות. וזה הדבר ברור בלא ספק. ופרוש והוא צולע שהיה הולך על צלעו האחת. וטעם על פן זכר לדבר: יב נסעה. יש אומרים שהוא לשון צווי כמו שלחה הנער, וכן (הושע י ח) נפלו עלינו:

י אל נא. אל יאמר אדוני כן. וכבר הודעתך דקדוק הנגיד: פראות פני אלהים. מלאך. ורבי המפרשים אומרים כי בא המלאך ליעקב לחזק את לבו שלא יירא מאחיו, כי הנה המלאך לא יכול לו אף כי פן אדם. ואין מלת שרית עם אלהים כמו וישר אבימלך על ישראל, כי אין עם כמו על. רק פרושו, שר תחשב עם המלאכים ועם אנשי שרים. ושאלים ישאלו מה טעם ויזרח לו השמש.

אבן עזרא על התורה

יד יעברנא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי לרגל
בניח לרגל עובדתא די קדמי ולרגל זגזגא
עד די אעול לות רבוני לשעיר:

(ד) יעברנא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאפי לרגל
המלאכה אשר לפני ולרגל הילדים עד אשר-אבא
אל-אדני שעירה:

כ"ט יעברנא אדני. אל תאריך זמי הליכתך, עבר כפי דרךך ואף אם תתרחק. אתנהלה. אתנהל, ה"א יתרה,
כמו: ארדה, אשמעה. לאטי. לאט שלי, לשון נחת, (ישעיה ח) "ההולכים לאט", (שמואל ב יח) "לאט לי לצער". לאטי,
הלמד מן היסוד ואינה משמשת, אתנהל נחת שלי. לרגל המלאכה. לפי צרך הליכת רגלי המלאכה המטלת
עלי להולך. ולרגל הילדים. לפי רגליהם, שהם יכולים ללך. עד אשר-אבא אל-אדני שעירה. הרחיב לו
הדרך, שלא היה דעתו ללכת אלא עד סכות, אמר: אם דעתו לעשות לי רעה, ימתין עד בואי אצלו, והוא לא
הלך. (ב"ר) ואימתי ילך? בימי המשיח, שנאמר (עובדיה א כ"א): "ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו". ומדרשי
אגדה יש לפרשה זו רבים. אבן עזרא

טו ואמר עשו אשבוך כען עמך מן עמא
דעמי ואמר למא דנן אשבח רחמין בעיני
רבוני:

(טו) ואמר עשו אציגהנא עמך מן-העם אשר אתי
ויאמר למה זה אמצא-חן בעיני אדני:

כ"י יעברנא אדני. תעשה לי טובה זו שאיני צריך לה? אמצא-חן בעיני אדני. ולא תשלם לי עתה שום
גמול. אבן עזרא

טז ותב ביומא הוא עשו לארחה לשעיר:

(טז) וישב ביום ההוא עשו לדרבו שעירה:

כ"ג יעברנא אדני. עשו לדרבו. (ב"ר) עשו לדרבו, וארבע מאות איש שהלכו עמו, נשטמו מאצלו אחד אחד.
והיכן פרע להם הקדוש ברוך הוא? בימי דוד, שנאמר (שמואל א ל) "כי אם ארבע מאות איש נער אשר רכבו על
הגמלים".

יז ויעקב נטל לסכות ויבא לה ביתא
ולבעירה עבד מטלן על פן קרא שמא
דאתרא סכות:

(יז) ויעקב נסע ספתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה ספת
על-פן קרא שם-המקום סכות:

כ"ד יעברנא אדני. שמה שם י"ח חדש: קניז, וחרף וקניז, סכות - קניז, בית - חרף, סכות - קניז.

יח ואתא יעקב שלים קרתא דשכם די
בארעא דכנען במיתה מפדן דארם ושרא
לקבל (אפי) קרתא:

(יח) ויבא יעקב שלם עיר שכם אשר בארץ פנען בבאו
מפדן ארם ויחן את-פני העיר:

כ"ה יעברנא אדני. שגופו, שנתרפא מצלעתו. (שבת לג) שלם בממונו, שלא חסר כלום מכל אותו דורו. שלם בתורתו,
שלא שכח תלמודו בבית לבן. עיר שכם. כמו לעיר, וכמוהו (רות א) "עד בואנה בית להם". בבאו מפדן ארם.
כאדם האומר לחברו: יצא פלוני מבין שני אריות ובא שלם, אף כאן: ויבא שלם מפדן ארם, מלבן ומעשו
שנזדווגו לו בדרך. אבן עזרא

יט ויבן ית אחסנת חקלא די פרס תמן
משכנה מידא דבני תמור אבוהי דשכם
במאה חורפן:

(יט) ויבן ית-חלקת השדה אשר נטה-שם אהליו מיד
בני-חמור אבי שכם במאה קשיטה:

כ"ו יעברנא אדני. מעה, אמר רבי עקיבא: 'כשהלכתי לכרפי הים היו קורין למעה, קשיטה'. (תרגומו: 'חורפן', טובים, תריסם
בכל מקום, גגון: "עובר לסוחר").

יד אתנהלה. כמו אתנהל עמם: לאטי. הי"ד
נוסף. או יהיה לשון יחיד מדבר: לרגל
המלאכה. בעבור המקנה שהוא מלאכתי.
והקרוב אלי, כי פרוש המלאכה מה שיוכל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כה עמ' 177)

ויקח את חלקת השדה . . במאה קשיטה (ג, יט) יש לשאל, מדוע נקט הכתוב "מאה קשיטה" (מעה), ולא "חמשה שקלים" (שהרי בשקל יש עשרים מעות). ויש לומר, דהנה לכאורה קשה: לשם מה צריך היה יעקב לקנות את חלקת השדה, והרי היה בדרך לבית אביו, והתעבב בשכם לזמן קצר בלבד? לכן מתרץ הכתוב, שהקניה היתה מתוך חבת ארץ הקדש – מיז עם פניסתו אליה קנה בה חלקת שדה ושלם עליה במאה מטבעות **חשובות**, המשמשות כתקשיטים. **אבן עזרא**

(כ) **וַיַּצַּב־שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:**

כוננים תמן מדבחה ופלה עלוהי קדם אל
אלהא דישראל:

כ"י ויקרא לו אל אלהי ישראל • לא שהמזבח קרוי "אלהי ישראל",

אלא על שם שהיה הקדוש ברוך הוא עמו והצילו, קרא שם המזבח על שם הנס להיות שבחו של מקום נזכר בקריאת השם, כלומר: מי שהוא אל, הוא הקדוש ברוך הוא, הוא לאלהים לי ששמי ישראל. וכן מצינו במשה (שמות יז) "ויקרא שמו ה' נסי", לא שהמזבח קרוי ה', אלא על שם הנס קרא שם המזבח להזכיר שבחו של הקדוש ברוך הוא: ה' הוא נסי'. ורבותינו דרשו שהקדוש ברוך הוא קראו ליעקב 'אל' (מגילה יח), ודברי תורה "וכפטיש בפצץ סלע", מתחלקים לכמה טעמים, ואני לישב פשוטו של מקרא באתי. **אבן עזרא**

♦ יום חמישי ט"ו כסלו ♦

לד (א) וַתֵּצֵא דִינָה בַת־לֵאָה אֲשֶׁר יָלְדָה לְיַעֲקֹב לְרָאוּת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ:

א ונתקת דינה בת לאה די ילידת ליעקב
למחזי בבנת ארעא:

בבנות הארץ:

כ"י בת לאה • ולא בת יעקב, אלא על שם יציאתה נקראת: "בת לאה", שאף היא יצאנית היתה, (כ"ד) שגמר: (לעיל ל) "ותצא לאה לקראתו". (ועליה משלו המשל: כאמה, כבתה) •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לה עמ' 150)

שנאמר ותצא לאה לקראתו (רש"י לד, א) יציאה זו של לאה היתה דבר חיובי, "שהיתה מתאנה ומחזרת להרבות שבטים" (רש"י פס). ויש לומר, שאף יציאת דינה היתה לשם מטרה חיובית: קרוב בנות הארץ והחזרתן למוטב. ותכונה זו ירשה מלאה ולא מיעקב, שהרי יעקב לא רצה שתעסק בפעולות כאלו, שלכן מנע אותה מעשו, אף שהיתה יכולה להחזירו למוטב (רש"י לעיל לב, ג). ומטרה זו התבצעה בסופו של דבר: בני יעקב שבו את בנות שכם ונעשו שפחות בבית בני יעקב, ואכן חזרו למוטב. **אבן עזרא**

(ב) **וַיֵּרָא אֹתָהּ שָׁכֶם בֶּן־חַמּוֹר הַחַוִּי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה:**

ב ונתא תה שכם בר חמור חיואה רבא
דארעא ודבר תה ושכיב תה ועניה:

אתה וישכב אתה ויענה:

כ"י וישכב אתה • בדרכה. ויענה • שלא בדרכה (יזמא ע"ז). **אבן עזרא**

(ג) **וַתִּדְבַק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב וַיַּאֲהֵב אֶת־הַנַּעֲרָה וַיִּדְבַּר עִלְיָב הַנַּעֲרָה:**

ג ונתרעית נפשה בדינה בת יעקב ורחים
ת עולמתא ומליל על לבא דעולמתא:

וידבר על לב הנערה:

כ"י על לב הנערה • דברים המתישבין על הלב: ראי אביך בחלקת שדה קטנה, כמה ממון בזבוז, אני אשיאך ותקנה העיר וכל שדותיה'. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

ולפי דעתי יתכן שהתעבב בעיר שכם שנים רבות, כי דינה לא היתה בת שבע שנים, גם שמעון ולוי קטנים היו:

א ותצא דינה. מעצמה:

ב ויענה. בדרכה, בעבור היתה בתולה:

ג וידבר על לב. שדבר לה דברי רבים ונחומים: {ה} כי טמא. שכם: {יד} חרפה. לדורות. וזה טעם כי נבלה עשה בישראל:

והנכון הוא שכן הוא שם המזבח. וכן מזבח משה, קרא שמו ה' נסי, בעבור הנס שעשה השם במקום ההוא. וכן בשבט השכינה אל ירושלים, תהי נקראת ה' שמה. וכן בעבור שצור השם את יעקב קרא שם המזבח שעבר שם השם, אל אלהי ישראל. והטעם שהוא תזק ותקרי: אלהי ישראל. שהצילו בדרך ובא שלם אל ארץ כנען, כי שם שכם וסכות.

שכא בשלום שלא ארע לו שום מארע, כי עתה יחיל לספר מארע דינה:

יט חלקת השדה. חלק בשדה. והוקיר זה הכתוב להודיע כי מעלה גדולה יש לארץ ישראל. מי שיש לו בה חלק, חשוב הוא כחלק עולם הבא:

כ ויאמר הגאון כי ויקרא לו אל אלהי ישראל. בן פרושו שקרא אל, אל השם.

ד ויאמר שכם לחמור אביו לחמור אביוהי למימר סב לי ית עולמתא הדא לאנתו:

(ד) ויאמר שכם אל-חמור אביו לאמר קח-לי את-הילדה הזאת לאשה:

ה ויעקב שמע ארי סאיב ית דינה ברתה ובנהי הוו עם גיתוהי במקלא ושתיק יעקב עד מיתיהון:

(ה) ויעקב שמע פי טמא את-דינה בתו ובניו היו את-מקנהו בשדה והחרש יעקב עד-באם:

ו ונפק חמור אביוהי דשכם לות יעקב למלא עמה:

(ו) ויצא חמור אבי-שכם אל-יעקב לדבר אתו:

ז ובני יעקב עלו מן חקלא פד שמעו ואתנסיסו גבריא ותקוף להון לחדא ארי קלנא עבד בישראל למשכב עם פת יעקב וכן לא כשר לאתעבדא:

(ז) ובני יעקב באו מן-השדה בשמעם ויתעצבו האנשים ויחר להם מאד פי נבלה עשה בישראל לשכב את-בת-יעקב וכן לא יעשה:

כ"י - וכן לא יעשה. לענות את הבתולות, שהאמות גדרו עצמן מן העריות על ידי המבול (כ"י).

ח ומליל חמור עמהון למימר שכם ברי אתרעיא נפשה בברתכון הבו כען יתה לה לאנתו:

(ח) וידבר חמור אתם לאמר שכם בני חשקה נפשך בבתכם תנו נא אתה לו לאשה:

כ"א - חשקה. חפצה:

ט ותתמתנון בנא בנתיכון תתנון לנא ונת בנתנא תסבון לכון:

(ט) והתחתנו אתנו בנתיכם תתנו-לנו ואת-בנותינו תקחו לכם:

י ועמנא תתבון וארעא תהי קדמיכון תיבו ועבידו בה סחורתא ואחסינו בה:

(י) ואתנו תשבו והארץ תהיה לפניכם שבו וסחרוה והאחזו בה:

יא ויאמר שכם לאבוקא ולאחיקא אשכח רחמין בעיניכון ודי תימרונ לי אתן:

(יא) ויאמר שכם אל-אביה ואל-אחיה אמצא-חן בעיניכם ואשר תאמרו אלי אתן:

יב אסגו עלי לחדא מוהרין ומתנון ואתן כמא די תימרונ לי והבו לי ית עולמתא לאנתו:

(יב) הרבו עלי מאד מהר ומתן ואתנה באשר תאמרו אלי ותנו-לי את-הנערה לאשה:

כ"ב - מהר. כתבה (בראשית רבה).

יג ואתיבו בני יעקב ית שכם ונת חמור אביוהי בחקמתא ומלילו די סאב ית דינה אחקתהון:

(יג) ויענו בני-יעקב את-שכם ואת-חמור אביו במרמה וידברו אשר טמא את דינה אחתם:

כ"ג - במרמה. בחכמה. אשר טמא. הכתוב אומר שלא הייתה רמיה, שהרי טמא את דינה אחותם (כ"ג).

יד ויאמרו להון לא נכול למעבד פתגמא הדיו למשן ית אחקתא לגבר די-ליה ערלתא ארי חסודא היא לנא:

(יד) ויאמרו אליהם לא נוכל לעשות הדבר הזה לתת את-אחתנו לאיש אשר-לו ערלה פי-חרפה הוא לנו:

אבן עזרא על התורה

וטעם וידברו אשר טמא. וידברו את שכם אשר טמא אחותם, כי מצאנו דברו לשלום, כמו דבר לו. או טעם אשר פי ענו במרמה, בעבור אשר טמא: אשר לו ערלה. ערלת בשר. וטעמו דבר שיכבד. וכן צרל שפתים. פי ערלה אונם. בעבור הנוסף. והאומרים שהשם אמר לחדא מוהרין ומתנון ואתן כמא די תימרונ לי והבו לי ית עולמתא לאנתו: למה נחטף דבר בראו השם, גם השבור יוכיח: לאבוקא ולאחיקא תמיים, ובהמולו הנה הוא חסר. הדבר הפוך. והנה הבתמות יוכיחו: ואם אמרו למשן ית אחקתא לגבר די-ליה ערלתא ארי חסודא היא לנא: למה נחטף דבר בראו השם, גם השבור יוכיח:

כ"ז"י ◀ חֲרָפָה הוּא • שָׁמַץ פְּסוּל הוּא אֲצִלְנוּ, הִבָּא לְחָרָף חִבְרוּ הוּא אוֹמֵר לוֹ: 'עָרַל אֶתְהָ, אוּ 'כֵן עָרַל'. "חֲרָפָה", בְּכָל מְקוֹם, גְּדוּף.

(טו) אַדְּ-בִזּוֹת גֵּאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְמוֹנוּ לְהַמּוֹל לָכֶם
פְּלִיזְכָר:
טו בְּרַם בְּדָא נִתְפַס לְכוּן אִם תְּהוּוֹן כְּתַתְנָא
לְמַגְזֵר לְכוּן כָּל דְּכוּרָא:

כ"ז"י ◀ גֵּאוֹת לָכֶם • נִתְרַצָּה לָכֶם, לְשׁוֹן: (מלכים ב יב) "וַיֵּאָדְרוּ הַכֹּהֲנִים" (ביהו"דע).
לְהַמּוֹל • לְהִיּוֹת נְמוּל, אֵינּוּ לְשׁוֹן לְפַעַל,
אֵלָא לְשׁוֹן לְהַפְעִיל.

(טז) וְנִתְּנוּ אֶת-בְּנֵינֵינוּ לָכֶם וְאֶת-בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ-לָנוּ וַיֵּשְׁבֵנוּ
אִתְכֶם וְהִינּוּ לְעַם אֶחָד:
טז וְנִתְּנוּ יְת בְּנִתְנָא לְכוּן וְיֵת בְּנִתְיִכוּן נִסְב
לְנָא וְנִתּוּב עִמְכוּן וְנִהֵי לְעַמָּא חָד:

כ"ז"י ◀ וְנִתְּנוּ • נו"ן שְׂנִיָּה מְדַגְּשֶׁת, לְפִי שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּמְקוֹם שְׂפִי נוּי"ן: 'וְנִתְּנוּ'. וְאֶת-בְּנֵיתֵיכֶם נִקְחָ-לָנוּ • אֶתְהָ מוֹצֵא בְּתַנָּא שְׁאֲמַר חֲמוּר לְעַקְב וּבִתְּשׁוּבַת בְּנֵי יַעֲקֹב לְחֲמוּר, שִׁתְּלוּ הַחֲשִׁיבוֹת בְּכַנֵּי יַעֲקֹב לְיִקְח בְּנוֹת שְׂכָם אֶת שְׂיִבְחָרוּ לָהֶם, וּבְנוֹתֵיהֶם יִתְּנוּ לָהֶם, לְפִי דְעַתָּה, דְּכִתִּיב: "וְנִתְּנוּ אֶת בְּנוֹתֵינוּ", לְפִי דְעַתְּנּוּ, "וְאֶת בְּנוֹתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ", כְּכַל אֲשֶׁר נִחְפֵץ. וּכְשֶׁדְּבָרוֹ חֲמוּר וּשְׂכָם בְּנוֹ אֵל יוֹשְׁבֵי עִירָם הִפְכוּ הַדְּבָרִים: "אֶת בְּנוֹתֵיכֶם נִקְחָ לָנוּ לְנָשִׁים, וְאֶת בְּנוֹתֵינוּ נִתְּנוּ לָהֶם", כְּדִי לְרַצּוֹתָם, שְׂיֵאָדְרוּ, לְהַמּוֹל.

(יז) וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ לְהַמּוֹל וְלִקְחָנוּ אֶת-בְּתוּלֵנוּ
וְהִלְכָנוּ: אֲבָן עוּרָא
יז וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לְמַגְזֵר מַגְנָא לְמַגְזֵר וְיִדְבַר יְת
בְּרַתְנָא וְגַזִּיל:

(יח) וַיֵּיטְבוּ דְבַרְיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוּר וּבְעֵינֵי שְׂכָם בֶּן-חֲמוּר:
(יט) וְלֹא-אַחַר הַנְּעוּר לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר בֵּי חַפְזָא בְּבִתְ-יַעֲקֹב
וְהוּא נִכְפָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו: אֲבָן עוּרָא
יח וַיִּשְׁפְּרוּ פִתְגָמֵיהוֹן בְּעֵינֵי חֲמוּר וּבְעֵינֵי חֲמוּר וּבְעֵינֵי
שְׂכָם בֶּן חֲמוּר:
יט וְלֹא אַחֲרֵי עוֹלִימָא לְמַעַבְד פִּתְגָמָא אַרְי
אַתְרֵיעִי בְּבִת יַעֲקֹב וְהוּא יִקְרִי מִכָּל בֵּית
אָבוּהִי:

(כ) וַיָּבֵא חֲמוּר וּשְׂכָם בְּנוֹ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל-אֲנָשֵׁי
עִירָם לֵאמֹר:
כ וַיָּבֵא חֲמוּר וּשְׂכָם בְּנוֹ אֶל-שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל-אֲנָשֵׁי
עִירָם לֵאמֹר:

(כא) הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיֵּשְׁבוּ בְּאַרְצָא
וַיִּסְחָרוּ אִתְהָ וְהָאֲרָץ הִנְּהָ רַחֲבַת-יָדַיִם לְפָנֵיהֶם אֶת-בְּנֵיתֵיכֶם
נִקְחָ-לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת-בְּנֵיתֵינוּ נִתְּנוּ לָהֶם:
כא גְּבַרְיָא הָאֵלִין שְׁלָמִין אֲנוּן עִמְנָא וַיִּתְּבוּן
בְּאַרְעָא וַיַּעֲבְדוּן בֵּיה סְחוּרְתָא וְאַרְעָא הָא
פְּתוּיִת יָדִין קְדַמֵּיהוֹן יְת בְּנֵיתֵיהוֹן נִסְב לְנָא
לְנָשִׁין וְיֵת בְּנֵיתֵנָא נִתְּנוּ לְהוֹן:

כ"ז"י ◀ שְׁלָמִים • בְּשִׁלּוּם וּבְכָל שְׁלָם. וְהָאֲרָץ הִנְּהָ רַחֲבַת-יָדַיִם • פְּאָדָם שְׂיָדוֹ רַחְבָּה וְחִתְּרִינִת, כְּלוּמַר: אֵל תִּפְסִידוּ
כְּלוּם, פְּרַקְמִטִּיא חֲרָבָה בְּאָה לְכָאן וְאֵין לָה קוּנִים. אֲבָן עוּרָא

(כב) אַדְּ-בִזּוֹת יֵאָדְרוּ לָנוּ הַאֲנָשִׁים לְשִׁבַת אֲתָנוּ לְהִיּוֹת
לְעַם אֶחָד בְּהַמּוֹל לָנוּ פְּלִיזְכָר כַּאֲשֶׁר הֵם נְמוּלִים:
כב בְּרַם בְּדָא יִתְפַסּוּן לְנָא גּוֹבְרִיָא לְמַתְב
עִמְנָא לְמַהוּי לְעַמָּא חָד לְמַגְזֵר לְנָא כָּל
דְּכוּרָא כְּמָא דִּי אֲנוּן גְּזִירִין:

כ"ז"י ◀ בְּהַמּוֹל • בְּהִיּוֹת נְמוּל. אֲבָן עוּרָא

אֲבָן עוּרָא עַל הַתּוּרָה

יז אֶת בְּתוּלָתוֹ בְּעִבּוּר הִיּוֹתָה קִטְנָה. וְהֵם הִיוּ
מְדַבְּרִים בְּעִבּוּר אָבִיהֶם:
יט וְלֹא אַחֲרֵי. אֵינְנוּ בְּדַקְדוּק כְּמוֹ וְאַחֲרֵי עַד
עֲתָה, רַק מִן הַבְּנֵין הַפְּכָד הַדְּגוּשׁ. וְהוּא פַעַל
עָבַר, עַל מִשְׁקַל בְּרַף נְבוֹת:
כא שְׁלָמִים הֵם. בְּשִׁלּוּם: רַחֲבַת יָדַיִם.
מְקוּמוֹת. כְּמוֹ וְיָד תִּהְיֶה לָךְ:
כב יֵאָדְרוּ. מְגֻזְרֵת כִּי לָךְ יֵאָדְרָה. וְהִנֵּחַ הַנְּעֻלָם

אֲחֵר הָאוֹת הַמְּשֻׁרַת תַּחַת פֿ"א הַפְּעַל: בְּהַמּוֹל.
מְפָרֵשׁ. וְהִנְּהָ הֵם חֲשָׁבוּ רַעְיָה עַל יַעֲקֹב וּבְנָיו
שְׁאֲמָרוּ מְקַנְיָהֶם וּקְנִינָם:

כג ג'יתיהון וקנינהון וכל בעירהון הלא
דילנא אנון ברם נחפס להון ויתיבון עמנא :

בג) מִקְנֵהֶם וּקְנִינֵם וְכָל־בְּהֵמָתָם הֲלוֹא לָנוּ הֵם אֶךְ נֵאוֹתָהּ
לָהֶם וַיֵּשְׁבוּ אֹתָנוּ:

כז"י אף גאונה להם • לדבר זה, ועל ידי כן ישובו אתנו.

כד וקבילו מן תמור ומן שקם ברה כל נפקי
תרע קרתה וגזרו כל דכורא כל נפקי תרע
קרתה :

כד) וַיִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲמוֹר וְאֶל־שָׁכֶם בְּנוֹ פְּלִיזְצִי שַׁעַר עִירוֹ
וַיִּמְלֹוּ פְּלִזְזָר פְּלִזְצִי שַׁעַר עִירוֹ:

כה ויהוה ביומא תליתאה פד תקיפו עליהון
כאביהון ונסיבו תרין בני יעקב שמעון ולוי
אחי דינה גבר חרבה ועלו על קרתא
דיתבון לרחצון וקטלו כל דכורא :

כה) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בַּהֵיוֹתָם פְּאֻזִּים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־
יַעֲקֹב שְׁמֵעוֹן וְלוֹי אֶחָי דִּינָה אִישׁ חֲרָבוֹ וַיָּבֵאוּ עַל־הָעִיר
בַּטַּח וַיַּהַרְגוּ פְּלִזְזָר:

כז"י שני בני יעקב • בניו היו, ואף על פי כן נהגו עצמן שמעון ולוי כשאר אנשים שאינם בניו, שלא נטלו
עצה הימנו (בי"ב). אחי דינה • לפי שמסרו עצמן עליה נקראו אחיה. בטח • שהיו כואבים. ומדרש אגדה: בטוחים
היו על כחו של זקן (בי"ב).

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק טו, עמוד 289 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

קיום המצות באפן דלמעלה מהדעת

ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי . . איש חרבו (לד, כה)

בני י"ג שנה היו (בראשית רבה פרשה פ)

מזה שנקראו שמעון ולוי כשהיו בני י"ג שנה בשם "איש" שהוא לשון גדלות, וכמו שכתוב (שמות ב, יד) "מי שמך לאיש", למדו
ש"כן שלש עשרה למצות". דבגיל שלש עשרה נחשב האדם ל"גדול" בשכלו ותכונותיו ומחזיב במצות (עין רש"י נזיר כט, ב'דבור
המתחיל' ורבי יוסי' רש"י ורבי עובדיה מברסנווא, אבות פ'ק ה משנה כא. ועוד).

ויש לתמוה, דלכאורה הרי זה פעין תרתי דסתרי, דמצד אחד למדו מפסוק זה שבגיל י"ג שנה מתחבים במצות, והינו שבגיל זה
נחשב האדם לבר דעת ובר חויבא. ומצד שני, זה ש"ויקחו איש חרבו.. ויהרגו כל זכר" מורה שלא פעלו על-פי הדעת, ורק גדל
פעם על מה שעשה שקם גרם למעשה זה?
ויש לומר דבזה רמזו הוראה יסודית בעבודת האדם לקונו:

אף ש"ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו" (לשון הרמב"ם סוף הלכות מעילה), הינו שצריך
להבין במוחו ושכלו את מצות התורה, ולכן למדו זמן חייב המצות מלשון "איש" המורה על גדלות השכל, מכל-מקום יסוד
ושרש עבודת ה' אינו הבנת השכל, אלא קבלת על מלכות שמים. דאף אם אינו מבין את משפטי התורה, עליו לקיימם מפני
צווי הבורא ותרבו. וזהו שלמדו זמן חייב המצות מ"ויקחו איש חרבו", דכשהגיעו שמעון ולוי לחייב מצות, התחילו מיד בעבודת
ה' באפן של מסירות נפש שלמעלה מהדעת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ 'רשימות' חוברת כא. יעוין שם בארוכה - מתוך 'לקראת שבת)

בההיא שעתא בני י"ג שנה הוו

ויקחו שני בני יעקב שמעון ולוי . . איש חרבו (לד, כה)

גמירי שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג שנה הוו, והרופה לחשב יצא ויחשב (רש"י 'דבור המתחיל' ורבי יוסי, נזיר כט, ב).
יש לבאר החשבון שלוי היה באותו זמן בן י"ג שנה, דהוא מדק מיום ליום:

דהנה משלקח יעקב את לאה עד המארע ד"ויקחו איש חרבו" עברו י"ד שנים וששה חדשים וכ' יום.
דלאחר שנשא את לאה, חפה ז' ימים ונשא את רחל, ואחר-כך עבד שבע שנים ברחל, ועוד שש שנים ללבן. הרי י"ג שנים וז'
ימים.

אחר-כך ברח מלבן ז' ימים (ראה רש"י ויצא לא, כג), לן לילה אחד במעבר יבק (ראה פרשתנו לב, כב"ג), ונסע לסכות ושקה שם י"ח
חדשים (ראה רש"י פרשתנו לג, יז), הרי לנו י"ד שנים, ו' חדשים וט"ו יום.

הגיע לשכם בערב שבת קדש (ראה רש"י פרשתנו שם, יח) ואם-כן נותר מחוץ לעיר גם ביום השבת, ביום הראשון יצאה דינה ולקחה
שכם, ו"ביום השלישי בהיותם כואבים" לקחו שמעון ולוי איש חרבו, הרי לנו י"ד שנים, ו' חדשים וכ' יום.

והנה משלקח יעקב את לאה עד שנולד לוי עברו שנה אחת, ו' חדשים וכ' יום. דהרי: א. ראובן נולד מביאה ראשונה (עין רש"י
ויחי מט, ג 'היא טפה ראשונה שלוי'). ב. איתא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"ו) "מזו חדשים ילדה לאה את בנינה", ואמרו חכמינו ז"ל

שיעור יומי ליום חמישי ט"ו כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת וישלח

ראש השנה יא, א) "יולדת לשבעה יולדת למקוטעין", והיגו ו' חדשים וב' ימים (עיינין שם בתוספות 'דבור המתחיל' אלא "טבלה נמי בליל ה' דחג, ואפשר דילדה ביום אחרון של פסח").

ונמצא דזמן עבור ראובן שמעון ולוי, ה'ה ו' חדשים וב' ימים לכל אחד, כנ"ל. הרי לנו י"ח חדשים וו' ימים. הוסף שבועים לטמאת לידה דראובן ושמעון, הרי לנו שנה אחת ו' חדשים וכ' יום, ואז נולד לוי.

ונמצא ד"ביום השלישי בהיותם כואבים", נתמלאו ללוי י"ג שנה בדיוק, ומיום ליום. **אבן עזרא**

(כו) וְאֶת־חֲמוֹר וְאֶת־שָׁכֶם בְּנוֹ הַרְגוּ לְפִי־חַרְבַּ וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ:
כו ונת חמור ונת שכם ברה קטלו לפתגם דחרב ודברו ית דינה מבית שכם ונפקו:

(כז) בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיִּבְזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טָמְאוּ אֹחֹתָם:
כו בני יעקב עלו לחלצא קטיליא ובוזו קרתא די סאיבו ארתהון:

כז"ע על-החללים • לפשט החללים, וכן תרגם אונקלוס: 'לחלצא קטיליא'.

(כח) אֶת־צֹאֲנֵם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת־אֲשֶׁר־בְּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ:
כח נת צנהון ונת תורהון ונת חמריהון ונת די בקרתא ונת די בחקלא בזו:

(כט) וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִיזוּ וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר בַּבַּיִת:
כט ונת כל נכסיהון ונת כל טפלהון ונת נשיהון שבו ובוזו ונת כל די בביתא:

כט"א חילים • ממונם, וכן: "עשה לי את החיל הזה", (במדבר כד) "וישראל עשה חיל", (תהלים מט) "ועזבו לאחרים חילים". שבו • לשון שבחה, לפיכך, טעמו מלרע. **אבן עזרא**

(ל) וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שְׁמֵעוֹן וְאֶל־לוֹי עֲכַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְאִישְׁנִי בִישָׁב הָאָרֶץ כַּכֵּנְעֲנִי וּבְפָרוֹי וְאֲנִי מִתִּי מִסֹּפֶר וְנֹאסְפוּ עָלַי וְהַכּוֹנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי:
ל ואמר יעקב לשמעון וללוי עכרתון ותי למתן דכבו ביננא ובין תבאי ארעא ככנענאה ובפרזאה ונאנא עם דמננן ויתכנשון עלוי ויקתנוני ואשהצי אנא ונאנש ביתי:

כ"א עכרתם • לשון מים עכורים, אין דעתי צלולה עכשו. ואגדה: צלולה היתה הקבית, ועכרתם אותה (תנחומא). מסרת היתה ביד כנענים שיפלו ביד בני יעקב, אלא שהיו אומרים: 'עד אשר תפרה ונחלת את הארץ'. לפיכך, היו שותקין. מתי מספר • אנשים מועטים. **אבן עזרא**

(לא) וַיֹּאמְרוּ הַכּוֹזֵנִי יַעֲשֶׂה אֶת־אֹחֹתָנוּ:
כ"א הכוזנה • הפקר. את-אחותנו • ית אחתנא (הביא התרגום על מלת אחותינו

שהוא נראה מתוך הפסוק בלשון רבים מדכתיב כאן אחותינו מלא כיו"ד (ובכל הספרים שלנו כתיב חסר יו"ד) מה שאין כן גבי רבקה אחותנו את היי לאלפי רבכה שם חסר יו"ד ולכן מפרש שכאן הוא לשון רבים וקא על כל נשי ישראל אחותיהם הכוזנה יעשה ולכן מביא רש"י התרגום שמתרגם ית אחתנא כאן כמו להלן להורות שהוא לשון יחיד ודו"ק) • **אבן עזרא**

(א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל וְשִׁבְשָׁם וְעִשָׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנְּרָאָה אֵלֶיךָ בְּבָרְחָךְ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אַחִיךָ:
א ואמר יי ליעקב קום סק לבית אל ותיב תמן ועבד תמן מדבחא לאלהא דאתגלי לך כמערקך מן קדם עשו אחוך:

כ"א קום עלה • (תנחומא): לפי שאחרת בדרך, נענשת וקא לך זאת מבתך.

אבן עזרא על התורה

כה ביום השלישי. שלישי לעולם קשה, שהוא חצי המרבע. וזה המעשה אשר עשו שמעון ולוי, לדעת אחיהם עשו. דכתוב במרמה, ובני יעקב הם בלם. ותרה אף יעקב על שמעון ולוי, בעבור שהם הרגו אנשי כהן ואת כל אשר בבת חמור או בבית שכם: ל מתי מספר. מתי כמו אנשים, ודבר שספר הוא מעט. על כן טעה רבי אהרן הפהן ראש

כואמר יעקב לאנש ביתה ולכל די עמה
אעדו ית טעות עממא די בניכון ואדכו
ושנו כסותכון:

כ"י הגבר • שיש בידכם משלל של שקם. והטהרו • מעבודת כוכבים. והחליפו שמלתיכם • שמה יש בידכם כסות של עבודת כוכבים. אבן עזרא

ג ונקום ונסק לבית אל ואעבד תמן מדבחה
לאלקא דקבל צלותי ביומא דעקתי והנה
מימרה בסעדי בארעה די אזלית:

ד ויהבו לייעקב ית כל טעות עממא די
בידיהון וית קדשיא די באדניהון וטמר
תהון יעקב תחות פטמא די עם שקם:

(ב) ויאמר יעקב אל-ביתו ואל כל-אשר עמו הסרו את-
אלהי הגבר אשר בתככם והטהרו והחליפו שמלתיכם:

(ג) ונקומה ונעלה בית-אל ואעשה-שם מזבח לאל הענה
אתי ביום צרתי ויהי עמדי בדרך אשר הלכתי:

(ד) ויתנו אל-יעקב את כל-אלהי הגבר אשר בידם
ואת-הנזמים אשר באזניהם ויטמן אתם יעקב תחת
האלה אשר עם-שקם:

כ"י הגאה • מין אילן סרק. עם-שקם • אצל שקם:

ה וינטלו והנת דחלא דיי על עממא די
פקרוי סחרניהון ולא רדפו בטר בני יעקב:

(ה) ויפגעו ויהיו חתת אלהים על-הערים אשר סביבותיהם
ולא רדפו אחרי בני יעקב:

כ"י חמת • פחד. אבן עזרא

ו ואתא יעקב ללוי די בארעה דכנען היא
בית אל הוא וכל עמא די עמה:

(ו) ויבא יעקב לויזה אשר בארץ כנען הוא בית-אל הוא
וכל-העם אשר-עמו:

ז ובנא תמן מדבחה וקרא לאתרא אל בית
אל ארי תמן אתגלי לה יי במערה מן קדם
אחיה:

(ז) ויבן שם מזבח ויקרא למקום אל בית-אל פי שם
נגלו אליו האלהים בברחו מפני אחיו:

כ"י אל בית-אל • הקדוש ברוך הוא, בבית-אל, גלוי שכינתו בבית אל. יש תבה חסרה ביי"ת המשמשת בראשה,
כמו: (שמואל ב ט) "הנה-הוא בית מכיר בן-עמיאל", כמו בבית מכיר. (לעיל כד) "בית אביך", כמו בבית אביך. נגלו
אליו האלהים • במקומות הרבה יש שם אלהות ואדנות בלשון רבים, כמו: (לקמן לו) "אדני יוסף", (שמות כב) "אם
בעליו עמו", ולא נאמר: 'בעלו', וכן אלהות שהוא לשון שופט ומרות נזכר בלשון רבים, אבל אחד מכל שאר
השמות לא תמצא בלשון רבים. אבן עזרא

ח וימית דבורה מנקה דרבה ואחקבת
מלרע לבית אל בשפולי מישרא וקרא
שמה מישר בכיתא:

(ח) ותמת דברה מינקת רבקה ותקבר מתחת לבית-אל
תחת האלון ויקרא שמו אלון בכות:

כ"י ותמת דברה • מה ענין דבורה בבית יעקב? אלא לפי שאמרה רבקה ליעקב: "ושלחתי ולקחתיך משם",
שלחה דבורה אצלו לפדן ארם לצאת משם, ומתה בדרך. מדברי רבי משה הדרשן למדתיה. מתחת לבית-אל •
העיר יושבת בהר ונקברה בגלי ההר. תחת האלון • בשפולי מישרא, שהיה מישור מלמעלה בשפוע ההר,
והקבורה מלמטה, ומישור של בית-אל היו קורין לו "אלון". ואגדה: נתבשר שם באבל שני, שהגד לו על אמו
שמתה (כ"ח). ואלון בלשון יוני אבל. (צ"ל אחר. וכן איתא ברשי" תהלים ק"ט) ולפיכך, (ספרים אחרים: ולפי ש) העלימו את יום מותה,
שלא יקללו הגריות הכרס שיצא ממנו עשו, אף הכתוב לא פרסמה.

ב הסירו את אלהי הגבר. חלילה חלילה
שישכב הנביא עם עובדת אלהי גבר. ופרשו
תמצאנו בפרשת וילך משה: והטהרו. שירחצו
הגוף: והחליפו שמלותיכם. מהמקום הזה
נלמד שחייב כל ישראל באשר ילך להתפלל
למקום קבוע, להיות גופו נקי ומלבושיו נקיים:
ה דגשות תי"ו חמת. להתפלע תי"ו:
ז וטעם פי שם נגלו אליו האלהים.
המלאכים, כמו והנה מלאכי אלהים:

(ט) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל-יַעֲקֹב עוֹד בְּבֹאוֹ מִפְּנֵי אַרְם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ:
ט וַאֲתַגְּלִי יִי לַיַּעֲקֹב עוֹד בְּמִיתוּהִי מִפְּנֵי אַרְם וַיְבָרֶךְ יְתָה:

טז"א < עוד • פעם שני במקום הזה, אחד בלכתו ואחד בשובו. ויברך אתו • ברפת אבלים (כ"ה).

(י) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים שְׁמֹךְ יַעֲקֹב לֹא-יִקְרָא שְׁמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם-יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֹךְ וַיִּקְרָא אֶת-שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:
טז"א < לא יקרא שמך עוד יעקב • לשון אדם הבא במארב ועקבה, אלא לשון שר ונגיד. אבן עזרא

(יא) וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׁדֵי פְרָה וְרִבְהָ גֹי וקְהֵל גֹּיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ:
יא וַאֲמַר לַהּ יִי אָנָּה אֵל שְׁדֵי פוֹשׁ וּסְגִי עַם וּבְנֵשֶׁת שְׁבֻטִין יְהֵא מִנְּךָ וּמְלָכִין דְּשִׁלְטִין בְּעַמְמֵינָא מִנְּךָ יִפְקִין:

טז"ב < אני אל שדי • שאני פדאי לברך, שהברכות שלי. פרה ורבה • על שם שעדין לא נולד בנימין, ואף על פי שפבר נתעברה ממנו. גוי • בנימין. גוים • (כ"ה) מנשה ואפרים, שעתידים לצאת מיוסף והם במגן השבטים. ומלכים • (כ"ה) שאול ואיש בשת, שהיו משבט בנימין שעדין לא נולד. (ופסוק זה נרשו אבנר כשהמלך איש בשת ואף השבטים דרשוהו וקרבו בנימין, דכתיב: (שופטים כא) "איש ממנו לא יתן את בתו לבנימין לאשה", וסורו ואמרו: אלמלא היה עולה מן השבטים, לא היה הקדוש ברוך הוא אומר ליעקב: "ומלכים מחלצוך יצאו"). גוי וקהל גוים • שגוים עתידים בניו ליעשות במגן הגוים שהם שבועים אמות, וכן כל הסנהדרין שבועים. דבר אחר: שעתידים בניו להקריב בשעת אסור הבמות כגוים עובדי כוכבים, בימי אליהו (ברש"י יטו). אבן עזרא

♦ יום שישי ט"ז כסלו ♦

(יב) וְאֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְזֶרְעֶךָ אֶחְרִיד אֶתְּךָ אֶת-הָאָרֶץ:
יב וְיֵת אֶרְעָא דִּי יְהִבִּית לְאַבְרָהָם וּלְיִצְחָק לָךְ אֶתְנַנֶּה וּלְבְנֵיךָ בְּתֵרַךְ אֶתְּךָ יֵת אֶרְעָא:

(יג) וַיַּעַל מַעֲלִיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ:
יג וַאֲסַפְלַק מַעֲלוֹהִי יִקְרָא דִּי בְּאֶתְרָא דִּי מְלִיל עַמָּה:
טז"ג < במקום אשר-דבר אתו • איני יודע מה מלמדנו.

(יד) וַיַּצַּב יַעֲקֹב מַצְבֵּה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר-דָּבַר אֹתוֹ מַצְבֵּת אָבִן וַיִּסֹּד עָלֶיהָ נֶסֶד וַיִּצַק עָלֶיהָ שָׁמֶן:
יד וַאֲקִים יַעֲקֹב קִמְתָא בְּאֶתְרָא דִּי מְלִיל עַמָּה קִמְתָא אָבְנָא וַאֲסִיד עָלֶיהָ נְסוּכִין וַאֲרִיק עָלֶיהָ מְשָׁחָא:

(טו) וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת-שֵׁם הַמָּקוֹם אֲשֶׁר דָּבַר אֹתוֹ שֵׁם אֱלֹהִים בֵּית-אֵל:
טו וַיִּקְרָא יַעֲקֹב יֵת שְׁמָא דְּאֶתְרָא דִּי מְלִיל עַמָּה תִּמְן יִי בֵּית אֵל:

(טז) וַיִּסְעוּ מִבֵּית אֵל וַיְהִי-עוֹד בְּכַרְת־הָאָרֶץ לְבֹא אֶפְרָתָה וַתֵּלֶד רָחֵל וַתִּקְשׁ בְּלִדְתָּהּ:
טז וַנְּטִלוּ מִבֵּית אֵל וַהֲוֵה עוֹד כְּרֹבַת אֶרְעָא לְמִיעַל לְאֶפְרַת וּלְיִלִּידַת רָחֵל וְקִשְׁיַתָּה בְּמִילְדָּה:

טז"ד < כבדת הארץ • מנחם פרש לשון כביר, רבוי, מהלך רב. ואגדה: בזמן שהארץ חלולה ומגנבת ככברה, (כ"ה) שהניר מצוי, הסתו עבר והשרב עדין לא בא. ואין זה פשוטו של מקרא, שהרי בנעמן מצוינו: (מלכים ב ה) "וילך מאתו כבדת ארץ". ואומר אני, שהוא שם מדת קרקע, כמו מהלך פרסה או יותר, כמו שאתה אומר: 'צמד כרם', 'חלקת שדה', כך במהלך אדם נתן שם מדה (קרקע כמו: 'מהלך מיל') כבדת ארץ. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

י לא יקרא שמך עוד יעקב. לכוו כי גם ישראל:
יא פרה ורבה. ברכה כמעשה בראשית:
יב ויתכן להיות פרוש ויצב. וקבר הציב
מהונו לכבוד השם, למי שהיה בדור ראוי לקחתו:
טז כבדת הארץ. יתכן להיות הפ"ף לדמות ויתיה ברת מדת המלך. ואין רע לו במקרא:
בפעם הראשונה. או עשה בן פעם שנית. והראשון קרוב אלי: ונסף עליה נסד. מים או זין. והשעם שרמץ אותה. ואחר בן צק עליה שמן. ובבית אל שלם נרדו ונתן מעשר

שיעור יומי ליום שישי ט"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום – לה – פרשת וישלח עג

(ח) וַיְהִי בְהִקְשָׁתָהּ בְּלִדְתָהּ וַתֹּאמֶר לָהּ הַמַּיִלֶדֶת אֶל־תִּירְאִי כִּי־גַם־זֶה לָךְ בֵּן׃
יז והיה בקשיותה במילדה ואמרת לה קימת לא תדחלי ארי אף דין ליד בר:

ח"י פייגם-זה • נוסף לך על יוסף. ורבותינו דרשו: עם כל שבט נולדה תאומה, ועם בנימין נולדה תאומה יתרה. אבן עזרא

(יח) וַיְהִי בְצֵאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה וַתִּקְרָא שְׁמוֹ בֶן־אוֹנִי וְאָבִיו קָרָא־לוֹ בְּנִימִין׃
יח והיה במפק נפשה ארי מיתת (ניי מיתא) וקרת שמה בר דני ואבוהי קרא לה בנימין:

ח"י פייגם-אוי • בן צערי. בנימין • נראה בעיני, לפי שהוא לבדו נולד בארץ כנען שהיא בנגב, כשאדם בא מארם נהרים, כמו שנאמר: "בנגב בארץ כנען", "הלוד ונסוע הנגבה". בנימין • בן ימין, לשון (תהלים פט) "צפון וימין אמה בראתם", לפיכך הוא מלא (דבר אחר: בנימין, בן ימים, שנולד לעת זקנתו, ונקטב בנ"ן, כמו: (דניאל יב) "לכן תימין") • אבן עזרא

(יט) וַתָּמָת רָחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אֶפְרָתָה הִוא בֵּית לָחֶם׃
יט ומיתת רחל ואתקברת בארץ אפרת היא בית לחם:

(כ) וַיַּצֵּב יַעֲקֹב מַצֵּבָה עַל־קְבֻרָתָהּ הִוא מַצֵּבַת קְבֻרַת־רָחֵל עַד־הַיּוֹם׃ אבן עזרא
כ ואקים יעקב קמתא על קברתה היא קמת קברתא דרחל עד יומא דין:

(כא) וַיַּסֵּעַ יִשְׂרָאֵל וַיֵּט אֶהְלֶה מֵהַלְאָה לְמַגְדֵּל־עֵדֶר׃
כא ונטל ישראל ופרס משכנה מלהלא למגדלא דעדר:

(כב) וַיְהִי בְשֹׁכֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהוּא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת־בְּלֵהָהּ פִּילֶגֶשׁ אִבּוֹ וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל כִּי וַיְהִי כִּנְי־יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר׃
כב והיה בשכן ישראל בארץ ההוא וילך ראובן וישכב את-בלהה פילגש אביו וישמע ישראל פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר:

ח"י פייגם-אוי • עד שלא בא לחברון אצל יצחק, ארעוהו כל אלה. וישכב • (שבת נח) מתוך שבלבל משכבו, מעלה עליו הפתוב כאלו שכבה. ולמה בלבל וחלל יצועיו? שכשמתה רחל, נטל יעקב משתו שהיתה נתונה תדיר באהל רחל ולא בשאר אהלים, ונתנה באהל בלהה. בא ראובן ותבע עלבון אמו, אמר: 'אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי? לכה בלבל. ויהיו בני-יעקב שנים עשר • מתחיל לענן ראשון, משנולד בנימין נשלמה המטה, ומעתה ראויים להמנות, ומנאן. ורבותינו דרשו: 'ללמדנו בא, שפלן שוין וכלן צדיקים, שלא חטא ראובן'. אבן עזרא

(כג) בְּנֵי לֵאָה בְּכוֹר יַעֲקֹב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלֵוִי וַיְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁנָה וַיְזַבְלוֹן׃
כג בני לאה בוכר יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר וזבלון:

ח"י פייגם-אוי • אפלו בשעת הקלקלה, קראו בכור. בכור יעקב • בכור לנחלה, בכור לעבודה, בכור למנין. ולא נתנה בכורה ליוסף אלא לענן השבטים, שנעשה לשני שבטים.

(כד) בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף וּבְנִימִין׃
כד בני רחל יוסף ובנימין:

(כה) וּבְנֵי בְלֵהָהּ שְׁפָתַת רָחֵל דִּן וְנַפְתָּלִי׃
כה ובני בלהה שפחת רחל דן ונפתלי:

אבן עזרא על התורה

יז בהקשותה. מהבנין הפבר הנוסף. והשעם, יח בן אוני. בן אבלי. וכן לחם אוניס. לא כ קבורתה. וקברה שוים. כב וילך ראובן. יפה פרו רבותינו ויל. וכסה קלון צרום: אכלתי באני: הוא מהבנין הפבר הדגוש. וכמו והכל

(כו) וּבְנֵי זִלְפָּה שִׁפְחַת לֵאָה גַּד וְאֲשֶׁר אֵלֶּה בְּנֵי יַעֲקֹב
אֲשֶׁר יִלְדִּילוּ בְּפָדֵן אָרָם: אבן עזרא

(כו) וַיָּבֵא יַעֲקֹב אֶל־יִצְחָק אָבִיו מִמְּרָא קְרִית הָאֲרָבָע הוּא
חֲבֵרוֹן אֲשֶׁר־גֵּר־שָׁם אַבְרָהָם וַיִּצְחָק:

כ"ט" - מִמְּרָא • שָׁם הַמִּישׁוֹר • קְרִית הָאֲרָבָע • שָׁם הָעִיר • מִמְּרָא קְרִית הָאֲרָבָע • אֵיל מִישׁוֹר שֶׁל קְרִית אֲרָבָע, וְאֵם
תֹּאמַר: 'הָיָה לוֹ לִכְתֹּב מִמְּרָא הַקְּרִית אֲרָבָע', בֶּן דָּרָךְ הַמְּקַרָּא בְּכָל דְּבַר שֶׁשְׁמוֹ כְּפּוֹל, כְּגוֹן זֶה וְכְגוֹן בֵּית לְחָם,
אָבִי עֲזָרִי, בֵּית אֵל, אִם הַצֶּרֶף לְהַטִּיל בּוֹ ה"א, נוֹתְנָה בְּרֹאשׁ הַתְּבָחָה הַשְּׁנִיָּה: (שְׁמוּאֵל א טו) "בֵּית הַלְחָמִי", (שׁוֹפְטִים ו)
"בְּעַפְרַת אָבִי הָעֲזָרִי", (מִלְכִים א טו) "בְּנֵה חֵיאל בֵּית הָאֵלִי".

(כח) וַיְהִי יְמֵי יִצְחָק מֵאֵת שָׁנָה וּשְׁמֹנִים שָׁנָה:

(כט) וַיָּגַע יִצְחָק וַיָּמָת וַיֵּאֶסֶף אֶל־עַמּוּי זָקֵן וּשְׁבַע יָמִים
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ עֵשָׂו וַיַּעֲקֹב בָּנָיו:

כ"ט" - וַיָּגַע יִצְחָק • אֵין מְקַדֵּם וּמֵאַחֵר בַּתּוֹרָה: מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף קִדְמָה לְמִיתוֹ שֶׁל יִצְחָק י"ב שָׁנָה, שֶׁהָרִי כְּשֶׁנּוֹלַד
יַעֲקֹב הָיָה יִצְחָק בֶּן ס' שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (לְעִיל כח) "וַיִּצְחָק בֶּן שָׁנָה וָגוֹ", וַיִּצְחָק מֵת בְּשֵׁנַת ק"כ לַיַּעֲקֹב, אִם
תּוֹצֵיא שְׁשִׁים מִק"פ שָׁנָה, נִשְׁאָרוּ ק"כ, וַיּוֹסֵף נִמְכַר בֶּן י"ז שָׁנָה, וְאוֹתָהּ שָׁנָה, שְׁנַת מֵאָה וּשְׁמֹנֶה לַיַּעֲקֹב, כִּי־צַד?
בֶּן שְׁשִׁים וְשִׁלֹּשׁ נִתְבָּרַךְ, וְאֲרָבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִטְמָן בְּבֵית עֵבֶר, הָרִי שְׁבַעִים וְשִׁבְעֵים, וְאֲרָבַע עֶשְׂרֵה עֶבֶד בְּאִשָּׁה וּבִסוּף
אֲרָבַע עֶשְׂרֵה נוֹלַד יוֹסֵף, שֶׁנֶּאֱמָר: (לְעִיל ל) "וַיְהִי פֶאֶשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֵת יוֹסֵף וָגוֹ", הָרִי תִשְׁעִים וָאֶחָת, וַי"ז עַד שֶׁלֹּא
נִמְכַר יוֹסֵף, הָרִי מֵאָה וּשְׁמֹנֶה. (עוֹד מִפְּרֹשׁ מִן הַמְּקַרָּא, מִשְׁנַמְכַר יוֹסֵף עַד שֶׁבֵּא יַעֲקֹב מִצְרָיִמָה כ"ב שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמָר: (לְקַמֵּן מא) "וַיּוֹסֵף בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָגוֹ",
וְשִׁבְעֵים שָׁנִים שְׁבַע וּשְׁמֹנֶה רֶבֶב, הָרִי כ"ב, וְכַתִּיב: "יְמֵי שְׁנֵי מִגְדָּוִי שְׁלֹשִׁים וּמֵאֵת שָׁנָה". נִמְצָא, יַעֲקֹב מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף ק"ח) • אבן עזרא

לו (א) וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת עֵשָׂו הוּא אָדוֹם: אבן עזרא

(ב) עֵשָׂו לָקַח אֶת־נְשָׁיו מִבְּנוֹת כְּנָעַן אֶת־עֵדָה בַת־אֵילֹון
הַחֲתָי וְאֶת־אֵהֶלִיבָמָה בַת־עֵנָה בַת־צִבְעוֹן הַחֲוִי:

כ"ט" - עֵדָה בַת־אֵילֹון • הִיא בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילֹון, וְנִקְרָאת בְּשֵׁמֶת עַל שֶׁהִיָּתָה מְקַשְׂרַת בְּשָׂמִים לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.
אֵהֶלִיבָמָה • הִיא יְהוּדִית, וְהוּא כְּנָה שְׂמָה יְהוּדִית, לוֹמַר שֶׁהִיא כּוֹפֶרֶת בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת אָבִיו.
בַת־עֵנָה בַת־צִבְעוֹן • אִם בַּת עֵנָה לֹא בַת צִבְעוֹן?! עֵנָה בְּנוֹ שֶׁל צִבְעוֹן, שֶׁנֶּאֱמָר: "וְאֵלֶּה בְּנֵי צִבְעוֹן וְאֵיהָ וְעֵנָה".
מִלְמַד שֶׁבֵּא צִבְעוֹן עַל פִּלְתוֹ אֲשֶׁת עֵנָה וַיִּצְאָת אֵהֶלִיבָמָה מִבֵּין שְׁנֵיהֶם, וְהוֹדִיעַךְ הַפְּתוּב שֶׁפָּלַן בְּנֵי מִמְזוֹרוֹת הָיוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ה עמ' 167)

וְהוּא כְּנָה שְׂמָה יְהוּדִית . . כְּדִי לְהַטְעוֹת אֶת אָבִיו (רש"י לו, ב) עֵשָׂו קָרָא לְאִשְׁתּוֹ יְהוּדִית בַּת בְּאָרִי הַחֲתָי (תּוֹלְדוֹת כו, לד), וְהִינּוּ
שֶׁשְׁנֵיהֶם גַּם אֵת שֵׁם אָבִיהָ וְאֵת מִקוּמוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁרָצָה לְהַסְתִּיר אֶת יְחוּסָהּ, בַּת עֵנָה בַת צִבְעוֹן, הַמְּלַמֵּד שֶׁהִיָּתָה מִמְזוֹרַת (וְאוֹלִי
קָרָא לָהּ בַת בְּאָרִי כְּדִי לְמַצֵּא חוֹן בְּעֵינָי וַיִּצְחָק, שֶׁעֵסֶק אֵז בַּחֲפִירַת בְּאוֹרוֹת). וְכִדִי שֶׁהִשְׁקֵר יִתְקַבֵּל עוֹד יוֹתֵר, שָׁנָה גַּם אֵת מִקוּם
מוֹלְדָתָהּ לְמִקוּם מוֹלְדָתָהּ שֶׁל אִשְׁתּוֹ הַשְּׁנִיָּה - בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילֹון הַחֲתָי, כִּף שֶׁיִּרְאֶה כְּאֵלוֹ לָקַח אֵת שְׁתִּיהֶן מֵאוֹתוֹ מִקוּם. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

כּו אֲשֶׁר יִלְד לוֹ בְּפָדֵן אָרָם. עֲשֵׂתִי עֲשׂוֹר
נוֹלְדוֹ לוֹ שָׁם, כִּי בְּנִימִין נוֹלַד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.
וְהַפְּתוּב פָּתַח עַל הַרְבֵּי וַרְבִּים אֲרָאָה לָךְ עוֹד
כְּמוֹתֵהוּ:
כט וַיָּגַע יִצְחָק. וְכֹאֲשֶׁר מֵת יִצְחָק וַיֵּאֶסֶף
אֶל עַמּוּי, קָבְרוּ אוֹתוֹ עֵשָׂו וַיַּעֲקֹב כְּאֲשֶׁר נּוֹלְדוּ.
וּלְמַעַלְהָ אָמַר יִצְחָק וַיִּשְׁמַעְאֵל, בַּעֲבוּר הָיוֹת
יִשְׁמַעְאֵל בֶּן הַשְּׂפָחָה:

א הוּא אָדוֹם. הוּא אָבִי אָדוֹם. וְאֵל תַּתְּמָה
עַל עֵדָה וּבְשֵׁמֶת שִׁישׁ לָהּ ב' שְׁמוֹת, כִּי בֶן
שָׁם אִם אָבִיהָ. גַּם שָׁם אָבִיהָ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים
אֵינָנו כְּמוֹ בְּסִפְרֵי מְלָכִים, כִּי שְׁנֵי שְׁמוֹת הָיוּ
לָהּ, גַּם לְאָבִיהָ: וְטַעַם וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי עֵשָׂו,
עַל בְּנֵי כְּנִיזִי:
ב בַּת עֵנָה בַת צִבְעוֹן. וְהִנֵּה מְצֹאנִי כִּי יֵשׁ
עֵנָה אַחֵי צִבְעוֹן. גַּם שָׁם בְּנוֹ עֵנָה. עַל כֵּן

יאמַר כִּי הָאֵב וְהַבֵּן אוֹ שְׁנֵי הָאֵחִים שִׁכְבוּ
אִשָּׁה אַחַת, וְהַנּוֹלְדִים לֹא נוֹדְעוּ בֶּן מִי הֵם.
וַיִּתְּכֵן לְהִיּוֹת זֹאת אֵהֶלִיבָמָה בַּת עֵנָה שֶׁהוּא
בֶּן צִבְעוֹן, וַיִּחְסֶה הַפְּתוּב לְשֵׁם אָבִיהָ וְאָבִי
אָבִיהָ לְהַפְרִישׁ בֵּין עֵנָה וּבֵין עֵנָה. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים
כִּי יֵשׁ קִרְחָן בֶּן עֵדָה, וַיֵּשׁ קִרְחָן בֶּן אֵהֶלִיבָמָה.
וְהַקְּרוֹב אֵלֵי שֶׁהוּא בֶּן אֵהֶלִיבָמָה וְהוּא אָחִי,
וְהַזְכִּירוֹ הַפְּתוּב עִם אֵלּוּפֵי אֵלִיפֹז שֶׁהָיָה דָר

ג) וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אַחֹת נַבִּיּוֹת: וְאֶת־בְּשֵׁמֶת בַּת־יִשְׁמָעֵאל אַחֹתהּ דְנַבִּיּוֹת:

ה"י < בְּשֵׁמֶת בַּת־יִשְׁמָעֵאל • וְלַהֲלֹךְ קוֹרָא לָהּ מַחֲלַת, מְצִינּוּ בְּאַגְדַת מְדַרְשׁ סֵפֶר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה מוֹחֲלִין לָהּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם: גַּר שְׁנַתְגִּיר, וְהַעוֹלָה לַגְּדֵלָה וְהַנּוֹשָׂא אִשָּׁה, וְלִמַד הַטַּעַם מִכָּאן, לְכַף נִקְרָאת מַחֲלַת, שְׁנַמְחֵלוּ עֲוֹנוֹתֵיו. אַחֹת נַבִּיּוֹת • עַל שֵׁם שֶׁהוּא הַשִּׁיאָה לּוֹ מִשְׁמַת יִשְׁמָעֵאל, נִקְרָאת עַל שְׁמוֹ.

ד) וַתֵּלֶד עֵדָה לַעֲשׂוֹ אֶת־אֱלִיפַז וּבְשֵׁמֶת יִלְדָה אֹתָּהּ רְעוּאֵל: וַיִּלְדֵת עֵדָה לַעֲשׂוֹ יְת אֱלִיפַז וּבְשֵׁמֶת יִלְדֵת יְת רְעוּאֵל:

ה) וְאֶהְלִיבְמָה יִלְדָה אֶת־יַעֲוֹשׁ וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קַרְח אֶלֶּה בְּנֵי עֲשׂוֹ אֲשֶׁר יִלְדוּ־לוֹ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן: וְאֶהְלִיבְמָה יִלְדָה וַגּוֹ • קַרְח זֶה, מִמִּזְרַח הַיָּם, וּבֶן אֱלִיפַז הֵיחָ שָׂבָא עַל אִשְׁתּוֹ אֲבִיו, אֵל אֶהְלִיבְמָה אִשְׁתּוֹ עֲשׂוֹ, שְׁתָּרִי הוּא מְנוּי עִם אֱלֹפִי אֱלִיפַז בְּסוּף הַעֲנָנִין (ב"ר).

ו) וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת־נְשָׁיו וְאֶת־בְּנָיו וְאֶת־בְּנֹתָיו וְאֶת־כָּל־נַפְשׁוֹת בֵּיתוֹ וְאֶת־מִקְנֵהוּ וְאֶת־כָּל־בְּהֵמָתוֹ וְאֶת־כָּל־קַנְיָנוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: וַיִּקַּח אֶל־אֶרֶץ • לְגוֹר בְּאֶשֶׁר יִמְצָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר שיחות חלק י, עמוד 109 – מתוך 'לקראת שבת')
פרעון גזרת "גר יהיה זרעך"

וַיִּקַּח עֲשׂוֹ אֶת־נְשָׁיו . . וַיֵּלֶךְ אֶל־אֶרֶץ מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו: מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו – מִפְּנֵי שֶׁטָר חוֹב שֶׁל גִּזְרַת כִּי גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ הַמוּטָל עַל זֶרְעוֹ שֶׁל יַצְחָק. אָמַר, אֵלֶּךְ לִי מִכָּאן, אִין לִי חֶלֶק לֹא בַמִּתְנָה שְׁנַתְנָה לּוֹ הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְלֹא בַפְּרַעוֹן הַשְּׂטָר (לו, ו. ובפירוש רש"י) וְצָרִיר לְהַבִּיּוֹ, הֲלֹא הַגְּזֵרָה ד"גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ" הַמְטִילַת עַל זֶרְעוֹ שֶׁל יַצְחָק, הִיא – שִׁיחֵיו גֵרִים "בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם", וְלֹא בְּאֶרֶץ מְצֻרִים דְּיֻקָּא (וכמו שפירש רש"י שם); אִם כֵּן הֲרִי בְּזֶה שֶׁעֲשׂוֹ הֶעֱתִיק עֲצָמוֹ לְהַר שְׁעִיר שְׁמוּחֹץ לְאֶרֶץ כְּנָעַן, הֲרִי בְּזֶה גּוֹפָא פְּרַע אֶת שְׂטָר הַחוֹב?
וְיֵשׁ לְבָאֵר: הַגְּזֵרָה הַמְטִילַת עַל זֶרְעוֹ שֶׁל יַצְחָק הִיא לְהִיּוֹת "גַר גו" בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם". הֵינּוּ, שְׁנַמְצָא בְּאֶרֶץ מְגוּרוֹ כ"גַר" וְלֹא כְּתוֹשֵׁב. וְעֲשׂוֹ לֹא רָצָה בְּחַיִּים ד"גַר", אֲלֵא דְיֻקָּא "וַיֵּשֶׁב עֲשׂוֹ בְּהַר שְׁעִיר", וְלִכֵּן אִין זֶה נִחְשָׁב כְּפִרְיַעַת ה"שְׂטָר חוֹב", וּמִמִּילָא אִינוּ זֹכֵה גַם בְּמִתְנַת "הָאֶרֶץ הַזֹּאת".
מִזֶּה הוֹרָאָה בַּעֲבוּדַת כָּל אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת. כָּל זִמְנֵי הִיּוֹתְנוּ בְּגָלוּת, עַד בִּיאַת מְשִׁיחַ צְדָקְנוּ, עַל הָאֲדָם לְדַעַת וְלַהֲרַגְשׁ שֶׁהוּא "גַר" בְּאֶרֶץ לֹא לּוֹ, שְׁלֹא יִתְיַשֵּׁב חֶסֶד־וְשְׁלוֹם בְּזִמְנֵי וְסִדְרֵי הַגְּלוּת, אֲלֵא יִהְיֶה "גַר" וְזֶר לְכָל עֲנִינֵי הַגְּלוּת, וַיִּחַרְקֵה כָּל עַת וְרָגַע לְגֵאֲלָה.

ז) כִּי־הָיָה רְכוּשָׁם רַב מִשְׁבַּת יַחֲדוֹ וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם לְשֵׂאת אֹתָם מִפְּנֵי מִקְנֵיהֶם: ז אַרְי הָיָה קַנְיָנוֹן סְגִי מִלְמַתְב פְּחָדָא וְלֹא כִּילַת אַרְע תּוֹתְבּוֹתְהוֹן לְסוּבְרָא יְתָהוֹן מִן קָדָם גִּיתִיהוֹן:

ה"י < וְלֹא יָכְלָה אֶרֶץ מְגוּרֵיהֶם • לְהַסְפִּיק מְרַעָה לְבִהֵמוֹת שְׁלֵהֶם. וּמְדַרְשׁ אַגְדָּה: "מִפְּנֵי יַעֲקֹב אָחִיו", מִפְּנֵי שֶׁטָר חוֹב שֶׁל גִּזְרַת: "כִּי גַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ", הַמְטִיל עַל זֶרְעוֹ שֶׁל יַצְחָק, אָמַר: 'אֵלֶּךְ לִי מִכָּאן, אִין לִי חֶלֶק לֹא בַמִּתְנָה, שְׁנַתְנָה לּוֹ הָאֶרֶץ הַזֹּאת, וְלֹא בַפְּרַעוֹן הַשְּׂטָר', וּמִפְּנֵי הַבוֹשָׁה שְׁמַכְר בְּכוֹרָתוֹ.

אבן עזרא על התורה

עמקם. גם יתכן שמתה אמו, כי הוא הקטן
מבני אהליבמה, וגדלה עדה את קרח עם
בניה, ונתת עליי שהוא מבניה. כמו בני
מכיל. ויהי לה לבן. וכן נכתב על צמלק מבני
עדה, בצבור שהוא בן שפחת בעלה. ופרוש
אלוף נשיא וגדול. ואינו בן, ככבש אלוף.
רק הפ"ף ישרת עצמו ואחר עמו. וכן הוא
ככבש אלוף. כי משפט לשון הקדש לדבר
בן, כמו פרע פאח לי:

ח ויתבי עֶשׂו בְּטוֹרָא דְשַׁעִיר עֶשׂו הוּא
אָדוּם :

ט וְאֵלִין תּוֹלְדֵת עֶשׂו אַבְוהוֹן דְּאָדוּמָאֵי
בְּטוֹרָא דְשַׁעִיר :

י אֵלִין שְׁמַת בְּנֵי עֶשׂו אֵלִיפּוּ בַר עֵדָה אַתְּ
עֶשׂו רְעוּאֵל בַּר בְּשַׁמַּת אַתְּ עֶשׂו :

יא וְיִהוּ בְּנֵי אֵלִיפּוּ תִימָן אוֹמֵר צָפוּ וְגַעְתֶּם
וְקָנּוּ :

יב וְתִמְנַעוּ הוּת לְחִינְתָא לְאֵלִיפּוּ בַר עֶשׂו
וְיִלִידַת לְאֵלִיפּוּ יַת עֲמֶלְק אֵלִין בְּנֵי עֵדָה
אַתְּ עֶשׂו :

יג וְתִמְנַע הֵיחָה פִּילְגֶשׁ • הוֹדִיעַ גְּדֻלְתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם כְּמָה הָיוּ תְּאֵבִים לְיָדְבֵק בְּזַרְעוֹ; תִּמְנַע זֶה, בַּת אֱלוֹפִים הֵיחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַחֹת לוֹטָן תִּמְנַע", וְלוֹטָן מֵאֱלוֹפִי יוֹשְׁבֵי שַׁעִיר הָיָה, מִן הַחֹרִים שֶׁיָּשְׁבוּ בָּהּ לְפָנָיו. אֲמָרָה: 'אֵינִי זֹכֶה לְהִנְשֵׂא לָךְ, הַלְוָאֵי וְאֵהֵי פִּילְגֶשׁ', וּבְדַבְרֵי הַיָּמִים מוֹנֵה אוֹתָהּ בְּכַנְיֹו שֶׁל אֵלִיפּוּ, מִלְּמַד שֶׁבָּא עַל אִשְׁתּוֹ שֶׁל שַׁעִיר וַיִּצְאָה תִּמְנַע מִבִּינֵיהֶם, וְכִשְׁגָּדְלָה נַעֲשִׂית פִּילְגֶשׁוֹ, וְזֶהוּ: "וְאַחֹת לוֹטָן תִּמְנַע", וְלֹא מִנְּאָה עִם בְּנֵי שַׁעִיר, שֶׁהֵיחָה אַחֹתוֹ מִן הָאֵם וְלֹא מִן הָאָב.

יד וְאֵלִין בְּנֵי רְעוּאֵל גַּחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמִזָּה אֵלָה הָיוּ
בְּנֵי בְּשַׁמַּת אַתְּ עֶשׂו :

טו וְאֵלִין הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה בַת עֵנָה בַת
צְבָעוֹן אַתְּ עֶשׂו וְיִלִידַת לְעֶשׂו יַת יַעֲוֹשׁ וְיַת
יַעֲלָם וְיַת קַרְחָה :

טז אֵלִין בְּרַבְרֵי בְּנֵי עֶשׂו בְּנֵי אֵלִיפּוּ בּוֹרְכָא
דְעֶשׂו רְבָא תִימָן רְבָא אוֹמֵר רְבָא צָפוּ רְבָא
קָנּוּ :

יז רְבָא קַרְחָה אֵלִין רְבָא גַעְתֶּם רְבָא עֲמֶלְק אֵלִין
בְּרַבְרֵי דְאֵלִיפּוּ בְּאַרְעָא דְאָדוּם אֵלִין בְּנֵי
עֵדָה :

יח וְאֵלִין בְּנֵי רְעוּאֵל בַּר עֶשׂו רְבָא גַחַת רְבָא
זָרַח רְבָא שְׁמָה רְבָא מִזָּה אֵלִין בְּרַבְרֵי
רְעוּאֵל בְּאַרְעָא (ד) אָדוּם אֵלִין בְּנֵי בְּשַׁמַּת
אַתְּ עֶשׂו :

יט וְאֵלִין בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה אַתְּ עֶשׂו רְבָא
יַעֲוֹשׁ רְבָא יַעֲלָם רְבָא קַרְחָה אֵלִין בְּרַבְרֵי
אֶהְלִיבְמָה בַת עֵנָה אַתְּ עֶשׂו :

כ אֵלִין בְּנֵי עֶשׂו וְאֵלִין בְּרַבְרֵיהוֹן הוּא
אָדוּם :

(ח) וַיֵּשֶׁב עֶשׂו בְּהַר שַׁעִיר עֶשׂו הוּא אָדוּם:

(ט) וְאֵלֵה תְּלֹדֹת עֶשׂו אָבִי אָדוּם בְּהַר שַׁעִיר:
יג"א • וְאֵלֵה • הַתּוֹלְדֹת שֶׁהוֹלִידוּ בְּנָיו מִשְׁהַלְחָה לְשַׁעִיר.

(י) אֵלֵה שְׁמוֹת בְּנֵי־עֶשׂו אֵלִיפּוֹ בֶן־עֵדָה אִשְׁת עֶשׂו רְעוּאֵל
בֶן־בְּשַׁמַּת אִשְׁת עֶשׂו:

(יא) וַיְהִיו בְּנֵי אֵלִיפּוֹ תִימָן אוֹמֵר צָפוּ וְגַעְתֶּם וְקָנּוּ:

(יב) וְתִמְנַעוּ הֵיחָה פִּילְגֶשׁ לְאֵלִיפּוֹ בֶן־עֶשׂו וְתִלְדַּ לְאֵלִיפּוֹ
אֶת־עֲמֶלְק אֵלֵה בְּנֵי עֵדָה אִשְׁת עֶשׂו:

(יג) וְאֵלֵה בְּנֵי רְעוּאֵל גַּחַת וְזָרַח שְׁמָה וּמִזָּה אֵלָה הָיוּ
בְּנֵי בְּשַׁמַּת אִשְׁת עֶשׂו:

(יד) וְאֵלֵה הָיוּ בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה בַת־עֵנָה בַת־צְבָעוֹן אִשְׁת
עֶשׂו וְתִלְדַּ לְעֶשׂו אֶת־יַעֲוֹשׁ וְאֶת־יַעֲלָם וְאֶת־קַרְחָה:

(טו) אֵלֵה אֱלוֹפִי בְּנֵי־עֶשׂו בְּנֵי אֵלִיפּוֹ בְּכוֹר עֶשׂו אֱלוֹף
תִּימָן אֱלוֹף אוֹמֵר אֱלוֹף צָפוּ אֱלוֹף קָנּוּ:

יג"א • אֵלֵה אֱלוֹפִי בְּנֵי־עֶשׂו • רֵאשֵׁי מִשְׁפָּחוֹת.

(טז) אֱלוֹף קַרְחָה אֱלוֹף גַּעְתֶּם אֱלוֹף עֲמֶלְק אֵלֵה אֱלוֹפִי
אֵלִיפּוֹ בְּאַרְץ אָדוּם אֵלֵה בְּנֵי עֵדָה:

(יז) וְאֵלֵה בְּנֵי רְעוּאֵל בֶּן־עֶשׂו אֱלוֹף גַּחַת אֱלוֹף זָרַח אֱלוֹף
שְׁמָה אֱלוֹף מִזָּה אֵלֵה אֱלוֹפִי רְעוּאֵל בְּאַרְץ אָדוּם אֵלֵה
בְּנֵי בְּשַׁמַּת אִשְׁת עֶשׂו:

(יח) וְאֵלֵה בְּנֵי אֶהְלִיבְמָה אִשְׁת עֶשׂו אֱלוֹף יַעֲוֹשׁ אֱלוֹף
יַעֲלָם אֱלוֹף קַרְחָה אֵלֵה אֱלוֹפִי אֶהְלִיבְמָה בַת־עֵנָה אִשְׁת
עֶשׂו:

(יט) אֵלֵה בְּנֵי־עֶשׂו וְאֵלֵה אֱלוֹפֵיהֶם הוּא אָדוּם:

◆ שבת קודש י"ז כסלו ◆

כ אליו בני שעיר חוראה יתבי דארעא לוטן ושוקל וצבעון וענה:

(ב) אלה בני-שעיר החרי ישיבי הארץ לוטן ושוקל וצבעון וענה:

כז"י < ישיבי הארץ > שהיו יושביה קדם שבא עשו לשם. ורבותינו דרשו (שבת פה) שהיו בקיאים בלשונות של ארץ: מלא קנה זה לזיתים, מלא קנה זה לגפנים, שהיו טועמין העפר ויודעין אי זו נטיעה ראויה לה. אבן עזרא

כא ודשון ואצר ודישן אלה אליו בכרבי חוראי בני שעיר בארעא דארזם:

(כא) ודשון ואצר ודישן אלה אלופי החרי בני שעיר בארץ ארזם:

כב ויהיו בני לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע:

(כב) ויהיו בני-לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע:

כג ואליו בני שוקל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם:

(כג) ואלה בני שוקל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם:

כד ואליו בני צבעון ואיה וענה הוא ענה די אשפח ית גבריא במקרא כד הוה רעי ית מקריא לצבעון אבוהי:

(כד) ואלה בני-צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את-הימם במדבר ברעתו את-החמרים לצבעון אביו:

כז"י < ואיה וענה > ויהוה כמו איה וענה, והרבה יש במקרא: (דניאל ח) "תת וקדש וצבא מקמס", (תהלים עז) "נדרם ורכב וסוס". הוא ענה. האמור למעלה, שהוא אחיו של צבעון, וכאן הוא קורא אותו בנו, מלמד שבא צבעון על אמו והוליד את ענה. את-הימם. פרידים, הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פריד, והוא היה ממזר והביא פסולין לעולם. (פסחים נד). ולמה נקרא שם "ימם"? שאימתן מטלת על הבריות, דאמר רבי חנינא: מימי לא שאלני אדם על מפת פרידה לבנה ורחיה (חולין ז) (והא קא חנינ דחיה? אל מקרי ותיח, אלא ותיח, כי הפכה לא תתפא לעולם, בנשי ישן). ולא הזקק לכתב לנו משפחות החורי, אלא מפני תמנע ולהודיע גדלת אברהם, כמו שפרשתי למעלה. אבן עזרא

כה ואליו בני ענה דשן ואהליכמה בת ענה:

(כה) ואלה בני-ענה דשן ואהליכמה בת-ענה: אבן עזרא

כו ואליו בני דישן חמדן ואשפן ויתרן וקרן:

(כו) ואלה בני דישן חמדן ואשפן ויתרן וקרן:

כז אליו בני אצר בלהן וזעון ועקון:

(כז) אלה בני-אצר בלהן וזעון ועקון:

כח אליו בני דישן עויז וארזן:

(כח) אלה בני-דישן עויז וארזן:

כט אליו בכרבי חוראה רבא לוטן רבא שוקל רבא צבעון רבא ענה:

(כט) אלה אלופי החרי אלוף לוטן אלוף שוקל אלוף צבעון אלוף ענה:

ל רבא דשן רבא אצר רבא דישן אליו בכרבי חוראה לרבא רבא צבעון בארעא דשעיר:

(ל) אלוף דשן אלוף אצר אלוף דישן אלה אלופי החרי לאלפיהם בארץ שעיר:

אבן עזרא על התורה

יולידו. ויחזיק זה הפרוש שאמר הכתוב ברעתו את החמורים, ואלו היו הימם צמחים באשר פרושו רבים, מה טעם להזכיר החמורים: כה ואלה בני ענה דישן ואהליכמה בת ענה. אין זה ענה הנזכר בראש הפסוק, כי אלו היה הוא, מה צריך להזכירו. רק הוא ענה הנזכר בפסוק ראשון:

כד ואיה וענה. פירוש הנ"י כפ"א רפה בלשון ישמעאל. ובדברי הימים איננו: הימם. אמר המתרגם, גבורים כמו האמים לפנים. כי ימצא האל"ף שיתחלף ביו"ד כמו יתימרו. ויאמר הגאון שהם פרידים: ופירוש מצא. הרפ"ב. ויתכן להיות מצא שהוא מצא בתחלה זאת התקמה, כי מין אחר עם מין אחר לא

כ שעיר. לא ידענו יחוסו. והזכירם הכתוב להפריש יחסי שעיר ועשו. כי ישראל יצוה על בני עשו: החורי. כמו חורי יהודה, וטעמו גדולה. ויתכן להיות מגזרת וארזים חורי שהוא לכן. וכן אמר המתרגם. ונקמלו הסגנים בלבן בעבור שאין בעינים כמוהו, והוא כאור. והפך זה בל יתצב לפני חשוכים:

(לא) וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוֹם לִפְנֵי מֶלֶךְ-מִלְכָּךְ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:
לא ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל:
קדם די מלך מלכא לבני ישראל:

כ"ט וְאֵלֶּה הַמְּלָכִים וְגו' • שְׁמֹנֶה הָיוּ, וּכְנָגְדָן הָעֶמִיד יַעֲקֹב וּבִטֵּל מַלְכוּת עֲשׂו בַּיְמֵיהֶם, וְאֵלוּ הֵן: שְׂאוּל וְאִישׁ בִּשְׁת, דָּוִד וְשִׁלְמֹה, רַחֲבֵעַם, אַבְיָה, אֶסָא, יְהוֹשֻׁפֵט, וּבִימֵי יוֹרָם בְּנוֹ כְּתִיב: (מלכים ב ח) "בְּיָמָיו פָּשַׁע אֲדוֹם מִתַּחַת יַד יְהוָה וַיִּמְלִיכוּ עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ", וּבִימֵי שְׂאוּל כְּתִיב: "אִין מֶלֶךְ בְּאֲדוֹם נֹצֵב מֶלֶךְ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ח א עמ' 153)

שְׁמוֹנֶה הָיוּ, וּכְנָגְדָן הָעֶמִיד יַעֲקֹב וּבִטֵּל מַלְכוּת עֲשׂו בַּיְמֵיהֶם (רש"י לו, לא) לרש"י הקשה: יצחק הרי ברך את יעקב בברכת הנה גביר לאחריך, ולעשו אמר ואת אחיך תעבד, ואלו פאן מספר שאדום קימה מלכות בפני עצמה (במקום לעבד את יעקב), ואף קדמה למלכות ישראל. ומתרגן, שבסוף הכל היו רק שמונה, וכאשר העמיד יעקב את שמונת המלכים שלו בטל מלכות עשו - אדום היה משעבד למלכי ישראל. זהו שדיק הפתוב "לפני מלך מלך לבני ישראל", שהרי מיד פשהעמיד יעקב את מלכיו בטל את מלכות עשו. אבן עזרא

(לב) וַיִּמְלֹךְ בְּאֲדוֹם בַּלַּע בֶּן-בְּעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דְּנַהֲבָה: אבן עזרא
לב ומלך באדום בלע בר בעור ושום קרתה דנהבה:

(לג) וַיָּמָת בַּלַּע וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ יוֹכָב בֶּן-זֶרַח מִבְּצָרָה:
כ"ט יוכב בן-זרח מבצרה • בצרה מערי מואב היא, שגאמר: (ירמיה מז) "וְעַל-קְרוֹיֹת וְעַל-בְּצָרָה וְגו'". וּלְפִי שֶׁהַעֲמִידָה מֶלֶךְ לְאֲדוֹם, עֲתִידָה לְלָקוֹת עִמָּהֶם, שְׁגֵאָמָר: (ישעיה לד) "כִּי זָבַח לֵה' בְּבָצָרָה".
לג ומית בלע ומלך תחתוהי יוכב בר זרח מבצרה:

(לד) וַיָּמָת יוֹכָב וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ חֲשָׁם מֵאֶרֶץ הַתִּימָנִי:
לד ומית יוכב ומלך תחתוהי חשם מארץ תימני:

(לה) וַיָּמָת חֲשָׁם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הַדָּד בֶּן-בְּרֹד הַמַּמְזָה אֶת-מַדְיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב וְשֵׁם עִירוֹ עֹוִית:
לה ומית חשם ומלך תחתוהי הדד בן-ברוד הממזה את-מדין בשדה מואב ושם עירו עוית:

כ"ט הַמַּמְזָה אֶת-מַדְיָן בְּשָׂדֵה מוֹאָב • שְׁבָא מַדְיָן עַל מוֹאָב לְמַלְחָמָה, וְהִלֵּךְ מֶלֶךְ אֲדוֹם לְעֹזֵר אֶת מוֹאָב, וּמִכָּאֵן אָנוּ לְמַדִּים שֶׁהָיוּ מַדְיָן וּמוֹאָב מְרִיבִים זֶה עִם זֶה, וּבִימֵי בַלַּעַם עֲשׂו שְׁלוֹם לְהַתְקַשֵּׁר עַל יִשְׂרָאֵל.

(לו) וַיָּמָת הַדָּד וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ שִׁמְלָה מִמְּשָׁרְקָה:
לו ומית הדד ומלך תחתוהי שמלה ממשרקה:

(לז) וַיָּמָת שִׁמְלָה וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ שְׂאוּל מִרַחֲבֹת הַנְּהָר:
לז ומית שמלה ומלך תחתוהי שאול מרחבות הנהר:

(לח) וַיָּמָת שְׂאוּל וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ בַּעַל חֲנָן בֶּן-עַכְבָּוִר:
לח ומית שאול ומלך תחתוהי בעל חנן בן-עכבור:

(לט) וַיָּמָת בַּעַל חֲנָן בֶּן-עַכְבָּוִר וַיִּמְלֹךְ תַּחְתּוֹ הַדָּד וְשֵׁם עִירוֹ פְּעוֹ וְשֵׁם אֶשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בַּת מִטְרָד בַּת מִי זָהָב:
לט ומית בעל חנן בן-עכבור ומלך תחתוהי הדד ושם עירו פעו ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב:

כ"ט בַּת מִי זָהָב • מֵהוּ זָהָב? עֲשִׂיר הָיָה, וְאִין זָהָב חָשׁוּב בְּעִינֵינוּ לְכָלֹם. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

רבותינו ז"ל ארצה. גם בלע ארמי היה, וזה בלעם אדומי. גם יוכב בן זרח איננו איוב, כפי אשר אמר היצחקי המהביל: לט מהיטבאל בת מטרד. כטעם בת ענה בת צבעון. או הזכיר הכתוב שם אביה זורף אמה: מי זהב. בן שמו. והגאון אמר, זורף זהב. ואחרים אמרו, רמז לעושים זהב מנחשת. ואלה דברי ריח:

והנה מלכי ישראל כפלים במספר. ושני אלה המלכים קרובים לשני מלכי ישראל. גם מלכי יהודה רבים הם ממלכי אדום עד ימי משה. והאמת שפרוש לפני מלך מלך, על משה מלך ישראל. וכן כתוב ויהי בישרון מלך:

לב בלע בן בעור. איננו בלעם. גם בלעם איננו בן לכן הארמי. ויתכן שדרך הדרש בעבור היותו מנחש כמוהו. כי לא יפל מדברי

לא ואלה המלכים. יש אומרים כי בדרך נבואה נכתבה זאת הפרשה. ויצחקי אמר בספרו כי בימי יהושפט נכתבה זאת הפרשה. ופרש הדורות כרצונו, הכי קרא שמו יצחק כל השומע יצחק לו. כי אמר כי הדד הוא הדד האדומי. ואמר כי מהיטבאל אחות תחפנחס. וחלילה חלילה שהדבר כמו שדבר על ימי יהושפט, וספרו ראוי להשגח. ולמה תמה על שמונה מלכים שמלכו שהם רבים.

שיעור יומי לשבת קודש י"ז כסלו ושנים מקרא ואחד תרגום - לו - פרשת וישלח עט

(מ) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמֹתָם מֵאֵלֶּיךָ שְׁמֵהֶם רַבְרָבִי עֲשׂוֹ לְזִרְעִי וְהָאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ אֱלֹהֵי עֲלֹהֵי אֱלֹהֵי יִתְתִּי:

ע"י וְאֵלֶּה שְׁמוֹת אֱלֹהֵי עֲשׂוֹ • שְׁנֵקְרָאוּ עַל שֵׁם מְדִינֹתֵיהֶם לְאַחַר שְׁמֵת הַדֶּר וּפְסָקָה מֵהֶם מְלָכוֹת. וְהָרָאשׁוּנִים, הַנְּזָקִים לְמַעַלְהָ, הֵם שְׁמוֹת תּוֹלְדוֹתָם, וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּדַבְרֵי הַיָּמִים: "וַיִּמַּת הַדֶּר, וַיְהִי אֱלֹהֵי אֲדוֹם אֱלֹהֵי תַמְנֵעַ וְגו'". אבן עזרא

(מא) אֱלֹהֵי אֶהְלִיבְמָה אֱלֹהֵי אֵלֶּה אֱלֹהֵי פִינֵן:

(מב) אֱלֹהֵי קִנְזֵי אֱלֹהֵי תִימָן אֱלֹהֵי מִבְּצָר:

(מג) אֱלֹהֵי מַגְדִּיאֵל אֱלֹהֵי עֵירָם אֵלֶּה | אֱלֹהֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּחְתָּם בְּאַרְצֵי אַחֲזָתָם הוּא עֲשׂוֹ אֲבִי אֲדוֹם:

ע"י מַגְדִּיאֵל • הִיא רוֹמִי:

פפפ קנ"ד פסוקים. קליטה סימן. חסלת פרשת וישלח

הפטרה לפרשת וישלח לקריאה בציבור ולשמו"ת נדפסה בעמ' קפ

המשך ביאור למסכת שבת ליום ראשון עמ' א

27 שלא תינזק מהאבנים, ולא תצא בהמה בְּקָמִיעַ - וכתב שתולים
28 לחולה לרפואה אף על פי שהוא מומחה - ריפא כבר שלוש
29 פעמים, וזו - ובדין זה יש חומר - [חומרא] בְּהַמָּה מְבֹאָרִים. אָכֵל
30 יוֹצֵא הוּא - [הבהמה] לרשות הרבים בְּאֵנֶד שְׁעַל גְּבִי הַמַּבָּה,
31 וּבְקִישֵׁינָן - [לחות] שְׁמַעְמִידִים בקשירה על גְּבִי הַשֶּׁבֶר - עצם
32 שנשברה, כדי שתעמוד במקומה ולא תזוז לצדדים ועל ידי כך
33 תתחבר, וכן יוצאת הבהמה בְּשִׁילֵא - [כיסוי המתהווה סביב העובר]
34 הַמְדוֹלְדֵלֵת בָּהּ - [שיצאה מגופה במקצת]. וכן הוֹקֵקִין לָהּ זֹג -
35 סותמים לבהמה פעמון התלוי בְּצִוּאָהָּ, וְכֵן הוּא מְמַיֵּלֵת עִמּוֹ - [עם
36 הפעמון התלוי לה] בְּחֶצֶר. מדייקת הגמרא: קָהֲנִי מִיָּהֵת - מכל מקום
37 שנינו, וְלֹא יֵצְאוּ סִיחִין בְּמִרְסָקָלִים שְׁתּוֹלִים לָהֶם בְּפִיָּהֶם לְרִשׁוֹת
38 הַרְבִּיבִים, ויש לדקדק, דווקא לְרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים הוּא שְׁשֵׁנִי דְלֹא - שלא
39 יצאו, הֵא בְּחֶצֶר שְׁפִיר דְמִי - אבל בחצר יוצאים בטרסקל. ויש
40 לשאול, מֵאֵי - במה מדובר, לָא - האם לא מדובר בסייחים גדולים
41 שצוארם ארוך, שאין להם צער לשחות לאכול מן הארץ, ואף על פי
42 כן מותר לתלות להם טרסקל בחצר מְשֻׁמֵם תַּעֲנוּג, להקל עליהם
43 שלא יצטרכו לשחות, וקשה לשמואל שאסר לתלות טרסקל אף
44 בחצר.
45 מתרצת הגמרא: לָא - לא מדובר בסייחים גדולים, אלא בסייחים
46 קְטַנִּים, שרגליהם ארוכות ולכן הם גבוהים, וצוארם קצר ואינו מגיע
47 לארץ, וּמְשֻׁמֵם צֶעֶר תּוֹלִים להם טרסקל, שיש להם צער לשוח לארץ
48 לאכול, ובמקום צער אף שמואל מודה שמותר לתלות להם טרסקל
49 בחצר.
50 מוסיפה הגמרא ומדייקת שאכן מדובר בסייחים קטנים: דִּיקָא נְמִי -
51 וכך גם יש לדייק, דְקָתְנִי - שכן שנינו דין זה של סייחים

1 להוליך ולהביא את החמור, והאוכף יפול מאליו, כפי שאכן אמרה
2 הברייתא שיעשה כך, ולכן אסור ליטלו בידיו. ואין להוכיח משם
3 לאסור את הנתינה, שכן האוכף לא ינתן מאליו, ולכן מותר לתת
4 בעצמו. מוסיפה הגמרא להשיב: רב פָּפָא אָמַר, יש לחלק בין נטילת
5 אוכף לנתינתו, שכן בְּאֵן - [בנתינה] נותן כדי לְחַמְמָה - [את החמור],
6 ואילו בְּאֵן - [בנטילה] נוטל כדי לְצַנְנָה - [את החמור] מחום המשא
7 שנשא בערב שבת, וכאשר בא לְחַמְמָה אֵית לָהּ צֶעֶרָא - יש לחמור
8 צער אם לא יתן עליו את האוכף מפני הצנינה, ולכן מותר לתת, ואילו
9 כאשר בא לְצַנְנָה לֵית לָהּ צֶעֶרָא - אין לו צער בדבר, ולכן אסור
10 ליטול. מבארת הגמרא מדוע אין לחמור צער כשבא לצננו: וְהֵינְנוּ
11 דְאָמְרֵי אֵינְשֵׁי - שזהו המאמר שרגיל בפי בני אדם, הַמְרָא - [חמור]
12 אֲפִילוּ בְּתַקּוּפַת תְּמוּזָה שְׁהִיא חֻמָּה, קָרִירָא לָהּ - [קר לו]. ולכן, אין
13 להוכיח מהברייתא שאסור לתת אוכף, אלא מותר לתת בין אוכף
14 ובין מרדעת.
15 הגמרא שבה למחלוקת רב ושמואל בתליית טרסקל, ומקשה על
16 שמואל שאסר: מִיָּתִיב - הקשו בני הישיבה על שמואל שאסר
17 לתלות טרסקל בצואר הבהמה, שנינו בתוספתא (פ"ה ה"ה), לָא יֵצְא
18 הַסּוּם לרשות הרבים בְּזַנְבֵי שׁוּעֵל שְׁתּוֹלִים לוֹ בֵּין עֵינָיו כְּדִי שֶׁלֹּא
19 תשלוט בו עין הרע, וְכֵן לָא יֵצְא הַסּוּם בְּזִהְרִירֵית - [לשון של זהירות]
20 שְׁתּוֹלִים לוֹ בֵּין עֵינָיו לְנוֹי, וכן לָא יֵצְא הַיָּב בְּכֵיס שְׁלוֹ שְׁתּוֹלִים
21 באמתו כדי לקבל את זובו ולמנות את ראיותיו, וכן לָא יֵצְאוּ עֵינִים
22 בְּכֵיס שְׁקוֹשְׁרִים להם בְּדִירָהָן, וְלֹא תֵצֵא פֶּהָה בְּחֹסֶם שְׁנוֹתָנִים
23 בְּפִיָּה כְּדִי שֶׁלֹּא תרעה בשדות של אחרים, וכשבאה למקום המרעה
24 שלה מסירים אותה מפיה, וְלֹא יֵצְאוּ סִיחִים - [חמורים צעירים]
25 בְּמִרְסָקִין - [בסלים] שְׁתּוֹלִים להם בְּפִיָּהֶם לאכול מהם לְרִשׁוֹת
26 הַרְבִּיבִים, וְלֹא תֵצֵא בְּהַמָּה בְּסַנְדַּל שֶׁל מִתְכַּת שְׁנוֹתָנִים לָהּ בְּרַגְלֶיהָ כְּדִי

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וישלח

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שיי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום ראשון - י"א כסלו מפרק ס עד סוף פרק סה</p>	<p>יום רביעי - י"ד כסלו מפרק עב עד סוף פרק עו</p>
<p>יום שני - י"ב כסלו מפרק סו עד סוף פרק סח</p>	<p>יום חמישי - ט"ו כסלו מפרק עז עד סוף פרק עח</p>
<p>יום שלישי - י"ג כסלו מפרק סט עד סוף פרק עא</p>	<p>יום שישי - ט"ז כסלו מפרק עט עד סוף פרק פב</p>
<p>שבת קודש - י"ז כסלו פרק כ מפרק פג עד סוף פרק פז</p>	

יום ראשון י"א כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 316, והטעם משום דחב"ד... עד עמ' 316, וגמרא.

35 זה, וזו מלכות, התחתונה בספירות עולם זה, וְאֶת־עַל־פִּי־כֵן –
36 חב"ד דבריאה יצירה, הן מקור החיות דחב"ד דנפש
37 יצירה של בחינות נפשיות שהן המלאכים – כיצד, איפוא,
38 אומרים אנו לעיל, שאי אפשר ל"מלכות דבריאה יצירה" דנשמה,

להיות מקור לנבראים –

39 בשעה ש"חב"ד דבריאה

40 יצירה" דנשמה, שהיא

41 למעלה מעלה ממנה, היא

42 מקור לנבראים? לא קשה

43 מיד, – לא קשה כלל,

44 דְכַתְּבֵה־בִּינֵה־דַעַת דְּהַלְכוּת

45 וְהַנְּשֻׁמֹת – המתהווים

46 מ"חב"ד דבריאה יצירה,"

47 אינן אלא מטפה

48 הנמשכת מהחכמה־בינה

49 דַעַת דְּנִשְׁמָה ל"יסוד זעיר

50 אַנְפִּין", וְנִתְּנָן – ונמשך

51 ל"נוקבא", – ל"מלכות",

52 וּמִשָּׁם יֵצְאוּ – המלאכים

53 והנשמות, בְּבְחִינַת "לידה".

54 – שנולדה מציאות חדשה,

55 הרי שאין זה התפשטות של

56 חב"ד כפי שהדבר הוא

57 בהלכות, שמהתפשטות כזו

58 אי אפשר באמת שיהיה

59 מקור לנבראים, כי אם באופן של טיפה ולידה, יכול להיות מחב"ד

60 דבריאה יצירה, אפילו של נשמה, ענין של נבראים, כִּי אֵף אִם

61 תִּמְצִי לומר שֶׁנִּבְרְאוּ מֵהָאֵתֶר הַכֹּלִים דְּנוֹקְבָא – "מלכות"

62 דְּאֲצִילוֹת, הֲרֵי הֵם הַיּוֹרְדִים – בבריאה־יצירה־עשיה, וְנִעְשִׂים

63 נִשְׁמָה. – לבריאה־יצירה־עשיה. אֲבָל עֲצֻמוֹת חֲכֵמָה־בִּינֵה־דַעַת

64 דְּנִשְׁמָה מִתְפַּשֵּׁט בּו' קְצוֹת דְּיוו"ן, וְשָׁם הֵם שִׂיתָא – ששה סדרי

65 מִשְׁנֵה וְגַמְרָא. – ענין ההלכות של תורה, הרי, שעצמות חב"ד באה

66 דוקא בהלכות של תורה שהיא אלקות, ותורה באה בבחינת נשמה

67 שהיא אלקות.

68

1 וְהַפְעֵם, – מדוע גם אחרי שהאר"ת חכמה עילאה" ירדה ב"עשיה",

2 היא עדיין למעלה גם מ"חב"ד דעשיה" של בחינת הנשמה? – משום

3 דְּחֲכֵמָה־בִּינֵה־דַעַת דְּעֵשִׂיהַ דְּבְחִינַת נִשְׁמָה הוּא מְקוֹר חַיּוֹת

4 דְּחֲכֵמָה־בִּינֵה־דַעַת דְּנִפְשֵׁרוֹת וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן, – של נפש רוח,

5 וְהַתְּהוּוֹתָן מֵאִין לִישׁ עִם

6 תוֹלְדוֹתֵיהֶן, עַד סוֹף

7 הַעֲשִׂיהַ, הוּא הָאָרֶץ וְכֵן 1

8 צָבָהָ. – הרי, ש"חב"ד 2

9 דעשיה" של הנשמה, היא

10 מקור לנבראים. אֲבָל 4

11 חֲכֵמָה־בִּינֵה־דַעַת דְּהַלְכוּת

12 בְּמַעֲמֵיהֶן שְׂבֻמֵּי לְכוּת 6

13 דְּבְרִיָּאָה וְיִצִּירָה, – המקום 7

14 והמדרגה של ההלכות 8

15 וטעמיהן – שם אין "חב"ד" 9

16 אלו מקור לנבראים, כי אם 10

17 – ענין חֲכֵמָה – שבהן,

18 היא בתקונו פרצופי

19 הָאֲצִילוֹת, שְׂבֻהָן –

20 בפרצופים של "אצילות",

21 תלוין כל טעמי המצות,

22 מִצְוֹת עֲשֵׂה בְּה' חֲסִדִים, –

23 של "ד"א דאצילות" ומצות

24 לֹא תַעֲשֶׂה בְּה' גְבוּרוֹת. –

25 של "ד"א דאצילות", וּמִשָּׁם 18

26 הִבִּי – ולכן, נְמִי, – גם פְּשִׁירְדוּ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּנִבְרָאִים, – כשטעמי

27 ההלכות, שבעצם הם הפרצופים של "אצילות" – ירדו להיות

28 טעמים של הלכות לנבראים, הן בְּמַלְכוּת דְּבְרִיָּאָה־וְיִצִּירָה

29 דְּבְחִינַת נִשְׁמָה דְּנוֹקְבָא, – שנשמה היא אלקות, שְׁהוּא – הנשמה

30 היא מְבַלֵּים דְּאֲצִילוֹת, – ל' הכלים של "זו"ן דאצילות" נעשים

31 נשמה ל"בי"ע", וְלֹא בְּבְחִינַת נִפְשֵׁרוֹת. – והן לא התלבשו

32 בבחינת רוח ונפש שהן "נברא". וְאֵף דְּחֲכֵמָה־בִּינֵה־דַעַת דְּבְרִיָּאָה־

33 יִצִּירָה דְּבְחִינַת נִשְׁמָה, שְׂבֻבָהָ מֵאֵד מַעֲלֵתָן עַל בְּחִינַת מְלָכוּת

34 דְּבְרִיָּאָה וְיִצִּירָה דְּנִשְׁמָה, – שכן, זו חב"ד, העליונות בספירות עולם

יום שני י"ב כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 316, ומ"ש בע"ח (ושער... עד עמ' קנט, וד"ל:

75 ידי לימוד המשנה שהיא

76 ב"יצירה" נעשה לבוש רוח

77 דרוח, וְרוּחַ דְּנִשְׁמָה

78 דְּבְרִיָּאָה עַל יְדֵי הַגְּמֵרָא –

79 שגמרא היא ב"בריאה", הרי,

80 שעל ידי תורה נעשה לבוש

קונטרס אחרון

75 ומ"ש בע"ח (ושער היחודים) שע"י הכוונה נעשה

76 לבוש נשמה וע"י התורה לבוש רוח דרוח ע"י משנה

77 דיצ"י ורוח דנשמה דבריאה ע"י הגמ' י"ל דהיינו דוקא

78

69 ומה שכתוב בעין חיים⁵⁴

70 (ושער היחודים⁵⁵) שַׁעַל

71 יְדֵי הַכּוּנָה נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ

72 נִשְׁמָה, וְעַל יְדֵי הַתּוֹרָה –

73 נַעֲשֶׂה לְבוּשׁ רוּחַ דְּרוּחַ עַל

74 יְדֵי מִשְׁנֵה דִּיצִירָה, – על

49 וכמל באורו ותפרה, כי זה כל האדם⁵⁶. - כל תכלית האדם היא
 50 להביא את העולם להיות נכלל ובטל באורו יתברך, דבר הנעשה על
 51 ידי לימוד התורה, וזאת היתה עבודת רבי שמעון בן יוחאי וכל
 52 התנאים ואמוראים - שעסקו בנגלה, - דתורה, להמשיך אורו
 53 יתברך, - בעולם, ולברר
 54 בירורי - קליפת נגה כל
 55 משך זמן הגלות השלטא
 56 אילנא - כששולט האילן
 57 דטוב ורע, - חיות העולם
 58 היא מקליפת "נוגה"
 59 המעורבת טוב ורע, כמו
 60 שכתוב⁵⁷: "עת אשר שלט
 61 האדם - בליעל של קליפה,
 62 פאדם - של קדושה, בו", -
 63 שזה כפי סיום הפסוק "לרע
 64 לו", כדי לברר ולהעלות
 65 ניצוצות הקדושה הנמצאים
 66 ב"אדם בליעל" - בקליפת
 67 "נוגה", כי זהו תכלית
 68 ההשתלשלות - של
 69 העולמות, שירד העליון
 70 למטה - שהאלקות תרד
 71 ותתגלה בעולם, ויהיה לו
 72 דירה פתחתונים, כדי
 73 להעלותו למתנו - להיות
 74 אחר באחד. - שה"אחד"
 75 של "יחודא תתאה", של
 76 עולמות בריאה יצירה
 77 עשיה, יהיה כמו ה"אחד" של
 78 "יחודא עילאה". מה שאין
 79 בן עבודת המלאכים
 80 דחילו ורחימו - יראה
 81 ואהבה שכללים, אינה
 82 בבחינת המשכה כלל
 83 וכלל, - שעל ידי זה תומשך
 84 אלקות בעולם, רק הסתלקות בו. - שהם עומדים ב"רצוא"
 85 ובביטול לאלקות, הרי, שאין זה אמיתת הכוונה העליונה
 86 בהשתלשלות, שהכוונה היא המשכה ולא הסתלקות. וכן יבין מה
 87 שנבראים מלאכים מאין ליש על ידי עסק התורה אפילו שלא
 88 בכונה, שהוא - לימוד התורה שלא בכונה, בחינת רוח בלבד
 89 שאינה אלקות כלל, - שכן הכוונה היא ענין של נשמה שהיא
 90 אלקות, אך בלי כוונה - כשזה בחינה של רוח בלבד - כיצד נבראים
 91 מ"אין" ל"יש" הרי הבריאה מ"אין" ל"יש" היא דוקא רק מאלקות?
 92 אלא לפי שאף על פי כן - למרות שזה שלא בכונה, שם ה' שוכן
 93 וכו', - בדברי תורה, ודי למבין: - כפי שהוסבר לעיל, שאפילו
 94 מלאך, נברא, בשעת השליחות, נקרא בשם "ה", מפני ש"ה' שוכן בו",
 95 כך גם בדברי תורה - כיוון שה' שוכן בדברי תורה, לכן יכולה להיות
 96 מהם התהוות המלאכים מ"אין" ל"יש".

1 של "רוח", שהיא הרי "נברא"? יש לומר דהיינו דוקא על ידי
 2 תורת האדם - שהוא לומד, בעולם הזה העולה למעלה, - נעשה
 3 אז לבוש של תורה, כיוון שזה בא מהאדם שהוא נברא. אבל
 4 התלמוד עצמו שנפמן בסניי - כפי שהתורה ניתנה מלמעלה
 5 למטה, הוא בנשמה, -
 6 שהיא אלקות, ולכן הוא -
 7 לימוד ה"תלמוד", מברר
 8 היותו, וכן במשנה
 9 דיצירה, - שכפי שהיא
 10 ניתנת מלמעלה מסיני, היא
 11 בבחינת נשמה. ואף אם
 12 תמצי לומר, שגם הניתן
 13 בסניי - מלמעלה למטה,
 14 הוא ברוח דבריאה יצירה
 15 - הרי זה, אבל, באופן כזה
 16 שאין זה שום מציאות של
 17 נברא, כי אם באופן של
 18 "שליח" שאיננו מציאות
 19 לעצמו, כי אם מציאותו היא
 20 כוח המשלה, כך שאין זה
 21 כמו מציאות הנברא של
 22 נבראים אחרים, ובלשון
 23 רבנו הזקן: הרי נודע שכל
 24 מלאך שהוא שליח
 25 מלמעלה, אינו - בשעת
 26 השליחות, נקרא בשם ה'
 27 ממש השוכן בקרבנו, מה
 28 שאין בן פשאינו שליח יש
 29 לו שם אחר כפי עבודתו,
 30 - שמו נגזר מתוכן העבודה
 31 שעליו לבצע, שאז הוא
 32 מציאות של מלאך ופועל
 33 לפי אופן עבודתו, ואינו
 34 קורא "קדוש קדוש קדוש"
 35 ה' בו", בלומר ששם ה' -
 36 קדוש ו - מברר ממנו, - הרי, שיכול להיות נברא שאינו שום
 37 מציאות של נברא אלא נקרא בשם הוי' שהוא אלקות, וכן הוא
 38 ממש בבחינת התלשלות התלמוד בבחינת רוח דבריאה, -
 39 ורוח היא הרי ענין של נברא, והמשנה ברוח יצירה, הם שלוחי
 40 ה', דהיינו כלים דנוקבא - "מלכות" דאצילות, תחיצונים -
 41 הכלים החיצונים, בתלמוד, ו - הכלים האמצעים במשנה, אשר
 42 המשנה והתלמוד שבהם - ב"רוח דבריאה ויצירה", נמשכים
 43 מ"יסוד אבא", - מ"יסוד" שבחכמה, המקבל מ"חכמה סתמאה"
 44 - חכמה 'סתומה', ד"אריך אנפיו", - מ"חכמה" שבכתר, שבו -
 45 ב"אריך אנפיו" מלבש אור-אין-סוף ברוך-הוא, ונמצא שאור-
 46 אין-סוף, הוא שם ה', שוכן ברוח דבריאה יצירה עשיה,
 47 במקרא ומשנה ותלמוד, ובשהאדם לומד - מקרא, או משנה, או
 48 תלמוד, ממשך אור-אין-סוף ברוך-הוא בעולם הזה להיות נכלל

קונטרס אחרון

ע"י תורת האדם בעוה"ז העולה למעלה. אבל התלמוד
 עצמו שניתן בסניי הוא בנשמה ולכן הוא מברר
 הרוח וכן במשנה דיצי' ואף את"ל שגם הניתן מסיני
 הוא ברוח דבריאה יצירה הרי נודע שכל מלאך
 שהוא שליח מלמעלה אזי נק' בשם ה' ממש השוכן
 בקרבו משא"כ כשאינו שליח יש לו שם אחר כפי
 עבודתו ואזי קורא קדוש ק' ה' כו' כלומר ששם
 ה' מובדל ממנו וכן הוא ממש בבחי' התלשלות
 התלמוד בבחי' רוח דבריאה והמשנה ברוח דיצי'
 הם שלוחי ה' דהיינו כלים דנוק' דאצי' החיצונים
 בתלמוד והאמצעי' במשנה אשר המשנה והתלמוד
 שבהם נמשכים מיסוד אבא המקבל מח"ס דא"א
 שבו מלוכש אור א"ס ב"ה ונמצא שאור א"ס הוא
 שם ה' שוכן ברוח דבי"ע במקרא ומשנה ותלמוד
 וכשהאדם לומד ממשך אור א"ס ב"ה בעוה"ז להיות
 נכלל ובטל באורו ית' כי זה כל האדם וזאת היתה
 עבודת רשב"י וכל התנאים ואמוראים בנגלה להמשך
 אורו ית' ולברר בירורי נוגה כל משך זמן הגלות
 דשלטא אילנא דטו"ר כמ"ש עת אשר שלט האדם
 באדם כו' כי זהו תכלית ההשתלשלות שירד העליון
 למטה ויהיה לו דירה בתחתונים כדי להעלותו למהוי
 אחד באחד. משא"כ עבודת המלאכים דו"ר שכליים
 אינה בבחי' המשכה כלל וכלל רק הסתלקות כו'.
 ובוזה יובן מה שנבראים מלאכים מאין ליש ע"י עסק
 התורה אפי' שלא בכונה שהוא בחי' רוח בלבד
 שאינה אלקות כלל אלא לפי שאעפ"כ שם ה' שוכן
 וכו' וד"ל:

יום שלישי י"ג כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 318, ולהבין פרטי ההלכות... עד עמ' קס, דכלים דו"א:

44 בעולם בלתי השפעה עליונה. - בלי השפעה של מקור רוחני,
 45 ואפילו המסלול בשערו ובהאי ג'נא - וכדומה, מקבל חיותו
 46 ברנע זו מהיכלות הקלפות, כמו שכתוב בזהר. והלכה, -
 47 ולכן, גם פרטי האסורים שלא באו לידי מעשה מעולם בעולם
 48 הנה הנשמי, מכל מקום
 49 שרשי חיותם הן במציאות
 50 בפעל ממש בהיכלות
 51 הקלפות. - בהיכלות של
 52 הקליפות הרוחניות. וגם
 53 הפרטים שיוכל להיות
 54 שלא היו ולא יהיו לעולם
 55 במציאות, כגון טעות
 56 ושיגות, - שעשה טעות או
 57 שהיה שוגג, שפעה וקרא
 58 לתשיעי - לשה התשיעי,
 59 עשירי - בקשר לקביעת
 60 העשירי ל"מעשר", כו"ז
 61 ובהאי ג'נא, - וכדומה,
 62 דלא שיך - שיהיה זה
 63 פמזיד - שאז זה מצב של
 64 להיות קלפה שורה על
 65 זה, ויכול להיות דבהאי
 66 ג'נא - שדבר בצורה כזו,
 67 אינו במציאות בהיכלות
 68 הקלפות - כיצד, איפוא,
 69 יש לכך שורש ומקור חיות
 70 בקליפה? [הנהגה מאדמו"ר
 71 בעל צמח צדק ז"ל נ"ע: נראה לי מה שכתב - רבנו הזקן, ויוכל
 72 להיות, - שיכול להיות (שאינן במציאות מקרה כזה) אלמא דלא
 73 בריא ליה, - הרי, שלא ברור לו הדבר, אלא הוא בספק, היינו
 74 משום שהשיגות באות מ - קליפת נח, אם כן יש לומר דיש
 75 להם - ל"שיגות" שרש בהיכלות דנח. - מכל מקום, על כל
 76 פנים ישנו במציאות, - לא רק בקליפות, אלא להכדיל, בהכמה
 77 עלאה, - חכמה עליונה, שנתפשטה בפרט - הלכה זה - כאמור
 78 בסימן הקודם שכל פרט של הלכה הוא התפשטות מ"חכמה
 79 עילאה", למשה רבנו עליו השלום פניו, [במאמרי: מה] שכל
 80 תלמיד ותיק עתיד לתדש בו, - הכל נמסר למשה בסיני, וכל
 81 פרטי האבעיות דרבי ירמיה, - ששאל אבעיות (שאלות) בפרטים
 82 כאלה, עד ששלחו אותו מבית המדרש, כפי שהגמרא מספרת בבבא
 83 בתרא⁴, שבפשוטו הרי זה מפני שהיו אלה פרטים כאלה שאינם
 84 שכיחים לגמרי שיארעו⁵, ו - האבעיות של "ברכתו כו" - אודותן
 85 דנה הגמרא ב"פרק ד' החלוין"⁶. - בנוגע ל"בהמה מבכרת" שצריכה
 86 הרי להיות "פטר רחם", כדי להתקדש בבכורה, והשאלה היא

1 בסימן הקודם ב"קונטרס אחרון", הסביר רבנו הזקן, איך על ידי מצוות מעשיות
 2 נעשה ענין הבירורים, שמבררים הניצוצות של תהו, ונמשכת אלקות בעולם.
 3 וכן גם על ידי לימוד ההלכות של המצוות.
 4 רבנו הזקן הסביר, שאפילו בפרטי ההלכות של מצוות לא-תעשה, שבהן לא
 5 שייך - כפי שהדבר במצוות
 6 עשה - הענין של "מעלה עליו
 7 כאילו קיים בפועל ממש" 1
 8 (שבלימוד ההלכה של מצות" 2
 9 עשה נחשב לו הדבר כאילו קיים 3
 10 את המצוה), ויתירה מזו, גם 4
 11 בפרטי דינים של לא תעשה, 5
 12 שלא שכיח בכלל שהם יהיו 6
 13 במעשה, שבהם לא שייך אפילו 7
 14 הענין של "ישב ולא עבר עבירה 8
 15 נותנים לו שכר כאילו עשה 9
 16 מצוה", שלימוד הלכות אלו 10
 17 והידיעה איך להישמר מהן - 11
 18 ייחשב כהימנעות בפועל מלא" 12
 19 תעשה זה, וזאת גם כשלא שייך 13
 20 כלל שזה יהיה למעשה בפועל, 14
 21 שכן זה לא שכיח כלל, וסביר 15
 22 הדבר שלא יצא לו לאדם כלל 16
 23 להימנע ולהישמר מזה, אף על 17
 24 פי כן, כיוון שזו הלכה של תורה, 18
 25 יש בה משום המשכה של 19
 26 "חכמה עילאה" (עליונה) 19
 27 הנמשכת בעולם. בדונן בענינים 20
 28 שאינם שכיחים נקט כדוגמה פרטי דיני פיגול.
 29 בסימן הנוכחי אומר רבנו הזקן, שלמרות שהענין הראשון - ענין הבירורים -
 30 אינו שייך לכאורה בלימוד סוג הלכות כאלו (כיוון שזה לא שכיח כלל), כי אם
 31 רק הענין השני, שהוא המשכות של "חכמה עילאה" - אף על פי כן הרי גם ענין
 32 ה"בירורים" נעשה על ידי עצם לימוד הלכות אלו (למרות שקיים מצות העשה
 33 או ההימנעות מהלא-תעשה, אינם תוצאה מלימוד זה, ואפילו לא "כאילו",
 34 כאילו קיים מצות-עשה, או השכר על ההימנעות ממצות הלא-תעשה).
 35 ולהבין - כיצד הדבר לגבי, פרטי ההלכות דלא שכיחי - שאינן
 36 שכיחות כלל, ואפשר שלא היו מעולם במציאות, - באופן
 37 מעשי לא קרה אף פעם סוג דבר כזה כפי שפרט ההלכה מייצג אותו,
 38 מכל שכן שלא יהיו לעתיד לבא, - שאז בודאי לא יארעו
 39 אירועים לא-מבורכים כאלה, כמו פרטי דיני פגול ובהאי ג'נא.
 40 - וכדומה, כיצד שייך, איפוא, בהם הענין של בירור הניצוצות, שעל
 41 ידי לימוד פרטי הלכות אלו מבררים ניצוצות התהו? הנה מודעת
 42 זאת, - ידוע הדבר, שכל אסור שבעולם יש לו שרש ומקור
 43 תיים בקלפות, שאם לא כן לא היה יכול להיות במציאות

1. ראה זח"ק קסו, ריש ע"ב. 2. בכורות בסופה. 3. ע"פ מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. ובכ"מ. 4. כג, ב. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אבל ראה גם בתוס'. וראה שם קסה, ב. - ומובא באחרונים שרוב הבעיות שלו נשאר בתיקו". 6. ע, א.

המשיכו "אור אין סוף" בתורה, "ברכה" מלשון המשכה; הרי, 45
 שלימוד התורה כראוי הוא כשממשיכים "אור אין סוף" בתורה. זאת 46
 יסביר רבנו הזקן להלן, כיצד נעשה על ידי לימוד התורה שיהודי 47
 לומד, ה"פירוש" וה"הפרדה" של הרע, שהרע יופרש ויופרד מהטוב; 48
 – הרי זה בכוח "אין סוף" 49
 הנמשך בתורה, דוקא על ידי 50
 שיהודי לומד תורה (ולא 51
 כפי שהתורה היא מצד 52
 עצמה), שהוא על ידי 53
 המשיכה אור-אין-סוף 54
 בהכמה עלאה המלכשת 55
 בהן, – בהלכות שבתורה, 56
 ו"בהכמה אתברירו" – 57
 ב"חכמה" הם מתבררים, 58
 פאור-אין-סוף שבה. – 59
 שב"חכמה", הרי, שעל ידי 60
 לימוד התורה, שעל ידו 61
 ממשיכים "אור אין סוף" 62
 ב"חכמה" (בתורה), נעשה 63
 על ידי זה בירור הניצוצות. 64
 וזאת – גם כשאין זו הלכה 65
 של מצות עשה או לא 66
 תעשה שיכולות להיות 67
 במציאות, אלא אפילו 68
 במצוה שאינו שכיח שתהיה 69
 אי פעם במציאות – הרי 70
 עצם לימוד הלכה של תורה 71
 – פועל בירור הניצוצות. והמשכה זו נעשה על ידי דיוקן העליון 72
 – השורש למעלה, של האדם, העוסק גם בן בהלכות אלו 73
 למעלה – בשעה שאדם למטה לומד תורה – גם שרשו למעלה עוסק 74
 בהלכות אלו למעלה, בשרשו, בנזקקא ד"עיר אנפין" דבריא 75
 וצירחה עשיה. ובוה יובן היובל – המוטל על כל נפש-רוח-נשמה 76
 להשלים כל התרי"ג – 613 מצוות במחשבה דבור ומעשה שחן 77
 פרטי ההלכות, – לימוד פרטי ההלכות של המצוות, ו – הנפש, רוח 78
 ונשמה צריכות לבא בגלגול להשלים התורה ב – ארבע החלקים 79
 שבה פשט-דמו-דרוש-סוד, – שאם בגלגול הקודם לא השלימו 80
 אותה – עליהם לבוא בגלגול נוסף כדי להשלים את התורה על כל 81
 חלקיה, כדי לברר כל הפרוין הנוגעות להם – לנפש-רוח-נשמה, 82
 מכל הרפ"ח, – 288 הניצוצות, שהיא קומת אדם שלמה, תרי"ג – 83
 613, בחינות כלליות ופרטיות. – באופן כללי מתחלקת ההמשכה 84
 בתרי"ג (ב-613), וכך בפרטיות לכל נפש. אבל לעתיד לבא בשישלים 85
 הפרוין – של הניצוצות, יהיה עסק התורה בהחינת "עשה טוב" 86
 לבר, – לא שיצטרפו לפעול, על ידי לימוד תורה, ענין של "סוד מרע", 87
 להפריד קליפה מקדושה, אלא יצטרפו לפעול רק הענין של "עשה 88

1 כש"ברכתו", היא כרכה אותו – לדעת רש"י הכוונה לאשה
 2 המיילדת, ולדעת רבינו תם – שוולד נקבה נולד יחד עם הבכור,
 3 והיא כרכה את הבכור, דבר שהוא מציאות רחוקה ביותר שיארע
 4 דבר כזה, הרי כל פרטי האבעיות ניתנו למשה בסיני, כי התפשטות
 5 חכמה עלאה – חכמה
 6 עליונה, המתפשטת בהלכות
 7 התורה, היא בהחינת "אין
 8 סוף" המלכש בה בפעל 1
 9 ממש, – ב"חכמה" הרי 2
 10 מלובש "אור אין סוף", הרי 3
 11 שההתפשטות הבאה 4
 12 מ"חכמה", היא בפועל ממש 5
 13 בבחינה של "אין סוף". וכל 6
 14 פרט הלכה הוא שער – 7
 15 הנימשך מהכמה עלאה, 8
 16 ד – שהרי אבא, "חכמה" 9
 17 "סוד ברתא", – ממנה באה 10
 18 "מלכות" הנקראת "ברתא", 11
 19 ובתורה זה "מלכות פה", 12
 20 תורה שבעל פה קרינן לה", 13
 21 ענין ההלכות שבתורה, 14
 22 ומלכש בה, – "חכמה" 15
 23 מלובשת ב"ברתא", 16
 24 במלכות. ובתורה הרי זה 17
 25 ש"אבא", חכמה, מלובש 18
 26 ב"ברתא", בתורה שבעל פה, 19
 27 כפי שהיא בשרשה,
 28 ב"מלכות דאצילות". וממנה – מ"מלכות" נמשך ומתלבש
 29 בבריא-הצירחה-עשיה. – להלן יסביר רבנו הזקן, איך נעשה על ידי
 30 כך ענין בירור הניצוצות: ונדע, כי יניקת הקלפות – היא
 31 מאחורין די ספירות דקדושה, ובפרט – יניקתן היא מלבושים
 32 די ספירות דבריא-הצירחה-עשיה, ובפרט – יניקתן היא
 33 מלבושים דיצירה ועשיה המערכים בקלפות, – הרע בקליפות
 34 שבעולמות "צירה" ו"עשיה" מעורב בטוב, בנדע, שניקתם
 35 מהחינת הלבושים. ועל ידי עסק ההלכות בפרוין ומחשבה
 36 מתפרשים* – הקליפות ומתפרדים מהקדושה, כמו שכתוב
 37 בתקונים ורעיא מהימנא: לאפרשא – להפריד הקליפות
 38 מהקדושה על ידי לימוד התורה, [כו']. והיינו – כיצד נעשה על
 39 ידי לימוד תורה הפרדת וביורר הקליפות, בשעה שההתפשטות
 40 מ"חכמה עלאה" שהיתה לכתחילה בתורה, לא פעלה דבר זה,
 41 ובעולמות "צירה" ו"עשיה" היתה תערובת של רע בטוב? בנדע
 42 ממה שאמרו: – חכמינו ז"ל "על שלא ברכו בתורה תחלה" כו',
 43 – בהתאם לגמרא¹⁰ שלכן "אבדה הארץ", מפני שלא ברכו תחילה,
 44 לפני הלימוד, על התורה שלמדו. הפירוש הפנימי בזה הוא, שלא

7. תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו"). 8. בתניא שלפנינו: "מתפרטים", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "מתפרשים", ככפנים. 9. ראה זח"ג יא, ב. שם כז, ב. 10. נדרים פא, ב. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ לעיל אגה"ק סכ"ט. ש"ע אדה"ז הל' ת"ת [פ"א סוף סעיף ד', ושם נסמנו המקורות]."

13 ובפְּרָמָה, - גם כל פרטי
 14 הדינים, אפילו כאלה שלא
 15 יהיו נוגעים למעשה כלל
 16 לעתיד לבוא, שגם פְּרָמִי
 17 התְּלָכּוּת דְּשָׁם"ה - 365 לא
 18 תַעֲשֶׂה, הן הן עֲנָפִים
 19 מְתַלְּלוֹת, - מכללות
 20 התורה, ויש לְבָלֵם שָׂרֵשׁ
 21 לְמַעַלָּה בְּה' גְבוּרוֹת
 22 דְּקִדְשָׁה, כְּמוֹ הַשָּׁם"ה לא
 23 תַעֲשֶׂה עֲצָמָן, שְׁחָן לְמַעַלָּה
 24 בְּחִינַת הַדָּם הַמְּחִיָּה הָאֲכָרִים דְּכָלִּים ד'זְעִיר אֲנִפִּין":

קונטרס אחרון

לכד. להעלות הנר"ן מעלה מעלה עד א"ס וגם בשם"ה ל"ת בשרשן למעלה שהן גבורות קדושות ולהמתקן בחסדים ברמ"ח מ"ע ולכללן יחד. וע"כ התורה כולה נצחית בכללה ובפרטה. שגם פרטי ההלכות דשם"ה ל"ת הן הן ענפים מהכללות ויש לכולם שרש למעלה בה"ג דקדושה כמו השם"ה ל"ת עצמן שהן למעלה בחי' הדם המחיה האברים דכלים דו"א:

12 של חסדים וגבורות, וְעַל כֵּן - ולכן, התורה בְּלָה נְצִיחִית בְּכָלֶּה

1 טוב, ענין חיובי, לְהַעֲלוֹת
 2 הַנְּפִשְׁרוֹת־נִשְׁמָה מַעֲלָה
 3 מַעֲלָה עַד אֵין סוּף, וְגַם -
 4 יתעסקו בלימוד בְּשָׁם"ה -
 5 365 מצוות לא תַעֲשֶׂה
 6 בְּשָׂרְשָׁן לְמַעַלָּה, שְׁחָן
 7 גְבוּרוֹת קְדוּשׁוֹת,
 8 וְלְהַמְתִּיקָן - המתקת
 9 הגבורות, בְּחַסְדִּים בְּרַמְ"ח
 10 - 248 מְצוֹת עֲשֶׂה, וְלְכַלְלָן
 11 יְתֵר. - שתהיה התכללות
 12 של חסדים וגבורות, וְעַל כֵּן - ולכן, התורה בְּלָה נְצִיחִית בְּכָלֶּה

יום רביעי י"ד כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קס, דוד זמירות... עד עמ' 320, צרתו.

51 ברוך הוא, וְלִהְיוֹן, מִהוּ הַשֵּׁבַח לְהַקְדוּשׁוֹת־הוּא בְּשֵׁנָה אֲסוּר
 52 אוּ מְתִיר? - במה מתבטא השבח להקדוש ברוך הוא, להיקרא
 53 "שבחא דאורייתא" במה שההלכה שבתורה פוסקת שדבר זה אסור
 54 או שדבר זה מותר? הֲנֵה הוּא עַל דְּרָךְ: - מה שכתוב: "מִה גִּדְלוּ
 55 מַעֲשֵׂי ה', מֵאֵד עֲמָקוֹ
 56 מִחֲשֻׁבוֹתֶיךָ". - שלכאורה,
 57 הרי בתחילה ישנן
 58 המחשבות ולאחר מכן באים
 59 המעשים, מדוע, איפוא,
 60 כתוב תחילה "מה גדלו
 61 מעשיך" ולאחר מכן "מֵאֵד
 62 עֲמָקוֹ מִחֲשֻׁבוֹתֶיךָ"? אלא,
 63 יסביר רבנו הזקן, שמה"מה
 64 גדלו מעשיך" יודעים את
 65 ה"מֵאֵד עֲמָקוֹ מִחֲשֻׁבוֹתֶיךָ",
 66 כִּי הֲנֵה נִדְרַע, שְׁכָל
 67 הַעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים

25 אחרי שבסימן הקודם ב"קונטרס אחרון" מוסבר, שהמצוות פועלות בעולם גם
 26 ענין המשכת אלקות וגם ענין בירור הניצוצות, וכך גם שלימוד הלכות התורה
 27 פועל שני הענינים האלה -
 28 בא הסימן הנוכחי, בו יוסבר, שבהלכות התורה יש ענין שהוא למעלה לגמרי

קונטרס אחרון

דוד זמירות קרית להו כו'. הנה בזהר שבחא דאורייתא ורננה כו' ולהבין מהו השבח להקב"ה כשזה אסור או מותר הנה הוא ע"ד מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך. כי הנה נודע שכל העולמות עליונים ותחתונים תלויים בדקדוק מצוה א' ד"מ אם הקרבן כשר נעשה יחוד עליון ועולים כל העולמות לקבל חיותם ושפעם. ואם שינה שקיבל הדם בשמאלו ד"מ או שלא בכלי שרת כשר או שהיתה חציצה אזי נתבטלה עליות העולמות וחיותם

29 מהעולם, עד שהעולם לגביו
 30 אינו תופס מקום כלל.
 31 הסימן הנוכחי מבוסס על מה
 32 שחכמינו ז"ל אומרים, שבשעה
 33 שדוד המלך החזיר את הארון
 34 מהפלשתים, הביא אותו על
 35 עגלה, בשכחו על הציווי של
 36 "בכתף ישא", שצריכים לשאת
 37 את הארון על הכתפים, ואשר
 38 היה זה עונש על שקרא להלכות
 39 התורה "זמירות" בפסוק "זמירות
 40 היו לי חוקיך בבית מגורי".
 41 רבנו הזקן מסביר בסימן הנוכחי,
 42 מדוע מגיע בכלל עונש על קריאת התורה - "זמירות", ואיזו שייכות יש לעונש
 43 השכחה שיש לשאת את הארון בכתף - לקריאת התורה והמצוות -
 44 "זמירות".
 45 ביתר פירוט מוסברים ענינים אלה ב"לקוטי תורה", "אור התורה" וב"דרך
 46 מצותיך" מצות "משא הארון בכתף".
 47 "דוד, זמירות קרית להו כו'". - דוד - זמירות קראת להן?
 48 להלכות התורה, ולכן בא העונש להיכשל בדבר שאפילו תניקות
 49 של בית רבן יודעים אותו. הֲנֵה בְּתִיר: - ישנו ביטוי על תורה,
 50 שְׁכָחָא דְאֻרִיתָא וְרַנְנָה כו'. - התורה היא שבח ורננה להקדוש

9 ותחתונים תלויים בְּדִקְדוּק מְצוּה אַתָּה, - בדקדוק אחד שהתורה
 10 מדקדקת שהמצוה תיעשה באופן זה דוקא, דְּרָךְ מְשֻׁלֵּ: אִם
 11 הַקְּרָבָן - שמקריבים, בְּשֵׁר - נַעֲשֶׂה יְחֻד עֲלִיוֹן, - בספירות
 12 ובעולמות העליונים, וְעוֹלִים כָּל הַעוֹלָמוֹת לְקַבֵּל חַיּוּתָם
 13 וְשִׁפְעָם; וְאִם שָׁנָה, - מדקדק שהתורה דקדקה בהלכות
 14 הקרבנות, שְׁכָבֵל הַדָּם - של ההואה, בְּשִׁמְאָלוֹ דְּרָךְ מְשֻׁל, או
 15 - שקיבל את הדם שְׁלֵא בְּכָלִי שְׂרֵת בְּשֵׁר, או שְׁהִיתָה חֲצִיצָה
 16 - אֲזִי נִתְבַטְּלָה עֲלִיּוֹת הַעוֹלָמוֹת - שהיתה צריכה להיות על
 17 ידי הקרבן, וְנִתְבַטְּלוּ חַיּוּתָם וְשִׁפְעָם - שהיו מקבלים על ידי

1. סוטה לד, א. 2. ראה זח"ב ח, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בפרט יש ו' חלוקות מותר כשר טהור (והפטור? תניא ספנ"ב) והפכם כמפורש בכ"מ גם בתניא. - נ"ל דנקט דוקא ב' 'אסור או מותר' דזהו ענין השווה ועיקרי בכהנ"ל: אסור (בידי הסט"א) כו', מותר (שלכן נק' כך - כבתניא [פרק ז'. וראה גם שם פרק ח']).". 4. תהלים צב, י. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר מאגה"ת בסופה. וצע"ק". 6. הרבי מצייץ כאן, ש"קיבל הדם בשמאל" הוא "שינוי באדם"; "שלא בכלי שרת" - הוא שינוי "בכלי". ועל "או שהיתה חציצה" - מצייץ הרבי: "ושני הנ"ל בלא שינוי". כמה סוגים בחציצה, ביניהם: חציצה בין הכהן לכלי השרת (ובחיים כד, א במשנה); חציצה בין הכהן לריצפה (גמרא שם טו, ב) וחציצה בין הכהן לבגדיו, "בגדי כהונה" (ובחיים יט, א).

1 הקרבן, מחיי החיים אינסוף ברוך-הוא. וכן בתפלין פשרות,
2 - שיהודי מניחן, מתגלים מחין עליונים דו"ג, - של זעיר
3 אנפין ומלכות ד"אצילות" שהם מקור תחיים לכל העולמות,
4 ובדקדוק אחר - שאינו כראוי, נפסלין - התפילין, ומסתלקין
5 המחין, וכהאי גונא -
6 ובדוגמא זו, בדקדוקי
7 מצות לא תעשה. -
8 שדקדוק בלא-תעשה נוגע
9 בכל העולמות, והלכה, -
10 ולכן, המתבונן מה גדלו
11 מעשי ה' שברבו
12 העולמות וכל צבאם,
13 ואיך כלם - כל העולמות,
14 בטלים במציאות לגבי
15 דקדוק אחר מדקדוקי
16 תורה, שהוא - הדקדוק
17 שבתורה, הוא עמק
18 מחשבה העליונה
19 והכמתו יתברך, - ובמה
20 מתבטא ביטול העולמות
21 לגבי הדקדוק שבתורה?
22 אשר בדקדוק קל -
23 שהוא מקיים את המצוה
24 כפי שנדרש מהדקדוק הקל, עולים כל העולמות ומקבלים
25 חיותם ושפעם, או להפך הם ושלום, - אם אין הוא מקיים
26 את המצוה כפי שנדרש מהדקדוק הקל, - אין לעולמות העליה

קונטרס אחרון

ושפעם מחיי החיים א"ס ב"ה וכן בתפלין כשרות
מתגלים מוחין עליונים דו"ג שהם מקור החיים לכל
העולמות ובדקדוק אחד נפסלין ומסתלקין המוחין וכה"ג
בדקדוקי מצות ל"ת והלכך המתבונן מה גדלו מעשי
ה' שברבו העולמות וכל צבאם ואיך כולם בטלים
במציאות לגבי דקדוק א' מדקדוקי תורה שהוא עומק
מחשבה עליונה וחכמתו ית' אשר בדקדוק קל עולים
כל העולמות ומקבלים חיותם ושפעם או להיפך ח"ו
ומזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו ית' שהוא בבחי'
בלי גבול ותכלית ומעלתה לאין קץ ותכלית על
מעלות חיות כל העולמות שכל חיותם שופע מדקדוק
אחד ממנה שהוא נמשך ממקורו הוא עומק מחשבתו
ית' כמו שער האדם הנמשך ממוחו עד"מ וכנודע
מהתיקונים והאדר"ר. וזאת היתה שמחת דהע"ה שהיה
מומר ומרנן לשמח לכו בעסק התורה בעת צרתו

27 שלהם ואין הם מקבלים חיותם. ולגבי לא-תעשה - פועל הדבר
28 ירידה חס ושלום בכל העולמות. ומזה נתבונן גדולת עמק
29 מחשבתו יתברך, שהוא בבחינת בלי גבול ותכלית, ומעלתה
30 - של המחשבה העליונה, שהיא למעלה לאין קץ ותכלית על
31 מעלות חיות כל
32 העולמות, שכל חיותם
33 שופע מדקדוק אחר
34 ממנה, - מעומק המחשבה
35 העליונה, שהוא - הדקדוק
36 האחד, נמשך ממקורו,
37 הוא עמק מחשבתו
38 יתברך, - שעומק מחשבתו
39 יתברך מחייב את הדקדוק,
40 כמו שער האדם הנמשך
41 ממחו על דרך משל,
42 וכנודע מהתיקונים
43 והאדר"ר רבא. - שדקדוקי
44 הלכות של תורה הם למשל
45 כמו שערות הנמשכות
46 מהמוח. וזאת היתה
47 שמחת דוד המלך עליו
48 השלום, שהיה מומר
49 ומרנן לשמח לכו בעסק
50 התורה בעת צרתו. - ששירתו היתה ממה שהרגיש וחש, שכל
51 העולם על כל אירועיו אין להם שום ערך לגבי דקדוק אחד של
52 תורה.

יום חמישי ט"ו כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 320, אך מה שהי'... עד עמ' קסא, ע"ש:

53 אך מה שהיה - דוד, משתבח בתהלת התורה במעלתה זו, - חכמה שלמעלה - תורה". - שהתורה היא ה"נובלות" (וטפלה)
54 בלבד מחכמה שלמעלה,
55 תלויים כל העולמות, ואמר:
56 "ומירות היו לי כו" -
57 חוקיך" - נענש על זה,
58 ואמר לו תקדוש ברוך
59 הוא "ומירות קרית
60 להו"!? - זמירות אתה
61 קורא להם? משום שבאמת
62 מעלתה זו, - של תורה,
63 שכל העולמות בטלים
64 לגבי דקדוק אחר ממנה,
65 היא - רק, מבחינת
66 אחרים - החיצוניות, של
67 עמק המחשבה, כמו
68 שכתוב במקום אחר⁸ בשם הארזי"ל על מאמר דו"ל: "נובלות העולם וכו"י¹⁰. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם;

קונטרס אחרון

59 אך
60 16 "אחוריים" בלבד, החיצוניות
61 מה שהיה משתבח בתהלת התורה במעלתה זו ואמר
62 זמירות היו לי כו' נענש ע"ז וא"ל הקב"ה זמירות
63 קרית להו משום שבאמת מעלתה זו שכל העולמות
64 בטלים לגבי דקדוק אחד ממנה היא מבחי' אחוריים
65 של עומק המחשבה כמ"ש כמ"א בשם הארזי"ל על
66 מארז"ל נובלות חכמה שלמעלה תורה. אבל פנימית
67 שבעומק שהוא פנימית התורה היא מיוחדת לגמרי
68 באור א"ס ב"ה המלוכש בה בתכלית היחוד ולגבי
69 א"ס ב"ה כל העולמות כלא ממש ואין ואפס ממש
70 כי אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו' והלכך גם
71 העולם וכו"י¹⁰. - ואתה הוא - אותו הוא - לאחר שנברא העולם;

7. תהלים קיט, נד. 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אגה"ק סי"ט". 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (בלק"ב ח"א ע' תפ"ה): "ב"ד פי"ז, ה. שם פמ"ד, יז. ונתבאר בע"ח שער הכללים ספ"א ובכ"מ". 10. נוסח ברכות השחר - ע"פ תדבאר פכ"א.

42 באה להיות מקור לנשמות כפי שהן למעלה מהעולם, אך לא
 43 שממדיגיה זו בתורה תהיה חיות העולם, שהיא מה"אחוריים"
 44 והיצוניות בלבד ולא מפנימיות. ועל בְּחִינַת אַחֲרִיִּים – שבתורה,
 45 אָמְרוּ¹⁷: – להלן בפסוק שם: "מִשְׁחַקְתָּ בְּתַבַּל אֲרָצוֹ, וְשַׁעֲשׁוּעֵי

46 אֶת בְּנֵי אָדָם, –
 47 "שה" אחוריים" וההיצוניות

48 של תורה הוא ענין של
 49 שחוק ושעשועים בתבל

50 (בעולם) ובבני אדם, כִּי
 51 הַתּוֹרָה נִתְּנָה בְּבַחֲנֵינָת

52 פְּנִים וְאֶחָד, – בבחינה של
 53 פנימיות ובבחינה של

54 היצוניות, בְּדַבְרֵיכֶם – כמו
 55 שכתוב, בְּמַגִּלָּה עֵפָה

56 דְּזִכְרֵיהֶם¹⁸: "וְהִיא בְּתוֹכָהּ
 57 פְּנִים וְאֶחָד". – בבחינת

58 "פנים" ופנימיות, ובבחינת
 59 "אחור" והיצוניות. וּלְפִי

60 שְׂתַפֵּס דָּוָד – ושיבח את
 61 התורה, בְּבַחֲנֵינָת אַחֲרֵיהֶם,

62 – שהתורה היא "זמירות",
 63 שזה מוסב על "אחוריים",

64 ההיצוניות של התורה, שיש
 65 לה שייכות לעולם והיא

66 חיות העולם, לְכָד – לכן,
 67 נַעֲנֵשׁ בְּשַׁחֲקָהּ, הַבָּאָה מִן

68 בְּחִינַת אַחֲרֵיהֶם, – דבר
 69 שהוא בפנימיות ומתעצב,

70 לא שייכת בו שחכה, כי אם בדבר שהוא רק בבחינה של "אחוריים"
 71 והיצוניות – שייך בו שחכה, וְנַעֲלָם מִמֶּנּוּ לְפִי שַׁעֲהָ מַה שְּׂבִתוֹכֵי¹⁹:

72 "עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּתַפֵּס וְיִשְׁאוּ" – שיש לשאת את הארון
 73 על הכתפיים ולא בעגלה כפי שעשה דוד, והכוונה בנשיאת הארון

74 על הכתפיים, היא לְחַבֵּר וּלְיַחַד אֶת ה"בְּתַפִּים", שֶׁהֵן בְּחִינַת
 75 אַחֲרֵיהֶם, אֶל "עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ", היא הַכְּמָה עֲלֵהָ, – "חכמה"

76 נקראת "קדש", בְּבַחֲנֵינָת פְּנִים, שְׂמִשָּׁם – מ"חכמה עילאה"
 77 שבבחינת "פנים", נִמְשְׁכוּ הַלּוּחוֹת שְׂבִאָרוֹן, כְּמוֹ שְׂבִתוֹכֵי²⁰:

78 "בְּתוֹכֵיהֶם מְשַׁנֵּי עֲבְרֵיהֶם כּוּ", וְכְמוֹ שְׂבִתוֹכֵי בִירוּשְׁלָמִי
 79 דְשִׁקְלִים²¹, שְׁלֵא הִיְתָה בְּתָן – בלוחות, בְּחִינַת פְּנִים וְאֶחָד, –

80 אלא הם היו "פנים" בלבד, הִי, הַכוּוּנָה בְּנִשְׂיַאת הָאָרוֹן עַל הַכְּתַפִּים
 81 היתה, לחבר את ה"כתפיים" וההיצוניות, לבחינת "פנים" של

82 הַלּוּחוֹת, עֲנֵן שָׁם – בירושלמי:

1 שכן אין לעולמות שום ערך כלל והם כלא נמצאים כלל, ולכן אין
 2 הם פועלים שום שינוי ב"אין סוף" ברוך הוא, וְהַלְבָּד, – ולכן, גַּם
 3 לְפִנִּימִיּוֹת הַתּוֹרָה – שהיא מאוחדת לגמרי עם "אין סוף" ברוך הוא,
 4 אֵין לְשַׁבְחָה כְּלָל בְּתַהֲלֵת חַיִּוֹת כָּל הָעוֹלָמוֹת, – אין לשבחה

5 בשבח שהיא חיות כל
 6 העולמות, מֵאַחַר דִּלָּא

7 מְשִׁשׁ חֲשִׁיבֵי, – כיוון
 8 שהעולמות אינם נחשבים

9 כלל לגבי פנימיות התורה,
 10 וּבְבַחֲנֵינָת פְּנִימִיּוֹתָהּ –

11 פנימיות התורה, אֵינָה
 12 שְׂמַחַת לְבַב אֲנוּשׁ

13 וְשַׁעֲשׁוּעֵי, אֶלָּא בְּכִיבּוֹל
 14 שְׂמַחַת לְבִי וְשַׁעֲשׁוּעַ הַמֶּלֶךְ

15 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 16 שְׂמִשְׁתַּעֲשַׁע בָּהּ, "כִּי-רַק

17 יֵאלֶקֶם הַבֵּן דְּרַבָּה וְיַדַּע
 18 מִקּוּמָהּ" וּמַעֲלָתָהּ²², –

19 שהוא יודע אותה בִּידְעֵת
 20 עֲצָמוֹ בְּכִיבּוֹל, – שבידיעת

21 עצמו הוא יודע את התורה
 22 שהיא דבר אחד כביכול אתו

23 יתברך, אֶבֶל "נַעֲלָמָה
 24 מַעֲיִנִי כָּל חַי"²², כְּמוֹ

25 שְׂבִתוֹכֵי²³: "וּפְנֵי לֹא
 26 יֵרְאוּ", דְּהֵינּוּ בְּחִינַת

27 פְּנִימִיּוֹתָהּ, – פנימיות
 28 התורה, כְּמוֹ שְׂנַתְּפָאָר שָׁם

29 – ב"אגרת הקודש" סימן י"ט, בְּשֵׁם הָאֲרִיז״ל. וְהוּוּ שְׂאָמְר
 30 הַבְּתוֹכֵי²⁴: "וְאֵהִיָּה אֲצִלוֹ וְכוּ"²⁵ שַׁעֲשׁוּעִים", אֲצִלוֹ דְּוָקָא. –

31 תורה שאומרת שהיא "שעשועים", הרי זה "אצלו", אצלו יתברך
 32 בלבד, כפי שהפסוק מתחיל "ואהי" אצלו אמון" ולאחר מכן הוא

33 אומר "ואהי" שעשועים", כך גם מה שכתוב על התורה "מִשְׁחַקְתָּ
 34 לְפָנָיו", לְפָנָיו דְּוָקָא, דְּהֵינּוּ בְּבַחֲנֵינָת פְּנִימִיּוֹתָהּ, – שפנימיות

35 התורה "משחקת לפניו" לפני פנימיות "אין סוף". להלן יסביר רבנו
 36 הזקן, שמדריגה גבוהה זו בתורה, כפי שהיא "שעשועים אצלו", באה

37 להיות מזון לנשמות ישראל, שלכן נקראת התורה "אמון" – "אומן",
 38 "פדגוג" המפרנס את הילד, כך נקראת התורה "אצלו" בשם

39 "אומן" ו"פדגוג" לנשמות. ועל זה – על מדריגה גבוהה זו שבתורה,
 40 אָמְר – הפסוק "וְאֵהִיָּה אֲצִלוֹ אֲמוֹן" – אֶל הַתְּקִרִי אֲמוֹן" אֶלָּא

41 "אֲמוֹן" כּוּ²⁶. – "פדגוג" המפרנס את הילד – מדריגה זו בתורה

קונטרס אחרון

לפנימיות התורה אין לשבחה כלל בתהלת חיות כל

העולמות מאחר דלא ממש חשיבי ובבחי' פנימיותה

אינה שמחת לבב אנוש ושעשועיו אלא כביכול שמחת

לב ושעשוע המלך הקב"ה שמשתעשע בה כי אלקים

הבין דרכה וידע מקומה ומעלתה בידיעת עצמו

כביכול אבל נעלמה מעיני כל חי כמו"ש לפני לא

יראו דהיינו בחי' פנימיותה כמו"ש בשם האריז"ל.

וזש"ה ואהי' אצלו שעשועים אצלו דוקא. משחקת

לפניו לפניו דוקא דהיינו בבחי' פנימיותה וע"ז אמר

ואהיה אצלו אמון אל תקרי אמון אלא אומן כו' ועל

בחי' אחוריים אמר משחקת בתבל ארצו ושעשועי

את בני אדם כי התורה ניתנה בבחי' פנים ואחור

כדכתיב במגילה עפה דוכרי' והיא כתובה פנים ואחור

ולפי שתפס דוד בבחי' אחוריים לכך נענש בשכחה

הבאה מן בחי' אחוריים ונעלם ממנו לפי שעה מ"ש

עבודת הקדש עליהם בכתף ישאו לחבר וליחד את

הכתפיים שהן בחי' אחוריים אל עבודת הקדש היא

ח"ע בבחי' פנים שמשם נמשכו הלוחות שבארון

כמו"ש כתובים משני עבריהם כו' וכמו"ש בירושלמי

דשקלים שלא היתה בהן בחי' פנים ואחור ע"ש:

11. ל' הכתוב - איוב כח, כג. 12. איוב כח, כא. 13. תשא ל, כג. 14. משלי ח, ל. 15. בתניא שלפנינו ליתא לתיבת "וכו'", וניתוספה כאן ע"פ "לוח התיקון" לכ"ק אדמו"ר שליט"א. 16. ב"ר בתחילתו. 17. משלי שם, לא. 18. ראה זכר"ה, ב (יחזקאל ב, ט-י). הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק שיש לפני זה". 19. נשא ז, ט. וראה סוטה לה, א. 20. תשא לב, טו. 21. פרק ו' הלכה א'.

יום שישי ט"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קסא, וצדקה כנחל איתן... עד עמ' 322, א"ס ב"ה:

1 האותיות: אל"ף, י"ד, תי"ו ונו"ן: "אפעל", "יפעל", "תפעל" ו"נפעל".
 2 משמעות הדבר ברוחניות היא, שהמלה "איתן" מורה על גילוי
 3 שלעתיד, שלעתיד יתגלה גילוי כזה, פרוש: אָנָא עֲתִיד לְאִתְגַּלְיָא,
 4 – אני עתיד להתגלות, כעת אני בהעלם ולעתיד זה יתגלה, כְּמוֹ
 5 שְׁכַתּוּב: "הִנֵּה יִשְׁכִּיל
 6 עֲבָדֵי וְגו'", – "ישכיל"
 7 בלשון עתיד, וְהֵינּוּ שְׁ –
 8 בביאת המשיח, שעליו נאמר
 9 "ישכיל עבדי", יִתְגַּלֶּה אֲוִ
 10 אֲוִרְאִין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא
 11 וְיִחַדְדוּ יִתְבַּרְךְ תוּךְ
 12 פְּנִימִיּוֹת נִקְדַּת הַלֵּב, עַל
 13 יְדֵי הַמְּשֻׁבָּת "נִחַל אִיתָן",
 14 הוּא הָאֵרֶת חֲכָמָה עֲלָאָה,
 15 – חכמה עליונה, שְׂיֵאִיר
 16 כְּפִימִיּוֹת הַלֵּב, לְפָמֵל
 17 בְּיַחְדוּדוֹ יִתְבַּרְךְ בְּתִבְלִית
 18 מְעַמְקָא דְלֵבָא, – מעומק
 19 הַלֵּב, אַחֲרֵי הַסֵּרֵת הָעֲרֵלָה
 20 – ערלת הלב, מִתְאֲוֹת
 21 הַנְּשֻׁמִּיּוֹת וְכוּ'. – כשתוסר
 22 ה"ערלה" (בכתוב' –
 23 "ומלתם את ערלת לבבכם",
 24 "ומל ה' אלקיך את לבבך")
 25 לא תהיה הסתרה על

1 בסימן זה שב"קונטרס אחרון" מוסברת מעלה נעלית בצדקה, שעושה יהודי
 2 כלי שהביטול העצמי של בחינת "חכמה" שבנשמה (שלמעלה לגמרי משכל
 3 והשגה) יאיר בפנימיות נקודת הלב שלו.
 4 בהתאם לתוכן זה, היה מתאים יותר מקומו של סימן זה ב"אגרת הקודש", וכפי
 5 שכבר הוזכר בפתיחה ללימוד
 6 "קונטרס אחרון", מציין אכן
 7 הרבי: שצריך עיון כיצד בא סימן
 8 זה (וכן מספר סימנים נוספים)
 9 בחלק זה (שב"תניא") של
 10 "קונטרס אחרון".
 11 הרבי מציין עוד, שהענינים
 12 הנדונים בסימן זה – מוסברים
 13 גם (ביתר פירוט) ב"לקוטי תורה",
 14 בתחילת פרשת ראה, ובמאמר
 15 דיבור המתחיל "אמר ר' יהושע
 16 בן לוי בכל יום כו" משנת תרפ"ח
 17 של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע.
 18 "צִדְקָה בְּנִחַל אִיתָן"
 19 (בְּעֵמּוּם סוּף סִימָן ה'). –
 20 בפסוק נאמר שם: "גל כמים
 21 משפט", שהמשפט שהיה
 22 מוסתר ונעלם – יתגלה כמו
 23 מים (המתגלים מעומק
 24 האדמה), וצדקה תתגלה
 25 בחוק כמו נחל האיתן שהוא

קונטרס אחרון

1 וצדקה כנחל איתן (בעמ' סס"ו ה'). פי' כמו שנחל
 2 איתן הוא המשכה הנמשכת מבחי' איתן
 3 שהיא בחי' נקודה בהיכלא ותרון ריעין וכו' ואותיות
 4 איתן משמשות לעתיד פי' אָנָא עֲתִיד לְאִתְגַּלְיָא כְּמִ"ש
 5 הנה ישכיל עבדי וגו' והיינו שיתגלה אז אור א"ס ב"ה
 6 ויחודו ית' תוך פנימיות נקודת הלב ע"י המשכת
 7 נחל איתן הוא הארת חכמה עילאה שיאיר בפנימיות
 8 הלב ליבטל ביחודו ית' בתכלית מעומקא דלכא אחרי
 9 הסרת הערלה מתאוות הגשמיות וכו'. והנה עתה
 10 נגלות החל הזה יש ג"כ עצה יעוצה להאיר קצת
 11 אור ה' מבחי' איתן לתוך נקודה פנימיות הלב כעין
 12 לעתיד והיינו ע"י שמעורר על ניצוץ אלקות שבנפשו
 13 בחי' רחמים רבים העליונים כי באמת כל זמן שאין
 14 האדם זוכה שיתגלה אור ה' מבחי' איתן בנקודת פנימיות
 15 לבבו ליבטל ביחודו ית' מעומקא דלכא עד כלות
 16 הנפש ממש אזי באמת יש רחמנות גדולה על הניצוץ
 17 שבנפשו כי הניצוץ נמשך מבחי' חכמה עילאה ממש
 18 וכשאינו יכול להאיר מבחינתו לתוך פנימיות הלב

1 נחל חוק הזורם בחוקה, פְּרוּשׁ, – הדברים ברוחניות ופנימיות
 2 הענינים, הוא כְּמוֹ שְׁ"נִחַל אִיתָן" הוא הַמְּשֻׁבָּת הַנְּמֻשָּׁבָת מִבְּחִינַת
 3 "אִיתָן", – "נחל" הוא המשכה, כנחל הנמשך, ומדיכין באה ההמשכה
 4 – מ"איתן", מבחינת "חכמה". חכמה נקראת "איתן". וכידוע² ששלשה
 5 פירושים ב"איתן": "איתן" מלשון תוקף, "איתן" מלשון קשה³ ו"איתן"
 6 מלשון יושף⁴. ושלשה ענינים אלה ישנם בבחינת "חכמה" שבנשמת
 7 יהודי ומרומזים באות י"ד, שהיא בחינת "חכמה", ובי"ד ישנה
 8 הנקודה של הי"ד וקוץ העליון וקוץ התחתון, שְׁהִיא – בחינת
 9 ה"איתן" – חכמה – כפי שהיא נמשכת בבחינת "נחל", היא בְּחִינַת
 10 "נִקְדָּה בְּהִיבְלָא"⁵ – בלשון הקבלה, "נקודה בהיכלא" היינו
 11 שמנקודת ה"חכמה" נמשך בהיכל ה"בינה", או כפי שמהביטול
 12 העצמי שבנשמה מבחינת "חכמה" (שלמעלה מהביטול והאהבה של
 13 ההשגה וההתבוננות של "בינה") נמשך בנקודה הפנימית של הלב,
 14 שהיא ה"היכל" להמשכה זו שמ"חכמה", ו"תרון ריעין וכו'", –
 15 "דלא מתפרשין" – כפי שנקראות "חכמה" ו"בינה" של הספירות
 16 למעלה, שה"יחוד" שלהן הוא תמידי לשם קיום העולם, לכן הן
 17 נקראות "תרון ריעין דלא מתפרשין", שני חברים שאינם נפרדים,
 18 וְאוֹתִיּוֹת "אִיתָן" מְשֻׁמֶשׁוֹת לְעֲתִיד, – כשרוצים להשתמש, בלשון
 19 הקודש, באות המציינת את המלה לעתיד, משתמשים באחת מארבע

1 פנימיות הלב ועל הביטול העצמי של הנשמה להקדוש ברוך הוא
 2 הבא מבחינת "חכמה" שבנפשו, שבה ישנו ה"תוקף" של עצם
 3 הנשמה, ויש בה ה"קושי" שלא להשתנות. דבר שבא בירושה
 4 מהאבות, שבכך מתבטא ענין ה"יושן", כנזכר לעיל שלשה הפירושים
 5 ב"איתן", הרי לעתיד יאיר הגילוי של "חכמה" בפנימיות נקודת הלב,
 6 שהלב ירגיש את הביטול העמוק והעצמי אל הקדוש ברוך הוא
 7 שמצד חכמה שבנפש ומצד הגילוי של "חכמה" שלמעלה. וְהֵנָּה, –
 8 גם עֵתָה בְּגִלּוֹת הַחֵל הָהָה, – לפי הפסוק בעובדיה⁶, והפירוש הוא
 9 או "החל" מלשון "חיל", או מלשון "גיא", יֵשׁ גַּם בֵּן עֲצָה יְעוּצָה
 10 לְהֵאִיר קֶצֶת אֲוִר ה' מִבְּחִינַת "אִיתָן" לְתוֹךְ נִקְדַּת פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב
 11 כְּעֵין לְעֲתִיד, וְהֵינּוּ עַל יְדֵי שְׁמַעוּרָר עַל נִיצוּץ אֲלֻקוֹת שֶׁבְּנַפְשׁוֹ
 12 בְּחִינַת רְחִמִים רַבִּים הָעֲלִיּוֹנִים. – הבלתי מוגבלים, כִּי בְּאֵמֶת, כָּל
 13 זְמַן שֶׁאֵין הָאָדָם זֹכֵה שִׁיתְגַּלֶּה אֲוִר ה' מִבְּחִינַת "אִיתָן" בְּנִקְדַּת
 14 פְּנִימִית לְכָבוֹ, לְפָמֵל בְּיַחְדוּדוֹ יִתְבַּרְךְ מְעַמְקָא דְלֵבָא – מעומק
 15 הַלֵּב, עַד בְּלוֹת הַנְּפֶשׁ מִמֶּשׁ – הרי, כל זמן שאין האדם זוכה לכך
 16 – אֲזִי בְּאֵמֶת יֵשׁ רְחִמָנוֹת גְּדוּלָּה עַל הַנִּיצוּץ שֶׁבְּנַפְשׁוֹ. כִּי הַנִּיצוּץ
 17 נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת חֲכָמָה עֲלָאָה – חכמה עליונה, מִמֶּשׁ, וְכֵשׁ-הַנִּיצוּץ
 18 אֵינּוּ יֹכֵל לְהֵאִיר מִבְּחִינַת "חכמה" שהיא ביטול
 19 מלא להקדוש ברוך הוא, לְתוֹךְ פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב, שְׁשֵׁם – בפנימיות

1. פסוק כד. 2. סה"מ תש"ג ע' 71 ואילך. 3. משנה סוטה פ"ט מ"ה. 4. כמ"ש (מיכה ו, ב) "יהאיתנים מוסדי הארץ". 5. ראה זח"א כ, א. 6. זח"ג ד, א. 7. ראה לקו"ת ראה יח, ד. 8. ישע"י נב, יג. 9. עקב י, טז; נצבים ל, ו. 10. א, כ.

28 דְלַעֲלֵא – התעוררות מלמעלה, בְּאַתְעֲרוּתָא דְלִתְתָּא דְרִיקָא תְלֵיא
29 מְלִתָּא, – תלויה דוקא בהתעוררות שלמטה, דְהֵיִינוּ – ה' אתערותא
30 דלתתא" כדי להמשיך הרחמים העליונים מתבטאת עַל יְדֵי
31 הַתְעוּרְרוּת רַחֲמִים רַבִּים – לא "רחמים" סתם, כי אם "רחמים

32 רבים", בְּלֵב – בני ישראל,
33 שְׁהִם רַחֲמִינִים וְגוֹמְלֵי
34 חֲסִדִּים, לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה
35 הַשְׁפָּעָה גְשָׁמִיּוֹת – לתת
36 זְהָב וְכֶסֶף וְכוּ'. וְלִכְן
37 פְּעוּלַת הַצְדָּקָה הִיא פְּעוּלַת
38 "נַחַל אֵיתָן מְמוּשׁ" – שכן,
39 על יְדֵי ה' אתערותא
40 דלתתא" של צדקה נמשכים
41 האהבה והביטול מ"איתן"
42 שבנשמה, שתתגלה על ידי
43 ה"נחל" בפנימיות נקודת
44 הלב. להלן יסביר רבנו הזקן,
45 שאל לה לצדקה להיות
46 מוגבלת ומדודה, אלא בלי גבול, כאדם כשנוגע לו חיי נפשו הרי לא
47 יגביל את עצמו שיתן רק סכום כך וכך; אלא אדם במצב כזה מוכן
48 לתת הכל עבור חיי נפשו. כך צריך להיות גם כאשר נוגע לחיי ה' נפש
49 האלקית, שהצדקה תהיה בלי גבול. ובלשון רבנו הזקן: וְהֵנָּה,
50 מוֹדַעַת זֹאת – הרי ידוע, מַה שְׁכַתּוּב¹⁵: "כִּי עוֹר בְּעַד עוֹר"¹⁶ –
51 כלומר, באבר אחד יגן אדם על אבר שני, וְכֵן אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד
52 נַפְשׁוֹ" – להציל את נפשו, ובענינו הכוונה לנפש הַאֱלֹקִית, –
53 שצריך אדם להיות מוכן לתת כל אשר לו עבור הנפש האלקית,
54 לְהַאֲרִיהָ בְּאוֹר הַחַיִּים אֵין־סוּף בְּרוּךְ־הוּא¹⁷:

1 הלב, מְקוּם גְּלוּי הָאָרֶה זו – של הניצוץ של "חכמה", הרי, כל זמן
2 שאינו יכול להאיר מבחינתו במקום שעליו להאיר, הָרִי זֶה בְּכַחֲנִית
3 גְּלוּת מְמוּשׁ. – שענין הגלות הוא, שלא יכולים לגלות את הכוחות
4 שיש לו. וְעַל יְדֵי רַחֲמִים רַבִּים הַעֲלִיּוֹנִים – הנמשכים על הנפש,
5 יוֹצֵא מִתְּגֻלוּת וְהַשְׁכִּיחַ,
6 וּמְאִיר לְתוֹךְ נִקְדָּה

7 פְּנִימִיּוֹת הַלֵּב בְּחִינַת 1 ששם מקום גילוי הארה זו ה"ז בכח' גלות ממש
8 אֶהְבֶּה רַבָּה זו, – עד כלות 2 וע"י רחמים רבים העליונים יוצא מהגלות והשביה
9 הנפש ליחודו יתברך, בְּנִדְוָע 3 ומאיר לתוך נקודה פנימיות הלב כח' אהבה רבה זו
10 מִמָּה שְׁכַתּוּב¹¹: "לְיַעֲקֹב 4 כנודע ממו"ש ליעקב אשר פדה את אברהם וכמו"ש
11 אֲשֶׁר פָּדָה אֶת אַבְרָהָם", – 5 בלק"א פמ"ה. ומודעת זאת כי אתערותא דלעילא
12 בהתאם לפירוש המדרש¹² 6 באתעדל"ת דוקא תליא מלתא דהיינו ע"י התעוררות
13 הכוונה היא, שאברהם נפדה 7 רחמים רבים בלב רחמנים וג"ח להשפיע למטה
14 וניצול בזכותו של יעקב, 8 השפעה גשמיות זהב וכסף וכו' ולכן פעולת הצדקה
15 בזכות שהיה צריך לצאת 9 היא פעולת נחל איתן ממש. והנה מודעת זאת מ"ש
16 ממנו יעקב. וברוחניות, 10 כי עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו
17 בעבודת ה', הכוונה היא¹³, 11 האלקית להאירה באור החיים א"ס ב"ה:

18 שבשעה שמדת אברהם,
19 מדת החסד והאהבה, היא בהעלם, ויש לפדותה ולגלותה (לגלות את
20 האהבה) הרי מי הוא הפודה והמגלה? – הרי זה יעקב, מדת הרחמים.
21 וְכִמּוֹ שְׁכַתּוּבָאָר בְּלִקְוֵי אֲמָרִים – תניא חלק א', פְּרָק מ"ה. – כיוון
22 שמדובר כאן שהרחמים הם רחמים העליונים, צריכה הרי להיות על
23 כך "אתערותא דלתתא" (התעוררות מלמטה), ו"אתערותא דלתתא"
24 כזו שתמשיך הרחמים העליונים עד למטה – עליה להיות מהענינים
25 שלמטה ממש. רבנו הזקן יסביר להלן, שה"אתערותא דלתתא" על
26 כך היא – ענין הרחמים של אדם הבא בפועל במעשה הצדקה עם
27 ענינים גשמיים. ובלשון רבנו הזקן: וּמוֹדַעַת זֹאת¹⁴, כִּי אֲתַעֲרוּתָא

יום שבת קודש י"ז כסלו

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 322, הנה לא טובה... עד עמ' 324, וד"ל:

66 רבנו הזקן גם מצייץ, שענין ההתבוננות בתפלה בכוונה לגלות את האהבה
67 להקדוש ברוך הוא, האהבה המסותרת בכל אחד מישראל – הוא חיוב מן
68 התורה, שכן, בכך מתבטאת מצות "ואהבת" – להתבונן כדי לעורר ולגלות
69 את האהבה.

70 הֵנָּה, לֹא טוֹבָה הַשְׁמוּעָה,
71 שְׁמַעְתִּי וְהִרְיֵנוּ בְּמִנִּי, –
72 אומר רבנו הזקן, אֲשֶׁר עִם
73 ה' מְעַבְרִים מִלִּפְנֵי
74 הַתְּהֵבָה – אינם מרשים
75 לגשת עוד פעם ל"עמוד", את הָאִישׁ הַחֲפִיץ בְּחַיִּים וְאֲרִיכוֹת יָמִים
76 שֶׁל כָּל אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵינוּ שֶׁבְּ"מַקְדָּשׁ מְעַט" – של בית הכנסת², הֵנָּה

55 בסימן זה, מוכיח רבנו הזקן חסידים מבית הכנסת של אנשי שלומנו, שאינם
56 מרשים לגשת ל"עמוד" שליח ציבור המאריך בתפלה, בגלל שאחד מהם
57 ממזר לגמור את התפלה, כי הוא מוכרח ללכת.

58 רבנו הזקן אומר, שמוטב היה לו
59 אפילו לא לשמוע "קדושה"
60 ו"ברכו" (כשאין הוא יכול בשום
61 אופן להתמקמה יותר) מאשר
62 להפריע לאחרים להאריך
63 בתפלה, שכן, אריכות התפלה
64 היא ענין של חיים, ונותנת אריכות ימים, וכשמפריעים לאחרים באריכות
65 התפלה – הרי יורדים לחייהם.

קונטרס אחרון

הנה לא טובה

השמועה שמעתי ותרנו בטני אשר
עם ה' מעבירים מלפני התיבה האיש החפץ
בחיים ואריכות ימים של כל אנ"ש שבמקדש מעט¹⁴
לגשת עוד פעם ל"עמוד", את הָאִישׁ הַחֲפִיץ בְּחַיִּים וְאֲרִיכוֹת יָמִים
שֶׁל כָּל אֲנָשִׁי שְׁלוֹמֵינוּ שֶׁבְּ"מַקְדָּשׁ מְעַט" – של בית הכנסת², הֵנָּה

11. ישעי' כט, כב. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכתוב "בית יעקב" אבל בסנה' (יט, סע"ב) ובכ"ר (פס"ג, ב) מפרש בפשטות זה "יעקב פדה את אברהם". וכן הובא הל' בכ"מ. - וכהפירוש תיכף בהמשך כתוב זה עצמו (הובא בסנה' שם וכו') לא עתה ביקש יעקב גו'". 12. ראה ב"ר שם.
13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמו"ש בלקו"א פמ"ה". 14. זח"א, פח, א. ובכ"מ. 15. איוב ב, ד. 16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "באגה"ק סוסט"ז הובא גם "עור בעד עור" משא"כ בסוס"י. ועד"ז בכ"מ. ואולי י"ל: עור בעד עור - ה"ז צדקה בהגבלה (כפשטות) והובא רק כשמדובר (גם) בצדקה זו". 17. סיום האגרת נדפס באגרות קודש אדה"ז (קה"ת, תשמ"ז) ע' צה. 1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ע"פ ש"א, ב, כד. ולהעיר אשר שם מדובר ע"ד קרבנות, ועיכוב יחוד וז"ן (שבת נה, ב) - תפלה יחוד שכינה וקוב"ה". 2. ראה מגילה כט, א.

1 שֶׁל אֲנִי, – אנשי שלומנו, שעל ידי תפלתו באריכות בתור שליח
2 ציבור, ועל ידו גם כל השאר מתפללים באריכות – הוא מביא להם
3 חיים ואריכות ימים, כְּמֵאֲמַר רַבִּי: שְׁלֹשָׁה דְבָרִים מְאִירִים יָמָיו
4 שֶׁל אָדָם, וְאֶחָד מֵהֶם – הוּא, הַמְאָרִיךְ בַּתְּפִלָּה. – הרי שתפלה
5 באריכות קשורה באריכות
6 ימים. וְאִם גַּם מִי שֶׁהִשְׁעָה
7 דְחֻקָּה לוֹ בְּיוֹתֵר, וְאִי
8 אֶפְשֶׁר לוֹ בְּשׁוֹם אִפֶּן
9 לְהַמְתִּין עַד אַחַר עֲנִית
10 קְדוּשָׁה שֶׁל חֲזֵרַת הַשְּׁלִיחַ
11 צִבּוּר הָהָא – מפני שבעל
12 תפלה זה מאריך בתפלה,
13 הֲלֵא טוֹב טוֹב לוֹ שְׁלֵא
14 לְשַׁמֵּעַ קְדוּשָׁה וּבְרַכּוּ, וְהִשְׁיִץ
15 מְלִירַד לְחַיֵּיהֶם שֶׁל
16 הַחֲפָצִים בְּחַיִּים, – אלה
17 שרצים להתפלל באריכות,
18 דבר המביא חיים, וְאִנֶּם
19 רַחֲמֵנָא פְּטִירֵיהּ, – את
20 האנוס פטר הקדוש ברוך
21 הוא, כיון שהוא אנוס, הוא
22 מוכרח לכתב – הרי הוא
23 פטור מלשמוע "קדושה"
24 ו"ברכו". ויתירה מזו –
25 וְהַשְּׁלִיחַ צִבּוּר מוֹצִיאֵי יָדֵי
26 חוֹבְתָיו – לשמוע "קדושה" ו"ברכו". אִם שְׁלֵא שְׁמַע, כְּאֵלוֹ שְׁמַע
27 שְׁהוּא בְּעוֹנָה מְמַשׁ, – הרי, שהאנוס כאן אינו כמו בשאר הדברים,
28 שאם אמנם הם דברים ש"אנוס רחמנא פטרי", אבל אינם "כמאן
29 דעביד" (כאילו עשה) – "אנוסא כמאן דלא עביד"⁵ – אנוס – כמי
30 שלא עשה, ואילו כאן הרי זה כאילו עשה מצד זה ששליח הציבור
31 מוציא ידו חובתו, וְכִדְאִיתָא – כפי שאנו מוצאים בְּנִמְרָא גַּבֵּי עַם

קונטרס אחרון

הזה של אנ"ש כמארו"ל שלשה דברים מאריכים ימיו
של אדם ואחד מהם המאריך בתפלתו. ואף גם מי
שהשעה דחוקה לו ביותר וא"א לו בשום אופן להמתין
עד אחר עניית קדושה של חזרת הש"ץ הלא טוב
טוב לו שלא לשמוע קדושה וברכו. מליירד לחייהם
של החפצים בחיים ואונס רחמנא פטריה. והש"ץ
מוציאו ידי חובתו אף שלא שמע כאילו שמע שהוא
כעונה ממש וכדאיתא בגמרא גבי עם שבשרות
דאניסי ויוצאים ידי חובת תפלת שמו"ע עצמה כחזרת
הש"ץ כאלו שמעו ממש וגם קדושה וברכו בכלל.
והנה זאת חקרנוה כן הוא אף גם בדורות הראשונים
של חכמי המשנה והגמרא שהיתה תורתם קבע ועיקר
עבודתם ולא תפלתם. ומכש"כ עתה הפעם בעקבות
משיחא שאין תורתנו קבע מצוק העתים. ועיקר
העבודה בעקבות משיחא היא התפלה כמ"ש הרח"ו
ז"ל בע"ה ופע"ח. מכש"כ וק"ו שראוי ונכון ליתן נפשינו
ממש עליה והיא חובה של תורה ממש למבוי מדע
תורתנו קבע, מצוק העתים, ועקר העבודה בעקבות משיחא
היא – עבודת התפלה, כְּמֵוֹ שֶׁבְּתַב חֲרַב חַיִּים וַיִּשְׁאַל ז"ל בְּעֵין
חַיִּים וַפְּרִי עֵין חַיִּים⁶, – שעיקר העבודה בזמננו אנו, הזמן של
עקבות משיחא, הוא עבודת התפלה – מְכַל שְׁבִין וְחֶמֶר שְׂרָאוֹי
וְנִכּוֹן לְתֵן נַפְשֵׁנוּ מְמַשׁ עֲלֵיהָ. – על עבודת התפלה, וְהִיא –
התפלה באריכות תוך התבוננות בגדלות ה', היא חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה

32 שֶׁבְּשָׂדוֹת דְּאֲנִינִי, – שהם אנוסים, וְיוֹצֵאִים יָדֵי חוֹבְתֵי תְּפִלָּת
33 שְׁמוֹנָה עָשָׂר עֲצָמָה בְּחֲזֵרַת הַשְּׁלִיחַ צִבּוּר – לא מדובר על
34 "קדושה" ו"ברכו", כי אם אודות "שמונה עשרה" עצמה, כְּאֵלוֹ
35 שְׁמַעוּ מִמֶּשׁ, וְגַם קְדוּשָׁה וּבְרַכּוּ בְּכֻלָּ. – ששליח הציבור מוציא
36 ידי חובתו, הרי, שמי שהוא
37 אנוס ואי אפשר לו בשום
38 אופן לשמוע "קדושה"
39 ו"ברכו", מוציא השליח
40 ציבור ידי חובה, הרי שגם
41 אותו יוציא שליח הציבור
42 ידי חובתו, ואל לו להפריע
43 אחרים מלהתפלל באריכות.
44 וְהֵנָּה, זֹאת חֲקֵרְנוּהָ, כֵּן
45 הוּא אִף גַּם בְּדוֹרוֹת
46 הָרִאשׁוֹנִים שֶׁל חֲכָמֵי
47 הַמְּשֻׁנָּה וְהַגְּמָרָא, שֶׁהָיְתָה
48 תּוֹרָתָם קָבֵעַ וְעֵקֶר
49 עֲבוֹדָתָם, – עיקר עבודתם
50 היה לימוד תורה, וְלֵא
51 תְּפִלָּתָם. – הרי גם אז היה
52 ענין התפלה באריכות ענין
53 של חיים ואריכות ימים.
54 וּמְכַל שְׁבִין עֲתָה הַפְּעַם –
55 בזמננו אנו, בְּעֵקֶב
56 מְשִׁיחָא, שְׂאִין – לימוד
57 תּוֹרָתָנוּ קָבֵעַ, מְצוּק הָעֵתִים, וְעֵקֶר הָעֲבוֹדָה בְּעֵקֶב
58 הִיא – עבודת התפלה, כְּמֵוֹ שֶׁבְּתַב חֲרַב חַיִּים וַיִּשְׁאַל ז"ל בְּעֵין
59 חַיִּים וַפְּרִי עֵין חַיִּים⁶, – שעיקר העבודה בזמננו אנו, הזמן של
60 עקבות משיחא, הוא עבודת התפלה – מְכַל שְׁבִין וְחֶמֶר שְׂרָאוֹי
61 וְנִכּוֹן לְתֵן נַפְשֵׁנוּ מְמַשׁ עֲלֵיהָ. – על עבודת התפלה, וְהִיא –
62 התפלה באריכות תוך התבוננות בגדלות ה', היא חוֹבָה שֶׁל תּוֹרָה

3. ברכות לב, ב. 4. נצבים כז, א. 5. שו"ע אדה"ז סק"ד ס"א. 6. ר"ה לה, א. 7. ליתר הסברה, כדאי להעתיק אגרותו של רבנו הזקן (נדפסה ב"אגרות קודש" - אדמו"ר הזקן, קה"ת תשמ"ט סימן ט"ו): לאוי"ע הרבני הנגיד המפורסם גבר הוקם על האברך מוה' אלכסנדר נ"י, הנה אף כי לא ידעתיהו ולא אכיר מראהו אך לשמע אזן שמעתיהו אשר רוח ה' נוססה בו שלא לעמוד בסוד משחקים המלעיגים בחפצים לעבוד את ה' באמת עבודה שבלב זו תפלה כי ידם רמה בתורה ובגמ"ח ומי יתן והי' זה להם באמת כל הימים. אך עתה עברו תורות חלפו חוק בהוסדם יחד עלי לגזור גזירת שמד על התפלה להתפלל כמותם דוקא בתפוזן ובלי שום תנועה והרמת קול כמלאכי עליון בהגיעם למדריגה העליונה אשר אין למעלה הימנה כמ"ש בעמדם תרפנה כנפיהם ואף ג"ז בכת העליונה הנקראים שרפים ולא בשאר כתות כמ"ש והאופנים וחיות הקדש ברעש גדול וכז' וגם בשרפים כתי' קול המולה כו' וגם בתנועות משונות כמבואר בפיוטים ע"פ פרקי היכלות. ולכן אין ראוי מצדיקים הראשונים שהיו גדולים ממלאכי השרת. אבל אנן יתמי דיתמי העולה בדעתם להדמות להם אין זה כ"א רוע לב ושקר בימינם. וגם האומרים תפלה מדרבנן לא ראו מאורות מימיהם כי אף שנוסח התפלה ומנינה ג' פעמים ביום הוא מדרבנן עיקר ענינה ומהותה הוא יסוד כל התורה לדעת את ה' להכיר גדלו ותפארתו ברעה שלימה ומיושבת בבניית הלב שיתבונן בזה כ"כ עד שתתעורר נפש המשכלת לאהבה את שם ה' לדבקה בו ובתורתו ולחפזן מאד במצותיו אשר כל ענין זה נעשה לנו בזמן הזה ע"י אמירת פסד"ז וברכות ק"ש לפניה ולאחריה בפה מלא ובקול המעורר כוונת הלב וכולי האי ואולי. מאש"כ רשב"י וחבריו הי' די להם בק"ש לבד לכל ענין זה שהי' נקנה להם בהשקפה ראשונה בשלמות הלב הנאמן בבירתו אתם. אבל בזמן הזה כל הקרוב אל ה' וטעם טעם בתפלה פעם א' יבין וישכיל כי בלעדה לא ירים איש את ידו ואת רגלו לעבוד ה' באמת כ"א מצות אנשים מלומדה כמ"ש יען כי נגש העם בפיו כו' וע"כ השטן מקטרג עלינו ביותר וד"ל. וע"כ על כל דברי האגרת הזאת באתי לעורר נפש נדיבה ללבוש בגדי קנאה לקנאות לה' ולתורתו להפך מחשבות ערומים ולא תעשינה ידיהם תוש"י ותחשב לו לצדקה לדור ודור עד עולם כמארו"ל אלו נאמר ארור אשר לא יעשה לא ה' תקומה לשונאי ישראל עכשיו שנאמר ארור אשר לא יקים כל המחזיק ומקים העושים מעלה עליו הכתוב כאלו קיים כל התורה כולה וה' יהי' בעזרו ויגמורו בעדו כי הבא לטהר כו'. ומגודל בטחוני בה' קצתתי ואי"ש מאדה"ש כנפש או"נ דו"ש. שניאור זלמן באדמו"ר ברוך נ"י. 8. פע"ח שער התפלה פ"ז.

פנים, הרי הציווי "ואהבת", הוא, שתהיה ההתבוננות בתפלה שתביא
 ל"ואהבת" – הרי שהתפלה באריכות ובהתבוננות היא חובה של
 תורה. כי על אהבה המסתרת בלב כל ישראל בתולדותם
 ומכעם לא שרף ציווי בלב. – שנאמר "ואהבת" הכוונה להאבה

המסותרת בכל אחד
 מישראל, שכן, היא הרי
 ישנה, ולא זקוקים לה לציווי
 "ואהבת". אלא הציווי הוא
 לגלות את האהבה, שלא זו
 בלבד שתהיה בהתגלות
 בנפש האלקית של יהודי, כי
 אם גם בנפשו החיונית, שם
 לא היתה לפני זה בכלל, אף
 לא בהעלם – ודעת לנבון
 נקל, כי פשהאהבה היא
 מסתרת – היא עדינה
 בנפש האלקית לבה, וכן
 וכשפאה לבה גלוי
 לנפש החיונית – אזי היא
 בהתגלות הלב החלל
 שמאלי, – שהוא מקום
 משכן נפש החיונית. – הרי
 היא מניעה אז כל עניני
 האדם, וזהו ענין ברור
 ניצוצות המוכר שם פעין
 חיים ופרי עין חיים גבי
 תפלה, – שבתפלה מבררים
 ניצוצות, שלכן – התפלה,
 היא עקר העבודה
 בעקבות משיחא, לברר

ניצוצות כו', – בירור הניצוצות שבתפלה, מתבטא בכך שהוא
 בחינת אתהפכא – (=הפרכת הרע לטוב), או אתהפכא – (=כביית
 הרע), של נפש החיונית לנפש האלקית בנודע, "כי הים הוא
 הנפש כו"¹¹, – וחיות האדם, והים מתחדש בכל יום מאכלין
 ומשקין, – שהאדם אוכל ושותה, הרי שהאדם משתמש, עבור
 הנפש האלקית והקדושה, בכל האוכלים ומשקים ומברר את
 הניצוצות שבהם, וגם – האדם, מתפעל ונתקן ממלבושים –
 שהוא לובש אותם, וידרף – שהוא דר בה, כו'. – הרי שכל עניני
 העולם מנוצלים בענינים של נפש האלקית וקדושה. בזה מתבטא
 ענין בירור הניצוצות הנעשה על ידי התגלות האהבה בשעת
 התפלה. ולכן נדרשת כעת אריכות התפלה בהתבוננות. מה שאין
 בן בדרות הראשונים, שהיו נשמות האלקיות גדולי הערך –
 היה ברור – של הניצוצות, נעשה פרנע בקריאת שמע לבד
 ובכחות שלפניה ופסוקי דומרה בקצרה וכו', – שמוזה בלבד כבר
 נעשה ביהודי התגלות האהבה והתוצאות של האהבה, ודי למבין:

ממש, למבני מדע – המבנים תועלת ההתבוננות ועמק הדעת
 קצת, כל חד לפום שיעורא דליה, – כל אחד לפי שיעורו. כפי
 שאומר רבנו הזקן בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק מ"א,
 ששיעורו של דבר, שההתבוננות תפעל ענין היראה או האהבה, אינו

דומה בכל אחד: יש מי
 שבהתבוננות והעמקת
 הדעת מעטה הוא מתעורר
 ביראה או באהבה; ויש מי
 שנדרשת לו התבוננות
 ארוכה יותר והעמקת הדעת
 חזקה יותר. ההתבוננות
 והעמקת הדעת אלו,
 צריכות להיות בסדור
 שבהו של מקום ברור
 הוא? בפסוקי דומרה ופתי
 ברכות שלפני קריאת
 שמע: "ויצר" ו"אהבה" –
 "אהבת עולם", לעורר בן
 – בברכות שלפני קריאת
 שמע, האהבה המסתרת
 בלב כל ישראל, לנא –
 שאהבה זו תבוא, לבה
 גלוי בהתגלות הלב –
 שבמקום שעד אז היתה
 אהבה זו מסותרת בעומק
 הלב, תבוא להתגלות הלב,
 בשעת קריאת שמע
 עצמה, – אחרי ברכות
 קריאת שמע, שזאת היא
 מצות האהבה שבפסוק¹⁰:

"ואהבת וגו' בכל לבך וגו'", הנמנית ראשונה בתנ"ך מצות,
 כמו שכתב הרמב"ם ז"ל¹², שהיא מיסודי התורה ושרשה
 ומקור לכל רמ"ח – מצות עשה, – כפי שאומר רבנו הזקן
 בחלק הראשון של ספר ה"תניא" בפרק ד' ש"המקיימן באמת הוא
 האוהב את שם הוי", שכדי לקיים באמת רמ"ח מצוות העשה, מן
 ההכרח שתהיה "אהבת ה'". ציווי זה של "ואהבת" הוא חובה של
 תורה על ענין ההתבוננות בתפלה, לעורר ולגלות את האהבה. שכן,
 על אהבה עצמה הרי לא שייך שום "ציווי", "ואהבת", כי אהבה היא
 הרי מדה שבלב ועל מדה שבלב לא מתאים שום ציווי, שהרי, אם
 יש לאדם מדה זו – הרי שיש לו, ואם אין לו אותה מדה – מה יעזור
 כאן הציווי (על פעולה של דיבור מתאים ציווי, אבל לא על רגש
 הלב), וכפי שאכן שואל הרב המגיד ממוריטש¹³: כיצד מתאים הציווי
 "ואהבת"? והוא עונה, שהציווי אינו על האהבה, כי אם על
 ההתבוננות, שיהיה "שמע ישראל", שתהיה ההתבוננות בענין ה'
 אלקינו ה' אחד" ואז "ואהבת" – תאהב (מלשון הבטחה). על כל

9. טואו"ח ס"ב. 10. ואתחנן, ה. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צע"ק (בסהמ"צ להרמב"ם היא מ"ע ג'. בזח"א י"א, ב: א' - יראה, ב' - אהבה, ג' ידעת ה' וכו'). ולהעיר מל' חז"ל (ע"ז עג, א) "ראשון ראשון בטל". ולהעיר מתניא חינוך קטן דאהבה שרש לכל מ"ע (כולל גם מ"ע דיראה (שורש מל"ת) ובמילא) שורש כל המצות". 12. הלי' יסוה"ת רפ"ב. 13. וראה גם בהוספות לספר אור תורה להה"מ (הוצאת קה"ת) ס"ב. 14. ראה יב, כג.

יום ראשון

יום רביעי

יא כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, רביעי עם פירש"י.
תהלים: ס"סה.
תניא: והטעם . . . 316 וגמרא.

מהגהות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] על הסדור "סדר התפלה" (עם הדא"ח) : חלק א' דבור המתחיל "ברוך עושה בראשית" (צט. א) : "מה שאין כן בחינת רדל"א" [=רישא דלא אתידע] - נתקן: "ומעתה יוכן פרוש וענין בחינת רדל"א".

חלק ב' דבור המתחיל "עד הגל" (פח, ד) : "לרבנן והלכה כר"י שבירך" - נתקן: "לרבנן אם בירך".

שם: "דעת ר"י וכן האמת" - העביר קולמוס על "וכן האמת".

שם (פט. א) : "התהו דנקודים" - נתקן: "התהו דעקודים".

יום שני

יום חמישי

יב כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, חמישי עם פירש"י.
תהלים: ס"סח.
תניא: ומ"ש בע"ח . . . שוכן וכו' וד"ל.

ברפת "שפטרני" מברכים בלא שם ומלכות, ומברכים אותה גם ביום ב', ה', בראש חודש, ולא דוקא בשבת. מקבל בדינו בשם מורנו הפעל שם טוב: כששומעים דבר לא טוב על אחד מישראל, גם אם אין מכירים אותו, צריך להצטער צער רב, כי אחד מהם הוא בודאי לא טוב: אם אמת הדבר שמשפריים על פלוני, הלא הוא לא טוב; ואם אינו אמת, הלא המספר נמצא במצב לא טוב.

יום שלישי

יום ששי

יג כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישלח, ששי עם פירש"י.
תהלים: סט"עא.
תניא: ולהבין פרטי . . . דו"א.

אמר אאמו"ר: חסידות משנה את המציאות ומגלה את המהות. והמהות של האיש הישראלי אין להעריך ולשער, כי הוא חלק מן העצם, והתופס במקצתו כאלו תופס בכולו, וכשם שהעצם אין לו שעור כך החלק אין לו שעור, ע"ד הכנף מין כנף - עס איז מעהר ניט וואס עצמות האט בורא געווען א נשמה אז זי זאל זיין א נברא - וחסידות מגלה את המהות.

אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: חסידות משנה את המציאות ומגלה את המהות. והמהות של האיש הישראלי אין להעריך ולשער, כי הוא חלק מן העצם, והתופס במקצתו כאלו תופס בכולו, וכשם שהעצם אין לו שעור כך החלק אין לו שעור, על דרך "הכנף - מין כנף" - אין זה אלא ש"עצמות" ברא נשמה, שהיא תהיה נברא - וחסידות מגלה את המהות.

ה'תש"ד	יד כסלו	שבת	יום רביעי
			שיעורים. חומש: וישלח, שביעי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: דוד . . . 320 בעת צרתו. מברכין ברכת המזון בכוס של ברכה, אף שאין עשרה. הכוס – על כף היד, והאצבעות זקופות. אחז הכוס מאמירת "רבתי מיר וועלען בענטשען" (=רבתי נברך) עד אחרי סיום ברכה שלישית, שאז מצמידו על השלחן.
			באחת משיחותיו באר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב], ותכן דבריו: יש צדיק, ישר, תמים, חסיד. צדיק על שם קיום מצות עשה – ממשיך גלויים דסדר ההשתלשלות. ישר על שם קיום לא תעשה – גלויים למעלה מסדר ההשתלשלות. תמים – ערנסטקייט [= "רצינות"] – גלויים ד"טעם עצו ופריו שונים", התחברות סובב-כל-עלמין ומלא-כל-עלמין. למעלה מכלם – חסיד, ויש בזה ג' מדרגות: א) שעניני העולם אינם מטרידים ומבלבלים אותו. כל אחד ואחד יכול להגיע לזה, וכל אחד ואחד מחייב להגיע לזה. ב) שכל עניניו הם אלקות. ואף ש"לא רחוקה היא ממך גו'" – מכל מקום אין זה שייך לכל אחד ואחד. ג) מה שכתוב בתקני זהר: "איזהו חסיד המתחסד עם קונו עם קן דיליה" [=עם מקורו; ה'], ופרש בספר של בינונים [=ספר התניא] שזהו ליחדא קודשא בריך הוא ושכינתיה בתחתונים ולא לרוות נפשו הצמאה בלבד.

ה'תש"ד	טו כסלו	יום ראשון	יום חמישי
			שיעורים. חומש: וישב, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: עז"עח. תניא: אך מה שהי' . . . ואחור ע"ש.
			בתו"א ד"ה וישב: "ואינה יכולה לראות באהבה", צ"ל "ואינה יכולה להיות באהבה". רבינו הזקן סיפר לבנו אדמו"ר האמצעי: דער זיידע (הבעש"ט) זאגט אז מ'דארף האבען מסירת נפש אויף אהבת ישראל, אפילו צו א אידען, וועלכען מ'האט קיינמאל ניט געזעהן.
			ב"תורה אור" דבור המתחיל "וישב": "ואינה יכולה לראות באהבה", צריך להיות: "ואינה יכולה להיות באהבה". רבינו הזקן ספר לבנו אדמו"ר האמצעי: הסבא (הבעל שם טוב) אומר שצריך שתהיה מסירת נפש על אהבת ישראל, גם ליהודי שאף פעם לא ראו.

ה'תש"ד	טז כסלו	יום שני	יום שישי
			שיעורים. חומש: וישב, שני עם פירש"י. תהלים: עט"פב. תניא: וצדקה . . . א"ס ב"ה.
			יסוד עקרי בשיטת חב"ד הוא, אשר המח השליט על הלב בתולדתו, ישעבד את הלב לעבודת ה' תברך, מתוך השקלה הבנה והעמקת הדעת בגדלת בורא העולם ברוך הוא.

שבת קודש

יום שלישי

יוז כסלו

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וישב, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פג"פ.
תניא: הנה לא . . . וכו' וד"ל.

חֲסִידוֹת חֶב"ד פוֹתַחַת שְׁעָרֵי הַיְכָלֵי חֻמְקָה וּבִינָה, לִידַע וּלְהַכִּיר אֶת מִי שְׁאַמֵּר וְהִזְהִי הָעוֹלָם בְּהַשְׁגָּה שְׂכֵלִית, מְעוֹרַרֵת רִגְשֵׁי הַלֵּב לְהַתְּפַעֵל בְּאוֹתָהּ מְדָה שְׂבֵלֵב הַמְּחִיבֵת מֵהַשְׁפְּלָה זו, וּמוֹרָה דְרָף אֲשֶׁר כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפָנָם שְׁעוֹנָא דִּילִיָּה [לְפִי רַמְתוּ] יְכוֹל לְגַשֵּׁת אֶל הַקֹּדֶשׁ לְעַבֵּד אֶת הָיוֹי בְּמוֹחוֹ וּלְכוּ.

המשך ביאור למסכת שבת ליום שני עמ' א

1 התוחב תחיבה אֶתְּת בבגדים שאחד עשוי מצמר ואחד עשוי
2 מפשתים, וכגון שהעביר מחט פעם אחת בשניהם או שקשרם בקשר
3 אחד, אִינָה חִיבּוּר ואין זה כלאים. ואם תחיבה אחת אינה חיבור, כל
4 שכן שכריכה על ידו אינה חיבור. משיבה הגמרא: לְעוֹלָם איסור
5 כלאים שיש כאן, הוא משום פְּלִאִים דְּחִבְלִים, וְהָכִי קְאָמֵר – וכך
6 היא כוונת התנא, וּבִלְבָד שְׁלֵא יִבְרֹךְ על ידו וְיִקְשׁוּר את הכריכה
7 בשני קשרים, שאז יהיה אסור משום כלאים.
8 הגמרא מבארת באיזה אופן מותר להכניס חבלים בידו ולמשוך: אָמֵר
9 שְׂמוּאֵל, מה ששנינו שמותר להכניס כמה חבלים לידו ולמשוך, היינו
10 וּבִלְבָד שְׁלֵא יֵצֵא ראש ה[חֶבֶל] מִתַּתָּת יְדוֹ כְּלִפֵּי מַטָּה טַפַּח, לְפִי

11 שרואה שנושא אותו בידו ולא ניכר שהוא מאפסר הגמלים. מקשה
12 הגמרא: איך יתכן שאמר שמואל, שאסור שיצא החבל מתחת ידו
13 טפח, וְהָא תִּנָּא דְּבִי שְׂמוּאֵל – והרי שנינו בברייתא שנשנתה בבית
14 מדרשו של שמואל, שלא יצא החבל מתחת ידו טַפַּחִיּוּם, אבל טפח
15 משמע שמותר. מתרצת הגמרא: אָמֵר אֲבִי, הִשְׁתָּא – מעתה, דְּאָמֵר
16 שְׂמוּאֵל טַפַּח וְתִנָּא דְּבִי שְׂמוּאֵל טַפַּחִיּוּם, יש לנו לומר, שכשאמר
17 שְׂמוּאֵל וּבִלְבָד שלא יצא טפח הַלְבָּה לְמַעֲשֵׂה אֶתָּא לְאֲשַׁמְעִינּוּ –
18 כוונתו שהבא לשאול כיצד ינאג אומרים לו שלא יוציאנו טפח מתחת
19 ידו, כדי שלא להקל באיסורים, אולם מן הדין עד טפחיים אין איסור.

המשך ביאור למסכת שבת ליום רביעי עמ' ב

1 לְאוֹתוֹ צִדִּיק [ו-שלמה] שִׁיחָא שְׁמֹשׁ לְדָבָר אַחֵר – שישכיר את עצמו
2 לעבודה זרה, כדי לחטוב עצים או לשאוב מים עבורה, שדברים אלו
3 אינם אלא תשמיש לעבודה זרה. וְאֵל יִכְתָּב בּו [ו-עליו] 'וַיַּעַשׂ הָרַע
4 בְּעֵינָיו ה'", שמשמע שעבד עבודה זרה ממש, והפסוק כתב כן משום
5 שכיין שלא מיחה בנשיו שעבדו עבודה זרה נחשב כאילו עבד בעצמו
6 עבודה זרה, ובא הפסוק ללמדנו בזה כמה קשה וחמור עוונתו של מי
7 שבידו למחות בחוטא ואינו מוחה בו.
8 שמועה נוספת אודות אחת מהגנשים הנכריות שנשא שלמה: אָמֵר רַב
9 יהודה אָמֵר שְׂמוּאֵל, בְּשַׁעָה שְׁנַשָּׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פְּרַעֲזָה, הַכְּנִיסָהּ
10 לּו אֵלֶּה מִיְנֵי זָמֵר – כלי שיר, וְאָמְרָה לּו כִּי עוֹשִׂין לְעִבּוּדָה זָרָה
11 פְּלוֹנִית וְכִי עוֹשִׂים לְעִבּוּדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְלֹא מִיָּחָה בָּהּ.
12 שמועה נוספת בענין נישואי שלמה ובת פרעה: אָמֵר רַב יְהוּדָה אָמֵר
13 שְׂמוּאֵל, בְּשַׁעָה שְׁנַשָּׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פְּרַעֲזָה, יָרַד הַמֶּלֶךְ וּבְרִיאֵל
14 וַיַּעַץ קְנָה בָּיָם, וְעִלָּה [ו-ידבקו] לְמַקּוֹם, וּמִתִּיבָשִׁים וּנְעָשִׁים קִרְקַעוּ,
15 הִים גּוֹרְמִים לְתַנּוּדָתָם מִמְּקוֹם לְמַקּוֹם, וּמִתִּיבָשִׁים וּנְעָשִׁים קִרְקַעוּ,
16 ושירתון זה הוסיף והלך וגדל, וְעִלָּיו נִבְנְה לֵאחֵר יָמִים רַבִּים כִּיִּרְךָ גְּדוֹל
17 שֶׁל רוֹמֵי שְׁהִיצֵר לִישְׂרָאֵל, וְהוּא אִיטַלִּיאָה שֶׁל יוֹן, כַּמְּבֹאֵר לְהֵלֵן.
18 הגמרא מביאה ברייתא בענין זה: בְּמַתְּנֵיתָא תִּנָּא [ו-בברייתא שנינו],
19 אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁהַכְּנִים יִרְכָּעִם שְׁנֵי עוֹלָי זָהָב וְהַעֲמִיד עַגְל אֶחָד בְּבֵית
20 אֵל וְעַגְל אֶחָד בְּרֶן, נִבְנְה עַל אוֹתוֹ שִׁרְטוֹן שַׁגְדֵל בִּימֵי שְׁלֹמֹה צִרְיָף
21 אֶחָד – כּוּךְ קֶטֶן שֶׁל צִידִידִים שְׁעָשׂוּ מִקְּנִים וּמַעֲנֵפֵי עֶרְבָה, וּמֵאֵז
22 נְתוּסְפוּ עֵלָיו בְּתִים רַבִּים, וְזֵהוּ אִימְלִיאָה שֶׁל יוֹן.
23 הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה אודות יאשיהו המלך.
24 מַפְּשׁוּת הַפְּטוּק בַּסַּפֵּר מַלְכִים (כ' כג כה) נִרְאָה, שִׁיאִשְׁהוּ חֲטָא, אֵלֶּא
25 שֶׁשֵׁב בְּתַשׁבּוּהַ. הַגְּמָרָא דְּנָה אֵם אֵכָן חֲטָא: אָמֵר רַבִּי שְׂמוּאֵל בַּר
26 נַחֲמָנִי אָמֵר רַבִּי יוֹנָתָן, כָּל הַאֲזַמְר יֵאִשְׁהוּ חֲטָא וּכְמַשְׁמַעוֹת הַפְּטוּק
27 הַמְּבֹאֵר לְהֵלֵן, אִינּוּ אֵלֶּא טוֹעָה, שְׁנַאֲמֵר עֵלָיו (מַלְכִים ב' כב) 'וַיַּעַשׂ
28 הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו ה' וַיִּלְכֵּךְ כָּכָל דְּרָף דְּרֹד אֲבִיו וְלֹא סָר יָמִין וּשְׂמֹאֵל'.
29 שואלת הגמרא: אֵלֶּא אִם יֵאִשְׁהוּ לֹא חֲטָא, מָה [ו-כיצד] אִנִּי מְקַיִּים
30 את הַפְּטוּק (שם כג כה) שֶׁנֶּאֱמַר אֲדוּתָא יֵאִשְׁהוּ 'וְכַמְּהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו

1 מְלֶכָה אֲשֶׁר שָׁב וְגו' אֵל ה' כָּכָל לְבָבוֹ וּכְכָל נַפְשׁוֹ וּכְכָל מַאֲדוֹ כָּכָל
2 תּוֹרַת מֹשֶׁה וְאֶחְרָיו לֹא קָם כְּמֹהוּ, וּמִשְׁמַע שְׁחָטָא מִתַּחִילָה, וְאַחֵר כִּךְ
3 שֵׁב בְּתַשׁבּוּהַ, מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: כּוּנַת הַפְּטוּק הִיא שְׂכָל דִּין שְׁדוֹן
4 יֵאִשְׁהוּ מִשְׁעָה שִׁיבַע עַל כִּסֵּא מַלְכוּתוֹ כְּשֶׁהִיא בֵּין שְׂמִנְיָה, עַד שֶׁנֶּת
5 שְׂמִנְיָה עֲשָׂרָה לְמַלְכוּתוֹ, וְחִיבֵי בּו אֵת אֶחָד מִבְּעֵלֵי הַדִּין לְשֵׁלֶם מִמּוֹן.
6 הַחֲזוּרִין לָהֶן – הַחֲזוּר לְהֵם אֵת אוֹתוֹ מִמּוֹן. שְׂמָא תֵּאֲמַר שְׂכִידֵי לְהַחֲזוּר
7 אֵת הַמִּמּוֹן, נִטְלָל מִמּוֹן מְזָה – מִמֵּי שִׁזִּיכּוֹהוּ תַּחִילָה בְּדִין, וְנִתְּן אֵת אוֹתוֹ
8 מִמּוֹן לְזָה שֶׁהַפְּסִיד בְּדִין, תִּלְמוּד לְזָמֵר – מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב 'כָּכָל
9 מְאֹדוֹ', כְּלוֹמֵר בְּכָל מִמּוֹנוֹ, שְׁנִתְּן לָהֶם – לְאוֹתָם שְׁחִיבִים בְּדִין, מִמּוֹן
10 מִשְׁלֹו.
11 רַב חוֹלֵק עַל הָאֲמוּר לְעִיל, וְלִדְעָתוֹ יֵאִשְׁהוּ חֲטָא, אֵלֶּא שֶׁשֵׁב
12 בְּתַשׁבּוּהַ: וּפְלִיגָא דְרַב – רַבִּי יוֹנָתָן חוֹלֵק עַל רַב, שֶׁלִּדְעָת רַב חֲטָא
13 יֵאִשְׁהוּ וְשֵׁב בְּתַשׁבּוּהַ. דְּאָמֵר רַב, אִין לָךְ גְּדוֹל כְּבַעְלֵי תְּשׁוּבָה יוֹתֵר
14 מִיאִשְׁהוּ בְּדוֹרוֹ, וּמֵיחֹו אוֹתוֹ אֶחָד בְּדוֹרָנוּ.
15 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וּמִנּוּ – וּמֵיחֹו אוֹתוֹ אֶחָד בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַב שֶׁהִיא בַּעַל
16 תְּשׁוּבָה גְּדוֹל בִּיּוֹתֵר. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, אוֹתוֹ אֶחָד הוּא אֲבָא, שֶׁהִיא
17 אֲבוּתָא [ו-אביו] דְּרַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא. וְאָמְרֵי לָהּ – וַיֵּשׁ שֶׁאֲמָרוּ שְׁאוֹתוֹ
18 אֶחָד הוּא אֲחָא, שֶׁהִיא אֲחֹוָה [ו-אחיו] דְּאֲבָא שֶׁהִיא אֲבוּתָא דְּרַבִּי יְרֵמְיָה
19 בַּר אֲבָא – כְּלוֹמֵר, דּוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי יְרֵמְיָה בַּר אֲבָא. הַגְּמָרָא מִבִּיאָה רֵאִיָּה
20 לְכַךְ שֶׁאֲבָא וְאֲחָא אֲחִים הִיוּ, דְּאָמֵר מַר – שֶׁנֶּאֱמָרָה שְׁמוּעָה בְּשֵׁם
21 אֶחָד הַחֲכָמִים, רַבִּי אֲבָא וְאֲחָא אֲחֵי הָיוּ – אֲחִים הִיוּ.
22 הַגְּמָרָא מוֹסִיפָה שֶׁהִיא עוֹד בַּעַל תְּשׁוּבָה גְּדוֹל בִּיּוֹתֵר: אָמֵר רַבִּי יוֹסֵף,
23 וְעוֹד יש בעל תְּשׁוּבָה אֶחָד בְּדוֹרָנוּ שֶׁהוּא גְּדוֹל בִּיּוֹתֵר, וּמִנּוּ [ו-ומיהו],
24 עוֹלָמֵן בַּר נַחֲמָיָה רִישׁ גְּלוּתָא, וְהִיוּנו – וְהוּא הִנְקֵרָא נִתְּן דְּצוּצִיתָא.
25 אָמֵר רַבִּי יוֹסֵף, תְּהוּ יִתִּיבְנָא כְּפִירְקָא וְהוּת קָא מְנַמְנָא – הִייתֵי יוֹשֵׁב
26 וּמְנַמְנָם בְּשַׁעַת הַדְּרָשָׁה, וְהוּא בְּחִילָמָא דְּקָא פְּשִׁט יְדִיה וּקְבִלָּהּ –
27 וְרֵאִיתִי בַּחֲלוּמֵי שְׁהַמְּלֵאךְ פֶּשֶׁט יְדוֹ וּקְבִלָּהּ אֵת תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל נִתְּן
28 דְּצוּצִיתָא.

יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ג

בין איסור תורה לאיסור מדרבנן

ואכן ה'פרייחדש' (י"ד שם) כתב שהמוכר חייב להחזיר את ההפרש שבין כשירה לטריפה, והלשון "אין המוכר מחזיר לו כלום" מדברת במוכר לו גבינת עכו"ם (שאסורה מדברי סופרים) שמחירה שווה לגבינת ישראל, ובמקרה כזה אינו צריך להחזיר כלום מן הדין כי המחיר שווה ואין קנס, כי מדובר באיסור דרבנן.

ואחרונים (צפצ"ג שו"ת דווינסק ח"ב סי' ט; תורת חסד סי' לא, ה) כתבו לחלק בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן באופן אחר: איסורי התורה חלים גם על ה'חפצא' ומאכל איסור מתועב ואיסור מצד עצמו, ולכן, אף כשאכל הרי אכל דבר איסור ולא נהנה ממנו, ולכן המוכר חייב להחזיר לו דמים, אבל איסורי דרבנן נאמרו רק על ה'גברא' שלא יעבור על דברי חכמים, ואין האיסור בדבר מצד עצמו, וכשאכל בשוגג ולא נתכוון לעבור על דברי חכמים "לא עבד איסורא כלל" ולכן אין המוכר צריך להחזיר לו כלום.

הלכות מכירה פרק טז, הלכה יד: המוכר בשר לחבירו ונמצא בשר בכור... מה שאכל אכל, ויחזיר לו את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן התורה... אכל המוכר דבר לחבירו שאסור אכילתו מדברי סופרים... אם אכלו – אכל, ואין המוכר מחזיר לו כלום.

ויש לעיין: מה ההבדל בין איסור דאורייתא שגם אם אכלו כבר, המוכר מחזיר לקונה את הדמים, לאיסור דרבנן שאם הקונה אכלם אין המוכר מחזיר לו כלום? וכתב הסמ"ע (ח"מ סי' רלד) שדוקא באיסור דאורייתא קנסו את המוכר, אבל באיסור דרבנן לא קנסוהו. אך הש"ך (י"ד סי' קיט סק"ז) הקשה על-זה שהרי גם באיסור דרבנן הלוקח שילם דמים של בשר כשר השווה יותר מבשר טריפה, וגם אם לא קנסוהו בנוגע לדמי הטריפה, מדוע "אין המוכר מחזיר כלום", הרי ראוי לחייבו מן הדין ולא משום קנס להחזיר את ההפרש שקיבל יותר מדמי טריפה?

יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ג

מיהו המוכר?

שמים. ואף לדעת הרמב"ם יש מקרה שבו אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, שהרי בפקדון כתב (הלי' שאלה ופקדון פ"ה ה"ד) שאם שני בני אדם הפקידו אצל פלוני שלוש מאות זוז, שמאה מתוכם שייכים לאחד ומאתיים לשני, וכשכאו לתבוע את הפקדון טען כל אחד שהמאתיים הם שלו, עליו לשלם לכל אחד מאה והשאר יהא מונח אצלו לעולם, ולא כתב שישלם לכל אחד מאתיים כדי לצאת ידי שמים. ובטעם הדבר מבאר ה'שער המשפט' (סי' רכב סק"ב): במקח יש קצת פשיעה כי היה עליו לזכור מי המוכר, אך בפקדון כיון שנתנו לו שניהם כאחד וסמכו זה על זה אין פשיעה מצדו כלל, ופטור אפילו כדי לצאת ידי שמים.

וה'קצות החושן' (סי' ש סק"א) מבאר: בפקדון אין חיוב על השומר להשיבו לבעליו אלא עליו רק לאפשר לבעלים ליטלו, וכאשר אין ידוע מי הבעלים אין עליו חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי מלכתחילה לא מוטלת עליו חובה להשיב את הפקדון. אך הקונה חפץ חייב לשלם, ומאחר שאינו יודע מיהו המוכר ישלם לכולם כדי לצאת ידי שמים.

הלכות מכירה פרק כ, הלכה ב: הלוקח מאחד מחמשה בני אדם... והוא אינו יודע ממי מהם לקח – מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק... ואם הוא חסיד – נותן דמים לכל אחד ואחד, כדי לצאת ידי שמים.

דברי הרמב"ם בתחילת ההלכה מבוארים בגמרא (יבמות ק"ה, ב). ומה שכתב שממדת חסידות ישלם לכולם, ביאר ה'כסף משנה' שהרמב"ם למד זאת מהנאמר בגמרא (ב"מ לו, א) שהאומר לשנים גזלתי מאחד מכם ואיני יודע ממי, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע מי הוא (וגם הם אינם יודעים) - מעיקר הדין אינו צריך לשלם לשניהם, אך כדי לצאת ידי שמים חייב.

אך לדעת הרמב"ן והרשב"א (ב"מ שם) החיוב לצאת ידי שמים נאמר רק בגזלן שעבר איסור בעצם הגזלה וכן בפקדון שיש פשיעה מצדו ששכח מי המפקיד, ולכן עליו לשלם כדי לצאת ידי שמים. אך במקח אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי דרך המוכר לתבוע את התשלום מיד ולא היה על הלוקח להעלות בדעתו שאדם אחר יעז לשקר ולומר שהוא המוכר, ומאחר שלא היתה פשיעה מצדו אינו חייב לשלם אפילו כדי לצאת ידי

יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ג

קנין הגוף לפירותיו

במקרה שלא מתקיים התנאי של "עבידי דאתו". ויש לבאר שהמחלוקת תלויה בטעם הדבר שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (ראה אנצ"ת ערך דבר שלא בא לעולם עמ' לא): יש שכתבו (נמוק"י ב"מ סו, ב) כי כיון שבשעת המכר הדבר אינו בעולם לא סמוכה דעתו של הלוקח וכיון שאין כאן גמירות דעת, לכן אין כאן קנין. ויש שכתבו (תשב"ץ טור המשולש טור ב, יג) כי מכיון שהדבר לא בעולם אין כאן דבר מומשי שהקנין יחול עליו. ועל פי זה יש לבאר את דין המקנה אילן לפירותיו:

הלכות מכירה פרק כג, הלכה א: מקנה אדם הגוף לפירותיו בין במקרה, בין במתנה... ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם, שהרי הגוף מצוי ומקנה לפירות.

לדעת התוספות (ב"מ לג, א ד"ה עבד) הקנאת הגוף לפירותיו מועילה מפני שהפירות "עבידי דאתו", היינו שצמיחת הפירות מהדקל היא דבר צפוי ומוכרח בדרך ממילא. אבל הרשב"א (גיטין מב, ב) כתב "דלא אשכחן דניבעי [בהקנאת אילן לפירותיו] מידי דעבידי דאתו" ולדעתו הקנאת האילן לפירותיו מועילה גם

ואילו לפי השיטה שהחסרון של דבר שלא בא לעולם הוא שאינו בדבר ממשי, הרי אם הקנה את האילן עצמו לפירות היוצאים ממנו, הקנין חל כי האילן הוא דבר ממשי, ואין צורך שהפירות יהיו גם "עבידי דאתו". וזוהי שיטת הרשב"א.

(מגדל דוד 1 עמ' 172)

לפי השיטה ש'דבר שלא בא לעולם' אין בו גמירות דעת, לא די בכך שמקנה את זכות הפירות שבאילן (הקיים בעולם), אלא צריך גם שהפירות יהיו "עבידי דאתו", כי רק במקרה כזה סמכה דעתו של הלוקח וגמר בדעתו לקנות, וזו דעת התוספות שכתבו שהקנין מועיל רק בתנאי שהפירות "עבידי דאתו".

יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ג

מתי הולכים בממון אחר הרוב?

שלכך נתכוין באומרו 'חבית', אין הקונה יכול לתבוע חבית בנימוק שהרוב קורא לחבית חבית, כי אין זו טענה להוציא ממון מבעליו (ב"ק כז, א).

אמנם, אם בעת המכירה דעת המיעוט לא ידועה - דעת הרוב קובעת, ואף אם יתברר אחר כך שדעת המיעוט שונה, אי אפשר לבטל את המקח בטענת "אין הולכין בממון אחר הרוב", כי אין לומר שדעת המוכר היתה כדעת המיעוט שהרי דעה זו לא היתה ידועה בשעת המקח.

וזהו שהדגיש הרמב"ם (בפרק כח) וכתב שיש ללכת אחר "לשון רוב אנשי המקום הידועים להם", כי כאשר דעת הרוב בלבד ידועה בעת המקח, גם בממון הולכים אחר הרוב.

(נחל יצחק סי' טא עמ' ד.)

הלכות מכירה, פרק כו הלכה ח: וזה עקר גדול: כָּל דְּבַר מִשָּׂא וּמִתֵּן הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן פְּנֵי אָדָם פְּאוֹתוֹ תְּמָקוֹם וְאַחַר הַמִּנְהָג. להלן (פכ"ח הט"ו) כתב הרמב"ם שהולכים אפילו "אחר לשון רוב אנשי המקום הידועים להם".

ויש להבין: הרי הלכה היא שאין הולכין בממון אחר הרוב (ב"ב זב, א), וכהסברו של הרשב"ם (שם, ד"ה לשחיטה), שאם אין הולכים אחר הרוב הרי זה כמחצה על מחצה והמוציא מחברו עליו הראיה?

ויש לבאר: הכלל שאין הולכים בממון אחר הרוב אמור רק כאשר עמדת המיעוט ידועה. ולדוגמה: המוכר לחבירו חבית. מאחר שהרוב קורא לחבית חבית ולכך כד ורק המיעוט קורא גם לכך חבית (ודעת מיעוט זה ידועה), הרי אם המוכר נותן לקונה כד בטענה

יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ג

קניית ארבעת המינים מילדים

מעיקר הדין מדאורייתא אך אינו יכול להקנות מדאורייתא ולכן, אף שמדרבנן יכול להקנות כשהגיע לעונת הפעוטות, מן התורה לא חל הקניין, ואילו הקניין שקנה הוא את הלולב כן חל מהתורה (כיון שאחר הקנה לו), ונמצא שמדין תורה הלולב שייך לו ולא לגדול (לח"מ שם).

וה'כתב סופר' (או"ח סי' קכח) דן בקניית ד' מינים מילדים, וכתב, שלכאורה יש לחלק שאם זכו מהפקדו, מאחר שאין מי שהקנה להם לא זכו מהתורה, ומאחר שמדרבנן יכולים להקנות לאחרים כשהגיעו לעונת הפעוטות חל הקניין, אך אם קנו מאחר הרי זכו מהתורה ואילו להקנות אינם יכולים אלא מדרבנן, נמצא שמדאורייתא נשאר ארבעת המינים שלהם ואין הלוקח יוצא בהם ידי חובה.

אך למעשה כתב שלדעת הרמב"ם ניתן לקנות מהקטן גם אם קנה, כי הקנין מועיל לקטן מהתורה מדין 'זכין לאדם שלא בפניו', ואם כן זהו רק כאשר הדבר הוא זכות בשבילו, אך במקרה זה אם חל הקנין הרי זה לרעתו שלא יוכל להקנות לאחר, והרי רצונו להקנות לאחרים כדי שיוכלו לצאת ידי חובה, ולכן במקרה זה לא יחול הקנין מהתורה אלא מתקנת חכמים שתיקנו שלקטן עצמו יהא כח קנין, וממילא יוכל גם להקנות לאחר מדרבנן (אמנם כתב שלפי דעת התוספות אינו כן, עיי"ש).

הלכות מכירה פרק כט, הלכה יא: וְרָאָה לִי, שֶׁקָּטַן שִׁקְנָה קָרַקַע וְנָתַן דָּמִים וְהִחְיוֹק בְּקָרְקַע – תַּעֲמֹד בְּרִדּוֹ, אִף עַל פִּי שְׂאִין מִמֶּכְרוֹ בְּקָרְקַע בְּלוֹם; שֶׁהִקְטַן בְּמִי שְׂאִינוֹ בְּפָנָיו הוּא, וְזָכִין לְאָדָם שְׁלֵא בְּפָנָיו.

מדין תורה אין לקטן כוח זכייה, וחכמים תיקנו לו מקח וממכר במטלטלין (לעיל ה"א). ומחדש הרמב"ם שכאשר קונה קרקע חל הקניין מהתורה, כי אף שלקטן בעצמו אין כח זכיה, כאשר אחר מקנה לו מועילה דעת המקנה מדין 'זכין לאדם שלא בפניו', כי החיסרון בקטן הוא שאין לו דעת, ואדם אחר יכול לפעול בעבורו (קצות החשן סי' רלה סק"ד).

והנה, בגמרא (סוכה מו, ב) נאמר שאין לאדם לתת לולב לקטן ביום ראשון של סוכות קודם שיצא בו בעצמו, כי הקטן קונה מדרבנן אך אינו מקנה לאחרים ונמצא שהלולב עבר לבעלות הקטן ושוב לא יוכל הגדול לצאת בו שהרי אינו שלו. וכתב הרשב"א (גיטין סה, א) שמדובר בקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות (הגיל שבו יש לו אפשרות להקנות מדרבנן), אך כאשר הגיע לגיל זה אפשר לתת לו לולב, כי כשם שקונה מדרבנן כך גם חוזר ומקנה מדרבנן.

אך לדעת הרמב"ם (הל' לולב פ"ח ה"י) אף אם הגיע לעונת הפעוטות אין לתת לו את הלולב כי כאשר אחר מקנה לו קונה

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ג

האם צריך כוונה לקניין?

קָנָה. העודד בנכסי הגר ואינו יודע שהם נכסי הגר אלא סבור שהנכסים הללו שלו - אינו קונה אותם, מפני שקנין צריך דעת

הלכות זכיה ומתנה פרק ב, הלכה יג: הָעוֹדֵד בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבְנִכְסֵי שְׁהוֹ שְׁלוֹ – לֹא קָנָה. עוֹדֵד בְּנִכְסֵי גֵר זֶה וּבְנִכְסֵי שְׁלֵי גֵר אַחַר – הוֹאִיל וְנִתְבָּרַן בְּמַעֲשָׂיו אֵלּוּ לְבוֹת מִן הַחֶפְקָר, הָרִי זֶה

הם "כרגלי הממלא", שהרי המים קנויים לו, ואילו לרב נחמן המים הם "כרגלי מי שנתמלאו לו" מפני שהממלא לא קנה, והמים נקנים למי שנתמלאו לו, כשהם מגיעים לידינו. ואם כן, לדעת רב ששת המגביה מציאה לחברו קונה את המציאה למרות שלא היתה לו דעת לקנות. ואולם לדעת התוספות (ביצה שם) לא ניתן לקנות ללא דעת, ולגרסתם המחלוקת היא האם המגביה מציאה לחברו קנה חברו או לא קנה: לדעת רב נחמן המגביה מציאה לחברו - קנה חברו, ולכן המים הם "כרגלי מי שנתמלאו לו", ואילו לדעת רב ששת לא קנה חברו, ולכן המים הם "כרגלי הממלא".

וכוונה, והעודר לא התכוון לקנות את הנכסים (יבמות נב, ב). והנה, במסכת ביצה (לט, א) נחלקו אמוראים בנוגע לשאיבת מים מבורות שעשו עולי בבל בדרכם לארץ ישראל: "מילא [מבור של עולי בבל] ונתן לחבירו, רב נחמן אמר כרגלי מי שנתמלאו לו, רב ששת אמר כרגלי הממלא". לדעת רש"י (שם ע"ב ד"ה במגביה) מחלוקת רב נחמן ורב ששת היא בדין "מגביה מציאה לחבירו": רב ששת סובר שכיוון שחברו לא קנה, כי המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו (כבא מציאה י, א) – לכן המגביה קנה. ואילו רב נחמן סובר שאמנם חברו לא קנה אך גם המגביה לא קנה. ולכן לפי רב ששת המים

שבת קודש י"ז כסלו ה'תשע"ג

מתנה מסותרת

שכתב, שחכמים חששו שהנותן והמקבל עשו קנוניה? מבאר ה'אבן האזול':

הגמרא (כ"ב סו) דנה אם הנותן אמר לעדים 'סתמא', היינו שלא אמר במפורש 'כתבו בסתר ותנו לו', אך גם לא אמר להם 'כתבו מתנה גלויה ומפורסמת' – האם הדבר נחשב 'מתנה מסותרת'? ומסקנת הגמרא היא שגם במקרה זה "חוששים לה שמה מסותרת היא" (וכמוכא בהלכה ב).

ואם נפרש ש'מתנה מסותרת' אינה מתנה מחשש שניתנה כבר לאדם אחר ואינו מתכוין להקנות את המתנה לאדם זה – מדוע אומרת הגמרא "חוששים למתנה מסותרת", והרי אם יטען הנותן שלא התכוין לתת את המתנה נקבל את טענתו, ואם לא יטען כלום – תהא זו מתנה כדון? ואכן לשיטת הר"י מיגש (הובא במ"מ) רק אם הנותן טוען שלא התכוין להקנות לא זכה המקבל, ואם אינו טוען כלום – זכה המקבל.

אבל לדעת הרמב"ם השטר שכתוב 'סתם' פסול לגמרי, ולעולם לא יזכה המקבל במתנה זו, ולכן בהכרח לפרש שהמקבל לא זכה במתנה כי חכמים פסלו את השטר כדי שהנותן לא יעשה קנוניה עם המקבל כנגד הקונה.

הלכות זכיה ומתנה פרק ה, הלכות א"ב: הנותן מתנה... צריך שתהיה גלויה ומפורסמת. אמר לעדים: כתבו בסתר ותנו לו – אינה בלוי; שזה מערים כדי לאבד ממונ אחרים, שיהיה וימכר אחר שיתן. לפיכך, כל שטר מתנת קרקע שאין כתוב בו: ואמר לנו פלוני הנותן... כתבו לו מתנה גלויה ומפורסמת... חוששין לה שמה מתנה מסותרת היא, ולא זכה המקבל.

מתנה שניתנה בסתר אינה מתנה, ומבאר הרמב"ם שהטעם הוא כי יש לחשוש שמה הנותן והמקבל יעשו קנוניה ביניהם ולאחר נתינה זו ימכור הנותן את המתנה לאדם אחר ויבוא מקבל המתנה ויוציא אותה מהקונה. ולכן קבעו חכמים שמתנה שאינה גלויה ומפורסמת – אינה מתנה.

אך הראב"ד והרשב"ם (כ"ב מ, ב ד"ה לא מגבינן) ביארו שהחשש הוא שמה כבר מכר או נתן מתנה זו לאדם אחר, אך היות וקיבל טובת הנאה מאדם זה לכן נותן לו מתנה זו, אף שבאמת מטעה אותו שהרי כבר נמסרה לאחר, ולכן נותן אותה בסתר (מגיד משנה, להם משנה).

ומדוע אין הרמב"ם מפרש, שהחשש הוא שמה המתנה נמסרה לאחר ולכן המקבל לא קנה כלל, וטעם זה עדיף ממה

המשך ביאור למסכת שבת ליום שבת קודש עמ' ב

1 שנינו במשנתנו: ולא תצא בקמלוא. מבררת הגמרא: מאי קמלוא.
 2 משיבה הגמרא: מנקמא פארי – בגד נאה המצויר בזהב שתלוי כנגד
 3 ליבה כדי שלא יפלו על בגדיה פרוורי הפת, ואסורה לצאת בו בשבת
 4 שמה תסירנה להראות לחברתה.
 5 שנינו במשנתנו: ולא תצא בנזמים. מבררת הגמרא: דווקא נזמי האף
 6 אסורים, שבהם יש חשש שמה תסירם להראות לחברתה, אבל בנזמי
 7 האוזן, כיון שהנזמים מכוסים בקישורי שערותיה, וטורח להתירם כדי
 8 להראות לחברתה, לא גזרו.
 9 שנינו במשנתנו: ולא תצא בטבעת שאין עליה חותם, ואם יצאה
 10 פטורה במשנתנו: שהרי תכשיט הוא. אלא שחכמים גזרו שמה תסירנה
 11 להראות לחברתה. מדייקת הגמרא: הא טבעת שיש עליה חותם,
 12 חייבת חטאת. אלמא – מוכח מזה שטבעת שיש עליה חותם לאו
 13 תכשיט הוא אלא משא.
 14 מקשה על כך הגמרא: ורימינהו – ויש להקשות על זה סתירה ממה
 15 ששנינו במסכת כלים (פ"א מ"ד) תכשיטי נשים טמאים – מקבלים
 16 טומאה, ואלו הן תכשיטי נשים, קמלאות, נזמים – נזמי האוזן,
 17 ומטבעות, מבררת המשנה, ומטבעת זו שאמרנו, בין שיש עליה חותם
 18 בין שאין עליה חותם, ונזמי האף. ומזה שמנה התנא טבעת שיש
 19 עליה חותם בין תכשיטי הנשים, מוכח שהוא תכשיט, וסותר למה

20 שמבואר במשנתנו שאיננו תכשיט.
 21 מתרצת הגמרא: אמר רבי זירא, לא קשיא, הא – משנתנו כרבי
 22 נחמיה הסובר שעיקר הטבעת היא החותם, ואדם העונדה עיקר
 23 דעתו היא על חותמה, וחותם לאשה אינו תכשיט, שאין דרכה
 24 לחתום ולשלוח שלוחים, לכן כשיוצאת בה בשבת חייבת חטאת. והא
 25 – המשנה במסכת כלים, כרפנן הסוברים שעיקר דעת האדם היא על
 26 הטבעת עצמה, ואפילו שיש עליה חותם הרי היא תכשיט לאשה,
 27 ואינה חייבת חטאת אם יוצאת בה בשבת, ולכן מנתה אותה המשנה
 28 בין תכשיטה.
 29 מביאה הגמרא ברייתא שבה שנויה המחלוקת: דתניא בברייתא, אם
 30 היתה היא – (הטבעת) של מתנת, וחזקמה של עץ אלמוג, ממאה –
 31 מקבלת טומאה, מפני שהטבעת עיקר, ופשוטי כלי מתכת מקבלים
 32 טומאה. ואם היא של אלמוג וחזקמה של מתנת, מהורה מלקבל
 33 טומאה, כיון שהטבעת עיקר והרי זה פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים
 34 טומאה. ורבי נחמיה מממא באופן זה כיון שהחותם של מתכת עיקר
 35 ומקבל טומאה, שהיה רבי נחמיה אומר, בטבעת הלף אחר
 36 חזקמה, בעול שעל הבהמה הלף אחר סמלוניו – היתדות התחובים
 37 בו שביניהם מכניסים צואר הבהמה, ואם הם של מתכת מקבלים
 38 טומאה [צויר דו].

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"א-י"ז כסלו ה'תשע"ג

יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ג

הלכות מכירה

פרק טז

א. המוכר זרעוני גנה, שאין עצמן של זרעונים נאכל, לחברו, ולא צמחו - חיב באחריותו ומחזיר לו את הדמים שלקח ממנו, שחזקתו לזריעה; והוא, שלא צמחו מחמת עצמן; אבל אם לקח הארץ בכרד וכיוצא בו - אינו חיב באחריותו, שמא מחמת הכרד לא צמחו. וכן כל כיוצא בזה. ב. מכר לו זרעים הנאכלים, כגון חטים ושעורים, וזרעו, ולא צמחו - אינו חיב באחריותו; ואפלו היו זרע פשתן, שרב בני אדם קונין אותו לזריעה - הואיל ואוכלין אותו, אינו חיב באחריות זריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע, חיב באחריותו. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה ולצביעה. וכן כל כיוצא בזה.

ג. מכאן אתה למד, שכל הלוקח מקח מחברו, והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם, ואחר שהוליו לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר לו: 'החזר לי מקחי לכאן'; אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל להביא ממכרו או למכרו שם. ואפלו אבד או נגנב אחר שהודיעו, הרי הוא ברשות מוכר. אבל אם לא הודיעו שיוליכו למדינה אחרת, והוליו ונמצא בו שם מום - הרי זה ברשות הלוקח, עד שיחזיר המקח במומו למוכר.

ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואבד אחר כך או נגנב - הרי זה ברשות לוקח, עד שיחזירו למוכר; ואם התליע ונפסד מחמת הזמן, הרי זה ברשות מוכר. ואם היה לו להודיע למוכר ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

ה. המוכר שור לחברו, ונמצא נגח - יכול לומר לו: 'לשחיטה מכרתיו לך'. במה דברים אמורים? בשעה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה; אבל אם היה ידוע שהוא קונה לחרישה בלבד - הרי זה מקח טעות, וחוזר. וכן כל כיוצא בזה.

ו. המוכר בהמה לטבח, ושחטה ונמצאת טרפה - אם נודע בנדאי שהיתה טרפה בשלקחה, הרי זה מחזיר לו את השחוטה ויחזיר המוכר את הדמים. מכאן אתה למד, שהמוכר שהיה מום בממכרו, ועשה בו הלוקח מום אחר קדם שיודע לו המום הראשון - אם עשה דבר שדרכו לעשותו, כגון זה ששחט את הטרפה - פטור; ואם שנה, ועשה מום אחר קדם שיודע לו המום - מחזיר המקח לבעליו, ומשלם דמי המום שעשה.

ז. קנה בגד וקרעו לעשות ממנו חלוק, ואחר כך נודע המום מחמת הקריעה - מחזיר לו את הקרעים. תפרו, ואחר כך

נודע המום - אם השבית, נוטל שבח התפירה מן המוכר. וכן כל כיוצא בזה.

ח. המוכר קרקע לחברו, ואכל פרותיה, ולאחר זמן נראה לו ביה מום - אם רצה להחזיר קרקע לבדלים, מחזיר כל הפרות שאכל; ואם היתה חצר ודך בה, צריך להעלות לו שכר.

ט. המוכר דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח מחמת אותו המום - הרי זה מחזיר את הדמים.

י. כיצד? המוכר שור לחברו שאין לו טוחנות [שנינים], והניחו הלוקח עם הבקר שלו, והיה מניח המאכל לפני בלן ואוכלין, ולא היה יודע שנה אינו אוכל עד שמת ברעב - הרי זה מחזיר לו את הנבלה, ויחזיר לו את הדמים. וכן כל כיוצא בזה.

יא. היה המוכר ספסר שלוקח מזה ומוכר לזה, ואינו משהה המקח עמו, ולא ידע במום זה - הרי הספסר נשבע שבועת הסת שלא ידע במום זה, ונפטר; מפני שהיה על הלוקח לבדק השור בפני עצמו ולהחזירו לו קדם שימות, והיה הספסר מחזירו על המוכר הראשון. הואיל ולא עשה, הוא הפסיד על עצמו. וכן כל כיוצא בזה.

יב. השוחט את הבכור ומכרו, ונודע שלא הראהו לממחה - מה שאכל אכל, ויחזיר לו את הדמים; והנשאר מן הבשר ביד הלוקחות - יקבר, ויחזיר להן את הדמים. וכן השוחט את הפרה ומכרה, ונודע שהיא טרפה - מה שאכל אכל, ויחזיר לו את הדמים; ומה שלא אכל - יחזיר הבשר לטבח, ויחזיר לו את הדמים.

יג. מכר הלוקח בשר זה של טרפה לגויים, או שהאכילו לפלבים - יחשב עם הטבח על דמי הטרפה, ויחזיר לו הטבח את המותר. וכן כל כיוצא בזה.

יד. המוכר בשר לחברו, ונמצא בשר בכור; פרות, ונמצאו טבלים; יין, ונמצא יין נסוף - מה שאכלו אכלו, ויחזיר להן את הדמים. וכן כל המוכר דבר שאסור לאכלו מן התורה, כך הוא דינו - בין שהיה אסור בכרת, בין שהיה אסור בלאו בלבד. אבל המוכר דבר שאסור אכילתו מדברי סופרים - אם היו הפרות קמיין, מחזיר את הפרות ונוטל את דמיו; ואם אכלו אכלו, ואין המוכר מחזיר לו כלום. וכל אסורי הנזה, בין מן התורה בין מדבריהם - מחזיר את הדמים, ואין בהן דין מכירה כלל.

פרק יז

א. ארבע מדות במוכרין: מכר לו חטים יפות ונמצאו רעות - הלוקח יכול לחזר בו, ולא המוכר. רעות ונמצאו יפות - המוכר יכול לחזר בו, ולא הלוקח. רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות - אף על פי שאינן יפות שאין למעלה מהן, ולא רעות שאין למטה מהן, והרי יש שם הונאה שתות - אין אחד מהן יכול לחזר בו, אלא קנה ומחזיר אונייה.

47 דעתם; ואחד גויים ואחד ישראל בדבר זה. הנה יודע שיש
 48 בממכרו מום, יודיעו ללוקח. ואפלו לגנב דעת הבריות
 49 בדברים, אסור.
 50 ב. אין מפרכסין [מייפס] לא את האדם, ולא את הבהמה,
 51 ולא את הכלים הישנים כדי שיראו פחדשים. אבל מפרכס
 52 החדשים, כגון שישוף ויגהץ ויפיה כל צרכן.
 53 ג. אין משרבטין את האדם במים של חורין [מי טובין]
 54 וכיוצא בהן כדי שיתפח ויראו פניו שמנים, ולא צובעים
 55 את הפנים בשרק [אודם] וכיוצא בו, ולא נופחין את
 56 הקרבים, ולא שורין את הבשר במים; וכן כל כיוצא
 57 בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין בשר נבלה לגוי בכלל
 58 בשר שחוטא, אף על פי שהנבלה אצלו בשחוטא.
 59 ד. מתר לבר [לברר] את הגריסין, אבל לא על פי [בשטח
 60 העליון] המגורה [אוצר התבואה], שאינו אלא כגונב את
 61 העין, וידמה שהכל ברור. ומתר לחנני לחלק קליות
 62 ואגוזים לתינוקות ולשפחות כדי להרגילן לבוא אצלו;
 63 ופוחת משער שבשוק כדי להרבות במקיפין ממנו, ואין בני
 64 השוק יכולין לעכב עליו, ואין בזה גנבת הדעת.
 65 ה. אין מערבין פרות בפרות, אפלו חדשים בחדשים, ואין
 66 צריך לומר ישנים בחדשים, ואפלו הישנים ביקר והחדשים
 67 בזול, מפני שהלוקח רוצה לישן. ביין התירו לערב קשה
 68 ברוך בין הגתות [באמצע תהליך התסיסה] בלבד, מפני
 69 שמשביחו. ואם היה טעמו נפר, מתר לערב בכל מקום;
 70 שכל דבר הנפר טעמו, הלוקח מרגיש בו; ולפיכך מתר
 71 לערב אותו.
 72 ו. אין מערבין מים ביין. ומי שנתערב לו מים ביינו - לא
 73 ימכרנו בחנות, אלא אם כן מודיעו; ולא לתגר אף על פי
 74 שמודיעו, שמא ירמה בו אחרים. ומקום שנהגו להטיל מים
 75 ביין, נטיל; והוא, שיהיה בין הגתות.
 76 ז. התגר נוטל מחמש גתות, ונותן לתוף פיטס [גיגית] אחד;
 77 מחמש גרנות [מקומות שדשים תבואה], ונותן לתוף מגורה
 78 אחת; ובלבד שלא יתפון לערב.
 79 ח. אסור לערב שמרים, בין ביין בין בשמן, ואפלו כל
 80 שהוא; ואפלו שמרים של אמש בשמרים של יום, אסור.
 81 אבל אם ערה היין מפלי לכלי, נותן שמריו לתוכו.
 82 ט. המוכר לתברו שמן מזקק, אינו מקבל שמרים. מבר לו
 83 שמן סתם, מקבל לג ומחצה שמרים לכל מאה לג; ומקבל
 84 בשאר שמרים שמן עכור העולה למעלה על פני השמן,
 85 תר על השמרים הידועים באותו מקום.
 86 י. במה דברים אמורים? בשנתן לו מעות בתשרי שהשמן
 87 עכור, ולקח השמן בניסן במדת תשרי, שהיא גדולה מפני
 88 אותו השמן הקופה למעלה. אבל אם לקח במדת ניסן,
 89 שהיא קטנה מפני שכבר צלל השמן - אינו מקבל אלא
 90 השמרים בלבד.
 91 יא. המוכר חטים לתברו, מקבל עליו רבע קיטנית לכל
 92 סאה. שעורים, מקבל עליו רבע נשוכות לכל סאה. עדשים,
 93 מקבל עליו רבע עפורית [עפר ואבנים קטנות] לסאה.

1 ב. אבל המוכר חטים שחממית [אדומה] ונמצאת לבנה, או
 2 לבנה ונמצאת שחממית, עצים של זית ונמצאו של שקמה
 3 [תאנה מדברית], של שקמה ונמצאו של זית, יין ונמצא
 4 חמץ, חמץ ונמצא יין - כל אחד משניהן יכול לחזור בחברו,
 5 שאין זה המין שאמר שימכר לו. וכן כל כיוצא בזה.
 6 ג. המוכר יין לתברו, ונתנו הלוקח בקנקניו והחמיץ מיד -
 7 אינו חייב באחריותו, ואף על פי שאמר לו: 'לתכשיל אני
 8 צריך לו'; ואם ידוע שיינו מחמיץ, הרי זה מקח טעות. מבר
 9 לו יין, והרי הוא בקנקני המוכר והחמיץ - אם אמר לו:
 10 'למקפה [לתבשיל] אני צריך' - מחזיר ואומר לו: 'הרי יינך
 11 ונקנך, שאני לא קניתי לשתותו אלא לבשל מעט מעט'.
 12 ואם לא אמר לו 'למקפה הוא' - אינו יכול להחזיר, שהרי
 13 אומר לו: 'למה לא שיתית אותו? ולא היה לך לשתותו עד
 14 שיחמיץ'.
 15 ד. המוכר חבית של שרר לתברו, והחבית של מוכר,
 16 והחמיצה בתוף שלשה ימים הראשונים - הרי זה ברשות
 17 המוכר, ומחזיר את הדמים; מכאן ואילך, ברשות לוקח.
 18 ה. המוכר חבית של יין לתברו כדי למכרה מעט מעט,
 19 והחמיצה במחציתה או בשלישה - חוזרת למוכר; ואם
 20 שנה הלוקח הנקב שלה, או שהגיע יום השוק ושהה ולא
 21 מבר - הרי היא ברשות הלוקח. וכן המקבל חבית של יין
 22 מתברו כדי להוליכה למקום פלוני ולמכרה שם, וקדם
 23 שתגיע לשם הוול היין או החמיצה - הרי זו ברשות
 24 המוכר, מפני שהחבית והיין שלו. וכן כל כיוצא בזה.
 25 ו. האומר לתברו: 'יין מבשם [עמדי] אני מוכר לך', חייב
 26 להעמיד לו עד העצרת. אמר לו: 'יין ישן אני מוכר לך',
 27 נותן לו משל שנה שעברה; 'מישן', משל שלש שנים;
 28 וצריך שיעמד ולא יחמיץ עד החג. ובמקום שיש שם מנהג
 29 ידוע, הכל כמנהג המדינה.
 30 ז. האומר לתברו: 'מרתף זה של יין אני מוכר לך למקפה',
 31 או שמכר לו מרתף של יין סתם - הרי הלוקח מקבל עליו
 32 עשרה קנקנים בכל מאה שלא יהיה יינם טוב, אלא כפר
 33 התחיל להשתנות [להחמיץ]; יתר על זה - לא יקבל.
 34 ח. אמר לו: 'מרתף של יין למקפה אני מוכר לך', או
 35 שאמר לו: 'חבית של יין אני מוכר לך' - נותן לו יין שפלו
 36 יפה וראוי לתכשיל. אמר לו: 'מרתף זה של יין' - נותן לו
 37 יין הנמכר בחנות, שהרי הוא בינוני, לא רע ולא יפה. אמר
 38 לו: 'מרתף זה אני מוכר לך', ולא הנפיר יין - אפלו בלו
 39 חמץ, הגיעו. וכן כל כיוצא בזה.
 40 ט. האומר לתברו: 'ערכה של עץ אני מוכר לך', או: 'קורת
 41 בית הפד אני מוכר לך' - אינו נותן לו עץ שראוי לתפר בו
 42 ערכה, או קורה שראויה לקורת בית הפד, אלא ערכה
 43 בצורתה, או קורת בית הפד בצורתה, שכל הרואה אומר:
 44 'זו ערכה', או: 'זו קורת בית הפד'. וכן כל כיוצא בזה.
 45 פָּרָק יח
 46 א. אסור לרמות את בני אדם במקח וממכר, או לגנב את

מתוך מהדורת חזק

46 בין בדין המלך, בין בערפיות שלהן - אין המוכר חייב
 47 באחריותו; ואף על פי שהגוי טוען שהמוכר גנב חפץ זה
 48 או גזלו ממנו, והביא עדים גוים על כך - אין המוכר חייב
 49 בלום; וזהו אגס הוא, ואין המוכר חייב באחריות האגס.
 50 ה. המוכר קרקע לחברו, והתנה עמו שכל אגס שיולד
 51 בקרקע זו יהיה חייב לשלם - אפלו בא גוי וגזלה מחמת
 52 המוכר, חייב לשלם. אבל אם נפסק הנהר שהיה משקה
 53 אותה, או שחזר הנהר לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או
 54 שבאה זנועה [רעידת אדמה] והשחיתה אותה - הרי זה
 55 פטור; ושאלו וכיוצא בהן אגס שאינו מצוי הוא, ולא עלה
 56 על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה; וכל אגס שאינו
 57 מצוי, אינו בכלל תנאי זה.

58 ו. והוא הדין לכל תנאי שבממון, שאומדין דעת המתנה,
 59 ואין כוללין באותו התנאי אלא הדברים הידועין שבגללן
 60 היה התנאי, והן שהיו בדעת המתנה בשעה שהתנה.
 61 ז. מעשה באחד ששכר מלחים להעביר שמשמין למקום
 62 פלוני, והתנה עמהן שהן חייבין בכל אגס שיארע להן עד
 63 שיגיעו השמשמין למקום פלוני, ונפסק הנהר שהיו מוליכין
 64 בו; ואמרו חכמים: זה אגס שאינו מצוי, ואין חייבין להוליך
 65 שמשמין אלו על גבי בהמה עד אותו המקום. וכן כל
 66 פיוצא בזה.

67 ח. המוכר קרקע לחברו, והתנה המוכר שלא יהיה עליו
 68 אחריות - אפלו נודע בודאי שזו הארץ גזולה, ויצאת מיד
 69 הלוקח - אין המוכר חייב בלום; ואין צריך לומר אם בא
 70 בעל חוב וטרפה, שאינו מחזיר לו בלום; שכל תנאי
 71 שבממון קיים.

72 ט. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וכא לוי
 73 להוציאה מיד שמעון - אם רצה ראובן לעשות דין עם לוי,
 74 עושה; ואין לוי יכול לומר לו: 'מה לי ולך, והרי אין עליך
 75 אחריות' - שהרי ראובן אומר לו: 'אין רצוני שהיה
 76 לשמעון תרעמת עלי, שהרי הפסיד בגללי'.

77 י. ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר ולקחה
 78 משמעון באחריות, וכא בעל חוב של ראובן לטרף אותה
 79 ממנו - אינו יכול לחזר על שמעון; שאף על פי שלא קבל
 80 עליו אחריות לשמעון, אחריות עצמו קבל, שלא יהיה הוא
 81 המוכר והוא המוציא לעצמו. אבל אם בא בעל חוב של
 82 יעקב אביהם וטרפה מיד ראובן - חוזר בכל הדמים על
 83 שמעון; מפני ששמעון קבל עליו האחריות, וראובן לא
 84 קבל לשמעון אחריות אחרים כלל.

פרק כ

85 א. המבקש לקנות מקח מחברו, מוכר אומר: 'במאתים אני
 86 מוכר לך', והלוקח אומר: 'איני קונה אלא במנה', והלך זה
 87 לביתו וזה לביתו, ואחר כך נתקבצו, ומשך זה החפץ סתם
 88 - אם המוכר הוא שתבע הלוקח ונתן לו החפץ, אינו נתן
 89 אלא מנה; ואם הלוקח הוא שבא ומשך החפץ סתם, חייב
 90 לתן מאתים.

1 תאנים, מקבל עליו עשר מתליעות לכל מאה. מכר לו שאר
 2 פרות, מקבל עליו רבע טנופות לכל סאה. נמצא בהן יתר
 3 על השעורין האלו כל שהוא - ינפה את הכל, ויתן לו פרות
 4 מנפין וברורין שאין בהן בלום.

5 יב. ואין כל אלו הדברים אמורים, אלא במקום שאין להן
 6 מנהג; אבל במקום שיש להן מנהג, הכל כמנהג המדינה.
 7 יג. יש מקומות שנהגו שיהיו כל הפרות ברורין ומנקין
 8 מפל דבר, ושהיה היינות והשמינים צוללין, ולא ימכרו
 9 שמרים כלל. ויש מקומות שנהגו אפלו היו בהן מחצה
 10 שמרים, או שהיה בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר,
 11 ימכר כמות שהוא. לפיכך הבורר צרור מתוך גרנו של
 12 חברו, נותן לו דמי חטים כשעור צרור שברר; ושאלו הניחו,
 13 היה נמכר במדת החטים; ואם תאמר: 'חזירנו' - הרי
 14 אמרו: 'אסור לערב כל שהוא'.

15 יד. המוכר קנקנים [כדים] בפרון במקום שאין מנהג,
 16 מקבל לכל מאה עשרה פיסטות [כדים ועיס]: והוא שיהיו
 17 נאות ועשויות בגופרית.

יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ג

פרק יט

20 א. אסור למוכר למכר לחברו קרקע או מטלטלין שיש בה
 21 עסקין [עוררים] ויש בהן דין [בירוור משפט], עד שידועו;
 22 שאף על פי שהאחריות עליו, אין אדם רוצה שיתן מעותיו,
 23 ויגרד לדין ויהיה נתבע מאחרים.

24 ב. המוכר קרקע לחברו, ואחר שקנה הלוקח באחד מן
 25 הדרכים שקונין בהן, וקדם שישתמש בה, יצאו עליה
 26 מערערין - הרי זה יכול לחזר בו; שאין לה מום גדול מזה,
 27 שעדין לא נהנה בה וכאו התובעין. לפיכך יבטל המקח,
 28 ויחזיר המוכר את הדמים, ויעשה דין עם המערערין. ואם
 29 נשתמש בה הלוקח כל שהוא, ואפלו דש המצר שלה
 30 וערכו עם הארץ - אינו יכול לחזר בו, אלא עושה דין עם
 31 המערערין; ואם הוציאה מידו בדין, יחזר על המוכר בדין
 32 כל הנטרפין.

33 ג. כל המוכר קרקע או עבד או שאר מטלטלין, הרי זה
 34 חייב באחריותו. כיצד? אם הוציאו המקח מיד הלוקח
 35 מחמת המוכר - חוזר הלוקח ונוטל כל הדמים שנתן מן
 36 המוכר, שהרי נלקח המקח מחמתו. כך הוא הדין בכל
 37 ממכר, אף על פי שלא פרש הלוקח דבר זה אלא קנה סתם.
 38 אפלו מכר הקרקע בשטר, ולא הזכיר בו האחריות - הרי
 39 זה חייב באחריותו; שהאחריות שלא הזכרה, טעות סופר
 40 היא.

41 ד. במה דברים אמורים? בשהוציאו המקח מיד הלוקח
 42 בית דין של ישראל, כגון שהיה המקח מטלטלין והיו
 43 גנובין או גזולין, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל
 44 חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח; והכל בבית דין של
 45 ישראל. אבל אם הגוי הוא שהוציא המקח מיד הלוקח -

ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי המעות שפכר הוליכן
הלוקח לתוך ביתו - הרי השלחני נשבע בנקיטת חפץ,
ויחזיר מעותיו לחנותו.
י. המחליף פרה בחמור, וילדה, וכן המוכר שפחתו, וילדה
- זה אומר: 'עד שלא מכרתי ילדה, וזה אומר: 'משללקחתי
ילדה, אפלו אמר המוכר: 'איני יודע' - על הלוקח להביא
ראיה. אף על פי שהפדה עומדת באגם, והשפחה עומדת
בסמטה - הרי הן בחזקת המוכר, עד שייביא הלוקח ראיה.
לא הביא ראיה - ישבע המוכר בנקיטת חפץ על ילד הפרה.
אבל על ילד השפחה אינו נשבע אלא הסת, שאין נשבעין
בנקיטת חפץ לא על העבדים ולא על הקרקעות, כמו
שיחבאר בהלכות טוען ונטען.
יא. זה אומר: 'איני יודע', וזה אומר: 'איני יודע', ואינה
ברשות אחד מהן - יחלקו; זה אומר: 'ברשותי ילדה',
והאחד שותק - זכה הטוען בנולד.
יב. מי שהיה לו שני עבדים קטן וגדול, או שתי שדות
גדולה וקטנה, הלוקח אומר: 'גדולים לקחתי, והמוכר
אומר: 'קטנים הוא שמכרתי' - על הלוקח להביא ראיה,
או ישבע המוכר הסת שלא מכר אלא קטן.
יג. אמר הלוקח: 'גדול לקחתי, והמוכר שותק - זכה
בגדול. ואם אמר המוכר: 'איני יודע' - על הלוקח להביא
ראיה, או ישבע המוכר הסת שאינו יודע, ואין לזה אלא
הקטן.
יד. כל מי שנולד הספק ברשותו, עליו להביא ראיה.
כיצד? המחליף פרה בחמור, ומשך בעל החמור את הפרה,
ולא הספיק בעל הפרה למשך את החמור עד שמת החמור
- על בעל החמור להביא ראיה שהיתה חמורו קימת בעת
משיכת הפרה. וכן כל כיוצא בזה.
טו. מחט שנמצאת בעבי בית הכסות, ונקבה אותו נקב
מפלש - אם נמצא עליה קרט דם, בידוע שזו נטרפה קדם
שחיטה; לפיכך אם הוגלד פי המפה, בידוע שהיא היתה
טרפה שלשה ימים קדם שחיטה. לא הוגלד פי המפה -
הרי הדבר ספק, ועל הטבח להביא ראיה שקדם לקחתו
נטרפה, שהרי ברשותו נולד הספק. ואם לא הביא ראיה,
שלם הדמים למוכר כמו שבארנו.

פֶּרֶק כ"א

א. המקנה לחברו דבר שאינו מסים [מוגדר] - אם היה מינו
ידוע, אף על פי שאין מדתו או משקלו או מנינו ידוע -
הרי זה קנה; ואם אין מינו ידוע, לא קנה.
ב. כיצד? 'ערמה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך', 'שק
זה של תאנים אני מוכר לך בכך וכך', 'מרתף זה של יין
אני מוכר לך בכך וכך' - אף על פי שאין מדת הערמה
ידועה, ולא משקל התאנים ולא מנין הקנקנים ידוע - הרי
ממפרו קנס, אף על פי שמצא חסר או יתר על האמד שהיה
בדעתם; ויש להם הונאה לפי השער שבשווק, כמו שבארנו.
ג. אבל האומר לחברו: 'כל מה שיש בבית הזה אני מוכר

ב. הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהן
תובע אותו ואומר: 'אני הוא בעל המקח', והוא אינו יודע
ממי מהן לקח - מניח דמי המקח ביניהן, ומסתלק; ויהיו
הדמים מנחין עד שיודו, או עד שיבוא אליהו. ואם היה
חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.
ג. לקח מקח מאחד מהן, וכפר בו ונשבע על שקר, ועשה
תשובה והרי הוא רוצה לשלם, וכל אחד ואחד תובע אותו
ואומר: 'אני הוא שפכתי בי ונשבעת לי', והוא אומר: 'איני
יודע' - חייב לשלם לכל אחד ואחד, מפני שעבר עברה.
ד. נאמן בעל המקח לומר: 'לזה מכרתי, ולזה לא מכרתי'.
אימתי? בזמן שהמקח יוצא מתחת ידו. אבל אם אין המקח
יוצא מתחת ידו, הרי הוא עד אחד בלבד, ודינו בעדות זו
כדין כל אדם, שהרי אינו נוגע בעדותו. לפיכך אם נטל
הדמים משנים, ונטל מאחד מדעתו ומאחד בעל פרחו, ולא
ידע ממי נטל מדעתו וממי נטל בעל פרחו - בין שהיה
המקח בידו, בין שהיו שניהם תופשין בו - אין כאן עדות
כלל, וכל אחד משניהן נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ
ונוטל חצי המקח וחצי הדמים.
ה. הרי שטען על חברו ואמר: 'מכרתי לי', וזה אומר: 'לא
מכרתי', או 'מכרתי, ולא נתת לי דמים'; או שטען הלוקח
שנתן הדמים ועדין לא משך, או שאמר: 'משכתי ולא
ראיתי מום מזה', והמוכר אומר לו: 'הודעתיו לך'; או שאמר
האחד מהן: 'כך וכך היה תנאי בינינו', והאחד אומר: 'לא
היה שם תנאי' - בכל אלו הטענות וכיוצא בהן - המוציא
מתחברו, עליו הראיה.
ו. לא היתה שם ראיה - נשבע הכופר שמבקשין להוציא
מידו שביעת הסת; ואם הודה במקצת או שיש עליו עד
אחד - נשבע שביעת התורה, כשאר הטענות בלן.
ז. אמר לחנוני: 'תן לי דינר פרות', ונתן לו, והרי הפרות
מנחין ברשות הרבים, והחנוני תובע הדינר, ובעל הבית
אומר לו: 'נתתיו לך והשלכת אותו לתוך פיסך' - הרי
הלוקח נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ, ונוטל הפרות,
הואיל וכבר יצאו מרשות המוכר, והרי הן ברשות הרבים.
ואלו היו ברשות הלוקח - היה נשבע הסת ונפטר; ואלו
היו עדין ברשות החנוני - היה נשבע הסת, וישארו פרותיו
אצלו.
ח. נתן הלוקח דינר לחנוני, ובא לטל הפרות המנחין ברשות
הרבים, ואמר לו החנוני: 'דינר זה שנתת לי עכשו, הוא
דמי פרות שכבר נתתם לך והולכתם לתוך ביתך, אבל
פרות אלו המנחין ברשות הרבים מעולם לא מכרתי לך'.
הרי החנוני נשבע בתקנת חכמים בנקיטת חפץ שפך היה
הדבר, ומחזיר פרותיו לחנוני; שהרי לא הודה לו שמכרן
לו מעולם. ואלו היו בחנותו, היה נשבע הסת כמו שבארנו.
ט. וכן הדין בנותן דינר לשלחני לטל מעות, בזמן שהמעות
צבורין ברשות הרבים - אם הודה השלחני שמכרן, ועדין
לא נטל הדינר - נשבע הלוקח בנקיטת חפץ שנתן, ונוטל
המעות; ואם לא הודה שמכרן, אף על פי שמודה שלקח

קצור - אם היה הארץ של איש אחד, לא קנה מן הארץ
אלא כנגד קצור; ואם היה של שנים, יקנה כנגד ראש תור.
יד. היה מצור ראובן מזרח ומערב, ומצור שמעון צפון
ודרום - צריך שיכתב לו מצור ראובן משתי רוחות, ומצור
שמעון משתי רוחות.

טו. מצור לו מצור ראשון ומצור שני ומצור שלישי, ולא מצור
לו מצור רביעי - קנה השדה כלה. אבל המצור הרביעי - אם
היה מבלע בין המצורים, ואין עליו רכב [שורה] של דקלים,
ואין בו תשעת קבין - קנה אף המצור הרביעי; ואם לא היה
מבלע, וגיש עליו רכב של דקלים, או שיש בו תשעת קבין
- לא קנהו. היה מבלע וגיש עליו רכב דקלים או שיש בו
תשעת קבין, או שלא היה מבלע ואין עליו רכב דקלים
ואין בו תשעת קבין - הרי הדבר מסור לבית דיין: כפי מה
שיראה, ולא יזהר דרך שדעתן נוטה - יעשו.

טז. סימם לו את הנזירות בלבד, ולא סימם לו את המצור שכלל
הרוח, או שסימם לו שני מצורים כמין גם, או שסימם לו חלק
מכל רוח ורוח - הרי זה לא קנה את כלה, אלא יקנה ממנה
כפי מה שמסר לו, וכמו שיראה הדיין.

יז. המוכר בית לחברו בכירה גדולה - אף על פי שמסר
לו מצורים החיצונים, ואף על פי שיש שם מעט שקוראין
לכירה 'בית' - לא קנה אלא הבית בלבד; שהמצורים הוא
שהרחיב לו, ואלו מכר לו כל הכירה, היה פותב לו: 'ולא
הנחתי לפני במקור זה כלום'. וכן המוכר שדה בכקעה
גדולה, ומסר לו מצרי הבקעה - מצורים הם שהרחיב לו.
יח. האומר לחברו: 'שדות אני מוכר לך', מעוט שדות
שתיים. אמר לו: 'כל שדות' - אפלו שלש וארבע, חוץ
מגנות ופרדסים. אמר לו: 'נכסי' - אפלו גנות ופרדסים,
חוץ מבתיים ועבדים. ואם אמר לו: 'כל נכסי' - אפלו
עבדים ובתיים וכל המשלטלין הירועים לו, ואפלו תפלין
שבראשו בכלל המכר.

יט. האומר לחברו: 'בית מבתי אני מוכר לך, ושור בשורי
אני מוכר לך' - נותן לו הקטן שבהן. מת אחד מן השורים,
או שנפל אחד מן הבתיים - מראה לו את זה שמת או
שנפל; שיד בעל השטר על התחתונה.

כ. האומר לחברו: 'שדה דבי חיא אני מוכר לך', והיו שתי
שדות הנקראין בשם זה - אינו קונה אלא הפחות שבהן.
וכן כל פיוצא בזה.

כא. האומר לחברו: 'שדה ראובן אני מוכר לך, וכיון שבא
הלוקח להשתמש בזה, אמר לו המוכר: 'זו אינה שדה
שהיתה של ראובן, אלא כף היא קרויה, ולעולם לא היתה
לו, אלא זו היא של ראובן ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתי
לך' - על המוכר להביא ראיה; ואם לא הביא, זוכה הלוקח
בזו שכל העם קוראין לה 'של ראובן'. וכן כל פיוצא בזה,
הלוקח אתר השם הפשוט כפי הכל.

כב. האומר לחברו: 'חצי שדי אני מוכר לך' - שמיין במה
שנה כל השדה, ונותן לו מן הכחוש שבה מה ששנה חצי

לך בכך וכך, 'כל מה שיש בתבה הזאת או בשק הזה אני
מוכר לך בכך וכך', ורצה הלוקח ומשף - אין כאן קנין
כלל, שלא סמכה דעת הלוקח; שהרי אינו יודע מה יש בו
אם תבן או זהב, ואין זה אלא כמשחק בקביה. וכן כל
פיוצא בזה.

ד. וכן המוכר לחברו בעשרה דינרין חטים, ולא פסק במה
סאה מכר לו - נותן לו בשער שבשוק בשעת המכירה. וכל
החוזר בו מאחר נתינת הדמים, ולא רצה בשער שהיה
בשוק בשעת נתינת המעות - מקבל 'מי שפרע' כמו
שבארנו.

ה. המוכר מקום לחברו לעשות לו בית, או רפת בקר, וכן
המקבל מחברו לעשות לו בית חתנות לבנו, או בית אלמנות
לבתו - עושה ארבע אמות על שש. מכר לו מקום לזמן
גדול, עושה שמונה על עשר. מכר לו מקום טרקלין, עושה
עשר על עשר. תרביץ [גינה] של חצר, שתיים עשרה על
שתיים עשרה. ורום כל בית ובית, כחצי ארפו וכחצי רחבו.
ו. המוכר מקום לחברו לעשות לו קבורה, או המקבל מקום
מחברו לעשות לו קבורה - עושה מערה, ופותח לתוכה
שמונה קברות, שלשה מכאן ושלושה מכאן, ושנים מכנגד
הנכנס למערה; מדת המערה ארבע אמות על שש, וכל קבר
וקבר ארץ ארבע אמות ורחב ששה טפחים ורום שבעה;
נמצא בין כל קבר וקבר שמן הצדדין - אמה ומחצה, ובין
השנים האמצעיים - שתי אמות.

ז. המוכר לחברו בתוך שדהו מקום אמת [תעלות] המים
להשקות בה בית השלהין - נותן לו בתוך שדהו אמה
שרחבה שתי אמות, ואמה מכאן ואמה מכאן לאגפיה
[לגדות התעלה]. ואם מכר לו אמת המים להשקות בה
בקילון [צינור] - נותן לו אמה שרחבה אמה, וחצי אמה
מכאן וחצי אמה מכאן לאגפיה.

ח. אלו האגפין - בעל השדה נוטען, אבל אינו זורען;
שהזרעים מתלחלין את הקרקע, ומקלקלין את אמת המים.
ואמת המים הזאת שפלו אגפיה - בעל האמה מתקנה
מעפר אותה השדה, שעל מנת כן קבל עליו המוכר להיות
אמת המים בתוך שדהו.

ט. המוכר לחברו דרך בתוך שדהו - אם דרך יחיד מכר
לו, נותן לו רחב שתי אמות ומחצה כדי שיעמד חמור
במשאו על ארץ הדרך. מכר לו דרך בין עיר לעיר, נותן לו
רחב שמונה אמות בארץ הדרך. מכר לו דרך הרבים, נותן
לו רחב שש עשרה אמה.

י. דרך המלך ודרך הקבר [המובילה לקבר], אין לה שעור;
ויראה לי, שזה כמוכר דבר שאין מינו ידוע.

יא. מכר לו מקום למעמד [לניחום אבליים], נותן לו בית
ארבעת קבים.

יב. האומר לחברו: 'בור וכתליה אני מוכר לך', נותנו לו
רחב הכתל שלשה טפחים.

יג. המוכר שדה לחברו, ומסר לו מצור אחד ארץ ומצור אחד

ז. הבן שפמכר בנכסי אביו בחיי אביו, ומת הבן בחיי האב, ואחר כך מת האב - בן הבן מוציא מיד הלוקח; שהרי אביו מכר דבר שלא בא עדין לרשותו, ונמצאו הנכסים ברשות האב; וזה יורש אבי אביו. וכן כל פיוצא בזה. ח. מי שנמתן קרקע מתנה לחברו, ונתן לו על גבה מאה דינרין - אם היו הדינרין מצויין ברשותו - פינן שזכה בשדה, וזכה בדינרין; ואם אין לו דינרין - אין מחזיבין את הנותן לתן לו מאה דינרין, עד שייבא הזוכה ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין שפמקנה אדם אותם על גב הקרקע - אם אינן ברשות המוכר או הנותן, לא קנה; שאין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם ודבר שאינו ברשותו. ט. מי שהיה לו פקדון ביד אחר - הרי זה מקנהו, בין במקור בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא, והרי הוא כחזקת שהוא קנין. ואם פטר בו זה שהפקד אצלו - אינו יכול להקנותו, שזה כמי שאבד שאינו ברשותו. אכל המלוה - הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם; ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשותו, והוא דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו. ואם היתה המלוה בשטר - מקנה את השטר בכתיבה ומסירה, שהרי יש כאן דבר הנמסר לקנות שעבוד שבו. י. כשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כך אינו מקנה למי שלא בא לעולם. ואפלו עבר, הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעבר, לא קנה; ואם היה בנו - הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל בנו, קנה. יא. האומר לאשתו: נכסי לבנים שתלדי ממני, הרי אלו לא יקנו כלום; שפינן שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא באו כדי להיות דעתו קרובה להן. יב. המקנה למין ממני חיה, לא הקנה כלום. הקנה מקצת נכסיו לבהמה, או למי שלא בא לעולם, וחזר ואמר לחברו: 'קנה בבהמה זו', או 'פעבר זה' - לא קנה כלום. אמר לו: 'קנה את ובהמה זו', או 'את ועבר זה' - קנה ממצחה. יג. אין אדם מקנה לא במקור ולא במתנה, אלא דבר שיש בו ממש; אכל דבר שאין בו ממש, אינו נקנה. יד. ביצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם הדבש הזה, או עין הבדלח [אבו טובה] הזה. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך המקנה לחברו דירת בית זה, או אכילת פרות דקל זה - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הבית לדור בו וגוף האילן לאכל פרותיו, כמו שיתבאר. טו. דין ההקדש ודין העניים ודין הנדרים, אינו קדין ההדיוט בקנינתו; שאלו אמר אדם: 'כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית', או 'יהיה אסור עלי', או 'אתננו לצדקה' - אף על פי שאינו מתקדש, לפי שאינו בעולם - הרי זה חזב לקיים דברו, שנאמר: "ככל היצא מפיו, יעשה". טז. והואיל והדבר בן, אם צוה אדם כשהוא שכיב מרע ואמר: 'כל מה שיוציא אילן זה ינתן לעניים', או: 'כל שכר בית זה ינתן לעניים' - זכו בהן העניים.

הדמים של כל השדה. וכן אם אמר לו: 'חציה בדרום אני מוכר לך' - שמין דמי פלה, ונותן לו בדרומה בחצי כל הדמים. ומקבל עליו הלוקח לעשות בחלקו מקום הגדר, ומאחורי הגדר סמוך לגדר חריץ קטן רחב שלשה טפחים, וחוצה לו חריץ אחר גדול רחב תשעה טפחים, ובין שני החריצין רחב טפת. כל זה כדי שלא תקפץ הנמנה וכיוצא בה. כג. היתה לו חצי שדה, ואמר לחברו: 'חצי שיש לי בשדה מכרתי לך' - קנה החצי פלו. אמר לו: 'חצי בשדה שיש לי', לא קנה אלא רביע. אמר לו: 'מצר שדה שממנה נחלקת', או 'שממנה נפסקת', או 'שממנה נחצית' - אם אמר לו: 'ואלו מצריה', קנה חציה; ואם לא מסר לו מצריה, לא קנה אלא בית תשעת קבין בלבד.

יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ג

פרק כב

א. אין אדם מקנה לחברו דבר שלא בא לעולם, בין במקור בין במתנה בין במתנת שכיב מרע. ביצד? 'מה שתוציא שדה זו מכור לך', 'מה שיוציא אילן זה נתון לך', 'תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה. ב. המוכר פרות דקל לחברו, יכול לחזר בו אף לאחר שבאו הפרות לעולם; ואם שמת [הוריד] הלוקח ואכל, אין מוציאין מידו. וכל החוזר בו משניהם, אינו חזב לקבל 'מי שפרע'. ג. אכל הפוסק על שער שבשוק, ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות המוכר - חזב המוכר לקנות ולתן ללוקח מה שפסק; ואם חזר, מקבל 'מי שפרע'. ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן לו ארבע סאין בסלע - אם היו שבליים, הרי זה קנה; וכל החוזר משניהן, חזב לקבל 'מי שפרע'; והוא שיראה לו בגרן, או שיאמר לו בשוק: 'הריני סומך עליך'. אכל אם לא נראה לו בגרן ולא אמר לו - לא סמכה דעתו של מוכר, ואינו מקבל 'מי שפרע'; שהרי הוא אומר: 'שמה פסק עם אחר, ואין צריך לחטים אלו'. ה. דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו מקנהו, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם. ביצד? 'מה שאירש מאבי מכור לך', 'מה שתעלה מצודתי מן הים נתון לך', 'שדה זו לכשאקנה קנויה לך' - לא קנה כלום. וכן כל פיוצא בזה. ו. מי שהיה מורישו גוסס ונוטה למות, ורצה למכר מנכסיו מעט כדי להוציא הדמים בצרכי קבורה - הואיל והבן עני ואם ימתין עד שימות ומכר, ישתהה המת ויתבזה - תקנו חכמים שאם מכר ואמר: 'מה שאירש מאבי היום מכור לך', ממכרו קנין. וכן ציד עני שאין לו מה שיאכל, שאמר: 'מה שתעלה מצודתי מן הים היום מכור לך' - ממכרו קנין, משום כדי חייו.

47 לדבשה; שהרי הוא פשוט אמת המים לחברו, שהוא נהנה
 48 בכל מה שיצור בה; כך זה הקנה לו שובך זה לפרותיו,
 49 כמי שמוכר אילן לפרותיו. ודין פלן פדין השוכר בית
 50 מחברו כמו שבארנו, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן
 51 כל פיוצא בזה.

52 י. הביצים והאפרוחין עצמן שיש בשובך, לא קנה אותן
 53 בעל השובך כל זמן שלא פרחו. ודבר זה גזרת חכמים הוא,
 54 ומשום "לא תקח האם על הבנים" נגעו בה. לפיכך, הרוצה
 55 להקנות אפרוחים אלו לחברו - מטפח על השובך שיפרחו
 56 ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן לחברו בקנין או
 57 על גב קרקע, או בשאר דברים שהמשלשלין נקנין בהן.
 58 יא. הלוקח פרות שובך מחברו, אינו יכול לטל כל הגוזלות
 59 שיולדו בו מעתה, מפני שהאמהות בורחות, ונמצא
 60 שהחריב כל השובך; אלא מניח מהן, כדי לישוב השובך.
 61 יב. וכמה מניח? אם היו בו אמהות וקנות בעת מכירת
 62 הפרות - מניח בריכה [זוג] ראשונה שיולדו האמהות, כדי
 63 שיצטוו האמהות עם הבריכה הראשונה ועם הבנות
 64 שעמם, ומניח ממה שיולדו הבנות שתי בריכות, כדי
 65 שיצטוו הבנות עם שתי הבריכות שהולידו. וכל הנולד
 66 מאחד שתי בריכות של בנות והבריכה הראשונה של
 67 אמהות, הרי אלו שלו.

68 יג. הלוקח פרות פורת מחברו, נוטל שלשה נחילים זה
 69 אחר זה; מפאן ואילף נוטל נחיל ומניח נחיל, כדי לישוב
 70 הפורת.

71 יד. הלוקח חלות דבש מחברו - מניח בפורת שתי חלות,
 72 כדי שלא יפרחו הדבורים וילכו להן.

73 טו. הלוקח זיתים מחברו לקץ [לקצץ] - מניח מן האילן
 74 סמוך לארץ שתי גרופיות [שני טפחים], וקוצץ. לקח בתולת
 75 שקמה [תאנה מדברית] - מגביה שלשה טפחים, וקוצץ; סדן
 76 של שקמה, שני טפחים. ובשאר האילנות - טפח, וקוצץ.
 77 בקנים ובגפנים, מן הפקק ולמעלה. בדקלים ובאזנים -
 78 חופר ומשרש [קוצץ מהשורש], לפי שאין גזעו מחליף.

פרק כד

80 א. המוכר שלשה אילנות בתוך שדהו - אפילו היו שלש
 81 נטיעות קטנות, או שלשה בדי אילנות - הרי יש ללוקח
 82 קרקע הראויה להן. ואפילו יבשו האילנות, או נקצצו - יש
 83 לו קרקע הראויה להן, וקנה כל האילנות שביניהן.

84 ב. וכמה היא הקרקע הראויה להן? תחתיהן, וביניהן,
 85 וחוצה להן מלא האורה [מלקט הפירות] וסלו. וזה המקום
 86 שהוא מלא האורה וסלו, אין אחד משניהן יכול לזרעו אלא
 87 מדעת חברו.

88 ג. במה דברים אמורים? כשהיו שלשה האילנות עומדין
 89 כמו שלשה פטופטי [רגלי] כירה ששופתין [שמעמידים]
 90 עליהן הקדרה, שהרי הן שנים זה נגד זה, והשלישי מבין
 91 ביניהן ומרחק מהן; והוא, שהיה בין כל אילן ואילן
 92 מארבע אמות ועד שש עשרה אמה.

1 יז. יש גאונים שחולקין על דבר זה, ואומרים שאין העניים
 2 זוכין אלא בדרכים שההדיוט קונה בהן; ולפיכך לא יזכו
 3 בדבר שלא בא לעולם. ואין דעתי נוטה לדברים אלו, שאין
 4 אדם מצוה להקנות, והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או
 5 בהקדש כמו שהוא מצוה לקיים הגדר, כמו שבארנו בערכין.

פרק כה

7 א. מקנה אדם הגוף לפרותיו - בין במכר, בין במתנה, בין
 8 במתנת שכיב מרע; ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם,
 9 שהרי הגוף מצוי ומוקנה לפרות. הא למה זה דומה?
 10 לשוכר בית או שדה לחברו - שלא הקנה לו הגוף, אלא
 11 הנאת הגוף.

12 ב. פיצד? כגון שמכר או נתן שדה לפרותיה, בין לזמן
 13 קצוב, בין כל ימי חייו של מוכר, או של לוקח. והוא הדין
 14 למוכר או נותן אילן לפרותיו, או רחל לגזתה, או בהמה
 15 ושפחה לולדותיה, או עבד למעשה ידיו; בכל, ממכרו או
 16 מתנתו קניין.

17 ג. מכר עבדו לקנס, שאם גזח וימות? היה הקנס של לוקח
 18 - הרי זה ספק, לפיכך לא קנה; אם תפש הקנס, אין
 19 מוציאין מידו.

20 ד. מכר אילן לזה, ופרותיו לאחר - לא שיר מקום הפרות,
 21 ואין לאחר כלום. אבל אם מכר אילן, ושיר פרותיו לעצמו
 22 - הרי שיר מקום הפרות; אף על פי שלא פרש - לגבי
 23 עצמו, בעין פה משיר.

24 ה. המוכר גוף הקרקע לזמן קצוב - הרי זו מכורה,
 25 ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו, ואוכל הפרות כל זמן
 26 המכירה, ובסוף תחזר לבעליה.

27 ו. ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב, ובין
 28 המקנה אותה לפרותיה? שהקונה לפרות - אינו יכול
 29 לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס; אבל הקונה
 30 לזמן קצוב - הרי הוא בונה או הורס, ועושה בכל זמנו
 31 הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם.

32 ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה, ובין המוכר
 33 פרות שדה לחברו שלא קנה כמו שבארנו? שהמוכר פרות
 34 השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל אפלו להכנס
 35 אלא בשעת הוצאת הפרות, ויש לבעל השדה להשתמש בה
 36 כחפצו; אבל המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול
 37 להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ויש ללוקח להשתמש בה
 38 כחפצו.

39 ח. ומה הפרש יש בין קונה שדה זו לפרותיה, ובין השוכר
 40 שדה זו מחברו? שהקונה שדה לפרותיה - יש לו לזרעה או
 41 לנטעה כל מין שיירצה, או להוכירה [להשאירה במנוחה];
 42 והשוכר - אינו כן, כמו שיתבאר בענין שכירות. ואין השוכר
 43 רשאי להשפיר; אבל הקונה, מקנה לאחרים כל שקנה.

44 ט. המוכר פרות שובך, ופרות פורת לחברו - קנה. ואין זה
 45 מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שיולדו
 46 או דבש שיבוא לפורת, אלא מוכר השובך לפרותיו והפורת

48 אילנות הוא ששיר, לא שיר מהם אלא כל שאין העל
 49 [למשרכת הבהמה] כובשו [מכופף את העין]; וכל שהעל
 50 כובשו, הרי הוא של לוקח, ובכלל השדה נחשב.
 51 יג. האומר לחברו: 'קרקע ודקלים אני מוכר לך' - אפלו
 52 לא היו לו דקלים, אם רצה לקנות לו שני דקלים, הרי נקנה
 53 המקח; ואין הלוקח יכול לומר לו: 'איני לוקח אלא קרקע
 54 שיש בה דקלים'. ואם אמר: 'קרקע ודקלים אני מוכר לך'
 55 - אם היו בה שני דקלים, קנה; ואם לאו, מקח טעות הוא
 56 וחוזר. ואם אמר לו: 'קרקע של דקלים' - אין לו דקלים,
 57 שאין בלשון הזה אלא קרקע הראויה לדקלים.
 58 יד. המוכר פרדס לחברו, צריך שיכתב לו: 'קנה לך דקלים
 59 והמירין והוצין [ולובים]'; ואף על פי שקנה כל אלו, אף
 60 על פי שלא פירש אותם, גויי השטר הן. וכן המוכר קרקע
 61 לחברו, צריך לכתב לו: 'ולא הנחתי לפני במכר זה
 62 כלום', כדי להסתלק מן הטענות ומן הדינין.
 63 טו. המוכר בית לחברו - אף על פי שכתב לו: 'והקניתי לך
 64 עמקו ורומו', צריך לכתב לו: 'קנה לך מקרקע התהום עד
 65 רום הרקיע'; שהעמק והרום אינו נקנה בסתם; וכיון
 66 שהקנהו העמק והרום, קנה הרום שהוא האויר בלבד,
 67 והעמק שהוא עבי הארץ, אבל לא קנה הבנינות שבצמקים
 68 ושבאורי. וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע' -
 69 קנה הבור והדות [קיר אבנים] שבצבבי הקרקע למטה,
 70 והמחילות שבין המעזיבות למעלה.
 71 טז. המוכר בית לחברו על מנת שדיוטטה העלינה שלי,
 72 הרי זו שלו; ואם רצה להוציא בה זיזין, מוציא. ואם נפלה,
 73 חוזר ובונה אותה; ואם רצה לבנות על גבה, בונה כשהיה
 74 מקדם.
 75 יז. המוכר קברו [בית קברות משפחתי], או הרף קברו
 76 [המובילה לקבר], או מקום מעמדו [שמנחמים את האבלים],
 77 או בית הספר - באין בני משפחה, וקוברין שם בעל פהו,
 78 משום פגם משפחה; ונותנין דמי הקבר שקברו בו ללוקח,
 79 אף על פי שלא פירש.

יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ג

פרק כה

81 א. המוכר דבר שיש לו תשמישין - לא מכר את
 82 התשמישין, אלא אם כן פירש. כיצד? המוכר את הבית -
 83 לא מכר את היציע שבסביבות הבית, אף על פי שהיא
 84 פתוחה לתוכו. במה דברים אמורים? בשעה רחב היציע
 85 ארבע אמות או יותר; אבל פחות מזה, הרי הוא בכלל
 86 הבית. וכן העליה שעל גב הבית הפתוחה לתוכו בארבה
 87 במעזיבת הבית, הרי היא בכלל הבית.
 88 ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר שלפנים ממנו,
 89 אף על פי שמסר לו מצרים החיצונים; ולא את הגג, בזמן
 90 שיש לו מעקה עשרה טפחים ויש בו רחב ארבע אמות;
 91 ולא את הבור החפור בקרקע, ולא את הדות [קיר אבנים]

1 ד. ומהיכן הוא מודד? מן העקר הרחב של אילנות. אבל
 2 אם לא היו עומדים בצורה הזאת, או שהיו מקרבים פחות
 3 מארבע אמות, או מרחקין יתר על שש עשרה אמה, או
 4 שלקחן זה אחר זה, או שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד
 5 על המצר, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של חברו, או
 6 שהפסיק בור או אמת המים או רשות הרבים ביניהן - הרי
 7 זה אין לו קרקע. לפיכך לא קנה את האילנות שביניהם;
 8 ואם יבש האילן או נקצץ - גלף לו.
 9 ה. כל מי שקנה שלשה אילנות, ויש לו קרקע - אם הגדילו
 10 והוציאו חטר [ענף], יקץ אותו כדי שלא ימעט הדרך על
 11 בעל השדה. וכל השריגין [ענפי גפן] והאמירין [ענפים
 12 שבדאש האילן] היוצאין מהן, ואפלו מן השרשין - הרי הן
 13 של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע.
 14 ו. הקונה שני אילנות בתוך שדה חברו, אין לו קרקע; לפיכך,
 15 אם מת האילן או נקצץ - אין לו כלום. הגדילו שני האילנות,
 16 והוציאו שריגין ואמירין - קץ, שמה שמשכו בארץ, ויאמר
 17 למוכר: 'שלשה אילנות מכרת לי, ויש לי קרקע'.
 18 ז. כל העצים שקוצץ בעל שני האילנות מהן - העולה מן
 19 הגזע, והוא הרואה פני החמה, הרי הוא של בעל האילנות;
 20 והעולה מן השרשים, והן שאינן רואין פני החמה, הרי הוא
 21 של בעל השדה. ובדקלים - אין לבעל הדקל מן העולה
 22 כלום, לפי שאין להן גזע.
 23 ח. המוכר קרקע, ושיר את האילנות - הרי זה יש לו חצי
 24 הקרקע בלה; שאילו לא שיר בקרקע - היה אומר לו
 25 הלוקח: 'עקר אילנך'. וכן אם שיר שני אילנות בלבד, יש
 26 לו קרקע הראויה להן; שאילו לא שיר קרקע - היה אומר
 27 לו הלוקח: 'עקר אילנך ולך'.
 28 ט. המוכר את האילנות, ושיר את הקרקע - יש לבעל
 29 האילנות קרקע הראויה להן, כמו שבארנו. מכר את הקרקע
 30 לאחד, ואת האילנות לאחד, והחזיק זה באילנות, והחזיק
 31 זה בקרקע - זה קנה האילנות עם חצי הקרקע, וזה שהחזיק
 32 בקרקע קנה חצי הקרקע בלבד.
 33 י. האחין שחלקו, אחד נטל שדה פרדס, ואחד נטל שדה
 34 לבן - יש לבעל הפרדס ארבע אמות בתוך שדה הלבן
 35 סמוכות לסוף האילנות של פרדס, שעל מנת כן חלקו; ואין
 36 צריך לפרש דבר זה, מפני שהוא דבר ידוע.
 37 יא. המוכר שדה לחברו, והיו בה דקלים, ואמר לו: 'חוצ'
 38 מדקל פלוני' - אם דקל טוב ומשבח הוא, אותו הדקל לבדו
 39 הוא ששיר, והשאר ללוקח; ואם דקל רע הוא, וכל שפן
 40 השאר - לא קנה מן הדקלים כלום.
 41 יב. מכר לו שדה, ואמר לו: 'חוצ' מן האילנות' - אם יש
 42 בו דקלים בלבד, שיר הדקלים; ואם יש בו גפנים בלבד,
 43 שיר הגפנים. וכן שאר האילנות. היו בה גפנים ודקלים, לא
 44 שיר אלא הגפנים. אילנות וגפנים, לא שיר אלא אילנות.
 45 וכן אילנות ודקלים, שיר אילנות; שכל מוכר, בעין יפה
 46 מוכר. ואם הדקלים שיר, לא שיר אלא כל דקל גבוה
 47 שעולים לו בתבל; והשאר, הרי הוא של לוקח. ואם שאר

48 לבושים, ואת בית היולאות [מגבות] שמתפגין בהן. אבל
49 לא מכר את הנסרים עצמן, ולא את היקמים עצמן, ולא את
50 הספסלין עצמן, ולא את היולאות עצמן. ובזמן שאמר לו:
51 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי בלן מכורין. בין כך ובין כך,
52 לא מכר את הברכות המספקות לו מים בין בימות החמה
53 בין בימות הגשמים, ולא את בית פנוס העצים. ואם אמר
54 לו: 'מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך' - הרי הם בלן
55 מכורין, אף על פי שהן חוצה לו.

פָּרָק כו

56
57 א. המוכר את העיר - מכר בתים בורות ושיחין ומערות
58 ומרחצאות ושוכות ובית הבדין ובית השליחין [גינות]
59 שלא והסמוכין לה, ואת החרשין [יערות] המקצין לה, ואת
60 השדות הידועות לה, ואת הביכרין [גן חיות] של חיה עופות
61 ודגים שפניהן [שהפתח שלהם] כנגדה, אף על פי שהן
62 רחוקים ממנה; אבל לא מכר את המטלטלין שבתוכה.
63 ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לך', הרי
64 בלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר לא את שיניה [חלקי
65 שדות שלא ברור שייכותן לעיר], ולא את בנותיה [כפרים
66 סמוכים], ולא את החרשין המקצין [רחוקים] ממנה, ולא את
67 החלק שיש לה בים, ולא את החלק שיש לה ביבשה, ולא
68 את ביכרי חיה ועופות ודגים שאין פניהם כנגדה.

69 ב. המוכר את השדה - מכר את האבנים הסדורות לגדר
70 ואת האבנים שמנחות על העמרים, מפני שהן לצרכה;
71 ומכר את הקנים החלקים המנחין תחת הגפנים כדי
72 להעמיד את הפרם, מפני שהן לצרכן. ומכר את התבואה
73 המחברת לקרקע, אף על פי שהגיעה להקצר. ומכר את
74 מחיצת הקנים שהיא פחותה מבית רבע, אף על פי שהקנים
75 שלה עבים ורחוקים; ומכר את השומרה [סוכת השומרים]
76 העשויה בטיט, ואף על פי שאינה קבועה. ומכר את החרוב
77 שאינו מרפב, ואת בתולת השקמה, אף על פי שהן עבים;
78 ומכר את כל הדקלים שבה. אבל לא מכר את האבנים
79 שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי
80 העמרים, אף על פי שהן מוכנות לכך, ולא את הקנים
81 שבפרם שאינן מנחין תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין
82 וחלקים ומוכנים לכך, ולא את התבואה העקורה מן
83 הקרקע, אף על פי שהיא צריכה לשדה. ובזמן שאמר לו:
84 'היא וכל מה שבתוכה', הרי בלן מכורין.

85 ג. ובין כך ובין כך, לא מכר את מחיצת הקנים שהיא בית
86 רבע, אף על פי שהקנים שבה דקים וקטנים. ולא מכר
87 צרונה קטנה של בשמים שיש לה שם בפני עצמה, כגון
88 שקורין לה 'בי גרד של פלוני', ולא את השומרה שאינה
89 עשויה בטיט, אף על פי שהיא קבועה בארץ; ולא מכר את
90 החרוב המרפב, ולא את הסדן של שקמה, ואפילו הן דקים;
91 ולא מכר את הבור שבה, ולא את הגת, ולא את השוכה,
92 בין תרבים בין שלמים.

93 ד. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי שילך בה

1 הפנוי בבור, אף על פי שמכר לו העמק והרום, כמו
2 שבארנו.

3 ג. וצריך המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להכנס לבור
4 זה או דות ששיר; שקל המוכר, בעין זפה מוכר. ואם אמר
5 לו: 'מכרתי לך הבית, חוץ מן הבור או הדות' - אינו צריך
6 לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד - אין הלוקח
7 צריך לקנות לו דרך, אלא נכנס בתוך ביתו של מוכר עד
8 הבור וממלא.

9 ד. שני בתים זה לפניו מזה - מכר שניהם לשנים, או נתן
10 שניהם לשנים, אין להן דרך זה על זה; ואין צריך לומר
11 אם נתן החיצון ומכר הפנימי. אבל אם מכר את החיצון
12 ונתן את הפנימי - יש לו דרך; שקל הנותן, בעין זפה נותן,
13 יתר מן המוכר.

14 ה. המוכר את הבית - מכר את התנור, ואת הפירים, ואת
15 מלבנות הפתחים המחוברים בטיט, ואת הדלת, ואת הגג
16 [בריח], ואת המנועול; אבל לא את המפתח. ומכר את
17 המכתשת הקבועה [במקום], אבל לא את המטלטלת.
18 ומכר את האצטרובל [בטיט הריחיים], אבל לא את הכלי
19 שהקמח יורד לתוכו שהוא כמו קפיפה [סל] של עץ. ולא
20 מכר את מלבנות החתיכות עץ [של] פרעי [רגלי] המטה, ולא
21 את מלבנות החלונות, אף על פי שהן מחברין בטיט, מפני
22 שהן לנואי. ובזמן שאמר לו: 'הוא וכל מה שבתוכו', הרי
23 בלן מכורין.

24 ו. המוכר את החצר - מכר בורות שיחין [בור ארוך וצר]
25 ומערות [בור מכוסה בתקרה] שבתוכה, וכל הבתים
26 החיצונים והפנימיים, ובתים שיש בהן החול [לתעשיית
27 הזכוכית], והתנאים הפתוחות לתוכה; אבל שאינן פתוחות
28 לה, אין נמכרות עמה. היו פתוחות לכאן ולכאן - אם רב
29 תשמישן לתוכה, נמכרות עמה; ואם לאו, אין נמכרות
30 עמה. ולא מכר את המטלטלין שבתוכה. ובזמן שאמר:
31 'היא וכל מה שבתוכה', הרי בלן מכורין. ובין כך ובין כך,
32 לא מכר את המרחץ ולא את בית הבד שבתוכה.

33 ז. המוכר את בית הבד - מכר את האבן הגדולה הבנויה
34 בארץ שטוחנין עליה הזיתים, ואת הכלונסות [עמודים] של
35 ארז שסומכין בהן בעת טחינת הזיתים, ואת הנקבים, ואת
36 הכלים שנותנין בהן הזיתים הפתושים והם המפרכות; אבל
37 לא מכר את הרחיים העליונה. ובזמן שאמר: 'הוא וכל מה
38 שבתוכו', הרי בלן מכורין. ובין כך ובין כך, לא מכר את
39 הכובשין שמכבשין בהן הזיתים, ולא את הגלגל, ולא את
40 הקורה, ולא את השקין, ולא את המרצופין [שקיי עור].

41 ח. אמר לו: 'בית הבד וכל תשמישיו אני מוכר לך', קנה
42 בלן. היו חוצה לה תנאים ששוטחים בהן הזיתים או
43 השמשמין - אם מצר לו המצרים שלהן, קנה הכל; ואם
44 לאו, לא קנה אלא מה שבתוכו.

45 ט. המוכר את המרחץ - מכר את בית הנסרים שיושבין
46 עליהן כשהן ערפים, ואת בית היקמים שנוטלין בהן המים,
47 ואת בית הספסלין שיושבין עליהן בחצר המרחץ כשהן

ה. ואין הדמים ראיה - שאם טעה בכדי שהדעת נוטה, יש לו אונייה או בשול מקח כדן כל מוכר ולוקח; ואם טעה בכדי שאין הדעת טועה, לא בטל המקח, שזו מתנה נתן לו, ואין לו אלא התמור בלא שקים. וכן כל פיוצא בזה, אין מביאין בו ראיה מן הדמים.

ו. המוכר את השפחה - מכר פלים [בגדים] שעליה, אפלו הן מאה; אבל לא מכר לא את השירים, ולא את הנזמים, ולא את השבעות, ולא את הקטלאות שבצונאה. ואם אמר לו: 'שפחה וכל מה שעליה אני מוכר לך' - אף על פי שיש עליה פלים של מאה מנה, הרי פלן מכורין.

ז. האומר לחברו: 'שפחה מעברת אני מוכר לך', פרה מעברת אני מוכר לך' - מכר את הנולד. 'שפחה מניקה אני מוכר לך', פרה מניקה אני מוכר לך' - לא מכר את הנולד; 'תמור מניקה אני מוכר לך' - מכר את הסניח, שאין אדם קונה תמורה לתלבה.

ח. האומר לחברו: 'ראש עבד זה', או 'ראש תמור זה מכור לך' - הרי זה מכר חציו; וכן הדין בכל אבר שהנשמה תלויה בו. אמר לו: 'יד עבד זה', או 'יד תמור זה מכור לך' - משמנין ביניהם; וכן הדין בכל אבר שאין הנשמה תלויה בו. אמר לו: 'ראש פרה זו אני מוכר לך' - לא מכר אלא הראש בלבד, שהרי ראשה נמכר תמיד במטבחים.

ט. מכר את הראש בבהמה גסה, לא מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, לא מכר את הכבד; מכר את הכבד, לא מכר את הקנה. אבל בבהמה דקה - מכר את הראש, מכר את הרגלים; מכר את הרגלים, לא מכר את הראש. מכר את הקנה, מכר את הכבד; מכר את הכבד, לא מכר את הקנה.

י. המוכר את הבור, לא מכר את מימיו; מכר אשפה, מכר את זבלה. מכר פורת, מכר את הדבורים; מכר שובך, מכר את היונים.

יא. אל לזו מעיניך העקר הגדול בדברים אלו - שהוא מנהג המדינה, והשמות הידועים ביחוד לכל דבר ודבר. ובמקום שאין מנהג, ולא שם שהכל אומרים אותו ביחוד בלא שתוף - הולכין אחר אלו הפללות שבארו חכמים, כמו שבארנו.

עד אותו הבור או הגת או השוכך שנשארו לו בתוך השדה; ואם פרח ואמר לו: 'חויץ מאלו', אינו צריך לקח לו דרך.

ה. במה דברים אמורים? במוכר; מפני שהיה ללוקח לפרש ולא פרוש, אין לו אלא את אלו. אבל הנותן מתנה - קנה את פלן, בין בשדה, בין בבית, בין בחצר, בין בבית הבד. פללו של דבר: הנותן קרקע - קנה המקבל כל המקבר לה, עד שיפרש.

ו. וכן האחין שחלקו, וזכה אחד מהן בשדה - זכה בכלן. המחזיק בנכסי הגר - החזיק בשדה, זכה בכלן. והמקדיש את השדה, הקדיש את פלן.

ז. אף במוכר ולוקח, אין כל אלו הדברים וכיוצא בהן מענינים אמורים, אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים לכל דבר ודבר בפני עצמו. אבל במקום שנהגו שהמוכר כף מכר כף - הרי זה מכור, וסומכין על המנהג. וכן מקום שאין קורין 'בית' אלא 'לבית לבדו, או שקורין 'בית' לבית ולכל שסביבותיו ולכל שעל גביו - הולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר, או שדה, או עיר, או משלטלין - בכל הולכין אחר השמות הערוכות פפי הכל.

ח. וזה עקר גדול בכל דברי משא ומתן: הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום, ואחר המנהג. אבל מקום שאין בו מנהג ידוע, ולא שמות מיוחדין, אלא יש שקורין כף ויש שקורין כף - עושים כמו שפראשו חכמים בפרקים אלו.

פרק כז

א. המוכר את הספינה - מכר את התרן, ואת הגס, ואת הענגין שלה, ואת כל המשוטין המנהיגין אותה, ואת הכבש והאספלה שעולין בהם לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים שבתוכה. אבל לא מכר את הבצית, והיא הספינה הקטנה שהולכין בה על המים הקרובים ליבשה; ולא מכר הדיגית, והיא הספינה הקטנה שצדין בה המלחים את הדיגים; ולא מכר את העבדים העושין בהן, ולא את המרצופין [שקי הסחורה], ולא את הסחורה שבתוכה. ובזמן שאמר לו: 'היא וכל מה שבתוכה', הרי פלן מכורין.

ב. המוכר את הקרון - לא מכר את הפרדות, בזמן שאינן קשורות עמו; מכר את הפרדות, לא מכר את הקרון. מכר את הצמד [העול שבצוואר השור], לא מכר את הבקר; מכר את הבקר, לא מכר את הצמד, ואפלו במקום שקורין מקצתם לצמד 'בקר'.

ג. המוכר את העל, מכר את הפרה; מכר את הפרה, לא מכר את העל. מכר את העגלה, מכר את הבקר; מכר את הבקר, לא מכר את העגלה. ואין הדמים ראיה בכל אלו הדברים וכיוצא בהן.

ד. וכן המוכר את התמור - מכר את המרדעת [כר] ואת האפק, אף על פי שאינן עליו; אבל לא מכר את השק, ולא את מרבכת הנשים, אפלו היו עליו בשעת הממכר.

יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ג

פרק כח

א. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך', והיו בתוך השדה גאיות קטנים עמקים עשרה טפחים, אף על פי שאין בהן מים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אין נמדין בכלל הבית כור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ויראה לו פשנים ושלשה מקומות. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית כור, בלא דמים. היו פחות מפיאן, נמדין עמה.

ב. במה דברים אמורים? בשלא היה בהן אלא בית ארבעת

מתוך מהדורת חזק

48 לך בין חסר בין יתר מדה בחבל' - הלך אחר הפחות
 49 שב'לשונות, ואין לו אלא פדין [של "מוציא מחבירו"], אם
 50 חסר [או] אם יתר.
 51 יב. מכר לו בית כור, ואמר לו: 'בסימני ובמצריו' - פחת
 52 שתות או הותר שתות, הגיעו; פחת יתר על שתות, ינכה
 53 לו מן הדמים; הוסיף יתר על שתות, יתן לו דמים או
 54 קרקע, הכל לפי השיור. אם היה הנשאר בשדה פחות
 55 מתשעת קבין, ובגנה פחות מחצי קב, ולא היה סמוך
 56 לשדה המוכר - מחזיר לו דמים.
 57 יג. המוכר לחברו שדה שהלוקח יודע אותה ואת מצריה,
 58 וכבר הרגל בה - אפלו אמר לו: 'יש במשיחתה מאתיים',
 59 ונמצאת מאה וחמשים - הגיעתו, שהרי ידעה וקבל עליו.
 60 וזה שהזכיר לו החשבון, פלומר שהיא יפה כמו שדה
 61 אחרת שיש במשיחתה מאתיים.
 62 יד. האומר לחברו: 'בית כור פלוני אני מוכר לך' - אף על
 63 פי שאין במשיחתו אלא לתך [חצי כור], הגיעו; שלא מכר
 64 לו אלא מקום הנקרא 'בית כור'. לפיכך צריך המוכר להביא
 65 ראיה שהוא נקרא 'בית כור'. וכן האומר לחברו: 'פרם שלי
 66 במקום פלוני אני מוכר לך' - אף על פי שאין בו גפנים,
 67 הגיעו; והוא, שהיה קוראין אותו 'פרם'. וכן האומר
 68 לחברו: 'פרדס אני מוכר לך' - אפלו אין בו רמונים,
 69 הגיעו; והוא שיקרא 'פרדס'. וכן כל פיוצא בזה.
 70 טו. וכל הדברים האלו, במקום שאין מנהג, כמו שבארנו;
 71 אבל במקום שיש מנהג - הלוח אחר מנהג המדינה, ואחר
 72 לשון רב אנשי המקום הידועה להן.

פרק כט

73 א. שלישה - אין מקחן מקח ואין ממכרן ממכר, דין תורה:
 74 החרש, השוטה, והקטן. אבל חכמים תקנו שיהיה החרש
 75 והקטן נושא ונותן במטלטלין ומעשיו קניין, משום כדי
 76 חייו.
 77 ב. החרש כיצד נושא ונותן? חרש שאינו שומע ולא מדבר,
 78 או מדבר ואינו שומע כלום - מוכר ולוקח ברמיה
 79 במטלטלין, אבל לא בקרקע. אף במטלטלין, לא תקנימו
 80 מעשיו, עד שבודקין אותו בדיקות רבות, ומתישבין בדבר.
 81 ג. אלם ששומע ואינו מדבר, או מי שנשתתק - מקחו מקח,
 82 וממכרו ממכר, ומתנותיו קנינות בכל, בין במטלטלין בין
 83 בקרקע; והוא שיבדק בדבר שבודקין לגיטיין, או יכתב
 84 בכתב ידו.
 85 ד. השוטה - אין מקחו מקח, ואין ממכרו ממכר, ואין
 86 מתנה ממתנותיו קנינת. ובית דין מצמידין אפטרופוס
 87 לשוטים, כדרך שצמידים לקטנים.
 88 ה. מי שהוא עת שוטה ועת שפוי, כגון אלו הנכפין - בעת
 89 שהוא שפוי, כל מעשיו קניין, וזוכה לעצמו ולאחרים, ככל
 90 כן דעת. וצריכין העדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף
 91 שפיותו ובתחלת שטותו עשה מה שעשה.
 92 ו. קטן עד שש שנים, אין הקנינו לאחרים כלום. ומשש

1 קבין, והיו הארבעת קבין מבלעין בתוך חמשת קבין
 2 ומבלעין ברבה של שדה. אבל אם היה יתר על בית ארבעת
 3 קבין, או שהיו מפורין הרבה, או אינן מבלעין - אף על פי
 4 שאין בהן עשרה, אין נמדדין עמה. היו מבלעין רבן
 5 במעוטה, או מעוטן ברבה, או שהיו מחלקין כמו חוט
 6 שדה, או כמו עגול, או כמו משלש, או שהיו בצדדין, או
 7 שהיו דרך עקלתון - כל אלו ספק; והמוציא מחברו, עליו
 8 הראיה. וכן אם היה עפר מלמעלה וסלע מלמטה, או סלע
 9 מלמעלה ועפר מלמטה - הרי זה ספק.
 10 ג. היה בה סלע יחיד, אפלו בית רבע לכור - אין נמדד
 11 עמה; ואם היה סמוך למצר אפלו כל שהוא - אין זה נמדד
 12 עמה. הפסיק עפר בין סלע למצר, הרי זה ספק.
 13 ד. אמר לו: 'בבית כור עפר אני מוכר לך' - אפלו היו בה
 14 גאיות עמקות עשרה טפחים או יתר, או סלעים גבוהים
 15 עשרה טפחים או יתר - הרי אלו נמדדין עמה.
 16 ה. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל'
 17 - אם פחת כל שהוא, ינכה לו מן הדמים; ואם הותר כל
 18 שהוא, יחזיר לו.
 19 ו. אמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר לך' - הרי זה כמי
 20 שפרש ואמר 'בית כור עפר, בין חסר בין יתר'; ואם פחת
 21 מן המדה אחד מארבעה ועשרים, שהוא רבע לכל סאה,
 22 או הותר פך רבע לכל סאה - הגיעו. יתר על כן, יחשב
 23 עמו על כל הרבעים בלן שחסרו או הוסיפו; וכל שפחת
 24 מבית כור, ינכה לו מן הדמים, וכל שהוסיף על בית כור,
 25 יחזיר לו.
 26 ז. ומה הוא מחזיר לו? אם היתה התוספת פחותה מתשעת
 27 קבין - מחזיר לו דמים בשעת המכירה, ליפות כח המוכר;
 28 ואם היתה התוספת סמוכה לשדה אחרת של מוכר, מחזיר
 29 לו אותה התוספת קרקע, שהרי סומך אותה לשאר שדותיו,
 30 ואינו מפסיד כלום. היתה התוספת יתרה על תשעת קבין,
 31 נותנין רבע לכל סאה וסאה, והנשאר יתר על כל הרבעים
 32 - אם יש בו תשעת קבין, נותן לו כל הרבעים בלן עם היתר
 33 מן הקרקע, ונותנו לו בשעה שלקח ממנו.
 34 ח. במה דברים אמורים? בשדה בזה בישעת ממכר
 35 והוקרה בשעת החזרת היתר. אבל אם היתה ביקר והיולה
 36 - אומרין ללוקח: 'אם רצית לתן לו דמי התוספת בלה, תן
 37 לו דמים לפי הממכר; ואם רצית לתן לו קרקע, תן לו כפי
 38 מה ששנה עתה'.
 39 ט. ודין חצי קב בגנה, פדין תשעת קבין בשדה: שאם
 40 הותר בגנה פחות מחצי קב על הרבעים, אינו מחזיר לו
 41 אלא דמים; הותר חצי קב, מחזיר לו את כל הרבעים עם
 42 היתר, דמים, או קרקע פשער הזול של עת החזרה.
 43 י. מכר שדה ונעשית גנה ביד לוקח, או גנה ונעשית שדה
 44 ביד לוקח - הרי זה ספק אם מחשב לו פדין שהיתה בעת
 45 המכר, או פדין שהיא עתה.
 46 יא. האומר לחברו: 'בית כור עפר אני מוכר לך מדה בחבל'
 47 בין חסר בין יתר, או שאמר לו: 'בית כור עפר אני מוכר

47 שדעתו נוטה אחר המעות, ועדין לא נתישבה דעתו בדרך
48 העולם.
49 יד. מתנתו כשהוא פחות מכן עשרים - בין מתנת בריא בין
50 מתנת שכיב מרע, הרי זו קימת; שאלו לא הגיעה לו הנזה
51 גדולה, לא נתן; והוא דבר שאינו מצוי תמיד. ואמרו
52 חכמים: 'תתקיים מתנתו, כדי שיהיו דבריו נשמעין'.
53 טו. במה דברים אמורים שהוא מוכר בקרקע אביו כשהוא
54 בן עשרים? כשהביא שתי שערות, או כשנולדו לו סימני
55 סריס. אבל אם לא הביא, ולא נעשה סריס - עדין קטן הוא,
56 ואין ממכרו בקרקע ממכר ואפלו בנכסיו, עד שיגיע לרב
57 שנותיו.
58 טז. מי שמכר בין בנכסיו בין בנכסי אביו, ומת, ובאו
59 קרוביו וערערו שהיה קטן בעת שמכר, ובקשו לכוון - אין
60 שומעין להן לנלו; ועוד, שהסימנין עשויין להשתנות
61 במיתה. וחקקה היא, שאין העדים חותמין על השטר, אלא
62 אם בן ידעו בודאי שהמוכר גדול.
63 יז. פחות מכן עשרים שמכר קרקע אביו - חוזר ומוציא
64 מיד הלוקח, בין קדם עשרים בין אחר עשרים; ומוציא מן
65 הלוקח כל הפרות שאכל. ואם הוציא הוצאות, או שנטע
66 וזרע - שמין לו, ומחזיר את השאר. כדן זה הורו רבותי.
67 ואני אומר, שאפלו קטן שמכר קרקע מנכסי אביו,
68 וכשנעשה בן עשרים לא מחה - אינו יכול לחזר; שכיין
69 שלקח המעות, ונשתמש הלוקח בקרקע זו בפניו כשהוא בן
70 עשרים ולא מחה - נתקיימה ביד הלוקח, שהרי רצה
71 בממכרו.
72 יח. השכור - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו קימין.
73 ואם הגיע לשכרותו של לוט, והוא השכור שעושה ואינו
74 יודע מה יעשה - אין מעשיו פלוס, והרי הוא כשוטה או
75 כקטן פחות מכן שש.

פרק ל

76
77 א. המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח
78 שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה; ואם רצה לקח, אין
79 המוכר יכול לחזר בו; ואם לא רצה, תחזר לבעליה. לפיכך,
80 כותבין שטר למוכר, אף על פי שאין הלוקח עמו; וילעולם
81 הלוקח נותן שכר הסופר [שכותב את שטר המכירה], ואפלו
82 מכר שדהו מפני רעתה.
83 ב. וכן העבד שמכר או קנה או נתן מתנה, או נתנה לו -
84 יד האדון על העליונה; אם רצה לקיים מעשיו, הרי אלו
85 קימין וקנו; ואם לא רצה, בטלו כל מעשיו. ובדברים בלבד
86 הוא שמקיים האדון או מבטל, ואינו צריך לקנות ממנו
87 פלוס.
88 ג. וכן האשה שמכרה או נתנה מתנה, בין בנכסי בעלה,
89 בין בנכסי צאן ברזל שהכניסה לו, בין בדברים שיחד לה
90 בכתבתה, בין בנכסי מלוג, בין בקרקעות, בין במטלטלין,
91 וכן אם לקחה או נתנה לה מתנה - יד הבעל על העליונה;

1 שנים עד שיגדיל, בודקין אותו: אם יודע בטיב משא ומתן
2 - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו מתנה, בין בדבר
3 מרבה בין בדבר מועט, בין מתנת בריא בין מתנת שכיב
4 מרע. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, כדי שלא יבטל
5 ולא ימצא מי שימכר לו ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין;
6 אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן עד שיגדיל.
7 ז. במה דברים אמורים? בקטן שאין לו אפטרופוס; אבל
8 אם היה לו אפטרופוס - אין מעשיו פלוס כולם אפלו
9 במטלטלין, אלא מדעת האפטרופוס; שאם רצה לקיים
10 מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין, מקיים.
11 ח. בודקין את הקטן לידע אם יודע טיב משא ומתן או
12 אינו יודע, עד שיגדיל; לפי שיש שם קטן נבון שהוא יודע
13 והוא בן שבע, ויש אחר, שאפלו הוא בן שלש עשרה -
14 אינו יודע טיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן
15 שאין לו אפטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין, וטעה - דינו
16 כדן הגדול: פחות משות, מחילה; שתות, קנה ותחזר
17 ההונאה; יתר על שתות, בטל המקח, כמו שבארנו. אני
18 אומר, שאין מקח הקטן וממכרו קימין במטלטלין, אלא
19 בשמשוף או המשוף. אבל אם נתן מעות על המקח, וחזר
20 בו - אינו מקבל 'מי שפרע'; ואחרים שחזרו בו, עומדין
21 ב'מי שפרע'.
22 ט. וכן אם קנה מיד הקטן, או השכיר מקום המטלטלין,
23 וחזר בו - לא קנה הלוקח: שאין מוציאין מיד הקטן בדין,
24 ואין הקנין מיד הקטן פלוס - שהקנין כשטר, ואין העדים
25 חותמין אלא על שטר אדם גדול.
26 י. וכן קטן שקנה מטלטלין מאחרים, וקנו מידו, או שכר
27 מהן המקום - לא קנה עד שימשוף, לפי שאינו זוכה
28 בדרך שזוכין בהן הגדולים. ראיה לדבר - שאין חצרו
29 של קטן ולא ארבע אמות שלו קונין לו, מפני שנתרבו מדין
30 שליחות ולא מדין ידו כמו שיתבאר, ולא יהיה הקנין או
31 שכירות המקום גדול מחצרו. אבל הקטנה שנתרבת חצרה
32 מידה, תקנה המטלטלין מאחרים, אם קנו מידה, או
33 בשכירות מקום.
34 יא. יראה לי, שקטן שקנה קרקע ונתן דמים וחתום -
35 תעמד בידו, אף על פי שאין ממכרו בקרקע פלוס; שהקטן
36 כמי שאינו בפניו הוא; וזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין
37 לו אלא בפניו.
38 יב. קטן שהגדיל, והביא הדבר שתי שערות אחר שלש
39 עשרה שנה, והבת אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי
40 שאינו יודע בטיב משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר,
41 ומתנתו מתנה במטלטלין; אבל בקרקע, אין מעשיו קימין,
42 עד שיהיה יודע בטיב משא ומתן אחר שיגדיל.
43 יג. במה דברים אמורים? בקרקע שלו. אבל בקרקע שירש
44 מאבותיו, או משאר מורישיו - אין ממכרו ממכר, עד
45 שיהיה בן עשרים שנה, אף על פי שהביא שתי שערות, ואף
46 על פי שידע בטיב משא ומתן; שמא ימכר בזול, מפני

45 בתוך היום, או שלקח חיה ממצודתו כשהיא פרוסה במדבר
46 - הרי זה אסור מדברי סופרים; ואם היתה המצודה פלי,
47 ולקח מתוך המצודה - הרי זה גזלן.
48 ד. הפורש מצודה בשדה חברו, וצד בה חיה או עוף - אף
49 על פי שאין לו רשות לעשות דבר זה, קנה. ואם היה בעל
50 השדה עומד בצד שדהו, ואמר: 'זכת לי שדי' - קנה בעל
51 השדה, ואין לבעל המצודה כלום.
52 ה. דגים שקפצו לתוך הספינה, קנה בעל הספינה; שזו
53 כחצר המשתמרת היא, ואינה חצר המהלכת, שהמים הן
54 שמוליכין אותה, ואינה הולכת מתחת עצמה.
55 ו. גר שמת, ולא הוליד בנים בישראל אחר שנתגיר - אין
56 לו יורשין; אלא כל הקודם והחזיק בנכסיו, זכה בהן, ואין
57 בעל המצר יכול לסלקו בדימים, שזו כמתנה היא.
58 ז. שתי שדות בנכסי הגר, ומצר אחד ביניהן, החזיק באחת
59 מהן לקנותה - קנהה. החזיק בה לקנות אותה ואת חברתה
60 - זו שהחזיק בה, קנה; אבל חברתה, לא קנה. החזיק בה
61 כדי לקנות את חברתה, לא קנה אחת מהן; חברתה, מפני
62 שלא החזיק בה; וזו, מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה.
63 החזיק בה לקנותה ולקנות את חברתה ואת המצר שביניהן,
64 או שהחזיק במצר לקנות את שתייהן - הרי זה ספק; ואם
65 בא אחר והחזיק בה לקנותה, זכה האחרון.
66 ח. וכן שני בתים זה לפנים מזה, שהחזיק באחד מהן
67 לקנותו ולקנות את השני - לא קנה אלא זה שהחזיק בו
68 בלבד. החזיק באחד מהן כדי לקנות את השני, אף זה
69 שהחזיק בו לא קנה.
70 ט. המחזיק בשטר מנכסי הגר כדי לקנות הקרקע הפתובה
71 באותו השטר - לא קנה אלא השטר בלבד, לצר אותו על
72 פי צלוחיתו וכיוצא בה.
73 י. שדה המסימת במצריה - בין שהפיש בה מבוש אחד
74 [חפר חפירה אחת], קנה בלה. ואם אינה מסימת במצריה -
75 קונה ממנה באותו מבוש, כדי שילף הצמד [זוג שוורים
76 שחורשים יחד] בשעת חרישה ויחזור. והמצר [גבול] והחצב
77 [צמח ששורשיו חוצבים לעומק] שמתחמין בו התחומין,
78 מפסיקין בנכסי הגר; וכל המחזיק בשדה, לא קנה אלא עד
79 המצר או עד החצב.
80 יא. כל המפסיק לפאה, מפסיק בנכסי הגר. ביצד? כגון
81 שהיה שם נחל או אמת המים וכיוצא בהן, לא קנה אלא
82 עד הנחל או עד האמה. וכל המפסיק רשיות שבת, מפסיק
83 בנכסי הגר, כגון שהיה בין שתי השדות רשות היחיד או
84 כרמלית; אפלו היה ביניהן רשות שחולקת לגיטין.
85 יב. כל דבר המפסיק לטמאה, מפסיק בנכסי הגר. ביצד?
86 כגון שזכנס אדם לבקעה זו, וטמאה בבקעה אחרת בצדה,
87 ואינו יודע אם הגיע למקום הטמאה אם לאו - כל מקום
88 שמחזיקין אותו לטמאה, הרי הוא במקום אחר מופלג בפני
89 עצמו.
90 יג. בקעה גדולה שיש בה שדות הרבה, וכלן של גר
91 אחד, ולא היה ביניהן לא מצר ולא חצב ולא דבר

1 רצה, לקים; רצה, לבטל הכל. אבל הבעל שמכר או שנתן
2 - בין קרקע שהכניסה לו אשתו בכתבתה, או קרקע
3 שהכניס לה שום משלו, או קרקע שיחד לה בכתבתה - אף
4 על פי שקנו מיד האשה אחר שקימה מצעו, הרי כל מה
5 שעשה בטל; מפני שהיא אומרת: 'נחת רוח עשיתי
6 לבעלי'.
7 ד. מכר או נתן נכסי מלוג, בין מקרקעין בין מטלטלין -
8 יד האשה על העליונה: רצתה לבטל, מבטלת; ואם קימה
9 מצעו, קנו הלוקחין.
10 ה. בעל שמכר מטלטלין של נכסי צאן ברזל, או מטלטלין
11 שנתן לה משלו - אף על פי שאינו רשאי, אם עבר ומכר
12 או נתן - קנו הלוקוחות, ואין האשה יכולה להוציא מידם.
13 וכן יש לו לבעל למכר כל נכסיו, אף על פי שהן פחת
14 שעבוד הפתובה; ואם תבוא לטרף [לגבות], טרפת, אלא
15 אם פתבה ללוקח תחלה, וקנו מידה.
16 ו. האשה שמכרה או נתנה נכסי צאן ברזל לבעלה, לא
17 קנה; ויש לה לחזור ולהוציא מידו, כמו שבארנו בהלכות
18 אישות. בית דין שמכרו או שלקחו בנכסי יתומים, בין
19 בקרקע בין מטלטלין, וכן האפיטרופסין, בין שמנו אותם
20 בית דין בין שמנה אותם אבי יתומים - מקחן מקח,
21 וממכרן ממכר. אבל מתנתם אינה כלום, שאין אדם נוטן
22 דבר שאינו שלו.
23 ז. המוכר או הנותן בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב -
24 אף על פי שמכין אותו, מצעו קמיין. וכן כל מי שקנו
25 מידו בשבת - הקנן קים, וכוותבין לאחר השבת ונותנין.
26 בריך רחמנא דסייען

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ג

הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמַתָּנָה

27
28
29 ענין אלו ההלכות, לידע דין זוכה מן ההפקר, היאך יקנה
30 ובמה יקנה, ודין נותן מתנה ומקבל, ואיזו מתנה חוזרת
31 ואיזו מתנה אינה חוזרת. ובאור כל הדינים האלו - בפרקים
32 אלו.

פָּרָק א

33
34 א. ההפקר - כל המחזיק בו, זכה. וכן המדברות והנהרים
35 הגדולים, כל שבהן הפקר, וכל הקודם בו זכה, כגון
36 העשבים והעצים והפרות של האילנות של יצר וכיוצא
37 בהן.
38 ב. הצד דגים מן הימים והנהרות, או שצד עופות או מיני
39 חיה - הואיל ואין להן בעלים, זכה; ובלבד שלא יצוד
40 בשדה חברו; ואם צד שם, קנה. ואם היו הדגים בבית
41 [כלוב] של בעלים, וכן חיה ועוף שבביתין - אף על פי
42 שהוא ביכר גדול והוא מחסר צידה, הרי הן של בעלי
43 הביתין; והצד משם, הרי זה גזלן.
44 ג. אבל הלוקח דגים מתוך מצודתו [חכה] של חברו כשהיא

לעצמים. וכן המלקט עצים ועשבים מן השדה - אם דעתו
 לתמן הארץ, קנה; ואם לעצים, לא קנה.
 ו. כיצד? לקט הגס [עצים גדולים] והדק [עצים קטנים], הרי
 זה בחזקת שנתפנון לתמן את הארץ; לקט הגס והניח הדק
 - הרי זה בחזקת שנתפנון לעצים. וכן המשנה פני הארץ -
 אם דעתו לתמן הארץ, קנה; ואם דעתו להשוות מקום
 שיעמיד בו גרו, לא קנה.
 ז. כיצד? היה לוקח עפר המקום הגבוה ונותנו למקום
 הנמוך, הרי זה מתמן הארץ. ראינוהו שאינו מקפיד על זה,
 אלא משליך העפר והצרורות בכל מקום בלא הקפדה -
 הרי זה בחזקת שאינו מתפנון אלא להשוות מקום לדיש.
 וכן הפותח מים לתוך הארץ - אם לתמן הארץ, קנה; ואם
 לצוד הדגים, לא קנה.
 ח. כיצד? עשה מקום שיפנסו בו המים בלבד, הרי זה
 מתפנון לתמן הארץ; עשה שני פתחים, אחד להכניס ואחד
 להוציא, הרי זה מתפנון לצוד דגים.
 ט. הבונה פלטורין גדולים בנכסי הגר, ובא אחר והעמיד
 להם דלתות - קנה האחרון; שהראשון לא עשה בגוף
 הארץ כלום, והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ
 שאינו קונה, שהרי לא הועיל בגדר זה, מפני שהוא רחב
 ביותר ומפלש; ואין צורת אותו הבנין מועלת לו, עד
 שיעמיד דלתות.
 י. המפיץ גרע לתוך התלמים, לא קנה; שבעת שהשליך
 הגרע, לא השביח כלום; ובעת שצמח והשביח - שבח
 הבא מאליו הוא, ואינו קונה.
 יא. היתה מחיצה בנכסי הגר, ובא זה ועשה מחיצה אחרת
 על גבה - לא קנה, ואפלו נבלעה מחיצה התפתוזה, והרי
 העליונה קימת; שבעת שבנה לא הועיל, ובעת שהועיל
 מאליו בא המעשה.
 יב. המחזיק בנכסי הגר והפקר, והוא אין דעתו לקנות -
 אף על פי שבנה וגדר, לא קנה.
 יג. העורך בנכסי הגר, וקסבור שהן שלו - לא קנה; עדר
 בנכסי גר זה, וקסבור של גר אחר - הואיל ונתפנון במעשיו
 אלו לקנות מן ההפקר, הרי זה קנה.
 יד. היה משכון ישראל ביד הגר, וכשמת הגר בא ישראל
 אחר והחזיק במשכון - מוציאין אותו מידו; שפינון שמת
 הגר, בטל שעבודו.
 טו. היה משכון הגר ביד ישראל, ובא ישראל אחר והחזיק
 בו - לוקח ממנו הראשון בנגד מעותיו, והאחרון קונה את
 השאר.
 טז. במה דברים אמורים? בשלא היה המשכון בפיצול
 הראשון; אבל אם היה בפיצול - חצרו קונה לו שלא
 מדעתו, כמו שבארנו בענין מציאה, ואין לזה האחרון
 כלום.
 יז. גר שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, והיו בהם עבדים
 גדולים - קנו עצמן בני חורין. אבל העבדים הקטנים - הרי

מדברים המפסיקין, ובא אחד והחזיק במקצת בהפקעה
 לקנות את בלה - כל הנקרא על שם אותו הגר, קונה
 אותו.
 יד. גוי שמכר משלטין לישראל, או קנה משלטין
 מישראל - קונה במשיכה, ומקנה במשיכה או בדמים.
 אבל הקרקע - אינו קונה אותה מישראל אלא בשטר,
 ואינו מקנה אותה לישראל אלא בשטר; שאין דעתו
 סומכת אלא על השטר. לפיכך, ישראל שלקח שדה מן
 הגוי, ונתן הדמים, וקדם שיחזיק בה בא ישראל אחר
 והחזיק בה בדרך שמתחזקין בנכסי הגר - וזה האחרון,
 ונותן לראשון את הדמים; מפני שהגוי, מצת שלקח
 הדמים, סלק רשותו, וישראל לא קנה עד שגיע השטר
 לידו; ונמצאו נכסים אלו בנכסי הגר - כל המחזיק בהן,
 זכה.
 טו. במה דברים אמורים? במקום שאין בו משפט ידוע
 למלך; אבל אם דין אותו המלך ומשפטו שלא יזכה
 בקרקע אלא למי שכותב שטר, או הנותן דמים, וכיוצא
 בדברים אלו - עושין כפי משפט המלך; שכל דיני המלך
 במקומו, על פיהן דנין.
פרק ב
 א. נכסי גר שאין לו יורשים, ונכסי ההפקר, ושדה
 שמכרה הגוי לישראל ועדין לא החזיק בה - בלן דינן
 שוה: כל המחזיק בהן בדרך מדרכי התזקה שבארנו
 בהלכות מכירה - קנה, חוץ מאכילת הפרות.
 ב. כיצד? הלוקח קרקע מחברו, והחזיק בה באכילת
 פרותיה - קנה, כמו שבארנו; אבל בנכסי ההפקר, או
 בנכסי הגר - אפלו אכל פרות האילן במה שנים, לא קנה
 לא גוף האילן ולא גוף הקרקע, עד שיעשה מעשה בגוף
 הארץ, או יעבד עבודה באילן. ומעשה באשה אחת
 שאכלה פרות דקל שלש עשרה שנה, ובא אחד והחזיק
 באילן בעבודה שעבד בגוף האילן; ובא מעשה לפני
 חכמים, ואמרו: זה האחרון קנה.
 ג. יש דברים רבים שאם החזיק בהם הלוקח, לא קנה
 עדין; ואם החזיק באחד מהם בנכסי הגר, או נכסי הפקר,
 וכיוצא בהן - קנה. כיצד? המוצא פלטורין [ארמונות]
 גדולים בנויין בנכסי הגר או בנכסי הפקר, וסיד בהן סיד
 אחד, או פיר [צייד] בהן פיור אחד, כגון אמה או יתר
 כנגד הפתח - קנה.
 ד. הצר צורה בנכסי הגר, קנה. המציע מצעות [מחצלות]
 בנכסי הגר, קנה. הגר [חורש] את השדה בנכסי הגר, קנה.
 המפצל [חותך] זמורות הגפן או שריגי [ענפים] האילנות
 וכפות התמרים בנכסי הגר - אם דעתו לעבודת האילן,
 קנה; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה, לא קנה.
 ה. כיצד? היה כורת מכאן ומכאן, הרי חזקתו שנתפנון
 לעבודת האילן; היה כורת מריח אחת, אינו מתפנון אלא

מתוך מהדורת חזק

47 להחזירה מיד, בין שהתנה להחזירה בזמן קצוב, או כל ימי
48 חיייו של אחד מהן, או כל ימי חייו של פלוני - הרי זו
49 מתנה, בין במטלטלין בין בקרקע; ואוכל פרות כל זמן
50 המתנה.

51 י. האומר לחברו: 'שור זה נתון לך במתנה על מנת
52 שתחזירהו', הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש ומחזר. אמר
53 לו: 'על מנת שתחזירהו לי' - אינו קדוש, שלא התנה עליו
54 אלא שיתחזיר לו דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה.

55 יא. אסור לישראל לתן מתנת חנם לגוי, אכל נותן הוא לגר
56 תושב, שנאמר: "לגר אשר בשעריך תתננה ואכלה, או מכר
57 לנכרי" - במקירה, לא במתנה. אכל לגר תושב - בין
58 במקירה בין בנתינה, מפני שאמה מצוה להחיותו, שנאמר:
59 "גר ותושב וחי עמך", כלומר: לא יהיה זה העני פחות מגר
60 תושב שהוא חי עמך.

61 יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הפעל והאדון;
62 אלא שהאדון קונה הגוף, והפעל קונה אותה לפרות.

63 יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה בה רשות,
64 ולעבד על מנת שאין לרבו בה רשות - קנה הפעל, וקנה
65 האדון. אכל הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה הנותן
66 בגופה של מתנה שתהיה לכך וכך - לא קנה האדון ולא
67 קנה הפעל.

68 יד. כיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: 'הרי הפעולות
69 האלו נתונים לך במתנה על מנת שתאכלי בהן ותשתי
70 בהן', או 'על מנת שתלבשי בהן', או 'על מנת שתעשי בהן
71 מה שתרצי בלא רשות בעליך' - לא קנה הפעל. וכן אם
72 אמר לעבד: 'על מנת שתאכל בהן ותשתה', 'על מנת
73 שתצא בהן לחרות' - לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה.
74 טו. הנותן כל נכסיו לעבדו מתנה - קנה עצמו, ויצא בן
75 חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם שיר כל שהוא, אפלו
76 מטלטלין - לא קנה כלום; שאין זה גט חרות גמור, שהרי
77 שיר בו בגט; ומתוך שלא נשתחרר, לא קנה כלום.

יום שבת קודש י"ז כסלו ה'תשע"ג

פָּרָק ד

80 א. המקבל את המתנה, וזכה בה, ואחר שבא לידי והוא
81 שותק, חזר בו ואמר: 'איני רוצה בה', או 'איני מקבלה',
82 או 'הרי היא בטלה', או שאמר: 'מום זה נראה לי בה' -
83 לא אמר כלום. וכשם שאין הנותן יכול לחזור בו, כך
84 המקבל אינו יכול לחזר אחר שזכה. מתנה זו שאמר
85 המקבל 'איני רוצה בה' אחר שבא לידי - הרי היא הפקר,
86 וכל הקודם בה זכה, שהרי הפקירה המקבל אחר שזכה בה.
87 אכל אם היה צוות מעקר - לא קנה המקבל, וחזרת
88 לבצלים הראשונים.

89 ב. המזכה לחברו במתנה על ידי אחר - פינן שהחזיק בה
90 האחר, כגון שמשך המטלטלין, או הגיע שטר קרקע לידי,
91 או החזיק בקרקע - זכה חברו, אף על פי שלא הגיעה

1 הן בכמה, וכל המחזיק בהן זכה; וכבר בארנו דרכי
2 החזקה שיקנו בה את העבדים.

3 יח. גר שמת ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא
4 מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת - גלן חביבין
5 להחזיר. החזירו בלן, ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה
6 אמת היתה, ובראשונה מת, או מת בנו מקדם, או הפילה
7 אשתו - כל המחזיק בשניה, קנה; ובראשונה, לא קנה.

פָּרָק ג

9 א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה, אלא באחד
10 מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו: אם מטלטלין רוצה
11 לתן לו - עד שיגביה, או ימשך דבר שאין דרכו להגביה,
12 או יקנה באחד משאר הדברים שהמטלטלין נקנין בהן. ואם
13 קרקע או עבדים נתן לו - עד שיחזיק בדרך שמחזיק
14 הלוקח, או עד שיגיע שטר מתנה לידי. אכל בדברים - לא
15 זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדין יכול לחזר בו.
16 ב. מחל לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה
17 מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואינו
18 צריך דבר אחר, כמו שבארנו.

19 ג. וכן האומר לחברו: 'מנה שיש לי בך, תהו לזה' -
20 קנה, ואין אחד מהן יכול לחזר בו; בין שנתן המנה לזה
21 בחוב שהיה לו אצלו, בין שנתנו לו מתנה, בין שהיה המנה
22 חוב אצלו, בין שהיה פקדון בידו, כמו שבארנו.
23 ד. בדרך שאין צריכין עדים לענין מקח וממכר אלא לגלות
24 הדבר בלבד, אם היתה שם טענה וכפירה - כך במתנות
25 ובמחילות, אין צריכין עדים אלא מפני המשקין.

26 ה. כשם שהמוכר צריך לסים הממכר כמו שבארנו, כך
27 הנותן. כיצד? הכותב לחברו: 'קרקע מנכסי נתונה לך', או
28 שכתב לו: 'כל נכסי קניינין לך חוץ ממקצתן' - הואיל ולא
29 סים הדבר שנתן לו, ואינו ידוע - לא קנה כלום; ואינו יכול
30 לומר לו: 'תן לי פחות שבנכסך', עד שיסיים לו המקום
31 שנתן לו. אכל אם אמר לו: 'חלק כך וכך בשדה פלונית'
32 - הואיל וסים השדה, אף על פי שלא סים החלק, נוטל
33 אותו חלק מן הפחות שבאותה השדה.

34 ו. כל הנותן מתנה על תנאי, בין שהתנה הנותן בין שהתנה
35 המקבל, והחזיק המקבל וזכה בה - אם נתקיים התנאי,
36 נתקיימה המתנה; ואם לא נתקיים התנאי, בטלה המתנה,
37 ויחזיר פרות שאכל; והוא, שיהיה התנאי פראוי.
38 ז. כבר בארנו, שכל התנאי שיש במתנות או במקח
39 וממכר, צריך שיהיה תנאי כפול, והן קודם ללאו, ותנאי
40 קודם למעשה, ויהיה תנאי שאפשר לקימו; ואם חסר אחד
41 מכל אלו - התנאי בטל, וכאלו אין שם תנאי.

42 ח. וכל האומר 'על מנת' - הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו
43 צריך לכפל התנאי. כזה הורו מקצת הגאונים, ולזה דעתי
44 נוטה. ורבותי הורו שאין צריך לכפל את התנאי ולהקדים
45 הן ללאו, אלא בקדושיין וגיטיין בלבד; ואין לדבר זה ראיה.
46 ט. הנותן מתנה על מנת להחזיר, הרי זו מתנה; בין שהתנה

48 תזכרה לה חצרה, וארבע אמות שלה; אבל הקטן אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו או שיזכה לו אחר.
 49 י. המתנה בגט, שאין אדם יכול למטר דברים לשליח. כיצד? אמר לשלשה: 'אמרו לפלוני ופלוני שיכתבו ויחתמו בשטר מתנה, ויתנוהו לפלוני' - אין זה כולם; ואם אמרו לאותן העדים, וכתבו ונתנו למקבל - לא קנה. וכן אם אמר לשנים: 'כתבו וחתמו בשטר מתנה, ויתנוהו לפלוני' - אינן יכולין לומר לסופר לכתב, אלא הן עצמן כותבין, כמו הגט. יא. הכותב בשטר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', או שכתב: 'נתתיה לפלוני', או: 'הרי היא שלו' - הרי זה זכה, כשיגיע השטר לידו. אבל אם כתב בשטר: 'אקנהה לו' - אף על פי שהעידו עליו עדים, לא זכה המקבל, עד שיאמר לעדים: 'כתבו שטר מתנה ונתנו לו', וכותבין ונותנין; שאין המקבל זוכה, עד שיגיע שטר מתנה לידו, או עד שיזכה לו בו על ידי אחרים, כמו שבארנו.

63 יב. האומר: 'נתתי שדה פלונית לפלוני', והוא אומר: 'לא נתן לי' - חוששין, שמא זכה לו על ידי אחר. אבל אם אמר: 'כתבתי ונתתי לך', והוא אומר: 'לא כתב ולא נתן לי' - אם המקבל מתנה הוא שאמר כן - הודאת בעל דין כמאה עדים הוא, והנותן אוכל פרות שדהו. ואם כן המקבל הוא שאמר: 'לא נתת לאבי שדה זו', והוא אומר: 'כתבתי ונתתי לו' - מניחין את הפרות על ידי שליח, עד שיודע הדבר היאך הוא.

71 יג. מקבל מתנה שטען ואמר: 'זו שפחת גדי, אינה מתנה בגדי, אלא שומר אני עליה', וכיוצא בו, או שאמר: 'בטלה היתה מתחלתה, לפי שלא קבלתיה', או: 'בעל פרה באנס', או 'בטעות', וכיוצא בדברים אלו - דבריו קמיין; ונשבע על זה שבועת הסת, ותחזור לבעליה.
 76 יד. טען הנותן ואמר: 'שומר אתה עליה', או שאמר: 'שלא מדעתי נתתיה', או 'גזלה היא בגדיך', וזה אומר: 'אתה נתתה לי' - נשבע המקבל שבועת הסת, ונפטר.

פרק ה

80 א. הנותן מתנה, בין בריא בין חולה - צריך שתהיה גלויה ומפרסמת. אמר לעדים: 'כתבו בסתר ונתנו לו' - אינה כלום; שגה מערים הוא, כדי לאבד ממונ אחרים, שיחזור וימכר אחר שיפתן.

84 ב. לפיכך, כל שטר מתנת קרקע שאין כתוב בו: 'ואמר לנו פלוני הנותן, שבו בשוקים וברחובות, וכתבו לו מתנה גלויה ומפרסמת', וכיוצא בענינים אלו - חוששין לה שמא מתנה מסתרת היא, ולא זכה המקבל.

88 ג. הכותב שתי מתנות על שדה אחת, הראשונה מסתרת והאחרונה גלויה ומפרסמת - אחרון קנה. ואפלו היתה הראשונה סתם, ואין בה לא ענין סתירה ולא ענין גלוי אלא מתנה סתם - האחרון קנה.

92 ד. כבר בארנו, שהמוסר מודעה, ואחר כך נתן מתנה - המתנה בטלה, ואף על פי שאין שם אנס; שאין הולכין

1 מתנה לידו; ואין הנותן יכול לחזור בו. אבל המקבל, יד על העליונה: אם רצה, מקבל; ואם רצה, לא יקבל. שזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו; וזכות היא לו שתנתן לו מתנה, אם רצה, אבל אם לא רצה, אין נותנין לאדם מתנה בעל פרהו.

6 ג. זכה לו על ידי אחר, וכשישמע המקבל שתק, ואחר כך צוח ואמר: 'איני מקבלה' - הרי זה ספק, אם זה ששתק, כבר רצה, וזה שחזר וצוח, חזר בו, או זה ששתק, מפני שעדין לא הגיע לידו כלום, וזה שצוח, הוכיח סופו על תחלתו. לפיכך, אם קדם אחר, וזכה בה לעצמו - אין מוציאין אותה מידו; שמא המקבל זכה, וכיין שאמר 'איני רוצה בה', הרי הפקירה, כמו שבארנו, וזה שקדם ולקחה, מן ההפקר זכה. ואם חזרו הבעלים הראשונים והפסוקה מיד זה שקדם וזכה בה - אין מוציאין אותה מידו; שמא המקבל הוכיח סופו על תחלתו, ולא קנה אותה; ובכרשות בעליה הראשונים היא קימת עדין.

17 ד. ראיבן שרצה לתן מאה דינרין לשמעון, ושלח לו המאה על ידי גוי - אם אמר לו: 'זכה במאה זו לשמעון', או: 'תן מאה זו לשמעון' - אינו יכול לחזור בו; אבל אם אמר לו: 'הילף מאה זו לשמעון' - יכול לחזור בו, עד שיגיע המאה ליד שמעון.

22 ה. הלך גוי במאה זו ונשפלתה בידו להוליקה לשמעון, ובקש שמעון ולא מצאהו - יחזיר לראובן. מת שמעון בחיי ראובן - יחזיר לראובן או ליורשיו. מת ראובן בחיי שמעון - יתן המאה לשמעון או ליורשיו; שמצוה לקיים דברי המת, ואף על פי שאמר הדברים והוא בריא, שהרי המאה בידו של שליח עדין.

28 ו. אין אדם זוכה במתנה לחברו, עד שיהיה הזוכה גדול וכן דעת, אחד איש ואחד אשה, ואפלו אשת איש, ואפלו עבד ושפחה. אבל הגוי אינו זוכה; הואיל ואינו ראוי לשליחות לעולם, כך אינו זוכה לישראל. וכשם שאין ישראל נעשה שליח לגוי, כך אינו זוכה לגוי.

33 ז. קטן שנותנין לו צרור וזרקו, אגוז ונוטלו - זוכה לעצמו, ואינו זוכה לאחרים. פחות מזה - לא לעצמו, ולא לאחרים. וכן השוטה אינו זוכה, לא לעצמו ולא לאחרים; והמזכה לשוטה על ידי בן דעת, זכה. אבל החרש זוכה לעצמו, כמו שבארנו בהלכות גזלה.

38 ח. זכין לקטן, אפלו בן יום אחד, ולגדול, בין בפניו בין שלא בפניו. ויצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אף על פי שאינו עומד שם; כיון שהגיעה המתנה לחצרו, כאלו זכה לו בה אחר.

42 ט. במה דברים אמורים? בחצר המשפמרת. אבל בחצר שאינה משפמרת, כגון שדהו וחרבתו - עד שיהיה עומד בצדה ויאמר: 'זכת לי שדי'. וכן ארבע אמות של אדם שהוא עומד בצדו, קונין לו בסמטה, או בצדי רשות הרבים, או בחצר שאין לה בעלים. אבל ברשות הרבים, או בשדה חברו - אינו זוכה, עד שתגיע מתנה לידו. קטנה

47 מתנתו קנימת; שהדברים מוכיחין, שאלו ידע שבנו קנים, לא
 48 היה נותן לזה כל נכסיו. לפיכך, אם שיר מנכסיו כל שהוא,
 49 בין קרקע בין מטלטלין - מתנתו קנימת.
 50 ב. וכן הכותב כל נכסיו מתנה לאחד מבניו, בין שהיה בריא
 51 בין שהיה שכיב מרע, אפלו היה הבן קטן המטל בערססה
 52 - לא עשהו אלא אפטרופוס, והרי הוא בכל הנכסים כאחד
 53 מאחיו; אמדן דעת הוא, שלא נתבנן אלא להיות אחיו
 54 נשמעין לו. ואם שיר כל שהוא, בין קרקע בין מטלטלין -
 55 זכה הבן במתנה.
 56 ג. במה דברים אמורים? שכתב לבן בין הבנים. אבל אם
 57 כתב כל נכסיו לבן בין הבנות, או לבת בין הבנות, או לאחד
 58 מן היורשין בין שאר היורשין - אף על פי שלא שיר כלום,
 59 מתנתו קנימת.
 60 ד. וכן הכותב כל נכסיו לאשתו, בין בריא בין שכיב מרע
 61 - אף על פי שקנו מידו, לא עשה אותה אלא אפטרופיא
 62 על יורשיו; בין שהיו יורשיו בניו ממנה, או מאחרת, או
 63 אחיו, או שאר יורשיו. ואם שיר כל שהוא, בין קרקע בין
 64 מטלטלין - קנת כל שכתב לה.
 65 ה. במה דברים אמורים? בנשואה. אבל אם כתב כל נכסיו
 66 לאשתו ארוסה, או גרושה - אף על פי שלא שיר כלום, הרי
 67 היא פשאר כל אדם ומתנתו קנימת.
 68 ו. הכותב כל נכסיו לאחד מבניו ולאחר - קנה האחר חצי
 69 הנכסים במתנה, ונשאר החצי לבניו; והבן שנתנו לו,
 70 אפטרופוס על שאר אחיו.
 71 ז. וכן אם כתב כל נכסיו לאשתו ולאחר - האחר קנה
 72 מחצה, ואשתו אפטרופיא על המחצה.
 73 ח. האשה שקנת כל נכסי בעלה במתנה - אבדה כתבתה,
 74 ותקרע; לפיכך, אם יצא עליו שטר חוב, והלכו כל הנכסים
 75 בחובו שקדם המתנה - תשאר היא בלא כלום, ולא תקח
 76 בכתבתה שקדמה החוב; שאמדן דעת הוא, שבהנהיגה הבאה
 77 לה בשמועה זו שכתב לה כל נכסיו, אבדה כל זכות שיש
 78 לה בנכסים חוץ ממתנה זו.
 79 ט. וכן הכותב נכסיו לבניו, בין זכרים בין נקבות, בין בריא
 80 בין שכיב מרע, וכתב לאשתו עמהן קרקע כל שהוא -
 81 הואיל ועשה אותה שתף בין הבנים, ולא מחת - אבדה
 82 כתבתה, ואינה טורפת מנכסים אלו כלום. אבל מנכסים
 83 שיבואו לו אחר אלו, נוטלת מהן כתבתה.
 84 י. כתב לה עמהן מטלטלין בלבד, או ששיר לעצמו קרקע
 85 כל שהוא - כתבתה קנימת. ותקנת גאונים היא, שאפלו שיר
 86 מטלטלין כל שהוא - כתבתה קנימת, שהרי היא אומרת:
 87 'ממה ששיר אני גובה'; ומתוך שתרד למה ששיר, תרד
 88 לשאר נכסים ותטרף.
 89 יא. הכותב כל נכסיו לבניו, וכתב לאשתו חלק עמהן, ומת
 90 אחד מן הבנים - הרי זו גובה כתבתה מחלק זה שמת, שלא
 91 אבדה זכותה אלא מלטרף מהן.
 92 יב. הרוצה להנשא, וכתבה כל נכסיה בין לבנה בין לאחיה,
 93 ואחר כך נשאת, ונתגרשה, או מת בעלה - מתנתה בטלה;

1 במתנה, אלא אחר דעת הנותן; והואיל וגלה דעתו שאינו
 2 רוצה בה, מתנתו בטלה. לפיכך, מי שהיה הדברים מוכיחין
 3 שאין דעתו לתן מתנה זו - אף על פי שנתנית המתנה
 4 גלויה, ונמצא שנתנה מקדם מתנה מסתרת - הרי שתי
 5 המתנות בטלות: הראשונה, מפני שהיא מסתרת; והשנייה,
 6 מפני שהדבר מוכיח שאינו רוצה, והרי קדמה זו המתנה,
 7 שנמצאת כמו מודעה לה.
 8 ה. מעשה באחד שרצה לשא אשה, ואמרה לו: 'איני נשאת
 9 לך, עד שתכתב לי כל נכסך'; שמע בנו הגדול, וצווח על
 10 שמניחו ריקן; אמר לעדים: 'לכו והתבאו וכתבו לו כל
 11 נכסי מתנה', ואחר כך כתב לזו כל נכסיו, ונשאה. ובא
 12 מעשה לפני חכמים, ואמרו: 'לא הבן קנה ולא האשה קנת;
 13 שהרי שלא ברצונו כתב לה, וכאנוס ביצרו הוא, שהרי גלה
 14 דעתו במתנה הראשונה, אף על פי שהיא בטלה מפני
 15 שהיא מסתרת'. וכן כל פיוצא בענינים אלו.
 16 ו. שני שטרות שזמןן יום אחד, והן כתובין על שדה אחת,
 17 בין במקר בין במתנה - אם הרוף אנשי המקום לכתב שעות,
 18 כל הקודם זכה. ואם אין דרפן לכתב שעות, הרי הדבר
 19 מסור לדנינים: כל מי שדעתן נוטה להעמיד שדה זו בידו,
 20 יעמידו.
 21 ז. במה דברים אמורים? בשטר שאין בו קנין, אלא קנה
 22 שדה זו בשטר זה, שאין אנו יודעין מי הוא משניהם
 23 שהגיע שטרו לידו תחלה. אבל אם היה בכל שטר מהן
 24 קנין - כל שקדם לו הקנין, זכה; וישאלו העדים. וכן אם
 25 היו שם עדים שזה הגיע לידו שטר מתנתו תחלה, קנה
 26 הראשון.
 27 ח. שני שטרות היוצאין על שדה אחת בשם קונה אחד,
 28 ואין זמנם שוה, אם היה שטר אחד משניהן מכר והאחרון
 29 מתנה (אם היה השטר הראשון מתנה, והשני שאחריו מכר
 30 - לא בטל האחרון את הראשון, שיש לומר שלהוסיף לו
 31 אחריות חזר וכתב בשם מכר, אף על פי שלא היה כתוב
 32 שם אחריות, שאחריות טעות סופר הוא. וכן אם הראשון
 33 מכר והשני מתנה) - קנה השדה מזמן ראשון, שלא כתב
 34 לו שטר המתנה אלא ליפות את כחו משום דין בן המצר.
 35 ט. היו שני השטרות במקר או שניהם במתנה - אם הוסיף
 36 בשני כלום - הרי הראשון קנים; שלא כתב השני אלא מפני
 37 התוספת. ואם לא הוסיף - בטל השטר השני את הראשון,
 38 ואין לו אחריות אלא מזמן שני. לפיכך, כל הפרות שאכל
 39 הלוקח מזמן ראשון עד זמן שני, מחזיר אותן. ואם היה על
 40 אותה השדה חק למלך בכל שנה - הנותן או המוכר נותן
 41 אותו החק, עד זמן השטר השני.
 42 **פרק ו**
 43 א. לעולם אומדין דעת הנותן: אם היו הדברים מראין סוף
 44 דעתו - עושין על פי האמד, אף על פי שלא פרש. כיצד?
 45 מי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת, ועמד וכתב כל
 46 נכסיו לאחר מתנה גלויה גמורה, ואחר כך בא בנו - אין

33 זה על ידי בנו וזה על ידי בתו, ואמרו: 'כמה אתה נותן
34 לבתך?' 'כמה אתה נותן לבתך?' 'כמה אתה נותן לבתך?';
35 ועמדו וקדשו - קנו באמירה זו; ואין קונין באמירה זו, עד
36 שעת הנשואין, שכל הפוסק, דעתו לכנס. וצריכין שיהיו
37 הדברים שפסקו מצויין ברשותו, שאין אדם מקנה לחברו
38 דבר שלא בא לעולם כמו שבארנו. ודברים אלו לא נתנו
39 להכתב; לפיכך אינן כשטר, (עד) שיתרף בהן.
40 יח. המקדש את האשה - אפלו קדשה באלף דינר, בין
41 שחזרה היא בין שחזר הוא, בין שמת הוא בין שמתה היא
42 - אין הקדושין חוזרין לעולם, אלא הרי הן מתנה גמורה
43 שאין להן חזרה.
44 יט. ואם היו קדושי טעות, חוזרין המעות.
45 כ. והמקדש אחותו, המעות מתנה; אדם יודע שאין קדושין
46 תופסין בעריות, ואין זה טועה, אלא גמר ונתן לשם מתנה.
47 כא. השולח סבלונות (מתנות) לבית חמיו - בין מרבין בין
48 מועטין, בין שאכל שם סעודת ארוסין בין לא אכל, בין
49 שמת הוא בין שמתה היא, או שחזר בו האיש - יחזרו
50 הסבלונות בלן, חוץ מן המאכל והמשקה.
51 כב. וכן בלים מועטין ששולח לה להשתמש בהן בבית
52 אביה - אם נשתמשה בהן וכלו או אבדו, אינן משתלמין.
53 אבל אם היו קמיין - חוזר הכל, וגובה אותן בבית דין;
54 שהדבר ידוע, שלא שלחם אלא דרך נוי בלבד.
55 כג. חזרה היא בו, חוזר הכל; ואפלו המאכל והמשקה,
56 ונתנת דמיו בזול. וכבר הספיקו הגאונים, שאם היו דמי
57 המאכל והמשקה ששה - משלמת ארבעה, אם חזרה בו;
58 שלא נתן לה מתנה זו, אלא ודעתו שלא תחזר בו.
59 כד. הורו רבותי, שאם היתה מנהג המדינה שיעשה כל ארוס
60 סעודה ויאכיל רציו, או יחלק מעות לשמשין ולחננין
61 וכיוצא בהן, ועשה כדרך שעושים כל העם, וחזרה בו -
62 משלמת הכל; שהרי גרמה לו לאבד ממונו, וכל הגורם
63 לאבד ממון חברו, משלם. והוא שיהיו לו עדים כמה
64 הוציא, שאין זה נשבע ונוטל.

1 שזו מברחת היא, ולא פתכה כל נכסיה אלא להכריח
2 מבעלה שלא יירשנה, וכשתהיה צריכה להן יחזרו לה.
3 לפיכך אם מתה היא בחיי בעלה, קנה המקבל מתנה את
4 הכל. ואם שינה כלום, אפלו משלטלין - מתנתה קמית;
5 ואף על פי שנתגרשה, אינה חוזרת.
6 יג. כל הנותנין כל נכסיהן - כשתבטל המתנה יחזרו כל
7 הנכסין לבעלים הראשונים, אין המקבל מתנה מחזיר פרות
8 שאכל; שאפלו נתן האדם מתנה בפרוש על מנת להחזיר
9 כל ימי חיי פלוני, הרי זה אוכל פרות כל זמן המתנה, כמו
10 שבארנו.
11 יד. מי ששולח בלים ממדינת הים, ואמר: 'נתנו אלו לבני'
12 - הרי אלו ינתנו לבנים ולבנות; הראוי לבנים לבנים, כגון
13 ספרים וכלי מלחמה, והראוי לבנות לבנות, כגון כלי משי
14 הצבועים וכלי [חם] זהב, וטלו אותן הבנות. היו ראויין
15 לזכרים ולנקבות, וטלו אותן הזכרים. וכן המשלח בלים
16 לביתו סתם, והיו בהן בלים הראויין לבנות - וטלו אותן
17 בנותיו; ואמרו דעת הוא שלקהן שלח. ואם אין לו בנות, או
18 שהיו בנותיו נשואות - וטלו אותן נשי בניו; שהדעת נוטה
19 שלקהן שלח.
20 טו. המשיא בנו גדול לבתולה בבית, קנה הבית; והוא,
21 שיהיו נשואין ראשונים לזה הבן, ולא השיא האב בן אחר
22 קדם לו, ולא שיר האב בזה הבית שיחד לו פלוס. ודברים
23 אלו פהלכה שאין לה טעם הן, ונגעו חכמים בדבר זה
24 מאמדין הדעת, שמרב שמחתו ואהבתו גמר והקנהו הבית,
25 שהרי לא שיר בו לעצמו כלום; לפיכך, אם שיר שם אפלו
26 פך אחד, לא קנה הבית. יחד לו בית וכלי בית - אף על פי
27 ששיר בבית כלי אחד לעצמו, או היתה לו שם אוצר [מחוסן
28 תבואה] וכיוצא בו - קנה כלי הבית, אבל הבית לא קנה.
29 טז. יחד לו בית ועליה - בית, קנה; עליה, לא קנה. וכן אם
30 יחד לו בית ואכסדרה [מרפסת], לא קנה אכסדרה. שני בתים
31 זה לפנים מזה - לא קנה אלא האחד שנשא בו.
32 יז. כבר בארנו בנשואין, ששנים שהיו ביניהם שדוכין ופסק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"א-י"ז כסלו ה'תשע"ג

71 ויבדקה ומצאה הדים לפנים בפרוודור - הרי זה בחזקת שבא
72 בהרצאה, כמו שבארנו.
73 ב. ומדברי סופרים, שכל הרואה כהם דם על בשרה או על
74 בגדיה - אף על פי שלא הרגיש, ואף על פי שבדקה
75 עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם
76 לפנים בבשרה; וטמאה זו בספק, שאם כהם זה מדם החזר
77 בא.
78 ג. וכן מדברי סופרים, שכל הרואה דם בלא עת וסתה, וכל

65 יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ג
66 הלכות איסורי ביאה
67 פרק ט
68 א. אין האשה מטמאה מן התורה בנדה או בזיבה, עד
69 שתרגיש, ותראה דם, ויצא בבשרה, כמו שבארנו; ותהיה
70 טמאה מעת שתראה ולהפא בלבד. ואם לא הרגיש, ו

מתוך מהדורת חזק

47 ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכים ולמעלה - הרי זו
 48 טהורה, שאין זה אלא דם שנתז עליה במקום אחר.
 49 ט. הכתם הנמצא על בשרה שהוא ארץ כרצועה, או עגל,
 50 או שהיה טפין טפין, או שהיה ארץ הכתם על רחב רכה,
 51 או שהיה נראה כאלו הוא ממטה למעלה - הואיל והוא
 52 כנגד בית תרפה, הרי זו טמאה; ואין אומרים: 'אלו נטף
 53 מן הגוף, לא היה כזה'; שכל דם הנמצא במקומות אלו -
 54 מחמירין בו, אף על פי שהוא ספק.
 55 י. הכתם הנמצא על החלוק שלה - מחגור ולמטון, טמאה;
 56 מחגור ולמעלן, טהורה. נמצא על בית יד שלה - אם מגיע
 57 כנגד בית תרפה, טמאה; ואם לאו, טהורה.
 58 יא. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה - כל מקום שימצא
 59 בו הדם, טמאה; וכן האזור שלה - כל מקום שימצא בו
 60 הדם, טמאה.
 61 יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה ימים או
 62 יתר בלא עת נדתה, ובדקה ומצאה עליה שלשה כתמים, או
 63 כתם אחד גדול שיש בו שעור שלשה כתמים - הרי זו ספק
 64 זכה, שמא כתם נטף ממנה בכל יום; וכן אם לבשה שלשה
 65 בגדים בדוקים, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה,
 66 ומצאה כתם בכל אחד מהן - אף על פי שזה כנגד זה, הרי
 67 זו ספק זכה.
 68 יג. מצאה כתם אחד שאין בו כדי שלשה כתמים - אם
 69 בדקה עצמה כל בין השמשות של יום ראשון ומצאה
 70 טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי מצאה זה הכתם
 71 שאינו כשלשה כתמים - אינה חוששת לזיבות; ואם לא
 72 בדקה עצמה כל בין השמשות - הואיל ולא בדקה חלוקה,
 73 ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות,
 74 אף על פי שאין הכתם כדי שלשה כתמים.
 75 יד. מצאה כתם על חלוקה היום, וראת דם אחר כך שני
 76 ימים זה אחר זה, או שראת שני ימים, וביום השלישי
 77 מצאה כתם - הרי זו ספק זכה.
 78 טו. הרואה כתם ואחר כך ראת דם - תולה כתמה בראיתה
 79 כל מעת לעת, בין שבדקה עצמה בעת שמצאה הכתם
 80 ומצאה טהור, בין שלא בדקה. אבל הרואה כתם אחר כתם
 81 בתוך עשרים וארבע שעות - אינה תולה כתם בכתם, אלא
 82 אם כן בדקה ביניהן; שאם הפסיקה טהרה בין הכתמים,
 83 אין מצטרפין למנין זיבות.
 84 טז. כיצד? ראתה כתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום,
 85 אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה אם טהורה היא
 86 אם טמאה, וראת דם אחר כך, עד שעה ראשונה מיום
 87 השבת - אינה מונה לכתם, אלא תולה הכתם בראיה; ואם
 88 ראת באחד בשבת ובשני בשבת, תהיה זכה. ראת הדם
 89 ביום השבת בשעה שניה - הרי זו טמאה שני ימים; ערב
 90 שבת שמצאה בו הכתם, ובשבת שראת הדם; שהרי אין
 91 שניהן בתוך מעת לעת. ואם ראתה דם באחד בשבת,
 92 חוששין לזיבות.

1 הרואה כתם - טמאה למפרע, עד עשרים וארבע שעות;
 2 ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד
 3 זמן בדיקה. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם,
 4 אינה מטמאה את בועלה למפרע כמו שאמרנו; ואינה מונה
 5 לנדתה או לכתמה אלא מעת שראת הדם, או שמצאה
 6 הכתם. וכל הרואה כתם, הרי זו מקלקלת - שמא מן החדר
 7 בא, ונתקלקלה וסתה.
 8 ד. הרואה דם בשעת וסתה, אינה מטמאה למפרע אלא
 9 בשעתה בלבד. וכן מעברת, ומניקה, בתולה, וזקנה - דין
 10 שעתה, ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעברת? משיכר
 11 עברה שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש,
 12 אפלו מת בנה או גמלתו [שפסק ליונק] או נתנתו למניקה.
 13 ה. בתולה - כל שלא ראת דם מימיה, אף על פי שראת
 14 מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה
 15 תשעים יום סמוך לזקנותה; ואיזו היא זקנותה? כל
 16 שקוראין לה 'זקנה' ואינה מקפדת. מעברת ומניקה וזקנה
 17 - כתמן בראיתן, ואינו מטמא למפרע; בתולה שלא ראת
 18 דם מימיה ועדין היא קטנה - כתמה טהור, עד שתראה דם
 19 שלש וסתות.
 20 ו. מה בין כתם הנמצא על בשרה, לכתם הנמצא על
 21 בגדיה? שהכתם הנמצא על בשרה, אין לו שעור. והנמצא
 22 על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה כגריס [פול] הקלקי [שם
 23 מקום], שהוא מרבע, שיש בו כדי תשע עדשות שלש על
 24 שלש; הנה פחות משעור זה, טהור; נמצא טפין טפין, אין
 25 מצטרפות; הנה ארץ, הרי זה מצטרף.
 26 ז. כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה
 27 חוששת לו. כיצד? ישבה על כלי אבנים, כלי אדמה, וכלי
 28 גללים, או על עור הדג, או על כלי חרש מגבו, או על בגד
 29 שאין בו שלש אצבעות על שלש אצבעות, ונמצא עליהן
 30 דם - טהורה. אפלו בדקה קרקע וישבה עליו, ונמצא כתם
 31 על הקרקע כשעמדה - הרי זו טהורה; שכל שאינו מקבל
 32 טמאה, לא גזור על כתם שימצא בו. ולא במקבל טמאה,
 33 אלא אם כן היה לבן; אבל כלי צבעונין, אין חוששין לכתם
 34 הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי
 35 צבעונין, כדי להצילה מדין הכתמים.
 36 ח. לא בכל מקום שתמצא הדם על בשרה, תטמא משום
 37 כתם - עד שימצא כנגד בית תרפה [הערוה]. כיצד? נמצא
 38 על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה בעת ושיבתה.
 39 וכן אם נמצא על שוקה ועל פרסותיה מבפנים, והם
 40 המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמד ותדביק רגל לרגל
 41 ושוק לשוק - הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה -
 42 טמאה, שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל
 43 מקום שאפשר שינתז עליו דם נדתה כשתהלך, ונמצא שם
 44 דם - טמאה; וכן אם נמצא דם על ידיה, אפלו על קשרי
 45 אצבעות ידיה - טמאה, שהידיים עסקניות הן. אבל אם
 46 נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ, או מן החדרין,

47 כגריס, ונמצא עליה פתם פשני גריסין - הרי זו תולה כגריס
 48 בדם שנעסקה בו, וכגריס במאכלת; נמצא הפתם יתר
 49 מכשני גריסין, טמאה.
 50 כז. נתעסקה באדם, אין תולה בו שחר; נתעסקה בעוף
 51 שיש בו מינין הרבה, ונמצא עליה מראה אחד מהן - תולה
 52 בו. היתה לובשת שלש תלוקות - אם יכולה לתלות, תולה
 53 אף בתחתון; ואם אינה יכולה לתלות, אינה תולה אפלו
 54 בעליון. כיצד? עברה בשוק של טבחים - אף על פי
 55 שנמצא הפתם על התחתון לבדו, תולה בדם הטבחים; לא
 56 עברה בשוק הטבחים וכיציא בו - אף על פי שנמצא הפתם
 57 בעליון לבדו, הרי זו טמאה. ספק עברה ספק לא עברה,
 58 ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה - אינה תולה.
 59 כח. עיר שיש בה חזירים, או שהן באין לה תמיד - אין
 60 חוששין לכתמיה הנמצאין בתלוק.
 61 כט. האשה שהשאיילה תלוקה לנדה, בין גזיה בין
 62 ישראלית, וחזרה ולבשה אותו קדם בדיקה, ומצאה עליו
 63 פתם - הרי זו תולה בנדה שלבשה אותו; השאיילה אותו
 64 לזבה קטנה ביום הטמא שלה, או ליושבת על דם טהר, או
 65 לתולה שדמיה טהורין - הרי זו תולה בו. אבל אם
 66 השאיילה אותו לזבה קטנה ביום השמור לה, או לזבה
 67 גדולה בשבעה ימי נקיים, וחזרה ולבשה אותו קדם בדיקה,
 68 ונמצא עליו פתם - שתייהן מקלקלות, השואלת והמשאלת
 69 אותה; שמה מזו, שמה מזו. השאיילה אותו ליושבת על
 70 הפתם - אינה תולה בה, שאין תולין פתם בכתם.
 71 ל. בדיקה תלוקה ובדיקה עצמה ומצאה עצמה טהור,
 72 והשאיילה התלוק לתברתה, ולבשתו, ונמצא עליו פתם
 73 כשהחזירתי לה - השואלת טמאה, ואינה תולה בכעלת
 74 התלוק; שהרי בדיקה אותו קדם שמשאילהו לה.
 75 לא. ארבה שלבשה תלוקה של קצרה, ונמצא בו פתם -
 76 אם מגיע כנגד בית תרפה - טמאה; ואם לאו - טהור,
 77 שכתם זה של קצרה הוא.
 78 לב. שלש נשים שלבשו תלוק אחד זו אחר זו, ואחר כף
 79 נמצא עליו פתם, וכן אם ישנו במטה אחת כאחד, ונמצא
 80 דם תחת אחת מהן - פלן טמאת; ואם בדיקה אחת מהן
 81 עצמה מיד, ומצאה עצמה טמאה - הרי השתים טהורות.
 82 לג. בדיקה פלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי שאינה
 83 ראויה לראות דם, במי שהיא ראויה, ותהיה שאינה ראויה
 84 טהורה, והראויה טמאה. כיצד? היתה אחת מעברת ואחת
 85 אינה מעברת - המעברת טהורה, ושאינה מעברת טמאה;
 86 מניקה ושאינה מניקה - המניקה טהורה; זקנה ושאינה
 87 זקנה - הזקנה טהורה; בתולה ושאינה בתולה - הבתולה
 88 טהורה. הרי פלן מעברות, פלן זקנות, פלן מניקות, פלן
 89 בתולות - הרי פלן טמאות.
 90 לד. שלש נשים שעלו דרך מרגלות [רגלי] המטה, וישנו
 91 פלן, ונמצא דם תחת האמצעית - שלשפן טמאות; תחת
 92 הפנימית - היא ושבעדה טמאות, והחיצונה טהורה; תחת

1 יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה פתם אחר בשעה
 2 ראשונה מיום השבת - אם בדיקה עצמה בערב שבת ומצאה
 3 טהור, אינה מונה אלא לכתם אחד שהוא ביום השבת,
 4 הואיל וישניהם בתוך מצת לעת. ואם לא בדיקה ולא ידעה
 5 אם הפסיקה טהרה ביניהם או לא הפסיקה - הרי זו מונה
 6 לערב שבת; ואם ראתה באחד בשבת, חוששת לזיבות.
 7 יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום השבת - בין
 8 בדיקה בין לא בדיקה, הרי זו טמאה שני ימים, שהרי אין
 9 שניהם בתוך מצת לעת; ואם ראת באחד בשבת אחר מצת
 10 לעת - חוששת לזיבות. ראת בשעה ראשונה מיום אחד
 11 בשבת פתם שלישי - אם הפסיקה טהרה ביניהם, אין
 12 מצטרפין ואינה חוששת; ואם לא בדיקה, חוששת לזיבות.
 13 יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו - אם יש לה
 14 דבר לתלות בו ולומר: 'שמה פתם זה מדבר פלוני הוא' -
 15 אם נמצא על הבגד, הרי זו טהורה; שלא אמרו חכמים
 16 בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם נמצא על בשרה, ספקו
 17 טמא ואינה תולה בו; ואם היה לה לתלות בבשרה יתר
 18 מחלוקה - אף על בשרה תולה, וספקו טהור.
 19 כ. כיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או שנתעסקה
 20 בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהם, או שעברה בשוק
 21 של טבחים, ונמצא דם על תלוקה - טהורה, ותולה בדברים
 22 אלו שמהם בא הפתם.
 23 כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אפלו מחגור ולמעלה
 24 - טמאה; שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק, היה
 25 לו שימצא גם על בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא
 26 בבגדה, טמאה.
 27 כב. היתה בה מכה, אף על פי שחית - אם יכולה להתגלע
 28 ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה במכה; וכן כל
 29 פיוצא בזה.
 30 כג. נמצא הפתם על בגדה ובשרה כאחד - תולה בכל שיש
 31 לה לתלות. ותולה במאכלת [חרק], שמה בעת שישבה
 32 נהרקה מאכלת, ודם זה דם מאכלת הוא; ועד כמה? עד
 33 כגריס [כחצי פול]. אבל אם מצאה הפתם יתר מכגריס, אינה
 34 תולה במאכלת; ואפלו היתה מאכלת רצוצה בפתם, הואיל
 35 והוא יתר מכגריס, אינה תולה במאכלת.
 36 כד. וכן תולה בבנה ובבעלה: אם היו עוסקין בדם, או
 37 שהיו ידיהם מלכלכות בו, או שהיתה בהם מכה - תולה
 38 ואומרת: 'הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מחמתם
 39 הוא'.
 40 כה. אין מחזיקין דם ממקום למקום לתלות בו. כיצד?
 41 היתה לה מפה בכתפה, ונמצא פתם על שוקה - אין
 42 אומרין: 'שמה בידה נגעה במפה ונגעה במקום זה'; וכן
 43 כל פיוצא בזה - אין תולין בו, בין בגופה בין בתלוקה.
 44 כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא פסלע
 45 דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם פסלע - שתייהן
 46 טמאות. נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו פתם אלא

46 - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה; היתה
 47 צורת האדם דקה ביותר, ואינה נקרת בעליל - הרי זו תשב
 48 לזכר ולנקבה, וזה הוא הנקרא 'שפיר מרקם'.
 49 ג. אינה הוא שפיר מרקם? תחלת בריתו של אדם גופו
 50 כעדרשה, שתי עיניו כשתי טפי [עיני ה] זבוב מרחקות זו
 51 מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב מקרבין זה לזה, פיו פתוח
 52 כחוט השערה, וחתוף ידיים ורגלים אין לו. נתבארה צורתו
 53 תר מזה, ועדין אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו
 54 במים אלא בשמן, שהשמן מזחצחו; ומביא קיסם שראשו
 55 חלק, ומנענע באותו מקום ממעלה למטה: אם מסכסך
 56 [נוצר חיבור], בידוע שהוא זכר; ואם ראה באותו מקום
 57 כשעורה סדוקה, הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. ובכל
 58 אלו הרקמות של נפלים, אין נותנין לה ימי טהר עד
 59 שישיעיר הולד.
 60 ד. הפילה חתיכה לבנה - אם נקרעה ונמצא בה עצם, הרי
 61 זו טמאה לדה; הפילה שפיר מלא מים, מלא דם, מלא
 62 גנינים, מלא בשר - הואיל ואינו מרקם, אינה חוששת
 63 לולד.
 64 ה. יוצא רפן [יצא מחתך בדופן הבטן] - אין אמו טמאה
 65 לדה, ואין לו ימי טמאה וימי טהרה, שנאמר: "אשה כי
 66 תזריע, וילדה", עד שתלד ממקום שמוזרעת. המקשה וילדה
 67 ולד דרך דפן - הרי דם הקשי הפא דרך הרחם, זיבות או
 68 נדה, ודם היוצא דרך הדפן, טמא. ואם לא יצא דם דרך
 69 הרחם - הרי האשה טהורה, אף על פי שהדם שיצא מדפנה
 70 טמא; שאין האשה טמאה, עד שיצא מדנה דרך ערותה.
 71 ו. נתחתף הולד במעיה ויצא אבר אבר - בין שיצא על
 72 סדר האברים, כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה
 73 היד, בין שיצא שלא על הסדר - אינה טמאה לדה, עד
 74 שיצא רבו; ואם יצא ראשו בלול כאחת - הרי זה כרבו. ואם
 75 לא נתחתף, ויצא פדרכו - משתצא רב פדחתו הרי זה
 76 כוליד, אף על פי שנתחתף אחר כך.
 77 ז. הוציא העבר ידו והחזירה, אמו טמאה לדה מדברי
 78 סופרים; ואין לה ימי טהר, עד שיצא הולד או רבו, כמו
 79 שאמרנו.
 80 ח. המפלת כמין בהמה חיה ועוף - אם היו פניו כפני
 81 האדם, הרי זה ולד; אם זכר, תשב לזכר, ואם נקבה, תשב
 82 לנקבה, ואם אין נפר בין זכר לנקבה, תשב לזכר ולנקבה
 83 - ואף על פי ששאר הגוף דומה לבהמה או לחיה או לעוף.
 84 ואם אין פניו כצורת פני האדם - אף על פי ששאר הגוף
 85 גוף אדם שלם, וידי ורגליו ידי אדם ורגליו, והרי הוא
 86 נקבה או זכר - אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה.
 87 ט. ואיזו היא צורת פני האדם? שיהיה המצח והגבינין
 88 והעינים והקלסות וגבות הנקן, כצורת האדם; אבל הפה
 89 והאזניים והאף - אף על פי שהם כשל בהמה וחסיה, הרי
 90 זה ולד.
 91 י. המפלת דמות נחש - אמו טמאה לדה, מפני שגלגל עיניו
 92 עגל כשל אדם. המפלת דמות אדם שיש לו כנפים של בשר

1 החיצונה - היא ושבצדה טמאות, והפנימית טהורה. ואם
 2 לא עלו דרך מרגלות המטה, שהרי אין להן סדר, ונמצא דם
 3 תחת אחת מהן - בלן טמאות.
 4 לה. במה דברים אמורים? שפדקו בלן ומצאו טהור, ולא
 5 תוכל אחת מהן לתלות בתברתה כמו שבארנו; אבל אם
 6 בדיקה אחת, ומצאה עצמה טהורה, ובתברתה לא בדיקה -
 7 תולה זו הטהורה בזו שלא בדיקה, וזו שלא בדיקה טמאה.
 8 לו. כל פתם הנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה - אינו
 9 מטמא, עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק להן שמא הוא
 10 דם או צבע אדם - מעבירין עליו שבצה סמנין אלו על
 11 הסדר: אם עבר או כהה עינו, הרי זה פתם דם וטמאה; ואם
 12 עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהורה.
 13 לז. ואלו הן השבצה סמנין על סדרן: רק תפל, ולעיסת
 14 גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו, ונתר, וברית,
 15 וקימוניא, ואשגל. וצריך לכסס [לשפספס] שלשה פעמים
 16 על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל כספוס. העבירין שלא
 17 על הסדר, או שהעבירין כאחד - לא עשה כלום; הקדים
 18 אחרונים לראשונים - אלו שהעביר באחרונה שהן
 19 הראשונים עלו לו, וחזור ומעביר אחריהן האחרונים
 20 שהקדים, עד שיעברו השבצה על הסדר.
 21 לח. איזה הוא רק תפל? זה שלא טעם כלום מתחלת
 22 הלילה, והיה ישן כל חצי הלילה האחרון, למחר קדם
 23 שיאכל, נקרא 'רק תפל'; והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש
 24 שעות ביום; ואם השכים וישנה פרקו קדם שלש שעות -
 25 אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו כמים.
 26 ואיזו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב
 27 עם הפול רק הרבה מפיו. ואיזה הוא מי רגלים שהחמיצו?
 28 אחר שלשה ימים, או יתר.
 29 לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם - אם מצאה הפתם
 30 בימי נדתה, הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו שבצה, וטובלת
 31 בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה
 32 אותו בימי זבתה - הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו
 33 שנתבאר בפרק זה; ויושבת יום אחד אם היתה קטנה, או
 34 שבצת ימי נקיים אם היתה גדולה, מספק. והכל מדברי
 35 סופרים, כמו שבארנו; לפיכך הפא עליה בודון - מכין אותו
 36 מפת מרדות, ופטורין מקרבן.

יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ג

פרק י

39 א. כל היולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראת דם.
 40 ואחד היולדת חי, או מת, ואפלו גפל - אם זכר, יושבת
 41 לזכר; ואם נקבה, יושבת לנקבה; והוא שתגמר צורתו;
 42 ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר
 43 ואחד הנקבה.
 44 ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה, אפלו
 45 ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר התשמיש

48 יז. כל אלו שחוששין לשליה, אין נותנין להן מי טהר; וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים יום, שעדין לא נגמרה צורתו - אם יצא עמו דם, הרי זו נדה או זבה; ואם יצא יבש בלא דם, הרי זו טהורה. 49 יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה; ולדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. ולדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה; והאחד נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה בלבד; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הם, שמא זכר הן או שמא נקבה. 50 יט. האשה שהחזקה מעברת, וילדה, ואין ידוע מה ילדה - בגון שעברה בנהר והפילה שם, או שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זו בחזקת שהפילה ולד, ותשב לזכר ולנקבה; אבל אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה. 51 כ. כל מקום שנאמר: 'תשב לזכר ולנקבה', ביצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום כיוולדת נקבה - שבעה הראשונים ודאי, והשבעה השניים ספק; ואין נותנין לה ימי טהר אלא עד ארבעים יום, כיוולדת זכר. ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא ספק דם נדה, או ספק דם זיבה אם בא בימי הזיבה, כמו שבארנו. וכן אם ראתה דם ביום אחד ושמונים בלבד - הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת ימי נדה, שמא נקבה ילדה, שאין לה יום נדת עד אחר מלאת, כמו שבארנו. 52 כא. כל מקום שנאמר: 'תשב לזכר ולנקבה ולנדה', ביצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום כיוולדת נקבה. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים, הרי זו ספק נדה; וכן אם ראתה דם ביום ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים, הרי זו ספק נדה; וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים - אף על פי שראת ביום ארבעה ושלושים, הרי זו ספק נדה, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים, כיוולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל, כנדה; והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד שמונים יום, אם בא בימי נדתה - הרי זו ספק נדה מאחר השבעה מיום שהפילה; ואם בא בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה, שכל ימי מלאת אין בהם יום נדת. וכן אם ראת ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה ספק נדה, כמו שבארנו, אף על פי שלא ראת אלא יום אחד. וכשיקבע לה היום אחר השמונים, יסור קלקוליה, ותחזור להיות נדה ודאית, או זבה ודאית. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים; ותהיה נדה ודאית אם הפילה בתוך ימי נדתה, כמו שבארנו.

יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ג

פֶּרֶק יא

א. כל שאמרנו בנדה וזבה ויולדת, הוא דין תורה.

1 - אמו טמאה לדה. נברא בעין אחת ונרף אחת - אם היו 2 מן הצד, שהרי הוא פתצי אדם - אמו טמאה לדה; ואם 3 היה באמצע - אמו טהורה, שהרי זו בריה אחרת. 4 יא. נברא וישת שלו אטום, או שהיה חסר מטבורו ולמטה 5 והרי הוא אטום, או שהיתה גלגלתו אטומה, או שהיו פניו 6 טוחות (ישרות) ואין בהן הכר פנים, או שיש לו שני גבין 7 ושתי שדרות, או שהפילה ברית ראש שאינו חתוף, או יד 8 שאינו חתוף - כל נפל מאלו אינו ולד, ואין אמו טמאה 9 לדה; אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכה - הרי חזקתה 10 מולד שלם, ומצטרפין לרב אבריו. 11 יב. פעמים יקפה [נוצר גוש] משאר הדמים שנוצר מהם 12 האדם, חתיכה כמו לשון השור, ותהיה כרוכה על מקצת 13 הנולד; והיא הנקראת 'סנדל'. ולעולם לא יעשה סנדל זה, 14 אלא עם ולד; אבל חתיכה שנוצרה לדה בלא ולד, אינה 15 נקראת 'סנדל'. ורב העברים לא יהיה עמהן סנדל. ופעמים 16 יפה המעברת דבר על בטנה, ויפסד העבר ויעשה כסנדל 17 זה; ופעמים ישאר בו הכר פנים, ופעמים ייבש הנולד 18 וישתנה ויקפאו עליו הדמים עד שלא ישאר בו הכר פנים. 19 לפיכך, המפלת זכר וסנדל עמו - אף על פי שאין הכר פנים 20 בסנדל, הרי זו תשב לזכר ולנקבה, שמא סנדל זה נקבה 21 היה; וחמרא החמירו בו לטמא בו משום ולד אף על פי 22 שאין בו צורת פנים, הואיל והיא טמאה לדה מפני הנולד 23 שעמו. 24 יג. החותלת [מעטפת] העבה, שהיא כמו חמת [נאד מים] 25 שבתוכה נוצר הנולד, והיא מקפת אותו ואת הסנדל - אם 26 היה עמו סנדל, וכשיגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא - 27 והיא הנקראת 'שליה'; ותחלת ברייתה דומה לחוט של ערב 28 [רוחב], וחלולה פחצוצרת, ועבה פקרקבן התרנגולין. ואין 29 שליה פחותה מטפח. 30 יד. המפלת שליה - תשב לזכר ולנקבה; לא שהשליה ולד, 31 אלא שאין שליה בלא ולד. הפילה נפל ואחר כך הפילה 32 שליה - חוששין לשליה, והרי היא כולד אחר; ואין 33 אומרים: 'זו שלית הנפל', שאין תולין את השליה אלא 34 כולד של קמיה. לפיכך, אם ילדה ולד של קמיה, והפילה 35 שליה אפלו אחר שלשה ועשרים יום - תולין אותה בולד, 36 ואין חוששין לולד אחר, שהנולד קרע השליה ויצא. 37 טו. הפילה שליה תחלה, ואחר כך ילדה ולד של קמיה - 38 חוששין לשליה שהיא ולד אחר, ואין תולין אותה בולד 39 הבא אחריה; שאין דרכה של שליה לצאת לפני הנולד. 40 יצאת מקצת השליה ביום ראשון ומקצתה בשני - מונין לה 41 מיום ראשון, ואין נותנין לה ימי טהרה אלא מיום שני 42 להחמיר. 43 טז. הפילה דמות בהמה חיה ועוף, ושליה קשורה בו - 44 אין חוששין לולד. ואם אינה קשורה בו - מטילין עליהן 45 חמר שני ולדות; שאני אומר: 'שמא נמות שפיר מרקם 46 שהיה בשליה זו, ושמא נמותה השליה של שפיר זה, שהוא 47 דמות בהמה וחייה'.

48 הגיע זמנה לראות, ולא ראת דם מימיה - הרי זה בועל
 49 בעילת מצנה, ופורש. וכל זמן שתראה דם מקמת המכה,
 50 הרי היא טמאה; ואחר שיפסק הדם, סופרת שבעת ימי
 51 נקיים.
 52 ט. יתר על זה, כל בת שתבעה להנשא {ורצת} (וראתה)
 53 - שוהה שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר כך תהיה
 54 מתרת להבעל; שמא מחמודה לאיש ראת דם טפה אחת
 55 ולא הרגישה בה; בין שהיתה האשה גדולה, בין שהיתה
 56 קטנה - צריכה לישב שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר
 57 כך תטבל ותבעל.
 58 י. וכל הדברים האלו, חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל
 59 מימי חכמי תלמוד; ואין לסור ממנה, לעולם. לפיכך, כל
 60 אשה שרצת כשתבעה להנשא - לא תנשא עד שתספור
 61 ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכמים - מתרת להנשא מיד,
 62 ותספור מאחר שנשאת ותטבל; שתלמיד חכמים יודע שהיא
 63 אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרבו לה עד שתטבל.
 64 יא. דין הפתמים בזמן הזה, כמו שבארנו; ואין בדבר חדוש
 65 ולא מנהג, אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה, הרי היא
 66 טהורה, וכל שאמרנו שהיא טמאה, סופרת שבעת ימי נקיים
 67 מיום שנמצא בו הפתם. ואם היה שעור הפתם כדי לחש
 68 לזיבות, סופרת שבעת ימים מאחר יום שנמצא בו הפתם;
 69 שאין הרואה דם פרואה פתם.
 70 יב. וכן כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה, הרי היא טהורה
 71 בזמן הזה; וכן האשה שראת לכן או דם ירק, או שהשליכה
 72 חתיכה אדמה שאין עמה דם - הרי היא טהורה אף בזמן
 73 הזה; שלא החמירו אלא ברואה דם טמא, ואין זו רואה דם
 74 טמא.
 75 יג. וכן אם היתה בה מכה והיה שותת ממנה, או שבא הדם
 76 עם מימי רגלים - הרי זו טהורה. ולא נתחדש דבר, אלא
 77 ספירת שבעת ימי נקיים לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו,
 78 ושיהיו כל מראה דמים - טמאים.
 79 יד. זה שתמצא במקצת מקומות, שהנדה יושבת שבעת
 80 ימים בנדתה, ואף על פי שלא ראת דם אלא יום אחד,
 81 ואחר השבעה תשב שבעת ימי נקיים - אין זה מנהג,
 82 אלא טעות היא ממי שהורה להן כך; ואין ראוי לפנות
 83 לדבר זה כלל - אלא אם ראתה יום אחד, סופרת אחריו
 84 שבעה, וטובלת בליל שמיני שהוא ליל שני שלאחר ימי
 85 נדתה, ומתרת לבעלה.
 86 טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות
 87 למקצת גאונים, שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף
 88 ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא
 89 ראתה דם אלא בתוף השבעה - אין זה מנהג, אלא טעות
 90 היא באותן התשובות. ודרך מינות באותן המקומות, ומן
 91 הצדוקין (כת שייסודו בני צדוק הכופרים בתושבע"ט) למדו
 92 דבר זה; ומצנה לכוּפן, כדי להוציא מלבן ולהחזיר
 93 לדברי חכמים, שתספור שבעה ימי נקיים בלבד, כמו
 94 שבארנו.

1 וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין,
 2 והיו שם חכמים גדולים שמפירים הדמים. ואם נולד להם
 3 ספק בראיות או בימי נדה או זיבה - יעלו לבית דין
 4 וישאלו, כמו שהבטיחה תורה עליהן, שנאמר: "כי יפלא
 5 ממך דבר בין דם לדם" - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן
 6 הימים היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה, ומשמרות
 7 וסתותיהן, וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה.
 8 ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות יבואו לידי
 9 ספק; שאפלו ראת הבת דם ביום הלדה, מאותו היום
 10 מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שבארנו; לפיכך
 11 לא תטמא הבת בזיבה אלא בת עשרה ימים - שאם ראת
 12 ביום שתולד, הרי זו נדה שבעת ימים, ושלשה ימים סמוך
 13 לנדתה, הרי עשרה ימים. הנה למדת, שמתחלת ראייה
 14 מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה, ואפלו ראתה
 15 והיא קטנה.
 16 ג. ובימי חכמי תלמוד נסתפק הדבר הרבה בראיות הדמים,
 17 ונתקלקלו הוספות, לפי שלא היה כח בכל הנשים למנות
 18 ימי נדה וימי זיבה; לפיכך החמירו חכמים בדבר, וגזרו
 19 שיהיו כל ימי האשה בימי זיבתה, ויהיה כל דם שתראה
 20 ספק דם זיבות.
 21 ד. ועוד החמירו בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על זו,
 22 ונהגו בלון בכל מקום שיש ישראל, שכל בת ישראל שתראה
 23 דם - אפלו לא ראת אלא טפה [זעירה] כחודל בלבד ופסק
 24 הדם - סופרת לה שבעת ימי נקיים, ואפלו ראת בעת נדתה.
 25 בין שראת יום אחד, או שנים, או השבעה בלון, או יתר -
 26 משיפסק הדם, סופרת שבעת ימי נקיים כזבה גדולה,
 27 וטובלת בליל שמיני, אף על פי שהיא ספק זבה, או ביום
 28 שמיני אם היה שם דחק, כמו שאמרנו - ואחר כך תהיה
 29 מתרת לבעלה.
 30 ה. וכן כל יולדת בזמן הזה - הרי היא ביולדת בזוב,
 31 וצריכה שבעת ימי נקיים כמו שבארנו. ומנהג פשוט בשנער
 32 [בבל] ובארץ הצבי [ישראל] ובספרד ובמערב, שאם ראת
 33 דם בתוף ימי מלאת - אף על פי שראת אחר שספרה שבעת
 34 ימי נקיים וטובלה, הרי זו סופרת שבעת ימי נקיים אחר
 35 שיפסק הדם; ואין נותנין לה ימי טהר כלל, אלא כל דם
 36 שתראה האשה - בין דם קשי, בין דם טהר - סופרת שבעת
 37 ימי נקיים אחר שיפסק הדם.
 38 ו. ודין זה, בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו שלא יהיה שם
 39 דם טהר כלל - שזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן בימי
 40 חכמי תלמוד, אינו אלא ברואה דם שהוא טמא, שיושבת
 41 עליו שבעת ימי נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר
 42 ספירה וטבילה, אין לחש לו - שאין ימי טהר ראויין לא
 43 לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו.
 44 ז. ושמענו שבצרפת בועלין על דם טהר כדין התלמוד עד
 45 היום, אחר ספירה וטבילה מטמאת יולדת בזוב; ודבר זה
 46 תלוי במנהג.
 47 ח. וכן דין דם בתולים בזמן הזה, שאפלו היתה קטנה שלא

46 בעלה בפרהסיא, והוא שיבעל לעיני עשרה מישראל או
 47 יתר - אם פגעו בו קנאין [הלוחמים להשמם ותורתו] והרגוהו,
 48 הרי אלו משבחין וזריזין; ודבר זה הלכה למשה מסיני
 49 הוא, וראיה לדבר זה - מצוה פיניחם בזמרי.
 50 ה. ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מצוה, בזמרי,
 51 שנאמר: "ואת האשה אל קבתה"; אבל אם פרש - אין
 52 הורגין אותו, ואם הרגו - נהרג עליו. ואם בא הקנאי לטל
 53 רשות מבית דין להרגו - אין מורין לו, ואף על פי שהוא
 54 בשעת מצוה; ולא עוד, אלא אם בא הקנאי להרג את
 55 הבעל, ונשטם הבעל והרג הקנאי כדי להציל עצמו מידו
 56 - אין הבעל נהרג עליו. והבא על בת גר תושב, אין
 57 הקנאין פוגעין בו; אבל מכין אותו מפת מרדות.
 58 ו. לא פגעו בו קנאין, ולא הלקוהו בית דין - הרי ענשו
 59 מפרש בדברי קבלה שהוא נכרת, שנאמר: "כי חלל יהודה
 60 קדש ה' אשר אהב, ובעל בת אל נכר. יכרת ה' לאיש אשר
 61 יעשה, ער ועונה" - אם ישראל הוא, לא יהיה לו "ער"
 62 בתכמים ולא "עונה" בתלמידים; ואם כהן הוא, לא יהיה
 63 לו מגיש מנחה לה' צבאות. הנה למדת שהבעל גויה כאלו
 64 נתחטן לעבודה זרה, שנאמר: "ובעל בת אל נכר", ונקרא
 65 'מחלל קדש'.
 66 ז. עוון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין, אל יהי קל
 67 בעיניך; אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו:
 68 שהבן מן הערוה - בנו הוא לכל דבר, ובכלל ישראל יחשב,
 69 ואף על פי שהוא ממזר; והבן מן הגויה - אינו בנו,
 70 שנאמר: "פי יסיר את בנה מאחרי", מסיר אותו מלהיות
 71 אחרי ה'.
 72 ח. ודבר זה גורם להדבק בגוים שהבדילנו הקדוש ברוך
 73 הוא מהם, ולשוב מאחרי ה' ולמעל בו.
 74 ט. גוי הבא על בת ישראל - אם אשת איש היא, נהרג
 75 עליה; ואם פנויה היא, אינו נהרג.
 76 י. אבל ישראל שבא על הגויה - בין קטנה בת שלש שנים
 77 ויום אחד בין גדולה, בין פנויה בין אשת איש, ואפלו היה
 78 קטן בן תשע שנים ויום אחד - פיון שבא על הגויה בזדון,
 79 הרי זו נהרגת, מפני שבאת לישראל תקלה על ידיה,
 80 כבהמה. ודבר זה מפרש בתורה, שנאמר: "הן הנה היו
 81 לבני ישראל בדבר בלעם.. וכל אשה ידעת איש למשכב
 82 זכר - הרגו".
 83 יא. העבדים שהטבילו אותן לשם עבדות, וקבלו עליהן
 84 מצוות שהעבדים חזבין בהן - יצאו מקלל הגוים, ולכלל
 85 ישראל לא באו. לפיכך, השפחה אסורה לכן חזרין, אחד
 86 שפחתו ואחד שפחת חברו; והבא על השפחה, מפין אותו
 87 מפת מרדות מדברי סופרים, שהרי מפרש בתורה שהאדון
 88 נותן שפחה כנענית לעבדו העברי והיא מתרת לו, שנאמר:
 89 "אם אדוני יתן לו אשה".
 90 יב. ולא גזרו חכמים בדבר זה, ולא חזקה תורה מלקות
 91 בשפחה, אלא אם כן היתה נחרפת לאיש [חצי שפחה], כמו
 92 שבארנו.

1 טז. אין האשה עולה מטמאתה ויוצאה מידי ערוה, עד
 2 שתטבל במי מקוה פשר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה
 3 ובין המים. ובהלכות מקוות יתבאר המקוה הפשר
 4 והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החיציה. אבל אם רחצה
 5 במרחץ - אפלו נפלו עליה כל מימות שבעולם, הרי היא
 6 אחר הרחיצה כמות שהיתה קדם הרחיצה, בכרת; שאין
 7 לה דבר שמעלה מטמאה לטהרה אלא טבילה במי מקוה,
 8 או במעין, או בימים שהם כמעין, כמו שיתבאר בהלכות
 9 מקוות.
 10 יז. כל שבעת ימי נקיים שבזמן הזה - אף על פי שהן
 11 ספק, אם טבלה בהן, לא עלתה לה טבילה. ואם טבלה
 12 בשביעי - אף על פי שאסור לעשות כן לכתחלה, שמא
 13 יבוא לבעל בשביעי אחר הטבילה - הואיל וטבלה בזמנה,
 14 אפלו היתה זכה ודאית, הרי זו עלתה לה טבילה.
 15 יח. ואסור לאדם שידבק באשתו שבעת ימי נקיים, אף
 16 על פי שהיא בכסותה והוא בכסותו. ולא יקרב לה, ולא
 17 יגע בה אפלו באצבע קטנה, ולא יאכל עמה בקערה אחת.
 18 כללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שינהג בימי
 19 נדה - שיעדין היא בכרת עד שתטבל, כמו שבארנו.
 20 יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה
 21 לבעלה - חוץ מהרחצת פניו ודיו ורגליו, ומזיגת הכוס,
 22 והצעת המטה בפניו; וגזרה שמא יבוא לידי עברה. ומפני
 23 זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה מפני
 24 הרגל עברה. וכן שבעת ימי נקיים לא תעשה לו שלש
 25 מלאכות אלו. ומתיר לאשה להתקטש בימי נדתה, כדי
 26 שלא תתגנה על בעלה.
 27 יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ג
 28 פרק יב
 29 א. ישראל שבעל שבעל גויה משאר האמות דרף אישות, או
 30 ישראלית שנבעלה לגוי דרף אישות - הרי אלו לוקין מן
 31 התורה, שנאמר: "לא תתחתן בם"; אחד שבעה עמין,
 32 ואחד כל האמות באסור זה. וכן מפרש על ידי עזרא:
 33 "ואשר לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנותיהם לא נקח
 34 לבנינו".
 35 ב. ולא אסרה תורה אלא דרף חתנות; אבל הבא על הגויה
 36 דרף זנות - מפין אותו מפת מרדות מדברי סופרים, וגזרה
 37 שמא יבוא להתחתן. ואם יתדה לו בזנות - חזב עליה
 38 משום נדה, ומשום שפחה, ומשום גויה, ומשום זונה; ואם
 39 לא יתדה לו אלא נקרית מקרה - אינו חזב אלא משום גויה.
 40 וכל חיובין אלו מדבריהם.
 41 ג. במה דברים אמורים? בשעה שהבעל ישראל. אבל כהן
 42 הבא על הגויה - לוקה מן התורה משום זונה, ואחד זונה
 43 גויה ואחד זונה ישראלית; ובבעילה בלבד לוקה, שהרי
 44 אינה בת קדושיין.
 45 ד. כל הבעל גויה, בין דרף חתנות בין דרף זנות - אם

47 שְׁנֵאמַר: "וְחֻטְבֵי עֲצִים וְשֹׂאבֵי מַיִם - לְבַיִת אֱלֹהֵי", תְּלָה
 48 הַרְחַקְתָּן בַּמִּקְדָּשׁ.
 49 כג. וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'נְתִינִים', לְפִי שְׁנִתְּנָם לְעִבּוּדַת הַמִּקְדָּשׁ.
 50 בָּא דָּוִד וְגִזַּר עֲלֵיהֶם שְׂלָא יִכְנָסוּ בַקֹּהֶל לְעוֹלָם, וְאִפְלוּ בְזִמְנָן
 51 שְׂאִין מִקְדָּשׁ; וְכֵן מִפְרָשׁ בְּעוּרָא: "וַיִּמְן הַנְּתִינִים שְׁנֵתָן דְּוִיד
 52 וְהַשָּׂרִים לְעִבְדַת הַלְוִיִּם". הָא לְמַדְתָּ, שְׂלָא תְּלָה אוֹתָם
 53 בַּמִּקְדָּשׁ.
 54 כד. וְלָמָּה גְזַר עֲלֵיהֶם הוּא וּבֵית דִּינִי? לְפִי שְׂרָאָה עֲזוּת
 55 וְאִכְזָרִיּוּת שְׁהִיְתָה בְּהֶם, בְּעַת שְׂבִקְשׁוּ שְׂבַעַת בְּנֵי שְׂאוּל
 56 בְּחִיר ה' לְתוֹלְתָם, וְהַרְגוּם וְלֹא רַחֲמוּ עֲלֵיהֶם.
 57 כה. כְּשֶׁעֲלָה סִנְחַרִּיב מִלֶּךְ אַשּׁוּר, בְּלַבֵּל כָּל הָאֲמוֹת וְעָרְכָם
 58 זֶה בְּזֶה וְהִגְלָה אוֹתָם מִמְּקוֹמָם. וְאֵלּוּ הַמְּצָרִים שְׂבָאָרְץ
 59 מְצָרִים עִתָּה, אֲנָשִׁים אַחֲרֵים הֵם; וְכֵן הָאֲדוּמִיִּים שְׂבִשְׂדָה
 60 אָדוּם. וְהוֹאִיל וְנִתְעָרְבוּ אַרְבַּע אֲמוֹת הָאֲסוּרִים כְּכֹל אֲמוֹת
 61 הָעוֹלָם שְׁהֵם מִתָּרִים, הִתַּר הַכֹּל - שְׂכַל הַפּוֹרֵשׁ מִהֵן
 62 לְהַתְּגַזֵּר, חִזְקוֹתוֹ שְׂפָרַשׁ מִן הָרַב. לְפִיכָף כְּשִׁיתְּגַזֵּר הַגֵּר בְּזִמְנָן
 63 הַזֶּה כְּכֹל מְקוֹם - בֵּין אֲדוּמִי, בֵּין מְצָרִי, בֵּין עַמּוּנִי, בֵּין
 64 מוֹאָבִי, בֵּין כּוּשִׁי, בֵּין שְׂאֵר הָאֲמוֹת - אֶחָד הַזְּכָרִים וְאֶחָד
 65 הַנְּקִבּוֹת, מִתָּרִין לְבוֹא בַקֹּהֶל מִיָּד.

יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ג

פֶּרֶק יג

66 א. בְּשִׁלְשָׁה דְּבָרִים נִכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְבְרִית - בְּמִילָה, וּטְבִילָה,
 67 וְקִרְבָּן.
 68 ב. מִילָה - הִיְתָה בְּמְצָרִים. כְּשֶׁשְׁנֵאמַר: "וְכָל עָרַל לֹא יֵאכַל
 69 בּוֹ", מִלְּאוֹתָם מִשָּׁה רַבָּנִי, שְׂכַלְם בְּטָלוּ בְרִית מִילָה
 70 בְּמְצָרִים, חוּץ מִשְׂבַּט לֵוִי; וְעַל זֶה נֶאמַר: "וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ".
 71 ג. וּטְבִילָה - הִיְתָה בַּמִּדְבָּר, קִדְּם מִתַּן תּוֹרָה, כְּשֶׁשְׁנֵאמַר:
 72 "וְקִדְּשֶׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר, וְכִבְסוּ שְׂמַלְתְּם". וְקִרְבָּן - כְּשֶׁשְׁנֵאמַר:
 73 "וַיִּשְׁלַח אֶת נְעָרָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיַּעֲלוּ עֵלַת", עַל יְדֵי כָּל
 74 יִשְׂרָאֵל הַקָּרִיבוֹם.
 75 ד. וְכֵן לְדוֹרוֹת, כְּשִׁיתְּרָצָה הַגּוֹי לְהַכְּנִס לְבְרִית, וְלַהֲסִתּוֹפֵף
 76 תַּחַת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וַיִּקְבַּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה - צָרִיף מִילָה,
 77 וּטְבִילָה, וְהִרְצָאת קִרְבָּן; וְאִם נִקְבָּה הִיא - טְבִילָה וְקִרְבָּן,
 78 שְׁנֵאמַר: "כִּכְּם בְּגֵר" - מָה אִתְּם בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאת
 79 קִרְבָּן, אִף הַגֵּר לְדוֹרוֹת בְּמִילָה וּטְבִילָה וְהִרְצָאת קִרְבָּן.
 80 ה. וּמָה הוּא קִרְבָּן הַגֵּר? עוֹלַת בְּהֵמָה, אוֹ שְׁתֵּי תוֹרִים אוֹ
 81 שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה, וְשְׁנֵיהֶם עוֹלָה. וּבְזִמְנָן הַזֶּה שְׂאִין שְׁם קִרְבָּן,
 82 צָרִיף מִילָה וּטְבִילָה; וְכִשְׂבִּיבָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, יָבִיא קִרְבָּנוּ.
 83 ו. גֵּר שְׂמַל וְלֹא טָבַל, אוֹ טָבַל וְלֹא מֵל - אִינוּ גֵר, עַד שְׂיִמּוּל
 84 וַיִּטְבַּל. וְצָרִיף לְטָבַל בְּפָנָי שְׂלֹשָׁה. וְהוֹאִיל וְהַדְּבָר צָרִיף בֵּית
 85 דִּין, אִין מְטְבִילִין אוֹתוֹ בְּשַׁבָּת, וְלֹא בְיוֹם טוֹב, וְלֹא בְלִילָה;
 86 וְאִם הַטְּבִילוּהוּ, הִרִי זֶה גֵר.
 87 ז. גֵּר קָטָן - מְטְבִילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין, שְׂזָכוֹת הִיא

1 יג. אַל יְהִי עוֹוֹן זֶה קַל בְּעֵינֶיךָ, מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ מַלְקוּת מִן
 2 הַתּוֹרָה - שְׁגָם זֶה גוֹרֵם לְבָן לְסוּר מֵאַחֲרֵי ה', שְׂהַבֵּן מִן
 3 הַשְּׂפָחָה עָבַד וְאִינוּ מִיִּשְׂרָאֵל, וְנִמְצָא גוֹרֵם לְזַרְע הַקֹּדֶשׁ
 4 לְהַתְּחַלֵּל וְלַהֲיוֹתָם עֲבָדִים. וְהִרִי אוֹיְנוֹקוֹס הַמִּתְרַגֵּם כָּלֵל
 5 בְּעִילַת עָבַד וְשְׂפָחָה בְּכָלֵל "לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ, וְלֹא תִהְיֶה
 6 קֹדֶשׁה".
 7 יד. הִבָּא עַל הַשְּׂפָחָה, וְאִפְלוּ בְּפִרְהוּסָא וּבְשַׁעַת עִבְרָה - אִין
 8 הַקְּנָאִין פּוֹגְעִין בּוֹ; וְכֵן אִם לָקַח שְׂפָחָה דְרָף חֲתֻנָּתָה, אִינוּ
 9 לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה, שְׂמַעַת שְׂשַׁבְּלָה וְקַבְּלָה מְצוּוֹת, יִצָּאת
 10 מִכָּלֵל הַגּוֹיִים.
 11 טו. נִתְעָרַב וְלָד יִשְׂרָאֵלִית בּוֹלַד שְׂפָחָה - הִרִי שְׁנִיְהֵן סַפְקָא,
 12 וְכָל אֶחָד מֵהֶן סַפְקָא עָבַד; וְכוּפִין בְּעַל הַשְּׂפָחָה, וּמִשְׁתַּחֲרַר
 13 אֶת שְׁנִיְהֵן. וְאִם הִזָּה הֵבֵן הוּא אָדוֹן שְׂל עָבַד - כְּשִׁיתְּגַדְּלוּ
 14 יִשְׁחָרְרוּ זֶה אֶת זֶה, וְיִהְיוּ מִתָּרִין לְבוֹא בַקֹּהֶל ה'.
 15 טז. הִיוּ הַתְּעָרְבָת בְּנוֹת, הִרִי שְׂמִיְהֵן סַפְקָא שְׂפָחוֹת; וְהִבָּא
 16 עַל אַחַת מֵהֶן, הַיּוֹלַד סַפְקָא עָבַד. וְכֵן אִם נִתְעָרַב וְלָד גּוֹיָה
 17 בּוֹלַד יִשְׂרָאֵלִית - מְטְבִילִין אֶת שְׁנִיְהֵן לְשֵׁם גְּרוּת, וְכָל אַחַת
 18 מֵהֶן סַפְקָא גִיּוּרָת.
 19 יז. כָּל הַגּוֹיִים כְּלָם, כְּשִׁיתְּגַזְּרוּ וַיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶן כָּל הַמְּצוּוֹת
 20 שְׂל תּוֹרָה, וְהַעֲבָדִים כְּשִׁיתְּחָרְרוּ - הִרִי הֵן כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל
 21 דְּבָר, שְׁנֵאמַר: "הַקֹּהֶל, חֻקָּה אַחַת לְכֶם"; וּמִתָּרִין לְהַכְּנִס
 22 בַקֹּהֶל ה' מִיָּד - וְהוּא שִׁישָׁא הַגֵּר אוֹ הַמְּשַׁחֲרַר בֵּת יִשְׂרָאֵל,
 23 וַיִּשָּׂא הַיִּשְׂרָאֵלִי גִיּוּרָת וּמִשְׁחָרְרָת; חוּץ מֵאֲרַבְּעָה עַמּוּנִין
 24 בְּלָבָד, וְהֵם: עַמּוּן וּמוֹאָב וּמְצָרִים וְאָדוּם - שְׂהָאֲמוֹת הָאֵלּוּ,
 25 כְּשִׁיתְּגַזְּרֵן מִהֵן אָדָם, הִרִי הוּא כְּיִשְׂרָאֵל לְכָל דְּבָר, אֲלֵא לְעַנְיָן
 26 בִּיָּאָה בַקֹּהֶל.
 27 יח. וְכִיצַד דִּינָן? עַמּוּן וּמוֹאָב - אֲסוּרִין אֲסוּר עוֹלָם, זְכָרִים
 28 וְלֹא נְקִבּוֹת, שְׁנֵאמַר: "לֹא יָבוֹא עַמּוּנִי וּמוֹאָבִי בַקֹּהֶל ה'"
 29 וְגו'. וְהַלְכָה לְמִשָּׁה מְסִינִי, שְׂהַעַמּוּנִי הַזְּכָר וְהַמוֹאָבִי הַזְּכָר
 30 - הוּא שְׂאֲסוּר לְעוֹלָם לְשֵׁא בֵּת יִשְׂרָאֵל, אִפְלוּ כֵן כֵּן בְּנוֹ עַד
 31 סוּף הָעוֹלָם; אֲבָל עַמּוּנִית וּמוֹאָבִית - מִתַּרְתָּ מִיָּד כְּשִׂאָר
 32 הָאֲמוֹת.
 33 יט. מְצָרִי וְאֲדוּמִי, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקִבּוֹת - דוֹר רֵאשׁוֹן
 34 וְדוֹר שְׁנִי, אֲסוּרִין לְבוֹא כְּיִשְׂרָאֵל; וְדוֹר שְׁלִישִׁי מִתָּר, שְׁנֵאמַר:
 35 "בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם, דוֹר שְׁלִישִׁי" וְגו'.
 36 כ. מְצָרִית מְעַבְּרַת שְׁנִתְּגַיְרָה, בְּנָה שְׁנִי; מְצָרִי שְׁנִי שְׂנֵשָׂא
 37 מְצָרִית רֵאשׁוֹנָה, אוֹ מְצָרִי רֵאשׁוֹן שְׂנֵשָׂא מְצָרִית שְׁנִיָּה -
 38 הַיּוֹלַד שְׁנִי, שְׁנֵאמַר: "בְּנִים אֲשֶׁר יוֹלְדוּ לָהֶם", הַפְּתוּב תְּלָאֵן
 39 בְּלָדָה.
 40 כא. גֵּר עַמּוּנִי שְׂנֵשָׂא מְצָרִית, הַיּוֹלַד עַמּוּנִי; וְגֵר מְצָרִי שְׂנֵשָׂא
 41 עַמּוּנִית, הַיּוֹלַד מְצָרִי. זֶה הַכָּלֵל: הַיּוֹלַד בְּאֲמוֹת, הוֹלֵף אַחַר
 42 הַזְּכָר; וְנִתְגַּיְרוּ, הוֹלֵף אַחַר הַפְּחוֹת.
 43 כב. מִי שְׁנִתְּגַיְרֵן מִשְׂבַּעָה עַמּוּנִין, אִינָן אֲסוּרִין מִן הַתּוֹרָה
 44 לְבוֹא בַקֹּהֶל; וְהַדְּבָר יָדוּעַ, שְׂלֵא נִתְגַּיְרֵן מִהֵן אֲלֵא הַגְּבַעוּנִים.
 45 וְהוֹשַׁע גְּזַר עֲלֵיהֶם שִׁיְהִיוּ אֲסוּרִין לְבוֹא בַקֹּהֶל, אֶחָד זְכָרִים
 46 וְאֶחָד נְקִבּוֹת; וְלֹא אֲסַר אוֹתָן אֲלֵא בְזִמְנָן שִׁישׁ מִקְדָּשׁ,

48 - מקבלין אותן, שנאמר: "ותרא פי מתאמצת היא ללכת
 49 אתה, ותחדל לדבר אליה".
 50 טו. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה -
 51 בימי דוד, שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה, שמא בשביל
 52 המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו; שכל
 53 החזרו מן הגויים בשביל דבר מהבלי העולם, אינו מגרי
 54 הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגזרים בימי דוד
 55 ושלמה בפני הדיוטות, והיו בית דין הגדול חוששין להן,
 56 לא דוחין אותן, אחר ששכלו מפל מקום, ולא מקרבין
 57 אותן, עד שתראה אחריתן.
 58 טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא,
 59 והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי
 60 בית דין גירום - וחשבון הפתוב כאלו הן גויות, ובאסורין
 61 עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן, שהן עוברות
 62 עבודה זרה שלהן, ובנו להן במות, והעלה עליו הכתוב
 63 כאלו הוא בנאן, שנאמר: "אז יבנה שלמה במה".
 64 יז. גר שלא בדקו אחריו, או שלא הודיעוהו המצוות
 65 וענשן, ומל וטבל בפני שלשה הדיוטות - הרי זה גר;
 66 ואפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגיר - הואיל ומל וטבל,
 67 יצא מפלל הגויים; וחוששין לו, עד שיתבאר צדקותו.
 68 ואפלו חזר ועבד עבודה זרה - הרי הוא כישראל משמד,
 69 שקדושי קדושי; ומצוה להחזיר אבדתו; מאחר שטבל,
 70 נעשה כישראל. ולפיכך קים שמשון ושלמה נשתייהן, ואף
 71 על פי שנגלה סודן.
 72 יח. ומפני זה אמרו חכמים: 'קשים להן גרים לישראל
 73 כנגע צרעת' - שרבן חזרו בשביל דבר, ומטעין את ישראל,
 74 וקשה הדבר לפרש מהן אחר שנתגירו. צא ולמד מה ארע
 75 במדבר במעשה העגל ויבקרבות התאנה; וכן רב הנסיונות
 76 - האספסוף היו בהן תחלה.

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ג

פֶּרֶק יד

77 א. כיצד מקבלין גרי הצדק? כשיבוא להתגיר, ויבדקו
 78 אחריו ולא ימצאו עלה - אומרין לו: 'מה ראית שבאת
 79 להתגיר? אי אתה יודע שישראל בזמן הזה דוים דחופים
 80 ומסחפין [שפלים] ומטרפין, ויסורין באין עליהן? אמר:
 81 'אני יודע, ואני כדאי - מקבלין אותו מד'.
 82 ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם ואסור
 83 עבודה זרה; ומאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו מקצת
 84 מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות; ואין מאריכין בדבר
 85 זה. ומודיעין אותו עוון לקט שכחה ופאה, ומעשר עני.
 86 ומודיעין אותו ענשן של מצוות. כיצד? אומרין לו: 'הוי
 87 יודע שער שלא באת לדת זו - אם אכלת חלב, אי אתה
 88 ענוש כרת; אם חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה; ועכשו
 89 אחר שתתגיר - אם אכלת חלב, אתה ענוש כרת; אם חללת
 90 שבת, אתה ענוש סקילה. ואין מרבין עליו ואין מדקדקין

1 לו; מעברת שנתגירה וטבלה, אין בנה צריך טבילה. טבל
 2 בינו לבין עצמו, ונתגיר בינו לבין עצמו, ואפלו בפני שנים
 3 - אינו גר. בא ואמר: נתגירתי בבית דינו של פלוני,
 4 והטבילוני - אינו נאמן לבוא בקהל, עד שביא עדים.
 5 ח. הנה נשוי לישראלית, או לגיורת, ויש לו בנים, ואמר:
 6 נתגירתי ביני לבין עצמי - נאמן לפסל את עצמו, ואינו
 7 נאמן לפסל את הבנים; וחזרו וטבל בבית דין.
 8 ט. גיורת שראינה נהגת בדרך ישראל תמיד, כגון
 9 שתטבל לנדחה ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה, וכן
 10 גר שנהג בדרך ישראל, שטובל לקרו ועושה כל המצוות
 11 - הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים
 12 שמעידין בפני מי נתגירו. ואף על פי כן, אם באו להתערב
 13 בישראל - אין משיאין אותם עד שביאו עדים, או שיטבלו
 14 בפנינו, הואיל והחזקו גויים.
 15 י. אכל מי שבא ואמר שהיה גוי, ונתגיר בבית דין - נאמן,
 16 שהיה שאסר הוא הפה שהתיר. *במה דברים אמורים?
 17 בארץ ישראל ובאותן הימים, שחזקת הכל שם בחזקת
 18 ישראל. אכל בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה, ואחר כך
 19 ישא ישראלי; ואני אומר, שזו מעלה ביהוסין.
 20 יא. כשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין ומטבילין
 21 את העבדים הנלקחים מן הגויים לשם עבדות. הלוקח עבד
 22 מן הגוי, וקדם העבד וטבל לשם בן חורין - קנה עצמו;
 23 והוא שיאמר בעת טבילה: 'הריני טובל בפניכם לשם
 24 גרות'; ואם טבל בפני רבו, אינו צריך לפרש [שהוא
 25 לגירות], אלא פיון שטבל, נשתחרר. לפיכך צריך רבו
 26 לתקפו במים [להטיל עליו מלאכה בעודו במים], עד שיעלה
 27 והוא [עדיין] תחת שעבודו [וכך לא ניתן לפרש את הטבילה
 28 שהיא לשחרור], ומודיעו בפני הדיין, שלשם עבדות
 29 מטבילו; ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר,
 30 שמקצת גרות היא.
 31 יב. כשישתחרר העבד, צריך טבילה אחרת בפני שלשה
 32 ביום, שבה תגמר גרותו ויהיה כישראל; ואין צריך לקבל
 33 עליו מצוות ולהודיעו עקרי הדת, שכבר הודיעוהו כשטבל
 34 לשם עבדות.
 35 יג. ובמקוה הפשוט לטבילת נדה, שם מטבילין את הגרים
 36 ואת העבדים ואת המשחררים; וכל דבר שחוצץ בנדה,
 37 חוצץ בגרים ובעבדים ובמשחררים.
 38 יד. אל יעלה על דעתך, שמשמשון המושיע את ישראל, או
 39 שלמה מלך ישראל ירדיה, נשאו נשים נכריות בגייתן;
 40 אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה כשיבוא הגר או
 41 הגיורת להתגיר, בודקין אחריו - שמא בגלל ממון שיטל,
 42 או בשביל שררה שיזכה לה, או מפני הפחד, בא להכנס
 43 לדת; ואם איש הוא, בודקין אחריו שמא עיניו נתן באשה
 44 יהודית, ואם אשה היא, שמא עיניה נתנה בכחור מבחורי
 45 ישראל. אם לא נמצא להן עלה - מודיעין אותן כבד על
 46 התורה וטרח שיש בעשייתה על עמי הארצות, כדי
 47 שיפרשו; אם קבלו ולא פרו, וראו אותן שחזרו מאהבה

47 שיתבאר בהלכות מלכים ומלקמות; אכל שאר עריות
 48 מתרות להן.
 49 יא. גר שנתגיר ועבד שנשתחרר, הרי הוא כקטן שנולד,
 50 וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא גוי או כשהוא עבד, אינן
 51 שאר בשר; ואם נתגיר הוא והן, אינו חייב על אחת מהן
 52 משום ערוה כלל.
 53 יב. דין תורה, שמתר לגר שישא אמו או אחותו מאמו
 54 שנתגירו; אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי שלא יאמרו:
 55 'באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שאמש היתה זו
 56 אסורה לו, והיום מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו
 57 והיא בגיטתה, הרי זה כבא על הנכרית.
 58 יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היה נשוי
 59 כשהוא גוי לאמו או לאחותו, ונתגירו - מפרישין אותן, כמו
 60 שבארנו; ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגיר הוא ואשתו
 61 - אין מפרישין אותן. גר אסור בשאר האם אחר שנתגיר,
 62 מדברי סופרים. ומתיר בשאר האב, אף על פי שידע בודאי
 63 שזה שארו מאביו; כגון תאומים, שדבר ברור שאביו של
 64 זה הוא אביו של זה; ואף על פי כן, לא גזרו על שאר אביו.
 65 לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, ואשת אחי אביו,
 66 ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי שנשאת לאחיו או לאביו
 67 או לאחי אביו או לבנו אחר שנתגירו; וכן אחות אמו
 68 מאביה, ואחותו מאביו, ובתו שנתגירה - מתרת לו. אבל
 69 אינו נושא לא אחותו מאמו, ולא אחות אמו מאמה, ולא
 70 אשת אחיו מאמו שנשאה אחיו מאמו אחר שנתגיר; אבל
 71 אם נשאה אחיו כשהוא גוי, הרי זה מתרת לו.
 72 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתם שלא בקדשה
 73 ולדתם בקדשה - תיבין משום אשת אח.
 74 טו. הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי אחיות מן האם
 75 - ישב עם אחת מהן, ומגרש השניה; נשא גיורת ומתה -
 76 הרי זה מתיר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בחייהן.
 77 ומתיר אדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב, שלא גזרו
 78 בשאר האב, כמו שבארנו.
 79 טז. השניות [עריות דרבנן מדרגה משנית] בלן, לא גזרו
 80 עליהן בגרים. לפיכך מתיר הגר לשא אם אמו, ונושא אדם
 81 גיורת ואם אם אמה, או בת בת בתה, וכן שאר השניות.
 82 יז. העבד מתיר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לומר
 83 בתו ואחותו וכיוצא בהן - שפכר יצא מכלל גויים, ואין
 84 העריות האסורות על הגויים אסורות עליו, ולא בא לכלל
 85 ישראל, כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים.
 86 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על זכור ובהמה, יהרגו,
 87 שאסור שתי עריות אלו שנה בכל אדם.
 88 יט. עבדים שנשתחררו, הרי הן כגרים: כל שאסור לגרים
 89 - אסור להן, וכל המתיר לגרים - מתיר להן. נותן אדם
 90 שפחתו לעבדו או לעבד חבירו, ומוסר שפחה אחת לשני
 91 עבדים לכתחלה, ואינן צריכין שום דבר אלא הרי הן
 92 כבהמה. ושפחה שהיא מיוחדת לעבד זה או שאינה מיוחדת,

1 עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה,
 2 שבתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון רפים;
 3 וכן הוא אומר: "בחבלי אדם אמשכם", ואחר כך
 4 "בפכותות אהבה".
 5 ג. וכשם שמודיעין אותו ענין של מצוות, כך מודיעין
 6 אותו שכן של מצוות; ומודיעין אותו שבפעשית מצוות
 7 אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שם צדיק גמור אלא
 8 בעל חכמה שעושה מצוות אלו ויודען.
 9 ד. ואמרין לו: 'הוי יודע, שהעולם הבא אינו צפון אלא
 10 לצדיקים, והם ישראל; וזה שתראה ישראל בצער בעולם
 11 הזה, טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה
 12 בעולם הזה כמאות, שמא ירום לבכם ויתעו ויפסידו שכר
 13 העולם הבא, כענין שנאמר: "וישמן ישראל ויכעטו".
 14 (ה.) ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רב פרענות, כדי
 15 שלא יאבדו, אלא כל האמות בלין, והם עומדין; ומאריכין
 16 בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה לקבל - הולך
 17 לדרך. ואם קבל - אין משהין אותו, אלא מלין אותו מיד;
 18 ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית. ומשהין אותו עד
 19 שיתרפא ורפואה שלמה, ואחר כך מטבילין אותו.
 20 ו. ושלשה עומדין על גביו; ומודיעין אותו מקצת מצוות
 21 קלות ומקצת מצוות חמורות פעם שניה, והוא עומד במים.
 22 ואם היתה אשה - נשים מושיבות אותה במים עד צוארה,
 23 והדינין מבחיין. ומודיעין אותה מקצת מצוות קלות ומקצת
 24 מצוות חמורות, והיא יושבת במים; ואחר כך טובלת
 25 בפניהן, והם מחזירין פניהן ויוצאין, כדי שלא יראו אותה
 26 כשמתעלה מן המים.
 27 ז. איזה הוא גר תושב? זה גוי שקבל עליו שלא יעבד
 28 עבודה זרה, עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל ולא
 29 טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסדי אמות העולם;
 30 ולמה נקרא שמו 'תושב'? לפי שמתיר לנו להושיבו בינינו
 31 בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות עבודה זרה.
 32 ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג; אבל
 33 בזמן הזה, אפלו קבל כל התורה בלה חוץ מדקדוק אחד -
 34 אין מקבלין אותו.
 35 ט. העבד הנלקח מן הגויים - אין אומרין לו: 'מה ראית
 36 שבאת'; אלא אומרין לו: 'רצונך שתכנס בכלל עבדי
 37 ישראל ותהיה מן הפשרים, או לא? אם רצה, מודיעין לו
 38 עקרי הדת ומקצת מצוות קלות וחמורות וענין ושכרן, כמו
 39 שמודיעין את הגר; ומטבילין אותו כגר, ומודיעין אותו
 40 כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל, מגלגלין עליו כל שנים
 41 עשר חדש, ומוכרו לגויים; ואסור לקימו יתר על כן. ואם
 42 התנה עמו מתחלה שלא ימול ויטבל, אלא יהיה כגר תושב
 43 - מתיר לקימו בעבודתו כשהוא גר תושב; ואין מקימין עבד
 44 כזה אלא בזמן היובל.
 45 י. הגויים - אין אסור עליהן משום ערוה אלא אמו, ואשת
 46 אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכור, ובהמה, כמו

46 י. שלשה ממזרים הן - ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר
 47 מדברי סופרים. איזה הוא ממזר ודאי? זה שבא מן הערוה
 48 הנדאית, כמו שבארנו; וממזר ספק - זה שבא מספק
 49 ערוה, כגון הבא על אשה שנתקדשה ספק קדושין, או
 50 נתקדשה ספק גרושין, וכיוצא בהן. האשה ששמעה שמת
 51 בעלה, ונשאת, והרי בעלה קיים, ובא בעלה עליה והיא
 52 תחת השני - הרי הן ממזר מדברי סופרים.
 53 יא. פנויה שנתעברה מזנות, אמרו לה: 'מה הוא העבר
 54 הנה או הילוד הנה?' - אם אמרה: 'בן פשר הוא,
 55 ולישראל נבעלת' - הרי זו נאמנת, והבן פשר, ואף על
 56 פי שרבו העיר שזנתה בה פסולים.
 57 יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת
 58 או אלמית או שוטה, או שאמרה: 'לפלוני הממזר נבעלת',
 59 או 'לפלוני הנתיך' - אפלו אותו פלוני מודה שהוא ממנו,
 60 הרי זה הילוד ספק ממזר; כשם שזנת עם זה שהודה לה,
 61 כך זנתה עם אחר. וזה הוא הנקרא 'שתוקי' - שפכיר את
 62 אמו, ואינו מכיר את אביו ודאי.
 63 יג. וכן בן הנמצא בשוק, והוא הנקרא 'אסופי' - הרי הוא
 64 ספק ממזר, שאין אנו יודעין מה הוא.
 65 יד. פנויה שזנתה, ואמרה: 'בן זה בן פלוני הוא' - אם אותו
 66 פלוני פשר, הרי הן פשר; ואינה נאמנת להיות זה בנו של
 67 פלוני. ויראה לי שחוששין לדבריה, ויהיה הן אסור
 68 בקרובות אותו פלוני, מספק. ואם אותו פלוני ממזר - אינה
 69 נאמנת להיות הן ממזר ודאי על פיה, כמו שבארנו, אלא
 70 יהיה ספק ממזר.
 71 טו. אבל האב שהחזק שזה בנו, ואמר: 'בני זה ממזר הוא'
 72 - נאמן; ואם יש לבן בנים - אינו נאמן, שלא האמינה אותו
 73 תורה אלא על בנו, שנאמר: "כי את הבכור בן השנואה
 74 יפיר", ופירושו: יפירונו לאחרים.
 75 טז. וכשם שנאמן לומר: 'בני זה בכור' - כך נאמן לומר
 76 שהוא ממזר, או בן גרושה, או בן חלוצה. וכן אם היתה
 77 אשתו מעברה - נאמן לומר: 'עבר זה אינו בני, וממזר
 78 הוא; ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר,
 79 נאמן לאסור עצמו בבת ישראל; ואסור בממזרת, עד שיודע
 80 שהוא ממזר. וכנו כמותו. ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן
 81 לפסל בני בניו, ולא יפסל אלא עצמו.
 82 יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולד בחזקת
 83 ממזר; ואסור בבת ישראל, ואסור בממזרת. ואם נבדקה
 84 אמו ואמרה: 'מארוסי נתעברתי' - נאמנת, והולד פשר. ואם
 85 הכחישה הארוס ואמר: 'מעולם לא פאתי עליה' - הרי
 86 הולד ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: 'בני זה ממזר'
 87 - נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא נאמנת לומר:
 88 'לארוסי נבעלת', ואינה זונה; ואם נשאת לכהן - לא תצא,
 89 וילדה ממנו פשר.
 90 יח. היו העם מרננים אחריה, והיא ארוסה, עם ארוסה ועם
 91 אנשים אחרים - אף על פי שבא עליה ארוסה בבית חמיו,
 92 הרי זה ספק ממזר; כשם שהפקירה עצמה לארוסה,

1 אחת היא - לפי שאין אישות אלא לישראל, או לגויים על
 2 הגויים, אבל לא לעבדים על העבדים, ולא לעבדים על
 3 ישראל.

יום שבת קודש י"ז כסלו ה'תשע"ג

פרק טו

6 א. איזה הוא "ממזר" האמור בתורה? זה הבא מערוה מן
 7 העריות - חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו ממזר;
 8 אבל הבא על שאר העריות - בין באנס בין ברצון, בין
 9 בזדון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד נקבות
 10 אסורין לעולם - שנאמר: "גם דור עשירי", כלומר לעולם.
 11 ב. אחד ממזר שנשא ישראלי, או ישראלי שנשא ממזרת
 12 - כיון שבעלו אחר הקדושין, לוקין; קדש ולא בעל, אינו
 13 לוקה. בעל ולא קדש, אינו לוקין משום ממזרת - שאין לה
 14 בכל חביו לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין, אלא
 15 כהן גדול על אלמנה, כמו שתיבאר. המחזיר גרושתו
 16 משנשאת - הולד פשר, שהרי אינה ערוה.
 17 ג. גוי ועבד הבא על בת ישראל - הולד פשר, בין בפנויה
 18 בין באשת איש, בין באנס בין ברצון; וגוי ועבד הבאים
 19 על הממזרת - הולד ממזר. וממזר הבא על הגויה - הולד
 20 גוי; נתגיר, הרי הוא פשר כשאר גרים. ואם בא על
 21 השפחה - הולד עבד; שחררו - הולד פשר כשאר עבדים
 22 משחררין, ומתיר בבת ישראל.
 23 ד. זה הפלל: בן הבא מן העבד, או מן הגוי, או מן
 24 השפחה, או מן הגויה - הרי הוא כאמו, ואין משגיחין
 25 על האב. לפי דבר זה, התירו לממזר לשא שפחה כדי
 26 לטהר את בניו - שהרי הוא משחרר אותן, ונמצאו בני
 27 חורין; ולא גזרו על השפחה לממזר, מפני תקנת הבנים.
 28 ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, הבא על אשת איש
 29 - אותו הבן אין לו תקנה, מפני שצד ממזרות וצד עבדות
 30 מערבים בו; לפיכך אסור בשפחה, ונמצאו בניו כמותו
 31 לעולם.
 32 ו. גוי הבא על השפחה שטבלה, הרי זה עבד, ועבד
 33 שטבל שבא על הגויה, הולד גוי - הלך אחר האם; אבל
 34 גוי הבא על שפחה גויה, או עבד גוי שבא על גויה בת
 35 חורין - הלך אחר הזכר.
 36 ז. ממזר מתיר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר;
 37 והבנים משגיחם ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום;
 38 שנאמר: "בקהל ה'", וקהל גרים אינו קרוי קהל ה'.
 39 ח. גיורת שנשאת לגר, והולידו בן - אף על פי שהורתו
 40 וילדתו בקדושה, הרי זה מתיר בממזרת. וכן בן בנו, עד
 41 שישתקע שם גיורתו ממנו, ולא ירע שהוא גר; ואחר כך
 42 יאסר בממזרת. ואחד הגרים ואחד עבדים משחררין, דין
 43 אחד לכלן.
 44 ט. גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת - הולד
 45 ישראלי לכל דבר, ואסור בממזרת.

- 1 הפקירה לאחרים. ואם נבדקה ואמרה: 'עבר זה מארוסי' -
2 הרי זה פשר, כמו שבארנו.
- 3 יט. אשת איש שהיתה מעברת ואמרה: 'עבר זה אינו
4 מבעלי' - אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בתוקת פשוות;
5 שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: 'אינו בני', או
6 שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה בתוקת ממזר; ואם
7 אמרה: 'מגוי ועבד נתעברתי' - הרי הולד פשר, שאין הבעל
8 יכול להכחישו בדבר זה. ואין העבר משתהה במעי אמו
9 יתר על שנים עשר חדש.
- 10 כ. אשת איש שצא עליה קול שהיא מונה תחת בעלה,
11 והכל מרננין אחריה - אין חוששין לבניה שמא ממזרים הן,
12 שרב בעילות אצל הבעל. ומתיר לשא בתה לכתחלה; אבל
13 היא עצמה, חוששין לה משום זונה; ואם היתה פרוצה יתר
14 מדי, אף לבניה חוששין.
- 15 כא. דין תורה שספק ממזר מתיר לבוא בקהל, שנאמר: "לא
16 יבוא ממזר בקהל ה'" - ממזר ודאי אסור לבוא בקהל, ולא
17 ספק; אבל חכמים עשו מעלה ביחוסין, ואסרו כל הספקות
18 לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי מתיר לשא ממזרת ודאית,
19 אבל ממזר ספק, או שתוקי, או אסופי - אסור לשא בת
20 וישאל.
- 21 כב. ואסור לשא ממזרת, ואפלו ממזרת מספק אסורה לו -
22 שמא אחד מהם אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר של
23 דבריהם מתיר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר הספקות
24 אסורין לשא זה מזה.
- 25 כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים, אסורים לבוא
26 זה בזה; ואם נשאו - לא יקנימו אלא יוציאו בגט, והולד
27 ספק באבותיו. ואין לספקות אלו תקנה, אלא שישאו מן
28 הגרים; והולד הולף אחר הפגום.
- 29 כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משחררת, או
30 גר ומשחרר שנשאו שתוקית או אסופית - הולד שתוקי או
31 אסופי.
- 32 כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה גויים, בין שהיה רב
33 גויים או רב ישראל - הרי זה ספק גוי לענין יחוסין; קודש
34 אשה - צריכה גט מספק. מי שחרגו, אינו נהרג עליו.
- 35 כו. הטבילוהו בית דין לשם גרות, או ששבל משהגדיל -
36 הרי הוא כשאר אסופים הנמצאים בערי ישראל. היה רב
37 העיר גויים, מתיר להאכילו נבלות וטרפות; היה רבן
38 ישראל, מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה למחצה -
39 מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת;
40 והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממזן - המוציא מחברו
41 עליו הראיה.
- 42 כז. יראה לי, שכל מדינה שיש בה שפחה או גויה הראויה
43 לולד - הואיל והאסופי הנמצא שם ספק גוי או ספק עבד,
44 כשישאו הגיורת כמו שאמרנו, הרי זו ספק אשת איש, והבא
45 עליה פטור: שאין הורגין מספק. וכן יראה לי, שהשתוקי
- 46 שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו - הרי זו ספק אשת
47 איש, שאין קדושין תופסין בעירות.
- 48 כח. ואיזו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? כל
49 אשה שהיה אביה או אחיה קנים כשנתעברה בו אמו; וכל
50 אשה שנתגרשה או נתאלמנה, שמא אשת אביו היא או
51 אשת אחי אביו.
- 52 כט. ומנין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור בכל
53 אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי אפשר שנבדקה
54 אמו, אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו.
55 והרי נאמר בתורה: "אל תחלל את בתך להזנותה"; ואמרו
56 חכמים, שאם יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא
57 אחותו. ואלו היה הדין שכל מי שאינו יודע אביו בודאי,
58 אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו - לא היינו
59 באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ מלאה זמה. הא
60 למדת, שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בשאר פשר
61 בספק, עד שיודע בודאי שזו ערוה עליו: שאם אתה אומר
62 כן - כל התומים שבעולם שלא הכירו אבותיהם, היו
63 אסורין להנשא בכל מקום, שמא יפגעו בערוה.
- 64 ל. הולד שהיה משלף בדרך, ובא אחד ואמר: 'בני הוא,
65 ואני השלכתיו' - נאמן; וכן אמו נאמנת. נאסף מן השוק,
66 ובאו אביו ואמו אחר כך ואמרו: 'בגנו הוא' - אין נאמנין,
67 הואיל ויצא עליו שם אסופי; ובשני רעבון נאמנין, שמפני
68 הרעב השליכוהו והן רוצין שיזונו אותו אחרים, ולפיכך
69 שתקו עד שנאסף.
- 70 לא. נמצא הולד מהול, או שהמלח (כדי להקשות איבריו),
71 או שהחמל, או שהיה הכחל [משוחח] בעניו, או הקמיעין
72 בצוארו, או שנמצא תחת אילן מסבף שאין תיה נכנסת לו
73 והיה סמוך לעיר, או שנמצא בבית הכנסת הסמוך לעיר,
74 או בצדי רשות הרבים - אין בו משום אסופי; מאחר שהן
75 משמרין אותו שלא ימות, בתוקת פשר הוא. אבל אם נמצא
76 משלף באמצע הדרך, או רחוק מן העיר - אפלו תחת אילן
77 או בבית הכנסת, או שנמצא תלוי באילן מקום שחיה מגעת
78 לו - הרי זה אסופי.
- 79 לב. נאמנת תיה [מילדת] לומר: 'זה הבן כהן הוא', או
80 'לוי', או 'נתין', או 'ממזר' - מפני שלא החזק, ואין אנו
81 יודעין יחוסו. במה דברים אמורים? בשתחזקה בנאמנות,
82 ולא ערער עליה אדם. אבל אם ערער עליה אפלו אחד,
83 ואמר: 'בשקר מעידה' - אינה נאמנת; והרי הבן בתוקת
84 פשר, ואין לו יחוס.
- 85 לג. דבר ברור, שהשתוקי אסור לשא שתוקית, והאסופי
86 אסור באסופית, מפני שהן ספקות; אבל ממזרים ודאיים
87 ונתנינים, מתירין לבוא זה בזה, והולד ממזר. ושתוקי ואסופי
88 מתיר בנתנינים כשאר גרים, והולד ספק.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"א-י"ז כסלו ה'תשע"ג

1

יום ראשון י"א כסלו ה'תשע"ג

2

מצות לא תעשה רנא.

המצוה הרנ"א — האזהרה שהזהרנו מלהונות זה-את-זה
 בדברים, והוא שנאמר לו דברים המציעים אותו
 ומעליבים אותו ולא יוכל לעמוד מפני שיתביש מהם,
 כגון שקדמו לו מעשי נעורים ושבו מהם, ונאמר לו: תודה
 לה' שהעבירך מדרך פלוגת אל דרך טובה זו, וכיוצא
 בכך מאמירה פוגעת של מומים מכאיבים, והוא אמרו
 ותעלה: "ולא תונו איש את-עמיתו ויראת מאלהיך"
 (ויקרא כה). אמרו (בבא מציעא נח): זו אונאת דברים. ולשון
 ספרא (פרשת בהר שם): "כשהוא אומר "ולא תונו איש
 את-עמיתו" — הרי אונאת דברים אמונה. כיצד? אם היה
 בעל תשובה לא יאמר לו: זכור מעשיך הראשונים וגו',
 היו חללים וכו' — צרות באים עליו — ומצדיק עליו את הדין
 בהזכירו חטאיו) ראה חמרים (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה
 אותם למקום שאינו שייך כלל) וכו', לא יאמר לו בכמה חפץ
 זה (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וגו'". ואמרו (בבא
 מציעא שם): "גדולה אונאת דברים מאונאת ממון,
 שבאונאת דברים הוא אומר: 'ויראת מאלהיך'". וכבר
 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מבבא מציעא.

יום שני י"ב כסלו ה'תשע"ג

22

יום שלישי י"ג כסלו ה'תשע"ג

23

מצות לא תעשה רנג.

המצוה הרנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהונות גר צדק
 ומלהזיקו במקחו וממכרו והוא אמרו: "ולא תלחצנו"
 (שמות כב, ב) ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): "ולא
 תלחצנו — בממון" וכבר נתבאר בגמרא בבא מציעא
 (כט:) שהמאנה את-הגר — עובר משום "לא תונו איש
 את-אחיו", ומשום "וגר לא-תונה" (שם). וכן הלוחצו —
 עובר משום "ולא תלחצנו" (שם), נוסף על הלאו (לא
 תעשה רו) הפוללו עם כל-ישראל, כלומר: אונאת ממון.

יום רביעי י"ד כסלו ה'תשע"ג

33

יום חמישי ט"ו כסלו ה'תשע"ג

34

מצות לא תעשה רנב.

המצוה הרנ"ב — האזהרה שגם הזהרנו מלהונות את-הגר
 בדברים, והוא אמרו ותעלה: "וגר לא-תונה" (שם) ולשון
 המכלתא (פרשת משפטים שם): "וגר לא-תונה" — בדברים.
 ונכפל הלאו ואמר: "לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). ובספרא
 (פרשת קדושים): "שלא תאמר לו: אמש היית עובד עבודה
 זרה ועכשו נכנסת תחת פני השכינה".

יום שישי ט"ז כסלו ה'תשע"ג

42

יום שבת קודש י"ז כסלו ה'תשע"ג

43

מצות עשה רמה.

המצוה הרמ"ה — הצווי שנוצטוינו בדין מקח וממכר,
 כלומר: הדרכים שבהן מתקים המקח והממכר בין
 המוכרים והקונים, וכבר למדו על אפן (קנין) זה ממה-
 שאמר ותעלה: "וכי-תמכרו ממכר לעמיתך וגו'" (ויקרא
 כה, יד), אמרו (בבא מציעא מז:): "דבר הנקנה מיד ליד,
 כלומר המשכח". וכבר נתברר, שדבר תורה מעות קונות,
 ואין המשכח במטלטלין אלא תקנת חכמים: וכן המסירה
 וההגבהה. ובפרוש אמרו (שם צט): כדרך שתקנו משכח
 בלוקחין כך תקנו משכח בשומרין (שה"משכח" לרשותן
 מטילה עליהן חיובי השומרים). הנה נתבאר לך, שזה שהתנו
 משכח במקח וממכר — תקנה, כמו שנתבאר במקומו:
 אבל שאר הדרכים שבהן נקנות הקרקעות וזולתן. כלומר
 שטר ותקנה — הסמיכונו לפסוקים. וכבר נתבאר משפטי
 דין זה, כלומר: דיעת הדרכים שבהן מתקים המקח
 בכל-סוג וסוג, בפרק א' מקדושין ופרק ד' ופרק ח'
 (מבבא) מציעא ופרק ג' ופרק ד' ופרק ה' ופרק ו' ופרק ז'
 (מבבא) בתרא.

מלכים א ז טו-יז

ז טו ויצר את־שני העמודים נחשת שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וחומי שתי־עשרה אמה יסב את־העמוד השני: טז ושתי כתרת עשה לתת על־ראשי העמודים מצק נחשת חמש אמות קומת הפתרת האחת וחמש אמות קומת הפתרת השנית: יז שבכים מעשה שבכה גדלים מעשה שרשרות לפתרת אשר על־ראש העמודים שבעה לפתרת האחת ושבעה לפתרת השנית:

רש"י

טרישגיטי"ר בלע"ז: חמש אמות קומת הכותרת האחת. ובסוף הספר (מלכים ב כה יז) הוא אומר: שלש אמות, שנינו במשנה ארבעים ותשע מדות: שתי אמות התחתונות של כותרות היו שוות לעמוד, שלא היו בהן צורה, ושלוש העליונות היו עודפות לחוץ, המוקפות צורה, שנאמר (בפסוק יז): שבכים מעשה שבכה, כמין לולבין של דקל היו מוקפות. ואומר אני, שלא מנה אותן שתי אמות התחתונות בסוף הספר, לפי שהיו שוות לעמוד, והעמוד תחוב בכותרת שתי אמות: (יז) שבכים מעשה שבכה. השבכות שהיה להם, דומה כמין כיפה, שקורין קויפ"א: מעשה שבכה. מוקפות היו צורות של לולבי דקל, כמו (איוב יח ח): ועל שבכה יתהלך, וגדילים היו להם כמעשה שרשראות: שבעה לכותרת האחת. שבעה לולבין היה להיקף אחד לשבכה אחת:

(טו) את שני העמודים. שהעמיד באולם יכין ובוועז: שמנה עשרה אמה קומת וגו'. ובדברי הימים (ב ג טו) הוא אומר: שלשים וחמש אמה קומתן, שיצק שניהם כאחד, והאמה החסירה, אומר אני, חצי אמה היתה לכל אחד בראשו, שאינה דומה למלאכת שאר העמוד, כמו שאמור למטה (פסוק כב) בענין: ועל ראש העמודים מעשה שושן: וחוט שתיים עשרה אמה יסוב את העמוד השני. לימד שהיה ארבע אמות על ארבע אמות עגול, שכל שיש בהקיפו שלשה טפחים, יש בו רוחב טפח, ועוביו ארבע אצבעות, והוא חלול, כך מפורש בסוף ספר ירמיהו (נב כא). והרי זה מקרא קצר, פירש ארכו של אחד, וילמד השני ממנו, ופירש הקיפו של שני, וילמד ממנו הראשון. וכן תרגם יונתן: וחוט משח תרתין עסרי אמין מקיף ליה, וכן לעמודא תניינא: (טז) ושתי כותרות. פומייל"ש בלע"ז: מוצק.

מצודת ציון

(טו) ויצר. מלשון צורה: וחוט. חבל וקו: (יז) שבכים. כעין ענפים, כמו (שם יח ט) שובך האלה: שבכה. כעין מעשה רשת: גדלים. קלועים ושזורים, כמו (דברים כב יב) גדילים תעשה לך: שרשרות. שלשלאות: על ראש הרמונים. סמוך לראש הרמונים:

מצודת דוד

(טו) ויצר. לפי שלא עשה המלאכה בהעמודים, רק עשה צורות העמודים בקרקע, ושפך שם הנחושת לאחר התכה, לזה אמר ויצר, רוצה לומר: עשה צורות שני העמודים, אשר היו מנחושת וכו': שמנה עשרה אמה. ובדברי הימים (ב ג טו) נאמר: אמות שלשים וחמש אורך, אבל שם נאמר מדת שני העמודים יחד, וחצי האמה העודפת כאן, היא הנעשית אחר היציקה בהקשת הקורנס להכניסה בכותרת האמור בענין, ולזה לא חשבה בדברי הימים, כי שם נאמר בלשון אורך, אשר יורה שחושב בעת היציקה, כאשר שכבו בארץ, ולא היתה אז חצי האמה ההיא, אבל כאן נאמר בלשון קומה, וחושב אם כן אחר ההקמה, וכבר ניתוסף חצי האמה הזו: וחוט שתיים עשרה וגו'. ואם כן היתה בת ארבע, כי כל שיש ברחבו אחד, יש בהיקפו שלשה: השני. כמו והשני, ורצה לומר: וכן היה העמוד השני, ובסוף ירמיהו (נב כא) נאמר: ועביו ארבעה אצבעות נבוב: (טז) מוצק נחושת. מעשה יציקה היו, ומנחושת: חמש אמות. ובסוף מלכים ב (כה יז) נאמר: שלש אמות, וזה לפי ששתי האמות התחתונות של קומת הגולה, לא היו מצוירות, והיו אם כן שוות לתמונת העמוד, ולזה לא חשבים: (יז) שבכים מעשה שבכה. ציורי ענפים מעשה שבכה, הנקוב מעבר לעבר וקלועים זה בזה: מעשה שרשרות. היה עשוי לכותרות, רוצה לומר: לחלק העליון כמפורש בענין: שבעה. ציורי שבעת ענפים היו מקיפים כל כותרת:

תהלים סח יז-כא

סח. ז' לְמָה | תִּרְצְדוֹן הָרִים גְּבֻנִים הָהָר חָמַד אֱלֹהִים לְשַׁבְתּוֹ אֶף-יְהוָה יִשְׁפֵן לְנִצַּח: י' רֶכֶב אֱלֹהִים רִבְתִּים אֶלְפֵי שְׁנָאן אֲדֹנָי כָּם סִינִי בְּקֶדֶשׁ: י"ט עֲלִיתָ לְמָרוֹם | שָׁבִיתָ שְׁבִי לְקַחַת מִתְּנוֹת בְּאָדָם וְאֶף סוֹרְרִים לְשָׁכֵן | ז' אֱלֹהִים: כ' בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם | ו' יוֹם יַעֲמֵס-לָנוּ הָאֵל יִשׁוּעַתָּנוּ סִלָּה: כא הָאֵל | לָנוּ אֵל לְמוֹשָׁעוֹת וְלִיהוָה וְלֵאלֹהִים אֲדֹנָי לְמֹנֹת תּוֹצְאוֹת:

רש"י

אף שם: (יט) עלית. אתה נגיד עמו משה בן עמרם למרום, שבית שבי את התורה, ולקחת מתנות מן העליונים ולתתם לבני אדם: ואף סוררים לשכון יה אלהים. אף עוד גרמת ששכן הקב"ה במשכן בתוך עם שהיו סוררים וממרים ומקציפים אותו: (כ) ברוך אד' וגו'. זה מן השיר האמור למעלה שירו לאלהים: יעמס לנו. יתן לנו ישועה רבה מכל עומס ככל אשר נוכל שאת, (מצאתי יום יום יעמס לנו כל הימים כן נוהג בנו לכל צרה ישועה). (כא) האל לנו אל למושעות. אל מושיע הוא לנו ולפניו יש הרבה תוצאות מיני מות תוצאות דרכים אל המות אך לא עלינו הוא נתנם אבל ימחץ בהם ראש אויביו:

מצודת ציון

(יז) תרצדון. כמו תרקדון: (יח) אלפי. שרים וגדולים כמו אלופי יהודה (זכריה יב): שנאן. כן יקראו מלאכי מרום: (כ) יעמס. ענין הטענת משא כמו אבן מעמסה (שם):

כי גם המלאכים ירדו עמו ובכל עת המה קרובים לשכינה: (יט) עלית למרום. ועכ"ז אתה ישראל עלית למרום ר"ל רמה ידך להתגבר עליהם לקבל את התורה ושבית אותה מיד המלאכים ולקחת אותה למתנה להיות מצויה בבני אדם ולא בין מלאכי מעלה: ואף סוררים. אף כי הרבו לסור מאחרי ה' עכ"ז נתרצה להם וציונם על המשכן לשכון בס: (כ) ברוך אד'. ראוי לנו לומר ברוך ה' אשר בכל יום טוען לנו ור"ל ברכתיו או טובותיו וקצר בדבר המובן מאליו: האל. הוא האל המושיע לנו עד עולם: (כא) אל למושעות. הוא לנו אל להושיע ולא להביא הרעה עם כי בידו הרבה מיני תוצאות הנפש מן הגוף להביא המיתה מ"מ לא יביאם עלינו:

יהל אור

כולל בדין ורחמים הרי י"ח. ובכוונת י"ח ברכות מתייחדים י"ח אלף עולמות עכ"ל. נמצא לפ"ז פירוש אלפי שאינן אין ר"ל שחסרים ממש אלא דבחי' אלפי הנמשכים מהכתר הם נק' שאינן היינו שהם בבחי' אין. ויש מלאכים הנמשכים מהכתר כמו אכתיאל וכן סביאל הנרמז בפסוק מפני שיבה תקום כו'. ועיין זח"ג פ' שלח דקנ"ח ע"ב ע"פ היש בה עץ אם אין שיש השפעות שנמשכו מבחי' אין. וכן מן לחם מן השמים שרשו בא מבחי' כתר. ועפ"ז י"ל מ"ש בילקוט פ' יתרו שנאן לא שאנן דהיינו כמ"ש ענין תראינה ירושלים נוח שאנן דפי' בוח"ג נשא דקל"ז נוח שאנן לעת"י אתמר. ור"ל לאפוקי בו"א יש מדה"ד והתפעלות אבל מו"ס דעת"י נק' מוחא דשקית שלא שייך שם התפעלות אלא ע"ד לא הביט און ביעקב כו' ולכן גם המלאכים הנמשכים מהכתר נק' אלפי שנאן לא שאנן והשקט ע"י שהם ממוחין דגדלות שרחוק מהתפעלות והקפידות והדינים כו':

מצודת דוד

(יח) רכב אלהים. מוסב למעלה לומר גם בעבור זה היו בטוחים כי סוף הדבר יהיה גאולה שלימה כי ראה חיבתם לפני המקום כי הלא מלאכי רכבו המה הרבה רבבות שרים וה' שוכן בס אף בעת בואו בקדושתו להר סיני ליתן התורה

כי גם המלאכים ירדו עמו ובכל עת המה קרובים לשכינה: (יט) עלית למרום. ועכ"ז אתה ישראל עלית למרום ר"ל רמה ידך להתגבר עליהם לקבל את התורה ושבית אותה מיד המלאכים ולקחת אותה למתנה להיות מצויה בבני אדם ולא בין מלאכי מעלה: ואף סוררים. אף כי הרבו לסור מאחרי ה' עכ"ז נתרצה להם וציונם על המשכן לשכון בס: (כ) ברוך אד'. ראוי לנו לומר ברוך ה' אשר בכל יום טוען לנו ור"ל ברכתיו או טובותיו וקצר בדבר המובן מאליו: האל. הוא האל המושיע לנו עד עולם: (כא) אל למושעות. הוא לנו אל להושיע ולא להביא הרעה עם כי בידו הרבה מיני תוצאות הנפש מן הגוף להביא המיתה מ"מ לא יביאם עלינו:

יח רכב אלקים רבותים ע' ת"י פי' רבותים ועליהם ממונים ב' אלפים מלאכים. וכן איתא במד"ר שהן כ"ב אלפים. ובגמ' פ"ק דע"א ד"ג פי' שהם י"ח אלפים היינו רבותים ומזה ב' אלפים שאינן נשאר י"ח.

(עמ"ש) מזה אל מאמר הזהר בענין עסק התורה בלילה ובהגהות לד"ה לא הביט און ביעקב ובפסוק ובנוחה יאמר שובה כו' ובת"א פ' יתרו ובד"ה יביאו לבוש מל' וצ"ל מהו שאינן דהל"ל ח"י אלפים ומה לו להזכיר רבותים ולומר אח"כ אלפי שנאן דהיינו שאינן. ומצאתי בעה"ק ח"ב פי"ב שנתכיון לתרץ זה וז"ל וסוד הענין כי הראשון באצילות (ור"ל בחי' כתר) אינו דין שיזכר לרוב העלמו כי אין התבוננות בו (הג"ה) ולכן נקרא אין לפי שאינו מושג וכמו שהבריאה נק' יש מאין והלא למעלה עיקר היש האמיתי. אלא נק' מאין לפי שאין בו השגה ולא מערך עילה ועלול שנקרא יש מיש. וכן התהוות החכמה מהכתר נקרא והחכמה מאין תמצא. ועמ"ש מזה בלק"ת בד"ה את שבתותי תשמרו עכ"ה) והשאר כל אחד

ג מעברת חברו ומינקת חברו – לא שותות ולא נטולות כתבה; דברי רבי מאיר. והכמים אומרים: יכול הוא להפרישה, ולהחזירה לאחר זמן. אילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד – לא שותות ולא נטולות כתבה. רבי אליעזר אומר: יכול הוא לשא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה. ושאר כל הנשים – או שותות, או לא נטולות כתבה.

ד אשת כהן שותה ומתרת לבעלה. אשת סרים שותה. על ידי כל העריות מקנין, חוץ מן הקטן וממי שאינו איש. ה ואלו שפית דין מקנין להן: מי שנתחרש בעלה או נשתתה, או שהיה חבוש בבית האסורין; לא להשקותה אמרו, פירוש ברטנורא

ג מעוברת חבירו. שמת או גרשה והניחה מעוברת או מניקה. ואסרה חכמים לנישא עד שהיה הולד בן שתי שנים. והלך זה ונשאה קודם הזמן, וקינא לה ונסתרה: לא שותה. שהרי אינה ראויה לקיימה, דס"ל לר"מ הגושא מעוברת חבירו או מניקת חבירו יוציא ולא יחזיר עולמית. ואין הלכה כרבי מאיר: יכול הוא להפרישה. עד כ"ד חדשים ולהחזירה, הלכך ראויה לאישות קרינא בה: אילונית. דוכרניתא דלא ילדה: ושאינה ראויה לילד. ששתתה כוס עקרון. ואסור לקיימן למי שאין לו בנים: ר"א אומר יכול הוא לישא אשה אחרת. ויהיה מותר לקיים את זאת, הלכך ראויה לאישות היא. ואין הלכה כר' אליעזר:

ד אשת כהן שותה ומתרת לבעלה. אם נמצאת נקיה. דמהו דתימא הואיל ואשת כהן שנאנסה אסרה לבעלה, ניהוש לה שמה נאנסה ולכך לא בדקה המים, קמ"ל: אשת סרים שותה. דלא תימא מבלעדי אישך אמר רחמנא, והאי ברי הכי הוא, קמ"ל: על ידי כל העריות מקנאים. אם קינא לה מאביה או מאחיה ומאחר מכל עריות, ונסתרה, הוי קינאי ונסתרה. עליו ושותה. דלא תימא נמנאה נמנאה ב' פעמים, אחד לבעל ואחד לבעול, היכא דמתסרא עליה בהאי זנות, לאפוקי הא דאסרא עליה וקיימא אימא לא קא משמע לן: חוץ מן הקטן. פחות מנב"ט שנים ויום אחד, שאין ביאתו ביאה, כך פירש רמב"ם. ולי נראה קטן פחות מנב"ט שנה ויום א' ולא הביא סימנים, דכתיב (במדבר ה) ושכב איש אותה, איש ולא קטן: וממי שאינו איש. למעוטי בהמה:

ה אלו שביד מקנאין להם. אם רואים אותם שמתנהגות בפריצות: ולא להשקותה אמרו. דהא בעינן והביא האיש את אשתו, וליכא. ובעלה נמי לכשיבא אינו

משניות מבוארות – קהתי

ואילו אשת כהן שנאנסה אסרה לבעלה, ואם נעשתה סוטה, הרי אפשר לחשוש שמה נאנסה, ולכן אין המים בודקים אותה, ותהא אסורה לבעלה הכהן, מכל מקום אין חוששים לכך, ודינה כאשת ישראל, שאם המים לא בדקוה, הרי היא מותרת לבעלה; ואפילו התחילו חלאים אחרים לבוא עליה, וחלו שאר אבריה, כל שלא צבתה בטנה ולא התחיל ירכה לנפול, הרי זו מותרת (גמרא; רמב"ם); כן מבואר בגמרא, שהואיל וכתוב בפרשת סוטה (במדבר ה, יג): "והיא לא נתפשה" (לא נאנסה), ומשמע: אבל אם נתפשה מותרת, אפשר היה לומר, שלא נאמרה פרשה סוטה אלא באשת ישראל, אבל אשת כהן, כיון שאפילו נתפשה אסורה, אין משקים אותה, לפיכך באה המשנה להשמיענו, שאף אשת כהן שותה. אשת סרים שותה – אף על פי שנאמר בפרשת סוטה (שם שם, כ): "ויתן איש כן את שכבתו מבלעדי אישך", והרי שמדובר באשה שבעלה אינו סרים, מכל מקום אין הכתוב בא למעט אשת סרים; ואף זו, אם קינא לה בעלה ונסתרה, הרי היא שותה את המים. על ידי – בשביל – כל העריות מקנין – יכול הבעל לקנא לאשתו, שלא תיסתר עם אנשים האסורים עליה משום גילוי עריות, ואפילו עם אלה שמוותרת להתייחד עמהם, כגון עם אביה או עם בנה (החמירי עפ"י הירושלמי), ואם נסתרה עם אחת מהעריות לאחר שקינא לה, הרי היא נאסרת עליו עד שישקוה את המים. בגמרא מבואר: הואיל ונאמרו בפרשת סוטה פעמיים "נטמאה" (במדבר ה, כ; כס) ודרשו: אחד לבעל ואחד לבעול, כלומר שעל ידי טומאה זו נאסרה אף על הבעול (לכשתתגרש מבעלה), הרי אפשר לומר, שלגבי העריות אין קנינו קניני, כיון שאסורה היא עליהן בלאו הכי, ואם כן אין משקים אותה, לפיכך באה המשנה להשמיענו: "על ידי כל העריות מקנין" – אף לגבי העריות מועיל קנינו, ומשקים אותה, שלא נדרש הכתוב אלא לגופו, אבל אינו בא למעט עריות; חוץ מן הקטן – היינו פחות מנב"ט שנים ויום אחד, שאין ביאתו ביאה (רמב"ם); ויש מפרשים: פחות מנב"ט שלוש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימני נערות, שנאמר בפרשת סוטה (במדבר ה, יג): "ושכב איש אותה" – איש ולא קטן (ברטנורא; ועיי' תוספות דבי עקיבא אגרא); וממי שאינו איש – כגון בהמה, כלומר שאם קינא הבעל לאשתו, שלא תיסתר עם קטן או עם בהמה, אין קנינו קניני, ואין כאן דין סוטה.

באור משנה ה

משנה זו באה ללמדנו, שאם מרגינים אחרי אשה שמתנהגת בפריצות, ובעלה אינו יכול לקנא לה, כגון שנתחרש, או שהיה חבוש בבית האסורים, בית הדין קוראים לה, ואומרים לה: את חסתרי עם איש פלוני, ואם נסתרה אחר כך, ושחתה כדי טומאה, בית הדין אוסרים אותה על בעלה, והיא מפסידה כתובתה. ונחלקו תנאים במשנתנו, אם על סמך

באור משנה ג

למדנו לעיל (משנה א), שאם אדם נשא אשה באיסור, כגון כהן גדול שנשא אלמנה או כהן הדיוט שנשא גרושה וכיוצא בזה, וקינא לה בעלה ונסתרה, אינה שותה ואינה נטולת כתובה. שנאמר (במדבר ה, יב): "כי תטטה אשתו", בראויה לאישות הכתוב מדבר. – משנתנו מוסיפה לרזן בנשים שאינן ראויות לאישות, כגון אלמנה שהיא מעוברת מבעלה המת, או מינקת תינוקה, שכן חכמים אסרו את המינקת להינשא עד שהיא תינוקה בן שנתיים, שהוא זמן היניקה, ומבואר הטעם בגמרא (יבמות מב, ב): שמה תבער, ויתעכר החלב, וימות התינוק מרעב. ובירושלמי מובא: גושא מעוברת חברו ומינקת חברו, עליו הכתוב אומר (משלי כג, י): "אל תסג גבול עולם, ובשרי יתנומים אל תבוא". כן דנה משנתנו בנשים שאינן ראויות לילד, ויש בזה מחלוקת תנאים, כפי שיבואר במשנה.

מעברת חברו ומינקת חברו – מי שעבר על איסור החכמים ונשא אלמנה או גרושה שהיא מעוברת מבעלה הראשון, או מינקת תינוקה, לא שותות – אם קינא להן ונסתרו, אין משקים אותן את המים המרים, מפני שאינן ראויות לו לקיימן, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, ולא נטולות כתבה – ואינן זכאיות לתבוע כתובה; דברי רבי מאיר – שרבי מאיר אומר: לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו; ואם נשא, יוציא ולא יחזיר עולמית (גמרא). והכמים אומרים: יכול הוא להפרישה, ולהחזירה לאחר זמן – כשייגמר זמן היניקה; חכמים חולקים על רבי מאיר וסוברים, שמי שעבר ונשא מעוברת חברו ומינקת חברו, יוציא, ולכשייגיע זמנו לנטו כנטו; הלכך ראויה לאישות היא, שהרי יכול הוא להוציאה, ולהחזירה לאחר זמן היניקה; ומכאן, אם קינא לה ונסתרה, יש לה דין סוטה, ומשקים אותה את המים. אילונית – אשה שאינה מסוגלת ללדת מטבע ברייתה, והיא מכונה "אילונית" מלשון "איל" (זכר), מפני שאין לה סימני אשה, וזקנה – שחדל להיות לה אורח כנשים, ושאינה ראויה לילד – כגון ששתתה כוס עקרון, כל אלו לא שותות ולא נטולות כתבה – שאינן ראויות לאישות, משום מצוות פריה ורביה. רבי אליעזר אומר: ראויות לאישות הן. שכן יכול הוא לשא אשה אחרת – מלבדן, ולפרות ולרבות הימנה – ויהא מותר לקיים את אלו; הלכך אם קינא להן ונסתרו, הרי הן שותות. ואין הלכה כרבי אליעזר. ושאר כל הנשים, או שותות, או לא נטולות כתבה – כמו ששינו במשנה הקודמת, שהאמרת "איני שותה" יוצאת בלא כתובה.

באור משנה ד

אשת כהן – שקינא לה בעלה ונסתרה, שותה – את המים המרים, ומתרת לבעלה – אם נמצאה טהורה, היינו שלא בדקוה המים, הרי היא מותרת לבעלה. משנתנו באה להשמיע שאף על פי שאשת כהן דינה חמור מאשת ישראל, שכן אשת ישראל שנאנסה מותרת לבעלה,

אָלָא לְפִסְלָה מִכְתָּבָתָהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף לְהִשְׁקוּתָהּ, לְכַשְׁיָא בְעֵלָה מִבֵּית הָאֲסוּרִין – יִשְׁקָנָהּ.

פ ר ק ח מ י ש י

א פֶּשֶׁם שְׁהַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, כִּף הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתוֹ, שְׁנֵאמַר (במדבר ה, כב; כו): "וּבֹאוּ", "וּבְאוּ". כֶּשֶׁם שְׁאֲסוּרָה לְבַעַל, כִּף אֲסוּרָה לְבוֹעֵל, שְׁנֵאמַר (שם שם, כו; כט): "וְנִטְמָאָהּ", "וְנִטְמָאוּהָ"; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּף הָיָה דוֹרֵשׁ זְכָרָה בֶּן הַקָּצֵב. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים הָאֲמֹרִים בְּפִרְשָׁה: "אִם-נִטְמָאָהּ", "וְנִטְמָאוּהָ" – אַחַד לְבַעַל וְאַחַד לְבוֹעֵל. בּוּ בַּיּוֹם דְּרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: "וְכָל כְּלֵי-חֶרֶשׁ אֲשֶׁר-יִפֹּל מֵהֶם אֶל-תּוֹכּוֹ, כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכּוֹ יִטְמָא" (ויקרא יא, לג), אֵינּוּ

פירוש ברטנורא

יכול להשקותה בקניו זה, דבעינן וקנא והביא. ור"י לא בעי וקנא והביא. ואין הלכה כר"י. וסומא אינו משקה את אשתו, שנאמר (שם) מעיני אישה. וממה שנאמר (שם) אשה תחת אישה, למדנו שכל המונע הבעל מלהשקות מונע האשה מלשתות אם היה אותו הדבר באשה, לפיכך אם היתה היא סומא אינה שותה. ואם היתה חגרת אינה שותה, שנאמר (שם) והעמיד אותה הכהן. וכן אם היתה גרמת, שנאמר (שם) ונתן על כפיה. או אלמה, דבעינן ואמרה האשה. וכן אם היתה הבעל חגור או גרם או אלם אינו משקה מרכיב אשה תחת אישה כדאמרן;

ה א כ כ בודקים אותה. את הבעל: ובאו ובאו. שניהם בוי"ו יתירה לדרשא: נטמאה ונטמאה. ווי"ו יתירה דבנטמאה שניה לדרשא: רבי אומר שני פעמים וכו'. רבי לא דריש ווי"ו יתירה כר"ע, אלא רבוי דקראי קא דריש, בין בוכאו ובאו, בין בנטמאה ונטמאה:

ב בו ביום דרש. כל היכי דתנינן בו ביום, ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה לנשיאות שנתרבו התלמידים, שנתנו רשות לכל ליכנס. ומשום דהך דרשה דנטמאה ונטמאה נמי בו ביום נדרשה, נקטיננהו לכל הנך הכא: כלי חרס. הוא ראשון, שנמטא מן השרץ שהוא אב. והאוכל שבתוכו שני שטמאו הכלי: אינו אומר

משניות מבוארות – קהתי

מדיע ומבטיח לישראל שיבדקו המים; ופסוק אחד (כ"ב) בא לידועה, כלומר ההודיענו שיבואו בה המים "לצבות בטן ולנפיל ירך", שהואיל ובקללה הקדים הכהן ירך לבטן, כמו שכתוב (שם שם, כא): "בתת ה' את ירכך ונפלת ואת בטנך צבה", לפיכך חוזר הכהן ומודיע, שתיענש כסדר ביאתם לגוף, תחילה "לצבות בטן" ואחר כך "לנפיל ירך" (עיין לעיל א, ז), שלא להוציא לעז על המים (שיאמרו הבריות: לא עשו המים כסדר הקללה, ואין פורענות זו באה על ירך – רש"י); ודורש רבי עקיבא מיתור אות ווי"ו של כל תיבת "ובאו", שכל מה שנאמר בביאת המים לגבי הסוטה, נאמר גם לגבי הבעל, היינו שיענש כמותה. כֶּשֶׁם שְׁאֲסוּרָה לְבַעַל – אם לא שתתה את המים, כגון שהודתה שנטמאה, או שלא רצתה לשתות, או שבעלה לא רצה להשקותה, וכיוצא בזה, כִּף אֲסוּרָה לְבוֹעֵל – אם מת בעלה, או לאחר שנתגרשה ממנו, אסורה היא להינשא לבעל, שְׁנֵאמַר: "וְנִטְמָאוּהָ", "וְנִטְמָאוּהָ" – כתוב אחד אומר: "והיתה אם נטמאה ותמעל מעל באישה", ופסוק אחר אומר: "זאת תורת הקנאות אשר תטשה אשה תחת אישה ונטמאה", ובא ייתור הוי"ו של "ונטמאה" לדרשה, שכשם שנאסרה לבעל, כך אסורה היא לבעל; דְּבָרֵי רַבִּי עֲקִיבָא – הדורש ווי"ו יתירה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: כִּף הָיָה דוֹרֵשׁ זְכָרָה בֶּן הַקָּצֵב – את הוי"ו יתירה, כרכי עקיבא. רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי פְעָמִים הָאֲמֹרִים בְּפִרְשָׁה: "אִם-נִטְמָאָהּ", "וְנִטְמָאוּהָ", אַחַד לְבַעַל וְאַחַד לְבוֹעֵל – רבי אינו דורש ווי"ו יתירה, אלא לומד ממה שכתוב בפרשת סוטה פעמיים "נטמאה", שאסורה היא מחמת טומאה זו גם לבעל וגם לבעול.

ב א ו ר מ ש נ ה ב

כל מקום שנאמר במשנה "בו ביום", פירושו: ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא בישיבה ביבנה (עיין גמרא ברכות כח, א), שכל זמן שהיה רבן גמליאל נשיא, היה מכריז ואומר: כל תלמיד חכם שאין תוכו ככרו, אל יכנס לבית המדרש. וכשנתמנה רבי אלעזר בן עזריה נשיא, ניתנה רשות לכל התלמידים להיכנס, ורבתה תורה בו ביום, ולא היתה הלכה תלויה בבית המדרש (בספוק) שלא פירשהו ("מתוך שרבו התלמידים. רב החיזוד והפפול" – רש"י). ואגב דרשת רבי עקיבא במשנה הקודמת, מובאות בפרקנו שלוש דרשות (בענינים שונים), שדרש רבי עקיבא בו ביום. – רש"י מפרש, שנראה לו, שאף הדרשה של "נטמאה", "ונטמאה" (ששינוי במשנה הקודמת) בו ביום נאמרה, ולפיכך נישנו כאן משניות אלו. – לענין משנתנו יש להקדים, ששרץ מת הוא אב, הסומא, ואם נגע בו אדם או כלי, הריהו נעשה ראשון לסומא, ואין ראשון לסומא שני שטמא אלא אוכלים ומשקים; ואם נגע אוכל בראשון לסומא, הרי זה נעשה שני לסומא, וההלכה היא, ששני לסומא עושה שלישי לסומא בתרומה, אבל לא בחולין, ושלישי עושה רביעי לסומא בבודש. כיום, רבי עקיבא בא ודרש מן הכתוב בחזרה, ששני לסומא עושה שלישי אף בחולין.

בו ביום – ביום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה נשיא בישיבה ביבנה, כמו שבארנו לעיל, דְּרֵשׁ רַבִּי עֲקִיבָא: "וְכָל כְּלֵי-חֶרֶשׁ אֲשֶׁר-יִפֹּל

קיניו בית הדין יכול הבעל להשקותה, כגון אם קינאו לה כשהיה חבוש בבית האסורים, ואחר כך יצא מבית האסורים.

וְאָלָו – הנשים, שְׁפִיט דִּין מְקַנְיִן לָהֶן – אם מרננים אחריהן, כמו שבארנו לעיל: מִי שְׁתַּחֲרַשׁ בְּעֵלָה – אשה שבעלה נעשה חרש, או נְשִׁתְּטָה – נעשה שוטה, או שְׁהִיָּה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין – הואיל ובכל אלו אין הבעל יכול לקנא לה, לפיכך אמרו חכמים שבית דין מקנאים לה; אבל לא לְהִשְׁקוּתָהּ אָמְרוּ – כלומר שאין קיניו בית דין מועיל להשקותה את המים כדין סוטה, שכן בפרשת סוטה נאמר (במדבר ה, טו): "והביא האיש את אשתו", ואין כאן "האיש". ואף הבעל לכשיבירא או לכשיצא מבית האסורים, אינו יכול להשקותה על סמך קיניו בית הדין, שנאמר (שם שם, יד-טו): "וְקִינָא אֶת אִשְׁתּוֹ", "והביא האיש את אשתו" – מי שקינא הוא יביא (גמרא סוטה כו, א), כלומר אם הבעל קינא לה, הרי הוא מביאה אל הכהן להשקותה, אבל אם בית דין קינאו לה, ולא הבעל, אין הבעל יכול להביאה אל הכהן להשקותה; ואין קיניו בית דין מועיל אֶלָּא לְפִסְלָה מִכְתָּבָתָהּ – כלומר לאסרה על בעלה ולהפסידה כתובתה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: אֵף לְהִשְׁקוּתָהּ – אמרו חכמים, שבית דין מקנאים לה, והיינו: לְכַשְׁיָא בְעֵלָה מִבֵּית הָאֲסוּרִין, יִשְׁקָנָהּ – על סמך קיניו בית הדין, שלדעת רבי יוסי, מה שנאמר בסוטה "וקנא... והביא", אין זה דווקא. יש מפרשים דברי רבי יוסי: אף להשקותה – יכולים בית הדין, וכן לכשיצא בעלה מבית האסורים ישקנה – על סמך קיניו בית הדין, כלומר שלדעת רבי יוסי בין בית דין ובין הבעל יכולים להשקותה (המאירי). מכל מקום אין הלכה כרבי יוסי.

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו באה להשמיע, שאף האיש, שהסוטה זינתה עמו, נענש כמותה בעונש המים המאירים, היינו שאף הוא מת באותה מיתה, תוך צביית הבטן ונפילת הירך. כן באה המשנה ללמד, שאם לא שתתה את המים, הרי היא אסורה לבעול כשם שהיא אסורה לבעל.

כֶּשֶׁם שְׁהַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתָהּ – את הסוטה, שאם נטמאה, תצבה בטנה ותפול ירכה, ותמות, כִּף הַמִּים בּוֹדְקִין אוֹתוֹ – את הבעל, שאף הוא נענש כמותה, בכל מקום שהוא, בצביית בטן ובנפילת ירך, שְׁנֵאמַר: "וּבֹאוּ", "וּבְאוּ" – בגמרא מבואר: שלוש פעמים כתוב בפרשת סוטה "ובאו המים": א. "ובאו המים המאירים האלה במעיק" (במדבר ה, כב); ב. "ובאו בה המים המאירים למרים" (שם שם, כד); ג. "ובאו בה המים המאירים למרים וצבתה בטנה ונפלה ירכה" (שם שם, כז).

כז – פסוק אחד (היינו כ"ז) בא לצוואה, שהקב"ה גוזר ומצוה, שיבואו בה המים המאירים למרים; ופסוק אחד (היינו כ"ח) בא לעשייה, שהקב"ה

אומר "טמא" אלא "יטמא" – לטמא אחרים, למד על כפר שני שמטמא את השלישי. אמר רבי יהושע: מי יגלה עפר מעיניך, רבן יוחנן בן זכאי? שהיית אומר: עתיד דור אחר לטהר כפר שלישי, שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא, והלא עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא".

ג בו ביום דרש רבי עקיבא: "ומדותם מחוץ לעיר את-פאת-קדמה אלפים באמה" וגו' (במדבר לה, ה), ומקרא אחר אומר (שם שם, ד): "מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב". אי אפשר לומר אלף אמה, שפכר נאמר "אלפים אמה", ואי אפשר לומר אלפים אמה, שפכר נאמר "אלף אמה", הא פיצד? אלף אמה מגרש ואלפים אמה תחום שבת. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים.

ד בו ביום דרש רבי עקיבא: "או ישיר-משה ובני ישראל את-השירה הזאת לה" ויאמרו לאמר" (שמות טו, א), שאין תלמוד לומר "לאמר", ומה תלמוד לומר "לאמר"? מלמד שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר,

פירוש ברטנורא

טמא. כל אשר בתוכו טמא. אלא יטמא, למדרש ביה נמי יטמא, שמטמא את אחרים: למד על כפר שני. להכי נקט כפר, לפי שהוא מצוי בתורה: שמטמא את השלישי. ואפילו בחולין. דקרא סתמא כתיב: דור אחר. מן העתידים לבא. שיהיה את השלישי, ואף בתרומה, שאין לו מקרא מן התורה: ורבי עקיבא תלמידך מביא לו ראיה מן המקרא שהוא טמא. אף בחולין. ואין הלכה כר"ע, דאין שני עושה שלישי בחולין, אלא בתרומה: **ג מגרש.** רחבה פניה מוריעה ומאילנות לנו העיר: ואלפים. לא הוזכר לתתם ללוים ולא נאמרו אלא ליציאת תחום שבת: שדות וכרמים. ואלפים סביב נתנו ללוים. מהם הניחו אלף סביב העיר למגרש, והשאר שדות וכרמים. והלכה כרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי, שתחום אלפים אמה ורבין: **ד שאין ת"ל לאמר.** שאין דומה לשאר לאמר שבתורה שהשכינה מדברת למשה לאמר הדבור לישראל, אבל כאן אין לומר כן: כקורין את החלל. ראשי פרקים לכלב היו עונים אחריו:

משניות מבוארות – קהתי

ללוים, אלא בא הכתוב ליתן תחום לשבת, לומר לך שעד אלפיים אמה מחוץ לעיר מותר לילך בשבת ותו לא; ומכאן שתחום אלפיים אמה בשבת הוא מן התורה. רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר: שני הכתובים נאמרו בענין מגרשי הלוים, אלף אמה מגרש ואלפים אמה שדות וכרמים – כלומר שאלפיים אמה ניתנו ללוים מסביב לעיר, מהן אלף אמה מגרש, והשאר לשדות ולכרמים (ושם; ברטנורא; ועיין נמאד שירובין נו, ב), אבל הרמב"ם כותב, שניתנו ללוים שלושת אלפים אמה מחוץ לעיר (כפשוט לשון המשנה) אלף הראשונים למגרש, ואלפיים שמורדים מחוץ למגרש לשדות ולכרמים (הלי שמיטה ויובל יג, אב). מכל מקום רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי חולק על רבי עקיבא וסובר, שתחום אלפיים אמה בשבת אינו מן התורה אלא מדברי סופרים.

באור משנה ד

בו ביום דרש רבי עקיבא: "אז ישיר-משה ובני ישראל את-השירה הזאת לה" ויאמרו לאמר", שאין תלמוד לומר "לאמר" – שאין הכתוב צריך לומר כאן "לאמר", שכן בכל מקום אחר בתורה משמעו: לאמר לאחוריים, היינו שדיבר ה' למשה לאמר את הדברים לישראל, אבל כאן הרי אין לפרש כך, ומה תלמוד לומר "לאמר" – ומה בא הכתוב ללמד כאן בלשון "לאמר"? ודרש רבי עקיבא: מלמד שהיו ישראל עונין אחריו של משה על כל דבר ודבר, כקורין את החלל – כמבואר ברייתא: "בו ביום דרש רבי עקיבא: בשעה שעלו ישראל מן הים, נתנו עיניהם לומר שירה, וכיצד אמרו שירה? כגדול המקרא את "הלל", והן עונין אחריו ראשי פרקים: משה אמר "אשירה לה". והן אומרים "אשירה לה"; משה אמר "כי גאה גאה", והן אומרים "אשירה לה". וכך היה גם מנהג קריאת ההלל בימי חכמים הראשונים: אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל לציבור, להוציאן ידי חובתן, הוא מתחיל ואומר "הללויה" וכל העם עונים "הללויה"; ותזור ואומר "הללו עבדי ה'", וכל העם עונים "הללויה"; וכן עד סוף הפרק; וכשמגיע הקורא לראש הפרק השני, עונים אחריו ראש הפרק, ואחר כך חוזרים ועונים "הללויה", כיצד? כשהוא אומר "בצאת ישראל ממצרים", כל העם חוזרים ואומרים "בצאת ישראל ממצרים", והקורא אומר "בית יעקב מעם לוועז", וכל

מהם אלת-תוכו, כל אשר בתוכו יטמא" – כתוב זה פירושו, שאם נפל שרץ לתוך כלי חרס, היינו לאוויר הכלי (שכן כלי חרס מיטמא מאוויר), נטמא הכלי, ונעשה ראשון לטומאה, והוא חוזר ומטמא את האוכלים שבתוכו להיות שני לטומאה, ובא רבי עקיבא ודרש: אינו אומר "טמא" – אין הכתוב אומר: "כל אשר בתוכו טמא", אלא "יטמא" – כלומר שקוראים: "יטמא" (בכניין כבד), היינו לטמא אחרים, ומכאן שהכתוב למד על כפר שני – כגון כיכר שהיה בתנור (התנורים בימיהם היו עשויים חרס), ונפל שרץ מת לתוך התנור, ונמצא הכיכר שבתוכו שני לטומאה, כמו שבארנו לעיל, ששטמא את השלישי – שכיכר זה מטמא כיכר אחר הנוגע בו, ועושהו שלישי לטומאה. אמר רבי יהושע: מי יגלה עפר מעיניך, רבן יוחנן בן זכאי – הלאו היית עדיין חי! שהיית אומר: עתיד דור אחר לטהר כפר שלישי – כלומר שעתידיים בדורות הבאים לטהר כיכר שלישי אף בתרומה, שאין לו מקרא מן התורה שהוא טמא – שדין שלישי לטומאה בתרומה אין לו עיקר מן התורה, אלא שלמדו אותו מקל וחומר, ויש עליו פירא (כמו שמובא בגמרא סוטה נט, א). והלא עקיבא תלמידך מביא לו מקרא מן התורה שהוא טמא – שכיכר שלישי טמא אף בחולין, שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא" – כמבואר לעיל. ברם, אין הלכה כרבי עקיבא.

באור משנה ג

משנתנו עוסקת בענין תחום שבת, והיא באה להשמיענו, שרבי עקיבא דרש מן הכתוב, שהוא אלפיים אמה, כלומר שאסור מן התורה ללכת בשבת חוץ לאלפיים אמה ממקום מושבו. ברם, לדעת רוב התנאים, תחום שבת של אלפיים אמה אינו אלא מדברי סופרים: בו ביום דרש רבי עקיבא: מקרא אחד אומר בפרשת ערי הלוים: "ומדותם מחוץ לעיר את-פאת-קדמה אלפים באמה" וגו' – ומסיים הכתוב: "והי יהיה להם מגרשי הערים", ומקרא אחר אומר "ומגרשי הערים אשר נתנו לחוצה אלף אמה סביב" – והרי שני הכתובים סותרים זה את זה, אי אפשר לומר אלף אמה, שפכר נאמר "אלפים אמה", ואי אפשר לומר אלפים אמה, שפכר נאמר "אלף אמה", הא פיצד – יתיימרו שני כתובים אלו? אלא אומר רבי עקיבא: מה שכתוב "אלף אמה סביב", זה אלף אמה מגרש – מקום פנוי מבתיים ומנטעים לשם נוי העיר, ושיהיה לה אוויר (וש"י), ואלפים אמה תחום שבת – כלומר: ומה שכתוב "ומדותם מחוץ לעיר... אלפים באמה", לא נאמר כדי לתת

בְּקוֹרְאִין אֶת הַהֶלֶל; לְכָךְ נֹאמֵר "לֹאמַר". רַבִּי נִחְמְיָה אוֹמֵר: בְּקוֹרְיִן אֶת שְׁמֵעַ, וְלֹא בְּקוֹרְיִן אֶת הַהֶלֶל.

ה בּו בַּיּוֹם דְּרַשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הֶרְקֵנוֹס: לֹא עֶבֶד אֵיבֹב אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא מֵאַהֲבָה, שְׁנֹאמֵר (איוב יג, טו): "הֵן יִקְמְלֵנִי לוֹ אֵיחֹל". וְעַדֵּן הִדְבֵּר שְׁקוּל: לוֹ אֲנִי מִצְפָּה, אוֹ אֲנִי מִצְפָּה? תִּלְמוּד לֹאמַר (שם כו, ח): "עַד אֲנֻנֶע לֹא-אֶסִּיר תַּמְתִּי מִמְּנִי", מִלְּמוּד שְׁמֵאֲהָבָה עָשָׂה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עִפְר מִזְעִינִי, רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי! שְׁהִיִּית דּוֹרֵשׁ פֶּל יִמְיָד, שְׁלֵא עֶבֶד אֵיבֹב אֶת הַמְּקוֹם אֲלֵא מִיִּרְאָה, שְׁנֹאמֵר (שם א, ח): "אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁר יִרְא אֱלֹהִים וְסָר מִרַע", וְהֵלֵא יְהוֹשֻׁעַ תִּלְמוּד תִּלְמוּדֵךְ לְמוֹד שְׁמֵאֲהָבָה עָשָׂה.

פ ר ק ש ש י

א מִי שְׁקֵנָא לְאִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָהּ, אֶפְלוֹ שְׁמֵעַ מַעוֹף הַפּוֹרֵחַ – יוֹצִיא וְיִתֵּן פְּתָבָה; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: עַד שִׁישְׂאוּ וְיִתְּנוּ בָּהּ מִזְרוֹת בְּלִבָּנָה.

פירוש ברטנורא

ה מאהבה. שאהב את המקום: שקול. משקלו שווה אינו מכריע לכאן ולכאן. יש לו הכתוב בו"ו ומשמעותו כאילו היה לא באל"ף. ויש לא באל"ף ומשמעותו כאילו כתוב בו"ו. הן יקטלני, הלא הוא הורגני לא איחל לו עוד. או לו אני מיחל: מיראה. מדאגת פורענות שלא תבא עליו: ירא אלהים. ולא אוהב אלהים: ו א מי שקינא לאשתו ונסתרה אפילו שמע מעוף הפורח. שנסתרה: יוציא ויתן כתובה. ר' אליעזר לטעמיה דאמר בפ"ק סתירה לא בעיא עדות ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנים דהיינו נמי כעוף הפורח, דאתקש סתירה לטומאה דכלתו מדהמני בה, הלכך נאסרה עליו. ואם אינו רוצה להשקותה יוציא ויתן כתובה: רבי יהושע אומר עד שישאו ויתנו בה מזוזות בלבנה. נשים הטוות לאור הלבנה. רבי יהושע לטעמיה דאמר משקה על פי שנים. מיהו משישאו ויתנו בה מזוזות בלבנה בפריצותה מכוער הדבר ותצא, דהא אפילו מיהו לא בדקי לה כדתניא בפ"ק, וטהורה היא, ולא שישאו ויתנו בה מזוזות בלבנה. והלכה כרבי יהושע:

משניות מבוארות – קהתי

אֵיבֹב אֶת הַמְּקוֹם אֲלֵא מִיִּרְאָה – מדאגת פורענות שלא תבוא עליו (דש"י), שְׁנֹאמֵר: "אִישׁ תָּם וְיֹשֵׁר יִרְא אֱלֹהִים וְסָר מִרַע" – ומכאן שהיה רק "ירא אֱלֹהִים", ולא "אוהב אֱלֹהִים", וְהֵלֵא יְהוֹשֻׁעַ תִּלְמוּד תִּלְמוּדֵךְ לְמוֹד שְׁמֵאֲהָבָה עָשָׂה – ובגמרא מובאת ברייתא: "רבי מאיר אומר: נאמר "ירא אֱלֹהִים" באיוב, ונאמר "ירא אֱלֹהִים" באברהם, מה ירא אֱלֹהִים האמור באברהם – מאהבה, שנאמר (ישעיה מא, ח): "ורע אברהם אוהבי" אף ירא אֱלֹהִים האמור באיוב – מאהבה".

העם עונים "הללויה" (רמב"ם הל' חנוכה ג, יב-יד). ויש מפרשים, שבכל פרק, מתחילתו ועד סופו, היו עונים ראש אותו הפרק (תוספות), לְכָךְ נֹאמֵר "לֹאמַר" – ללמד, שאחרי כל דבר ודבר שאמר משה, היו ישראל עונים ואומרים "אשירה לה", כמבואר לעיל. ויש דעה, שגם בשירת הים יש פרקים (חידושי אגדות מהרש"א), והיו עונים בראשי פרקים. רַבִּי נִחְמְיָה אוֹמֵר: בְּקוֹרְיִן אֶת שְׁמֵעַ – בברייתא בגמרא מבואר: כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת, שהוא פותח תחילה, והן עונים אחריו, ומפרש רש"י: כמלמד תינוקות שהוא תדיר בבית הכנסת ופורס על שמע לעשרה הנועדים, היינו שמתחיל בברכות שלפני קריאת שמע, והן עונין אחריו וקורין כולן יחד; וכך שרתה רוח הקודש על כולם וכיוונו יחד את השירה, ככתבה; וזהו שכתוב: "וואמרו לאמר", שאמרו יחד את השירה כולה לאחר שפתח בה משה (עיין תוספות. שומבא שם מהתוספתא פירוש אהרן), וְלֹא בְּקוֹרְיִן אֶת הַהֶלֶל – לא כגדול המקרא את ההלל, ואף לא כקטן המקרא את ההלל, שכן בברייתא בגמרא יש דעה שלישיית, שאמרו את שירת הים כקטן המקרא את ההלל, שהציבור עונים אחריו כל מה שהוא אומר, פסוק אחרי פסוק, וכך משה אמר "אשירה לה", וישראל אומרים אחריו "אשירה לה"; משה אמר "כי גאה גאה" והם אומרים "כי גאה גאה" וכו'; לפיכך מסיים רבי נחמיה: ולא בקורין את ההלל – ששירת הים לא נאמרה כלל כקריאת הלל.

ב א ו ר מ ש נ ה א

פוקנו חזרו ללמד בדיני העדות בסוטה. וכתבו בעלי התוספות (סוטה לא, א): "פרק זה היה הגון שיהא שנוי ומעורב בפרק ראשון לאחר אותה בבא של "אלו אסורות ואכול בתרומה" (לעיל א, ג). ואמנם כבר שנינו בתחילת מסכתנו, שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע בדין עדות על סתירה, היינו שהאשה נסתרה עם פלוני כדי טומאה לאחר שבעלה קינא לה עליו כדון, שרבי אליעזר אומר: "מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי ענד אחד או על פי עצמו, כלומר שאין סתירה טעונה עדות ממש; ורבי יהושע אומר: "מקנא לה על פי שנים ומשקה על פי שנים", שאף לסתירה צריך שני עדים.

מִי שְׁקֵנָא לְאִשְׁתּוֹ – שאמר לה בפני שניים: "אל תסתתרי עם איש פלוני", וְנִסְתְּרָהּ – לאחר הקינוי, ואין עדי סתירה, אֶפְלוֹ שְׁמֵעַ מַעוֹף הַפּוֹרֵחַ – משל הוא, ופירושו: אפילו שמע הבעל ממי שאין ראוי לסמוך על עדותו, כגון עבד או שפחה, שאשתו נסתרה, יוֹצִיא וְיִתֵּן פְּתָבָה – כלומר שהיא נעשית סוטה בכך, ואסורה לבעלה; ואם אינו רוצה להשקותה, חייב לגרשה, אבל אינה מפסידה כתובתה, כמו ששנינו (ד, ב): אמר בעלה: "איני משקה", נוטלת כתובתה ולא שותה; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – הסובר, שלאחר שהיה קינוי בעדים כדון, אין צורך בעדי סתירה, ואפילו עד פסול (המשול לעוף הפורח) נאמן על סתירתה לעשותה סוטה (דש"י). ויש מפרשים, שאין הכוונה במשנתנו ששמע ממי שהוא, ואפילו מעד פסול, על סתירתה, שלדעת רבי אליעזר יכול להשקותה על פיו, אלא שעל ידי קול סתם שמע מצפצוף העופות ומובא בתוספות שאנק) או שכן הבין לפי דעתו דרך נחש מצפצוף העופות (המאירי בשם יש מפרשים), ואף לדעת רבי אליעזר אינו יכול להשקותה בכגון זה, אלא שמכל מקום אסורה היא עליו, הלכך יוציא ויתן כתובתה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: – אף סתירה טעונה עדות ממש, ואין הבעל משקה את אשתו עד שיעידו שניים שנסתרה; ואם אין עדי סתירה, אלא ששמע "מעוף הפורח" שנסתרה, אינה נאסרת על בעלה, עַד שִׁישְׂאוּ וְיִתְּנוּ בָּהּ מִזְרוֹת בְּלִבָּנָה – אלא אם כן ישיחו בה הנשים המתקבצות יחד כלילות וטוות לאור הלבנה (מזוזות = שזורות).

ב א ו ר מ ש נ ה א

משנתנו דנה באיוב, אם עבד את ה' מאהבה או מיראה, והובאה כאן משנה זו אגב משנה ב, שכן בשתייהן נזכר: "אמר רבי יהושע: מי יגלה עפר מעיניך רבן יוחנן בן זכאי". בּו בַּיּוֹם דְּרַשׁ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן הֶרְקֵנוֹס: לֹא עֶבֶד אֵיבֹב אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא מֵאַהֲבָה – משום שאהב את ה', שְׁנֹאמֵר: "הֵן יִקְמְלֵנִי לוֹ אֵיחֹל" – ומפרשים: אף אם יקטלני, אצפה לו, וְעַדֵּן הִדְבֵּר שְׁקוּל – נתון בספק ללא הכרעה, שכן ספק הוא, אם מה שכתוב "לו איחל" פירושו: לו אֲנִי מִצְפָּה – היינו לו בו"ו, כמו שפירשנו לעיל, או אֲנִי מִצְפָּה – היינו לא באל"ף, ופירוש הכתוב: הלא הוא הורגני ולא אצפה לו עוד; ובאמת בספרים שלנו הכתיב: לא (באל"ף), והקרי: לו (בו"ו); תִּלְמוּד לֹאמַר: "עַד אֲנֻנֶע לֹא-אֶסִּיר תַּמְתִּי מִמְּנִי", מִלְּמוּד שְׁמֵאֲהָבָה עָשָׂה – נמצאנו למדים מכתוב זה, שלא עבד את ה' מיראת עונש אלא מאהבה. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: מִי יִגְלֶה עִפְר מִזְעִינִי, רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַבְדִּי! שְׁהִיִּית דּוֹרֵשׁ פֶּל יִמְיָד, שְׁלֵא עֶבֶד הִלּוּאִי וְהִיִּית עַדִּין קִיִּים!

ב אָמַר עַד אֶחָד: אֲנִי רְאִיתִיהָ שְׁנַמְמַתָּ – לֹא הִיְתָה שׁוֹתָהּ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ עֵבֶד, אֶפְלוּ שְׁפָחָה – הָרִי אֱלוֹ נְאֻמָּיִן אֵף לְפִסְלָהּ מִכְתָּבָתָהּ. חֲמוּתָהּ וּבַת חֲמוּתָהּ וְצִרְתָּהּ וַיִּבְמַתָּהּ וּבַת בַּעֲלָהּ – הָרִי אֱלוֹ נְאֻמָּוֹת, וְלֹא לְפִסְלָהּ מִכְתָּבָתָהּ, אֶלָּא שְׁלֵא תִשְׁתָּהּ.

ג שְׁהִיָּה בְדִין: וְזָה אִם עֵדוֹת רֵאשׁוֹנָה שְׂאִינָה אוֹסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם, אִינָה מִתְקַיְמָת בְּפָחוֹת מִשְׁנַיִם – עֵדוֹת אַחְרוֹנָה שְׂאוּסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם, אִינּוּ דִין שְׁלֵא תִתְקַיְמַם בְּפָחוֹת מִשְׁנַיִם? תִּלְמוּד לֹמַר (במדבר ה, יג): "וְעַד אֵין בָּהּ" – כָּל עֵדוֹת שְׂשֵׁשׁ בָּהּ. קָל וְחֹמֶר לְעֵדוֹת הֵרֵאשׁוֹנָה מֵעֵתָה: וְזָה אִם עֵדוֹת אַחְרוֹנָה שְׂאוּסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם, הָרִי הִיא מִתְקַיְמָת בְּעַד אֶחָד – עֵדוֹת הֵרֵאשׁוֹנָה שְׂאִינָה אוֹסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם, אִינּוּ דִין שְׁתִּתְקַיְמַם בְּעַד אֶחָד? תִּלְמוּד לֹמַר (דברים כד, א): "כִּי־מִצָּא בָהּ עֲרוֹת דְּבָר", וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר (שם יט, טו): "עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים...יָקוּם דְּבָר", מָה לְהֵלֵךְ עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, פִּירוּשׁ בִּרְטִנוּרָא

ב אֲנִי רְאִיתִיהָ שְׁנַמְמַתָּ. באותה סתירה, שהיא ע"פ עדים לר' יהושע, או ע"פ עוף הפורח לר' אלעזר: לא היתה שותה. דעך אחד נאמן בה אף להפסידה כתובתה שרגלים לרבר: אף לפסלה מכתובתה. שלא תשתה ולא תטול כתובתה: יבמתה. אשת אחי בעלה: וכת בעלה. מאשה אחרת: הרי אלו נאמנות. לעדות זו, אע"פ שהן פסולות לכל שאר עדות שהוא לרעתה, לפי שהתורה האמינה כל עדות שיש בה. ומיהו לא לפסלה מכתובתה, הואיל ושונאות אותה, אלא שלא תשתה:

ג שְׁהִיָּה בְדִין. שלא יאה נאמן בה עד אחד, אם לא מנורת הכתוב: עדות הראשונה: סתירה. שאין אוסרתה איסור עולם. אלא עד שתשתה: אינה מתקיימת בפחות משניים. כדבעינן למימר מנורה שוה, ור' יהושע היא: עדות האחרונה. טומאה: כל עדות שיש בה. נאמן בה דכתיב ועד אין בה, וכל עד האמור בתורה סתם אינו אלא שנים, מדאצטריך קרא לומר (דברים יט) לא יקום עד אחד באיש, שמע מינה דעד שנים במשמע, עד שיפרוט לך הכתוב אחד. והכי קאמר קרא תרי לית בה אלא חד, וקאמר והיא לא נתפסה לאוסרה, אלמא עד אחד מהימן:

משניות מבוארות – קהתי

אחד נאמן להעיד על הסוטה שנטמאה.

שְׁהִיָּה בְדִין – שאפשר היה לדון בקל וחומר, שלא יהא עד אחד נאמן בסוטה על הטומאה: וְזָה אִם עֵדוֹת רֵאשׁוֹנָה – היינו על הסתירה, שְׂאִינָה אוֹסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם – שאינה אוסרת אותה על בעלה אלא עד שתשתה, שכן אם תמצא טהורה, הריהי שוב מותרת לבעלה, ואף על פי כן אִינָה מִתְקַיְמָת בְּפָחוֹת מִשְׁנַיִם – שמשנתנו כדעת רבי יהושע הסובר, שאין משקים את הסוטה אלא על פי שני עדי סתירה, עֵדוֹת אַחְרוֹנָה – היינו על הטומאה, שְׂאוּסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם – שעל ידי עדות זו נאסרת היא על בעלה לעולם, אִינּוּ דִין שְׁלֵא תִתְקַיְמַם בְּפָחוֹת מִשְׁנַיִם – כלום אינו קל וחומר, שעדות טומאה לא תהא בפחות משני עדים? תִּלְמוּד לֹמַר – בא הכתוב בפרשת סוטה ללמד ולומר: "וְעַד אֵין בָּהּ" – שאין בה כל עד שנטמאה, ואז משקים אותה, אבל כָּל עֵדוֹת שְׂשֵׁשׁ בָּהּ – מוציאה אותה מכלל סוטה, שאם יש בה אפילו עד אחד על הטומאה, הריהו נאמן, ואין משקים אותה (המאירי; רש"י על התורה). ובברייתא בגמרא מבואר: כל מקום שנאמר "עד" הרי כאן שניים, עד שיפרוט לך הכתוב "אחד", ואמרה תורה בסוטה: "ועד אין בה" – כלומר שאין בה שני עדים אלא עד אחד, שהוא מעיד עליה שנטמאה, "והיא לא נתפסה" – היינו שלא נאנסה, הרי היא אסורה על בעלה; ומכאן גזירת הכתוב היא, שעד אחד האומר שנטמאה נאמן לאוסרה על בעלה. וזהו ששנינו: "כל עדות שיש בה" על הטומאה, אוסרתה על בעלה. וחזרת ושואלת המשנה: קָל וְחֹמֶר לְעֵדוֹת הֵרֵאשׁוֹנָה מֵעֵתָה – מאחר שלמדנו מן הכתוב שעד אחד נאמן על הטומאה, הרי מעתה אפשר ללמוד מקל וחומר, שאף עדות הראשונה, היינו על הסתירה, תתקיים בעד אחד: וְזָה אִם עֵדוֹת אַחְרוֹנָה – על הטומאה, שְׂאוּסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם – על בעלה, הָרִי הִיא מִתְקַיְמָת בְּעַד אֶחָד – מגזירת הכתוב "ועד אין בה", עֵדוֹת הֵרֵאשׁוֹנָה – על הסתירה, שְׂאִינָה אוֹסְרָתָה אֶסּוּר עוֹלָם – אלא עד שתשתה, אִינּוּ דִין שְׁתִּתְקַיְמַם בְּעַד אֶחָד – כלום אינו קל וחומר, שעד אחד יאה נאמן על הסתירה? ומה טעם סובר רבי יהושע, שעדות סתירה אינה מתקיימת בפחות משניים? תִּלְמוּד לֹמַר – במגרש את אשתו: "כִּי־מִצָּא בָהּ עֲרוֹת דְּבָר" – היינו דבר זימה, כגון שמצא שנסתרה עם פלוני, וְלִהְלֵךְ הוּא אוֹמֵר – ובמקום אחר הכתוב אומר: "עַל־פִּי שְׁנַיִם עֵדִים...יָקוּם דְּבָר" – בנוסח המקרא: "על פי שני עדים". ודורשים גזירה שווה "דבר, דבר", מָה לְהֵלֵךְ – מה מצינו ב"דבר" האמור להלן, עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים

שמאחר שנושאות ונותנות בה "מזורות בלבנה" ומספרות על פריצותה, הרי מכושר הדבר שבעלה יקיימנה, שהרי הואיל ופריצותה מפורסמת, שוב אין אפילו המים בודקים אותה, כמו ששנו בברייתא בגמרא (סוטה ו, א): "וטוהרה ויא" – ולא שישאו ויתנו בה מזורות בלבנה, לפיכך יוציא ויתן כתובה. ויש מפרשים, שמשנתנו אינה דנה בסתירה אלא בטומאה, כלומר אם לאחר קנינו וסתירה (בעדים כשרים) שמע אפילו מעוף הפורח שנטמאה, דעת רבי אלעזר היא שאינו משקה אותה, אלא יוציא ויתן כתובה. רבי יהושע אומר: עד שישאו ויתנו בה מזורות בלבנה – כמו שבארנו לעיל (רבנו חננאל; המאירי בשם גדולי קדמונינו).

באור משנה ב

משנתנו דנה בסוטה שהיו בה עדי קנינו וסתירה כדון, והיא באה ללמד, שלדברי הכל עד אחד נאמן להעיד שנטמאה באותה סתירה, הואיל ויש רגלים לרבר. אָמַר עַד אֶחָד: אֲנִי רְאִיתִיהָ שְׁנַמְמַתָּ – ראיתי את הסוטה שזינתה עם פלוני באותה סתירה שנסתרה עמו לאחר שבעלה קינא לה עליו, לֹא הִיְתָה שׁוֹתָהּ – את המים, שהואיל והיו בה עדי קנינו וסתירה, אף עד אחד נאמן על הטומאה, כמבואר הטעם במשנה הבאה, ותצא בלא כתובה (עיין לעיל ד, ב). וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֶפְלוּ עֵבֶד, אֶפְלוּ שְׁפָחָה – הפסולים לעדות, הָרִי אֱלוֹ נְאֻמָּיִן אֵף לְפִסְלָהּ מִכְתָּבָתָהּ – כלומר שנאמנים הם בסוטה על הטומאה שלא להשקותה, ולאסרה על בעלה, ואף להפסידה כתובתה. חֲמוּתָהּ – אם בעלה, וּבַת חֲמוּתָהּ – אחות בעלה, וְצִרְתָּהּ – אשה אחרת הנשואה לבעלה, וַיִּבְמַתָּהּ – אשת אחי בעלה, וּבַת בַּעֲלָהּ – מאשה אחרת; חמש נשים אלו חזקתן ששונאות אותה, ומכאן שנינו (יבמות טו, ד), שאף על פי שמתירים את האשה להינשא על פי עד אחד, המעיד לה על מיתת בעלה, ואפילו על פי אשה, מכל מקום חמש נשים אלו אינן נאמנות להעיד לה שמת בעלה, אבל בסוטה. הָרִי אֱלוֹ נְאֻמָּוֹת – אף חמש נשים אלו נאמנות להעיד עליה שנטמאה, לאחר שקינא לה בעלה ונסתרה, לפי שהתורה האמינה בזה כל עדות שיש בה, כמבואר במשנה הבאה, וְלֹא לְפִסְלָהּ מִכְתָּבָתָהּ – ברם, אינן נאמנות להפסידה כתובתה, הואיל והן שונאות אותה, אֶלָּא שְׁלֵא תִשְׁתָּהּ – נאמנות הן שלא להשקותה את המים, ותהא אסורה לבעלה, והבעל מגרשה ונותן לה כתובתה.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך למשנה הקודמת. והיא באה לבאר את טעם ההלכה ששנינו, שעד

אף כָּאן עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים.

ד עד אומר: נְטִמָּאת, וְעַד אֹמֵר: לֹא נְטִמָּאת; אִשָּׁה אֹמֶרֶת: נְטִמָּאת, וְאִשָּׁה אֹמֶרֶת: לֹא נְטִמָּאת – הִיְתָה שׁוֹתָה. אֶחָד אֹמֵר: נְטִמָּאת, וְשְׁנַיִם אֹמְרִים: לֹא נְטִמָּאת – הִיְתָה שׁוֹתָה. שְׁנַיִם אֹמְרִים: נְטִמָּאת, וְאֶחָד אֹמֵר: לֹא נְטִמָּאת – לֹא הִיְתָה שׁוֹתָה.

פ ר ק ש ב י ע י

א אלו נֶאֱמְרִין בְּכָל לְשׁוֹן: פְּרִשְׁת סוֹטָה, וּדְוִי מַעֲשֵׂה, קְרִיאַת שְׁמַע, וּתְפִלָּה, וּבִרְכַּת הַמְּזוּז, וּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת, וּשְׁבוּעַת הַפְּקוּדִין.

פירוש ברטנורא

ד עד אומר נטמאת ועד אומר לא נטמאת. אוקי חד להדי חד, והרי היא בספיקה ושותה. ודוקא כי אתו בהדי הדדי, אבל בזה אחר זה, כשאמר הראשון נטמאת, הוי מהומין כחתי. והשני האומר לא נטמאת הוי ליה חד, ואין דבריו של אחד במקום שנים: ושנים אומרים לא נטמאת. כלומר לא נטמאת בפניך, שכשכאת ומצאת שנמתרו יחד גם אני היינו עמך ובפנינו לא נטמאת, הרי נשתלק העד ובמלו דבריו מפני השנים, והרי היא בספיקה אם נטמאת קודם שבאו אלו ומצאום, ולפיכך שותה. ואשמעינן תנא בהני תרי כבי דמתניתין דבפסולי עדות הלך אחר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא כלומר בין להשקותה בין שלא להשקותה: **ז א אלו נאמרין. פרשת סוטה.** דכתיב (במדבר ה') ואמר אל האשה בכל לשון שהוא אומר: **וידוי מעשה.** בערתי הקדש מן הבית כו', אומר בכל לשון שירצה, דכתיב (דברים כ') ואמרת לפני ה' אלהיך, בכל לשון שאתה אומר: **קריאת שמע.** דכתיב (שם י) שמע ישראל, בכל לשון שאתה שומע: **ותפלה.** צבור שמתפללין, מתפללין בכל לשון. אבל יחיד אינו מתפלל אלא בלשון הקודש: **וברכת המזון.** דכתיב (שם ה') וברכת, בכל לשון שאתה מברך: **ושבועת העדות ושבועת הפקודין.**

משניות מבוארות – קהתי

זה כמו עד אחד ועד אחד (עיי' רמב"ם הל' סוטה א. יס.).

באור משנה א

החל בפרקנו ועד סוף המסכת עוסקת המשניות בעניינים הטעונים אמירה, שיש מהם דברים הנאמרים בכל לשון, ויש מהם שאינם נאמרים אלא בלשון הקודש, עניינים אלו הובאו כאן אגב פרשת סוטה. שבה פותחת משנתנו, והיא באה ללמד, שפרשה זו נאמרת בכל לשון.

אלו – הדברים המפורטים להלן, **נאמרין בכל לשון** – שאדם שומע (מבין), ואין חובה לאמרם בלשון הקודש דווקא: **פרשת סוטה** – הדברים שהכהן אומר לה ומשביעה בהם (במדבר ה, יט-כב), כמו ששינו בענין כתיבת המגילה (לעיל ב, ג). בגמרא למדים זה מזה; שכתוב (שם טט, כא): "ואמר הכהן לאשה" – בכל לשון שהוא אומר;

אבל רש"י גורס בגמרא: שכתוב (שם טט, יט): "ואמר אל האשה" –

בכל לשון שהיא שומעת, שכן "אל האשה" משמע דברים הנכנסים בלבה, שתהא מכרת בלשון; **וידוי מעשה** – שכן בשנה השלישית ובשנה השישית של שמיטה צריך אדם להוציא כל מעשרותיו ולבערם מביתו, ואינו יכול להשהותם עוד, ונותן את המעשרות לכל מי שראוי להם, כגון מעשר ראשון ללוויים, מעשר עני לעניים, ומעשר שני שעכב בביתו מעלהו לירושלים, ואם לא העלהו עד זמן הביעור, היינו עד הפסח של השנה הרביעית ושל השנה השביעית לשמיטה, הריהו מבערו ומאבדו מן העולם (עיי' משנה מעשר שני ה, ו), ולאחר ביעור המעשרות הוא מתורדה בבית המקדש בשעת מנחה ביום טוב האחרון של פסח (עיי' שם טט, י), כמו שנאמר (דברים כו, יב-יט): "כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית... ונתת ללוי לגר ליתום ולא למנה..."

ואמרת לפני ה' אלהיך בערתי הקודש מן הבית וגם נתתיו ללוי וגר ליתום ולאלמנה... עשיתי ככל אשר צויתני. השקיפה ממעון קדשך מן השמים וברך את עמך את ישראל" וגו'. וידי זה נאמר בכל לשון, ומבואר הטעם בגמרא, שכתוב בוידוי המעשר: ואמרת לפני ה' אלהיך, ולמדים אמירה אמירה, מסוטה (שאף בוידוי המעשר כמו בפרשת סוטה צריך המתודה להבין מה שהוא אומר – "תורה תמימה"): **קריאת שמע** – שנאמר (דברים ו, ד): "שמע ישראל", בכל לשון שאתה שומע, כלומר שיהא הקורא מבין את הדברים; **ותפלה** – שכן תפילה בקשת רחמים היא, ובכל לשון שאדם יודע לכוון את לבו הוא מתפלל. בגמרא אמרו, שדווקא בציבור מתפללים בכל לשון, אבל יחיד אינו מתפלל אלא בלשון הקודש. וכותב המאירי, ש"דבר זה אינו לעכב, אלא שברור להם שביציבור ודאי בוררים הלשון השגורה בפייהם והמבוררת להם ביותר, והכוונה מצויה להם בכל אופן, אבל ביחיד אם אתה מתירו בכל לשון, יבור לו לשון העם, ויהא בעיניו כדיבור סתם, ואין הכוונת מצויות כו' (ועיי' תפארת

– יקום דבר, אף כָּאן – אף "דבר" האמור כאן: "כי מצא בה עדות דבר" **על פי שני עדים** – ולא על פי עד אחד. בגמרא מבואר, שאין צריך בגזירה שווה זו לענין עדות סתירה, שכן למדים מהכתוב "ועד אין בה" – בה ולא בקנינו, בה ולא בסתירה, כלומר שאין עד אחד נאמן בסוטה אלא על הטומאה, אבל על הקינוי ועל הסתירה צריכים שני עדים; ברם, גזירה שווה זו באה ללמד על עדות טומאה בלא קינוי ובלא סתירה, שכן מה שהאמינה תורה עד אחד בסוטה על הטומאה, היינו לאחד קינוי וסתירה על פי שניים, משום שרגלים לדבר, אבל על טומאה בלבד, שלא קדמו לה קינוי וסתירה, אין עד אחד נאמן, שלמדים בגזירה שווה דלעיל: מה להלן על פי שניים, אף כאן על פי שניים.

באור משנה ד

משנתנו דנה בעדי טומאה המכחישים זה את זה.

עד אחד אומר: נטמאת – נטמאה הסוטה כשנסתרה עם זה שקינא לה בעלה עליו, **ועד אחד אומר: לא נטמאת** – לא נטמאה באותה סתירה, או **אשה אחת אומרת: נטמאת, ואשה אחת אומרת: לא נטמאת** – ואף על פי שאשה פסולה לעדות, הרי למדנו לעיל (משניות ג-ג), שהתורה האמינה כל עדות שיש בסוטה על הטומאה, לאחר שהיו בה קינוי וסתירה בעדים כשרים, ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנים לומר שנטמאה, ואינה שותה; אבל כאן, הואיל ומכחישים העדים זה את זה, הרי עדותם בטלה, ולפיכך **היתה שותה** – משום שהיא עדיין בספק טומאה. בגמרא מבואר, שדין זה לא נאמר אלא כשבאו העדים הללו, המכחישים זה את זה, בבת אחת, אבל אם באו בזה אחר זה, הרי הראשון שאמר "נטמאת" נאמן כשניים, שכל מקום שהאמינה תורה עד אחד. הרי הוא כשניים, ואין השני הבא אחריו יכול להכחישו, שאין דבריו של אחד במקום שניים. **אחד אומר: נטמאת, ושנים אומרים: לא נטמאת** – כלומר שאמרו השניים לאחד: היינו יחד אתך בשעה שמצאת את הסוטה שנסתרה, ולא נטמאה בפנינו, והרי שבטלה עדותו של האחד מפני השניים, אלא שמכל מקום יש ספק, אולי נטמאה באותה סתירה קודם שבאו אלו ומצאה שנסתרה, הלכך **היתה שותה** – ואפילו באו בזה אחר זה. **שנים אומרים: נטמאת, ואחד אומר: לא נטמאת, לא היתה שותה** – שבטל האחד מפני השניים. בגמרא מבואר, שמדובר כאן (בסיפא) בפסולי עדות, כגון עבדים או נשים, ובאה המשנה להשמיענו, שבפסולי עדות הולכים אחר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא, כלומר בין להשקותה ובין שלא להשקותה. אבל אם היה עד אחד כשר ושניים פסולים, הרי

ב ואלו נאמרין בלשון הקדש: מקרא בכורים, וחליצה, פרכות וקללות, פרכת פהנים, וברכת כהן גדול, ופרשת המלך, ופרשת עגלה ערופה, ומשוח מלחמה בשעה שהוא מדרג אל העם.

פירוש ברטנורא

הפקדון. בכל לשון שהשביעום ולא הודו, חייבין. שבועת העדות יליפין לה דרכייה בה (ויקרא ה) ושבעה קול אלה, בכל לשון שאתה שומע. ושבעת הפקדון נמר תחמא תחמא משבועת העדות:

ב מקרא בכורים. שהיה קורא מארמי אוכד אבי דברים כ"ו) עד סוף הפרשה: **וחליצת יבמה.** היא אומרת (שם כ"ה) מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי, והוא אומר לה הפצתי לקחתה, ואחר החליצה אומרת ככה יעשה לאיש: **ברכות וקללות.** שאמרו ישראל בהר גריזים ובהר עיבל: **ברכת כהנים.** נשיאת כפים: **ברכות כהן גדול.** ביום הכיפורים אחר עבודת היום שלפני ולפנים הוא קורא את הפרשה בתורה ומברך שמנה ברכות המפורשות במתניתין: **ופרשת המלך.** היא פרשת הקהל, כדמפרש בסוף פרקין: **ופרשת עגלה ערופה.** (שם כ"א) ידינו לא שפכו את הדם הזה, כפר לעמך ישראל וגו': **פרשת משוח מלחמה.** (שם כ) והיה כקרבכם וגו' שמע ישראל אתם קרבים היום וגו':

משניות מבוארות – קהתי

אינו רוצה לכנוס את יבמתו, נאמר (דברים כה, ז-ט): "ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים ואמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי, וקראו לו זקני עירו ודברו אליו, ועמד ואמר לא הפצתי לקחתה. ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו... וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו", דברים אלו שהיבמה והיבם אומרים בשעת החליצה, עליהם לאמרם בלשון הקודש, כמבואר הטעם להלן (משנה ד); **פרכות וקללות** – שאמרו הלויים בהר גריזים ובהר עיבל (דברים כו, יב-כו) נאמרו בלשון הקודש, כמבואר הטעם להלן (משנה ה); **ברכת פהנים** – שכתוב (במדבר ו, כג-כו): "דבר אל אהרן ואל בניו לאמר: כה תברכו את בני ישראל אמור להם. יברכך ה' וישמרך" וכו', ואינה נאמרת אלא בלשון הקודש, כמבואר להלן (משנה ו); **וברכת כהן גדול** – ביום הכיפורים בגמר העבודה, כמבואר להלן (משנה ז); **ופרשת המלך** – פרשת "הקהל", כמבואר להלן (משנה ח); **ופרשת עגלה ערופה** – שכתוב בה (דברים כא, ז-ח): "וענו ואמרו ידינו לא שפכה את הדם הזה ועניינו לא ראו. כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל", ומבואר להלן (ט, א); **ומשוח מלחמה בשעה שהוא מדרג אל העם** – כמו שכתוב (דברים כ, ז-ז): "והיה כקרבכם אל המלחמה, ונגש הכהן ודבר אל העם. ואמר אליהם שמעו ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם. אל ירך לבבכם" וגו', ובלשון הקודש היה מדבר, כמבואר להלן (ח, א).

ישראל; **וברכת המזון** – שנאמר (דברים ח, י): "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך", ודרשו: "וברכת" – בכל לשון שאתה מברך; וכתבו בעלי התוספות: "מאחר שהברכה והשבח כלפי השכינה (וברכת את ה' אלהיך)", תוכל לברך בכל לשון שתמצא, ומן הסתם בלשון שאתה מכיר שחתן שבה להקב"ה בלב שלם על הנאתך"; **וישבעת העדות** – שאם אדם השביע לעדים שיבואו ויעידו לו, והם כפרו ואמרו שאינם יודעים לו עדות, הרי הם חייבים קרבן (ויקרא ה, א; ה-ג), ובכל לשון שהשביע לעדים ולא הודו, חייבים הם, שנאמר (שם ט, א): "ונפש כי תחטא ושמתה קול אלה" – בכל לשון שהיא שומעת; **וישבעת הפקדון** – שאם אדם תבע מחברו שיחזיר לו פיקדונו שהפקיד אצלו, והחבר נשבע שאין בידו הפיקדון, ואחר כך הודה, הריהו חייב קרבן על שבועתו (ויקרא ה, כא-כח), ובכל לשון שנשבע הוא חייב, שלמדים בגזירה שווה "תחטא, תחטא" משבועת העדות.

באור משנה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מפרטת את הדברים שאינם נאמרים אלא בלשון הקודש.

ואלו – הדברים המפורטים להלן, **נאמרין בלשון הקדש** – ואינם נאמרים בכל לשון: **מקרא בכורים** – שהמביא ביכורים קורא מ"ארמי אוכד אבי", עד סוף הפרשה (דברים כו, ה-א), וצריך לקרוא אותה בלשון הקודש, כמבואר הטעם במשנה הבאה; **וחליצה** – שאם היבם

המשך ביאור למסכת שבת ליום שני עמ' ב

1 הגמרא מבארת המעשה המובא בסוף המשנה. שנינו במשנה: פרתו
2 של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה. תמדה
3 הגמרא: ויהא פרה הויה ליה – וכי רק פרה אחת היתה לו לרבי
4 אלעזר בן עזריה, שאומרת המשנה פרתו, והא אמר רב ואמרין לה
5 אמר רב יהודה אמר רב, תריסר אלפי עגלי הוה מעשר, במעשר
6 בהמה, רבי אלעזר בן עזריה מעדריה, כל שהא ושתא – בכל שנה
7 ושנה, ואם כן פרות רבות היו לו. מתרצת הגמרא: תנא – התבאר
8 בבביתא, לא שלו היתה פרה זו, אלא של שבינתו היתה, ומתוך
9 שלא מיקה בה שלא תצא בכך, נקראת על שמו.
10 מביאה הגמרא עוד בענין מחאה על דבר עבירה: רב ורבי חנינא
11 ורבי יוחנן ורב חביבא מתנו – שנו את המימרא להלן. הגמרא
12 מפסיקה לרגע את דבריהם ואומרת: ככוליה דסדר מועד, כל כי
13 האי זוזא – בכל מקום בסדר מועד, שמובא דבר מה בשם ארבעת
14 חכמים אלו ביחד, חלופי רבי יוחנן – יש מחליפים ומוציאים את שמו

15 של רבי יוחנן מן המימרא, ומעיל – ומכניסים את שמו של רבי יוחנן
16 תחתיו. וכך אמרו אותם חכמים: כל מי שאפשר לו למחות לאנשי
17 ביתו, על מעשים שאינם הגונים, ולא מיקה, נתפס על אנשי ביתו
18 – נענש על עבירות שעשו אנשי ביתו. וכל מי שיש בידו למחות
19 באנשי עירו על מעשים שאינם מהוגנים, נתפס – נענש על מעשי
20 אנשי עירו. ואם אפשר לו למחות בקל העולם כולו, כלומר, בכל
21 ישראל, ובגון מלך או נשיא ישראלים מפניו ומקיימים דבריו, נתפס על
22 כל העולם כולו.
23 מבארת הגמרא את המאמר האחרון: אמר רב פפא, והני דבי ריש
24 גליותא – ואותם אנשי בית ראש הגולה נתפסו על כולי עלמא, לפי
25 שכל ישראל כפופים להם ויראים מפניהם, כי הא דאמר רבי חנינא,
26 מאי דכתיב (ישעיה ג יד) בתוכחת הנביא לבני ירושלים 'ה' במשפט
27 יבא עם זקני עמו ושריו, שיש לתמוה, אם שרים חטאו

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

דף מד עמוד ב: ומוסיפה הגמרא: **וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל, עַל מַה** [-על איזה עון] **קְטוּרַת מִכְפָּרַת, עַל עוֹן לְשׁוֹן הָרַע.** משום ש**יָבֵא** הקטורת שהוא **דְּבַר שְׂבַח־שְׂאִי** - שהכה הגדול מקטיר בהיכל לבדו, ו**יִכְפֹּר עַל** חטא לשון הרע שהוא **מַעֲשֵׂה חֲשָׂאֵי**, שבדרך כלל אין מספרים אותו בפרהסיא אלא בחשאי.

הגמרא דנה בדין פרישה בזמן עבודת הכהן הגדול: **תָּנִן הֵתָם** (כלים פ"א מ"ט), אמר רבי יוסי, בחמשה דברים בין האולם ולמזבח שוה להיכל וכו', **פּוֹרְשֵׁי מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח בְּשַׁעַת הַקְטָרָה.** ומבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֹא שָׁנוּ** - לא נאמר דין פרישה מבין האולם ולמזבח, **אֲלָא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּהֵיכָל** - בשעת ההקטרה בשחרית וערבית על מזבח הפנימי שבהיכל, כיון שהמזבח הפנימי סמוך למקום שבין האולם ולמזבח, **אֲבָל בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּלַפְנֵי לְפָנִים** - בשעת ההקטרה המיוחדת של יום הכיפורים הנעשית בקודש הקדשים, אמנם **מִהֵיכָל פְּרָשִׁי**, כיון שהוא סמוך למקום ההקטרה, ושייך בו וְכָל אֲדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֵהָל מוֹעֵד בְּבֵאֵר לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ, אבל **מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח** שהוא מקום המרוחק ממקום ההקטרה, **לֹא פְּרָשִׁי.**

מֵתִיב [-הקשה] **רַב אֲדָא פַּר אֲהֲבָה, וְאָמְרֵי לָהּ** - ויש שהקשו בשם **פְּדִי** [-שם חכם], שנינו בתוספתא (כלים ב"ק פ"א ה"ה), **רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כִּשְׁם שְׂפּוֹרְשֵׁי מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח בְּשַׁעַת הַקְטָרָה, כִּד פּוֹרְשֵׁי בְּשַׁעַת מֵתָן** דמים של **פַּר כַּהֵן מִשִּׁיחַ וּפַר הָעֵלִים דְּבַר שֶׁל צִיבּוֹר וְשַׁעֲרֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.** שואלת התוספתא: אם כן, **הָא מַה מַּעֲלָה יֵשׁ בֵּין הֵהֵכָל לְבֵין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח,** הרי בשניהם יש דין פרישה. משיבה התוספתא: **אֲלָא המעלה היא, שְׂבַח־הֵיכָל פּוֹרְשֵׁי בֵין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה וּבֵין שְׂלֵא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה, וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח, אֵין פּוֹרְשֵׁי אֲלָא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה,** וכמו שיבואר בהמשך דברי הגמרא.

ומדייקת הגמרא: מבואר בתחילת דברי הברייתא **שְׂבַשְׁעַת הַקְטָרָה מִיְהִיא פְּרָשִׁי** אף מבין האולם ולמזבח, **מֵאִי לֹא** - האם אין הכוונה, לפרישה **בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּלַפְנֵי לְפָנִים,** שהרי נאמר הקטרה סתם, שמשמעה כל הקטרה ואפילו לפני ולפנים, ולא כדברי רבי אלעזר שאמר שבשעת הקטרה של לפני ולפנים לא היו פורשין אלא מההיכל. מתרצת הגמרא: **לֹא, אֵין כּוּוֹנַת הַבְּרִייתָא לְפָרִישָׁה בְּשַׁעַת הַקְטָרָה לְפָנִים וּלְפָנִים,** אלא לפרישה **בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּהֵיכָל,** ודברי הברייתא מתפרשים כך, כשם שפורשים הכהנים מבין האולם ולמזבח בשעת ההקטרה בהיכל, כך פורשים משם בשעת מתן דמי פַּר כַּהֵן מִשִּׁיחַ וכו' הניתנים בהיכל.

מקשה הגמרא: **אִי הֵכָל,** איך נבאר את מה שנאמר בסיפא, **'הָא מַה מַּעֲלָה יֵשׁ בֵין הֵהֵכָל לְבֵין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח,** אלא שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה ובין שלא בשעת הקטרה, ומבין האולם ולמזבח, אין פורשין אלא בשעת הקטרה, וסברה הגמרא שכונת הברייתא שמהיכל פורשים בין בשעת הקטרה שלפני ולפנים ובין בשעת מתן דמים שלפני ולפנים, ואילו מבין האולם ולמזבח אין חיוב פרישה בשעת מתן דמים לפני ולפנים, אלא רק בשעת הקטרה של היכל, ועל כך שואלת הגמרא **וְתוּ לֹא** - וכי אין חילוק נוסף, **וְהָא אֵיבָא הָא מַעֲלָה** בהקטרה עצמה, **דְּאֵילוּ מִהֵיכָל פְּרָשִׁי בֵין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דִּידֵיהּ** - שבהיכל, **וּבֵין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּלַפְנֵי לְפָנִים, וְאֵילוּ מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח לֹא פְּרָשִׁי אֲלָא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּהֵיכָל,** כדברי רבי אלעזר.

משיבה הגמרא: **הָא קָתְנִי** - אמנם נאמר בברייתא חילוק זה, אולם מה שנאמר 'שלא בשעת הקטרה' אין הכוונה לשעת מתן דמים שלפני ולפנים, **אֲלָא** כך היא כוונת הברייתא לחלק, **שְׂבַח־הֵיכָל פּוֹרְשֵׁי בֵין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה** בהיכל, **וּבֵין שְׂלֵא בְּשַׁעַת הַקְטָרָה** שבהיכל, והיינו, שעת הקטרה לפני ולפנים, **וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח אֵין פּוֹרְשֵׁי**

עַל לְשׁוֹן הָרַע. כי ההיא דקרח לשון הרע הוה דכתיב (במדבר יז) אתם המיתם את עם ה' וסתם לשון הרע בחשאי הוא: **מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח.** מכל אויר כ"ב אמות שביניהם: **ל"ש אלא בשעת הקטרה דהיכל.** דמזבח הפנימי שחרית וערבית שהרי סמוך לו: **אבל בשעת הקטרה דלפני ולפנים.** מהיכל שהוא סמוך לו פרשי אבל מבין האולם ולמזבח שהוא מרוחק לא פרשי: **בשעת מתן פַּר כַּהֵן מִשִּׁיחַ.** הבא על אחת מכל המצות שטעה בהוראת עצמו ועשה ומתן דמו על הפרוכת ועל מזבח הזהב: **וְשַׁעֲרֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים.**

ציבור שעבדו ע"ז בהוראת בית דין מביאים פר לעולה ושעיר לחטאת כדכתיב בפרשת שלח לך אנשים (שם טו) ואותו שעיר מתן דמו על הפרוכת ואינו נאכל כדילפינן בסיפרא וסיפרי ובמסכת זבחים (דף מז:). **הָא מַה מַּעֲלָה יֵשׁ כּו'. הָאֵי** הא כמו הרי כלומר מעתה מעלה יש בפרישה בין היכל לבין אולם ולמזבח: **בֵין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה כּו'. קָא סַלְקָא דַעֲתִיָּה** בין בשעת הקטרה דלפני ולפנים בין שלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים אלא בשעת מתן דמים דלפני ולפנים: **וּמִבֵּין הָאוּלָם וְלַמְזֻבָּח אֵין פּוֹרְשֵׁי.** משום לפני ולפנים אלא בשעת הקטרה אבל לא בשעת מתן דמים: **מֵאִי לֹא כּו'. כַּדְפְּרִישִׁית:** לא **בְּשַׁעַת הַקְטָרָה דְּהֵיכָל.** קאמר דפורשים מבין האולם ולמזבח והכי קתני כשם שפורשים מבין האולם בשעת הקטרה דהיכל כך פורשין בשעת מתן פַּר כַּהֵן מִשִּׁיחַ דהוי נמי בהיכל: **אִי הֵכָל.** דכשם שפורשין בשעת הקטרה אהיכל קאי ולא אדלפני ולפנים הא מה מעלה יש בתמיה וכי אין עוד מעלה אלא הא דשלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים דקתני שבהיכל פורשין בין בשעת הקטרה בין דהיכל בין לפני ולפנים בין שלא בשעת הקטרה אלא בשעת מתן דמים בין דהיכל בין לפני ולפנים ומבין האולם ולמזבח לא פרשין שלא בשעת הקטרה דהיא שעת מתן דמים

דלפני ולפנים אלא בשעת הקטרה דהיכל דהא אפילו בשעת הקטרה יש מעלה דאילו מהיכל פרשי כו'. **הָא קָתְנִי.** בניחותא ה"נ קאמר האי שלא בשעת הקטרה דקאמר שלא בשעת הקטרה דהיכל קאמר אלא בשעת הקטרה היא לפני ולפנים: **בֵין בְּשַׁעַת הַקְטָרָה.** [דהיכל] והא שלא בשעת הקטרה דקתני תנא שלא בשעת הקטרה דידיה אלא בשעת הקטרה דלפני ולפנים:

גמרא

1 הגמרא דנה במה ששינינו במשנתנו (לעיל נב), שחמור יוצא במרדעת
2 בזמן שהיא קשורה בו: **אמר שמואל, והוא** - מה ששינינו שחמור
3 יוצא לרשות הרבים במרדעת בזמן שהיא קשורה בו, לא נאמר אלא
4 באופן שהמרדעת קשורה לו [לחמור] **מערב שבת**, שבכך הוכיח
5 שהחמור צריך את המרדעת לחממו, והיא משמשת לו כמלבוש
6 ואינה משא, אבל אם לא היתה קשורה לו מערב שבת היא נחשבת
7 משא, ואינו יוצא בה.
8 הגמרא מדייקת מהמשנה להלן כדברי שמואל: **אמר רב נתן,**
9 **מתניתין נמי דיקא** - מדברי המשנה שלפנינו בפרק זה גם כן יש
10 לדייק כדברי שמואל, **דיקא** - שכן שינונו (להלן נד), **אין החמור יוצא**
11 לרשות הרבים **במרדעת בזמן שאינה קשורה לו**. ויש לשאול
12 במשנה זו, **היכי דמי** - במה מדובר, **אילימא** - אם נאמר שמדובר
13 באופן שהמרדעת אינה קשורה לו [לחמור] **בלל**, יש להקשות,
14 **פשימא** - הלא הדבר פשוט מסברא שאין החמור יוצא בה, והמשנה
15 אינה צריכה ללמדנו, שכן באופן זה יש לחוש **דילמא נפלה ליה** -
16 שמא תיפול המרדעת מהחמור, שהרי היא אינה קשורה בו, ובעליו
17 ישכח **ואתי לאתויי** - ויבוא להביא את המרדעת בידו, ויעבירו ארבע
18 אמות ברשות הרבים. **אלא לאו** - ודאי מדובר במשנה זו באופן
19 שהמרדעת קשורה לחמור, אלא **שהיא קשורה לו מערב**
20 **שבת**, ועל כך אמרה המשנה שאין החמור יוצא בה. **מכילא** - משמע
21 מה, **דרישא** - שברישא (כלומר במשנתנו) ששינונו שהחמור יוצא
22 במרדעת, מדובר באופן שהמרדעת קשורה לו כבר **מערב שבת**,
23 וכדברי שמואל. מסיקה הגמרא: **שמע מינה** - אכן יש להוכיח כן.
24 הגמרא מוכיחה כדברי שמואל מברייתא: **תניא נמי הכי** - שינונו כן
25 בברייתא כדברי שמואל, **המור יוצא** בשבת לרשות הרבים
26 **במרדעת, בזמן שהיא קשורה לו מערב שבת**, שבאופן זה אין
27 המרדעת נחשבת משא אלא מלבוש לחממו, ולא יוצא **באופך**
28 ו-כיסוי עץ הנתון על גבי המרדעת, כדי שלא יתחכך המשא בגוף
29 החמור, **אף על פי שהאופך קשורה לו מערב שבת**, משום
30 שהאופך עולם משא הוא, ולא מלבוש לחממו. **רפן שמעון לו**
31 **נמילא אומר, אף באופך** יוצא החמור, **בזמן שקשורה לו**
32 ו-האופך לחמור **מערב שבת**, שאף הוא מועיל לחממו ונחשב
33 מלבוש ולא משא, **ובלבד שלא יקשור לו** [לחמור] **מסריקן** -
34 רצועה שקושרים בקדמת הבהמה, האוחזת את האופך והמשא שעל
35 גבה במקומם שלא ירדו לזנבה בשעה שעולה בהר, **ובלבד שלא**
36 **יקשור לו** [לחמור] **רצועה שנותנים תחת זנבו** כדי לאחוז את
37 האופך והמשא במקומם שלא ירדו על צואר הבהמה בשעה שהיא
38 יורדת בעמק, מפני שברצועות אלו הוא נראה כבא להטעינו משא.
39 הגמרא דנה האם מותר לתת מרדעת על גבי חמור בשבת כדי
40 לחממו, כשהוא עומד בחצר ואינו יוצא לרשות הרבים: **בעא מיניה**
41 ו-שאלו **רב אפי בר נתן מרב חייא בר רב אשי, מהו** - האם מותר
42 **ליהן מרדעת על גבי חמור בחצר בשבת** כדי לחממו מהצינה, ולא
43 לצאת עמו לרשות הרבים. **אמר ליה** - השיב לו רב חייא בר אשי
44 לרב אשי בר נתן, **מותרי, חזר רב אשי בר נתן ואמר ליה** - שאל אותו
45 ואת רב חייא בר רב אשי, **וכי מה ההבדל בין זה** [לנתנית מרדעת]
46 שאמרת שמותר, **לבין נתנית אופך** שאסורה. **אישתיק** - שתק רב
47 חייא בר רב אשי ולא השיב לרב אשי בר נתן על שאלתו.
48 סבר רב אשי בר נתן שרוב חייא בר רב אשי אינו משיב לשאלתו משום
49 שהוא סבור שאין בדבריו ממש, משום שאף אוכף מותר לתת על גבי
50 החמור בשבת, ועל כן **איתביה** - הקשה לו, שינונו בברייתא, **אופך**
51 **שעל גבי חמור** ובא להסירו מעליו בשבת כדי לצננו מחימום המשא
52 שנשא בערב שבת, **לא ימללנה** [את-האופך] **בירו, אלא כיצד**
53 **יעשה**, מתני את האבא הקושר את האופך מתחתיו, ו**מוליכה**
54 **ומביאה** - ומוליך ומביא את החמור **בבצר**, ומתוך כך הוא
55 ו-האופך **נפיל מאיליו** מעל גבי החמור. מוכיח רב אשי בר נתן:
56 **השתא** - עתה יש ללמוד קל וחומר, אם ליפול את האופך מעל גבי

58 החמור **אמרת** - אמרה הברייתא שלא יטול בשבת, **להניח את**
59 האוכף על גבי החמור **מיפיעא** - האם צריך לומר שאסור, הלא הדבר
60 פשוט, משום שנראה כבא להטעינו משא. אם כן, שבה הקושיא במה
61 שונה מרדעת מאוכף, שכשם שאסור לתת אוכף על גבי החמור
62 בחצר, כך יש לאסור נתינת מרדעת.
63 משיבה הגמרא: **אמר ליה רבי יודא** לרב אשי בר נתן, **שכניה** - עזוב
64 אותו ו-את רב חייא בר רב אשי ואל תקשה על דבריו מהברייתא,
65 משום **דפרביה סבידא ליה** - שהוא סובר כדברי רב שהוא רבו, שכן
66 מצינו **דאמר רב חייא בר אשי, שאמר רב, תולין מרסקל** ו-סלן
67 מלא בשעורים **לבהמה** בצוארה **בשבת**, ופיה נתון לתוכו והיא
68 אוכלת מהשעורים, כדי להקל עליה שלא תטרח לשוח ולאכול מן
69 הארץ. ומההיתר לתלות טרסקל יש ללמוד קל וחומר אף לנתינת
70 **מרדעת** שהיא מותרת, **ומה התם** - שם בתליית טרסקל, **דמשום**
71 **תענוג** - שעושים כן רק לתענוג הבהמה שלא תטרח לשוח לארץ,
72 **שרי** - מותר לתלות, **הכא** - כאן בנתינת מרדעת, **דמשום** - שעושים
73 כן מפני **צעד החמור**, שמצטער מפני הצינה, **לא קל שבין** שמותר
74 לתת על גביו בשבת. אם כן, שייתר רב שמותר לתת מרדעת על גבי
75 החמור בשבת, ואין לחוש שנראה כבא להטעינו משא, ואף תלמידו
76 רב חייא בר אשי סובר כמותו, ולכן השיב שהדבר מותר.
77 מביאה הגמרא את דברי שמואל החולק על רב, ואוסר לתלות
78 טרסקל בצואר הבהמה: **שמואל אמר**, לתת **מרדעת** על גבי החמור
79 **מותרי**, שהיא באה מחמת צער, ודרכו של החמור בכך והיא מלבוש
80 שלו, אבל לתלות בצואר הבהמה **מרסקל** - סל עם שעורים לאכילה
81 **אסור**, מפני שהוא בא רק לתענוג שלא תצטרך לשחות לאכול
82 מהארץ, ולכן הוא נחשב משא.
83 הגמרא מביאה מעשים שהיו בענין מחלוקת רב ושמואל בטרסקל.
84 מספרת הגמרא: **אזל** ו-הלך **רב תייא בר יוסף, ואמרה לשמעיתא**
85 **דרב** - ואמר את שמועתו של רב, שהתיר לתלות טרסקל, **קמיה**
86 **דשמואל** - לפני שמואל. **אמר ליה** [לו] שמואל לרב חייא בר יוסף,
87 **אי הכי אמר אבא** - אם אכן כך אמר רב, הדבר מוכיח שהוא לא
88 **ידע במילי דשבתא** - אינו יודע בהלכות שבת וללא כלום, שבדאי
89 אסור לתלות טרסקל בצואר הבהמה בשבת, כפי שהתבאר. עוד
90 מספרת הגמרא: **כי סליק** - כאשר עלה **רבי יודא** מבבל לארץ
91 ישראל, **אשכחיה** ו-מצאו **לרבי בנימין בר יפת דתיוב וקאמר ליה**
92 **משמיה דרבי יוחנן** - שישב ואמר שמועה זו בשם רבי יוחנן, **נזתנין**
93 - מותר לתת מרדעת על גבי חמור **בשבת**. **אמר ליה** [לו] רבי זירא
94 לרבי בנימין בר יפת, **ויישר** - יפה אמרת, **וכן תרנמה** - וכדברך ביאר
95 הלכה זו **אריוף בבבל**. שואלת הגמרא: **אריוף מנו** - מי הוא החכם
96 המכונה 'אריוף', הלא הוא **שמואל, והוא** ו-הלא **רב נמי אמרה** -
97 גם רב אמר כן, שאף הוא התיר לתת מרדעת, ומדוע אמר רבי זירא
98 כן רק בשם שמואל. משיבה הגמרא: **אלא** כך היה המעשה, **שמעיה**
99 **דהיה מסיים ביה** - שמע רבי זירא את רבי בנימין בר יפת שהוסיף
100 בסיום דבריו, לאחר שאמר שמותר לתת מרדעת על גבי החמור, **ואין**
101 **תולין מרסקל** בצואר הבהמה **בשבת**, ועל כך **אמר ליה** [לו] **ויישר**
102 - יפה אמרת, **וכן תרנמה אריוף בבבל** - וכדברך ביאר הלכה זו
103 שמואל בבבל, שהוא התיר במרדעת ואסר בטרסקל, ואילו רב התיר
104 אף בטרסקל.
105 הגמרא שבה לשאלת רב אשי בר נתן, מהו החילוק בין מרדעת
106 לאוכף. אומרת הגמרא: **דבולי עלמא מיהת** - מכל מקום כולם
107 סוברים **שמרדעת מותר** לתת על גבי החמור, ושוב יש לשאול
108 כשאלת רב אשי בר נתן, **מאי שנא** - במה שונה נתינת מרדעת שהיא
109 מותרת, לנתינת אוכף שהיא אסורה, שמהברייתא שאסרה ליטול
110 אוכף ללמדנו שאסור גם לתת.
111 הגמרא משיבה שאין ללמוד מהברייתא שאסרה ליטול אוכף שאסור
112 אף לתת, ומבארת בשתי דרכים. משיבה הגמרא: אין ללמוד
113 מהברייתא שאסרה ליטול אוכף שאסור אף לתת, משום **דשאני התם**
114 - שונה הדבר שם בנטילה, משום **דאפשר דנפיל ממילא** - שאפשר

שבת. פרק חמישי – במה בהמה דף נג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

1 **גמ'** מתינתין נמי דיקא. לקמן בהאי פירקא: אף באוקף. דאיהו נמי מהני לחממיה:
 2 **ובלכד שלא קשור לו מסריקו.** פטורא ל, דמחזי כמי שרוצה להטעינו משוי: רצועה
 3 תחת זנבו. פוטילא שנותנים שם שלא תרד האוקף והמשוי על צוארה כשהיא יורדת
 4 לעמק, והמסרך שלא תרד על זנבה כשהיא עולה על הקרס: מהו ליתן מרדעת. ולא
 5 לצאת לרה"ר, אלא בחצר ומפני ציננה: ח"נ:

6 איל מותר אמר ליה וכי מה בין זה לאוקף
 7 אישתיק: איתביה כו'. כסבור הא דאישתיק
 8 משום דלא אשגח ביה, דסבר אוקף נמי שרי.
 9 ואותיביה מבריתא. דאסור לשלח, והשתא
 10 ליטול אמרת לא. להניח מיבעי? דדמי כאילו
 11 צריך להטעינה משוי: כרביה. רבי: מרסקל.
 12 סל מלא שעורים תולין לה בצוארה, ופיה
 13 נתון לתוכו ואוכלת. ותעמל עמלמא הוא.
 14 שלא תטרד לשח צוארה לארץ: צער. של
 15 צינה: מרדעת מותר. דצערא היא הלך
 16 אורחה בהכי, ולא משוי הוא: לשמעתא
 17 דרב. דשרי בטורסקל: אבא. *חברי, כמו:
 18 "אברך" – "אבא למלקא" (בראשית מא):
 19 שמואל קרי אריוך על שם שזקה בקי בנינו.
 20 ושופט במלך השופט על הארץ. לשון "ירבא"
 21 – *מלך (ב"ב דף ד:). והא רב נמי אמרה.
 22 דכיון דשרי בטורסקל, כ"ש מרדעת: מאי שנא
 23 מאוקף. שאסור ליטול, וכ"ש להניחו: דנפיל
 24 ממילא. כדקתני: מוליכו ומביאו לחצר, והוא
 25 נופל מאיליו: פאן לחממיה. מרדעת צריך
 26 לחממה ומותר צער דצינה. אבל
 27 נטילת אוקף אינו אלא שיצטנו שנתחממה
 28 ע"י משאוי ששואה במעוד יום, ואי לא שקל
 29 ליה – לא איכפת לן. שהרי הוא יצטנו מאיליו.
 30 דאמר אינשי וכו': בנב שועל. שתולין לו בין
 31 עינו שלא שלוט בו עין: והרורית. לנו: ככיס
 32 שלו. שתולין לו אבולתו לקבל זוב. ולברוק
 33 מנין ראייתו? שאינו תכשיט לו: ככיס
 34 שפדיהו. לקבל חלב הנוטף אי נמי שלא
 35 ישרטו דידהו על הקוצים. שהיו דידהו נסין:
 36 כהחום שפניה. שחוסמין אותה שלא תרעה
 37 בשדות אחרים, וכשמגיעין למקום מרעימם
 38 נוטלין אותה השמן: בסגל שפדיה.
 39 שעועיהן לה סגדל של: ומתכב שלא זיזקה
 40 האבנים: קמיע. כתב לרפואת חולי: מומחה.
 41 שריפא כבר ג' פעמים: וזה חומר בבהמה
 42 מבראם. ס"ד השתא דאקמיע קאי דאמרין
 43 לקמן בפרק "במה אשה יוצאה" (ד' סא).
 44 שהאדם יוצא בקמיע מומחה. וכל הני דקתני
 45 לא תצא – הנה דלאו שמירת גופה הוא אלא
 46 משאוי. וסגדל – משום דדילמא מישתליף
 47 ואתי לאתתי: אגד שעל גבי המפה. ליכא
 48 למימר אתי לאתתי: קשישין שעל השבר.
 49 בהמה שנשבר בה עצם עושין לה דפין מכאן
 50 ומכאן, וקושרים אותו שם, והן מעמידין
 51 העצם שלא יגדו ואלא יגדו אגדו ואלא. עד שמתחבר:
 52 ובשליא המדולדלת אגד. שיצתה מקצתה:
 53 ופוקקין לה זוג. אגל בשאינו פקוק – אפי'
 54 בחצר לא תצא. מפני שהעניבל שבתוכה
 55 משקש ומוליד קול. לך פוקק בצמר או
 56 במוכין, שלא יקשקש העניבל שבתוכה: זוג.
 57 אישקליט: עניבל. כוטייל: ומשילת. באתו
 58 זוג בחצר, אגל לא תצא בו לרה"ר, כדמפרש
 59 לקמן בפרקין (דף נו:). דמחזי כמאן דאזיל
 60 לחינגא: מאי לאו. בסיחיים גדולים קאמר,
 61 דצואן ארוך ואין להם צער לשח ולאבול מע"ג הקרקע, ותולה לון טרסקל לתענוג
 62 – וקשיא לשמואל: קטנים. ארבוותייהו גבוהין וצוארן קטן, ויש להם צער לשח ע"ג
 63 הקרקע ולאבול:

1 **והוא** שקשורה לו מע"ש. רש"י פי לקמן דבקשורה מע"ש היו מלבוש החמור, אבל
 2 באינה קשורה מע"ש – היו משאוי. ועוד יש לפרש: דבאינה קשורה מע"ש – מחזי
 3 כמתוכין להוצאת המרדעת. וה"ר פור"ת פירש: דמחזי כאילו מתוכין להוליך בהמה
 4 למקום רחוק: **אילימא** שאינה קשורה לו ככל פשיטא. ולא בעי למפרך דמרישא
 5 שעמנין לה, דקתני "בזמן שהיא קשורה" – היא
 6 אינה קשורה לה, דרך משניות כן. ובמסכת ע"ז
 7 (דף לה) "אלו דברים אסורין באבילה: כבשים
 8 שדרכן לתת לתוכן יין כו'" ובסיפא (שם דף לט)
 9 קתני: "ואלו מותרים באבילה כו" וכבשים שאין
 10 דרכן לתת כו'". ובפרק "אלו טרפות" (תולין דף
 11 נד.) קתני: אלו כשרות, אע"ג דאיכא מנייהו
 12 דשמעי' מרישא. וא"ת: ונפשוט מרישא דבקשורה
 13 מערב מרישא, מריאצטריך למינהי "בזמן
 14 שהיא קשורה" דבלאו הכי הוה ידעי דאירי
 15 בקשורה, דאי באינה קשורה – פשיטא דאסור,
 16 דילמא נפלה ואתי לאתתי כדקאמר הכא:
 17 אילימא כו'. אלא דאי בזמן שקשורה מע"ש
 18 קאמר וי"ל: דמרישא לא תפשוט, דארבחה היא
 19 דלהכי תנא "בזמן שהיא קשורה" לאשמעי'
 20 דאפי' קשורה בשבת. דאי לא תנא ליה, ה"א:
 21 דוקא בקשורה לו מע"ש, אבל בקשורה בשבת –
 22 לא, קמ"ל. דלהכי ידעי מסיפא:

23 **מהו** ליתן המרדעת ע"ג חמור בשבת. ואין
 24 לאסור משום דאין כלי ניטל אלא לדבר
 25 הניטל – בדמהה חשיב כדבי הניטל, כיון דיכול
 26 למשכה ולהוליכה בכל מקום. ורב אסי בר נתן
 27 דבעי אם אסור אין לפרש משום דמחזי כרוצה
 28 להוליך בהמה למקום רחוק – דא"כ היכי ידעי
 29 דמאן דשרי טרסקל, כ"ש מרדעת. ואין לפרש נמי
 30 דבעי למיסר בחצר אטו רה"ר, כדאמר גבי אשה
 31 בפ' "במה אשה" (לקמן דף סד) – דגבי בהמה לא
 32 גזרו, כדנתיב בסמוך גבי זוג ומיטלי עמו
 33 בחצר". אלא נראה לר"י: דטעמא משום טרחא
 34 דשבת, ואע"ג דשריא קרצוף בפ"ב דביצה (דף
 35 כג.) – התיב שי לה צער ביהת. א"נ: לא שרי אלא
 36 ב"ט, אבל בשבת – אסור:

37 **אוקף** שע"ג החמור. וא"ת: ותייר האוקף
 38 ויער ויפול, כדאמר בפ' "כל כהבי"
 39 גבי היתה בהמתו טענה טבל כו' וי"ל: דהתם
 40 מיירי בשקין שתוכל בהמה להתקלקל, אבל
 41 מחמת האוקף – לא תוכל בהמה להתקלקל,
 42 לך לא תתייר:
 43 **תולין** טרסקל. וא"ת: ותאסר משום
 44 דמשמש בע"ז, כי היכי דאסור
 45 להניח רע לו גבי דקל בשבת משמש
 46 במחבור וי"ל: דהתם מנענע הענפים, אבל הכא
 47 אינו מנענע בהמה בכך. ורב אסי ברבי נתן דבעי
 48 למיסר אפטר – משום דילמא אתי להשתמש
 49 בבע"ז (ת"י):

50 **אריוך**. שם מלך, כדכתיב "אריוך מלך
 51 אלטר" (בראשית די) – ונקטי' טפי
 52 משאר מלכים לפי שמובלע בו לשון ארי:
 53 **דשמעי' דקא** מסיים בה כו'. אע"ג דקיי"ל
 54 כרב באיסורי היינו לגבי שמואל לחודיה אבל
 55 הכא ר' יוחנן דקיי"ל כותיה לגבי רב קאי
 56 כשמואל וברייתא דאוקף נמי קיימא כשמואל
 57 למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה ומתני
 58 דאין סבין ומרסקין להמהה מדיתי לקמן נמי
 59 פליגא אדרב כדפירש בקונטרס: **מאי** לאו
 60 בגדולים ומשום תענוג. וא"ת: ומאי קשיא?
 61 דילמא הכא מיירי בטרסקל שנתלה מע"ש, אבל לחלות בשבת אפי' בחצר – אסורו ותיריך:
 62 דדייק מדנקט רה"ר גבי טרסקל טפי משאר, דכולו נמי ברה"ר איירי, אלא נקט רה"ר –
 63 דבחצר מותר בכל ענין:

גמ' אמר שמואל: והוא שקשורה לו מע"ש. אמר רב
 נחמן: מתני' נמי דיקא, דקתני: אין החמור יוצא במרדעת
 בזמן שאינה קשורה לו. היכי דמי? אילימא שאינה קשורה
 לו כלל – פשימא, דילמא נפלה ליה ואתי לאתויי! אלא
 לאו – שאינה קשורה מע"ש, מפלל דרישא – שקשורה
 לו מע"ש, ש"מ. תניא נמי הכי: חמור יוצא במרדעת
 בזמן שקשורה לו מע"ש, ולא באוקף, אע"פ שקשורה לו
 מע"ש. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף באוקף בזמן
 שקשורה לו מע"ש, ובלכד שלא קשור לו מסריקו, ובלכד
 שלא יפשוט לו רצועה תחת זנבו בעא מיניה רב אסי בר
 נתן מר' חייא בר רב אשי: מהו ליתן מרדעת על גבי
 חמור בשבת? אמר ליה: מותר. א"ל: וכי מה בין זה
 לאוקף? אישתיק. איתביה: אוקף שעל גבי חמור – לא
 ימלטלנה בידו, אלא מוליכה ומביאה בחצר, והוא נופל
 מאיליו. השתא ליטול אמרת – לא, להניח מיבעיא?
 אמר ליה ר' זירא: שבקיה, כרביה סבירא ליה. דאמר רב
 תייא בר אשי אמר רב: תולין מרסקל לבהמה בשבת,
 וקל וחומר למרדעת. ומה התיב דמשום תענוג – שרי,
 הךא דמשום צער – לא כל שכן. שמואל אמר: מרדעת
 מותר, מרסקל – אסור. אול ר' חייא בר יוסף אמרה
 לשמעתא דרב קמיה דשמואל, א"ל: אי הכי אמר אבא
 – לא ידע במילי דשבתא ולא כלום. כי סליק ר' זירא
 אשכחיה לר' בנימין בר יפת דתיב וקאמר ליה משמיה
 דר' יוחנן: גותנין מרדעת על גבי חמור בשבת. א"ל:
 *ישר! וכן תרגמה אריוך בכבל. אריוך מנו? שמואל.
 והא רב נמי אמרה! אלא שמעיה דהוה מסיים ביה: ואין
 תולין מרסקל בשבת. א"ל: ישר! וכן תרגמה אריוך
 בכבל. דכולי עלמא מיהת מרדעת מותר, מאי שנא
 מאוקף? שאני התיב דאפשר דנפיל ממילא. רב פפא אמר:
 פאן – לחממה, פאן – לצננה. לחממה – אית לה צערא,
 לצננה – לית לה צערא. והיינו דאמרי אינשי: חמרא,
 אפי' בתקופת המנו קרירא לה מיתבי: לא יצא הפוס
 בנב שועל, ולא בזהרורות שבין עינו. לא יצא הזב בכיס
 שלו, ולא עזים בכיס שפדיהו ולא פרה בחסום שפדיה,
 ולא סייחים במרסקלין שפדיהם לרה"ר. ולא בהמה בסגדל
 שפדיה, ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה, וזו חומר
 בבהמה מבראם. אבל יוצא הוא באגד שעל גבי המפה.
 ובקשישין שעל גבי השבר, ובשיליא המדולדלת בה.
 ופוקקין לה זוג בצוארה ומיטילת עמו בחצר. קתני מיהת:
 ולא סייחין במרסקלים שפדיהם לרה"ר. לרה"ר הוא דלא,
 הא בחצר – שפיר דמי. מאי לאו – בגדולים, ומשום
 תענוג! לא, בקטנים ומשום צער, דיקא נמי, דקתני
 דומיא

1 דומיא דקמייע. משום חולי: והא אגן הגן. גבי אדם, לקמן בפ' "במה אשה" (דף ס:).
 2 הא מומחה שפיר דמי. מאי שנא בהמה מאדם: מוליח. מלאך שלו, ומליץ עליו: אי
 3 הכי. דבהמה נמי נפקא בקמייע המומחה לבהמה: מאי זה חומר. אדם נמי לא נפיק
 4 אלא בקמייע מומחה לאדם: אפנדל קאי. וזה חומר, דקתני: "ולא בהמה בסנדל
 5 שברגליה": סבין. שמן: ומפרסין. גלדי מכה:
 6 ומשום צער. ואפילו הכי - לבהמה לא.
 7 וקשיא בין לרב בין לשמואל דשרי במרדעת:
 8 לא דגמר מכה. שנתפאה המכה, וסיכה
 9 ופירכוס משום תענוג. ולרב ודאי קשיא.
 10 והוא מתניתא קמייתא דאופק נמי קשיא
 11 ליה, דהיי נמי דלצינה ליבא צער - תענוג
 12 מיקא הוא, אלא רב תנא הוא ופליג: שאחזה
 13 דם. אנפודור: אין מעמידין בו. אלמא:
 14 אפילו צער נמי אסור: גזירה משום שחיכת
 15 סממנים. במדי דרפואה גזור רבנן, דאי שרית
 16 שום רפואה אתי למישרי שחיכת סממנים,
 17 והוא איסורא דאורייתא דהיי טוחן: אין מיקר
 18 לבהמה. אין דרך להקר בהמה. להקרי כולי
 19 עלמא דדעי ולרפואה קמיפוקי. ואתי למישרי
 20 שחיכת סממנים: ומי גזירין. במקום ספידא כי
 21 האי גזוןא: חוץ לתחום. קס"ד: חוץ לתחום
 22 שלו היתה עומדת בהמה: שהיה תחום שלה
 23 מובלעת בתוך תחום שלו. דחוץ לתחום
 24 דקתני - חוץ לתחום שלה. שהבהמה
 25 המסורה לרועה המיוחד הרי היא כרגלי
 26 הרועה, וזה הקורא לה - בעליה, וכול לילך.
 27 כגון שהוא שבת קרוב לאותו מקום. ואפילו
 28 הכי - לא יביאנה ממש בקדיו, הואיל והיא
 29 יוצאה חוץ לתחומה אין לה אלא ד' אמות.
 30 ומיהו - קורא לה והיא באה, דלא הותר
 31 הוא על תחום בהמתו, ובלבד שלא יביאנה
 32 ממש בקדיו: תנאי היא. דאיבא דלא גזר שאר
 33 רפואות אטו שחיכת סממנים: שאכלה
 34 פרשינו. הרבה ועל ידי אכילה מרובה אחזה
 35 חולי שקורין מיינוניא. ואריכה להשתלשל
 36 ולהוציא רעי, ומריצה: כדי שתתרפה. גרסין
 37 הבא, לשון ריפוי, שיהיו מיעיה רפויים
 38 בשילשול ומוציאה רעי: לא יריצנה. גזירה
 39 בכל רפואה אטו שחיכת סממנים: דמיתניק.
 40 דליבא למיחש דילמא נפיל ואתי לאתוי:
 41 תנאי שקלת מעלמא. איבדה כולם, שאין
 42 אתה מוצא תנאים שנקלקו בכך, דתוקי הנך
 43 תרתי מתניתי' קרא כמר וקרא כמר: תנאי
 44 היא. במתניתין. ר"מ שרי, ר' יוסי אסור: ליבש
 45 מיהדק שפיר. ולענן משוי נמי לא הוי משוי.
 46 דצורך גופה היא. דחלבה מכחישה: ליחלב.
 47 הוי משוי, שטוענת את החלב בכיס: גסין.
 48 גדולין, ונגררין על הקוצין, ומקרטין דדיקן:
 49 שנשנתנו עליו בו. ולא זכה ליפתח לו שערי
 50 שער: תדע. דקשי: דמרחשי ניסא. מן השמים
 51 לכמה הצלות לגפשות אדם: ולא איבדו מווי.
 52 ואין נס זה רגיל שיבארא מוונות לצדיקי
 53 בביתם, שמיצאו חישן גדילין באצרותיהן:
 54 גידפתן. וזה קטועה: זו דרבה בקה. לכסות כל
 55 אשה עצמה. וכ"ש זו שהיתה צריכה לקר:
 56 תותרי. קופליא, שמחברין אותם בקשר שנים
 57 שנים שלא יכרו: לבהמה. קרבתי אצלך
 58 מחמת נוי מעשיך: דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה: אנקבות לא נפלי. בתמיה: כי דיו.
 59 כסבורים שרוצים להלחם בהם: אליה. זב שלחן קושרים בלפי גבן, שלא יכסה ערוותן:

1 כגון שהיה תחום שלה מובלע בו. ומ"מ לא התירו אלא דרך קריאה, אבל לילך מעבר
 2 לבהמה ולרודפה לעיר - לא:
 3 תנאי היא. רב יהודה ידע שפיר דתנאי היא, אלא דניחא ליה לאוקמי תרי סתמי
 4 דברייתא אליבא דחד תנא:
 5 כאן ליבש כאן ליחלב. פי' בקוטה: ליחלב -
 6 שקבלו בבית את החלב. וקשה: דהא ודאי
 7 משוי הוא, ולכ"ע חיוב, דהויא מלאכה הצריכה
 8 לגופה! ופי' היר פורתי: ליחלב - לשמור החלב
 9 בדדיהן שלא יזוב לארץ, ושיר ת"ק דהוי כמו
 10 רחלים כבנות חשבי' ליה מלבשו, אף על פי
 11 שאינו עשוי לצורך עצמן אלא לשמור הצמר.
 12 ור"י פירש: דבין ליבש ובין ליחלב - תרווייהו
 13 עבדי להו כזי שלא יסרטו דדיהן, כדאמרין
 14 בסמוך. וליבש - בזמן שאינו חפץ בחלב - שרי
 15 לפי שמדדקו וליבא למיחש דילמא נפיל ואתי
 16 לאתוי. אבל ליחלב, שאינו רוצה שיתייבשו -
 17 אינו מיהדק, איבא למימר דילמא נפיל ואתי
 18 לאתוי:
 19 שקושרין להן כנגד זכרותן כו'. ולשון
 20 לבובין הוי - שלא לקרב, כמו
 21 "ובכל תבואתי תשרש" (איוב לד) וכמוהו הרבה:
 22 ממאי מדקתני סיפא. טפי הוי ליה לאתוי
 23 כבולות, דהוי ממש כעין זה, אלא
 24 משום דשחזות הוי ברישא:
 25 עד
 26 באה. ולא גזירין דילמא אתי לאתוי. ואמר רבינא: כגון שהיה תחום שלה מובלע בתוך תחום
 27 שלו. ר"ג בר יצחק אמר: שחיכת סממנים גופה תנאי היא: דתני: בהמה שאכלה פרשינו - לא
 28 יריצנה בחצר בשביל שתתרפה, ורבי אושעיא מתיר. דרש רבא: הלכה פרבי אושעיא. אמר מר:
 29 "לא יצא הוב בכיס שלו ולא עזים בכיס שבדדיהן". והתניא: יוצאות עזים בכיס שבדדיהן! אמר
 30 רב יהודה: לא קשיא; הא - דמייהדק, הא - דלא מיהדק. רב יוסף אמר: תנאי שקלת מעלמא?
 31 תנאי היא! דתני: העזים יוצאות צרורות, רבי יוסי אוסר בכלן חוץ מן הרחילות הפנויות. ר'
 32 יהודה אומר: עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב. ואביעית אימא: הא והא ר' יהודה,
 33 ולא קשיא; כאן - ליבש, כאן - ליחלב. תנאי, "אמר ר' יהודה: מעשה בעזים בית אנמוכיא
 34 שהיו דדיהן גסין, ועשו להן כיסין כדי שלא יסרטו דדיהן". ת"ר: מעשה באחד שמתה אשתו
 35 והניחה בן לינה, ולא היה לו שכר מניקה ליתן, ונעשה לו גם ונפתחו לו דדין פשיגו דדי אשה
 36 והניק את בנו. אמר רב יוסף: בא וראה כמה גדול אדם זה, שנעשה לו גם פה! א"ל אבוי:
 37 אדרבה, כמה גרוע אדם זה שנשנתנו לו סדרי בראשית! אמר רב יהודה: בא וראה כמה קשים
 38 מוונותיו של אדם, שנשנתנו עליו סדרי בראשית. אמר רב נחמן: תדע, דמתרחיש ניסא ולא
 39 אברו מווי. ת"ר: מעשה באדם אחד שגשא אשה גידמת ולא הפיר בה עד יום מותה. אמר
 40 רב: בא וראה כמה צנועה אשה זו, שלא הפיר בה פעלה! אמר לו רבי תיאי: זו דרבה בקה,
 41 אלא: כמה צנוע אדם זה שלא הפיר באשתו. "זכרים יוצאין לבובין". מאי לבובין? אמר רב
 42 הונא: תותרי. מאי משמע דהאי לבובין לישנא דקרובי הוא - דכתיב "לבתני אחותי כלה".
 43 עולא אמר: עור שקושרין להם כגג לרם כדי שלא יפלו עליהן זאבים. זאבים אזכרים נפלי,
 44 אנקיבות לא נפלי? משום דמסגו פריש עדרא. וזאבין פריש עדרא נפלי, בסוף עדרא לא נפלי?
 45 אלא: משום דשמנו. ובנקבות ליבא שמנו! ותו, מי ידעי בין הני להני? אלא: משום דוקפי
 46 חוממיהו, ומסגו פי דו. רב נחמן בר יצחק אמר: עור שקושרין להן תחת זכרותן, כדי שלא
 47 יעלו על הנקבות. ממאי - מדקתני סיפא "והרחלים יוצאות שחזות". מאי "שחזות" - שאחזין
 48 האליה שלהן למעלה, כדי שיעלו עליהן זכרים. רישא כדי שלא יעלו על הנקבות, וסיפא כדי
 49 שיעלו עליהן זכרים. מאי משמע דהאי "שחזות" לישנא דגלווי הוא - דכתיב "והנה אשה לקראתו
 50 שית

מחמת נוי מעשיך: דרך זאבים לאחוז בהמה בלבה: אנקבות לא נפלי. בתמיה: כי דיו. כסבורים שרוצים להלחם בהם: אליה. זב שלחן קושרים בלפי גבן, שלא יכסה ערוותן:

58 לרפואתה, מפני שאסור לטרוח לצרכה, אבל אדם שאחזו דם
59 [–השתרבה הדם בגופו] מעמידין אותו בשבת במים פשכיל שיצטמנו
60 בהם לרפואתו, שהתירו לטרוח טרוחה מועטה כזו מחמת צער, ואילו
61 בבהמה לא התירו. ואם כן, אף בנתינת מרדעת הבאה מחמת צער
62 הצינה אסור לטרוח, וקשה על אמוראים אלו שהתירו. מתרצת
63 הגמרא: אמר עובדא, מה ששינונו בברייתא שאסור להעמיד את
64 הבהמה במים אינו משום טרוחה, שיותר לטרוח מחמת צער הבהמה,
65 אלא נזירה משום שמא יבואו להתיר גם שחיקת סממניו לרפואה,
66 שהוא איסור מן התורה משום טוחן. מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן
67 שהטעם שאסור להעמיד בהמה במים הוא שמא יתיר לשחוק
68 סממנים לרפואה, אדם שאחזו דם נמי – גם כן יש לאסור להעמידו
69 במים מחשש זה, ובברייתא שנינו שבאדם מותר. מתרצת הגמרא:
70 הטעם שאדם מותר להעמידו במים, משום שהוא נראה כמיכר –
71 כמתקרר במים, ואין הרואה מבחין שהוא עושה כן לרפואה, ולא
72 יבוא להתיר שחיקת סממנים. מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שאדם
73 מותר להעמידו במים משום שנראה כמתקרר, הלא כהמה נמי – גם
74 כן יש לומר שנראה כמיכר – כמקרה, ואין הרואה מבחין שהוא
75 מעמידה לרפואה, ומדוע אסור להעמידה במים. מתרצת הגמרא: אין
76 מיכר כהמה – אין גילות לקרר בהמה במים, ולכן הדבר נראה
77 לכל שהוא עוסק ברפואה, ויבואו להתיר שחיקת סממנים.
78 הגמרא דנה האם אכן גזרו שלא יעטק ברפואת בהמתו, אף שהיא
79 עלולה למות. מקשה הגמרא: ולמה לא יעטקו אדם נאסור עליו
80 את הדבר הוא יפסיד את בהמתו, מי גזרינן – האם אנו גוזרים,
81 והתניא – והלא שנינו (תוספתא פ"ח ה"ד), היתה בהמתו עומדת חוץ
82 לתחום שבת שלו, עומד במקומו בתוך התחום וקורא לה והיא פאה
83 אליו. מבארת הגמרא: ולא גזרינן – ואין אנו גוזרים לאסור עליו
84 לקרוא לה, מחשש דילמא אתי לאתווי – שמא מתוך שהוא עוסק
85 בהבאתה על ידי קריאה יבוא לצאת חוץ לתחום כדי להביאה.
86 והטעם שלא גזרו כן, מפני שאם לא יקרא לה היא תאבד ממנו, ולא
87 גזרו חכמים במקום הפסד כזה. אם כן, אף באחזה דם אין לפרש
88 שהאיסור להעמידה במים הוא מגזירה שמא ישחוק סממנים, לשרש
89 גזרו חכמים במקום שהוא עלול להפסיד את בהמתו. מתרצת
90 הגמרא: אמר רבינא, יש לפרש את דברי הברייתא, שמדובר בגזון
91 שתחום הבהמה אינו שווה לתחום הבעלים, והיה תחום שבת שלה
92 [–של הבהמה] מוגבלע [–נכנס] בתוך תחום שבת שלו [–של
93 הבעלים], כלומר שהתחום שלה מסתיים לפני סוף התחום שלו,
94 והבהמה לא יצאה חוץ לתחום שלו אלא רק חוץ לתחום שלה, ובין
95 שיצאה מתחומה אסור להוציאה מארבע אמות שהיא עומדת בהם,
96 ולכן לא יוציאה בידיו, אלא קורא לה והיא באה. ואכן, אם יצאה
97 מחוץ לתחום שלו אסור לקרוא לה, שגזרו שמא יצא מחוץ לתחום
98 שלו, אף שבכך יפסיד את בהמתו.
99 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהברייתא, ומביאה
100 מחלוקת תנאים בגזירת שחיקת סממנים בבהמה. מוסיפה הגמרא
101 לתרץ: רב נחמן בר יצחק אמר, הגזירה שאמרנו שאסור להעמיד
102 את הבהמה במים משום שיבואו להתיר שחיקת סממניו, היא גופה
103 תנאי היא – שנויה במחלוקת תנאים, שיש תנא שאינו גזרו כן, דתניא
104 בברייתא, בהמה שאכלה הרבה פרישיו, וחלתה מחמת האכילה,
105 לא ירצינה – לא ירץ את הבהמה כהצד פשכיל שתתירפה – שהיו
106 מעיה רפויים ותשלשל, שזו רפואתה, משום שיש לחוש שמתוך
107 שעוסק ברפואה יבוא להתיר שחיקת סממנים. ורבי אושעיא מתיר
108 להרץ אותה כדי שתתירפה, שלא גזרו לאסור רפואה משום שיבואו
109 להתיר שחיקת סממנים. ואם כן, הנתנא שאסור להעמידה במים סובר
110 כנתנא קמא, שגזרו ברפואה משום שחיקת סממנים, והנתנא שהתיר
111 לקרוא לבהמה העומדת מחוץ לתחום סובר כרבי אושעיא, שלא
112 גזרו במקום שהוא מפסיד את בהמתו, ולכן לא גזרו משום שחיקת
113 סממנים, וכן לא גזרו שמא יצא אליה מחוץ לתחום, ומותר לקרוא
114 לבהמתו העומדת מחוץ לתחום שלו. מביאה הגמרא את פסק

1 דימין דקמיע – באופן דומה לדין קמיע שנשנה בסמוך לו, שהוא בא
2 מחמת חולי, ואף טרסקל בא מחמת חולי וצער של סייחים קטנים
3 המצטערים לשחות לאכול מהארץ. מסיקה הגמרא: שפע מינה –
4 אכן יש לדייק ולהוכיח כן.
5 מכיון שהובאה הברייתא להוכיח בענין תלית טרסקל, דנה הגמרא
6 בביאור דבריה: אמר מר – הובא לעיל בברייתא, ולא תצא בהמה
7 בקמיע – [כתב שתולים לחולה לרפואה] אף על פי שהוא מוקחה
8 – ריפא כבר שלוש פעמים. מקשה הגמרא: והא אנו תנן – והלא אנו
9 שנינו במשנה לגבי אדם (הלכות, ו) ולא אדם בקמיע שאינו
10 מוקחה, ויש לדייק ממשנה זו, הא – אבל במוקחה שפיר דמי –
11 מותר לאדם לצאת, ובמה שונה בהמה מאדם שלא תצא אף בקמיע
12 מומחה. מתרצת הגמרא: הקא נמי – כאן בברייתא שנינו שלא
13 תצא הבהמה בקמיע, גם כן מדובר בקמיע שאינו מוקחה, כמו
14 שנינו באדם שלא יצא בקמיע שאינו מומחה. מקשה הגמרא: והא
15 [–והלא] אף על פי שהוא [–הקמיע] מוקחה קתני – שנינו בברייתא
16 שלא תצא בו הבהמה, וכיצד נעמיד שמדובר בקמיע שאינו מומחה.
17 מתרצת הגמרא: הברייתא דיברה בקמיע שהוא מוקחה לרפואת
18 אדם, ואינו מוקחה לרפואת בהמה, כגון שריפא שלושה בני אדם
19 ולא ריפא שלושה בהמות, ועל כך אמרה הברייתא, שאף על פי שהוא
20 מומחה לאדם, כיון שאינו מומחה לבהמה אינה יוצאת בו. מקשה
21 הגמרא: נמי איכא – והאם יש קמיע שהוא מוקחה לרפואת אדם
22 ולא הני [–ואינו] מוקחה לרפואת בהמה, הלא מכיון שריפא
23 שלושה בני אדם הדבר מוכיח שהוא מועיל, וכשם שמועיל לאדם כך
24 מועיל לבהמה ונחשב מומחה לה. מתרצת הגמרא: אין [–כן], קמיע
25 המומחה לאדם אינו מומחה לבהמה, משום שאדם דאית ליה מלא
26 – שיש לו מלאך המדבר בזכותו, הקמיע מסייע ליה [–לו] והוא
27 מתרפא, אך בהמה דלית לה מלאך – שאין לה מלאך המדבר
28 בזכותה, הקמיע לא מסייע לה ואינה מתרפאת, ולכן אינו נחשב
29 מומחה לבהמה עד שירפא שלוש בהמות.
30 מקשה הגמרא: אי הכי – אם כן שהברייתא דיברה בקמיע שאינו
31 מומחה לבהמה, אבל בקמיע המומחה לה היא יוצאת, מאי – מדוע
32 הדבר שאמרה הברייתא, 'זה חומר [–חומר] כהמה מבראש',
33 הלא אין בה כל חומר מאדם, שהרי אדם גם כן אינו יוצא בקמיע
34 שאינו מומחה לו. מתרצת הגמרא: מי ספרת – וכי סובר אתה
35 דאקמיע קאי – שעל האיסור לצאת בקמיע אמרה הברייתא שזו
36 חומרא בבהמה מאדם, לא כן הוא, אלא אספדל קאי – על הדין שלא
37 תצא הבהמה בסנדל שברגליה אמרה הברייתא, כן, שזו חומרא
38 בבהמה מאדם, שאדם יוצא בסנדל.
39 הגמרא שבה למה שהתבאר לעיל (ע"א), שרב ושמואל ורבי יוחנן
40 התירו לתת מרדעת על גבי החמור בשבת, ומקשה על כך מברייתא.
41 מקשה הגמרא: תא שפע – בא ושמע ראייה לענין נתינת מרדעת על
42 גבי החמור בשבת מברייתא, שכיין מכה בשמן ומפרקין – מסירים
43 את גלדי המכה לאדם בשבת, ואין ככיין בשמן ומפרקין – מסירים
44 מסירים את גלדי המכה לבהמה בשבת, מפני שאסור לטרוח בשבת
45 לצורך בהמה. ויש לשאול בברייתא זו, מאי – במה מדובר, לא –
46 האם לא מדובר באופן דאיכא – שיש בה מכה, וסך ומפרכס משום
47 צער המכה, ואמרה הברייתא שלא יטרח לצורך בהמה, מבואר
48 שאסור לטרוח לצורך בהמה אף במקום צער, ואף נתינת מרדעת
49 מחמת צער החמור אסורה, וקשה על אמוראים אלו שהתירו לתת
50 מרדעת. מתרצת הגמרא: לא – לא מדובר בברייתא באופן שיש מכה
51 ומשום צער, אלא מדובר הנמר – שנגמרה כבר המכה, וסך ומפרכס
52 רק משום תענונו, ולכן לא יטרח לצורך בהמה, אך במקום צער
53 יכול לטרוח, ומותר להניח מרדעת על גבי החמור מחמת צער הצינה.
54 מוסיפה הגמרא להקשות על האמוראים שהתירו נתינת מרדעת.
55 מקשה הגמרא: תא שפע – בא ושמע ראייה לענין נתינת מרדעת על
56 גבי החמור בשבת מברייתא, בהמה שאחזו דם [–השתרבה הדם
57 בגופו] אין מעמידין אותה בשבת במים פשכיל שיצטמנו בהם

58 וּבְמָהּ בַּהֲמָה אֵינָהּ יוֹצֵאתָ בַשַּׁבָּת לַרְשׁוֹת הַרְבִּים, לֹא יֵצֵא גָמֶל
 59 בְּמַטְוֵלֵמֶלֶת – כִּר קָטַן מֵלֹא מוֹכִין שְׁנוֹתַיִם לְגַמֵּל תַּחַת זַנְבוֹ, הוּא
 60 קָשׁוּר בְּזַנְבוֹ, שֵׁמָּה תִּפּוֹל מִמֶּנּוּ וַיִּבְיֵאֵה בִּידוֹ. וְלֹא יֵצֵא לֹא עֶקֶד – יֵדוּ
 61 וְרַגְלָיו קָשׁוּרִים בִּיחַד שְׁלֹא יִבְרַח, וְלֹא רְגוּל – יֵדוּ כְּפוּפָה עַל זְרוּעוֹ
 62 וְקַשׁוּרָה, וְכֵן לֹא יֵצֵא כִּךְ שֵׁאֵר כָּל הַהֶבְהֵמוֹת.
 63 לֹא יִקְשׁוּר גְּמָלִים זֶה בְּזֶה – חָבֵל שֶׁל גְּמֹל זֶה לְגַמֵּל שֶׁלפָּנָיו וַיִּמְשֹׁךְ
 64 אֶת הָרֵאשׁוֹן וְכוּלָם יִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו, אֲבָל מְכַנְּסִים כַּמָּה חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ
 65 כְּשֶׁכֵּחַ חָבֵל קָשׁוּר לְגַמֵּל אַחַר וַיִּמְשֹׁךְ. וְכִלְכַּד שְׁלֹא יִכְרֹךְ אֶת
 66 הַחֲבָלִים עַל יָדוֹ.

גמרא

67 הגמרא מביאה ברייתא המבארת את האופן המותר והאסור לצאת
 68 במטולטלת: תנא, לא יצא הגמל במטולטלת הקשורה לו בזנבו
 69 בלבד, אלא יצא הוא במטולטלת הקשורה בזנבו ובחומרותו –
 70 דבשתו, שכיון שקשורה בשניהם אינה נופלת ממנו. ומביאה הגמרא
 71 אופן נוסף שמותר לצאת במטולטלת: אמר רבה פר רב הונא, יצא
 72 הגמל במטולטלת הקשורה לה בשילייתה, שכיון שאם תנסה לנתק
 73 את המטולטלת זה יכאיב לה, לא תנתק את המטולטלת, ואין לחשוש
 74 שתפול.

75 שנינו במשנה: לא יצא הגמל לא עקוד ולא רגול. הגמרא מבארת
 76 מהו עקוד ומהו רגול: אמר רב יהודה, עקוד, היינו עקידת יד ורגל
 77 – אחד הידים ואחד הרגלים קשורים יחד, פעקידת יצחק בן אברהם.
 78 רגול, שלא יבוע ידו אחת כלפי מעלה על גבי זרועו ויקשור, כדי
 79 שישתמש רק בשלש רגלים ולא יברח.

80 הגמרא מקשה על רב יהודה מברייתא: מיתבי, עקוד היינו קשור
 81 בשתי ידים ביחד, ושתי רגלים – או שתי רגלים ביחד, ורגול היינו
 82 שלא יבוע ידו על גבי זרועו ויקשור, הרי שעקוד, הוא כשקושר
 83 שתי ידים יחד או שתי רגלים יחד, ולא כשקושר יד ורגל. מתרצת
 84 הגמרא: הוא דאמר בי האי תנא – רב יהודה אמר כדעת תנא זה
 85 שבברייתא, דתניא, עקוד זהו עקידת יד ורגל, או שתי ידים ושתי
 86 רגלים, רגול שלא יבוע ידו על גבי זרועו ויקשור. הגמרא שבה
 87 ומקשה: ואפתי לא דמי – ועדיין דברי רב יהודה אינם מתאימים עם
 88 דברי התנא, שהרי, בשלמא דברי הברייתא ברישא שעקידת יד ורגל
 89 היינו עקוד, ודברי הברייתא בסיפא שרגול היינו שלא יבוע ידו על
 90 זרועו, ניהא – מתאימים עם דברי רב יהודה, אבל מיציעתא – אמצע
 91 דברי הברייתא, שאמרה שגם קשירת שתי ידים או קשירת שתי
 92 רגלים היינו עקוד ואסור לצאת כך בשבת, קשיא – קשה מהם על רב
 93 יהודה, שלדעתו אין נקרא עקוד רק בעקידת יד ורגל כיצחק בן
 94 אברהם. מתרצת הגמרא: אלא, הוא דאמר בי האי תנא – רב יהודה
 95 אמר כדעת תנא זה שבברייתא אחרת, שאמרה, עקוד, היינו עקידת
 96 יד ורגל כיצחק בן אברהם, רגול שלא יבוע ידו על גבי זרועו
 97 ויקשור.

98 שנינו במשנה: ולא יקשור גמלים זה בזה וימשוך. מבררת הגמרא:
 99 מאי טעמא. משיבה הגמרא: אמר רב אשי, משום דמיתחי כמאן
 100 דאזיל לחיננא – לפי שהוא נראה כהולך לשוק למוכרם.
 101 שנינו במשנה: אכל מכניס חבלים לתוך ידו וימשוך, ובלבד שלא
 102 יכרוך. הגמרא מבארת מדוע אסור לכרכם על ידו: אמר רב אשי,
 103 לא שנו – לא נשנה דין זה שאסור לכרוך את החבלים אלא לענין
 104 איסור בלאים, ואינו ענין לאיסורי שבת. מבררת הגמרא: בלאים
 105 דמאי – איזה סוג כלאים מדובר כאן, אילימא בלאים דאדם – אם
 106 נאמר שיש כאן איסור כלאים משום שהחבלים הכרוכים סביב ידו
 107 קושרים אותו עם הגמלים, וכשהם מושכים דבר נמצא אדם וגמל
 108 מושכים ביחד, יש להקשות על כך, והתנן (כלאים פ"ח מ"ו) אדם מותר
 109 עם פולם – עם כל הבהמות לתרוש ולמשוך, ואין בו איסור כלאים.
 110 אלא ודאי איסור כלאים שאמר רב אשי, היינו בלאים דחמלים,
 111 שכיון שחלק מהחבלים עשויים מצמר וחלק עשויים מפשתן,
 112 וכשיכרכם ביחד על ידו היא תחתמם, יש כאן משום כלאים, ואף על
 113 זה יש להקשות, (והתניא) [והתנן] (כלאים פ"ט מ"י), התובת תביפה –

1 שית זונה ונצרת לב' – מקום ערותה מופקר ומגולה לכל, ועושה
 2 מצור על לב בני אדם להכשילם. ושית זונה, הוא נוטריקון של
 3 שחזות, ומוכח שהוא לשון גילוי ערוה.

4 שנינו במשנה: הרחלים יוצאות כבולות. מבררת הגמרא: מאי – מה
 5 הפירוש כבולות. משיבה הגמרא: שמכבלין – שקושרים את האלה
 6 שלהן למפתח, כדי שלא יעלו עליהן הרוקנים. שואלת הגמרא: מאי
 7 משמע דהיא כבול לישנא דלא עבדי פירי הוא – מנין לנו שלשון
 8 'כבול', משמעותו דברי דבר שאינו עושה פירות. משיבה הגמרא:
 9 דכתיב – שנאמר בדברי חירם על עשרים הערים שנתן לו שלמה ולא
 10 ישרו בעיניו (מלכים א' ט"ז) מה הערים [האלה] אשר נתת לי אחי,
 11 ויקרא (לחן) [להם] ארץ כבול עד היום הזה, ומאי – ומיהו ארץ
 12 כבול, אמר רב הונא שהיו בה פני אדם שמכבלין – עטופים
 13 וקשורים, כלומר משופעים בכסף וזָהָב. מקשה הגמרא: אמר ליה
 14 רבא, אי הכי – אם כן היינו דכתיב – מה שנאמר (שם פסוק יב) (כי
 15 לא) [ולא] ישרו בעיניו, אינו מובן, וכי מפני שמכבלין בכסף
 16 וזָהָב לא ישרו בעיניו. משיבה הגמרא: אמר ליה רב הונא, אין –
 17 אכן, כיון דעתידי ומפני לא עבדי עבדיתא – מאחר והם עשירים
 18 ומפונקים אינם עושים את עבודת המלך. והיינו לשון כבול, שאינם
 19 עושים פירות למלך. מביאה הגמרא הסבר נוסף מהו ארץ כבול: רב
 20 נחמן בר יצחק אמר, ארץ חומטון היתה – אדמה מלוחה ומבוקעת,
 21 ומשום כך לא ישרה בעיני חירם, ואמאי קרי לה – ומדוע שרא לא
 22 חירם ארץ כבול, משום דמשתתא בה פרעא – שרגל אדם שקועת
 23 בה עד כבלא ו-הקרטולו. ואמרי אינשי – ורגילים בני אדם לומר,
 24 ארעא מכבלא דלא עבד פירי – ארץ כבולה שאינה עושה פירות.
 25 הרי שכבול היינו דבר שאינו עושה פירות.

26 שנינו במשנה: הרחלים יוצאות כשון כבולות. מבררת הגמרא: מאי
 27 – מה הפירוש כבולות. משיבה הגמרא: שמכבנין אותו למיתת –
 28 שבים לידתו כורכים עליו בגד, ומחברים אותו בקרסי מתכת, כדי
 29 שישאר הצמר נקי, ויהיה ראוי לעשות ממנו בגדים שעושים אותם
 30 מצמר לבן ורך, פדתנן לגבי מראות נגעים (נגעים פ"א מ"א), מראה
 31 השאת הוא בצמר לבן – צמר נקי. והתבאר מאי – מדוע צמר לה –
 32 אמר רב כיכי בר אבין, בצמר נקי של כבש בן יומי – ביום היולדו,
 33 שמכבנין אותו למיתת.

34 שנינו במשנה: והעצים יוצאות צרורות, רבי יוסי אוסר וכו', רבי
 35 יהודה אומר עצים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב. הגמרא דנה
 36 מהו פסק ההלכה במחלוקת זו: איתמר, רב אמר הלכה כרבי יהודה
 37 שצרורות ליבש מותר, וצרורות לחלב אסור, ושמואל אמר הלכה
 38 כרבי יוסי שאף צרורות ליבש אסור. ואיבא דמתני להא שמעיתא
 39 באפי נפשיה – ויש ששנו את מחלוקת רב ושמואל כמימרא בפני
 40 עצמה, ולא שאמרו את דבריהם על דברי המשנה, וכך שונים הם את
 41 דבריהם, רב אמר ליבש מותר ולא לחלב (וכרבי יהודה) ושמואל
 42 אמר אחר זה ואמר זה אסור וכרבי יוסי. ואיבא דמתני לה – ויש
 43 ששנו את דברי שמואל שפסק הלכה בענין זה, אהא – על ברייתא זו,
 44 ששנינו בברייתא, עצים יוצאות צרורות ליבש, אבל לא לחלב.
 45 משום רבי יהודה בן בתירא אמרו, אכן כך היא ההלכה, שליבש
 46 מותר ולחלב אסור, אבל מי מפיים – מי מטיל גורל ומבחין איזו מהן
 47 צרורה כדי ליבש ואיזו לחלב, ומתוך (וכיון) שאין מפירים בכך,
 48 ודרואה אותן צרורות יאמר שבדאי לחלב הן צרורות ויבוא להתיר
 49 בכל אופן, לפיכך גזרו ואמרו אחר זה ואחר זה – בין לחלב ובין
 50 ליבש, אסור. ועל ברייתא זו אמר שמואל, ואמרי לה – ויש אומרים
 51 שדבר זה אמר רב יהודה אמר (בשם) שמואל, הלכה כרבי יהודה
 52 בן בתירא. ומביאה הגמרא עוד דעה כיצד יש לפסוק במחלוקת זו:
 53 כי אתא – כשבא הגמרא מארץ ישראל לבבל, אמר שכך אמר רבי
 54 יוחנן, הלכה כתנא קמא של משנתנו שמתיר בין בצרורות ליבש
 55 ובין בצרורות לחלב.

משנה

56 המשנה מפרטת את הדברים שאסור לבהמה לצאת עמם בשבת:

1 עד כבלא. מפרש ר"י: עד השוק, כדאמר בפ' "במה אשה" (לקמן דף סג) בירידת באחת,
2 כבלים בשתיים - שמיניחין הכבלים בשוק;
3 רב אמר ליבש מותר בו. וא"ת: ליבא מר הלכה כמרו יר"ל: משום דאיכא דמפכי לזו
4 לתנאי:
5 **הלכה** בר' יהודה בן בתירא. הא דנקט ר'
6 יהודה בן בתירא ולא קט' ר' יוסי משום
7 דבמקום שאין עושין כלל אלא כדי ליבש שרי ר'
8 יהודה בן בתירא, דלא שייך התם מי מפסי. ור'
9 יוסי אוסר משום דילמא נפיל: ר"ת גריס:
10 **אמר** רב הלכה כת"ק ושמואל אמר בו - וכן
11 כי אתא רבין א"ר יוחנן הלכה כתנא קמא
12 ואתי שפיר איכא דמתני לה לדרב ושמואל
13 דלעיל אהא:
14 **והתנן** אדם מותר עם כולם לחרוש
15 ולמשוך. וא"ת: אפי' הוא אדם נמי
16 אסור תקשה, דנמאי כלאים שייך הכא כיון שאינו
17 מושך בעגלה ובקרוץ? דהא בשבת איירי, ואין
18 לומר דאסור להנדיג בכלאים אפי' לא ימשוך
19 שום דבר, דאם כן היא אסור להוליך ולהזיז
20 ממקומו שור פסולי המוקדשין, דחשיב כשני
21 מינים. כדאמר' בפרק תרוא דמכות (דף כב.)
22 המנדיג בשור פסולי המוקדשין - לוקה, גוף אחד
23 הוא ועשאו הכתוב שני גופים. ויר"ל דה"ק
24 אילימא כלאים אדם. והא דקתני ולבלב שלא
25 יכרוך - בחול קאמר, כדאוקמונא לעיל (פ"ב דף
26 כג) ולא בשמן שריפה דאיירי בירוש'. ומיירי
27 שמושכין שום דבר, אי נמי י"ל דחשיב משיבה
28 מה שנושאים שניהם את החבלים:
מאי

1 שית זונה. נוטרקון דשחוחות: שית. בית הבשת: שְׁכֹבְלִין. לשון כבלי ברזל, קשורה;
2 ויקרא להם. בעשרים ושתיים עיר שנתן שלמה לחרים משתעי קרא: מְכֹבְלִין. מעוטפין
3 ומקושרין: עֲבִידֵיהֶם. אנגריא של מלך: חוֹמְטוֹן. מלחה ומתבקעת: דְּמִשְׁתַּרְנָא בַּהּ כּוּרְעָא.
4 טובעת בה הרגל: עַד כַּבְלָא. פרק המתחנן, שקורין קויל"ה: שְׁמֹכְבִינֵי. קושרין בגד
5 סביבו ביום שנולד שצמרו נקי, ומשמר צמרו
6 שלא יטוץ: לְמִילַת. לעשות מצמרו כלי מילת*:
7 מְכֹבְבֵי. על שעושין כמין קרסי מתכת לחבר
8 הקגד, כמו "תתן כבינתי לבתי" (גישן דף טו.)
9 נושק"א בלע"ז: בַּאֲנָפִי נִפְשָׁה. ולא אפלוגתא
10 דמתני: וְאִיכָא דְּמַתְנִי. להא דשמואל אהא:
11 כְּדֵּי הַלְכָה. דליבש מותר, ולחבל אסור: אָבֵל
12 מִי מַפְסִי. מי מטיל גורל ומבחרן איזו ליבש
13 ואיזו לחלב, ותרואה אותם צרותות ליבש
14 אומר דלחלב הוא, ואתי למישרי תרווייהו:
15 כְּתִיב. דמתני דשרי בתרווייהו: **מתני'**
16 **משולמלת**. י"מ פושלא שתחת זנבו, וי"מ
17 מרדעת. והאחרון נראה בעיני, דאי רצועה
18 שתחת הזנב - קשורה ומחוברת לסרנא, ואין
19 תפול: וטעמא דמתני' משום שמא תפול,
20 ומייתי לה הוא: לא עקוד ולא רגול. מפרשינן
21 בגמ' שעוקדים דיהם עם רגליהם בכבלים
22 שלא יכרוחו: ולא יקשור גמלים זו לזו
23 וימשוך. והאך, כדמפרש בגמרא: ובלבד
24 שלא יכרוץ. התבילים ככרך אחד, ובגמרא
25 מפרש טעמא: **גמ'** בַּזְנָבָא וּבַחֲרוֹתָהּ. דכיון
26 דקשורה בשניהם לא נפלה חוסרתו.
27 חדרוב"א שיש לכל גמלים על גביהם:
28 בשלייתיה. דכיון דכאיב לא מנתקא לי. ול"י:
29 משולמלת - כר קטן מלא מוכין נותנין לו
30 תחת הזנב כדי שלא תשחית הרצועה הקשור
31 לפי שהמשוי שעל גבה כשהגמל יורד מכביד
32 ויורד כליפ: צַוָּאֵה, אלא שהרצועה מעכבתו:
33 יָד וְרֵגֶל. אחד מן הדיים ואחד מן הרגלים
34 מובל ביחד. יָד עַל גַּב וְרֵעוּ. אחד מקיזי כופף
35 כלפי מעלה, וקושר כדי שלא יהו לו אלא
36 שלש רגלים לברוח: שְׂמֵי יְדִים. כאחד, או
37 שתי רגלים כאחד: וְאִפְתִּי לָא דְּמִי. האי תנא
38 דלרב יהודה: רִישָׁא וְסִיפָא נִיחָא. כְּדַרְב
39 יהודה: אָבֵל מְצִיעֵתָא קִתְּנִי "או שמי ידים או
40 שתי רגלים" קשיא לרב יהודה דלא קרי
41 עקוד אלא יָד וְרֵגֶל בִּצְחָק כּוּן אַבְרָהָם, דכתיב
42 (בראשית כב) "ויעקד" - כפף ידיו ורגליו
43 לאחוריו, וקשר יד ורגל יחד, ונפשט צארו
44 לאחוריו: לְחִינְנָא. לשוק, למוכרם. חִינְנָא -
45 ע"ש שסובבין את השוק מחולות מחולות
46 עגולות של בני אדם: לְעֵינֵי כְּלָאִים שְׂנִי. האי
47 שלא יכרוץ דמתני' לא שייך ביה איסור שבת,
48 אלא משום כלאים אסר ליה. כדמפרש ואזיל:
49 כְּלָאִים דְּהַבְּלִים. שיש בהן חבלי צמר וחבלי
50 שתן, וכי פריך להו הווי כלאים, וידו מתחממת
51 באחוריו, וקשר: דָּבַר שְׂאִין מְתַבּוּן אִסוּר: א'
52 נִימָא כְּלָאִים דְּאָדָם. דכי כרוץ לתן סביבות דו
53 נמצא קשור עם הגמלים, ופעמים שהן מושכין
54 שום דבר, ונמצא אדם וגמל מנהיגין יחד: וְהִתְנַן אָדָם מוֹתֵר עִם בּוֹלָם. עם כל בהמות לחרוש ולמשוך, שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד, כפיין שור וחמור. ומשנה
55 זו בבסכת כלאים: התובקא אחת. כיון על ידי מחס פעם אחת, או שקשר קשר אחד: אֵינו חַיְבֵר. דכתיב (דברים כב) "צמר ופשתים יחד", לא אסרה
56 התורה אלא חבור יפה המתקיים: כִּרְיָה וקִשְׂרֵה. בשתי תכיפות: שֵׁלָא יְצֵא חָבֵל. ראש החבל לא יצא מתחת ידו טפח למטה, דרמי כמי שנושאה בידו, ולא מתחזיא שהיא
57 מאפסר הגמלים: שְׂמוּאֵל. דאמר טפח לאוריו הלכה למעשה אתא. לאשמעינן דהבא לימלך לפגינו אמרינו ליה טפח, שלא להקל באיסורין. ומיהו, עד טפחיה ליכא איסור:
והתנאי

1 צרותות ליבש אָבֵל לא לחלב, משום ר' יהודה בן בתירא אמרו: כְּדֵּי הַלְכָה, אָבֵל מִי מַפְסִים אִיזו
2 ליבש ואיזו לחלב. ומתוך שאין מפירים - אָחַד זֶה וְאָחַד זֶה אִסוּר. אָמַר שְׂמוּאֵל, וְאָמְרֵי לֵה אָמַר
3 רב יהודה אמר שמואל: הלכה בר' יהודה בן בתירא. כי אתא רבין אמר ר"י: הלכה כות"ק. **מתני'**
4 **ובמה אינה יוצאה?** לא יצא גמל במשולמלת, לא עקוד ולא רגול, וכן שאר כל הבהמות. לא
5 יקשור גמלים זה בזה וימשוך, אָבֵל מְכַנִּים חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ וְיִמְשֹׁךְ, וּבִלְבָד שֵׁלָא יְכַרֵּץ. **גמ'**
6 **תנא:** לא יצא הגמל במשולמלת הקשורה לו בזנבו, אָבֵל יוצא הוא במשולמלת הקשורה בזנבו
7 ובחוסרתו. אָמַר רַבְּהִי בַר רַב הוֹנָא: יוצא הגמל במשולמלת הקשורה לה בשלייתיה. "לא עקוד
8 ולא רגול". א"ר יהודה: עקוד עקודת יד ורגל ביצחק בן אברהם, רגול - שֵׁלָא יְכּוֹף יָדוֹ עַל גְּבִי
9 ורועו ויקשור. מיתביי עקוד - שְׂמֵי יְדִים וְשְׂמֵי רְגְלִים, רגול - שֵׁלָא יְכּוֹף יָדוֹ עַל גְּבִי ורועו ויקשור!
10 הוא דאמר פי האי תנא, דתנאי: עקוד - עקודת יד ורגל או שְׂמֵי יְדִים וְשְׂמֵי רְגְלִים, רגול - שֵׁלָא
11 יְכּוֹף יָדוֹ עַל גְּבִי ורועו ויקשור. ואפתי לא דמי. בשלמא רישא וסיפא - נִיחָא, מְצִיעֵתָא קִשְׂיָא! אָלָא
12 הוא דאמר פי האי תנא: עקוד - עקודת יד ורגל ביצחק בן אברהם, רגול - שֵׁלָא יְכּוֹף יָדוֹ עַל
13 גְּבִי ורועו ויקשור. "ולא יקשור גמלים". מאי טעמא? אָמַר רַב אֲשִׁי: משום דמחזיין כמאן דאזיל
14 לְחִינְנָא. "אָבֵל מְכַנִּים". אָמַר רַב אֲשִׁי: לא שנו אלא לענין כלאים. כְּלָאִים דְּמָא? אֵילִימָא כְּלָאִים
15 דְּאָדָם - וְהִתְנַן: אָדָם מוֹתֵר עִם בּוֹלָם לְחָרוֹשׁ וּלְמִשׁוֹךְ! אָלָא כְּלָאִים דְּחֲבָלִים - וְהִתְנַן: התובק
16 תכיפה אחת - אינה חיבור! לְעוֹלָם כְּלָאִים דְּחֲבָלִים, וְהִכִּי קָאָמַר: וּבִלְבָד שֵׁלָא יְכַרֵּץ ויקשור.
17 אָמַר שְׂמוּאֵל: וּבִלְבָד שֵׁלָא יְצֵא [חבל] מִתַּחַת יָדוֹ טַפַּח. והא תנא דבי שמואל טפחיים! אָמַר אֲבִי:
18 הִשְׁתָּא דְאָמַר שְׂמוּאֵל טַפַּח, וְתַנָּא דְּבִי שְׂמוּאֵל, טַפַּחִים שְׂמוּאֵל הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה אֲתָא לְאֲשְׁמַעִינָן
19 והתנאי:

1 עם כל בהמות לחרוש ולמשוך, שלא אסרה תורה אלא שני מיני בהמה יחד, כפיין שור וחמור. ומשנה
2 זו בבסכת כלאים: התובקא אחת. כיון על ידי מחס פעם אחת, או שקשר קשר אחד: אֵינו חַיְבֵר. דכתיב (דברים כב) "צמר ופשתים יחד", לא אסרה
3 התורה אלא חבור יפה המתקיים: כִּרְיָה וקִשְׂרֵה. בשתי תכיפות: שֵׁלָא יְצֵא חָבֵל. ראש החבל לא יצא מתחת ידו טפח למטה, דרמי כמי שנושאה בידו, ולא מתחזיא שהיא
4 מאפסר הגמלים: שְׂמוּאֵל. דאמר טפח לאוריו הלכה למעשה אתא. לאשמעינן דהבא לימלך לפגינו אמרינו ליה טפח, שלא להקל באיסורין. ומיהו, עד טפחיה ליכא איסור:
והתנאי

1 מאי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי. אע"ג דאוקמנא לעיל דאיירי בקשורה, הכא
2 מפרש לפום משמעות ריהטא דמתני. ומשום שהארץ לעיל לא חש להארץ הכא.
3 ומתוך פי' הוקנט' משמע דל"ג דילמא נפיל ואתי לאתויי: **משום** דמיתוי כמאן דאזיל
4 לדחינא. אבל משוי אינו, שבתל אגב אפטר. ומשום דילמא נפיל נמי ליכא למיחש, כדחייש
5 גבי זוג בריש "במה אשה" (לקמן דף נה ושם) -
6 הדכא מיירי באריו, ואמר התם: כל שהוא אריג
7 לא גזר:
8 **דלא** למצויה יאלי. פירש"י: שאנשוא"ש
9 הדיינו עלוקה. ואין נראה. דאין מוצעות
10 אלא דם. ועוד: הדיה ליה למימר עלוקה. ולא
11 אשכחן דקרי להו יאלי בשום מקום. ונראה
12 דיאלי היינו נמי קופר דמתני, כדאמר בריש בבא
13 בתרא (דף ד) גבי הורדוס: אחרר ליה כלילא
14 דיאלי ונקרינהו לענייה. והאנקה מתרגמינן יאלי
15 (ויקרא יא) הוא שקורין הירצון:
16 **הוה** מעשר ר' אלעזר בן עזריה כל שתא
17 ושתא. הקשה ר"ת: דאמר בפ' בתרא
18 דבכורות (דף נג ושם) דאין מעשר בהמה נוהג
19 אחר החורבן מפני התקלה. א"כ בזמן הבית הוה
20 מעשר, ומסתמא בן י"ג היה שבעשירי, וא"כ
21 מאי קאמר הוה מעשר כל שתא ושתא דע"כ
22 לא היה בשעת חורבן הבית לכל היותר כי אם בן
23 י"ד או ט"ו. שהרי רבי יוחנן בן זכאי משך
24 נשיאותו אחר החורבן שנה או שנתים, דכמה
25 תקנות תקן אחר החורבן. כדתנן: משהרב בהמיק
26 התקין רבי יוחנן בן זכאי. ואחריו ר"ג היה נשיא
27 שנתים בן ג' קודם שמינו רבי אלעזר בן עזריה,
28 כדאמר בפרק "תפלת השחר" (דף כז) אשתקד
29 צעריה לרבי צדוק, וקודם לכן צעריה לרבי
30 יהושע על תקנת המועדות. וכשהעמידוהו נשיא
31 היה בן י"ח שנה, כדאמר התם הרי בשעת
32 החורבן היה בן י"ד או ט"ו לכל היותר ויל:
33 דקודם גזרה הוה מעשר. אי נמי: אפטרופוס הוה
34 מעשר בקטנות. ה"ר אלחנן מפרש: הוה מעשר
35 אחר חורבן הבית ארנונא למלך: **ר"ב** ר' חנינא
36 ר' יוחנן ורב חביבא מתני. פירוש: מתני דך
37 שמעתא דאמר בסמוך. והשתא פסק השי"ס
38 למילתיה. וקאמר: בבבלי (הי"ס)א כל כה"ג
39 זוגא מיחלפא רבי יוחנן ב"ר. ולא קאי מתני
40 אחלוף, כך קבל רבינו שמואל בשם רבינו
41 שלמה, ששמעו מרבי אלעזר רבי:
ואע"ג

1 והתניא: ובלבד שגיביה מן הקרקע טפח. אכל כל כמה דבעי ניופח מתותיה ודיה:
2 כחבלא דביני ביני. שבין ידו לגמל. בהווא קאמר כמה דבעי נהוי, ובלבד שגיביהו
3 מן הקרקע טפח. כדי שתהא נראָה הבהמה נמשכה בו, דאי לא - לא מיתחזי נטירותא
4 דבהמה אלא כמשאוי בעלמא. שאין נראה שאחוז ראשה בידו: **מתני'** בוג. אישקליט"א:
5 **אע"פ**. שחללו פקוק במוכין, שאין
6 העיגבל שלו מקשקש להשמיע קול. ובגמ'
7 מפרש טעמא: טולס ורצועה וכל הקר
8 דמתניתין מפרש בגמרא, וכולהו משום דהייס
9 עליה, ואי נפלי - אחי לאיתויי: עגלה. בגון
10 קרון קטן שעושים לו תחת ונבו. שראש ונב אותו
11 האילים רחב כמין בר קטן, ואין בו עצם אלא
12 שומן, ועב וכבד. ובשגגור לארץ נשרט
13 ונשחת, ועושים לו עגלה מתגלגלת אחריו
14 כשהוא הולך, והנבן קשור עליה: קופר. שרץ
15 הוא שנימיו חזין כמחט, וקורין לו הירצון,
16 וקושרין עורו בדידי הפרה שלא ינקוה
17 שרצים: ולא ברצועה שבין קרניה. דמשאוי
18 הוא לה, כדמפרש בגמרא: **גמ'** בראמון.
19 שאינה קשורה בו מע"ש, דלא גלי מאתמול
20 שיהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש: פקוק.
21 סתום: לחיננא. לשוק למכור, ותולין לו זוג
22 להנאותו: בי לועא. שקושרין אצל הלחי:
23 דלא הדר תיבד לה. שלא יוכל להחזיר צוארו
24 לצד המכה לחככה בשיניו וקשורן בצוארו.
25 וחסובים הן יותר מקשישין שעל גבי השקב,
26 ואי נפלו יתנו עליהו ומייתי להו בשגגה:
27 לניזרא. אנטרטליירי בלע"ז. בהמ'
28 שפסיעותיה קצרים ומכה רגליה זה בזה
29 עושים לה כמין טבעת של עקלים או רצועות
30 עבות, וקושרין אותה למעלה מפרסות הרגל
31 מקום שמנקשין זו בזו: דלא ליתלפו.
32 בתרגומי חכריתם: דלא ליתקרו איהו.
33 שקושרין שני רגליה יחד ברצועה קצרה,
34 שלא תוכל להרים רגליה ולהחזי: דלא
35 ליתקפון. שלא ילקו בסלעים וטרשיים. בלניזר
36 בלע"ז: לאחר שגזזין אותה טומנים לה עוק
37 בשמן. עד שיגדל צמרה: עוק. צמר גפן או כל
38 דבר רך: פדחתה. ממתה: עשייתה מר עוקבא.
39 ניהגת ברחל זו חשיבותו של מר עוקבא
40 שהיה עשיר ואב בית דין. וכי דרך חשיבותה
41 לקר? וילתא. אשתו של רב נחמן. דרני.
42 תולעים: קיסמא דריתמא. קיסם של רותם
43 שמיחזין לה בחוטמה: בר ניזרא. עול קטן
44 שמיחזין* לעגל בצוארו, שיהיה למוד לכוח
45 ראשו לכשיגדל: דלא למצויה יאלי. שלא
46 ינקוה עלוקה. שקורין שנשוא"ש: בין לנוי בין
47 לשמר אסור. דכל נטירותא מיתרתא אמרי
48 משאוי הוא: (מתנו) בבבלי סדר טוער כל בי
49 האי יוגא. ארבעתן יחד: חלופי ר' יוחנן. יש
50 מחילפי ר' יוחנן ומעילי ר' יוחנן: נתפס.
51 נעש על עבירות שבדן: בכל העולם פולו.
52 בכל ישראל. בגון מלך ונשיא שאפשר לו
53 למחות. שראין מפניו ומקיימן דבריו:
וקנים

1 **והתניא:** ובלבד שגיביה מן הקרקע טפח! **כי תניא** היהיא
2 - **בחבלא דביני ביני. מתני'** אין המור יוצא בפרדעת
3 **בזמן שאינה קשורה לו,** ולא בוגג אף על פי שהוא פקוק,
4 **ולא בסולם שבצוארו, ולא ברצועה שברגלו. ואין**
5 **התרגומים יוצאין בחוטין, ולא ברצועה שברגליהם. ואין**
6 **הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן. ואין הרחלים**
7 **יוצאות חנונות. ואין העגל יוצא בגימון, ולא פרה בעור**
8 ***הקופר, ולא ברצועה שבין קרניה. פרתו של רבי אלעזר**
9 **בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שבין קרניה שלא ברצון**
10 **הקמים. גמ' מאי טעמא - בראמון. "ולא בוגג אע"פ**
11 **שהוא פקוק". משום דמיתוי כמאן דאזיל לחיננא. "ולא**
12 **בסולם שבצוארו". א"ר הונא: בי לועא. למאי עבדי ליה**
13 **- להויבא דאית ליה מכה, דלא הדר תיבד ביה. "ולא**
14 **ברצועה שברגלו" - דעבדי ליה לניזרא. ואין התרגומין**
15 **יוצאין בחוטין - דעבדי ליה סימנא, פי היכי דלא ליחלפו.**
16 **"ולא ברצועה". - דעבדי ליה פי היכי דלא ליתברו מאני.**
17 **"ואין הזכרים יוצאין בעגלה" - פי היכי דלא לחמון**
18 **אלייתהו. "ואין הרחלים יוצאות חנונות". יתיב רב אחא**
19 **בר עולא קמיה דרב חסדא, ויתיב וקאמר: משעה שגזזין**
20 **אותה טומנין לה עוק בשמן ומניחין לה על פדחתה כדי**
21 **שלא תצטמן. אמר ליה רב חסדא: א"כ עשיית' מר עוקבא!**
22 **אלא יתיב רב פפא בר שמואל קמיה דרב חסדא ויתיב**
23 **וקאמר: בשעה שפורעת לילד טומנין לה שני עוקין של**
24 **שמן, ומניחין לה אחד על פדחתה ואחד על הרחם כדי**
25 **שתתחמם. א"ל רב נחמן: אם בן עשייתה ילתא! אלא**
26 **א"ר הונא: עין אחד יש בכרכי הים והנון שמו, ומביאין**
27 **קיסם ומניחין לה בחוטמה כדי שתתעמש ויפלו דרני**
28 **ראשה. אי הכי זכרים גמ'! פיון דמננחי זכרים בהדרני,**
29 **מפילא נפלו. שמעון נזירא אמר: קיסמא דריתמא. בשלמא**
30 **דרב הונא - היינו דקתני 'חנונות', אלא לרבנן, מאי**

31 'חנונות' - דעבדינן להו מילתא דמרחמינן עליהו. "ואין העגל יוצא בגימון?"
32 א"ר הונא: בר ניזרא. אמר ר' אלעזר: מאי משמע דתאי גימון לישנא דמיפך - דכתיב "הלכות
33 באגמון ראשו". "ולא פרה בעור הקופר". דעבדי ליה פי היכי דלא למצויה יאלי. "ולא ברצועה
34 שבין קרניה". אי לרב (דאמר) - בין לנוי בין לשמר אסור, אי לשמואל (דאמר) - לנוי אסור,
35 לשמר מותר. "פרתו של רבי אלעזר בן עזריה". וחדא פרה הווא ליה? והא אמר רב, ואמרי
36 לה אמר רב יהודה אמר רב: תריסר אלפי עגלי הוה מעשר רבי אלעזר בן עזריה מעדריה כל
37 שתא ושתא! תנא: לא שלו היתה, אלא של שכינתו היתה, ומתוך שלא מיכה בה - נקראת
38 על שמו *רב ורבי חנינא ור' יוחנן ורב חביבא מתנו, בבבליה דסדר טוער, כל פי האי זוגא
39 חלופי רבי יוחנן ומעילי רבי יוחנן. כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה - נתפס על
40 אנשי ביתו, באנשי עירו - נתפס על אנשי עירו, בכל העולם פולו - נתפס על כל העולם פולו. אמר רב פפא: והני דבי ריש גלותא
41 נתפסו על פולו עלמא. פי הא דאמר רבי חנינא: מאי דכתיב "ה' במשפט יבא עם זקני עמו ושריו", אם שרים חמא
וקנים

עוד שנינו: ואין האילים הזכרים יוצאין בעגלה שתחת האליה שלהן.
 מבארת הגמרא: עושים להם עגלה כי היכי דלא לחממן אלייתה
 – כדי שלא תיפצע האליה מן הסלעים והטרשים, שמאחר שהיא
 רכה, שאין בה עצם אלא שומן עב, פעמים שמרוב כבדה היא נגרת
 על הארץ ונשחתת.
 הגמרא מביאה מחלוקת בביאור דין רחלים האמור במשנה. שנינו
 במשנה: ואין הרחלים יוצאות חנונות. ותיב רב אחא בר עולא
 קמיה דרב חסדא, ותיב וקאמר, 'חנונות' היינו שמשעה שגזזין
 אותה – את הרחל, מומנין לה עקב – טובלים עבורה צמר גפן או כל
 דבר רך, בשמן, ומניחין לה על פדחתה – ומצחהו עד שיגדל צמרה,
 כדי שלא תצטנן.
 אמר ליה רב חסדא לרב אחא, אין הדרך להחשיבה ולעשות לה כך,
 שאם בן, עשיתה – נהגת ברחל זו כחשיבותו של מר עוקבא, שהיה
 עשיר ואב בית דין.
 ולכן מפרשת הגמרא: אלא ותיב רב פפא בר שמואל קמיה דרב
 חסדא, ותיב וקאמר, 'חנונות' פירושו, שבשעה שפוערת לילד,
 מומנין לה שני עקבין של שמן – שתי חתיכות של דבר רך בשמן,
 ומניחין לה, אחד על פדחתה ואחד על הרחם, כדי שתתחמם.
 אמר ליה רב נחמן לרב פפא, אף בכך אין דרכה, שאם בן, עשיתה
 ותיב, אשתו של רב נחמן, שהיתה בתו של ראש הגולה, ואשת אב
 בית דין וחשובה.
 ולכן מפרשת הגמרא: אלא אמר רב הונא, עין אחד יש בכרפי תים
 וחנון שמן, ומביאין קיסם ממנו, ומניחין לה לרחל בחומטה כדי
 שתתעמט ויפלו דרני – (תולעים) שבראשה.
 מקשה הגמרא: אי תכי, מדוע נוהגים כן דווקא בנקבות, כפי שמשמע
 מלשון המשנה 'רחלים', לכבשים וזכרים נמי יעשו כן. מתרצת
 הגמרא: הזכרים אינם צריכים לכך, שביין דמנחין וזכרים בהרדי,
 ממיילא נפלן – מתוך שמתנגחים בראשם זה עם זה, נופלים התולעים
 ממילא.
 שמעון נזירא אמר, חנונות היינו קיסמא דריתמא – קיסם מעץ
 הרוחם הוא שמניחים לה בחוטמה.
 מקשה הגמרא: בשלמא לשיטתו דרב הונא, שביאר שמניחים על
 אפה מעץ חנון, היינו דקתני חנונות, מלשון 'חנון', אלא לרבנן –
 שאר החכמים, מאי 'חנונות', מתרצת הגמרא: לפי דעבדינן להו
 מילתא דמרחמינן עליהו – שעושים עבורן הדברים הללו מתוך
 רחמים וחמלה עליהן, לכך נקראו 'חנונות', מלשון חנינה.
 שנינו במשנה: ואין העגל יוצא בגימון. מבררת הגמרא: מאי עגל
 בגימון, מבארת הגמרא: אמר רב הונא, גימון הוא פר נזרא – עול
 קטן, ומניחים אותו לעגל בצווארו, שיתרגל לכפוף ראשו כשיגדל.
 אמר רבי אלעזר, מאי משמע דהאי גימון לישנא דמיכה – היכן
 מציון שגימון זה לשון כפיפות הוא, שלכך נקרא העול 'גימון', דכתיב
 בתוכחת הנביא (ישעיה נח ה) 'הלכף פאגמון ראשו', ולכן נקרא אותו
 העול גימון, שעל ידו כופף העגל ראשו כאגמון.
 שנינו במשנה: ולא יוצאת פרה בעור הקופר. מבארת הגמרא:
 דעבדי לה – מניחים לה עור הקופר על דדיה, כי היכי דלא למצויה
 יאלי – כדי שלא ינקו ממנה עלוקות, ששער עור הקופר חד כמחט,
 והעלוקות מתרחקות ממנו.
 עוד שנינו: ולא יוצאת ברצועה שביין קרניה. מבארת הגמרא: אי
 לרב – אם נפרש המשנה לשיטת רב, שסובר (לעיל נב), שכל שהוא
 שמירה יתירה, נחשב כמשאוי ואסור לבהמה לצאת בו בשבת,
 (דאמר) כוננת המשנה, שביין מונחת הרצועה לנזי, כגון, שצובעים
 וקולעים הקצועה ומניחים אותה בין קרני הפרה, וביין שהיא מונחת
 לשמר, וקושרים הרצועה לבהמה ואוחזים בה, אסור, שאין הפרה
 צריכה לשמירה זו, שדרך ההולכה לפניו בלא אחיזה, והרי זו
 שמירה יתירה ומשאוי היא. אי לשמואל – ואם נפרשה לשיטת
 שמואל, שסובר ששמירה יתירה אינה משוי ומותר, (דאמר) כוננת
 המשנה, שרק ברצועה המונחת לנזי אסור, אבל אם היא מונחת
 לשמר, מותר.

מקשה הגמרא: איך אמר שמואל שאסור שיצא החבל תחת ידו טפה,
 והתניא, ובלבד שיגביה את החבל מן הקרקע טפה, ומשמע שאין
 איסור במה שיוצא החבל מתחת ידו, ורק צריך שיהיה גבוה מהקרקע
 טפה. מתרצת הגמרא: כי תניא הויה פחבלא דביני ביני – כוננת
 הברייתא הזאת. היא לחבל שביין ידו לגמל, שכל שגבוה טפה מן
 הקרקע נראה שהבהמה נמשכת על ידו וניכר שהחבל קשור בה
 לשמירה, אבל אם אינו גבוה טפה מן הקרקע לא ניכר שאוחז הוא
 בידו את החבל, ונראה החבל כמשוי לבהמה.

משנה

משנתנו ממשכה לעסוק בדברים שאין הבהמה יוצאת עמה בשבת:
 אין חמור יוצא במרדעת בזמן שאינה קשורה לו מערב שבת. ולא
 בזוג – ואין יוצא עם פעמון שדרך לתלותו בצוואר הבהמה להשמיע
 קול בהליכתה, אף על פי שהוא פקוק – חללו סתום ואין העינבל
 שלו מקשקש ומשמיע קול. ולא יוצא החמור בסולם שפצוארו –
 עצים הקשורים על צווארו בשתי וערב כעין סולם, ולא ברצועה
 שקושרים בגולו. ואין התרנגולים יוצאין בחומין הכרוכים להם,
 ולא ברצועה שברגליהם. ואין האילים הזכרים יוצאין בעגלה קטנה
 שקשורה תחת האליה שלהן בכדי להגן עליה שלא תיגרר על גבי
 הארץ. ואין הרחלים יוצאות חנונות, ואין העגל יוצא בגימון –
 עול קטן המונח לו על צווארו. ולא יוצאת פרה בעור הקופר – עור
 של קיפור, ששערותיו חדים כמחט, וקושרים אותו בדדי הפרה כדי
 ששרצים לא ינקו ממנה. ולא ברצועה שקלועה בין קרניה, מפני
 שהיא משאוי לה.
 המשנה מביאה את מנהגו של רבי אלעזר בן עזריה בענין זה: פרתו
 של רבי אלעזר בן עזריה היתה יוצאה ברצועה שביין קרניה, שסבר
 שאין הרצועה משאוי, והיה זה שלא ברצון חכמים.

נזמא

הגמרא מבארת את דיני המשנה. שנינו במשנה, אין חמור יוצא
 במרדעת שאינה קשורה. מבררת הגמרא: מאי מעמא, כלומר,
 באיזה אופן נאמר האיסור. מבארת הגמרא: בראמון – כפי
 שהתפרש לעיל (נב), כאשר המרדעת אינה קשורה לו מערב שבת,
 כלומר, אינה קשורה פירושו, שאינה קשורה מערב שבת, אף אם
 עתה קשורה היא. שלא הותר להוציא חמור בשבת עם מרדעת על
 גבו אלא אם כן קשורה מערב שבת, ואם לא נקשרה מערב שבת,
 אסור.
 שנינו במשנה: ולא יוצא החמור בזוג אף על פי שהוא פקוק.
 מבארת הגמרא: הטעם שאסור, משום דמיחוי כמאן דאזיל לחיננא
 – משום שנראה כאילו מוליכו לשוק למכרו, שאז הרגילות לתלות
 עליו זוג לייפותו, ומשום מראית העין אסרוהו חכמים.
 שנינו במשנה: ולא יוצא החמור בסולם שפצוארו. מבארת הגמרא:
 אמר רב הונא, סולם היינו פי לועא – בית לחי, כלומר עצים קלועים
 הקשורים לצד לחי החמור. ולמאי עבדי ליה, להיכא דאית ליה
 מכה – למקרה שיש לחמור מכה בצווארו או בגבו, וקושרים לו זאת
 דלא תרד חיוף ביה – שלא יחזיר ראשו ויחכך בשיניו את המכה.
 עוד שנינו: ולא ברצועה שברגלו. מבארת הגמרא: דעבדי ליה
 לגיורא – עושים לו כן בשביל לחבוש את רגליו, כלומר, בהמה
 שפסיעותיה קצרות ונוקטת רגליה זו בזו בשעת הליכתה ופוצעת
 עצמה, עושים לה טבעת מחבלים או מעור, וקושרין לה מעל
 פרסותיה, בכדי להרחיקן זו מזו.
 עוד שנינו: ואין התרנגולין יוצאין בחומין. מבארת הגמרא: דעבדי
 ליה סימנא – קושרים להם החוט לסימן, כי היכי דלא ליחלפו –
 בשביל שלא יתחלפו בתרנגולי אחרים.
 עוד שנינו: ולא יוצאים התרנגולים ברצועה שברגליהם. מבארת
 הגמרא: דעבדי ליה, כי היכי דלא ליתברו מאני – כדי שלא יוכלו
 להרים רגליהם הרבה ולשבור כלים.

1 ואע"ג דלא מקבל לוכחניהו מר. היינו היכא דספק אי מקבלי, כדאמר בסמוך "לפניהם
2 מי גלוי". אבל היכא דדאי לא מקבלי - הנה לחם, מוטב שיהו שוגגין ואל יהיו
3 מוידין, כדאמרין ב'המביא כרי יין' (ביצה דף ל. ו) ושם ובפרק "שואל" (לקמן דף קמח) גבי
4 תוספת י"ח: ועל הרשעים ת"ו של דם. לא מקרא קאמר הכי אלא מסבר. דהא
5 דכתיב "והתיות תיו על מצות האנשים
6 והאנשים והאנשים על כל התועבות הנעשות
7 בתוכה" - היינו בצדיקים גמורים: **מזבח** נחשת
8 בימי שלמה מי הוה. בדכתיב ששלמה הסירו,
9 כי היה קטן מהכיל. וא"ת: והא כתיב בדברי
10 הימים (ב ד) "ידעש שלמה את מזבח הנחשת"
11 וי"ל: דדרשינן ליה כי בכל מזבח שאומרים לפניו
12 שירה בכלי נחשת:

13 **קצף** אף חזימה. קשה לרשב"א. דאמר בפ"ק
14 דמסכת ע"ג (דף ד. ו) ושם) כתיב "חזמה אן
15 ל" וכתוב "עוקם ה' ובעל חזמה". ומשני: כאן -
16 לישראל, כאן - לגוים. אלמא: דאין להקב"ה
17 חזמה על ישראל! ואחזיה דמס' ע"ג קשה,
18 דבספ' "ארבעה נדרים" (דף לב.) אמר: חזמה
19 משה הרגו. דכתיב "חזמה אן ל". ופריך: והא
20 כתיב "כי יגרתני מפני האף והחזמה". ומשני: תר
21 חזמה הוה:

22 **ושמואל** אמר תמה זכות אבות ורבי יוחנן
23 אמר תחון זכות אבות. אומר
24 רבינו תם: דזכות אבות תמה, אבל ברית אבות
25 לא תמה. דהא כתיב (ויקרא ב) "וכרתי את
26 בריתי יצקוב" אף לאחר גלות. ואנן אין אנו
27 מזכירין זכות אבות, אלא הברית. ומפרש,
28 דשמואל דאמר מימי חזאל דייק מדכתיב "למען
29 בריתו" ולא למען זכותו. ואומר ר"י: דבוקרא
30 רבה (פ' לו) דייק מ"עד עתה" כדפי' בקונטרס.
31 ולר"י נראה: דלא פליגי שמואל ור"י. אלא,
32 שמואל קאמר דלרשעים תמה אבל לצדיקים לא
33 תמה, ובצדיקים איירי ר"י. תדע, דהא ר"י אמר
34 בסמוך דמימי חזקי' תמה זכות אבות, והכא
35 קאמר דאף בשעת חורבן דבתר הכי - תחון זכות
36 אבות. ועל זה אנו סומכין להוכיח זכות אבות.
37 ובשלהי ויקרא רבה, רבי אחא אומר: לעולם
38 זכות אבות קיימת, ולעולם אנו מזכירים אותם,
39 וכן הוא אומר "כי אל רחום וגו' ולא ישבח את
40 ברית אבותיך וגו'":

41 **אין** מיתה בלא חטא. פי': (מיתה) לפי
42 שהגורה באה אף על השגגה. ואין יסורים
43 בלא עון של מויד, כדאמר ביומא (דף לה)
44 "חטאים" - אלו השגגות, "עונות" - אלו הודונות.
45 ואף על גב דאמר (שבועות דף ח) גבי שעיר של
46 יה"כ להגין עליו מן היסורים, משמע דיסורים
47 באים על שוגג - הכא מיירי ביסורי נגעים, שחן
48 מכוערים, כדמייתי קרא:
ארבעה

1 **יגנים** סנהדרין: רישך בקרירי. אני שאני רבך איני נבזה, אבל מר עוקבא שהוא ראש
2 לי ולך, ואב ב"ד - יגונה בחמין: דכתיב ב"ד דוד וגו'. לא ענש אלא מי שקידו לשפוט:
3 חזין מדבר זה. שגא' במקרא זה שהוציא דבור לטובה, ומפני עונש תוכחה חזר בו:
4 והתיות תיו על מצות האנשים הנאמרים והנאמרים על כל התועבות הנעשות
5 בתוכה. אלו צדיקים: שלא ישלטו בהם
6 מלאכי חבלה. שאני רוצה לשלוח בעיר:
7 היינו דכתיב. מעיקרא "ועל כל איש אשר
8 עליו חתינו אל תגשו", ולבסוף "וממקדשי
9 תחלו": סמקודשי. שהודה למקטרג מדת
10 הדין, וחזר מן הטוב: מי היה מזבח הנחשת.
11 בימי יחזקאל, והלא שלמה גזו ועשה מזבח
12 אבנים של ל"ב אמה, דכתיב (מלכים א ח) "כי
13 מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל".
14 *אדם האומר לחבירו ננס פלוני ופסול
15 לעבודה: מקום שאומרים שירה. מן הלויים
16 שאומרים שיר בכלי נחשת: תיו תמות.
17 לרשעים: חותמו של הקב"ה אמת. אמצעית
18 לאותיות, וראשון ואחרון, על שם "אני ראשון
19 ואני אחרון" ואני הוא": אלו בני אדם
20 שקיימו התורה כולה. חתינו קטן להם
21 שקיימו התורה מראש עד סוף: ואיש לא
22 יצליחה. שאין עוד זכות לאבות. שאכלוה:
23 ויפן אליהם למען בריתו את אברהם ויגו'
24 ולא השליכם מעל פניו עד עתה. אבל מכאן
25 ואילך השליכם, ולא פנה אל ברית אבות: ה'
26 אלהי אברהם ואלהי יצחק וישראל היום
27 ויודע. שאתה זוכר ברית אברהם יצחק
28 וישראל. מדקאמר "היום יודע" ותו לא -
29 מכיל דתמה, ועל ידי רחמים הוצרכה להם
30 בימי חזאל: בימי חזקיהו. דכתיב "מעמה ועד
31 עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת" - ולא
32 זכות אבות: בלא חטא. וחסאו של אדם גורם
33 לו מיתה: כשכח ובנגעים. היינו יסורים.
34 וקאמר שאין באין אלא משום פקידת עון:
בעטיו

1 **יגנים** מה חטאו? אלא, אימא: על יגנים שלא מוחו
2 בשרים. רב יהודה היה יתיב קמיה דשמואל, אתאי
3 מהיה איתתא קא צווחה קמיה, ולא היה משגח בה.
4 א"ל: לא סבר ליה מר "אוטם אונן מועקת דל גם הוא
5 יקרא ולא יענה"? א"ל: שיינא, רישך בקרירי, רישא
6 דרישך בחמין, הא יתיב מר עוקבא אב ב"ד. דכתיב
7 "בית דוד פה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול
8 מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני
9 רוע מעלליהם וגו'". א"ל ר' יודא לר' סימון: לוכחניהו
10 מר להני דבי ריש גלותא. א"ל: לא מקבלי מינאי. א"ל:
11 אע"ג דלא מקבלי - לוכחניהו מר, דא"ר אחא בר'
12 חנינא: מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר
13 בה לרעה חזין מדבר זה, דכתיב "ויאמר ה' אליו עבור
14 בתוך העיר בתוך ירושלים והתיות תו על מצות האנשים
15 הנאמרים והנאמרים על כל התועבות הנעשות בתוכה
16 וגו'". א"ל הקב"ה לגבראל: לך ורשום על מצחן של
17 צדיקים תיו של דיו, שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה.
18 ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן
19 מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: רבש"ע,
20 מה גשתנו אלו מאלו? אמר לה: הללו צדיקים גמורים,
21 והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו: רבש"ע, היה בידם
22 למחות ולא מוחו! אמר לה: גלוי וידוע לפני, שאם מוחו
23 בהם - לא יקבלו מהם. (אמר) לפניו: רבש"ע, אם לפניך
24 גלוי - להם מי גלוי? והיינו דכתיב "קנן בחור ובתולה
25 טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו חתינו אל תגשו וממקדשי תחלו" וכתוב
26 "ויתחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית". הני רב יוסף: אל תקרי 'מקדשי' אלא 'מקודשי' -
27 אלו בני אדם שקיימו את התורה פלה מאלף ועד תיו. ומיד "והנה ששה אנשים באים מדרך
28 שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש פלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש הפדים וקסת
29 הסופר בכתו ויבאו ונעמדו אצל מזבח הנחשת". מזבח הנחשת מי הוה? אמר להו הקב"ה:
30 התחילו מקום שאומרים שירה לפני. ומאן נינהו "ששה אנשים"? א"ר חסדא: קצף, אף,
31 ותימה, ומשחית, ומשבר ומכלה. ומ"ש תיו? אמר רב: תיו - תחיה, תיו - תמות. ושמואל
32 אמר: תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר: תחון זכות אבות. ור"ל אמר: תיו - סוף חותמו של
33 הקב"ה; דאמר רבי חנינא: חותמו של הקב"ה אמת. (אמר) ר' שמואל בר נחמני: אלו בני
אדם שקיימו את התורה פלה מאלף ועד תיו. מאימתי תמה זכות אבות? אמר רב: מימות
הושע בן בארי, שגא' "אנלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצליחה מיד". ושמואל אמר:
מימי חזאל, שגאמר "וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז" וכתוב "ויתן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את
אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה". ר' יהושע בן לוי אמר: מימי אליהו, שגאמר "ויהי בעלות
המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע פי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ועשיתי
[את] כל הדברים האלה וגו'". ורבי יוחנן אמר: מימי חזקיהו, שגאמר "למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כפא דוד ועל ממלכתו
להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו'". אמר רב אמי: אין מיתה בלא חטא
ואין יסורין בלא עון. אין מיתה בלא חטא - דכתיב "הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן,
צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו'". אין יסורין בלא עון דכתיב "ופקדתי בשכט פשעים ובנגעים עונם".
מיתבי

1 **יגנים** מה חטאו? אלא, אימא: על יגנים שלא מוחו
2 בשרים. רב יהודה היה יתיב קמיה דשמואל, אתאי
3 מהיה איתתא קא צווחה קמיה, ולא היה משגח בה.
4 א"ל: לא סבר ליה מר "אוטם אונן מועקת דל גם הוא
5 יקרא ולא יענה"? א"ל: שיינא, רישך בקרירי, רישא
6 דרישך בחמין, הא יתיב מר עוקבא אב ב"ד. דכתיב
7 "בית דוד פה אמר ה' דינו לבקר משפט והצילו גזול
8 מיד עושק פן תצא כאש חמתי ובערה ואין מכבה מפני
9 רוע מעלליהם וגו'". א"ל ר' יודא לר' סימון: לוכחניהו
10 מר להני דבי ריש גלותא. א"ל: לא מקבלי מינאי. א"ל:
11 אע"ג דלא מקבלי - לוכחניהו מר, דא"ר אחא בר'
12 חנינא: מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר
13 בה לרעה חזין מדבר זה, דכתיב "ויאמר ה' אליו עבור
14 בתוך העיר בתוך ירושלים והתיות תו על מצות האנשים
15 הנאמרים והנאמרים על כל התועבות הנעשות בתוכה
16 וגו'". א"ל הקב"ה לגבראל: לך ורשום על מצחן של
17 צדיקים תיו של דיו, שלא ישלטו בהם מלאכי חבלה.
18 ועל מצחם של רשעים תיו של דם כדי שישלטו בהן
19 מלאכי חבלה אמרה מדת הדין לפני הקב"ה: רבש"ע,
20 מה גשתנו אלו מאלו? אמר לה: הללו צדיקים גמורים,
21 והללו רשעים גמורים. אמרה לפניו: רבש"ע, היה בידם
22 למחות ולא מוחו! אמר לה: גלוי וידוע לפני, שאם מוחו
23 בהם - לא יקבלו מהם. (אמר) לפניו: רבש"ע, אם לפניך
24 גלוי - להם מי גלוי? והיינו דכתיב "קנן בחור ובתולה
25 טף ונשים תהרגו למשחית ועל כל איש אשר עליו חתינו אל תגשו וממקדשי תחלו" וכתוב
26 "ויתחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית". הני רב יוסף: אל תקרי 'מקדשי' אלא 'מקודשי' -
27 אלו בני אדם שקיימו את התורה פלה מאלף ועד תיו. ומיד "והנה ששה אנשים באים מדרך
28 שער העליון אשר מפנה צפונה ואיש פלי מפצו בידו ואיש אחד בתוכם לבש הפדים וקסת
29 הסופר בכתו ויבאו ונעמדו אצל מזבח הנחשת". מזבח הנחשת מי הוה? אמר להו הקב"ה:
30 התחילו מקום שאומרים שירה לפני. ומאן נינהו "ששה אנשים"? א"ר חסדא: קצף, אף,
31 ותימה, ומשחית, ומשבר ומכלה. ומ"ש תיו? אמר רב: תיו - תחיה, תיו - תמות. ושמואל
32 אמר: תמה זכות אבות. ורבי יוחנן אמר: תחון זכות אבות. ור"ל אמר: תיו - סוף חותמו של
33 הקב"ה; דאמר רבי חנינא: חותמו של הקב"ה אמת. (אמר) ר' שמואל בר נחמני: אלו בני
אדם שקיימו את התורה פלה מאלף ועד תיו. מאימתי תמה זכות אבות? אמר רב: מימות
הושע בן בארי, שגא' "אנלה את נבלתה לעיני מאהביה ואיש לא יצליחה מיד". ושמואל אמר:
מימי חזאל, שגאמר "וחזאל מלך ארם לחץ את ישראל כל ימי יהואחז" וכתוב "ויתן ה' אותם וירחמם ויפן אליהם למען בריתו את
אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו עד עתה". ר' יהושע בן לוי אמר: מימי אליהו, שגאמר "ויהי בעלות
המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר ה' אליה אברהם יצחק וישראל היום יודע פי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ועשיתי
[את] כל הדברים האלה וגו'". ורבי יוחנן אמר: מימי חזקיהו, שגאמר "למרבה המשרה ולשלום אין קץ על כפא דוד ועל ממלכתו
להכין אותה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ה' צבאות תעשה זאת וגו'". אמר רב אמי: אין מיתה בלא חטא
ואין יסורין בלא עון. אין מיתה בלא חטא - דכתיב "הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב ואב לא ישא בעון הבן,
צדקת הצדיק עליו תהיה ורשעת הרשע עליו תהיה וגו'". אין יסורין בלא עון דכתיב "ופקדתי בשכט פשעים ובנגעים עונם".
מיתבי

1 ארבעה מותו בעטיו של נחש. הוא דכתיב (קהלת ז) "כי אדם אין צדיק בארץ וגו'"
 2 ברוב בני אדם קאמר: ויש"מ יש מיתה בלא חטא ויש יסורים בלא עון.
 3 ואע"ג דבבבאי דקאמר "אין יסורין בלא עון" - לא איתחב: כל האומר בני עלי חטאו אינו
 4 אלא טועה. פירושו: במאי דכתיב "אשר ישכבון" לא חטאו, אלא מבזים קרשים היו.
 5 כדכתיב (שמואל א ב) "בטרם יקטירו החלב
 6 וגו'":

1 בעטיו של נחש. בעצתו של נחש שהשיא לחנה, ולא בחטא אחר, שלא חטאו. בעטיו
 2 - כמו "עטא ועטם" (דניאל ב); ואחיותיהם. בבני יש משתעי: אלא לאו ריש בן
 3 אלעזר. דאמר משה ואהרן בחטאם מותו. ומודה בהני: כל האומר ראובן חטא.
 4 במעשה בלחה: דכתיב. בההוא קרא: ויהיו בני יעקב וגו' להוציא מלפך שלא
 5 תחשדנו: ויבא חטא זה לידו. ויגזור הקב"ה
 6 שהיו מן המקללים: אחת של שכניה. כר
 7 היה יעקב עושה בארבעה אהלי נשיו. מעמיד
 8 משה לשכניה, ובאותו אהל שהוא רואה בו
 9 השכינה - הוא בא ולן אותו הלילה: חללה.
 10 אותו שם שעלה על יצועי, דהיינו שכניה.
 11 מדלא כתיב "צועי עליה". טעם אחר: עד
 12 שלא נבנה אהל מועד היתה שכניה מצויה
 13 באהלי צדיקים: פתו. נוטריקון הוא: פותה.
 14 לשון "עמא פוזיא" (לקמן דף פח). פותה
 15 מיהרת בעצמך וחסאת: ופתה. זולתה: פיללת.
 16 להציל מן החטא: חללה. *ויחל משה'
 17 (שמות לב): ויעזת'. דאת חטאו. לר'
 18 אליעזר ור' הושע חטא, ולרבן גמליאל
 19 ולמודעי - בקש לחטוא ולא חטא: חללה.
 20 חולי גדול, להתאפק לכבוש יצר: כל
 21 האומר בני עלי חטאו. באשת איש אינו אלא
 22 טועה. ומיהו, בביון קרשים חטאו: דאמר רב.
 23 לקמן בשמעתין: פתח לא חטא. וליף לה
 24 מקרא. ור' יונתן לף לה לחפני מהאי קרא
 25 דמקיש חפני לפתח: ששהו את קניניה. שהיו
 26 מקריבין להקריב שום קרבן אלא בקושי.
 27 בדכתיב (שמואל א ב) "גם בטרם יקטירו את
 28 החלב" וגו'. וכשהיו זבות ויולדות באות
 29 ממקום אחר לשילה להקריב את קניניהן. וכן
 30 היו משהיו מלהקריבם, והנשים לא היו יכולין
 31 לסמוך עליהם שיקריבו, והיו שוהות שם ולא
 32 היו חוזרות אצל בעליהן עד שראו קניניהן
 33 קריבין והיו טהורות לקדשים וליכנס לעזרה.
 34 לפיכך מעלה עליהם כאילו שכבום, שהיו
 35 מונעים אותן מקריבין ורביה: פתח לא חטא.
 36 באשת איש, ד"אשר ישכבון את הנשים" אינו
 37 אלא חפני לבדו: ואחיה בן אחיטוב וגו' כהן
 38 ה'. כשילה נחש אפוד, הרי שמחטו לשבת.
 39 ומכיר עליו שם פתח אבי אביו: אפשי פא
 40 חטא לידו והכתוב מייחסו. לשבת. ואת בן
 41 בנו מייחסו אחריו. והכתוב גבי עבירה
 42 דנואפים: "יכרת ה' לאיש" וגו'. והאי קרא
 43 בבא על הגויה ועל הזונה ממשעתה,
 44 בדררשינו ליה ב'אלו הן הנשרפין", דכתיב
 45 לעיל מיניה: "כי חלל יהודה קדש ה' אשר
 46 אהב ובעל בת אל נכר", ודרשינו: "כי חלל
 47 יהודה קדש" - זו זונה, וכן הוא אומר "לא
 48 תזנה קדשה" וגו'. ער. חרף להבין ולהורות
 49 בין החכמים, כדאמר' בעירובין (דף נג)
 50 "אהרנית ערנית" ואם כהן הוא כו'. וכאן
 51 מייחס כהן מניש מנחה אחר: והכתוב
 52 "אל בני כי לא טובה השמועה אשר אנכי
 53 שומע מעבירים עם ה'". אביהם היה מוכיחם:
 54 והא כתיב "מעבירים", אמר ר'ב הונא פריה
 55 דרב יהושע "מעבירים" כתיב. קשה בעיני שם
 56 החכם הנזכר כאן, כי אומר אני ששעת גדול
 57 הוא, וליג' לה להא מלתא. שחר' בספרים

1 מיתוכי; אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של
 2 עולם, מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון? אמר
 3 להם: מצוה קלה צויתיו ועבר עליה. א"ל: והלא משה
 4 ואהרן שקימו כל התורה כלה ומתו! א"ל: 'מקרה אחד
 5 לצדיק ולרשע לטוב וגו'! הוא דאמר - כי האי תנא,
 6 דתניא, ר"ש בן אלעזר אומר: אף משה ואהרן בחטאם
 7 מתו, שנא' "וען לא האמנתם בי" הא האמנתם בי -
 8 עדן לא הגיע ומנכם לפטר מן העולם. מיתוכי: ארבעה

1 מיתוכי; אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבונו של
 2 עולם, מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון? אמר
 3 להם: מצוה קלה צויתיו ועבר עליה. א"ל: והלא משה
 4 ואהרן שקימו כל התורה כלה ומתו! א"ל: 'מקרה אחד
 5 לצדיק ולרשע לטוב וגו'! הוא דאמר - כי האי תנא,
 6 דתניא, ר"ש בן אלעזר אומר: אף משה ואהרן בחטאם
 7 מתו, שנא' "וען לא האמנתם בי" הא האמנתם בי -
 8 עדן לא הגיע ומנכם לפטר מן העולם. מיתוכי: ארבעה

9 מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנזמין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן
 10 דוד. וכולהו גמרא, לבר מיש אבי דוד דמפרש בה קרא, דכתיב "ואת עמשא שם אבשלום
 11 תחת יואב (שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש
 12 אהות צרויה אם יואב" וכי בת נחש הוא? והלא בת ישי הוא! דכתיב "ואחיותיהן צרויה
 13 ואביגיל"! אלא: בת מי שמת בעטיו של נחש. כמיני אולימא תנא דמלאכי השרת - והא
 14 אפא משה ואהרן, אלא לאו: ר"ש בן אלעזר הוא, ויש"מ: יש מיתה בלא חטא, ויש יסורין
 15 בלא עון, ותיבתא דרב אמי - תיבתא. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר "ראובן
 16 חטא" - אינו אלא טועה, שנאמר "ויהיו בני יעקב שנים עשר" מלמד שכולן שקולים באחת.
 17 אלא מה אני מקיים "וישפכ את בלחה פלגש אביו" - מלמד שבלבל מצעו של אביו, ופעלה
 18 עליו הפתוב כאילו שכב עמה. תנא, ר"ש בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק מאותו עון,
 19 ולא בא מעשה זה לידו. אפשר עתה זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר "ארוו שכב עם אשת
 20 אביו" ויבא חטא זה לידו? אלא מה אני מקיים "וישפכ את בלחה פלגש אביו" - עלבון
 21 אמו תבע, אמר: אם אהות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אהות אמי תהא צרה לאמי?
 22 עמד ובלבל את מצעה. אחרים אומרים: שתי מצעות בבלל, אחת של שכניה ואחת של אביו.
 23 והיינו דכתיב "או חללה יצועי עליה" (אל תקרי יצועי אלא יצועי). כתנאי, פתח פמיים אל
 24 תותר' ר' אליעזר אומר: פותה חבתה זלתה. ר' יהושע אומר: פסעתה על דת, חטאת, זנית.
 25 ר"ג אומר: פיללתה, חללתה, זרחה תפלתה. אמר ר"ג: עדן צריכין אנו למודעי; ר' אלעזר
 26 המודעי אומר: הפוך את התיבה ודרושה: ועזעתה, הרתעתה, פרתה חטא ממך. רבא אמר,
 27 ואמרי לה ר' רמיה בר אבא: זכרת עונשו של דבר, חלית עצמך חולי גדול, פירשת מלחמא.
 28 ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש סימן. אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן:
 29 כל האומר בני עלי חטאו - אינו אלא טועה, שנאמר "ישם שני בני עלי (עם ארון ברית
 30 האלהים) חפני ופנחס כהנים לה". סבר לה פרב, דאמר רב: פנחס לא חטא. מקיש חפני
 31 לפנחס, מה פנחס לא חטא - אף חפני לא חטא. אלא מה אני מקיים "אשר ישכבון את
 32 הנשים" מתוך ששהו את קניניהן, שלא הלכו אצל בעליהן - מעלה עליהן הפתוב כאילו
 33 שכבום. גופא, אמר רב: פנחס לא חטא, שנאמר "ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס
 34 בן עלי כהן ה' וגו'" אפשר חטא בא לידו, והפתוב מייחסו? והלא כבר נאמר "יכרת ה' לאיש
 35 אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומניש מנחה לה' צבאות", אם ישראל הוא - לא יהיה
 36 לו ער' בחכמים ולא עונה' בתלמידים, ואם כהן הוא - לא יהיה לו בן מניש מנחה. אלא
 37 לאו שמע מינה - פנחס לא חטא. אלא הא פתיב 'אשר ישכבון'! 'ישכבון' פתיב. והכתוב "אל
 38 בני כי לא טובה השמועה"! - א"ר נחמן בר יצחק: 'בני' פתיב. והכתוב 'מעבירים'! א"ר הונא
 39 בריה דרב יהושע: 'מעבירים' פתיב. והכתוב 'בני בלעל'! מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני
 40 ולא מוחה - מעלה עליו הפתוב כאילו חטא. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר

9 מתו בעטיו של נחש, ואלו הן: בנזמין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן
 10 דוד. וכולהו גמרא, לבר מיש אבי דוד דמפרש בה קרא, דכתיב "ואת עמשא שם אבשלום
 11 תחת יואב (שר) הצבא ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש
 12 אהות צרויה אם יואב" וכי בת נחש הוא? והלא בת ישי הוא! דכתיב "ואחיותיהן צרויה
 13 ואביגיל"! אלא: בת מי שמת בעטיו של נחש. כמיני אולימא תנא דמלאכי השרת - והא
 14 אפא משה ואהרן, אלא לאו: ר"ש בן אלעזר הוא, ויש"מ: יש מיתה בלא חטא, ויש יסורין
 15 בלא עון, ותיבתא דרב אמי - תיבתא. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר "ראובן
 16 חטא" - אינו אלא טועה, שנאמר "ויהיו בני יעקב שנים עשר" מלמד שכולן שקולים באחת.
 17 אלא מה אני מקיים "וישפכ את בלחה פלגש אביו" - מלמד שבלבל מצעו של אביו, ופעלה
 18 עליו הפתוב כאילו שכב עמה. תנא, ר"ש בן אלעזר אומר: מוצל אותו צדיק מאותו עון,
 19 ולא בא מעשה זה לידו. אפשר עתה זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר "ארוו שכב עם אשת
 20 אביו" ויבא חטא זה לידו? אלא מה אני מקיים "וישפכ את בלחה פלגש אביו" - עלבון
 21 אמו תבע, אמר: אם אהות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אהות אמי תהא צרה לאמי?
 22 עמד ובלבל את מצעה. אחרים אומרים: שתי מצעות בבלל, אחת של שכניה ואחת של אביו.
 23 והיינו דכתיב "או חללה יצועי עליה" (אל תקרי יצועי אלא יצועי). כתנאי, פתח פמיים אל
 24 תותר' ר' אליעזר אומר: פותה חבתה זלתה. ר' יהושע אומר: פסעתה על דת, חטאת, זנית.
 25 ר"ג אומר: פיללתה, חללתה, זרחה תפלתה. אמר ר"ג: עדן צריכין אנו למודעי; ר' אלעזר
 26 המודעי אומר: הפוך את התיבה ודרושה: ועזעתה, הרתעתה, פרתה חטא ממך. רבא אמר,
 27 ואמרי לה ר' רמיה בר אבא: זכרת עונשו של דבר, חלית עצמך חולי גדול, פירשת מלחמא.
 28 ראובן בני עלי בני שמואל דוד ושלמה ויואש סימן. אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן:
 29 כל האומר בני עלי חטאו - אינו אלא טועה, שנאמר "ישם שני בני עלי (עם ארון ברית
 30 האלהים) חפני ופנחס כהנים לה". סבר לה פרב, דאמר רב: פנחס לא חטא. מקיש חפני
 31 לפנחס, מה פנחס לא חטא - אף חפני לא חטא. אלא מה אני מקיים "אשר ישכבון את
 32 הנשים" מתוך ששהו את קניניהן, שלא הלכו אצל בעליהן - מעלה עליהן הפתוב כאילו
 33 שכבום. גופא, אמר רב: פנחס לא חטא, שנאמר "ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס
 34 בן עלי כהן ה' וגו'" אפשר חטא בא לידו, והפתוב מייחסו? והלא כבר נאמר "יכרת ה' לאיש
 35 אשר יעשנה ער וענה מאהלי יעקב ומניש מנחה לה' צבאות", אם ישראל הוא - לא יהיה
 36 לו ער' בחכמים ולא עונה' בתלמידים, ואם כהן הוא - לא יהיה לו בן מניש מנחה. אלא
 37 לאו שמע מינה - פנחס לא חטא. אלא הא פתיב 'אשר ישכבון'! 'ישכבון' פתיב. והכתוב "אל
 38 בני כי לא טובה השמועה"! - א"ר נחמן בר יצחק: 'בני' פתיב. והכתוב 'מעבירים'! א"ר הונא
 39 בריה דרב יהושע: 'מעבירים' פתיב. והכתוב 'בני בלעל'! מתוך שהיה לו לפנחס למחות לחפני
 40 ולא מוחה - מעלה עליו הפתוב כאילו חטא. א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר

בב
 1 מוגהים כתיב "מעבירים" וגם במסורה הגדולה במקום שמנוין שם כל התיבות דלא פתיב בהן י"ד וקורין - ולא נמנה זה, וכן נמנוין ע"פ החשבון. וזו אינה שווא; דהאי
 2 "מעבירים" - לאו לשון עבירה הוא. אלא לשון "ועבירו קול במחנה" (שמות לו). והדי לה: "לא טובה השמועה אשר אנכי שומע את עם ה' מעבירים" ומכריזין וקובלים
 3 עליכם. והאי מעבירים - לשון רבים הוא, ואע"פ ה' קאי, ולא אבני עלי. שחר' הם היו עוברים, ולא היו מעבירים את אחרים:

תָּבַע. שהיתה מיטתו של יעקב מצויה באהל רחל, וכשמתה רחל, נטל יעקב מיטתו ונתנה באהל בלהה, והקפיד ראובן ואמר, אם אחות אמי היתה צרה לאמי האם גם שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, עמד ובלבל את מצעה, העביר את מיטת יעקב מאהל בלהה לאהל אמו לאה. אחרים אומרים, שתי מצעות בלבל, אחת של שכניה ואחת של אביו, שנהג יעקב להנמיך מטה לשכינה בארבעת אהלי נשיו, ובאהל שהיה רואה את השכינה, בו היה לן באותו לילה, וכשבלבל ראובן את יצועו של יעקב, נמצא שבלבל גם את זו של השכינה. והיינו דכתיב ובתוכח יעקב לראובן (בראשית מט ד) 'אין חללת יצועי עליה', שלא אמר יצועי עליה, אלא 'עלה', שחילל את השם שעלה על יצועי יעקב בכך שנטל המטה של השכינה (אל תקרי יצועי אלא יצועי).

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין אם ראובן חטא. מבאר הגמרא: הנידון אם חטא ראובן, פתנא, שבתוכח יעקב לראובן נאמר (שם) 'פחזו במים אל תותר' – כיון שנחפזת במים לא יהיה לך יתרון על אחיך בענין הכהונה והמלכות, וחלוקו חכמים בפירוש תיבת 'פחו' בדרך נוטריקון, רבי אלעזר אומר, שבא לרמוז, פוּתָה – מהירת בעצמך וחטאת, חתתה – והתחייבת באיסור אשת איש, ולתתה – חולות בכבוד אביך, שעברת על איסור אשת אב. רבי יהושע אומר, הפסוק בא לרמוז, פסעתה – עברת על דת התורה שעתידי לאסור אשת אב, ופסעת בזה גם לאביך, וזנית, בכך שעברת על איסור אשת איש שכן נח מוזהר עליה.

רבי גמליאל אומר, הפסוק בא לרמוז, פיללתה וחללתה – התפללת והתחננת להניצל מן החטא, וזרחה – התקבלה תפלתך. אומר רבי גמליאל, עדיין צריכין אנו לפירושו של מודעי, שרבי אלעזר המודעי אומר, הפוך את התיבה ודורשה – ודרוש אותה בנוטריקון, ועוצתה – יראת לחטוא, הרמתתה – חזרת לאחוריה, ופרחה חטא מקד, שנמנעת מלחטוא. נמצא שלרבי אלעזר ולרבי יהושע חטא ראובן, ולרבי גמליאל ורבי אלעזר המודעי, בקש לחטוא ולא חטא.

רבי פירש תיבת 'פחו' בדרך נוטריקון באופן אחר ואמר, ואמרי לה רב ירמיה בר אבא, זכרת עונשו של דבר – של הבא על אשת אביו, וקלית עצמך חולי גדול להתאפק לכבוש יצרך, ופירשת מלחטוא. ראובן, בני עלי, בני שמואל, דוד, ושלמה, ויואש, סימן.

הגמרא ממשיכה בענין חפני ופנחס בני עלי, שנאמר בהם שחטאו: אומר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יונתן, כל האומר בני עלי חטאו באשת איש, ולומד דבריו מהפסוק (שמואל א ב כב) 'אשר ישכבן את הנשים, אינו אלא מועה, שנאמר (שם א כ) 'ושם שני בני עלי (עם ארון ברית האלהים) חפני ופנחס בהנים לה'. ומבאר הגמרא את ראיית רבי יונתן מהפסוק: כבר לה ברב, האמר רב, פנחס לא חטא כמבואר בגמרא להלן, ובפסוק מקיש חפני לפנחס, מה פנחס לא חטא, אף חפני לא חטא, אלא מה אני מקיים 'אשר ישכבן את הנשים', שמתוך ששחתו את קניניה, שהיו מתעצלים בהקרת הקרבנות, ולא היו מקריבים אלא בקושי, וכשבות וילדות היו באות לשילה להקריב קניניהן בזמן טהרתן, היו שוהים חפני ופנחס מלהקריבם, ולא סמכו הנשים עליהם שיקריבום באם תלכנה משם, ולכן היו שוהות שם עד שראו שקרבו קניניהן, וגרמו שלא תלכו הנשים אצל בעליהן, וכיון שמנעום מפריה ורביה, מעלה עליהן הפתוב פאילו שכתובם.

הגמרא מבאר את הנאמר בשמו של רב שפנחס לא חטא: גופא, אומר רב, פנחס לא חטא באשת איש, שנאמר (שמואל א י ד) 'ואחיה בן אחיטוב אחי אי כבוד בן פנחס בן עלי פחו ה' בשלו נשא אפוד' וגו', וכי אפשר שחטא כזה בא לידו של פנחס והפתוב מיתחם – והכתוב נותן לו ייחוס, שפנחס את בן בנו אחריזי לשבו, שהוא בן נושא אפוד, והלא כבר נאמר על הבעל נכרית או זונה (מלאכי ב י) 'כרת ה' לאיש אשר יעשנה ער ועונה מאהלי יעקב ומגיש מנחה לה' צבאות, ופירושו, אם בועל זה מישראל הוא, לא יהיה לו ער פחכמים – לא יהא חריף להבין ולהורות בין החכמים ולא עונה

הגמרא מקשה על מה שאמר רב אמי שאין מיתה בלא חטא: מיתבי, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם מפני מה קנסת מיתה על אדם הראשון, אמר להם הקדוש ברוך הוא, מצוה קלה, שלא לאכול מעץ הדעת, צויתיו, ועבר עליה. אמרו לו, והלא משה ואהרן שקיימו כל התורה כולה ונתנו, ומפני מה קנסת מיתה עליהם. אמר להם, לכל מקרה אחד, לצדיק ולרשע, לזוב וגו' (קהלת ט ב), ומשמעו, אין הפרש בין הצדיק לרשע ובין האדם הטוב לבין החוטא, שסופם אחד, שעל כולם קנסה מיתה. הרי, שיש מיתה בלא חטא, וקשה על דברי רב אמי.

מתרצת הגמרא: הוא דאמר כי האי תנא – רב אמי אמר דבריו כתנא זה, דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, אף משה ואהרן בקמאם מתו, שנאמר בענין מי מריבה (במדבר כ י) 'ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם, שכיון שלא קיימו את דבר ה' נעשו שלא להיכנס לארץ ישראל. הרי, שגם משה ואהרן מתו בחטאם, ואף משמע מכך, הא האמנתם בי – אם הייתם מאמינים בי ומדברים אל הסלע, עדיין לא הינע זמנכם לפימך מן העולם, אלא הייתם חיים לעולם, ולפי שאין מיתה בלא חטא.

הגמרא מקשה קושיא נוספת על רב אמי: מיתבי, שינוי בברייתא, דכרעה לא היו ראוים לאותו כי לא חטאו, ומתו רק בעמיו – [ועצתו] של נחש שיעץ לחוה לאכול מעץ הדעת ומשום כך נגזרה מיתה על בניה. ואלו הן בנימין בן יעקב, ועמרם אבי משה, וישי אבי דוד, וכלאב בן דוד. וכולהו גמרא – ובכל אלו, קיבלו כן חכמים מרבתיהם, שלא מתו אלא בעטיו של נחש, לבר – חוץ מישי אבי דוד, דמפרש ביה קרא – שנאמר עליו בפירוש כן בפסוק, דכתיב בפרשת מרד אבשלום בדרך אביו (שמואל ב י ז) 'ואת עמשה שם אבשלום תחת יואב (שר) [על] הצבא, ועמשה בן איש ושמו יתרא הישראלי, אשר בא אל אביגיל בת נחש, אחות צרויה אם יואב, ויש להקשות, ובי אביגיל בת נחש הוא, והלא בת ישי הוא, דכתיב בבני ישי (דה"א י טו) 'ואחיותיהן צרויה ואביגיל, אלא כוונת הכתוב שהיא בת של מי שמת בעמיו של נחש, והיינו ישי. מסיימת הגמרא את הקושיא על רב אמי, מני – מיהו התנא שבוה ברייתא זו, אילימא – אם נאמר שהוא אותו תנא של הברייתא לעיל דמלאכי השרת, שמשו ואהרן מתו משום מקרה אחד לצדיק ולרשע, ובברייתא כאן הולך ומונה צדיקים נוספים שלא חטאו, והא איתא לשיטתו משה ואהרן שגם כן לא מתו בחטאם, ואם כן ששה הם שמתו בעטיו של נחש ולא ארבעה. אלא לאו, ברייתא זו בשיטת רבי שמעון בן אלעזר היא, שאמר לעיל בברייתא שמשו ואהרן מתו בחטאם, ואף על פי כן מודה שארבעה אלו מתו בלא חטא, ושמע מניה, שלדעת כל התנאים יש מיתה בלא חטא ויש יסודין בלא עון. ותיבתא דרב אמי, תיבתא.

הגמרא ממשיכה בענין חטאי הצדיקים ודנה במעשה ראובן ובלהה: אומר רבי שמואל בר נחמני אומר רבי יונתן, כל האומר ראובן חטא במעשה בלהה אינו אלא מועה, שנאמר במעשה ראובן (בראשית כב) 'ויהיו בני יעקב שנים עשר, שכוללם יחד, מלמד הכתוב, שתוציא מליבך חשד זה שראובן חטא, אלא בולן – כל השבטים שקולים באחת בדרגתם, ולא שכב ראובן עמה. אלא מה אני מקיים 'וישכב את בלהה פילגש אביו, מלמד שבלבל את מצעו של אביו כמבואר בברייתא להלן, ומעלה עליו הפתוב פאילו שכב עמה.

הגמרא ממשיכה לבאר את המעשה של ראובן ובלהה: תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, מוצל – מוסר אותו צדיק – [ראובן] מאותו עון של שכיבה עם בלהה, ולא בא מעשה עבירה זה לידו, שררי, וכי אפשר שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות לזרעו של ראובן לעמוד על הר עיבל, להיות מן המקללים, ולומר 'ארור שוכב עם אשת אביו' (דברים כו ט), ויבא חטא זה לידו. אלא מה אני מקיים – כיצד נבאר ונעמיד את האומר 'וישכב את בלהה פילגש אביו, עלפון אמו

58 רק לאחר שקיבלה את הגט.
 59 רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: נתן הנביא
 60 הוסיף והוכיח את דוד, ואמר לו, 'את אוריה החתי הית' בחרב'.
 61 מבאר רבי, אין כוונת הפסוק שנתן הנביא הוכיח אותו על שהכה
 62 ממש את אוריה בחרב, אלא כוונת הפסוק היא שהוכיחו ואמר לו
 63 שכיון ש'היה לך לדינו לאוריה בפני הדרין על שמרד במלכות
 64 וכמבואר להלן, ולא דנת אותו בסנהדרין לפני גרמת למיתתו, לכן
 65 נחשב הדבר כאילו הרגת אותו בחרב ממש.
 66 רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: נתן הנביא
 67 הוסיף והוכיח את דוד, ואמר לו, 'ואת אשתו לקחת לך לאשה'.
 68 מלשון הכתוב את אשתו לקחת, משמע שלקוחין יש לך בה –
 69 שאם היית מקדשה לך לאשה, בשעה שבאת עליה, קידושך היו
 70 תופסים בה, מפני שכבר הייתה גרושה באותה שעה. מוסיפה הגמרא:
 71 שכן מצינו דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל היוצא
 72 למלחמת בית דוד היה פותב גט בריאות לאשתו, כדי שאם ימות
 73 במלחמה בלא בנים, לא תהיה אשתו זקוקה ליבום, וכן כדי שאם
 74 ימות במלחמה ולא ימצא מי שיעיד עליו שמת, או אם ילקח בשבי,
 75 לא תהיה אשתו עגונה. ופעמים שבשעת צאתו למלחמה הוא טרוד,
 76 ושולח לה את הגט מהמלחמה. וכך עשה זה אוריה בעלה של בת
 77 שבע, ששלח לה את הגט מהמלחמה, וכיון שמת במלחמה, נעשה
 78 בת שבע מגורשת למפרע, ונמצא שבשעה שדוד בא עליה, כבר לא
 79 הייתה אשת איש, ואם היה מקדשה, היו הקידושין תופסים. ומנין שכל
 80 היוצא למלחמה היה כותב גט לאשתו, שנאמר בדברי ישי לדוד בנו
 81 כששלחו לשאול בשלום אחיו במלחמת שאול (שמואל א' י"ז ט"ז) 'ואת
 82 עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר האלה, ואת אחיך תפקד
 83 לשלום ואת ערבבתם תקח', ומאי 'ערבבתם', תני (שנה) רב יוסף
 84 אלו דברים המעורבים בינו לבניה, והם הקידושין, שמערבים בין
 85 איש לאשתו, 'תקח' כלומר תיטול את קידושיה ותבטלם על ידי גט
 86 שתביא מן המלחמה.
 87 רבי מבאר את המשך דברי נתן הנביא בתוכחתו לדוד: 'ואתו הרת
 88 בחרב בני עמון', מבאר רבי, הפסוק בא להשמיענו, שלגבי דוד,
 89 מיתת אוריה נחשבת כמיתת שאר הנהרגים בחרבם של בני עמון, מה
 90 הרב בני עמון אי אהה (דוד) נענש עליו – על אותם שנהרגו בחרב
 91 זו, שהרי בני עמון לא הרגום מדעתך, אף אוריה החתי שנהרג, אי
 92 אהה נענש עליו. מבארת הגמרא: מאי מעמא דוד לא נענש על
 93 מיתת אוריה, כיון שאוריה מורד במלכות הוה, והיכן מצינו שמרד
 94 במלכות, דאמר ליה אוריה לדוד (שמואל ב' י"א י"א) שהטעם שלא ירד
 95 לביתו ולא שמע בזה לדוד, הוא מפני שהארון וישראל ויהודה
 96 ישיבים בסבות ואדני יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים, ואני
 97 אבוא אל ביתי לאכל ולשתות ולשכב עם אשתי, חף וחי נפשך אם
 98 אעשה את הדבר הזה, ובמה שאמר 'אדוני יואב', הרי קיבל בכך את
 99 מרותו של יואב, ואין זה דרך ארץ לקבל עליו מרות אחרים בפני
 100 המלך, ודבר זה נחשב שמרד במלכות.
 101 הגמרא מבארת שהחטא היחיד שחטא דוד היה בדבר אוריה: אמר
 102 רב, כי מעינת ביה פרוך – כאשר תעיין במעשי דוד, לא משפחת
 103 ביה בר מדאוריה – לא תמצא בו חטא חוץ ממה שגרם להריגת
 104 אוריה, אבל בבת שבע לא חטא, לפי שהייתה גרושה באותה שעה,
 105 וכפי שנתבאר לעיל. ומנין שלא היה בדוד חטא אחר, דכתיב (מלכים
 106 א' ט"ו ה') 'אשר עשה דוד את הישר בעיני ה' ולא סר מכל אשר צוהו
 107 כל ימי חייו, רק בדר אוריה החתי' – רק בדבר אוריה דוד סר
 108 מציוויו ה', ולא בדבר אחר.
 109 הגמרא מקשה שמצינו שדוד חטא בחטא נוסף: אפי' קשישא רמי
 110 דרב אדרב – אביי הזקן מקשה ממברי רב אלו על דבריו במקום אחר,
 111 מי אמר רב הכי – האם יתכן שרב אמר שהחטא היחיד שחטא דוד
 112 היה בדבר אוריה, והאמר (והרי אמר) רב, קיבל דוד לשון הרע על
 113 מפיבושת, כפי שיבואר להלן, ונמצא, שדוד חטא בחטא נוסף מלבד
 114 בדבר אוריה. מסיקה הגמרא: קשישא – אכן קשה הדבר.

1 בני שמואל חטאו בלקיחת שוחד והטיית דין וכמו שמפרש והולך
 2 להלן, אינו אלא טועה. שנאמר (שמואל א' ח א-ג) 'ויהי כאשר זקן
 3 שמואל (כי זקן שמואל ובניו לא הלכו) וגו' ולא הלכו בניו בדרבני,
 4 ומשמע שדרבני הוא דלא הלכו, אולם מיחטא נמי – לחטוא גם
 5 כן לא חטאו, אלא מה אני מקיים – כיצד נפרש המשך דברי הכתוב
 6 (שם) 'ויזו אחרי תבצע ויקחו שחד וישו משפט, שלא עשו כמעשה
 7 אביהם, שהיה שמואל הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל וזן
 8 אותם בעריהם, שנאמר (שם טו) 'והלך מדי שנה בשנה וסבב בית
 9 אל והגלגל והמצפה ושפט את ישראל את כל המקומות האלה/
 10 שהיה הולך וסבב בכל שנה בכל המקומות הללו ושופט את ישראל
 11 שם, והם לא עשו בו, אלא ישבו בעריהם ודנו, וזאת כדי להרבות
 12 שקר להגניח – כדי להרבות שכר לשמשיהם, ששכרו אותם לילך
 13 ולהזמין את הנתבעים לדין, ולספריהן – ושכר הסופרים הכותבים
 14 את שטרי הבררות ושומות בית הדין.
 15 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בענין זה שבני שמואל לא חטאו.
 16 מבארת הגמרא: הנידון אם בני שמואל חטאו, בתנאי – תלוי
 17 במחלוקת תנאים. שנינו בברייתא על הפסוק 'ויזו אחרי תבצע, רבי
 18 מאיר אומר, בני שמואל לא חטאו, אלא הלך שאלו בפייהם –
 19 מעשר ראשון המגיע להם משום שליים היו, היו דורשים בפה מן
 20 העם, ומכיון שהיו גדולי הדור ודיינים היו נותנים להם ולא לאחרים,
 21 ושאר הלויים העניים הפסידו ונצטערו, ונחשב הדבר כבצע, אבל
 22 בהטיית דין ולקיחת שוחד לא חטאו. רבי יהודה אומר, חטאם היה
 23 בכך שמלאי הטילו על בעלי בתים – נתנו לבעלי בתים סחורה
 24 להתעסק בה על מנת שיתנו להם מן הרווח, ומתוך כך כשבאו
 25 לפניהם לדין נמשך לבם להטות את הדין, וזה היה חטאם. רבי
 26 עקיבא אומר, קופה יתירה של מעשר נטלו ברוע – נטלו בכח
 27 מעשרות יותר מן הראוי להם לטול. רבי יוסף אומר, מתנות – זרוע
 28 לחיים וקיבה הניתנים לכהן נטלו ברוע, אף על פי שלא היו כהנים.
 29 הגמרא ממשיכה לדין בחטאי הצדיקים, ודנה במעשה דוד ובת שבע.
 30 מפשטות הפסוקים בספר שמואל (י"א א-ב) נראה, שדוד בא על בת
 31 שבע קודם שמת אוריה בעלה, וחטא בכך, שבא עליה בעודה אשת
 32 איש. הגמרא מבארת שאין הדבר כן, ודוד לא חטא בכך שבא על בת
 33 שבע: אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל האומר שדוד
 34 חטא, ועבר על איסור אשת איש כשבא על בת שבע, אינו אלא
 35 טועה, וכפי שיבואר להלן. מוכיחה הגמרא שדוד לא חטא: שנאמר
 36 (שמואל א' ח י"ד) 'ויהי דוד לל דרכו משפיל, וה' עמו' וגו', והיינו
 37 שדוד הצליח בכל דרכיו, והשכינה הייתה עמו. ואם דוד חטא כשבא
 38 על בת שבע, קשה, וכי אפשר שהחטא בא לידו של דוד, ושכינה עמו
 39 באותה שעה, אלא ודאי לא חטא.
 40 מבררת הגמרא: אלא מה (כיצד) אני מקיים את דברי נתן הנביא
 41 שהוכיח את דוד ואמר לו (שמואל ב' י"ב ט) 'מדוע פוית את דבר ה'
 42 לעשות הרע בעיני, את אוריה החתי הית בחרב, ואת אשתו לקחת
 43 לך לאשה, ואתו הרגת בחרב בני עמון, ומשמע שדוד חטא בכך
 44 שלקח את בת שבע לאשה. מבארת הגמרא: כוונת הפסוק היא שדוד
 45 ביקש לעשות רע, כלומר שרצה לבוא על בת שבע קודם שקיבלה
 46 את הגט שאוריה שלח לה מן המלחמה, ולבסוף לא עשה רע, אלא
 47 המתין עד שקיבלה את הגט, והייתה מגורשת, ורק אז בא עליה.
 48 הגמרא מדייקת מהפסוק שדוד רק ביקש לעשות רע אך לא עשה:
 49 אמר רב, רבי, דאיתי מרוד – שמצאצאי דוד הוא, מהפך ודריש
 50 בכותיה דרוד – היה מחזור ודורש דברים בזכותו של דוד, כמבואר
 51 בברייתא להלן. וכך שנינו בברייתא, על דברי נתן הנביא לדוד 'מדוע
 52 פוית את דבר ה' לעשות הרע, רבי אומר, משונה רעה זו האמורה
 53 כאן מכל רעות שפותרה, שכל רעות שפותרה בתיב בהו 'ויעש'
 54 – שבכל מקום בכתבי הקודש שכתוב בו על אנשים שעשו רע, כתוב
 55 עליהם בלשון ויעש הרע, וכאן בתיב 'לעשות הרע, ומשינוי
 56 הלשון יש ללמוד שדוד רק ביקש לעשות רע, שרצה לבוא על בת
 57 שבע קודם שקיבלה את הגט, ולבסוף לא עשה רע, אלא בא עליה

1 כני שמואל חטאו. במקום שחוד והטית דין: להניחם. שמישים, ששוכרין אותן לילך
2 ולהזמין את הנקראים לדין: ולסופריהם. לשטרי בירורין ולאגרות שום: מלאי הפילו
3 על בעלי בתים. נותנים להן פרגמטיא לעסוק בה ולתת להם השכר, ומתוך כך היה
4 נמשך לבם להטות דין בשבאין לפניהם לדין, והיינו חטאים: חלקם שאלו בפייהם.
5 מעשר ראשון הראוי להם, שלמים היו, שאלו
6 בפייהם. מתוך שהיו גדולי הדור ושופטים. לא
7 היו מונעים מהם, ושאר לויים עניים
8 מצטערים. ור' מאיר לא חטאו בהטית
9 משפט: קופה יתירה. יותר מן הראוי. מתנות.
10 ודוע לתיים וקובה, והם לא היו בתיים. ל"א:
11 מתנות ליה, כגון מעשר. וקרא כתיב ונתן
12 לכהן, ודרשין: ולא שיטול מעצמו, בשחיטת
13 חלזין כפי "חזונו" (קלג). וה"ה לכל מתנות
14 כהונה ולויה: דוד חטא. בבת שבע, קודם
15 שקבלה גט: שפגש. לשכב עמה קודם
16 שקבלה גט שהיה בעלה שולח לה מן
17 המלחמה, שאם נמות לא תזקק ליבום. או
18 שקא יתרג ואין מעיד עליה, ותתעב אשתו.
19 או שקא יתא שבו, כדאמרין לקמן: כל
20 היוצא למלחמת בית דוד כו: משונה רעה זו.
21 בכתיבתה ובלשונה: שהיה לה לדונו. על
22 שקר במלכות. כדלקמן: ליתויון יש לה בה.
23 קדושין תופסין בה, שאינה אשת איש,
24 כדשמואל כו: גט בריאות. על תנאי, שאם
25 נמות תהא מגורשת מעכשיו, ופעמים שהוא
26 טורד בצאתו, ושולחו מן המלחמה: ואת
27 צדוקתם תקח. במלחמת שאול כתיב: דברים
28 המעורבים ביניהם. היינו קדושין - תקח -
29 תבטל ע"י גט שתיבא להם מן המלחמה:
30 כתיב בני עמון. באותן שהורגים בני עמון
31 שלא מדעתך: ואדוני יואב. לאו אורח ארעא
32 לקבל עליו מרות אחרים. בפני המלך: רק
33 בדבר אוריה. מקרא כתיב כך בדבר אוריה:
34 שגרם לו שיהרג, אבל בבת שבע לא חטא:
35 לשון תע. לקמיה מפרש: בלא דבר. אינו
36 חכם בתורה, והוא מציאו מלא דבר וחכם
37 בתורה: חזינא אשלא הוה. מתחילה מציאו
38 שקרן כתיב: פי הדר ארשא עליה. ציבא על
39 מפיבושת, כשהיה דוד בורח מפני אבשלום.
40 מאי טעמא קביל מיניה? איה בן אדוניך
41 ויאמר הנה יושב בירושלים. כי אמר היום
42 ישיבו לי את ממלכת אבי: דברים הנכבדים
43 חזא ביה. במפיבושת, כשהרג אבשלום וחזר
44 דוד למלכותו ובא לפניו, לא עשה רגליו ולא
45 עשה שפמו. כסבור דוד שניכרים דברי ציבא.
46 שנצטער על שחזר דוד ולא קישט עצמו.
47 ועוד, *היה מצפה שכשישיבוהו במלכות
48 יתנאה ויסתפר. לכך לא קבל דבריו, ואמר לו
49 אתה וציבא תחלקו השדה. והוא השיבו
50 שהיה: אין לי לצעוק אלא על מי שהביאך
51 הלבם - הנה, שמצטער על שובו. ואם לא
52 שראה בו דברים הניכרים היה חוזר ממה
53 שאמר "הנה לה כל אשר למפיבושת". ואע"פ
54 שמייה ואמר לו מתחלה "הנה לה כל אשר
55 למפיבושת" - או זי קבלה. כי כל זמן שלא
56 היה דוד שב למלכותו, יודע היה שאין מתנתו
57 מתנה, ולא אמר לו אלא על תנאי, אם יראה
58 אמת בדבריו:

1 שהיה לה לדונו בסנהדרין. קשה לר"י דפ"ק דמגילה (דף יד: ושם) אמרין גבי נבל
2 דמורד במלכות לא בעי למדייניה. ואוריה מורד במלכות הוה, כדאמר בסמוך ויש
3 לומר: דודאי צריך לדונו ולדע אם הוא מורד במלכות, אבל לעיין בדיונו ולעשות הלנת דין,
4 ולהמתין עד למחר - אין צריך. וכן משמע דבסנהדרין (דף לו: ושם) אמר שון דוד את נבל
5 בסנהדרין, מייחגרו איש חרבו וגו':
6 ליקוחין יש לה בה. אף על גב דאפילו חטא
7 נמי יש לה בה ליקוחין, דהא אנוסה
8 היתה ושריא לבעל, והיה לבעול. מ"מ, ליקוחין
9 יש לה בה משמע - לא היה לה בה עבירה.
10 גט כריתות כותב לאשתו. פרש"י על תנאי,
11 שאם ימות במלחמה - תהא מגורשת
12 מעכשיו. וצריך לומר לפרשו דאף על גב
13 דאוריה בא מן המלחמה - התנאי היה שאם לא
14 ישוב בסוף המלחמה, שיהא גט. אך קשה: דתנן
15 ב"מי שאחז" (גיטין דף עג: ושם) מה היא באותן
16 הימים? רבי יודנה אומר: הרי היא כאשת איש
17 לכל דבריה. ואם כן, לר' יודנה היתה אשת איש
18 גמורה ונראה לר"ת: שהיה מגרשה לגמרי, בלא
19 שום תנאי. והא דאמרין ב"הוהב" (ב"מ דף גט.
20 ושם) מוטב שיבעול אדם ספק אשת איש ואל
21 ילבין פני חבריו ברבים, מנלן - מרוד. קרי לה
22 ספק אשת איש - לפי שהיו מגרשים בצנעה,
23 והעולם סבורים שהיא אשת איש:
24 דאמר ליה ואדוני יואב. פרש"י: דמורד
25 במלכות הוה משום דקאמר "ואדוני
26 יואב", ואין נראה, דאין זה מורד, שלא היה בלבו
27 להמליכו ולקרותו מלך. אלא כמו שפירש רבינו
28 מאיר: דהוי מורד משום דבסיפא דקרא כתיב
29 "ואני אבא אל ביתי לאכול ולשתות ולשכב עם
30 אשתי וגו'" - שדוד אמר לו לעשות ולא רצה
31 לעשות:
32 רק בדבר אוריה התונו. קשה: דהא איבא
33 מעשה דהסתה, בריש פ"ב דיומא (דף כבא)
34 וילי: דלא חשיב ליה, דלא הוי כל כך עון גדול,
35 וגם שגג:

1 בני שמואל חטאו - אינו אלא מועה, שנאמר ויהי (פי
2 וכן שמואל ובניו לא הלכו) בדרךיו, בדרךיו הוא ולא
3 הלכו - מיחטא נמי לא חטאו. אלא מה אני מקיים ויטו
4 אחרי הפצע" - שלא עשו כמעשה אביהם, שהיה שמואל
5 הצדיק מחזר בכל מקומות ישראל ודן אותם בעריהם,
6 שנאמר והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל והגלגל
7 והמצפה ושפט את ישראל. והם לא עשו כן, אלא ישבו
8 בעריהם כדי להרבות שכר להניחין ולסופריהן. בתנאי,
9 ויטו אחרי הפצע", ר' מאיר אומר: חלקם שאלו בפייהם,
10 רבי יהודה אומר: מלאי הפילו על בעלי בתים, ר' עקיבא
11 אומר: קופה יתירה של מעשר נטלו בזרוע. ר' יוסי אומר:
12 מתנות נטלו בזרוע. א"ר שמואל בר נחמני אמר ר' יוחנן:
13 כל האומר דוד חטא - אינו אלא מועה, שנאמר ויהי
14 דוד לכל דרכיו משפיל וה' עמו וגו', אפשר חטא פא
15 לידו ושכינה עמו? אלא מה אני מקיים "מדוע ביות
16 את דבר ה' לעשות הרע" - שביקש לעשות ולא עשה.
17 אמר רב: רבי דאיתי מדוד כזהפך ודריש בזכותיה דדוד:
18 "מדוע ביות את דבר ה' לעשות הרע" רבי אומר: משונה
19 רעה זו מכך רעות שבתורה, שפל רעות שבתורה כתיב
20 בהו יעשה וכאן כתיב לעשות" - שביקש לעשות ולא
21 עשה. "את אוריה החתי הפית בחרב" - שהיה לה לדונו
22 בסנהדרין ולא דנת. "ואת אשתו לקחת לה לאשה" -
23 ליקוחין יש לה בה. דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יוחנן:
24 כל היוצא למלחמת בית דוד פותב גט בריאות לאשתו,
25 שנאמר "ואת עשרת חריצי החלב האלה תביא לשר
26 האלף ואת אחיד תפקד לשלום ואת ערבתם תקח". מאי ערבתם?
27 המעורבים בינו לבניה. "ואתו הרגת בחרב בני עמון", מה חרב בני עמון אי אתה נענש עליו
28 אף אוריה החתי אי אתה נענש עליו. מאי טעמא - מורד במלכות הוה, דאמר ליה "ואדני
29 יואב ועבדי אדני על פני השדה חנים". אמר רב: כי מעינת ביה בידך לא משפחת ביה בר
30 מדאורייה, דכתיב "רק בדבר אוריה החתי". אפיו קשישא רמו דרב אדרב: מי אמר רב הכי,
31 והאמר רב: קיבל דוד לשון הרע! קשיא. גופא, רב אומר: קיבל דוד לשון הרע, דכתיב ויאמר
32 לו המלך איפוא הוא ויאמר ציבא אל המלך הנה הוא בית מכיר בן עמיאל (בלא) דבר",
33 וכתיב: וישלח המלך ויפקחו מבית מכיר בן עמיאל (מלא) דבר, מפדי חזייה דשקרא הוא,
34 פי הדר אלשין עילויה מ"ט קיבלה מיניה? דכתיב "ויאמר המלך (אל ציבא איה) בן אדוניך
35 ויאמר ציבא אל המלך הנה (הוא) יושב בירושלים וגו'". ומנא לן דקיבל מיניה - דכתיב
36 "ויאמר המלך הנה לה כל אשר למפיבושת ויאמר ציבא השתחיתו ומציאו תן (בעיני) המלך".
37 ושמואל אומר: לא קיבל דוד לשון הרע, דברים הניכרים חזא ביה; דכתיב "ומפיבושת בן שאול
38 ירד (לפני) המלך ולא עשה רגליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא כבס וגו'" וכתיב ויהי
39 פי בא ירושלים לקראת המלך ויאמר לו המלך למה לא הלכת עמי מפיבושת ויאמר אדני
40 המלך עבדי רמני פי אמר עבדך אחבשה לי החמור וארכב עליה ואלך את המלך כי פסח
עבדך

1 אלא מעתה אזי יבנה יהושע כו. הקשה הר"ר אלחנן: דב' חלק' (סנהדרין דף צא) מפיקין
2 מדכתיב "אזי יבנה יהושע" ולא כתב "אזי בנה" - מכאן לתחיית המתים מן התורה.
3 אם כן אתא לדרשה, ה"נ אתא לדרשה דהכא! ואומר ר"י דמ"מ פריך, מדלא כתיב שבקש
4 לבנות אלא "יבנה" ש"מ שרוצה לומר שבנה. כההיא דיהושע ודאי בנה:
5

6 **מה** אחרונים לא עשו ותלה בהן כו. לא
7 שייך למימר הכא "מקום הניחו לו אבותיו
8 להתגדר בו" כדאמר ב"פ דחולין (דף ו. ושם):
9 גבי נחש נחשת שביער חוקיה. דהתם לא
10 ביערהו אבותיו - שהיו יראים לבערו לפי
11 שעשאו משה על פי הדבור, אבל הכא - למה
12 היו מניחים מלבערם: **דצויותא**. אומר ר"ת:
13 דאמר במדרש שיהיה נר דולק על ראשו:
14

הדרן עלך במה בהמה

9 שמו! אלא: מתוך שעשה מריבה עם בעליו, יצתה בת קול ואמרה לו: נצא פר נצא! נצא -
10 הא דאמרן, פר נצא - דכתיב "ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל" אמר רבי מני: על עסקי
11 נחל. אמר רב יהודה אמר רב: בשעה שאמר דוד למפיבשת "אתה וציבא תחלקו את השדה"
12 יצתה בת קול ואמרה לו: רחבעם וירבעם יחלקו את המלוכה. אמר רב יהודה אמר רב: אילמלי
13 לא קיבל דוד לשון הרע לא נחלקה מלכות בית דוד, ולא עבדו ישראל ע"ז, ולא גלינו מארצנו.
14 אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר שלמה חטא - אינו אלא טועה, שנאמר "ולא
15 היה לבבו שלם עם ה' אלהיו כלבב דוד אביו", כלבב דוד אביו הוא דלא הוה - מיחטא נמי
16 לא חטא. אלא מה אני מקיים "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הפו את לבבו" - הריא פרבי נתן.
17 דר' נתן רמי: פתיב "ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הפו את לבבו" והכתיב "כלבב דוד אביו" -
18 כלבב דוד אביו הוא דלא הוה - מיחטא נמי לא חטא! - הכי קאמר: "ויהי לעת זקנת שלמה
19 נשיו הפו את לבבו ללכת אחרי אלהים אחרים" - ולא הלך. והכתיב "אזי יבנה שלמה במה
20 לכבוש שקין מואב" שבקש לבנות ולא בנה. אלא מעתה "אזי יבנה יהושע מזבח לה" שבקש
21 לבנות ולא בנה?! אלא - דבנה, הכא נמי - דבנה! אלא, כדתניא רבי יוסי אומר: "את
22 הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר המושחה אשר בנה שלמה מלך ישראל לעשתרת
23 שקין צידנים וגו'". אפשר בא אסא ולא ביערם, יהושפט ולא ביערם, עד שבא אישיה וביערם!
24 והלא כל ע"ז שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערם! אלא: מקיש ראשונים לאחרונים, מה
25 אחרונים לא עשו - ותלה בהן לשבח, אף ראשונים לא עשו - ותלה בהן לגנאי. והכתיב
26 "ויעש שלמה הרע בעיני ה'" - אלא מפני שהיה לו למחות בנשיו, ולא מיחה, מעלה עליו
27 הפתוב פאלו חטא. אמר רב יהודה אמר שמואל: נוח לו לאותו צדיק שהא שמש לדרב אחר
28 ואל יפתב בו "ויעש הרע בעיני ה'". אמר רב יהודה אמר שמואל: בשעה שנשא שלמה את

1 על עסקי נחל. ומה על נפש אחת אמרה תורה הבא עגלה ערופה בנחל, נפשות הללו
2 על אחת כמה וכמה! אם גדולים חטאו - קטנים מה חטאו? ולא עבדו ישראל עבודה
3 זרה. שעל ידי שנחלקה המלכות העמיד ירבעם העגלים, שלא יעלו ישראל ירושלים
4 לממשלתו של רחבעם: שלמה חטא. בע"ז: כדר' נתן. דשני קרא "הטו ללכת" - והוא
5 לא הלך: **הכא נמי דבנה**. קשאך היא: אלא.
6 מהכא תילף דלא בנה, כדתניא: ר' יוסי אומר
7 כו': לחר המשחה. לשון שמן, דמתרגמינן
8 "משחא", והוא הר הזיתים: מקיש ראשונים.
9 מקיש את בנינו של שלמה לביעורו של
10 אישיהו. מה אישיהו לא עשה בעור זה, ותלו
11 בו מן השמים לשבח, הואיל וביער השאר
12 שנעשה משמת ירושפט - אף שלמה לא
13 עשה כגון זה, ותלו בו לבנות - מתוך שלא
14 מיחה בנשיו: שמש. לחטוב עצים ולשאוב
15 מים בשקר לע"ז: ואל יפתב בו דבר זה.
16 ללמדך שקשה התוכחה במי שבידו לימות:
17 מיני ימר. כלי שיר: נעין קנה. ושרטון מדבק
18 בו, עד שנוסף והולך וגדל. שרטון - חול
19 ורפש וטיט שהים גורש: כדר' גדול של רומי.
20 שהוא מיצר לישראל, והוא (איטליא) של יון
21 במסכת מגילה (דף ו. ו): כיום שהעמיד ירבעם
22 את העגלים נבנה צירף אחר. באותו שרטון
23 שגדל שם בימי שלמה. צירף - כוף קטן
24 מצידיו, שעושים מן קנים ומן ערבה. ומאז
25 נתוספו בתים על בתים: איטליאה. שם העיר.
26 והיא ממדינת יון. וכשנטלה רומי מלכות
27 יוונים, לכדורו ונהפר להם: אישיהו חטא.
28 דכתיב "שב אל ה'", משמע דחטא מעיקרא:
29 מכן ח'. קושב על פסא מלכותו. דכתיב "בן
30 ח' שנה" וגו': עד בן י"ח. שמצא חלקיה את
31 הספר, ועין ודקדק בתורה ובדיניה בכתב
32 ובעל פה, והבין שמת טעה בדינא: נטל מיה.
33 ממי שנתן לו תהילה: ה"נ: ואמרי לה אחא
34 אחיה דאבא אבוה דרב ירמיה בר אבא: נתן
35 דצויותא. על שם ניצוצין דנורא, שהמלאך
36 פשט את ידו וקיבל תשובתו. לישנא אחריא:
37 על שאחז המלאך בציצית ראשו:

הדרן עלך במה בהמה

29 בת פרעה הכניסה לו אלה מיני ימר, ואמרה לו: כך עושים לע"ז פלונית, ולא מיחה בה. אמר רב
30 יהודה אמר שמואל: בשעה שנשא שלמה את בת פרעה ירד גבריא ונעץ קנה בים, ועלה בו שירטון, ועליו נבנה כרד גדול [של
31 רומי]. במתניתא תנא: אותו היום שהכניס ירבעם שני עגלי זהב אחד בבית אל ואחד בן נבנה צירף אחר, וזהו איטליאה של יון.
32 א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן: כל האומר אישיהו חטא - אינו אלא טועה, שנאמר "ויעש תישר בעיני ה' ויגדך בכל דרך דוד
33 אביו" אלא מה אני מקיים "וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב וגו'" - שכל דין שדן מכן שמנה עד שמנה עשרה החזירין להן.
34 שמתא תאמר: נטל מזה ונתן לזה - תלמוד לומר 'בכל מאדו' - שנתן להם משלו. ופליגא דרב, דאמר רב: אין לה גדול כבעלי
35 תשובה יותר מאישיהו בדרו, ואחר בדרונו. ומנו - אבא אבוה דרבי ירמיה בר אבא, ואמרי לה: אחא אחיה דאבא אבוה דרב ירמיה
36 בר אבא. דאמר רב: רבי אבא ואחא אחי הוו. אמר רב יוסף: ועוד אחד בדרונו. ומנו - עוקבן בר נחמיה ריש גלותא, והיינו נתן
37 דצויותא. אמר רב יוסף: הוה יתיבא בפירקא, והוה קא מנמנס, וחזאי בחילמא דקא פשט ידיה וקבליה.

הדרן עלך במה בהמה

שבת דף נו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנג

58 הוא דלא הוה – שרק בליבו של דוד אביו לא היה ליבו של שלמה
 59 שלם עם ה', אבל מיהמא נמי לא חטא – אבל לא חטא בעבודה
 60 זרה.
 61 שואלת הגמרא: אלא אם שלמה לא חטא בעבודה זרה, מה (כיצד) –
 62 אני מקיים את תחילת הפסוק (שם) 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו
 63 את לבבו אחרי אלהים אחרים', הרי מפסוק זה נראה ששלמה נטה
 64 אחר עבודה זרה.
 65 מבאר הגמרא: הריא – פסוק זה מתפרש כרבי נתן, דרבי נתן רמי
 66 – הקשה, שלכאורה יש סתירה בלשון הפסוק, שבתחילת הפסוק
 67 כתיב 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים
 68 אחרים', ומשמע שנטה אחר עבודה זרה, והכתיב בסוף הפסוק 'ולא
 69 היה לבבו שלם בלבב דוד אביו' ומשמע שבלבב דוד אביו הוא
 70 דלא הוה – לא היה לבו של שלמה שלם עם ה', מיהמא נמי לא
 71 חטא – אבל לא חטא בעבודה זרה. ותיירץ רבי נתן, הכי קאמר – כך
 72 כוונת הפסוק, 'ויהי לעת זקנת שלמה נשיו הטו את לבבו ללכת
 73 אחרי אלהים אחרים', והיינו שאין כוונת הפסוק שנשיו הטו את
 74 לבבו שעבד אלהים אחרים, אלא נשיו הטו את לבבו ללכת ולעבוד
 75 אלהים אחרים, ואולם הוא לא הלך אחרי אלהים אחרים, ולא עבד
 76 עבודה זרה.
 77 מקשה הגמרא: והכתיב (שם א' ט) 'ואי יבנה שלמה במה לכמוש שקין
 78 מואב', ומשמע שלאחר שנשיו הטו את לבבו, בנה במה (מובח)
 79 לכמוש אליל מואב, הרי ששלמה עבד עבודה זרה.
 80 מתרצת הגמרא: אין כוונת הפסוק ששלמה בנה ממש במה לעבודה
 81 זרה, אלא כוונת הפסוק היא שרק בקש לבנות במה לעבודה זרה,
 82 ולבסוף לא בנה.
 83 הגמרא מקשה על תירוץ זה: אלא מעתה, מה שנאמר (יהושע ח ל)
 84 לאחר שניצחו ישראל במלחמת העי ובנה יהושע מזבח לה' והקריבו
 85 עליו עולות ושלמים, 'ואי יבנה יהושע מזבח לה', וכי גם 'יבנה'
 86 שבפסוק זה פירושו שבקש לבנות ולא בנה, הרי ודאי שאינו כן,
 87 אלא ודאי יבנה ממש, אם כן הלא נמי (גם כאן) 'יבנה' שנאמר על
 88 שלמה פירושו דבנה במה ממש, ואם כן חוזרת הקושיא שבפסוק זה
 89 מבואר ששלמה עבד עבודה זרה.
 90 הגמרא מתרצת תירוץ אחר: אלא מפסוק אחר יש ללמוד ששלמה
 91 לא עבד עבודה זרה, כדתניא בברייתא, רבי יוסי אומר, כשביער
 92 יאשיהו המלך את העבודות זרות נאמר (מלכים ב' כג יג) 'ואת הנבמות
 93 אשר על פני ירושלם אשר מימין להר המשחה אשר בנה שלמה
 94 מלך ישראל לעשתרות שקין צידנים וגו' ולכמוש שקין מואב
 95 ולמלכם תועבת בני עמון טמא המלך, ושבר את המצבות ויכרת את
 96 האשרים, ולכאורה, כיצד ניתן לומר שיאשיהו הוא זה שביער את
 97 העבודות זרות של שלמה, וכי אפשר שבא אסא ולא ביערם, ובא
 98 יהושפט ולא ביערם, עד שבא יאשיהו וביערם, והלא כל עבודה
 99 זרה שבארץ ישראל אסא ויהושפט ביערם, ואם כן ודאי שביערו
 100 גם את העבודות זרות של שלמה. אלא הפסוק מקיש בזה את
 101 הראשונים (שלמה המלך שקדם ליאשיהו) לאחרונים (ליאשיהו),
 102 מה אחרונים לא עשו – כשם שיאשיהו לא ביער את העבודות זרות
 103 של שלמה, ותלה בהן הפסוק לשבח כאילו הוא ביערם, לפי שביער
 104 את שאר העבודות זרות שנעשו משמת יהושפט עד ימיו, אף
 105 ראשונים לא עשו – כך שלמה לא בנה במות אלו, ותלה בהן הפסוק
 106 לבנות כאילו הוא בנאן, לפי שלא מיחה בנשיו שעבדו עבודה זרה.
 107 ומוכח מכאן, ששלמה לא עבד עבודה זרה.
 108 הגמרא מקשה מפסוק נוסף: והכתיב (מלכים א' ט) 'ויעש שלמה הרע
 109 בעיני ה', ומשמע ששלמה עבד עבודה זרה. מתרצת הגמרא, אין
 110 כוונת הפסוק ששלמה עבד עבודה זרה ממש, אלא כוונת הפסוק היא
 111 שמפני שהיה לו למהות שנשיו שעבדו עבודה זרה ולא מיחה בהן,
 112 מעלה עליו הכתוב כאילו חטא ועבד עבודה זרה בעצמו, ולכן
 113 נאמר עליו 'ויעש שלמה הרע' וגו'.
 114 שמועה נוספת בענין זה: אמר רב יהודה אמר שמואל, נוה לו

1 עבדך. וירגל בעבדך אל אדני המלך, ואדני המלך במלך
 2 האלהים ועשה הטוב בעיניך וגו'. ויאמר לו המלך למה תדבר עוד
 3 דברך אמרתי אתה וצייא תחלקו את השדה, ויאמר מפיבשת
 4 אל המלך גם את הכל יקח אחרי אשר בא אדני המלך בשלום
 5 אל ביתו, בשעה שדוד שב לירושלים לאור שנהרג אבשלום, בא
 6 מפיבושת לפני דוד, ושאלו דוד מדוע לא יצא עמו מירושלים, והשיב
 7 לו מפיבושת שבדעתו היה לחבוש את החמור ולרכב עליו וללכת אל
 8 דוד, אלא שלבדו אינו יכול ללכת, וצייא רימחו והלך בלא ידיעתו.
 9 'ירגל בעבדך' וגו', מפיבושת הוסיף ואמר שידוע לו שצייא דיבר
 10 עליו דברי רכילות לפני דוד, אלא שאדוני המלך כמלאך' וגו', וידוע
 11 האמת והשקר, ולכן 'ועשה הטוב בעיניך', שודאי לא תסטה מן
 12 האמת. דוד השיב לו, 'למה תדבר עוד' ותרבה דברים, הרי כבר
 13 אמרתי שאתה וצייא תחלקו את השדה. ומפיבושת השיב לו, 'גם את
 14 הכל יקח, אחרי אשר בא אדוני המלך בשלום, ודורשת הגמרא
 15 שמפיבושת אמר כן לדוד בדרך מריבה, ש'מאחר שאתה נוטל ממני
 16 את חצי השדה, קח ממני הכל', וכך אמר לו מפיבושת לדוד, 'אני
 17 אמרתי מתי הבא בשלום, ואתה עושה לי כן, לא עליך יש לי
 18 תרעומות אלא על מי שהביאך בשלום', והיינו שבא בתרעומת
 19 כלפי מעלה. ומתוך דברי מפיבושת הללו הבין דוד שליבו אינו עמו,
 20 ודברי צייא הם אמת.
 21 הגמרא מוסיפה שבוה יבואר פסוק נוסף: היינו דכתיב (דברי הימים א' ח
 22 לד) 'ובן יהונתן מריב בעל', ולכאורה, וכי בן יהונתן מריב בעל
 23 שמו, והלא 'מפיבשת' שמו, אלא מתוך שעשה מריבה עם בעליו
 24 – עם הקדוש ברוך הוא, כפי שאמר 'לא עליך יש לי תרעומת אלא
 25 על מי שהביאך בשלום', יצתה בת קול ואמרה לו 'נצא בר נצא' –
 26 הינך בעל מריבה בן בנו של שאול, שאף הוא היה בעל מריבה. ולכן
 27 נקרא מפיבושת 'מריב בעל', על שם שעשה מריבה עם הקדוש ברוך
 28 הוא. מבאר הגמרא, הטעם שמפיבושת נקרא 'נצא', הוא על שם
 29 הא דאמרן – מעשה זה שאמרנו. והטעם שנקרא 'בר נצא', הוא
 30 משום דכתיב – בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשאל (שמואל א' טו
 31 א) 'לך והכיתה את עמלק, מעלל ועד יובל, משור ועד שדה, מגמל ועד
 32 והמתה מאיש עד אשה, מעלל ועד יובל, משור ועד שדה, מגמל ועד
 33 חמור', נאמר (שם טו ה) 'ויבא שאול עד עיר עמלק וירב בנחל', אמר
 34 רבי מני כוונת הפסוק היא ששאל עשה מריבה על עסקי נחל –
 35 בענין עגלה הערופה בנחל, וטען, ומה על נפש אחת שנהרגה, אמרה
 36 תורה הבא עגלה ערופה בנחל כדי לכפר על הריגתה, נפשות הללו
 37 על אחת כמה וכמה שההורגם צריך כפרה, ועוד, אם אדם חטא,
 38 בהמה מה חטאה, ומדוע יש להורגה, ועוד, אם גדולים חטאו, קטנים
 39 מה חטאו, ומדוע יש להורגם.
 40 הגמרא מבאר שדוד נענש על מה שעשה למפיבושת: אמר רב
 41 יהודה אמר רב, בשעה שאמר דוד למפיבשת 'אתה וצייא תחלקו
 42 את השדה' (שמואל ב' ט ל), יצתה בת קול ואמרה לו 'הבעם וירבעם
 43 יחלקו את המלוכה'.
 44 שמועה נוספת בענין זה: אמר רב יהודה אמר רב, אילמלי (אילו)
 45 לא קיבל דוד לשון הרע על מפיבושת, לא נחלקה מלכות בית דוד
 46 כאמור לעיל, ולא עבדו ישראל עבודה זרה – שכיון שנחלקה
 47 מלכות בית דוד, וירבעם בן נבט מלך על ישראל, ורחבעם בן שלמה
 48 מלך על יהודה בירושלים, העמיד ירבעם עגלים לעבודה זרה כדי
 49 שישראל לא יעלו לירושלים למלכותו של רחבעם, ואם דוד לא היה
 50 מקבל לשון הרע ולא היתה נחלקת מלכותו, לא היו באים לידי כך,
 51 ולא לגינו מארצנו, שבעוק עבודה זרה גלות באה לעולם.
 52 הגמרא ממשיכה לדון בחטאי הצדיקים, ודנה אודות שלמה המלך.
 53 מפשטות ממוסכים בספר מלכים (א' יא ט) נראה ששלמה עבד עבודה
 54 זרה. הגמרא להלן דנה אם אכן חטא: אמר רבי שמואל בר נחמני
 55 אמר רבי יונתן, כל האומר שלמה חטא בעבודה זרה, אינו אלא
 56 טועה, שנאמר (מלכים א' יא ד) על שלמה 'ולא היה לבבו שלם עם ה'
 57 אלהיו בלבב דוד אביו', ומלשון הפסוק משמע שבלבב דוד אביו

פרק ששי - במה אשה

1 פרק זה עוסק בדיני יציאה בשבת עם בגדים ותכשיטים ושאר דברים
 2 הנצרכים לאדם, שיסוד האיסור הוא מלאכת הוצאה מרשות לרשות
 3 שבכללו איסור טלטול ארבע אמות ברשות הרבים, אלא שמן
 4 התורה אין איסור אלא בדברים המוגדרים כ'משא', אבל בגדים
 5 ותכשיטים מותר להוציא בדרך מלבוש, שמלבוש ותכשיט אינו
 6 'משא'. אמנם, חכמים גזרו ואסרו להוציא אפילו דרך מלבוש דברים
 7 שיתכן שיבוא להסירם משום איוז סיבה, שמה כשיהיה הדבר בידו
 8 ישכן ויעבידו ארבע אמות ברשות הרבים. ובפרק זה יבואר אלו
 9 מהם חשובים 'משא' היוצא בהם חייב חטאת, ואלו אינם אסורים
 10 אלא מדברי חכמים, ואלו מותרים לכתחילה. עוד מבואר בפרק זה
 11 שיש מהתכשיטים שאסרו לצאת בהם אפילו בחצר, מחשש שמא
 12 יבואו להוציא לרשות הרבים.

משנה

14 המשנה שלפנינו מפרטת את מיני תכשיטי הנשים שאסרו חכמים
 15 לצאת בהם: **במה אשה יוצאה** - באלו תכשיטים מותרת אשה
 16 לצאת בשבת, ו**במה אינה יוצאה** - ובאלו תכשיטים גזרו חכמים
 17 שלא תצא בהם. מבארת המשנה, **לא תצא אשה** אפילו לחצר, **לא**
 18 **בחוטי צמר**, ו**לא בחוטי פשתן**, ו**לא ברוצועות שבראשה**, שקולעת
 19 בוק ערותיה. מוסיפה המשנה ואומרת: ו**לא תמבול בהן** - באותן
 20 חוטים או רצועות, כשהן בראשה, משום חציצה, **עד שתתפשם** -
 21 שתתירם קצת ויהיו רפויים, כדי שיכנסו המים ביניהם לבין השיער.
 22 המשנה חוזרת לדין יציאת אשה בשבת: **ולא תצא במטופת**, הוא
 23 כמין ציץ המונח על המצח מאוזן לאוזן (ציור א), ו**לא בסרפיטין**, מין
 24 תכשיט הכרוכת על ראשה ויורד ותולה על שני לחייה (ציור ב),
 25 ואיסור היציאה בהן הוא **בזמן שאינן תפורים** לכיטוי שבראשה,
 26 שכיון שהם תכשיטים חשובים יש לחוש שמא תסירם מראשה כדי
 27 להראותם לחברותיה, ותבא להעבירם ארבע אמות ברשות הרבים,
 28 אבל כשהם תפורים לא חששו, שאין האשה מסירה את הכיטוי
 29 מראשה שהרי מתגלה כל שעה, ומותרת לצאת בהן. וכן **לא תצא**
 30 **בכבול לרשות הרבים**, אבל לחצר מותרת לצאת בו. ו**לא תצא**
 31 **בשירי של זהב** - תכשיט המחובר לבגדה כנגד הלב שמצויר בו כמין
 32 העיר ירושלים, ו**לא בכתולא** - בגד רחב וחושוב שתולים על הצוואר,
 33 ו**לא בנזמים** שבאפה, ו**לא במטבעת שאין עליה חותם** - אין בה צורה
 34 העשויה לחתום בה, אלא היא טבעת העשויה לנוי, ו**לא במתק**
 35 **שאינה נקובה** התחובה בשבכה שבראשה לנוי.
 36 מסיימת המשנה: **ואם יצאת לרשות הרבים** באחד מכל הדברים
 37 האלו, **אינה חייבת תפלות**, משום שכל אלו תכשיטים הם, ומן
 38 התורה מותר לצאת בהם, אלא שחכמים גזרו שמא תסירם מעליה
 39 להראותם לחברותיה, ותשכח ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים.

גמרא

41 שנינו במשנה שאסורה האשה לטבול בחוטין ורצועות עד שתתפשם,
 42 משום חציצה. שואלת הגמרא: **מבילה, מאי דבר שמה** - מי הזכיר
 43 כאן את ענינה, שמחמת כן שנה כאן התנא דיני טבילה, הרי משנתנו
 44 עוסקת בהלכות שבת, ומה ענין טבילה לכאן. משיבה הגמרא: **אמר**
 45 **רב נחמן בר יצחק, אמר רבה בר אבונה, מה פנים קאמר** - כוונת
 46 המשנה לבאר את הטעם לכך שאסור לצאת בחוטים ורצועות אלו
 47 בשבת, כלומר, **מה פנים לא תצא אשה בשבת לא בחוטי צמר ולא**
 48 **בחוטי פשתן, מפני שאמרו חכמים בימות החול לא תמבול בהן**
 49 **האשה עד שתתפשם**, משום חציצה, ו**כיון דבחול לא תמבול בהן עד**
 50 **שתתפשם**, גזרו חכמים שבשבת **לא תצא בהן, דילמא מיתרמי לה** -
 51 **שמה תודמן לה טבילה של מצוה**, להטהר מטומאתה, ו**שריא להו**
 52 **- ותתירם כדי שלא יחצצו**, וחששו חכמים שמא תסירם לגמרי,
 53 ותשכח, ו**איתי לאתווייהו** - ותבא להעבירם **ארבע אמות ברשות**
 54 **הרבים**.

56 לאחר שהתבאר שאסור לצאת בשבת בדבר שחוצץ בשעת הטבילה,
 57 מביאה הגמרא נידון בסוג מסוים של חוטים. מסתפקת הגמרא: **פניא**
 58 **מיניה רב פהנא מרב** - שאל רב כהנא את רב, **היכי חלילתא** -
 59 שרשראות של חוטים חלולים וארוגים, הקלועים בשערה, **מאי** -
 60 האם יש בהם משום חציצה ואסורה לצאת בהם בשבת, או שאינם
 61 חוצצים, כיון שאי אפשר להדקן על השיער בחזקה, וכיון שאינה
 62 צריכה להסירם בשעת טבילה, מותרת לצאת בהם בשבת.
 63 פושטת הגמרא: **אמר ליה רב לרב כהנא, 'אריג' קאמרת** - האם
 64 אתה שואלני על חוטים ארוגים, הלא הכלל בזה הוא **שכל שהוא**
 65 **אריג לא גזרו בו חכמים לצאת בו בשבת**, מפני שאינו חוצץ בטבילה,
 66 ואין חשש שתסירנו.

67 מביאה הגמרא דעה הסוברת כרב: **איתמר נמי** - נאמרה עוד שמועה
 68 בבית המדרש בענין זה, **אמר רב הונא בריה דרב יהושע, כל שהוא**
 69 **אריג לא גזרו**. מביאה הגמרא גירסא אחרת בדבריו: **ואיכא דאמרי**
 70 **- ויש שאמרו את השמועה ממנו באופן אחר, שכך אמר רב הונא**
 71 **בריה דרב יהושע, הוינא לאתוויי דלא קפדן עליהו** - ראיתי את
 72 אחיותי, שאינן מקפידות להסיר את שרשראות החוטים משערותיהן
 73 בשעה שהן רוחצות להנאתן, ולמדתי מזה שאינם חוצצים בפני
 74 המים, ואין צורך להסירם בשעת טבילה, וממילא מותר לצאת בהם
 75 בשבת.
 76 מבררת הגמרא: **מאי איכא בין הך לישנא ובין הך לישנא** - מהו
 77 ההבדל בדין היוצא למעשה בין שתי הלשונות. מבארת הגמרא:
 78 **איכא ביניהו דמיניין** - באופן שנטפנו והתלכלכו אותן שרשראות
 79 חוטים בטיט, **לחך לישנא דאמר כל שהוא אריג לא גזרו בו, הני**
 80 **נמי אריג** - אף כשאותן שרשראות מלוכלכות בטיט, עדיין הן מין
 81 ארוג, ואין בהן משום חציצה, ומותר לצאת בהן בשבת. ו**לחך לישנא**
 82 **דאמרת** שהיתר היציאה הוא **משום ענין הקפידא**, שאין הנשים
 83 מקפידות להסירם בשעת רחיצתן, אם כן, **בין דמיניין** - כיון
 84 ששרשראות אלו מלוכלכות, **מקפיד קפידא עליהו** - מקפידה
 85 האשה שלא לטבול בהן, כדי שלא יתלכלך גופה מהטיט הנימוח
 86 במים, ומסירה אותן, ואף שאין בהם חציצה, כיון שמכל מקום
 87 מסירתן קודם הטבילה, שייכת בהם הגזירה שמא תבוא לטלטלן
 88 ארבע אמות ברשות הרבים.

89 הגמרא מביאה משנה בדיני חציצה, וממנה יש ללמוד במה מותר
 90 לצאת בשבת: **תנן התם** - שנינו במסכת מקואות (פ"ט מ"א), ו**אלו**
 91 **הוצצין בארם, חוטי צמר, וחוטי פשתן, והרצועות שבראשי**
 92 **הקנות הקטנות**. רבי יהודה אומר, **של צמר ושל שער אין הוצצין,**
 93 **מפני שהמים באין בהן**, אבל של פשתן חוצצים.

94 מבארת הגמרא את המשנה: **אמר רב הונא, ובין, 'בראשי הקנות'**
 95 **שנינו**, כלומר, לשון 'בראשי הקנות' אינו אמור רק לגבי הרצועות,
 96 אלא לגבי כל הדברים המנויים במשנה, ואף לגבי חוטי צמר ופשתן,
 97 שהם חוצצים רק כשהם בראשי הקנות.
 98 מקשה הגמרא: **מתקף לה רב יוסף, למעוטי מאי** - איזה אופן בא
 99 רב הונא למעט, שאם החוטים אינם בראש הם אינם חוצצים,
 100 **אלימא למעוטי דצנאר** - אם נאמר שבא למעט באופן שהחוטים
 101 כרוכים בצואר שאינם חוצצים, עדיין יש לברר, ו**דמאי** - באילו
 102 חוטים מדובר, **אלימא למעוטי חוטים דצמר הכרוכים בצואר**,
 103 שאינם חוצצים, הרי אי אפשר לומר כן, **השתא** - עתה, אפילו צמר
 104 הרך, כשהוא כרוך על גבי שיער הראש הקשה, מבואר במשנה
 105 שהוא מתהדק בחזקה וחוצצין, צמר הרך על גבי הצואר שהוא בשר
 106 רך, **מיפניא** - וכי יש צורך לומר שחוצץ, והרי רך על גבי רך מתהדק
 107 יותר מרך על גבי קשה, ולכך, לא יתכן שרב הונא בא למעט חוט צמר
 108 שעל גבי הצואר שאינו חוצץ. ו**אלא** אם תאמר שכונתו **למעוטי**
 109 **דחוטי פשתן**, שכשהם בצואר אינם חוצצים, גם כן יש להקשות,
 110 **השתא, קשה** - חוט פשתן על גבי קשה - שיער הראש, חוצצין, **קשה**
 111 **על גבי רך** - חוט פשתן על גבי הבשר, **מיפניא** - וכי יש צורך לומר
 112 שחוצץ, והרי קשה על גבי רך מתהדק יותר מקשה על גבי קשה, ואם
 113 כן לא יתכן שרב הונא בא למעט שחוט פשתן שבצואר אינו חוצץ.

1 **במה** אשה כו' לא בחוטי צמר. מפרש בגמ' משום דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה,
2 ושרי לה, ואתי לאתויניהו ארבע אמות ברה"ר, אומר ר"י: דהיינו דוקא בחוטי
3 שאין נתונן בקליעת השער, אבל חוטי התנוקן בקליעת השער - יוצאה בהן, ובהנהו
4 ליכא למיגור דילמא שריא להו. כדתנן ב"המצניע" (לקמן דף צד) דאיכא לכל הפחות
5 איסור שבות בגודלת. וסברא הוא, דכי היכי דיש

6 איסור בעשיית קליעה - ה"י יש איסור בסחיית
7 קליעה. וא"ת: מהאי טעמא תהא אשה אסורה
8 לצאת בטליה, דהא ודאי שריא לה בשעת
9 טבילה, וניחוש דילמא אתי לאתויי וי"ל:
10 דבדברים שחם עיקר מלבוש ליכא למיגור,
11 דאפילו בחול אין דרך ללכת כלל ממקומו עד
12 שילבישם. אלא דוקא בדברים קטנים יש לחוש,
13 שאין מקפיד אם אינם עליו, וריגילות הוא בחול
14 כשמתירן פעמים נושאן בידו עד ביתו. ונראה
15 לר"י: דדוקא בדברים שריגילות להסירן כדי
16 להראותן, או משום חציצה, או משום קפיידא -
17 גזרו שלא לצאת דשמו כשיסיר ישכח שהוא
18 שבת ואתי לאתויי. אבל דברים שמתור לצאת
19 בהן, שאין ריגילות להסירן - מותר לקשור
20 ולהתיר ברה"ר, וליכא למיחש למדיד, דאם יתא
21 זכור שבת בשעת החרה - לא אתי לאתויי, ואם
22 לא יהיה זכור שבת - אפילו נאסר להתיר ולהסיר
23 לא יעיל. וכ"מ לקמן (דף סא). דקתני בברייתא:
24 וקושר ומתיר קמיע, אפילו ברה"ר. והא
25 דאיצטרך התם לאשמעי' דשרי, ע"פ שכל דבר
26 מותר להסיר כדפרישית - איצטרך לאשמעינן,
27 דלא אסרינן משום דמיחש דקושרו עליו שלא
28 לרפואה, ומתכוין להוציא. כי היכי דאסור
29 בפילפל וגריגור מלא לכתחילה לתת בפה בשבת,
30 או להחזיר. אלא כמלבוש גמור חשיב, מחמת
31 הרפואה: **השתא** רך על גבי קשה חוצץ בו.
32 וא"ת: דילמא רב הונא נקט
33 וכולן בראשי הבנות לרבותא, דאפילו בראשי
34 הבנות דהו רך ע"ג קשה - חוצץ ואורי: דבלאו
35 רב הונא היה ידעין דבכל מקום חוצצין, אפילו
36 בראש. אלא ודאי למעוטי שום דבר אתא:
37 **השתא** קשה ע"ג קשה חוצץ. סבר הש"ס
38 דקשה ע"ג רך - חוצץ כפי מקשה ע"ג קשה. ור' **ה**
39 ע"ג קשה לא חייץ כפי קשה ע"ג קשה. דהא לר'
40 יהודה חוטי צמר אין חוצצין, דהו רך על גבי
41 קשה, וחוטי פשתן דהו קשה ע"ג קשה - חוצצין.
42 וחוטי שיער דהו גמי קשה על גבי קשה - לביע
43 אין חוצצין, אף על פי שחוטי פשתן חוצצין לכולי
44 עלמא: **אלא** א"ר יוסף. לפי שרוב יוסף בעצמו
45 מקשה, שיך לומר אלא:

הבא
הבא
אמר רבינא:

הלכה: הני, כיון דמיטנפי - מקפד קפדן שלא להיות בראשי בשעת טבילה. ומלכך בשרן בעלייתן מן הטבילה. ואע"ג דחציצה לא הוי, דהא
יעיל בהו מיא, מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף - אתי לאיתויניהו, ואסור לצאת בהן. וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה. ורבותי מפרשין הך קפיידא לענן
חציצה, כדכיל ר' ירמיהו (עריבין דף ד). וקשיא לי בגוה טובא: דהא, דכי איתמר ההוא - במידי דמיחזיק איתמר, ואשמעין דאע"ג דלא יעיל ביה מיא.
כיון דלא קפייד עליה - חשיב בגופיה, ובטל לגבי שערו. אבל במידי דלא מיהזיק, ויעילי ביה מיא - מאי חוצץ איכא למימר? הא לאו חוצץ הוא ואי איתת למימר דההוא
חוצץ דהתם לא דק בלישניה, ומיהו כל מידי דקפייד עליהו אסור, היכי אמרינן הכא האי נמי אריג הוא ומותר? כיון דפשיטא לן דהיכא דמיטנפי מקפד קפדן, על פרחין חייץ,
דהא רב הונא בריה דרב יהושע אנהלך למשה מסיני לא אתא לאפילונו: ואילו חוצצין באדם. משום דתני התם "אלו חוצצין בכלים", תני לענן טבילת אדם" ואילו חוצצין
באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. דלא מיהזיק על גבי שער: התנות קטנות. אורחא דמילתא נקט: וכילן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצועות
לחודיהו קאי, אלא אחוטינן נמי קאי: למעוטי מאי. אשמעינן רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: **אלימא** למעוטי. חוטין הקשורין בצנאן, דלא חייצי: **ודמאי**. הי חוטין
אתא למעוטי, דלא חייצי בצנאן: צמר קרוי רך לגבי פשתן ולגבי שיער: על גבי קשה. שער: ע"ג רך. בשר: מיפעיא. בתמייה - הא ודאי על גבי רך ספי מיהזיק: לפי שאין אשה
חונקת עצמה. ולדק חוטין בצנאן, בריחן שיהו רפין: וקושרין שום שלא יסחם הנקב: חקון. ענני רצועות שאין מוקפות רחבות, דלא לתחבש

עבדין, דומיא דחוטין שבאזניהו: חקון. לשון קילקילי וחכך (לקמן דף סד). - ציניגלא לאסור בו סוס:

1 **במה** אשה יוצאה. דהו תכשיט ולא משוי. ואיכא דהו תכשיט, וגזרו ביה רבנן
2 דילמא שלפא ומחזיק להברתה חשיבותה, ודילמא אתי לאתויי ד' אמות: לא
3 בחוטי צמר ופשתן ורצועה שבראשה. שקולעת בהן שיערה: שבראשה. אבולהו קאי.
4 ובגמ' מפרש טעמא: ולא המבול בהן. משום חציצה: עד שתתפרם. שמתירם קצת
5 שיהיו רפויין, וינקטו המים ביניהם לשער:
6 **מוטפת** וסוכרימין. מפרש בגמרא, וחסובין הן,
7 וחיישין דילמא שלפא ומחזיק להברתה: וחסובין הן,
8 כיון שאין תפורין. עם השבכה שקורין
9 שקופיי"א. אבל תפורין - ליכא למיחש
10 לאחזוי, שאינה נוטלת השבכה מראשה
11 ברה"ר. שהגלה כל שיערה: גבול. מפרש
12 בגמ' לרה"ר. אבל לחצר - שרי. וכל
13 הנקבדים למעלה - אסורים אף לחצר. שמא
14 תרגילם ברה"ר. וחדא גזירה היא דגזור בהם.
15 שלא תקקשט בהם בשבת כלל. ובכבול
16 התירו בדמפרש לקמן בפרקין (דף סד): שלא
17 לאסור את כל תכשיטיה ותתנגנה על בעלה:
18 עיר של זהב. כמין נושקא, ומציידין בה כמין
19 עיר: כמלא. מפרש בגמרא (לקמן דף טז):
20 חותם. צורה לחתום בה איגרת, או כל דבר
21 סגור: שאינה נקובה. כגון אישפניגלא: ואם
22 יצאת אינה חייבת חטאת. דכולהו תכשיטין
23 ניהו, ורבנן הוא דגזור בהו דילמא שלפא
24 ומחזיק: **גמ'** טבילה מאן דבר שמה. מה ענן
25 טבילה אצל הלכות שבת: ושרי ליה.
26 ומתרת אתם לטבול בשבת. שעל הטבילה
27 לא גזרו. כדאמרינן במסכת ביצה (דף יח).
28 אדם נראה כמיקר, ואין נראה כמתקן עצמו:
29 תיבי חילקתא. שרשרות של חוטין חלולות
30 ועגולות: מהו. לקלוע בהן שיערה ולצאת
31 בשבת, שאינה יכולה למתוקן ולדחוקן על
32 השער בחוקה. ותמיים נקטין בה. ומיפעיא
33 ליה. מי הו חציצה ולא תצא בהן בשבת
34 משום גזירת טבילת מצוה, או לא הו חציצה:
35 כל שהוא אריג לא גזרו. לצאת בו בשבת.
36 דלענן חציצה לא חייץ, דלא מצי לאהדוק
37 שפיר: ואתוויי דלא קפדן עליהו. ליטלן
38 מראשן קשה רוחצות בחמין. אלא, יעיל
39 בהו מיא שפיר אפילו בהמתא רחיצה. וכיון
40 שכן - לענן טבילה נמי לא צריכין להתייר,
41 ומותר לצאת בהן בשבת. דהא אי מתרמי
42 טבילה - לא שרי להו לא משום חציצה, ולא
43 משום קפיידא: **דמיטנפי**. שנטפסו הנה תיבי
44 בטיט: הא נמי אריג הוא. והא קאמר לא גזרו
45 בכל לצאת, ולהאי לישנא דלא קפדי משמע
46 דאי קפדי לנטלן מראשן קשה רוחצות -
47 אסור לצאת בהן בשבת. ואע"ג דלענן
48 איחדוקי - לא חייצי, ומותרות לטבול בהן.

1 **במה** אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה? לא תצא אשה
2 לא בחוטי צמר, ולא בחוטי פשתן, ולא ארצועות
3 שבראשה. ולא המבול בהן עד שתתפרם. ולא פמוטפת
4 ולא בסוכרימין וכיון שאינן תפורים. ולא בכבול לרה"ר,
5 ולא בעיר של זהב, ולא בקמטלא, ולא בנמוס, ולא בטבעת
6 שאין עליה חותם, ולא בכותם שאינה נקובה, ואם יצאת
7 - אינה חייבת חטאת. גמ' טבילה מאן דבר שמה? אמר
8 רב נחמן בר יצחק אמר רבה בר אבוה: מה טעם קאמר,
9 מה טעם לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי
10 פשתן - מפני שאמרו חכמים בחול לא המבול בהן עד
11 שתתפרם. וכיון דבחול לא המבול בהן עד שתתפרם -
12 בשבת לא תצא, דילמא מיתרמי לה טבילה של מצוה
13 ושריא להו, ואתי לאתויניהו ד' אמות ברה"ר. בעא מיניה
14 רב הונא מרב: תיבי חילקתא מאי? א"ל: אריג קאמרתי?
15 כל שהוא אריג - לא גזרו. איתמר נמי, אמר רב הונא
16 בריה דרב יהושע: כל שהוא אריג - לא גזרו. ואיכא
17 דאמרי, אמר רב הונא בריה דרב יהושע: הווינא לאחיותי
18 דלא קפדן עליהו. מאי איכא בין הך לישנא ובין הך
19 לישנא? איכא ביניהו - דמיטנפין: להך לישנא דאמר "כל
20 שהוא אריג לא גזרו" - הני נמי ארוג, ולהך לישנא
21 דאמרת משום קפיידא; כיון דמיטנפא - מקפד קפדא
22 עליהו. תנן התם, ואילו חוצצין באדם: חוטי צמר וחוטי
23 פשתן, והרצועות שבראשי הבנות. ר' יהודה אומר: של
24 צמר ושל שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן.
25 אמר רב הונא: וכילן בראשי הבנות שנינו. מתקוף לה
26 רב יוסף: למעוטי מאי? אלימא למעוטי דצנאן, ודמאי?
27 אלימא למעוטי דצמר, השתא רך על גבי קשה חוצץ
28 - רך על גבי רך מיפעיא! ואלא למעוטי דחוטי פשתן,
29 השתא קשה על גבי קשה חוצץ, קשה על גבי רך מיפעיא!
30 אלא אמר רב יוסף: היינו טעמא דרב הונא, לפי שאין
31 אשה חונקת את עצמה. איתבייה אביי: "הבנות יוצאות
32 בחוטין שבאזניהו, אבל לא בחקון שבצנאניהו", ואי
33 אמרת "אין אשה חונקת עצמה" חקון שבצנאניהו אמאי לא? - אמר רבינא:

הלכה: הני, כיון דמיטנפי - מקפד קפדן שלא להיות בראשי בשעת טבילה. ומלכך בשרן בעלייתן מן הטבילה. ואע"ג דחציצה לא הוי, דהא
יעיל בהו מיא, מיהו כיון דשקלי לה משום טינוף - אתי לאיתויניהו, ואסור לצאת בהן. וללישנא קמא לא גזרו אלא במידי דחייץ לטבילה. ורבותי מפרשין הך קפיידא לענן
חציצה, כדכיל ר' ירמיהו (עריבין דף ד). וקשיא לי בגוה טובא: דהא, דכי איתמר ההוא - במידי דמיחזיק איתמר, ואשמעין דאע"ג דלא יעיל ביה מיא.
כיון דלא קפייד עליה - חשיב בגופיה, ובטל לגבי שערו. אבל במידי דלא מיהזיק, ויעילי ביה מיא - מאי חוצץ איכא למימר? הא לאו חוצץ הוא ואי איתת למימר דההוא
חוצץ דהתם לא דק בלישניה, ומיהו כל מידי דקפייד עליהו אסור, היכי אמרינן הכא האי נמי אריג הוא ומותר? כיון דפשיטא לן דהיכא דמיטנפי מקפד קפדן, על פרחין חייץ,
דהא רב הונא בריה דרב יהושע אנהלך למשה מסיני לא אתא לאפילונו: ואילו חוצצין באדם. משום דתני התם "אלו חוצצין בכלים", תני לענן טבילת אדם" ואילו חוצצין
באדם: של צמר ושל שער אין חוצצין. דלא מיהזיק על גבי שער: התנות קטנות. אורחא דמילתא נקט: וכילן בראשי הבנות שנינו. לא תימא שבראשי הבנות ארצועות
לחודיהו קאי, אלא אחוטינן נמי קאי: למעוטי מאי. אשמעינן רב הונא דחוטין נמי בראשי הבנות שנינו: **אלימא** למעוטי. חוטין הקשורין בצנאן, דלא חייצי: **ודמאי**. הי חוטין
אתא למעוטי, דלא חייצי בצנאן: צמר קרוי רך לגבי פשתן ולגבי שיער: על גבי קשה. שער: ע"ג רך. בשר: מיפעיא. בתמייה - הא ודאי על גבי רך ספי מיהזיק: לפי שאין אשה
חונקת עצמה. ולדק חוטין בצנאן, בריחן שיהו רפין: וקושרין שום שלא יסחם הנקב: חקון. ענני רצועות שאין מוקפות רחבות, דלא לתחבש

עבדין, דומיא דחוטין שבאזניהו: חקון. לשון קילקילי וחכך (לקמן דף סד). - ציניגלא לאסור בו סוס:

1 **הבא** בקטלא עסקינן. תימה: דמשמע דקטלא טעמא משום חציצה, וא"כ אמאי תני (ב)
2 במתניתין בספא בהדי חטי צמרי: ברישא הוה ליה למתניתיה ואומר רשב"א:
3 דקטלא נמי דבר של נוי הוא, ויש לחוש דילמא שלף ומחויא. ומיירי מתני' ברפוי, דליכא
4 חציצה ולכך אין לאוסרו אלא משום תבשית. אבל ברייתא דהכא - איירי במיהדוק, דליכא

5 למיחש דילמא שלפא - שאינה מסירה, לפי שלא
6 תראה בעלת בשר. וא"ת: ומאי דחוקיה לאוקמא
7 ברייתא משום חציצה? לוקמא ברפוי ומשום
8 משלפא כמתני' וי"ל: דברייתא משמע ליה
9 דטעמא משום חציצה דומיא דרישא, דקתני:
10 הבנות יוצאות בחוטין שבאונגיהם דלא איצטריך.
11 דליכא למיחש דילמא שלפא ומחויא, דפשיטא
12 הוא - דמאי נוי שייך בחוטין? אלא איצטריך
13 לאשמעינן דאין בו חציצה, ואינה מסירות בששת
14 טבילה, וה"נ - סיפא טעמא משום חציצה:
15 **תניא** נמי הכי כו'. מדתני (ג) "וסרביטין
16 הקבועים בה" דרך לקבוע אפוינו בסבכה, אבל
17 חומרתא דקטיפתא אין קובעין:

18 **אי** כבלא דעבדא תנן. תימה: אי כבלא
19 דעבדא תנן, אמאי קתני טפי גבי אשה? וי"ל:
20 דבעי למיתני בסיפא דמתני' יוצאה כבול
21 ובפאה נכרית לחצר, ופאה נכרית לא שייכא
22 אלא באשה, ואי"ת: אמאי לא תני נמי ברישא
23 פאה נכרית בהדי כבול, דאין יוצאין בה לרה"ר?
24 ויש לומר: דמילתא דפשיטא היא דאסור לצאת
25 בה לרה"ר, הודאי משלפא משום דמחבו עלה.
26 וא"ת: אי כבלא דעבדא תנן, אמאי שרי בחצר
27 טפי משאר דברים? אבל אי כיפה של צמר תנן -
28 ניחא, דשרי בחצר שלא תתגה על בעלה,
29 כדמפרש עולא לקמן (דף סד). וי"ל: דכבלא
30 דעבדא שרי כדי לעשות בו קורת רוח לרבו,
31 שאם היה כל היום בלא כבול אפילו בחצר,
32 דבר מועט שיעשה הערב כנגד רבו סבור רבו
33 שדעתו למרוד בו, ואתי לירי קטטה. ולקמן
34 דפריש"י דביספא מודו כ"ע דכבול כיפה של צמר
35 היא, קשה לר"י: האת משמע הבא למ"ד כבלא
36 דעבדא תנן - שרי כיפה של צמר אף לרה"ר:
37 **אין** בה משום כלאים. פרש"י: משום שאינה
38 טויה. וריב"א אומר: דמשום הכי אין להחזיר,
39 דהתנן: הלבדים אסורין מנבי שחן שענין אלא,
40 משום דאיסטמא דבר קשה הוא ובדבר קשה לא
41 אסרו רבנן משום כלאים כדאמר בפרק קמא
42 דביצה (דף טו. ו) ושם) א"ר הונא בריה דרב יהושע:
43 האי נמטא גמדיא דגריש - שריא. א"ע"ג דשאר
44 לבדים אסורין - האי שריא לפי שהיא קשה. וכן
45 משמע עינינו בפרק "בא לו" (דף סט.). רב אשי
46 אמר: ביגד כהונה קשין הן, ולכך שרי להציע
47 תחתיהם, כי הא דאמר רב הונא בריה דרב

48 יהושע האי נמטא גמדיא דגריש שריא. וקשה לר"י: דאמרין בפ"ק דערכין (דף ג) הכל חייבים בציצית כהנים ליום וישראלים ופרקי: פשיטא! ומשני: כהנים איצטריך ליה: סד"א הואיל
49 ואישירי כלאים לגבייהו כו' לא ליחייבי. והשתא, היכי אישתרי להו? והא בגדי כהונה קשין הן, ובה"ג לישראל נמי שרי? ואומר ר"ת: דדבר שהוא טויה ונוי, ובדרך מלבוש והעלאה
50 דאסור מן התורה - אין חילוק בין רך לקשה דבכל ענין אסור מן התורה, אבל בכלאים דרבנן, כגון לבדים שאינם אלא שוע - שרי בקשין אפילו לבלוש, כיון דאין בהו כלאים אלא מדרבנן
51 ובגדי כהונה נמי, כיון דשרי מדרבייתא להציע תחתיהן, כדנתיב: "לא יעלה עולתך" - אבל אתה מותר להציע תחתך. אבל אמרו הכתובים: אסור לשנות כן, כו' - ואוגדמן לתבת
52 דקשין הן, דבקשין לא גזרו רבנן כלל. ובדבר רך נמי, היכא דלא שכח כריכה - מותר להציע תחתך כגון מרדעת החמור וכרסם, ומילי אחרניי דחשיב במס' כלאים. ועל אותן
53 קוטש פורפונטש השיב ר' יצחק: שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן, ונתחב בהן המחט שתי תפירות - דאסורין בהעלאה, אפילו חוט התפירה של קבוס או של משי. שלא
54 התירו כריסם וכסתות אלא בהצעה, אבל בהעלאה לא. אבל אם אין בתוכן רך גזי צמר - יכול להיות דמותר אף בהעלאה, שאין חוט התפירה מחברן לבגד כלל, אלא שמחבר ומקרב שני
55 הגדים של פשתן חסוי הקוטש משני צדדין. ומתוך כך מתהדק הצמר שבגינתים, ואין זה היבדור כחייבור אריג או תפירה או קשירת תבלים ריבמה בהמה: **ואינה** מטמאה בנגעים.
56 קשה לר"י: מאי איריא בנגעים? אפי' במת ושרץ לא מטמא, דבעינן טויה ואריג: כדאמר לקמן (דף סד.). ואומר ר"י: דמטמא במת ושרצים מקו דפכין קטנים, שטהורין בוב וטמאים במת.
57 ושרץ איסטמא טמא בוב, דשייך בה מדרס כמו בכפה, דאמר (כלים פרק כ"ח משנה ה) "כפה שנתנתו לס"ת - טהור מן המדרס. אינו דין שיטמא במת ושרץ". ובערך פ"י: איסטמא -
58 חתיכה של בגד מוחזה, קבועין בה אבנייטא טביות ומרגליות, ולפ"י: ניהא דמטמא במת ושרצים כבאר תבשי, אבל בנגעים לא - שאין הבגד עיקר כ"א הוחב ואבנים טויה, ומדאי טעמא
59 נמי אין בה משום כלאים:

1 **בְּקָטְלָא עֲסָקִין**. בגד חשוב לתלות בצוארה כנגד לבה. שלא יפול מה שהיא אוכלת
2 על בגדיה, ויש לו מקום שניצים בעין שעושים למנקסים, ותוחבו בו רצועה רחבה
3 ומוללתו קיבב הרצועה, שהבגד רחב הרבה, וקושרת הרצועה קיבב צוארה, וחונקת
4 עצמה בחוקין, כדי שתהא בשרה בולטת ותראה בעלת בשר. ומתוך שהרצועה חלקה
5 ורחבה - אינה מוזקתה: מכלל דפליגי. בתמיה.

6 והא ת"ק לא איירי בשערה. שבע מינה -
7 בשער מודה דלא מיהדק על גבי שער: דילמא.
8 האי דאדבר שער: בשם קאמר להו. בשם
9 שאתם מודים לי בחוטי שער, אודו לי בחוטי
10 צמר (א): הומרתא דקטיפתא. קשר שעושין
11 לעיוואות קיטוף - עין רע שלא תשלוט: ותתמו
12 בקמייע מופחה. דקתני מתני' ולא בקמייע בזמן
13 שאינו מן המומחה, הא מומחה שפיר דמי:
14 אפוינו. פרוט"ל של זקב: שבעה קופייה,
15 דאי שלפא ליה מגיליא ראשה: הפקפתא את
16 הפדתת מאון לאון: הפניעים עד לחייה. על
17 ראשה כורכתו, ותולה לה על לחייה מקאן
18 ומקאן: אי כבלא דעבדא תנן. חותם שעושין
19 לעבד בכסתו, לסימן חוכחה שהוא עבד.
20 ובההוא קתני מתני' דשפחה לא תצא בו: אבל
21 כיפה של צמר. כבועה שמתח השבכה, דמקרי
22 נמי כבול ומתקשטת בו: שפיר דמי. דכיון
23 דמיגיליא שערך לא שלפא ומחויא: או דילמא
24 כיפה תנן. דלא תצא, דחיישינן דילמא שלפא
25 ומחויא מתחת השבכה, ואינה מגלה - וכל
26 שכן כבלא דעבדא: כבול וקבאטמא. לקמיה
27 מפרש מאי אסטמא. ומקתני כל שהוא
28 למשה מן השבכה - שימ כיפה תנן: פליא
29 פרוני. מצפת קטנה, לאחר קישוריה
30 שקולעת ראשה ובסתה יש שערות קטנות
31 שיוצאין חוץ לקישוריה. והן נקראין פרוני,
32 על שפמריחן ויוצאין לחוץ. ואוגדמן לתבת
33 קישוריה ע"י מצפת קצרה: פליא. מונעת
34 אותן שערות מלצאת: אין בה משום כלאים.
35 שעשויה כמין לבד שקורין פולטרא. ואינה
36 טויה: ואינה מטמאה בנגעים. מהאי טעמא
37 גופיה, דגבי נגעים כתיב נמי בגד, וזלף
38 מכלאים שוע וטויה:

אין

מסתברא כמ"ד כיפה של צמר תנן. ותניא נמי הכי: יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא לחצר,
ר"ש בן אלעזר אומר: אף בכבול לרה"ר. פלל אמר רשב"א: כל שהוא למטה מן השבכה
- יוצאין בו, כל שהוא למעלה מן השבכה - אין יוצאין בו. מאי איסטמא? א"ר אבהו:
ביוניו. מאי ביוניו? אמר אביו אמר רב: פליא פרוני. ת"ר, ג' דברים נאמרו באיסטמא: אין
בה משום כלאים, ואינה מטמאה בנגעים, ואין יוצאין בה לרה"ר. כו' אמרו: אף
אין

היושע האי נמטא גמדיא דגריש שריא. וקשה לר"י: דאמרין בפ"ק דערכין (דף ג) הכל חייבים בציצית כהנים ליום וישראלים ופרקי: פשיטא! ומשני: כהנים איצטריך ליה: סד"א הואיל
ואישירי כלאים לגבייהו כו' לא ליחייבי. והשתא, היכי אישתרי להו? והא בגדי כהונה קשין הן, ובה"ג לישראל נמי שרי? ואומר ר"ת: דדבר שהוא טויה ונוי, ובדרך מלבוש והעלאה
דאסור מן התורה - אין חילוק בין רך לקשה דבכל ענין אסור מן התורה, אבל בכלאים דרבנן, כגון לבדים שאינם אלא שוע - שרי בקשין אפילו לבלוש, כיון דאין בהו כלאים אלא מדרבנן
ובגדי כהונה נמי, כיון דשרי מדרבייתא להציע תחתיהן, כדנתיב: "לא יעלה עולתך" - אבל אתה מותר להציע תחתך. אבל אמרו הכתובים: אסור לשנות כן, כו' - ואוגדמן לתבת
דקשין הן, דבקשין לא גזרו רבנן כלל. ובדבר רך נמי, היכא דלא שכח כריכה - מותר להציע תחתך כגון מרדעת החמור וכרסם, ומילי אחרניי דחשיב במס' כלאים. ועל אותן
קוטש פורפונטש השיב ר' יצחק: שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן, ונתחב בהן המחט שתי תפירות - דאסורין בהעלאה, אפילו חוט התפירה של קבוס או של משי. שלא
התירו כריסם וכסתות אלא בהצעה, אבל בהעלאה לא. אבל אם אין בתוכן רך גזי צמר - יכול להיות דמותר אף בהעלאה, שאין חוט התפירה מחברן לבגד כלל, אלא שמחבר ומקרב שני
הגדים של פשתן חסוי הקוטש משני צדדין. ומתוך כך מתהדק הצמר שבגינתים, ואין זה היבדור כחייבור אריג או תפירה או קשירת תבלים ריבמה בהמה: **ואינה** מטמאה בנגעים.
קשה לר"י: מאי איריא בנגעים? אפי' במת ושרץ לא מטמא, דבעינן טויה ואריג: כדאמר לקמן (דף סד.). ואומר ר"י: דמטמא במת ושרצים מקו דפכין קטנים, שטהורין בוב וטמאים במת.
ושרץ איסטמא טמא בוב, דשייך בה מדרס כמו בכפה, דאמר (כלים פרק כ"ח משנה ה) "כפה שנתנתו לס"ת - טהור מן המדרס. אינו דין שיטמא במת ושרץ". ובערך פ"י: איסטמא -
חתיכה של בגד מוחזה, קבועין בה אבנייטא טביות ומרגליות, ולפ"י: ניהא דמטמא במת ושרצים כבאר תבשי, אבל בנגעים לא - שאין הבגד עיקר כ"א הוחב ואבנים טויה, ומדאי טעמא
נמי אין בה משום כלאים:

הואמר

59 שמונת לחולה לצאת בקמיע מומחה, כיון שהוא תכשיט עבירו,
60 וכאחד מבגדיו.
61 אביי מפרש באופן אחר: אלא אמר רב יהודה משמיה דאביי,
62 'טוטפת' היא אפוזיינו – תכשיט של זהב המונח על המצח. ומביאה
63 הגמרא סייע לכך מברייתא: תניא נמי הכי, יוצאה אשה בכבדה
64 ו-כיסוי ראשו המונח, ובמזמנת ובסריטין הקבועין בה, כיון
65 שבודאי לא תסירה כדי להראות לחברתה, שאינה רוצה לגלות
66 שערותיה. הרי מבואר כאן שהטוטפת קבועה בסבכה, ומוכח
67 שהכוונה לאפוזיינו, שהיה דרכן לקבוע תכשיט זה בסבכה ולא
68 'זומרתא דקטיפתא'.
69 ממשיכה הגמרא ומבארת: איזו היא טוטפת ואיזו סריטין,
70 המזכרים במשנתנו ובברייתא. אמר רבי אבהו, טוטפת היא
71 המזמנת לה על מצחה מאזן לאזן כמין ציץ, וסריטין הם תכשיטים
72 שהאשה כורכתם על ראשה וקצוותיהם הם המונעין לה עד לחייה
73 ותולים מכאן ומכאן. מפרש רב הונא ממה הם עשויות: אמר רב
74 הונא, עניות עושים אותן ו-הסריטין של מיני צבעונין, עשירות
75 עושים אותן של כסף ושל זהב.
76 שנינו במשנתנו: 'ולא ככבול לרשות הרבים'. הגמרא מבררת מהו
77 כבול השנוי במשנתנו שאסור לצאת בו לרשות הרבים: אמר רבי
78 ינאי, יש שני דברים המכונים 'כבול', וכבול זה המזכיר במשנה, איני
79 יודע מהו – לאיזה מהם כוונת המשנה, אי כבול דעבדא תנן –
80 האם כוונת המשנה לחותם שעושים לעבד בכסותו לסימן שהוא
81 עבד, וכן לשפחה שבה מדברת המשנה, אבל כיפה של צמר – כמין
82 כובע שתחת הסבכה, שהאשה מתקשטת בו, ואף הוא נקרא כבול,
83 שפיר דמי – מותרת לצאת בה לרשות הרבים, ולא חששו שמא
84 תסירנו להראות לחברתה, כיון שאם תסירנו יתגלו שערותיה, או
85 דילמא, כיפה של צמר הוא הכבול דתנן – שנינו במשנתנו שלא
86 תצא בה, וגורו חכמים שלא תצא בה מפני שיכולה היא להוציאה
87 מתחת הסבכה בלא לגלות שערותיה, וכל שכן כבול דעבדא
88 שאסורה לצאת בו.
89 פושטת הגמרא: אמר רבי אבהו, מסתברא כמאן דאמר כיפה של
90 צמר תנן, ובה אסרה משנתנו לצאת לרשות הרבים, וכל שכן כבול
91 דעבדא. ומביא רבי אבהו ראייה לדבריו מברייתא: ותניא נמי הכי,
92 יוצאה אשה בכבול ובאיסטמא ויתבאר להלן להצטרף, שתכשיטים
93 אלו אסרו חכמים רק ברשות הרבים. רבי שמעון בן אלעזר אומר,
94 יוצאת אשה אף בכבול לרשות הרבים, ולא רק לחצר, לפי שלא
95 גורו בזה חכמים כלל. ומבארת הברייתא את טעמו: כל אמר רבי
96 שמעון בן אלעזר, כל תכשיט שהוא מונח למטה מן השבכה
97 המכסה את ראשה, יוצאין בו, לפי שלא גורו חכמים שמא תסירנו
98 האשה, מאחר שחוששת לגילוי שערותיה, וכל תכשיט שהוא מונח
99 למעלה מן השבכה, אינו יוצאין בו. ומכך שאמר רבי שמעון בן
100 אלעזר שיוצאת בכבול ונתן כלל זה לבאר אימתי יוצאת, מוכח
101 שפירוש כבול הוא כיפה של צמר, שהיא למטה מן השבכה, שאילו
102 לגבי חותם של עבד אין שייך כלל זה, שהרי אין מקומו על יד
103 השבכה.
104 מבררת הגמרא: מאי 'איסטמא' המוזכרת בברייתא. מבאר רבי
105 אבהו: אמר רבי אבהו, ביזויני. מבררת הגמרא: מאי ביזויני, מבאר
106 אביי: אמר אביי אמר רב, כלילא פרוחי – מצנפת קטנה שהאשה
107 אוגדת בה שערות קטנות שיוצאות ופרוחות חוץ לקישרי קליעת
108 שערותיה כדי לכסותן.
109 הגמרא מביאה ברייתא המבארת דינים שונים באיסטמא: תנו רבנן
110 בברייתא, שלשה דברים נאמרו באיסטמא. א. אין בה משום
111 כלאים, כיון שעשויה מלבד, והיינו צמר ופשתן כבושים, ואילו איסור
112 כלאים הוא רק בבגד העשוי מחוטים טוויים. ב. ואינה מטמאה
113 בגנעיים – אין נוהג בה דין צרעת בגדים, כיון שאף נגעים נוהגים רק
114 בבגד מחוטים טוויים. ג. ואין יוצאין בה לרשות הרבים בשבת, וכמו
115 ששנינו לעיל. משום רבי שמעון אמרו דבר רביעי, שאף

1 הקא פקמלא עסקינו – הברייתא שאוסרת לצאת בחבקין, כוונתה
2 לבגד שהיתה קושרת לצוארה ברצועות רחבות וחלקות שאינן
3 מזיקות לה כשמהדקת אותן לצוארה, דאשה הונקת את עצמה בה
4 כדי שיהא בשרה בולט, דניחא לה – כיון שרצונה שתראה כבעלת
5 פשר, ולכן אסורה לצאת בהם, שהרי צריכה להסירם בשעת טבילה,
6 ואפשר שתשכח ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים.
7 הגמרא חוזרת לדון בדברי המשנה במסכת מקואות שהובאה לעיל:
8 שנינו במשנה, ואילו חוצצים באדם, חוטי צמר וחוטי פשתן
9 והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר, של צמר ושל שער
10 אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן.
11 אמרת הגמרא: אמר רב יוסף, אמר רב יהודה, אמר שמואל,
12 הלכה כרבי יהודה בחוטי שער, שאינן חוצצים.
13 מקשה אביי: אמר ליה אביי לרב יוסף, הלכה – מכך שיש צורך
14 לפסוק הלכה כרבי יהודה בחוטי שיער, מפלל דפליגי – משמע שיש
15 בזה מחלוקת, ותנא קמא סובר שחוטי שיער חוצצים, וקשה, שהרי
16 תנא קמא לא דיבר כלל בחוטי שיער, ויתכן שמודה לרבי יהודה
17 שאינם מתהדקים על גבי שיער ואינם חוצצים. ובי תיקא, שאכן
18 מוכח שתנא קמא חולק בזה ומשום דאי לאו דשמעיה מתנא קמא
19 דאירי בחוטי שער, איהו נמי לא הוה מירי – שאם לא היה רבי
20 יהודה שומע מתנא קמא שהוא עוסק אף בחוטי שיער, אף הוא לא
21 היה אמר דעתו בזה, ומכך שאמר רבי יהודה שחוטי שיער אינם
22 חוצצים, מוכח שתנא קמא סובר שהם חוצצים. דוחה אביי: אין זו
23 ראייה מוכרחת, ודילמא, מה שהזכיר רבי יהודה את דעתו בחוטי
24 שיער אינו מפני שתנא קמא חולק בזה, אלא אדרבה משום שאינו
25 חולק בחוטי שיער, ובדרך 'פשוט' קאמר להו, כלומר, שאמר רבי
26 יהודה לחכמים החולקים עליו, כי היכי דמודיתו לי – כשם שאתם
27 מודים לי בחוטי שער, שאינם חוצצים, אידו לי נמי בחוטי צמר –
28 תודו לי גם בחוטי צמר, שאינם חוצצים.
29 מביאה הגמרא ראייה לדברי אביי: איתמר – אכן כך נאמר בבית
30 המדרש, אמר רב נחמן אמר שמואל, מודים חכמים לרבי יהודה
31 בחוטי שער, שאינם חוצצים.
32 מביאה הגמרא סייע לדברי אביי ושמואל מברייתא: תניא נמי הכי,
33 חוטי צמר חוצצין, חוטי שער אין חוצצין, רבי יהודה אומר, של
34 צמר ושל שער אין חוצצין, הרי שחוטי שיער אינם חוצצים אף
35 לדעת תנא קמא.
36 הגמרא מוסיפה לסייע לאביי אף ממשנה: אמר רב נחמן בר יצחק,
37 מתניתין נמי דיקא – גם מהמשנה להלן (סד) יש לדייק בדברי אביי,
38 דקתני, יוצאה אשה בחוטי שער, שקולעת בהן שיערה, בין אם חוטי
39 השער הן משלה בין משל חברתה, ומשמע שדווקא בחוטי שיער
40 מותר לה לצאת, משום שאין חוצצים ואין חשש שתסירם, אך לא
41 בחוטי צמר, ויש לברר, מני – כדעת מי שנויה המשנה, אילמא כרבי
42 יהודה, הרי הוא סובר שאפילו חוטי צמר נמי אינן חוצצים, ומדוע
43 מותרת לצאת רב בחוטי שיער ולא בחוטי צמר, אלא לאו – אלא
44 ודאי, משנה זו שאסרה לצאת בחוטי צמר כדעת רבנן היא, ומכל
45 מקום התירה לצאת בחוטי שער, שמע מינה – מוכח מהמשנה
46 דבחוטי שער לא פליגי – אין חכמים חולקים על רבי יהודה, אלא
47 מודים שאינם חוצצים, ולכן רשאית לצאת בהם. מסיקה הגמרא: אכן
48 שמע מינה.
49 שנינו במשנה: לא תצא אשה וכו' ולא בטוטפת' ולא בסריטין.
50 הגמרא מבררת מהם טוטפת וסריטין השנויים במשנתנו. מבררת
51 הגמרא: מאי טוטפת. מבאר רב יוסף: אמר רב יוסף, חופרתא
52 דקמיתפתא – קשר הקוטף, כלומר, קשר של מיני עשבים ידועים
53 המועיל לרפואת עין הרע שתולים בצואר בכדי למנוע ולקוטפה
54 שלא תשלוט.
55 מקשה אביי: אמר ליה אביי לרב יוסף, אם כן שמועיל הדבר לרפואת
56 עין הרע, מדוע אסרו חכמים לצאת בזה בשבת, ותתני – תהא
57 נחשבת פקמיע מומחה – כתב הנעשה על ידי מומחה לצורך רפואה
58 ונושאו החולה על גופו, ותתתרי – ותותר לצאת בו, ומן הטעם

1 וְאִין בְּה מְשוּם עֲמֻרוֹת בְּלוֹת, שלאחר חורבן בית המקדש גזרו
 2 חכמים (סוטה מט.) שלא תצא הכלה בעטרה שבראשה, אבל
 3 ב'איסטמא' מותר לכולה להתקטט.
 4 הגמרא מביאה דעה החולקת על דברי רבי אבהו בביאור 'כבול'
 5 שבמשנתנו: וְשְׂמוּאֵל אָמַר, כְּבֹלָא דְעֵבֶדָא תִּנְן – כבול שאסרה
 6 המשנה לצאת בו הוא חותם שעושים לעבד.
 7 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל. מקשה הגמרא: וּמַי אָמַר
 8 שְׂמוּאֵל הָכִי – וכי יתכן שכך אמר שמואל לפרש את משנתנו
 9 שמדובר בחותם של עבד, וְהָאִמְרָא שְׂמוּאֵל, יוֹצֵא הָעֵבֶד בשבת
 10 בְּחוֹתֶם של טיט שְׂתִלוּ בְּצוּאָרוֹ, אֲכַל לֹא בְּחוֹתֶם שְׂמַחוּב בְּכַסּוֹתוֹ,
 11 ואם כבול האמור במשנתנו חותם של עבד הוא, אם כן היה לו לאסור
 12 אף בחותם שבצוארו, שהרי משנתנו סתמה ואסרה אף בחותם
 13 שבצוארו.
 14 מתרצת הגמרא: לֹא קִשְׂיָא, הָא – דברי שמואל המתירים לעבד
 15 לצאת בחותם שבצוארו, הם בחותם דְעֵבֶד לִיה רַבִּיה – שעשה לו
 16 רבו, שודאי לא יסירו ליטלו בידו, מפני שאימת רבו עליו, שלא
 17 יאמר שעשה כן כדי למרוד בו. וְהָא – משנתנו שאסרה לצאת בחותם
 18 שבצוארו, הוא בחותם דְעֵבֶד אִיהוּ לְנַפְשֵׁיה – שעשה העבד לעצמו,
 19 ובוה יש לחוש שיסירו מעליו כדי להראות כבן חורין, ויבא להעבירו
 20 ארבע אמות ברשות הרעים.
 21 מקשה הגמרא על תירוצו זה: בְּמַאי אוּקְיָמְתָא לְהָא דְשְׂמוּאֵל – במה
 22 העמדת את דברי שמואל שהתיר לעבד לצאת בחותם שבצוארו,
 23 באופן דְעֵבֶד לִיה רַבִּיה, ומפני אימת רבו ודאי לא יבא להסירו, אם
 24 כן בְּחוֹתֶם שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ אִמְרָא לֹא – מדוע אסור לצאת בו, הרי גם בזה
 25 לא יבוא להסירו מפני אימת רבו. מתרצת הגמרא: אמנם אין לחוש
 26 שמא יסירו, אבל חששו חכמים דִּילְמָא מִיַּפְסָק – שמא יפסק החותם
 27 מכסותו וישבר, וּמִדְּרַתָּא – ויפחד העבד מרבו שיראנו כן, וּמִקְיָפָל
 28 לִיה וּמְחִית לִיה אֲכַתְפִּיָּה – ויקפל את טליתו ויניחיהו על כתיפיו כדי
 29 שלא יראו את מקום החותם, וכיון שאין זה דרך מלבוש, יעבור על
 30 איסור הוצאה דאורייתא, וּכְדָרְבּ יִצְחָק בְּרַי יוֹסֵף, דְאָמַר רַב יִצְחָק
 31 בְּרַי יוֹסֵף, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הַיּוֹצֵא בְּטָלִית מְקוּפֵּלַת וּמוֹנַחַת לוֹ עַל
 32 כְּתֵפָיו בְּשָׂבַת – שלאחר שנתנה על ראשו, הגביה שיפולי טלית על
 33 כתפיו, חַיִּיב תְּמָאָת כִּיּוּן שאין דרך מלבוש בכך. אמנם כל חשש זה
 34 אינו אלא בחותם שבכסותו, אבל בחותם שבצוארו לא שייך חשש זה
 35 ולכן מותר לצאת בו.
 36 מביאה הגמרא סיוע לפירוש זה: וְכִי הָא –[ודין זה הוא כמון] דְאָמַר
 37 לִיה שְׂמוּאֵל לְרַב הִינְנָא בְּרַי שִׁילָא, בּוֹלוּה רַבְנֵן דְּבִי רִישׁ גְּלוּתָא –
 38 כל חכמי בית ראש הגולה הכפופים לו, לֹא לִיִּשְׁקוּ בְּסַרְבְּלֵי חֲתִימֵי –
 39 לא יצאו בשבת בטליתות חתומות, שהיו עושים בהם כעין חותם של
 40 עבדות, להוכיח שהם כפופים לריש גלותא, שיש לחשוש שמא יפסק
 41 החותם ומחמת מורא אנשי בית ראש הגולה, יקפלו טליתם על
 42 כתפם שלא בדרך מלבוש, לְבַר מִינְךָ – חוץ ממך, רב היננא בר
 43 שילא, שלא שייך בך חשש זה, כִּיּוּן דְלֹא קָפְדֵי עָלֵיהּ דְּבִי רִישׁ גְּלוּתָא
 44 – שאין מקפידים עליך אנשי בית ראש הגולה אם תלך בלא חותם.
 45 הגמרא שבה ומביאה את דברי שמואל ומקשה סתירה בין הברייתות
 46 בנידון זה: גּוֹפֵא, אָמַר שְׂמוּאֵל, יוֹצֵא הָעֵבֶד בשבת בְּחוֹתֶם
 47 שְׂבֻצָאָרוֹ, אֲכַל לֹא בְּחוֹתֶם שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ. תֵּנִיא נְמִי הָכִי – שנינו כן
 48 בברייתא כדברי שמואל, יוֹצֵא הָעֵבֶד בְּחוֹתֶם שְׂבֻצָאָרוֹ אֲכַל לֹא
 49 בְּחוֹתֶם שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ. מקשה הגמרא סתירה על כך: וּרְמִינְהוּ, שנינו
 50 בברייתא אחרת, לֹא יוֹצֵא הָעֵבֶד לֹא בְּחוֹתֶם שְׂבֻצָאָרוֹ וְלֹא בְּחוֹתֶם
 51 שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ, וְזֶה וְזֶה – חותם שבצוארו ושכסותו אִין מְקַבְּלִין
 52 מוּמְאָה, כיון שאינם תכשיט אלא להיפר, דבר העשוי לגנאי הם
 53 להוכיח שהוא עבד, וגם אינם כלי העשוי לתשמיש האדם, וכן לא
 54 יצא בַּזוּג – פעמון שְׂבֻצָאָרוֹ, העשוי לנוי, אֲכַל יוֹצֵא הוּא בַּזּוּג
 55 שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ. זֶה וְזֶה – פעמון שבצוארו ושכסותו מְקַבְּלִין מוּמְאָה,
 56 שהרי תכשיט הם. וְלֹא תִצְאָא בְּהֶמְהָ בשבת, לֹא בְּחוֹתֶם שְׂבֻצָאָרְהָ,

1 וְלֹא בְּחוֹתֶם שֶׁבְּכַסּוֹתַהּ, וְלֹא בַּזּוּג שֶׁבְּכַסּוֹתַהּ, וְלֹא בַּזּוּג שְׂבֻצָאָרְהָ.
 2 זֶה וְזֶה –[שני הזוגים] אִין מְקַבְּלִין מוּמְאָה, כיון שאין תכשיט
 3 לבהמה. ומכל מקום מבואר בברייתא זו שאסור לעבד לצאת אף
 4 בחותם שבצוארו.
 5 הגמרא דנה ביישוב הסתירה: לִימָא – האם נאמר לתרץ כפי שתירצנו
 6 לעיל את הקושיא ממשנתנו על דברי שמואל, דְהָא – שהברייתא
 7 הראשונה שמתירה לעבד לצאת בחותם שבצוארו, מדברת באופן
 8 דְעֵבֶד לִיה רַבִּיה, ומפני אימת רבו אין חוששים שיטול החותם
 9 מצוארו, וְהָא – הברייתא השנייה שאוסרת, מדברת באופן דְעֵבֶד אִיהוּ
 10 לְנַפְשֵׁיה, שחוששים שמא יטלנו בידו.
 11 דוחה הגמרא: לֹא – אין ליישב כך, אלא לעולם אִידי וְאִידי – שתי
 12 הברייתות עוסקות באופן דְעֵבֶד לִיה רַבִּיה. וְהַחִילוּק הוּא, שְׂבָאָן –
 13 הברייתא האוסרת בצוארו, מדברת בְּחוֹתֶם שֶׁל מְתַבֵּת שֶׁרְבוּ מִקְפִּיד
 14 על שבריו, ואף על פי שהעבד לא יסירו מפני אימת רבו, מכל מקום
 15 אם יפסק, יביא את שבריו לרבו מפני שרבו יקפיד עליו אם לא יביאם.
 16 וְכָאָן – הברייתא המתרת בצוארו, מדברת בְּחוֹתֶם שֶׁל טִיט, שכיון
 17 שאין לו ערך אין רבו מקפיד על שבריו, ואם יפסק לא יבא לטלטל
 18 את שבריו.
 19 מביאה הגמרא ראייה לחילוק זה: וְכְדָרְבּ נְחִמָן אָמַר רַבִּיה בְּרַ אַבְוֵה,
 20 שאמר בזה כלל, שכל דְבַר הַמְקַפֵּיד עָלָיו רַבּוֹ אם יאבד, אִין
 21 העבדים יוֹצְאִין בּוֹ, שהרי אם יפסק יביאנו העבד ויכשל באיסור
 22 הוצאה, אבל דְבַר שְׂאִין מְקַפֵּיד עָלָיו, יוֹצְאִין בּוֹ, שאין לחשוש בזה.
 23 מוכיחה הגמרא שהברייתא השנייה שאסרה אכן עוסקת בשל מתכת:
 24 הָכִי נְמִי מְסַתְפְּרָא שהברייתא השנייה מדברת בשל מתכת, מְדַקְתֵּנִי
 25 – מכך שהוצרכה הברייתא להשמיענו לגבי חותמות של עבד, שְׂוֵה
 26 וְזֶה אִין מְקַבְּלִין מוּמְאָה, והטעם מפני שאינם עשויים לנוי ואינם
 27 משמשים לכלי, וְאִי אָמְרַת בְּשִׁלְמָא שֶׁל מְתַבֵּת – אם תאמר
 28 שמדובר בשל מתכת מובן חידוש הברייתא בזה, שְׂהֲנֵי – חותמות של
 29 מתכת הוּא דְלֹא מְקַבְּלֵי מוּמְאָה, הָא בְּלִים דִּיהוּ – אבל כלים של
 30 מתכת מְקַבְּלֵי מוּמְאָה. אֵלֵא אִי אָמְרַת בְּשִׁלְ טִיט תִּנְן – אלא אם
 31 תאמר שבברייתא זו מדברת בשל טיט, וכי נוכל לומר דְהַנִּי –
 32 החותמות הוּא דְלֹא מְקַבְּלֵי מוּמְאָה מפני שאינם עשויים לנוי ואינם
 33 משמשים לכלי, הָא בְּלִים דִּיהוּ – אבל כלים העשויים מטיט מְקַבְּלֵי
 34 מוּמְאָה, וְהָא תֵּנִיא, בְּלִי אֲכַנִּים – כלים העשויים מאבן, וכן בְּלִי
 35 גְּלָלִים – העשויים מצואת בקר, וְכֵלֵי אֲרָמָה – העשויים מטיט שלא
 36 שרפום בכבשן, אִין מְקַבְּלִין מוּמְאָה לֹא מְדַרְבֵּי תוֹרָה וְלֹא מְדַרְבֵּי
 37 סוֹפְרִים. אֵלֵא וְדָאֵי שְׂמַע מִינְהָ – מוכח מכאן, שהברייתא עוסקת
 38 בחותמות שֶׁל מְתַבֵּת, מסיקה הגמרא: שְׂמַע מִינְהָ – אכן יש להוכיח
 39 כן.
 40 הגמרא עוברת לדון בדין זוג שהוזכר בברייתא: אָמַר מַר – נאמר
 41 לעיל בברייתא, וְלֹא יצא העבד בַּזּוּג שְׂבֻצָאָרוֹ אֲכַל יוֹצֵא הוּא בַּזּוּג
 42 שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ. תמדה הגמרא על חילוק זה: זוג שְׂבֻצָאָרוֹ אִמְרָא לֹא –
 43 מהו הטעם האסור לצאת בזוג שבצוארו, וְדָאֵי מְשוּם דִּילְמָא
 44 מִיַּפְסָיק וְאִתָּא לְאִיתוּי – שמא יפסק ויבוא לשאתו בידו כדי
 45 להחזירו לרבו, אם כן זוג שֶׁבְּכַסּוֹתוֹ נְמִי לִיחֻשׁ –[גם כן נחשוש]
 46 דִּילְמָא מִיַּפְסָיק וְאִתָּא לְאִיתוּי, ומה הטעם לחלק ביניהם. מתרצת
 47 הגמרא: הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינְן – כאן בברייתא במה המדובר, דְמִיָּהָא
 48 בִּיה מוּמְאָה – שארג את הזוג בבגד ולא יבא ליפסק, וְכְדָרְבּ הוּנָא
 49 בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, דְאָמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ, כַּל שְׂהוּא
 50 אַרְזוֹן לֹא גִזְרוּ.
 51 הגמרא עוברת לדון בדין קבלת טומאה בזוג שהוזכר בברייתא: אָמַר
 52 מַר – נאמר בברייתא לעיל, לֹא תִצְאָא בְּהֶמְהָ לֹא בְּחוֹתֶם שֶׁבְּצוּאָרְהָ,
 53 וְלֹא בְּחוֹתֶם שֶׁבְּכַסּוֹתַהּ, וְלֹא בַּזּוּג שֶׁבְּצוּאָרְהָ, וְלֹא בַּזּוּג שֶׁבְּכַסּוֹתַהּ,
 54 זֶה וְזֶה אִין מְקַבְּלִין מוּמְאָה. מקשה הגמרא: וכי זוג דְבַהֲמָה אִין
 55 מְקַבְּלִין מוּמְאָה, וּרְמִינְהוּ – ויש להקשות על כך סתירה מברייתא
 56 אחרת, ששנינו, זוג שֶׁל בְּהֶמְהָ, (טמאה) [טמא] – מקבל טומאה,

1 והאמר שמואל יוצא העבד בחותם כו'. ולא בעי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו -
 2 דניחא ליה לאוקמה בדעבד איהו לנפשיה, ואיירי מתני' בכל חותמות: הא
 3 דעבד איהו לנפשיה. קשה לרשב"א: אמאי שריא מתני' בדעבד איהו לנפשיה בחצר, כיון
 4 דליכא קפידא דרבו? וי"ל: דאיכא קצת קפידא, אבל לא כל כך כמו בעבד ליה רביה:
 5 **במאי** אוקימתא להא דשמואל בדעבד ליה
 6 רביה כו'. אבל אי מיירי בדעבד איהו לנפשיה -
 7 אתי שפיר, דבצוארו ליכא למיחש דלמא פסיק
 8 ליה בידיה כדי שלא יבינו הרוזין שהוא עבד.
 9 אבל בכסותו איכא למיחש, דלמא מקפל טליתו
 10 לכסות החותם, ולא ידע דיש בזה חיוב חטאת.
 11 אבל בדעבד ליה רביה, משום אימתא דרביה ירא
 12 לקפל, והשתא נמי ידע הש"ס דלרב יצחק, אלא
 13 דלא ידע שיש לחוש דלמא מיפסיק, ובתר
 14 דמשני, מייתי דרב יצחק, ונחת לפרושי שיש חיוב
 15 חטאת בקפידא:

16 **דילמא** מיפסק ומרתת ומקפל ליה. דניחא
 17 ליה טפי שיהיה מקופל, משיראה רבו
 18 שנפסק לגמרי, ויסבור שבמיד פסוק למרוד בו:
 19 **לא** תצא בהמה כו'. דמיחוי כמאן דאזיל
 20 לחיגנא. כדפי' בקנ"ג. דלא מצינין למימר
 21 משום דילמא מיפסיק ואתי לאחוי, דהא לעיל
 22 (דף נ"ג) מפרשי: דווג אסור משום דמיחוי כמאן
 23 דאזיל לחיגנא, ולא קאמר דלמא מיפסק דומיא
 24 דחותם:

25 **מאי** שגא זוג שבצוארו דלמא מיפסיק ואתי
 26 לאחוי. והא דנתן לקמן (דף ס"ה) בני
 27 מלכים יוצאין בוגין, וכל אדם אלא שדברו
 28 חכמים בהווה, אומר ר"י: דמיירי בוגין יקרים,
 29 שיוצאין בתן בני מלכים, כגון של כסף ושל זהב,
 30 דליכא למיחש בהו דילמא מיפסיק, דמסתמא
 31 תוקעין חן יפה בשלשלאות של כסף. והכא מיירי
 32 בוג דעלמא. דומיא דווג של בהמה. ולמאי
 33 דמוקי לה בגמרא בארזי בכסותו - אתי נמי
 34 שפיר: **הכ"ע** דמחא. ואי' כי היכי דווג איירי
 35 במוז - הכי נמי איירי חותם שבכסותו במחא, ואם
 36 כן אמאי אסור? וי"ל: דווג מותר, לפי שדרך
 37 לאורגו בבגד, שאין שום בגד שלא יחא ראו לניו
 38 ותכשיט כזה, ולא שמריחוהו לפוסקו מכל מוחא
 39 ולגנות הבגד. אבל חותם - אין דרך לעשותו בכל
 40 הבגדים, שאינו יפי הבגד - ולכך גזרו חכמים
 41 אפילו בארזי בכסותו, שיהא צריך לפוסקו, אטו
 42 היכא שאין ארז. ואי' דת: אדמפלגי בין זוג
 43 שבצוארו לזוג שבכסותו, ליפלוג בוג שבכסותו
 44 גופיה, בין מחי ללא מחי ויש לומר: דניחא ליה
 45 לאשמעינן דווג שבצוארו אסור אפילו בחתיכת
 46 הבגד שסביב צוארו, ואינה יכולה ליפול אלא
 47 ע"י חתיכה: **כדרב** הונא כו'. ואע"ג דמילתא
 48 דרב הונא אייתי לעיל (דף נ"ג) גבי חציצה
 49 מדקאמר כל שהוא אריג, משמע דהי' בין לענין
 50 חציצה בין לענין דלמא מיפסיק לא חיישינן
 51 באריג: **אע"פ** שחברו בבלת אפילו וקבעו
 52 במסמרים טמא. והא דאמר ב"הקומץ רבה"
 53 (מנחות דף כ"ד.) סדין שעשאו וילון - טהור מן
 54 המדרס, לאו משום קביעות גרידא טהור, אלא
 55 מיירי שעשה שום שינוי מעשה. והא דאמר
 56 ב"גמרא הדין" (סנהדרין דף מ"ה) כפה שנחתנו
 57 לספר - טהור מן המדרס, אף על פי שלא עשתה שום שינוי מעשה - כיון דנאסר בהנאה
 58 ע"י כן, חשוב כשינוי מעשה:

1 **אין פה משום עטרות פלות.** דגזרו עליהן שלא תצא בהן מחורבן ואילך משום צער,
 2 במ"ס סוטה (דף ט"ט): **ושמואל אומר.** כבול דמתני' כבלא דעבדא, ופליג אדר' אבהו:
 3 **חותם שבצוארו.** הוא כבלא דעבדא, והיו עושין אותו משל טיט: **דעבד ליה רביה.**
 4 אית ליה אימתא, ולא שקיל ליה מצוארו להוליכו בידו: **מיפסק, החותם ונשבר,**
 5 **ומירתת מרבו,** שלא יאמר שהוא נטלו,
 6 ולקראו בשוק שהוא בן חורין: **ומקפל ליה.**
 7 הטלית על כתפיו כדי שלא יראה מקום
 8 החותם ולא יבינו שנפול, ודמי הטלית על
 9 כתפו כמשווי: **חייב חטאת.** דאינו תכשיט אלא
 10 בזמן שלובשו דרך מלבוש: **כולחו רבנן לא**
 11 **ליפקו בסרבלי חתימי.** היו עושין חותמות
 12 טליתות שלחו פעין עקדים, להראות שכן
 13 כפופין לריש גלותא. **לא ליפקו -** דאי מפסק
 14 מרתמי ומקפלי להו: **דלא קפדי ע"ה.** אם
 15 תלך בלא חותם: **יוצא העבד פחותם**
 16 **שבצוארו.** ובשל טיט, דלא קפדי עליה
 17 לאחוי. ואי משום דמירתת - מאי חורבא
 18 נפקא מינה? משום אימתא דרביה לא מייתי
 19 אלא כשישנו על צוארו או בכסותו: **זה וזה**
 20 **אין מקבלין טומאה.** דלאו לנו עביד שיהא
 21 טמא משום תכשיט, ואע"ג דבשל מתכת
 22 מוקמינן לה להא לקמן, מיהו לאו לנו דיליה
 23 הוא אלא לגנאי, וכלי שמיש נמי לא הוי:
 24 **וזו לנו עבד:** ולא בוג שבצוארו אכל יוצא
 25 הוא **בוג שבכסותו.** לקמייהו מפרש טעמא:
 26 **מקבלין טומאה.** שתכשיט הוא: שבכסותה.
 27 עושים לסוסים מעלין שלא יטעפו: **לא תצא**
 28 **דקאמרינן באיך פרקין (ר' נ"ג):** דמתחזי
 29 כמאן דאזיל לחיגנא: **אין מקבלין טומאה**
 30 **דאין תכשיט לבהמה:** לא אידי ואידי דעבד
 31 **ליה רביה.** דאע"ג דקבול דמתניתין אוקימנא
 32 בדעבד איהו לנפשיה, ה"מ הוא דאיכא
 33 לאוקמיה בסתם חותמות של טיט, דאי מתבר
 34 אין מקפדי עליו להביא שבריו לבית אדונו.
 35 הלכך ליכא לאוקמה בדעבד ליה רביה, דאי
 36 עבד ליה רביה לא הוה מיתטר, דכל זמן שלא
 37 נפסק לא שקיל ליה מצוארו משום אימתא
 38 דרביה. ואי מיפסק - לא קפדי עליה בעליו
 39 משום פסידא, דליכא פסידא, הלכך לא מייתי
 40 ליה. אבל הך לא איכא לאוקמא בשל טיט,
 41 כדמסתברא לקמן מסיפא. הלכך אפילו עבד
 42 ליה רביה נמי אסור, דאי מיפסק - קפדי עליה
 43 משום פסידא, ומירתת עבד ומייתי ליה
 44 בידיה: **דבר הטפיד עליו רבו.** אם יאבד -
 45 לא יצא, דאי מפסיק מייתי ליה: **מסתברא.**
 46 דבשל מתכת קאי, מדאיצטרף למיתני אין
 47 מקבלין טומאה, וטעמא - משום דלאו לנו
 48 עביד: **הני הוא דלא מקבלין טומאה.** משום
 49 דלאו פלים ניחא, ה"מ שאר פלי מתכות -
 50 מקבלין: **פלים נידהו, דמתכות: אלא אי**
 51 **אמרת.** פלים נידהו כלי העשוי משטי, כזה
 52 שאינו מצרפו בכמשן מעשה ידי יוצר דניחוי
 53 קרוי כלי חרט. אלא כלי אדמה - מי מקבל
 54 טומאה? בתמיה: **פלי גללים.** צפיעי בקר
 55 שעשה מהן כלי: **דמיהא טומאה.** שארגו
 56 בכגד, ותו לא מיפסיק: **לא נזרו.** לצאת בו, ודבר הונא לענין אריג כי האי נזווא נמי
 57 איתמר, דאשמעינן דלא חיישינן תו דלמא מיפסק:

1 **אין פה משום עטרות פלות.** ושמואל אומר: **כבלא דעבדא**
 2 **תנן.** ומי אומר שמואל הכי? והאמר שמואל: **יוצא העבד**
 3 **בחותם שבצוארו אבל לא בחותם שבכסותו! לא קשיא,**
 4 **הא - דעבד ליה רביה, הא - דעבד איהו לנפשיה. במאי**
 5 **אוקימתא להא דשמואל - דעבד ליה רביה, בחותם**
 6 **שבכסותו אמאי לא? דילמא מיפסק, ומירתת ומקפל ליה,**
 7 **ומירתת ליה אפתייה. בדרב יצחק בר יוסף, דא"ר יצחק בר**
 8 **יוסף א"ר יוחנן: היוצא בטלית מקפלת ומונחת לו על**
 9 **כתפיו בשבת - חייב חטאת.** וכי הא דא"ל שמואל לרב
 10 **חינאי בר שילא: פולחו רבנן דבי ריש גלותא - לא ליפקו**
 11 **בסרבלי חתימי, לבר מינה, דלא קפדי עליו דבי ריש גלותא.**
 12 **גופא, אומר שמואל: יוצא העבד בחותם שבצוארו, אבל**
 13 **לא בחותם שבכסותו. תניא נמי הכי: יוצא העבד בחותם**
 14 **שבצוארו, אבל לא בחותם שבכסותו. ורמינהו: לא יצא**
 15 **העבד בחותם שבצוארו, ולא בחותם שבכסותו, זה וזה**
 16 **אין מקבלין טומאה.** ולא בוג שבצוארו, אבל יוצא הוא
 17 **בוג שבכסותו, זה וזה מקבלין טומאה.** ולא תצא בהמה
 18 **לא בחותם שבצוארה ולא בחותם שבכסותה, ולא בוג**
 19 **שבכסותה ולא בוג שבצוארה, זה וזה אין מקבלין טומאה.**
 20 **לימא: הא - דעבד ליה רביה, הא - דעבד איהו לנפשיה!**
 21 **לא, אידי ואידי - דעבד ליה רביה, וכאן - בשל מתכת,**
 22 **וכאן - בשל טיט.** וכדרב נחמן אומר רבה בר אבהו: **דבר**
 23 **המקפיד עליו רבו - אין יוצאין בו, דבר שאין מקפיד עליו**
 24 **יוצאין בו.** ה"ג מסתברא, מדקתני **"זה וזה אין מקבלין**
 25 **טומאה"**, אי אמרת בשלמא של מתכת - הני הוא דלא
 26 **מקבלי טומאה, הא פלים ידוהו - מקבלי טומאה. אלא**
 27 **אי אמרת בשל טיט תנן, הני הוא דלא מקבלי טומאה, הא**
 28 **פלים ידוהו מקבלי טומאה? והא תניא: פלי אבנים פלי**
 29 **גללים וכלי אדמה אין מקבלין טומאה לא מדברי תורה**
 30 **ולא מדברי סופרים! אלא ש"מ: של מתכת, ש"מ. אומר**
 31 **מר: ולא בוג שבצוארו, אבל יוצא הוא בוג שבכסותו. וזו**
 32 **שבצוארו אמאי לא - דילמא מיפסיק ואתא לאיתווי, וזו**
 33 **שבכסותו נמו, ליחוש דילמא מיפסיק ואתי לאיתווי! הכא**
 34 **במאי עסקינן - דמיהא ביה מומחא, וכדרב הונא בריה**
 35 **דרב יהושע, דאמר רב הונא בריה דרב יהושע: כל שהוא**
 36 **ארוג - לא נזרו. אומר מר: "לא תצא בהמה לא בחותם**
 37 **שבצוארה ולא בחותם שבכסותה ולא בוג שבצוארה ולא**
 38 **בוג שבכסותה, זה וזה אין מקבלין טומאה"**, וזו דבהמה
 39 **אין מקבלין טומאה? ורמינהו: זוג של בהמה - טומאה,**
 40 **ושל**

1 אין כדר' שמואל כו'. דחשיב ליה כלי תשמיש דאדם משום דבעי ליה לקלא, דעי' הווג
2 ששומע יודע היכן בהמתו עומדת ומרמזה ע"י כך והוי כמקל של בהמה של מתכת
3 דטמאה הואיל ואדם רודה בה. וכי'מ לקמן גבי "בירית טהורה" - דמשמע וקולו בכלל
4 מתכות אינו טמא אלא היבא דבעי ליה לקלא. והא דמשני הא דאית ביה עינבל הא דלית
5 ביה עינבל ולא מחלק באית ביה עינבל בין בעי
6 ליה לקלא בין לא בעי, אמר ר"י: דלא שכיח
7 שיעשו עינבל אלא אם כן בעי ליה לקלא:
8 כל דבר אשר יבא. ואע"ג דהאי קרא לא לגבי
9 טומאה כתיב אלא לגבי הגעלה - מסתברא
10 דהתם אף ידבר מעלה ומוריד, ואם אינו ענין
11 להגעלה - תנודו לענין טומאה:
12 מתיב ר' הווג והעניבל חיבור. פי'
13 בקונטרס: מדקרי ליה חיבור - שי'מ דבי
14 נתפרדו הוי כלי שניטל מקצתו, ואע"ג דהדיוס
15 יכול להחזיר - כל כמה דלא אחריר' לאו שלם
16 הוא. וקשה לר"י: דהא מעיקרא נמי הוי ידענא
17 דהוי כלי שניטל מקצתו, ולחכי פריך למאי חזו
18 ומשני: דהאי באפי נפשה לא חזו לא זוג ולא
19 עינבל, אלא משום דהדיוס יכול להחזיר. ומה
20 שפירש נמי והתניא כו' גבי ההיא מספורת של
21 פרקים - לא עין. דההוא דווג ועינבל משנה היא
22 במסכת פרה (פי"ב משנה ח), וההיא דמספורת -
23 בתוספתא דבבלי. ומפרש הרב פור"ת בשם ר'
24 שמואל: והאיל הדיוס יכול להחזיר, ואע"ג
25 דהשתא בלא עינבל לא חזי מידי - כיון דהדיוס
26 יכול בקל להחזיר - כמאן דמיחזיר דמי, ואם
27 נטמא העינבל נטמא גם הווג כאלו הן מחוברין.
28 נפקא מינה, דלכשיחברו יטמא הווג את הגונג
29 בו, ומיהו, בלא חיבור - לא יטמא כי אם העינבל
30 לבדו שנגע בטומאה. והכי משמע לישנא דקאמר
31 וכו' תימא ח"ק אע"ג דלא מיחבר כמאן דמיחבר
32 דמי, משמע דאביי בלא חיבור ליה, דמהלתי
33 טעמא בחזרת הדיוס - במשמע דסבר דלא חזי
34 השתא למידי, ואי לאו כמחבר חשיב ליה -
35 היאך יקבל טומאה, מאחר דלא חזי מידי בלא
36 חזרה: מתיב רבא הווג והעינבל חיבור. שאם
37 נטמא זה נטמא זה. והי"מ - כשמחברים, אבל
38 שלא בשעת חיבור - אם נטמא זה לא נטמא זה.
39 ולא חישנין להדיוס יכול להחזיר, דהשתא מיהא
40 לאו מחוברין נינהו. ומשמע זו אין לנו להוכיח
41 דמיירי בשעת חיבור, כדקאמר. וכי תימא כו',
42 אבל מכת ברייתא מוכיח דבשעת חיבור מיירי.
43 ומברייתא גירסתא הוה מצי רבא לאותוביה
44 לאביי, אלא דניחא ליה לאקשווי מהך דמיירי
45 בווג ועינבל בהדיא, לא נטמא זה לא נטמא זה.
46 ועינבל: (וכי' תימא כו') והתניא מספורת של

1 ושל דלת - מהורה. של דלת ועשאו לבהמה - טמאה,
2 של בהמה ועשאו לדלת, אף על פי שהברו לדלת וקבעו
3 במסמרים - טמא, שכל הכלים יורדין לידי טומאתן
4 במחשבה, ואין עולין מידי טומאתן אלא בשנוי מעשה!
5 לא קשוא, הא - דאית ליה עינבל, הא - דלית ליה
6 עינבל. מה נפשך: אי מנא הוא - אע"פ דלית ליה
7 עינבל, אי לאו מנא הוא - עינבל משוי ליה מנא? אין,
8 פדר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן; דאמר ר' שמואל בר
9 נחמני אמר ר' יונתן: מנין למשמע קול בכלי מהכות
10 שהוא טמא - שנאמר "כל דבר אשר יבא באש תעבירו
11 באש" אפי' דבור יבא באש. במאי אוקימתא - בדלית
12 ליה עינבל, אימא מצינתא: "ולא בוגו שצוצארו אבל
13 יוצא הוא בוגו שבכסותו וזה וזה מקבלין טומאה", אי
14 דלית ליה עינבל - מי מקבלי טומאה? ורמינהו: העושה
15 וגין למכתשת ולעריסה ולמטפחות ספרים ולמטפחות
16 תינוקות, יש להם עינבל - טמאין, אין להם עינבל -
17 מהורין, ויפלו עינבליהן - עדון טומאתן עליהם! ה"מ -
18 בתינוק דלקלא עבדי ליה, אבל גדול תכשיט הוא ליה,
19 אע"ג דלית ליה עינבל. אמר מר: ויפלו עינבליהן עדון
20 טומאתן עליהן. למאי חזו? אמר אביי: הואיל שההדיוס
21 יכול להחזירו. מתיב רבא: הווג והעינבל חבור! וכי
22 תימא: הכי קאמר, אע"ג דלא מחבר - כמאן דמחבר
23 דמי, והתניא: מספורת של פרקים ואיזמל של רימיני -
24 חבור לטומאה, ואין חבור להזאה. ואמרין: מה נפשך,
25 אי חבור הוא - אפילו להזאה, ואי לא חבור הוא
26 - אפילו לטומאה נמי לא! ואמר רבה: דבר תורה,
27 בשעת מלאכה - חבור בין לטומאה בין להזאה, שלא
28 בשעת מלאכה - אינו חבור לא לטומאה ולא להזאה
29 וגזרו על טומאה שלא בשעת מלאכה, משום טומאה
30 שהיא בשעת מלאכה. ועל הזאה שהיא בשעת מלאכה,
31 משום הזאה שלא בשעת מלאכה! אלא אמר רבא:
32 הואיל

47 פרקים ואיזמל של רימיני. שתי ברייתו - הן במסכת כלים, כל אחד בפני עצמו. וברישא
48 קתני בהדיא דכשאין מחוברין מקבל כל א' טומאה בפני עצמו. וגזרו על טומאה שלא
49 בשעת מלאכה שיהא חיבור לטומאה ליטמא זה כשניטמא זה. משום דמי לשעת מלאכה.
50 אבל שלא בחבורין משמע דאפי' גזירה דרבנן ליבא, ואם נטמא זה - לא נטמא זה, דלא
51 חיש למה שהדיוס יכול להחזיר: (וכי' אמר רבא הוואיל ויכול להקישו. פי' מקבל
52 טומאה הווג. אבל עינבל דאין ראוי להקישו - לא. ומספורת ואיזמל נמי, בלא חיבור ראוין
53 למעין מלאכה ראשונה, ומקבלי טומאה כל אחד בפני עצמו, כדתיב בתוספתא: אלא אמר
54 רבא כו'. פירש בקונטרס דטומאה לא פרח הימנו כשנפרד משקבל, הואיל וראוי להקישו.
55 והוה ליה ככלי (עין) שניקב בפתוח ממוציא רמון ולא טהר מטומאה ומשמע שרצה לומר
56 דכבאן ואילך לא מקבל טומאה. וקשה לר"י: דלמה לא יקבל טומאה: כיון דנפתח פתוח
57 מכשיעור דהוי כאלו שלם לגמרי ונראה לר"י: דהאי גם מקבל טומאה כמאן ור' הווג. ור' הווג
58 דראוי להקישו. ואינו דומה דכשלא היה בו עינבל מעולם - ודאי טהור, וכיון שעומד ליתן בו עינבל דהא עבדי לקלא. והוי גולמי כלי מתכות. אבל משנמנה, שיהיה בו עינבל, אף על פי
59 שניטל - מקבל טומאה, שלא בטל מתורת כלי שהיה עליו קודם לכן. והר"ם הביא ראיה מחמת שהפרה ושייר פחות ממוציא רמון דטהורה (תולין קלח) אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות

1 ושל דלת מהורה. דלת מחובר לבית הוא, שהוא חבור לקרקע, ואינו כלי לקבל טומאה.
2 הווג העשוי לו בטל לגביה, כדאמר' בריש פרקין דלעיל*: כל המחובר לו הרי הוא
3 כמורה: של דלת ועשאו לבהמה טמאה. מכאן ולהבא, ואע"פ דלא עבד ביה מעשה
4 אלא שחישב עליו ותלאו. ותלייה לאו מעשה היא, שכל הכלים יורדין לידי תורת
5 טומאה במחשבה שלו: של בהמה ועשאו
6 לדלת טמא. ואפי' מקאן להבא וקבל טומאה,
7 שאין חיבורו מעשה, עד שישנוהו מכות
8 שהיה: שאין עולין מטומאתו. מתורת טומאה
9 שירדה לתו, ואע"פ שעדיין לא נטמאו
10 משמלך עליהן - אין עולין מלקבל טומאה
11 אלא בינוי מעשה: עינבל. בטדיל שעשוי
12 בתוכו להשמיע קול: אי מנא הוא. דתכשיט
13 חשיב ליה: עינבל משוי ליה מנא. בתמיה:
14 משום העינבל מי הוי תכשיט? אין. עינבל משוי
15 ליה מנא, ולא משום תכשיט אלא משום כלי:
16 כל דבר שביא באש. בכלי מתכות משמע,
17 במעשה מן: אימא מצינתא. וזו דאדם: מי
18 מקבל טומאה. אפי' דאדם: העושה וגין
19 למכתשת. משפטין בה טמאין להקטיר
20 ליה. וקיי"ל בביריות (פ"א ד'ו) שהקול יפה
21 לבשמים: ולעריסה. שהתינוק שוכב בתוכה
22 שקורין בייצ"ה. ותולה בו וגין לקשקש, כדי
23 שישמע התינוק ויש: ולמטפחות ספרים.
24 כשנשואין אותן לבית דכנסת שהתינוקות של
25 בית רבן קורין שם. מקשקשין הווג והתינוקות
26 שומעין וקאין: ולמטפחות תינוקות. שתולין
27 בצנורין: נישלו עינבליהם כו', (אם נישלו קודם
28 שנטמאו תורת טומאה עליהם, ומקבלין
29 טומאה, כדמפרש טעמא לקמיה. מעיקרא בי
30 אין להם עינבל דקתני שהורין ב) - דעדיין לא
31 נגמרה מלאכתו, אבל משירדה להם תורת
32 טומאה - לא בטל שם כלי מעליהם ובטלי
33 העינבל). ואם נישל לאחר שנטמאו - עדיין
34 טומאתו עליהן, דלא הוי ככלי שנשבר ובטל
35 מתורת כלי לישור מטומאתו: הדיוס, שאין
36 צריך אומין: הווג והעינבל חיבור. כשתן יחד
37 הרי הן כלי אחד; נטמא זה - נטמא זה, הנה
38 על זה - טהור זה. וכיון דקרי ליה חיבור, שמע
39 מינה דכי נתפרדו - הוי כלי שניטל מקצתו.
40 ואף על גב דהדיוס יכול להחזירו, כל כמה דלא
41 אחריריה - לאו שלם הוא: וכי תימא, דהאי
42 חיבור דקאמר הכי קאמר: אפי' מפורדים קרינן
43 ליה חיבור, ואתא לאשמעי' דאם נתפרדו
44 משנטמאו - לא עלו מטומאתן: הא תימא. גבי
45 ההיא: מספורת של פרקים. ששני סבינים שלה
46 מתפרדין: ואיזמל של רימיני. פליגה של

47 אומנים, ריסיס. שנותנים האיזמל לתוך בין שני עצים העשויין לקר, ולאחר מלאכתו
48 נוטלו ומצניעו: חיבור לטומאה. ואם נטמא זה נטמא זה: שלא בשעת מלאכה. והואיל
49 ואין צריכין להיות מחוברין הוה להו בשני כלים, ואין חיבור ואף על פי שמחוברין.
50 דע"כ שלא בשעת מלאכה דומיא דשעת מלאכה קאמר, ובשעת מלאכה מחוברין הן.
51 אלקא: מחוברין עסקינן, וגזרו לחומרא על הטומאה דליהוי חיבור, ועל הזאה דלא
52 ליהוי חיבור. ומשום הכי קתני חיבור לטומאה לעולם, ואין חיבור להזאה לעולם:
53 אלא אמר רבא. לא תימא הואיל והדיוס יכול להחזיר - דודא(ג) חד מנא הוא,
54 דקתני בביריתא הווג והעינבל חיבור. וכי מפרדי - הוי כלי שניטל מקצתו ואינו
55 מקבל טומאה, העינבל לעצמו. אבל הווג טמא לעצמו, דלא בטל ליה מתורת כלי:
56 הואיל

הואיל על גב
מחמת שהפרה ושייר פחות ממוציא רמון דטהורה (תולין קלח) אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות

60 אָפּ עַל גַּב דְּלִית לִיה עֵינְבֵל, ולכך מקבל טומאה אף בלא עינבל.
 61 הגמרא ממשיכה לדון בדברי הברייתא: אָמַר מַר, נִיטְלוּ עֵינְבֵלֵיהֶן
 62 עֲדִיין טוּמְאָתָן עֲלֵיהֶן, שואלת הגמרא: לָמָּא חֲזוּ – למה ראויים
 63 הפעמונים אם נטלו עינבליהן, הרי אינם ראויים למלאכתן כלל, ואם
 64 כן יש להם להיות ככלים שנשברו שנטהרים מטומאתם.
 65 משיב אביי: אָמַר אַבְי, הטעם שטומאתו עליו הוא, הוֹאִיל שְׁהֵיִדְיוּ
 66 יָכוֹל לְהַחְזִירוֹ לעינבל לתוך הזוג, ואין צריך לזה אומן, ולפיכך אף
 67 על פי שכל זמן שאינו מחזירו אינו ראוי למלאכתו הראשונה, לא
 68 בטל ממנו שם כלל.
 69 רבא מקשה על תירוצו של אביי: מֵתִיב רַבָּא, שנינו בברייתא, הוּזַג
 70 וְהַעֲיֵבֵל חִיבּוֹר – כשהן יחד הרי הן כלי אחד, שאם נטמא אחד מהם,
 71 נטמא השני עמו. ואם היו הזוג והענבל טמאים והזה מי חטאת על
 72 אחד מהם כדי לטהרו, נטהר השני עמו. ומכך שקרא אותם התנא
 73 בלשון 'חיבור', משמע שכאשר הם מחוברים הרי הם ככלי שלם, אך
 74 אם הופרדו זה מזה, דינם ככלי שניטל מקצתו שטהור, ואפילו
 75 שההדיוט יכול להחזירו, כל שלא החזירו הרי אינו כלי שלם וטהור,
 76 ושלא כדברי אביי.
 77 מנסה הגמרא לתרץ: וְכִי תִימָא, שמה ששינוי לשון 'חיבור' אין
 78 הכוונה שדווקא כשהם מחוברים הרי הם כלי, אלא הֵכִי קָאָמַר, דָּאָף
 79 עַל גַּב דְּלֵא מַחְבְּרָא כְּמָאן דְּמַחְבְּרָא דְמִי – שגם בשעה שאינם מחוברים
 80 דינם כמחברים ומקבלים טומאה, וכסברת אביי שכל שהדיוט יכול
 81 להחזירם רואים אותם כאילו הם מחוברים.
 82 דוחה הגמרא: וכי אפשר לומר כן, וְהֵתִיבָא בברייתא ששנית בסמוך
 83 לברייתא זו, מְסַפְּרֵת שֶׁל פְּרָקִים – מספריים ששני הסכינים שלה
 84 יכולים להיפרד (ציוור א), ובשעת מלאכה מחברים אותן, וְאִיזְמַל שֶׁל
 85 רְהִיטָי – סכין של אומני תריסים, שבשעת מלאכתם נותנים הברזל
 86 לתוך דפוס של עץ וקת הסכין ומחליקים בו את הקרשים (ציוור ב),
 87 ולאחר מלאכתו נטלו הימנו, בשעה שהם מחוברים הרי הם חיבור
 88 לטומאה, שאם נטמא אחד מהם נטמא השני עמו, וְאִין חִיבּוֹר
 89 לְהִזְהָא, שאם נטמא הכלי והזה מי חטאת על חלקו האחד של הכלי
 90 לא נטהר השני. וְאִמְרִינָן – והקשינו על ברייתא זו, מַה נְפָשָׁה – איך
 91 שתאמר יקשה, אִי חִיבּוֹר הוּא – אם תאמר שנחשב ככלי אחד,
 92 יקשה, שֶׁאִפִּילוּ לְעֵנֵן הִזְהָא יֵהָא דִינוּ כִּךְ שִׁיחֵשֵׁב כְּלִי אֶחָד וְדִי יֵהָא
 93 בהזאה על חלק אחד ויטהר השני עמו. וְאִי לֹא חִיבּוֹר הוּא – ואם
 94 תאמר שאין דינו ככלי אחד, יקשה, שֶׁאִפִּילוּ לְעֵנֵן טוּמְאָה נְמִי לֹא
 95 יחשב ככלי אחד, ואם נטמא חלק אחד לא יטמא השני עמו. וְאָמַר
 96 רַבָּה לִישָׁב, שאמנם דָּבָר – (דין) תוֹרָה, כלים אלו בְּשַׁעַת מְלָאכָה,
 97 שצריכים להיות מחוברים, הרי הם חיבור בין לטומאה בין לְהִזְהָא,
 98 וְשֵׁלֵא בְּשַׁעַת מְלָאכָה, שאינם צריכים להיות מחוברים, אף שהם
 99 מחוברים, כיון שאינם צריכים לכך, הרי הם כשני כלים וְאִינוּ חִיבּוֹר
 100 לֹא לטומאה ולא לְהִזְהָא, אלא שחכמים החמירו בכל האופנים,
 101 וְזוּרִי עַל טוּמְאָה שֶׁלֵּא בְּשַׁעַת מְלָאכָה שִׁירְמָאו שִׁינְהוּם עַל יְדֵי נְגִיעַת
 102 אחד מהם בדבר טמא, אף שבשעה זו אינם נחשבים חיבור, מְשׁוּם
 103 שְׂמָא יוּבָאוּ לְטַעוֹת בְּטוּמְאָה שְׁהִיא בְּשַׁעַת מְלָאכָה, ולא ידעו שאף
 104 השני נטמא עמו, אף שבשעה זו מן התורה הרי הוא חיבור וטמא, וְכֵן
 105 גוּרָו עַל הִזְהָא שְׁהִיא נַעֲשִׂית בְּשַׁעַת מְלָאכָה שֵׁלֵא יִטְהַר אֶחָד עַל יְדֵי
 106 הזאה על השני, אף שמעיקר הדין הרי הם חיבור וככלי אחד, מְשׁוּם
 107 שחששו שְׂמָא יִטְעוּ בְּהִזְהָא שֵׁלֵא בְּשַׁעַת מְלָאכָה לומר שנטהר השני,
 108 אף שבשעה זו אינם חיבור.
 109 ואם כן כשם שברייתא זו נקטה לשון 'חיבור' על שעה שהם מחוברים,
 110 כך גם שם שנאמר 'הזוג והענבל חיבור' מדובר במחברים, וכונתה
 111 לומר שדינם ככלי אחד לטומאה ולזאה, אך אם ניטל העינבל הרי
 112 הוא כלי שניטל מקצתו וטהור, ואפילו שההדיוט יכול להחזירו.
 113 מכח קושיא זו דוחה רבא את תירוץ אביי ומפרש באופן אחר: אֲלָא
 114 אָמַר רַבָּא, אל תאמר שבניטלו עינבליהן עדיין טומאתן עליהן משום
 115 שהדיוט יכול לחברם, אלא ודאי יש להחשיבם ככלי שניטל מקצתו,
 116 ומפני זה העינבל עצמו לאחר שנפרד טהור הוא, ורק הזוג עדיין שם
 117 כלי עליו,

1 זְווג שֶׁל דְּלֵת – זוג התלוי בדלת (טהורה) [מְהוּר] – אינו מקבל
 2 טומאה, מפני שבטל הוא לדלת, והדלת אינה מקבלת טומאה מפני
 3 שמחוברת לקרקע שאינה מקבלת טומאה. זוג שֶׁל דְּלֵת שֶׁנְטוּלו
 4 מהדלת וְעֵשָׂאוּ לְבַהֲמָה, ואפילו שלא עשה בו שינוי מעשה, אלא
 5 שחישב עליו לבהמה ותלאו בה, הרי דינו מכאן ולהבא כזוג של
 6 בהמה, (בַּמָּה) [וּמָמָא] – מקבל טומאה. אבל זוג שֶׁל בַּהֲמָה שֶׁנְטוּלו
 7 וְעֵשָׂאוּ לְדָלֵת, אָף עַל פִּי שְׁחִיבְרוּ לְדָלֵת וְקָבְעוּ בְּמַסְמְרִים, הרי הוא
 8 כדינו הקודם, ואפילו מכאן ולהבא מְמָא – מקבל טומאה. וטעם
 9 החילוק הוא, שְׁכַל הַבְּלִים יוֹרְדִין לִידֵי טוּמְאָתָן – נעשו ראויים
 10 לקבל טומאה בְּמַחְשָׁבָה – מעת שחשב להשתמש בהם באופן
 11 המקבל טומאה, בלא שיעשה שום מעשה, ומשנעשו ראויים לקבלת
 12 טומאה אִין עוֹלִין מִיַּד טוּמְאָתָן – לא יתבטל דינם אֲלָא בְּשִׁינוּי
 13 מְעֵשָׂה. הרי מפורש כאן שזוג של בהמה מקבל טומאה, וסותר למה
 14 שלמדנו בברייתא לעיל שאינו מקבל טומאה.
 15 מתרצת הגמרא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא שלמדנו בה שהזוג
 16 מקבל טומאה, מדברת באופן דָּאִית לִיה עֵינְבֵל – שיש לזוג בתוכו
 17 לשון של פעמון העשוי לקשקש ולהשמיע קול, וְהָא – והברייתא
 18 המטהרת, עוסקת באופן דְּלִית לִיה עֵינְבֵל.
 19 מקשה הגמרא: מַה נְפָשָׁה יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִי מְנָא הוּא – אם תאמר
 20 שהזוג נחשב ככלי ומפני שהוא תכשיט, יקשה, שֶׁאָף עַל פִּי דְּלִית
 21 לִיה עֵינְבֵל יֵשׁ לוֹ לְקַבֵּל טוּמְאָה, שררי הוא תכשיט אף בלא העינבל.
 22 וְאִי לֹא מְנָא הוּא – ואם אינו נחשב ככלי, שאין תכשיט מחשיב את
 23 הדבר לכלי, יקשה מדוע כשיש לו עינבל הוא מקבל טומאה, וכי
 24 הַעֲיֵבֵל מְשִׁי לִיה מְנָא – עושהו לתכשיט שיחשב לכלי.
 25 מתרצת הגמרא: אִין – אכן העינבל עושהו לדבר המקבל טומאה, אך
 26 לא משום שעושהו לתכשיט, אלא משום שעושהו כלי תשמיש
 27 לאדם, וּבְדַרְבֵּי שְׂמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, דָּאָמַר רַבִּי
 28 שְׂמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מִנֵּין לְמַשְׁמִיעַ קוֹל בְּכָלִי מְתֻבָּת
 29 [–זוג] שְׂהוּא מְמָא – מקבל טומאה, שְׁנַאָמַר (במדבר לא כג) בענן
 30 הגעלת כלים 'לֵל דְּבַר אִשָּׁה יֵבֵא בְּאִשׁ, וְעֵבִירוּ בְּאִשׁ וְטָהַר, אָף בְּמִי
 31 נְדָה וְתַחֲטָא'. ודורשים מתיבת 'דבר', שֶׁאִפִּילוּ כְּלִי הַעֲשׂוֹי לְדִיבּוֹר
 32 דהיינו השמעת קול, יֵבֵא בְּאִשׁ, וְצִירָן לְטוּבֵלוּ, כיון שנחשב ככלי
 33 תשמיש לאדם, שעל ידי שהזוג משמיע קול יודע היכן בהמתו.
 34 הגמרא מקשה על מה שהעמדנו את הברייתא המטהרת זוג של
 35 בהמה באופן שאין לו עינבל. מקשה הגמרא: בְּמָא אִוְקִימָתָא
 36 לברייתא המטהרת את הזוג מקבלת טומאה. בְּדִלִית לִיה עֵינְבֵל, אם
 37 כן, אִימָא מְצִיעָתָא, ששינוי לגבי עבד, וְלֹא יֵצֵא בְּזוּג שְׁבָצוּאָרוּ,
 38 אֲבָל יוּצֵא הוּא בְּזוּג שְׁבָבְסוֹתוּ, וְזֶה וְזֶה מְקַבְּלִין טוּמְאָה. וְאִי
 39 בברייתא זו מדובר בזוג דְּלִית לִיה עֵינְבֵל, יש לתמוה, שאפילו אם
 40 הוא של אדם, מִי מְקַבְּלִי [–האם מקבלים הם] טוּמְאָה, וְרַמְיָנָהוּ,
 41 שנינו בברייתא אחרת, הַעֲוִשָׁה זִינָן – פעמונים, לְמַתְּרִישַׁת שְׁהוּי
 42 כותשים בה ריתא אחרת, שְׁהוּי עוֹשִׂים לְכַךְ זוג מפני שהקול
 43 יפה לבשרים, וְכֵן סַמְמָה הַסְטוֹרָה, שְׁהוּי עוֹשִׂים לְכַךְ זוג מפני שהקול
 44 שישמע הקול וישן, וְכֵן אִם עֵשָׂה אֹתוֹ לְמַתְּפָחוֹת שְׁהוּי עוֹטְפִים בְּהֵם
 45 הַסְפָּרִים, שכשנושאים אותם לבית הכנסת שהתינוקות לומדים שם,
 46 מקשקשים הפעמונים ומשמיעים קול, ושומעים התינוקות ובאים
 47 ללמוד, וְכֵן אִם עֵשָׂה הַזּוּג לְמַתְּפָחוֹת תִּינוּקוֹת התלויים בצוארון כדי
 48 שישמיעו קול, בכלום, אִם יֵשׁ לָהֶם עֵינְבֵל מְמָא, וְאִם אִין לָהֶם
 49 עֵינְבֵל מְהוּרָן, כיון שעדיין לא נגמרה מלאכתם. אבל, אם בתחילה
 50 היה להם עינבל ונטמאו, ואחר כך נִיטְלוּ עֵינְבֵלֵיהֶן, עֲדִיין טוּמְאָתָן
 51 עֲלֵיהֶם ואינם נידונים ככלים שנשברו שנטהרים מטומאתם. מבואר
 52 בברייתא שאף זוג העשוי במטפחות התינוקות שהוא זוג העשוי
 53 לאדם, כל שאין לו עינבל, אינו מקבל טומאה, והרי זה סותר למה
 54 שפירשנו את הברייתא שאמרה שזוג של אדם מקבל טומאה בזוג
 55 שאין לו עינבל.
 56 מתרצת הגמרא: האמור בברייתא זו שזוג של אדם בלא עינבל אינו
 57 מקבל טומאה, הֵינִי מִיֵּלֵי בְּזוּג הַעֲשׂוֹי לְתִינוּקָא, דְּלִקְלָא עֲבִידֵי לִיה –
 58 שנעשה כדי להשמיע קול, ולכך, כל זמן שאין בו עינבל, לא נגמרה
 59 מלאכתו. אֲבָל זוג העשוי לאדם לטוֹרָה כגון עבד, תְּכַשִּׁיט הוּא לִיה

46 סותרים לדבריו לעיל שהזוג מקבל טומאה הואיל וראוי לגמע בו מים
 47 לתינוק, על אף שאינו מעין מלאכתו הראשונה שהיה להשמיע קול.
 48 מתרצת הגמרא: **אִיפּוּדְ קַמְיִיתָא** – תהפוך את שיטות המחלוקת
 49 הראשונה שנחלק בה רבי יוחנן. כלומר, רבי יוחנן הוא זה שאמר את
 50 מה שהובא בשם רבי יוסי ברבי חנינא 'הואיל וראוי להקישו על גבי
 51 חרס' והרי הוא ראוי למלאכתו הראשונה. ורבי יוסי ברבי חנינא הוא
 52 זה שאמר הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק. ונמצא שאף במחלוקת
 53 לעיל סבר רבי יוחנן שצריך שישאר הכלי ראוי למלאכתו הראשונה.
 54 שואלת הגמרא: **וּמַאי תּוֹרַת דְּאִפְסַכְתָּא קַמְיִיתָא, אִיפּוּדְ קַמְיִיתָא** –
 55 מה ראית להפוך את המחלוקת הראשונה של רבי יוחנן, תהפוך את
 56 המחלוקת האחרונה ותאמר, שרבי יוחנן אמר את מה שהובא בשם
 57 רבי אלעזר שאין אומרים 'עמוד ונעשה מלאכתנו' בטמא מת, ואפילו
 58 ראוי למלאכה שאינה מעין מלאכתו הראשונה גם כן לא נטהר
 59 מטומאתו.
 60 משיבה הגמרא: **הָא שְׁמַעֲיָנָא לִיה לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּבַעֲי מַעֲיָן מְלַאכְהָ**
 61 **רְאִישׁוֹנָה** – הרי שמענו ממקום אחר שדעתו של רבי יוחנן שצריך
 62 שיהא ראוי למעין מלאכתו הראשונה. (דתניא) [דְּתַנְיָן] – שנינו
 63 במשנה (כלים פ"ד מ"ה), **סָנְדָל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁל מִתְבַּת שְׁהִי עוֹשִׂים לָהּ**
 64 כּדִּי שֶׁלֹא יִזְנֶקוּ פְרוֹטוּתָהּ בְּאַבְנִים, הֲרִי הוּא **קַמְמָא** – מקבל טומאה.
 65 ושללו על כך **לְמַאי חָזוּ** – לאיזה תשמשי ראוי סנדל זה, שהרי זה
 66 שהוא משמש את הבהמה אינו סיבה שיקבל טומאה. ונחלקו
 67 אמוראים לאיזה תשמיש הוא ראוי שמחמת זה הוא מקבל טומאה,
 68 **אָמַר רַב, רְאִוִי לְשִׁתּוֹת בּוֹ מִיָּם בְּמִלְחָמָה**, והרי זה תשמיש אדם,
 69 ולכן מקבל טומאה. **וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר, רְאִוִי לְסוּדָּה בּוֹ שְׂמֵן בְּמִלְחָמָה**.
 70 **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שְׁמָה שְׁהוּא רְאִוִי לְשִׁתּוֹת וְלוֹסוּךְ בּוֹ אִינוֹ טַעַם**
 71 **שִׁיחֵב כְּלֵי הַמִּקְבֵּל טוֹמְאָה**, כיון שאינו מעין עיקר מלאכתו שעשוי
 72 לשם סנדל. אלא הטעם שמקבל טומאה הוא. כיון ש**שֶׁשֶׁעֶה שְׁבוֹרָךְ**
 73 **הָאֵדָם מִן הַתְּרָבָּה** ו-מלחמה, **מִיָּחוּד בְּרַבְּלִיּוֹ וְרִזְן עַל קוֹצֵינָא וְעַל**
 74 **הַתְּרַקְנִים**, וכיון שראוי הוא לנעילה, מקבל טומאה. ומכאן מוכח,
 75 שדעת רבי יוחנן שאף בטומאת מת אומרים כוואו ונעשה מלאכתנו
 76 הראשונה ואם אינו ראוי לכך אינו מקבל טומאה.
 77 הגמרא מבארת את האופנים שבהם יוצא חילוק בדין בין הטעמים.
 78 מבררת הגמרא: **מַאי איכא בִּין טַעְמוֹ שֶׁל רַב לְשֶׁל רַבִּי חֲנִינָא**.
 79 משיבה הגמרא: **אִיכָא בִּינְיָהוּ דְּמַאִים** – יש ביניהם חילוק באופן
 80 שהסנדל מאוס. שלדעת רב אינו מקבל טומאה כיון שאינו ראוי
 81 לשתות בו. ולדעת רבי חנינא מקבל הוא טומאה מפני שעדיין ראוי
 82 לסוך בו שמן.
 83 **וּבִין רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חֲנִינָא, אִיכָא בִּינְיָהוּ** – יש ביניהם חילוק באופן
 84 **דְּרִיקוּן** – שהסנדל כבד, שלרבי יוחנן כיון שאינו ראוי לברוח בו, ואינו
 85 ראוי למלאכה שהיא מעין מלאכתו הראשונה אינו מקבל טומאה.
 86 ולרבי חנינא עדיין הוא ראוי לסוך בו ומקבל טומאה.
 87 שנינו במשנתנו, **וְלֹא תֵצֵא אֲשֶׁה לְרִשׁוֹת הָרִבִּים בְּעִיר שֶׁל זָהָב**.
 88 מבררת הגמרא מהו תכשיט זה: **מַאי בְּעִיר שֶׁל זָהָב**, משיבה הגמרא:
 89 **אִמַר רַבָּה בַר בַּר תַּנְה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְיִוָּשְׁלִים דְּרַבְּבָא** – תכשיט
 90 מזהב שצורת ירושלים חקוקה בו, ומחברתו לבגדיה כנגד הלב,

1 **הוֹאִיל וְרְאִוִי לְהַקְיִישׁוּ עַל גְּבֵי חָרִס** ומשמיע קול כבתחילה, נמצא
 2 שאף שניטל העינבל עדיין הזוג ראוי למלאכתו הראשונה, ולכן לא
 3 נטהר מטומאתו. הגמרא מביאה אמורא נוסף הסובר כך: **אִי תִמַר נְמִי**
 4 **אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא**, שהטעם שלא נטהר הזוג מטומאתו הוא,
 5 **הוֹאִיל וְרְאִוִי לְהַקְיִישׁוּ עַל גְּבֵי חָרִס**.
 6 ביאור נוסף מביאה הגמרא: **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר**, אין צריך שיהא ראוי
 7 למעין מלאכתו הראשונה שהיא השמעת קול, אלא הטעם שלא
 8 נטהר הזוג מטומאתו הוא, **הוֹאִיל וְרְאִוִי לְנִמְעַע** (להשקותו) **בּוֹ מִיָּם**
 9 **לְתִינוּקָא**, שהרי יש לו בית קיבול.
 10 מדברי רבי יוחנן עולה, שכלי שנשבר אינו נטהר מלקבל טומאה אלא
 11 אם כן אינו ראוי למלאכה כלל, אבל אם ראוי לאיזו מלאכה אף על
 12 פי שאינה מעין מלאכתו הראשונה, לא ירד מטומאתו.
 13 מקשה על כך הגמרא סתירה בדברי רבי יוחנן: **וְכִי רַבִּי יוֹחָנָן לֹא בְּעִי**
 14 **שֶׁהַכְּלִי יֵהָא רְאִוִי לְמַעֲיָן מְלַאכְהָ רְאִישׁוֹנָה, וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיָתָא**, כתוב
 15 בתורה (ויקרא טו ד) **בְּדִינֵי טוֹמְאֹת מִדְּרַס הוּב' וְכָל הַכְּלֵי אֲשֶׁר יִשָּׁב עֲלֵיו**
 16 **וְגו' וְטָמְא'**. מבארת הברייתא: **וְכָל שֶׁאֵף בְּכָלֵי שֶׁאִינוֹ מִיּוֹחַד לִישִׁיבָה**,
 17 כגון **כִּפָּה** ו-הפך על פיו] כלי העשוי למדוד בו **סָאָה וְיִשָּׁב עָלֶיהָ**, או
 18 **כִּפָּה כְּלֵי הַעֲשׂוֹי לְמִדּוּד בּוֹ תְּרַבָּב** ו-חצי סאה] **וְיִשָּׁב עָלֶיהָ, יֵהָא הַכְּלֵי**
 19 **טָמְא** טומאת מדרס, **תְּלִמּוּד לִזְמַר אֲשֶׁר יִשָּׁב עָלֶיהָ הוּב בְּלִשׁוֹן**
 20 **עֵתִיד**, ללמד שאין הזב מטמא מדרס אלא את מי **שֶׁמְיֻחַד לִישִׁיבָה**
 21 **וְעֵשׂוֹ לִישָׁב עָלָיו תַּמִּיד, יִצָּא כְּלֵי זֶה הַעֲשׂוֹי לְמִדִּידָה, שְׁאִוְמִרִים לּוֹ**
 22 **– לִישׁוֹב עָלָיו עֲמוּד וְנִעְשָׂה מְלַאכְתָּנוּ לְמִדּוּד בָּהּ**, שאינו מקבל
 23 מתחילתו טומאת מדרס. וכן לענין סוף טומאה, דהיינו, אם כבר ישב
 24 הזב על דבר שהיה עשוי לשייבה ונטמא טומאת מדרס, ושוב נחלק
 25 הדבר ואינו ראוי לשייבה, פקעה טומאת מדרס מעליו. ואף על פי
 26 שחלקיו עדיין ראויים למלאכה ומקבלים טומאה, מכל מקום טומאת
 27 מדרס לא שייכת בהם, כיון שהם בכלל 'עמוד ונעשה מלאכתנו',
 28 והיינו כאילו שאנו אומרים 'כוואו ונעשה מלאכתנו הראשונה שהיינו
 29 יושבים עליו, והרי עתה אינו ראוי לכך', לכך טהור מן המדרס.
 30 מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים אם כלל בעין זה שייך גם לענין
 31 טומאת מת: **רַבִּי יִצְחָק אָמַר, דְּרוּקָא בְּמִדְרָסוֹת** ו-לענין טומאת
 32 מדרס] **אִוְמִרִים עֲמוּד וְנִעְשָׂה מְלַאכְתָּנוּ** ו-תפסק ממלאכתו ונעשה
 33 את המלאכה הראשונה שהשתמשו בו] שאם השתמשו בו שימוש
 34 אחר שאינו מדרס, הדין הוא שרק אם אפשר לומר לו עמוד
 35 ממלאכתו ונעשה את המלאכה הקודמת שלו שהיתה לשייבה
 36 נשארת בו טומאת מדרס, אבל אם נשבר וכבר אינו ראוי לשייבה
 37 אלא למלאכה אחרת פקעה ממנו טומאת מדרס, **וְאִין אִוְמִרִים**
 38 **בְּטָמְא מַת** ו-לגבי כלי שנטמא על ידי נגיעה במת] **עֲמוּד וְנִעְשָׂה**
 39 **מְלַאכְתָּנוּ**, שאפילו אם כבר התקלקל ואי אפשר לומר לו עמוד
 40 ממלאכתו ונעשה את המלאכה הראשונה שלו, וגם לא מלאכה
 41 שהיא מעין המלאכה הראשונה שלו, אך כיון שהוא עדיין ראוי לאיזו
 42 שהיא מלאכה בעולם, נשאר עליו שם כלי ולכן נשאר בטומאתו.
 43 **וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אִף אִוְמִר בְּטָמְא מַת עֲמוּד וְנִעְשָׂה מְלַאכְתָּנוּ**, ואם
 44 אינו ראוי לדבר שהוא מעין מלאכתו הראשונה נטהר מטומאתו, ואף
 45 על פי שעדיין ראוי למלאכה אחרת. ונמצא שדברי רבי יוחנן אלו

המשך ביאור למסכת שבת ליום חמישי עמ' א

9 צריכה להסירם מפני שאינם מהודקים, **אָכַל לֹא** – אינן יוצאות
 10 **בְּחֻבְקִין** – רצועות שֶׁבְּצִוְאָרֵיהֶן, וטעם איסור היציאה בהן הוא משום
 11 שהן יוצאות ומסירתן בשעת טבילה, ויש לחוש שמא תעבירם בידה
 12 ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה אביי, **וְאִי אָמַרְתָּ** – ואם תאמר
 13 כדברי רב יוסף שאין **אֲשֶׁה הוֹנְקָת עֲצָמָה, חֻבְקִין שֶׁבְּצִוְאָרֵיהֶן אֲמַאי**
 14 **לֹא** – מדוע אינה יוצאת בהן, והרי כיון שאינה מהדקתן כדי שלא
 15 תחנק, אינם חוצצים.
 16 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא**,

1 מתרצת הגמרא: **אִלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף**, באמת כוונת רב הונא שיש
 2 למעט את כל מיני החוטמים שבצואר, והיינו **טָמְאָה דְּרַב הוֹנָא**, שאין
 3 חוטמים אלו חוצצים כשהם על גבי הצואר, **לְפִי שְׁאִין אֲשֶׁה הוֹנְקָת**
 4 **אֵת עֲצָמָה בְּהִידוּק חוֹטִים אִלּוֹ שֶׁבְּצוּאָרָה**, אלא קושרתן בריוח שהיו
 5 רפויים, ולכן אינם חוצצים.
 6 אביי מקשה על דברי רב יוסף: **אִי תִיבִיָּה אַבְיִי**, שנינו בברייתא,
 7 **הַבְּנֹת יוֹצְאוֹת בְּשַׁבַּת בְּחוֹמֵינָא שֶׁבְּצִוְאָרֵיהֶן**, ואין חוששים שמא תסירם
 8 מעליה ותעבירם ארבע אמות ברשות הרבים, ואף לטבילה אינה

1 פחות ממוציא רימון מקבל טומאה. ועוד קשה לר"י: לפי הקונטרס דלטומאה שהיתה עליהן
 2 שלא תפוח - מהני שפיר טעמא דהדיט יכול להחזיר, בלא טעמא דראוי להקישו.
 3 כדאשבחון בפי "שלשה שאכלו" (ברכות ג) גבי מטה. דאפי' מפורקת - לא פירח טומאה
 4 מינה, אא"כ נגבבה או שאבדה חציה, או שחלקיה אחים או שותפים שאין סופו לחברה.
 5 ולא איצטרך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין
 6 לקבל טומאה מכאן ולהבא. האי טעמא הואיל
 7 והדיט יכול להחזיר - לא מהני לקבל בה
 8 טומאה. כדקתני התם: החזירה - מקבלת טומאה
 9 מכאן ולהבא. ולאביי נמי הוה בעי למימר:
 10 דמשום דהדיט יכול להחזיר מקבלין שניה, וזו
 11 והעיבל, טומאה מכאן ולהבא. וריצב"א היא
 12 ראה לפי הקונט, דהניא בתוספתא ומסכת
 13 כלים בפי "רשב"ג: העושה וזו למכתשת
 14 ולעריסה ולמטפחות תינוקות, ניטלו עיבליהן -
 15 טהורין. משמע דוגן טהורין. ולפירוש הקונט
 16 נחא - דטהורין דלא מקבלי טומאה מכאן
 17 ולהבא. אבל לפרי"ז קשה: אמאי טהורין? ור"י
 18 השיב: דכמה ברייתות יש בתוספתא דפליגי
 19 אש"ש שלחו:

20 **ורבי** יוחנן אמר הואיל וראוי לגמע בו מים
 21 לתינוק. קשה לרשב"א: דע"כ בלא ייחוד
 22 מיירי, מקאמר "הואיל וראוי" - משמע בראוי
 23 בעלמא, אפי' בלא ייחוד. ועוד: דביחוד לכך לא
 24 הוה פליג ר' יוסי בר' תינא. ועוד: דביחוד, אפי'
 25 לא היה לו עיבל מעולם - נמי מקבל טומאה.
 26 ועוד: אי ביחוד מיירי - מאי פריך ר' יוחנן אדר'
 27 יוחנן? הא התם ע"כ איירי בלא ייחוד, דביחוד -
 28 אפי' במדרסות נמי אין אומרים "עמוד ונעשה
 29 מלאכתנו". ולקמן בס"פ "המצניע" (דף גז: ושם)
 30 גבי ניבב כמוציא זית - טהור מלקבל בו זיתים,
 31 ועדיין כלי הוא לקבל בו רימונים. ופי' בקונטרס:
 32 אם ייחוד לרימונים. ואי לאו פי' הקונט' דהתם -

33 הוה נחא. ור"ל: דאפי' לפירוש הקונטרס הכא חזי טפי ע"י גימוע, משום דהואיל דעיקרא
 34 הוה כלי גמור וגם עתה הדיט יכול להחזיר - אית לן למימר דע"י דבר מועט, שעדיין ראוי
 35 לגמוע בו מים - חשיב כלי, אפי' בלא ייחוד. ולמד' נמי הואיל וראוי להקישו דבעי מעין
 36 מלאכה ראשונה - אתי שפיר בכל ענין, דאפי' לא בעינן בעלמא ייחוד - הכא אתי שפיר,
 37 דלא מהני גמוע מים משום שעמוד עדיין למלאכתו ראשונה להחזיר בו העיבל, ואומר לו
 38 "עמוד ונעשה מלאכתנו", וכ"ש דאי בעינן בעלמא ייחוד - דאיתו טפי שפיר: **ואין** אומרים
 39 בטמא מת עמוד ונעשה מלאכתנו. לפירוש הקונט' קשה לר"י: למה ליה לאתויי ברייתא
 40 דתרקב, כיון דלא שייכא למילתיה דר' אלעזר ור' יוחנן? אלא נראה לר' יצחק כפירוש
 41 ריב"א: אומרים במדרסות עמוד מעל תרקב זה ונעשה מלאכתנו, שאינו יכול להיות טמא
 42 מדרס ע"י שאתה יושב עליו, הואיל ואינו מיוחד לכך, כדקתני בברייתא. ואין אומרים בטמא
 43 מת עמוד מנגמוע מים בזה הווג. אי בזה הסנדל של בהמה ונעשה מלאכתנו, ליתן בו העיבל
 44 כדי להשמיע הקול וליתן סנדל ברגלי בהמה - אלא טמא טומאת מת על ידי הגימוע.
 45 כד"ש שאינו מיוחד לכך והוי בר קבולי טומאה, דחשיב כלי ע"י גימוע מים. ור' יוחנן אמר:
 46 אף אומר בו - דבעינן שיהא ראוי למלאכתו ראשונה, ולא מהני ליה מידי לקבולי טומאה
 47 מה שראוי למלאכה אחרת. אבל הקשת זוג ע"ג חרס, והנחת סנדל של בהמה ברגלו
 48 כשבורח מן הקרב - הוי מעין מלאכה ראשונה, ולהכי הוי בר קבולי טומאה, ולא שייך
 49 למימר ביה עמוד ונעשה מלאכתנו - דהיינו נמי מלאכתו: **סנדל** של בהמה של מתכת.
 50 ושל עץ אינו ראוי לכל הני דברים, דמפרש בסמוך דדרך בהמה לקלקלו. ורבינו שמואל
 51 גריס: סנדל של בהמה, ושל מתכת. ומיירי בסנדל של סיידין דלקמן (סו:). **הואיל** וראוי
 52 לשתות בו מים במלחמה. ואי'ת: והא בוגו שלא היה בו עיבל מעולם לא מטמינן משום
 53 דחזי לגמוע. והכא חשוב כמו זוג שלא היה בו עיבל מעולם דכיון דנעשה לצורך בהמה

54 אינו מקבל טומאה. וי"ל: דהתלת נמי עשי לשתות בו מים במלחמה. או לטוך - אלא שיעקרו עמוד לבהמה. ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין מלאכה ראשונה: **בשעה**
 55 שבורח מן הקרב מנידו ברגליו. תימה: איכ' טעמא מדרס. ותניא בתוספתא דכלים פרק "כיפה": ג' סנדלים הם: של אדם - טמא מדרס, של מתכת ושל בהמה - טמא טומאת מת. משמע:
 56 אבל מן המדרס טהור: **ולא** בעיר של זהב. אור"ת: דלאו היינו נושא כדפי' בקונט' דהא אמר' בפרק בתרא דטוטה (דף מט:): מאי עטרות כלות - עיר של זהב. משמע דעשוי הוא כעין
 57 עטרה. ואע"ג דאמר' התם: בפולמוס של טיטוס גורו על עטרות חתנים וכלות, והכא לא אסרו אלא בשבת - אור"ת: דדוקא לחתנים וכלות גורו, ולא לשאר בני אדם:

1 **הואיל וראוי להקישו ע"ג הרס**, ומשמיע קול בפתחקה, ולא בטל ליה ממלאכה
 2 ראשונה, והוה ליה ככלי שניקב בפתוח ממוציא רימון. דק"ל דלא טיהר מטומאתו,
 3 משום דראוי למלאכתו. והקשתא איתרצו בולה: דבהמה טהורה בלא עינבל - כדקתני
 4 במגנתי קמייאת דלאו מאן הוא. ובעינבל טמא כדראוקמינן בבתרייתא, דעינבל משוי
 5 לה מנא. ודאדס' גדול אף בלא עינבל טמא -

6 **דלקבש הוא**, ולא בעי עינבל. והיינו דקתני
 7 בקמיייתא דמקבלין טומאה. ודקטסי' דלקבל
 8 עביד - קבולי הוא דלא קביל בלא עינבל,
 9 כדקתני "אין להם עינבל - טהורים" - בשל
 10 ה"ה לו עינבל מעולם, דלא נגמרה מלאכתו.
 11 *נטלו עינבלין בין לפני טומאה בין לאחר
 12 טומאה - טמאים, דלא נשתברו כשיעור: הי"ג
 13 לה בת"ב: וכל הקבלי אשר ישב עליו, רישא
 14 דקרא "וכל המשכב" וגו'. יכול כל כלי
 15 במשמע, ואפילו אין עשוי לשיבה: תרקב.
 16 חצי סאה. פירושו: תרי וקב: ת"ל אשר ישב
 17 מדלא כתיב גבי משכב "אשר שכב" וגבי
 18 מושב "אשר ישב", וכתוב "שכב" "ישב" -
 19 משמע שישכב עליו תמיד, וישב עליו תמיד
 20 - במיוחד לשכיבה ולישיבה. וגבי משכב נמי
 21 דריש ליה התם הכי. ובכל הספרים כתיב
 22 "והיושב על הכלי אשר ישב עליו", וקרא
 23 אחר הוא, ומפרשים אותו התלמידים:
 24 מדכתיב "היושב על הכלי אשר ישב עליו",
 25 שתי ישיבות ריקה הכתוב. ללמדך דבמיוחד
 26 לשיבה קמור. ולא אית, דשתי ישיבות
 27 דקאמר - טובא צריכי, כדמפרש התם: יושב
 28 - אע"פ שלא נגע, אלא ישב או נתלה ולא
 29 נגע טמא. דאיצטרך למכתב גבי זב שטימא
 30 כלי בשיבתו, ואע"פ שלא נגע. ואיצטרך גבי
 31 טהור נמי, שנטמא גם הוא ביישובו עליו אע"פ
 32 שלא נגע. ועוד: בת"כ לא אהווא קרא קתני

33 לה: ר' אלעזר אומר במדרסות כו'. בין בתחלת טומאה לענין שאמרנו דאינו מטמא
 34 מדרס למיחויי אב הטומאה, בין בסוף טומאה - כגון ג' על ג' שנטמאו מדרס למיחויי
 35 אב הטומאה, ונחלקו - טהור מן המדרס. דאמרין בו: עמוד ונעשה מלאכתנו
 36 הראשונה. שהיה ראוי לשיבה, והרי עתה אינו ראוי לכך - הלך טהור מן המדרס.
 37 ואע"ג דאית בכל חד שלש על שלש, והוי כלי לקבל טומאה - מיהו מתורת אב
 38 הטומאה טהור לו: **ואין אומרים**. לענין אב הטומאה של טומאת מת: עמוד ונעשה
 39 מלאכתנו, כדומר: אף נטמא ונשבר ועודתו ראוי למלאכה בעלמא, שאין מעין
 40 מלאכה ראשונה - טמא. ולא אמרי' "עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה", וכיון דלא
 41 חזי להכי יהא טהור. וכ"ש דבתחלת טומאה אין אומרים "עמוד ונעשה מלאכתנו
 42 ראשונה", דנימא אם אינו מיוחד למת לא יקבל טומאת מת, דהא "כלי מעשה" כתיב:
 43 **אומר כו'**. דאי לא עביד מעין מלאכה ראשונה - טהור. ועל פרחיך לא איתמר דר'
 44 יוחנן אלא לענין שנישבר, ולטהרו כדפרישית. דליכא לפרושא פי' ההיא דמדרסות,
 45 ולמימרא דכלי שאינו עשוי למת - לא ישמא במת. דהא כתיב (במדבר יט) "והזהר על
 46 האהל ועל כל הכלים": **איפוד קמיייתא**. דר' יוסי בר' חנינא לר' יוחנן: סנדל של בהמה.
 47 שלא לזוז בפרסותיה באבנים: **למאי חזי**. אי משום בהמה - אין תכשיט לבהמה:
 48 מניחו ברגליו. הוא בעצמו. אלא: הואיל ולשם סנדל עשא, אי לאו דראוי לנעילה
 49 - לא הוה מטמא ליה ר' יוחנן: **איפא בינייהו דמאים**. לרב לא מטמא - דאין ראוי
 50 לשתות. ורב טיבה לית ליה, קסברי: אין מוליכין שמן למלאכה לטוך. וה"פ בין רב (בין
 51 לר' יוחנן נמי, איפא בינייהו דמאי: בין ר' חנינא וכו' **איפא בינייהו דיקי**. כבוד, ואין
 52 ראוי בו לברוח:

כדעבר
 אינו מקבל טומאה. וי"ל: דהתלת נמי עשי לשתות בו מים במלחמה. או לטוך - אלא שיעקרו עמוד לבהמה. ואומר לו עמוד ונעשה מלאכתנו למאן דבעי מעין מלאכה ראשונה: **בשעה**
 שבורח מן הקרב מנידו ברגליו. תימה: איכ' טעמא מדרס. ותניא בתוספתא דכלים פרק "כיפה": ג' סנדלים הם: של אדם - טמא מדרס, של מתכת ושל בהמה - טמא טומאת מת. משמע:
 אבל מן המדרס טהור: **ולא** בעיר של זהב. אור"ת: דלאו היינו נושא כדפי' בקונט' דהא אמר' בפרק בתרא דטוטה (דף מט:): מאי עטרות כלות - עיר של זהב. משמע דעשוי הוא כעין
 עטרה. ואע"ג דאמר' התם: בפולמוס של טיטוס גורו על עטרות חתנים וכלות, והכא לא אסרו אלא בשבת - אור"ת: דדוקא לחתנים וכלות גורו, ולא לשאר בני אדם:

מאן דרבה למיפק בכלילא אשה חשובה. אומר ר"י: דרוקא בכלילא שרי שמואל הכא. וכן רבי אליעזר דוקא בעיר של זהב שאין כל הנשים רגילות בהן, אלא אשה חשובה. אבל שאר תכשיטי נשים - אסירי אפי' לאשה חשובה, דאין לחלוק בין הנשים. והביא ראיה מס"פ "כירה" (לעיל דף נו) דקאמר עולא: מה טעם - הואיל ואיבא תורת כלי: עליהן, ומה דחק לומר כן, כיון דחוי לנשים חשובות. דאפי' לרבנן דאסרי בעיר של זהב לאשה חשובה, מורו ב שאר תכשיטים אליבא דשמואל, דשרי בכלילא אפילו לרבנן;

אאכנטי של מלכים. שמלבושם הוא, ואין להם אבנט אחר. ה"ב שרי האי קמרא לאיתא דמלבושה היא, ולא משלפא ומחויא: **תרי** המייני קאמרת. לשון אחד פי' בקונטרס לאיסור. ואע"ג דחשיב בפ' "כל בתבי" (לקמן דף קב) ב"ח כלים פוגדא וחגור, ופי' התם בקונט' דפוגדא הוא אזור - היינו כגון שיש בגד מפתק ביתנים, אבל תרי המייני זה על גב זה - אסור. ולא דמי לכמה מלבושים שאדם לובש בשביל הקור, אבל תרי המייני - מה הנאה יש? ואין דרך לחגור, ומשוי הוא: **מנקטא** פארי, פירורי הפת, ותכשיט הוא: **נומי** האף. ונומי האוזן שרו, כדפי' בקונטרס, ואע"ג דאמר לקמן: הבנות יוצאות בחושן שבאנזיקון, ואמר בגמ' דשל מיני צבענים אסירי, דילמא משלפי, הואיל ותכשיט ניהו - התם יותר קל ליהוי מנומי האוזן: **הא** יש עליה חותם חייבת טאטא. אסיפא סמך, דקתני בהדיא דחייבת טאטא: **רבי** נחמיה מטמא. נראה לר"י: דברישא מטרה, דלא בעי למימר הלך אף אחר חותמה אלא דוקא אחר חותמה, שהוא עיקר. וכן משמע בהדיא בתוספתא דמסכת כלים, דתניא: טבעת של מתכת וחותמה של אלמוג, רבי נחמיה מטרה, שדרי רבי נחמיה אומר: טבעת הלך אחר חותמה;

רבי **חנינא בר' חמא יתיב בראש. וכתוב בהו בצדיקים "ותגור אמר ונקם לך וגו" דרש לוי בנדה דקא:** **כלילא שרי, נפיק עשרין וארבע כלילי מכולה נהדרעא. דרש רבה בר אבוב במחוזא פלילא שרי, ונפקו חמני סרי פלילי מחדא מבואה. אמר רב יהודה אמר רב שמואל: קמרא שרי. איפא דאמרי: דארוקתא, ואמר רב ספרא - מידי דהוה אפילית מוזהבת. ואיפא דאמרי: דאניסכא, ואמר רב ספרא: מידי דהוה אאכנטי של מלכים. א"ל רבינא לרב אשי: קמרא עליה המיינא מאי? א"ל: תרי המייני קאמרת! אמר רב אשי: האי רסוקא, אי אית ליה מפרחיתא - שרי, ואי לא - אסיר. "ולא בקמלא". מאי קמלא? מנקטא פארי. "נומים" - נומי האף. "ולא בטבעת שאין עליה חותם" הא יש עליה חותם - חייבת, אלמא: לאו תכשיט הוא. ורבינא: תכשיטי נשים טמאים, ואלו הן תכשיטי נשים: קטלאות, נומים, וטבעות. וטבעת בין שיש עליה חותם בין שאין עליה חותם. ונומי האף. ואמר רבי ירמיה: לא קשיא: הא - ר' נחמיה, הא - רבנן, דתניא: היא של מתכת וחותמה של אלמוג - ממארה, היא של אלמוג וחותמה של מתכת - מהורה, ורבי נחמיה מטמא. שהיה ר' נחמיה אומר: בטבעת - הלך אחר חותמה, בעול - הלך אחר סמלוניו, בקישורין: ולא בטבעת שאין עליה חותם. קתני מתניתין דאם יצאת פטורה - ותכשיט הוא לה, ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיחסר: הא יש עליה חותם חייבת טאטא. דלאו תכשיט הוא, והוי משאוי: נומים. נומי האוזן: וטבעת בין שיש בו, כלומה: וטבעת שאמרגו, בין שיש עליה בו: הא ר' נחמיה. דאמר: עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא חייבת טאטא. דחותם לאו תכשיט הוא, דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלוחים. שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול ומתנשא. והא דקתני תכשיט הוא - רבנן, דאמרי גופה של טבעת עיקר, ואדעתא דטבעת נפקא ביה. וטבעת ודאי תכשיט הוא: סמארה. דטבעת עיקר, והוה ליה פשוטי כלי מתכות: היא של אלמוג וחותמה של מתכת מהורה. אבל נומי האוזן מתנשא לכתחלה, וטריחא לה מילתא למישלף ואחויי, מפני שאנזיה מכוסות בקולב**

בדעבר ליה ר' עקיבא לדיבתהו. במסכת גררים (דף נ:), כלילא. על פדתה היא קושרתה מאזן לאזן. יש שכולו טס וזה שקורין לימאי, ויש שעושים ממש טווי עם הזהב שקורין פרוז"ש: דניסכא. טס העשוי כולו מניסכא, והיינו זהב או כסף, דבר הניצח: דאסיכ. מגו דחשיב, וז"ל דילמא שלפא ומחויא: דארוקתא. רצועה שמצוירת

בזהב ובאבנים טובות: **אניסכא**. דאית ביה עיקר, ומחויא ליה. ומר סבר: ארוקתא הוא עיקר דידיה, ולא חשיב ליה, ולא מחויא ליה: **בזילי עלמא לא פליגי דשרי**. דארוקתא עיקר: **בפירוש אמרת לן משמיה דרב**. לפני הל"ה, קודם ששכתח תלמודך: **כלילא שרי**. אלמא דרב אשי עיקר, דמוקי פלוגתא בדניסכא. אבל בארוקתא מודה רב, ואיפא לאוקמי לדידיה בארוקתא: **נגרא רבה אייבא ומפלע**. לוי איטלע, דאחוי קידה קמיה דרבי: **נח נפשיה דרבי אפס**. במסכת כתובות ב"דבושא" (קג) אמרינן: דכי שכב רבי, אמר: רבי חנינא בר חמא ישב בראשו ולא קיבל עליו ר' חנינא, שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים (ב), ויתבי רבי אפס ברישא. ומתוך שהיה רבי חנינא חשוב, לא נכנס לבית מדרשו, והיה יושב בחוץ, ומשום כבודו: **יש לו לוי אצלו: וקאמרי להבא**. שלא היה רבי חנינא גדול הימנו לא בתורה ולא בשנים, ולא יניח ליה לוי, ובא לכאן: **לוי לרבי אפס מיכף תוה בפייה ליה**. שהרי זקן ממנו: **אכנטי קמרא**. אכנטי חשוב, יש שעושים אותו טס של זהב, ויש שעושים אותו רצועה משבצות זהב, ואבנים קבועות בו: **מידי דהוה אפילית מוזהבת**. דהוי תכשיט ושריא. ולמישלף ואחוי נמי לא חיישנן, שאין דרך להתיר אזורו בשוק ופלו בגדי: **אאכנטי של מלכים**. שעשוי כולו דניסכא, וכל ישראל בני מלכים ראויים לו: **תרי המייני קאמרת**. הא ודאי משאוי הוא ואסור - לשון תלמידי רבינו יצחק (ג) נ"ע. ובתלמידי רבינו הלוי מצאנו "מותרי" והראשון נראה לי, משום דגבי העלת דליקה מינין לר' יוסי שמנה עשר כלים, והתם חד חגור הוא דמינין ב"קל בתבי הקדש" (לקמן דף קב). ואי שני חגורות שרי לכתחלה - נימני התם תרי: **רסוקא**. דתיבת מעיל רתבה: **אי אית ליה מפרחיתא**. רצועות קצרות תלויות בה לקושרה בהם ולהקדק סביבותיו: שרי דמיתהק שפיר, ולפיא למיחש דילמא משתרי קטרי ונפיל ואתי לאיתוי: **מפרחיתא**. פינדציא, בלע"ז: **מנקטא פארי** (ד). מושטניציא, והוא בגד שיש לו שני צינים בעין מכניסים, ומכנסת בו רצועה רחבה וקושרת סביב צוארה והבגד תלוי על לבה, והוא חשוב ומצוייר בזהב. ר"מ: **במין חצי עגול עשוי במין כלבוסי** (ה). אוחות בו מפתחי חלוקה והפנים בולע צוארה, והיא של זהב - לוייה: **נומי האף**. אבל נומי האוזן מתנשא לכתחלה, וטריחא לה מילתא למישלף ואחויי, מפני שאנזיה מכוסות בקולב

בקישורין: ולא בטבעת שאין עליה חותם. קתני מתניתין דאם יצאת פטורה - ותכשיט הוא לה, ומשום דילמא משלפא ומחויא הוא דמיחסר: הא יש עליה חותם חייבת טאטא. דלאו תכשיט הוא, והוי משאוי: נומים. נומי האוזן: וטבעת בין שיש בו, כלומה: וטבעת שאמרגו, בין שיש עליה בו: הא ר' נחמיה. דאמר: עיקר טבעת אדעתא דחותם הוא חייבת טאטא. דחותם לאו תכשיט הוא, דאין דרך לאשה לחתום ולשלוח שלוחים. שאין חותם עשוי אלא לאדם גדול ומתנשא. והא דקתני תכשיט הוא - רבנן, דאמרי גופה של טבעת עיקר, ואדעתא דטבעת נפקא ביה. וטבעת ודאי תכשיט הוא: סמארה. דטבעת עיקר, והוה ליה פשוטי כלי מתכות: היא של אלמוג וחותמה של מתכת מהורה. אבל נומי האוזן מתנשא לכתחלה, וטריחא לה מילתא למישלף ואחויי, מפני שאנזיה מכוסות בקולב

בחוץ, ומשום כבודו שלא ישב לבד, ישב אצלו לוי. ולפי זה אמר רב
 שאם לוי בא לכאן, שְׁמַע מִיָּנָה – יש לשמוע מך, שְׁנַח נַפְשִׁיהָ דְרַבִּי
 אַפְסָ – שרבי אפס נפטר, ויְתִיב רַבִּי חֲנִינָא בְרִישָׁא – והתיישב רבי
 חנינא במקומו בראש, וְלֹא הָוּה לִיה אִינִישׁ לְלוֹי לְמֵיתַב גְּבִיה – לא
 היה ללוי אדם לשבת אצלו, שלא נכבד לוי לשבת בפנים תחת רבי
 חנינא כיון שלא היה גדול הימנו לא בתורה ולא בשנים, ובחוץ לא
 היה לו עם מי לשבת, וְלֹכַן קָאָתִי לְהָבָא – הוא בא לכאן.
 שואלת הגמרא: מנין לרב שכך היה, וְדִלְמָא נַח נַפְשִׁיהָ דְרַבִּי חֲנִינָא
 – אולי רבי חנינא הוא זה שנפטר, וְרַבִּי אַפְסָ בְּרַקְאֵי קָאֵי – עומד
 היכן שעמד, כלומר עדיין הוא עומד בראש, וְלֹא הָוּה לִיה אִינִישׁ
 לְלוֹי לְמֵיתַב גְּבִיה – לשבת עמו שהרי רבי חנינא נפטר, וְלֹכַן קָאָתִי
 לְהָבָא – הגיע לכאן. משיבה הגמרא: אַם אִיתָא דְרַבִּי חֲנִינָא שְׂכִיב
 – אם היה רבי חנינא נפטר ורבי אפס עדיין יושב בראש, לא היה לוי
 בא לכאן, אלא לְלוֹי רַבִּי אַפְסָ מִיָּפָּה הָוּה פְּרִיף לִיה – היה נכבד לו.
 ותו – ועוד הכרח לכך שרבי אפס הוא זה שנפטר ולא רבי חנינא,
 מפני דְרַבִּי חֲנִינָא לֹא סָנִי דְלֵא מְלִיף – אי אפשר שרבי חנינא לא
 ימלוך, משום דְרַבִּי הָוּה קָא נִיהָא נַפְשִׁיהָ דְרַבִּי – בשעת פטירתו של
 רבי, אָמַר רַבִּי, חֲנִינָא בְּרַבִּי הָמָא יְתִיב בְּרֵאשׁ – רבי חנינא בנו של
 רבי חמא ישב בראשות הישיבה, וְכֹתִיב בְּהוּ בְּצַדִּיקִים (איוב כב כח)
 'וְהַגִּיד אֱמֶרֶת וְיָקָם לְךָ' וגו', ופירושו, שצדיק גזר מלמטה והקב"ה
 מקיים מלמעלה, וגזירתו של רבי ודאי תתקיים.
 הגמרא חוזרת לדברי לוי: דְרַשׁ לְוֵי בְּנֵהֲרַדְעָא 'בְּלִילָא שְׂרִי'. ועל ידי
 דרשה זו, נִפְסִיק – יצאו בשבת עֲשָׂרִין וְאַרְבַּע נְשִׁים לְבוֹשׁוֹת בְּפִלְיָא
 מְבוֹקָה נְהַרְדְעָא. וכעין זה דְרַשׁ רַבָּה בַר אֲבוּהָ בְּעֵיר מְחוּזָא 'בְּלִילָא
 שְׂרִי', וְנִפְקוּ תַמְנֵי סָרִי (–שמונה עשרה) פְּלִילֵי מְהַרָּא מְבוֹקָה –
 ממבוי אחד.
 הגמרא עוברת לדון בתכשיט אחר, שאף בו ישנם שני מינים כפי שיש
 בכלילא: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב שְׁמוּאֵל, קָמְרָא – אבנט חשוב,
 שְׂרִי – מותר לצאת בו בשבת לרשות הרבים, ובאבנט זה שיש
 שעושים אותו טס של מתכת של זהב או כסף (אניסכא) ויש
 שעושים אותו רצועת בגד משובץ זהב ואבנים טובות (–ארוקתא),
 ונחלקו שתי לשונות לגבי איזה מהם אמר שמותר לצאת בו, אִיכָא
 דְאָמְרֵי דְאָרוּקְתָא – יש אומרים שכוונתו היתה לרצועה המשובצת
 בזהב, וְאָמַר רַב סְפָרָא בטעם ההיתר, מִיּוֹדֵי דְהָוָה אֲמִלִּית מוֹזְהָבָת
 – הרי זה כטלית מזהבת שמותר לצאת בה ואינה נחשבת כמשא
 שאסור מן התורה, ואף שעשויה לאנשים חשובים, ולכך אף אבנט זה
 חשוב הוא כתכשיט ומותר לכל אחד לצאת בו. הגמרא מביאה לשון
 שני: וְאִיכָא דְאָמְרֵי דְאָנִיכְסָא – יש אומרים, שכוונתו היתה לאבנט
 העשוי כולו ממתכת של זהב או כסף, וְאָמַר רַב סְפָרָא שטעם ההיתר
 הוא, מִיּוֹדֵי דְהָוָה אֲאָבְנָט שֶׁל מְלָכִים שהרי זה כאבנט שהמלכים
 יוצאים בו, שמלבוש הוא להם ואינו משא, ולכל אדם מותר לצאת
 בו מפני שכל ישראל בני מלכים הם.
 רבינא מסתפק בדיון יציאה באבנט זה באופן מסוים: אָמַר לִיה רַבִּינָא
 לְרַב אֲשִׁי, קָמְרָא עֵילּוֹי הַמְיִינָא מֵאֵי – האם מותר לצאת בשבת
 כשחגור באבנט חשוב זה על גבי אבנטו הפשוט. שאף שאסור לצאת
 בשתי חגורות זו על זו משום שאין דרך בני אדם בכך ונחשב כמשא,
 מכל מקום אפשר שבוה מותר כיון שה'קמרא' עיקרו לנוי ולתכשיט
 וה'המינא' עיקרו למלבוש. השיב לו רב אשי: אָמַר לִיה, תְּרִי הַמְיִינֵי
 קָאָמְרָת – אתה שואלני על שתי אבנטים, דבר פשוט הוא שאסור
 מפני שהוא משא.
 הגמרא מביאה דין נוסף: אָמַר רַב אֲשִׁי, הָאֵי רְפוּקָא – חתיכת מעיל
 רחבה שהיה כורך סביבו, אֵי אֵית לִיה מְפַרְתִּינָא – אם יש בה
 רצועות קצרות התלויות בה כדי לקשרה ולהדקה בהן, שְׂרִי – מותר
 לצאת בה בשבת לרשות הרבים, ולא חששו חכמים לאסור שמא
 יותרו הקשרים ויפול. וְאֵי לֹא – אך אם אין בה רצועות, אָסִיר – אסור
 לצאת בהם בשבת, שמא יפול ויבוא להעבירה ארבע אמות ברשות
 הרבים.

בְּדַעְבָּד לִיה – כפי שעשה רַבִּי עֲקִיבָא לְדְבִיתָהּ – לאשתו.
 הגמרא מביאה שנחלקו תנאים בדיון יציאה בשבת בתכשיט זה: תְּנוּ
 רַבְּנָן בְּבְרִייתָא, לֹא תֵצֵא אִשָּׁה בְּעֵיר שָׁל זְהָב, וְאִם יֵצֵאתָ חֵיבָתָ
 חֲמָתָ, דְרַבִּי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻקִּים אֲמִירִים, לֹא תֵצֵא, וְאִם יֵצֵאתָ
 פְּטוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, וְיֵצֵאתָ אִשָּׁה בְּעֵיר שָׁל זְהָב לְבַתְּחִלָּה.
 מבררת הגמרא: כְּמֵאֵי קָמִיפְלִגי – במה תלויה מחלוקתם. מביארת
 הגמרא: רַבִּי מֵאִיר סָבַר, מִשּׁוּי הוּא, מִפְּנֵי שְׁהוּא כְבֵד מֵאֵד וְאִינוּ
 עֲשׂוּי לְתַכְשִׁיט אֲלֵא הֵרָאוֹת עוֹשֵׂר, וְכִיּוֹן שְׁהוּא מִשְׁאֵוִי יֵשׁ בּוֹה
 אִיסוּר תּוֹרָה, וְחֵיבָתָ חֲטָאָת כְּשִׁהוּצִיָּא בְּשׁוּגַג. וְרַבְּנָן סָבְרִי, תַכְשִׁיט
 הוּא וְלֹא מִשְׁאֵוִי, וּמִן הַתּוֹרָה מוֹתֵר לְצֵאתָ בּוֹ, אֲלֵא שְׁחֻכְמֵי גִזְרָה
 דִּילְמָא שְׁלֵפָא וּמְחִינָא לִיה – שמא תסירנו להראותו לחברתה,
 וְאֵתִיב לְאֵתוּי – ותבא להעבירו ארבע אמות ברשות הרבים, ולכך
 אִסוּרָה לְצֵאתָ בּוֹ, אֲבָל אֵינָה חֵיבָתָ חֲטָאָת. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר, מֵאֵן
 דְרַבְּהָ לְמִיפְקָ – מי היא זו שדרכה לצאת בְּעֵיר שָׁל זְהָב שְׁהוּא
 תַכְשִׁיט חָשׁוּב בִּיּוֹתֵר, אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה לֹא מְשֻׁלְפָא
 וּמְחִינָא – לא תסיר את התכשיט כדי להראות אותו לחברתה, ולכן
 לא גזרו בתכשיט זה ומותרת לצאת בו.
 הגמרא עוברת לדון בתכשיט אחר האם מותר לצאת בו בשבת:
 כְּלִילָא – מִיָּן תַכְשִׁיט שְׁקוּשְׂרָת עַל מִצְחָה מֵאוּחַן לֵאוּחַן, וְיֵשׁ שְׁהוּא
 עֲשׂוּי מַטְס שְׁכוּלוֹ זְהָב אוֹ כֶּסֶף, וְיֵשׁ עֲשׂוּי מִמְשֵׁי הַטּוּי עִם זְהָב
 וּמְשׁוּבָץ בְּאֲבָנִים טוֹבוֹת, נִחְלָקוּ בוֹ אֲמִירָאִים אֵלֵא מוֹתֵר לְצֵאתָ בּוֹ
 בְּשַׁבַּת לְרִשׁוֹת הַרְבִּיבִים, רַב אָסֵר, וְשְׁמוּאֵל שְׂרִי (–מתיר).
 מבררת הגמרא באיזו 'כלילא' נחלקו. דְעָה רֵאשׁוּנָה מְבִיאָה הַגְּמָרָא:
 דְאָנִיכְסָא – זה העשוי ממתכת של זהב או כסף, כְּוִלֵי עֲלָמָא לֹא
 פְּלִיגֵי דְאָסוּר, כִּיּוֹן שְׁהוּא חָשׁוּב, וְגִזְרָה בּוֹ שְׁמָא תְסִירֵם הֵרָאוֹת
 לְחִבְרִיתָה. וְכִי פְּלִיגֵי, בְּדָאָרוּקְתָא – ברצועה העשויה ממשו ומגזירת
 בזהב ובאבנים טובות שאינה חשובה כל כך. מֵר (רַב) סָבַר, אֲנִיכְסָא
 – חוטי זהב שבה הם העִיקָר, וּמְחִשְׁבֵתוֹ הָאִשָּׁה וְגִזְרָה בּוֹה שְׁמָא
 תְרַאנּוּ לְחִבְרִיתָה. וְמֵר (–שמואל) סָבַר, אָרוּקְתָא – הרצועה עצמה
 היא העִיקָר, ואֵין הָאִשָּׁה מְחִשְׁבֵתוֹ, וְלֹא תְרַאנּוּ לְחִבְרִיתָה.
 הגמרא מביאה דְעָה שְׁנִיָּה: רַב אֲשִׁי מְתֵנִי קָלוּתָ – שנה את ביאור
 המחלוקת בדרך מקילה. דְאָרוּקְתָא – בעשוי מרצועה, כְּוִלֵי עֲלָמָא
 לֹא פְּלִיגֵי דְשְׂרִי – בין רב ובין שמואל מודים שמותר לצאת בו, כִּיּוֹן
 שִׁהְרִצְעוּהָ הִיא הֵעִיקָר וְאִינוּ חָשׁוּב. כִּי פְּלִיגֵי, דְאָנִיכְסָא – בעשוי
 כולו ממתכת, מֵר (רַב) סָבַר, שְׁחִשְׁשׁוּ דִילְמָא שְׁלֵפָא וּמְחִינָא וְאֵתִי
 לְאֵתוּי – שמא תורידנו להראותו ותעבירנו ברשות הרבים, ולכך
 אִסוּרָה לְצֵאתָ בּוֹ בְּשַׁבַּת, וְמֵר (–שמואל) סָבַר, מֵאֵן דְרַבְּהָ לְמִיפְקָ –
 מי היא זו הרגילה לצאת בְּכִילָא זו, רַק אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה
 חֲשׁוּבָה וְדֵאֵי לֹא שְׁלֵפָא וּמְחִינָא – לא תבא להסיר כדי להראות, לפי
 שאין דרכה בכך.
 הגמרא מביאה ראייה לדברי רב אשי שיש אופן שרב בכלילא
 ובדארוקתא: אָמַר לִיה רַב שְׁמוּאֵל בַּר בַּר תְּנָה לְרַב יוֹסֵף רַבּוֹ לֵאדוּר
 שְׁחָלָה וְשַׁכַּח תְּלִמּוּדוֹ, בְּפִירוּשׁ אָמְרָתָ לֵן מְשֻׁמִּיָּה דְרַבִּי, בְּלִילָא שְׂרִי
 – מותר לצאת בו בשבת. ולכאורה יש להקשות שהרי רב אסר לצאת
 בכלילא, אלא ודאי שלא אסר רב אלא בשכולו זהב, אבל ברצועה
 התייר, ודברי רב יוסף שהתייר רב בכלילא נאמרו על רצועה, ומוכח
 כרב אשי.
 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: אָמְרוּ לִיה לְרַב, אֵתָא נְכָרָא רַבָּה
 – הגיע אדם גדול בתורה אָרִיכָא – ארוך (גבוה) מארץ ישראל
 לְנִהַרְדְעָא, וּמְטַלַע – והוא צולע על ירכו, וְדַרְשׁ, בְּלִילָא שְׂרִי. אָמַר
 רַב, מֵאֵן נִבְרָא רַבָּה אָרִיכָא (דְאִיטַלַע) – מיהו אותו אדם גדול וגבוה
 שצולע על ירכו, לְוֵי הוּא. וּמִכַּח זֵה הוֹכִיחַ רַב שְׂרָאשׁ הִישִׁיבָה בֶּאֱרֵץ
 יִשְׂרָאֵל נַפְטָר. לפי שידוע היה שבעת פטירתו של רבי, אמר רבי
 שרבי חנינא בר חמא ישב בראשות הישיבה בארץ ישראל, וכשנפטר
 רבי נמנע רבי חנינא מלהיות ראש, מפני כבודו של רבי אפס שהיה
 גדול הימנו בשתי שנים ומחצה. והושיבו את רבי אפס בראש, ומתוך
 שהיה רבי חנינא חשוב כמותו לא נכנס לבית מדרשו והיה יושב

1 ההלכה במחלוקת התנאים: דרש רבא, הלכה פרבי אושעיא
 2 שהתיר להריץ את הבהמה, ולא גזרו שמא יתיר לשחוק סממנים.
 3 הגמרא מקשה סתירה מברייתא, על דין נוסף האמור בברייתא
 4 שהובאה לעיל (א): אמר מר - הובא לעיל בברייתא, לא יצא הוב
 5 בכים שלו, ולא עוים בכים שברדיהן. מקשה הגמרא: והתנאי,
 6 ויצאות עוים בכים שברדיהן. מתרצת הגמרא: אמר רב יהודה, לא
 7 קשיא, הא - הברייתא שאמרה שעוים יוצאות בכיס שבדדיהן,
 8 עוסקת באופן דמיתיק - שמהודק הכיס לדדי העז, ואין לחשוש
 9 שמא יפול ויבוא לטלטלו, והא - והברייתא לעיל שאמרה שאין
 10 העוים יוצאות בכיס שבדדיהן, עוסקת באופן דלא מיתיק - כשאין
 11 הכיס מהודק לדדי העז, ויש לחשוש שמא יפול ויבוא לטלטלו.
 12 רב יוסף תמה על תירוץו של רב יהודה ומתריך באופן אחר: רב יוסף
 13 אמר, תנאי שקלת מעלמא - וכי אבדת את כל התנאים מהעולם,
 14 שאיך מוצא תנאים שנחלקו בכך, הלא תנאי היא - נחלקו בכך
 15 תנאים במשנתנו, דתנן (לעיל נב): העוים יוצאות צורות - בכיס
 16 הקשור בדדיהן, רבי יוסי אוסר בבלן - בכל האמורים במשנתנו
 17 להיתר ובחן עוים צורות, לפי שהן כמשוי, חוץ מן החחילות
 18 הנבונות - הכרוכות בבגד שלא יטנף צמרן, שבהם היתר מפני
 19 שנחשב להן כתבשית. רבי יהודה אוסר, כל המזכרים במשנתנו,
 20 מותרים לצאת בהם, לפי שאין הם משוי להם, אלא שהעוים יוצאות
 21 צורות רק כשכוונתו ליבש את החלב שבדדיהן, אבל לא כשכוונתו
 22 ליתלב - לקלוט את החלב. וכיון שמצאנו בזה מחלוקת תנאים, יש
 23 להעמיד כל אחת מהברייתות לפי שיטת תנא אחר, שהברייתא
 24 המתירה היא דעת תנא קמא במשנתנו, והברייתא האוסרת היא דעת
 25 רבי יוסי.
 26 הגמרא מביאה תירוץ נוסף של רב יוסף ליישב את סתירת הברייתות:
 27 ואיבעית אימא, הא והא - שתי הברייתות טוברות כרבי יהודה
 28 במשנתנו, ולא קשיא, פאן - הברייתא שאמרה שהעוים יוצאות
 29 בכיס שבדדיהן, עוסקת באופן שכוונתו היא ליבש את החלב, ופאן -
 30 הברייתא שאמרה שאין העוים יוצאות בכיס שבדדיהן, עוסקת באופן
 31 שכוונתו ליתלב - לקלוט את החלב.
 32 הגמרא מביאה ברייתא שרבי יהודה מביא בה ראייה לשיטתו: תנאי,
 33 אמר רבי יהודה, מעשה בעוים של בית אנוכיא, שהיו דדיהן גסין
 34 - גדולים, ונגררו על גבי קוצים, ועשו להן כיסין כדי שלא יפרטו
 35 דדיהן, והיו יוצאים בכיסים אלו אף בשבת, וממה שהתירו לצאת
 36 בכיסים אלו, מוכח שמותר לצאת בכיס העשוי ליבש, שכשם
 37 שהתירו לצאת בכיסים העשויים להגן עליהן מהקוצים, וטעם ההיתר
 38 הוא מפני צערן שלא יסרטו דדיהן, כך יוצאות גם בכיס שעשוי ליבש
 39 את חלבן, מפני צערן שהחלב מכחישן.
 40 אגב שדיברה הגמרא בענין דדים, מביאה הגמרא מעשה זה: תנו
 41 רבנן, מעשה באחד שמתה אשתו והניחה בן צעיר לינק, ולא היה
 42 לו שבר מניקה ליתן, ונעשה לו גם ונפתחו לו בגופו דדין בשני
 43 דדי אשה, והניק את בנו. אמר רב יוסף, בא וראה כמה גדול אדם
 44 זה, שהיה נעשה לו גם כזה. אמר ליה אפיי לרב יוסף, אדרבה -
 45 להיפך, כמה גרוע אדם זה שנשנתנו לו סדרי בראשית - הסדר
 46 הנוג בעולם, ולא זכה להוושע בדרך הטבע שיוזמן לו שבר
 47 המינקת.
 48 אמר רב יהודה, בא וראה כמה קשים מוונותיו של אדם כשהם
 49 ניתנים בדרך הטבע, שהרי נשתנו עליו (על אותו אדם) סדרי
 50 בראשית, ולא זכה שיפתח לו הקב"ה שרי שבר, כלומר, שיוזמנו לו
 51 מעות למונות. אמר רב נחמן, תדע - יש להוכיח שהם קשים,
 52 דמתרחיש ניפא - שהרי נעשים נסים משמים להציל נפשות, ולא

53 אפרו מווני - אך אין זה רגיל שיארע נס לברוא מוונות לצדיקים
 54 בביתם וימצאו חיטים גדלות באוצרם.
 55 הגמרא מביאה מעשה נוסף שנחלקו בו אמוראים אם יש בו שבת: תנו
 56 רבנן, מעשה באדם אחד שנשא אשה גדימת - קטועת יד, ולא
 57 הכיר בה שגידמת היא עד יום מותה. אמר רב, בא וראה כמה
 58 צנועה אשה זו, שלא הכיר בה בעלה. אמר לו רבי חיאי, אין זו
 59 מעלה לאשה, לפי שזו דרבה בכך - כל אשה רגילה לכסות עצמה
 60 וכל שכן זו שהיתה צריכה לכך, אלא ראה כמה צנוע אדם זה שלא
 61 הכיר באשתו שהיא בעלת מום.
 62 שנינו במשנה: זכרים ויצאין לבובין. הגמרא מבררת מהו לבובין.
 63 שואלת הגמרא: מאי - מהו לבובין. משיבה הגמרא: אמר רב הונא,
 64 תורתו - שני זכרים קשורים יחד שלא יברחו, ומותר להם לצאת כך
 65 בשבת, ואין החבל שקושרם נחשב משא. כיון שהוא בא לשומרם
 66 שלא יברחו, מבררת הגמרא: מאי משמע דהאי לבובין לישנא
 67 דרבובין הוא - מנין לנו שלשון לבובין משמעותו הוא קירבה וחיבור.
 68 משיבה הגמרא: דבתיב (שיר השירים ד ט) דבברי הקב"ה לכנסת ישראל
 69 'לבבותי אחותי בלה' - קרבתי אצלך מחמת נוי מעשיך.
 70 הגמרא מביאה ביאור נוסף ללבובין: עולא אמר, זכרים יוצאים
 71 לבובין, היינו שמותר להם לצאת בעזר שקושרין להם כנגד לבם
 72 כדי שלא יפלו (ויתנפלו) עליהן זאבים, שדרך הזאבים לאחוז את
 73 הבהמה שהם מתנפלים עליה, בלבה, ומותרים לצאת בו, משום
 74 שהוא שמירה להם. תמהה הגמרא: וכי זאבים רק אוזרים נפלי
 75 ואילו אנקיבות לא נפלי, ומדוע קושרים רק את הזכרים. מתרצת
 76 הגמרא: אכן הזאבים מתנפלים רק על הזכרים, משום דמסגו בריש
 77 עדרא - שהם הולכים בתחילת העדר. שוב תמהה הגמרא: וכי
 78 הזאבין רק בריש עדרא נפלי, ואילו בוסף עדרא לא נפלי. אלא
 79 הטעם להתנפלות הזאבים על זכרים בלבד הוא, משום דשמני -
 80 שהם שמנים. שוב תמהה הגמרא: וננקבות ליבא שמני - וכי אין
 81 נקבות שמנות. ותו - ועוד קשה, מי ידעי בין הני להני - וכי מבחינים
 82 הזאבים בשעת התנפלותם בין שמנים לשאינם כאלו. אלא הטעם
 83 שמתנפלים הזאבים רק על הזכרים הוא, משום דקפיי חוסמייהו -
 84 שהם מגביהים את חוטמם ומסגו כי דוו - והולכים ומבטם פונה
 85 לכאן ולכאן, ולפיכך מתקנאים בהם הזאבים, שסבורים הם שרוצים
 86 הזכרים להלחם בהם.
 87 ביאור נוסף ללבובין: רב נחמן בר יצחק אמר, זכרים יוצאים לבובין,
 88 היינו שמותר להם לצאת בעזר שקושרין להן תחת זכרותן כדי
 89 שלא יעלו על הנקבות ויעברו אותם, ואף שאין עושים להם כן
 90 לשמירה שלא יברחו, מכל מקום מותרים לצאת בעזר זה, כיון
 91 שעושים כן לצורך בריאותם וטובתם, והרי הוא כמלבוש לאדם,
 92 ואינו משא להם. מבררת הגמרא: מפאי - מנין למד רב נחמן בר
 93 יצחק לפרש כן. משיבה הגמרא: למד כן מדקתני סיפא - ממה
 94 שנאמר בסוף דברי המשנה, 'והרחלים יוצאות שחוזות, מאי - ומהו
 95 פירוש 'שחוזות', שאותוין האליה שלהן למעלה - שקושרים את
 96 זנבן על גבן שלא יכסה את ערותן, כדי שיעלו עליהן זכרים ויתעברו.
 97 וכיון שמסתבר להעמיד את הרישא והסיפא באותו ענין, למד רב
 98 נחמן לבאר שלבובין היינו שקושרים להם עזר תחת זכרותן,
 99 שלפירוש זה נמצא, שהרישא והסיפא עוסקים באותו ענין, שהרישא
 100 עוסקת בקושר עזר לזכרים כדי שלא יעלו על הנקבות, והסיפא
 101 עוסקת בקושר את זנב הנקבות כדי שיעלו עליהן זכרים.
 102 מבררת הגמרא: מאי משמע דהאי שחוזות לישנא דגלווי הוא - מנין
 103 משמע ש'שחוזות' משמעותו לשון גילוי ערוה. משיבה הגמרא:
 104 דבתיב (משלי ט) 'הנה אשה לקראתו'

24 על מפיבושת שרוצה הוא למלוך תחתיו. מבארת הגמרא: וּמָנָא לָן
25 דְּקִיבֵל מִינְיָה – ומנן לנו שדוד קיבל והאמין לדברי ציבא, דְּבִרְתִּיב
26 (שם טו ד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִבְאָה הִנֵּה לְךָ כָּל אֲשֶׁר לְמַפִּיבֻשֶׁת, וַיֹּאמֶר
27 צִיבְאָה הִשְׁתַּחֲוִיתִי אֲמָצְאָה חֵן (בעיני) [בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנָי] הַמֶּלֶךְ. הרי
28 שדוד האמין לדברי ציבא, ולכן העניש את מפיבושת בכך שנתן
29 מרכושו לציבא, ומכאן שדוד קיבל לשון הרע.
30 הגמרא מביאה ששמואל חולק על האמור לעיל, ולדעתו דוד לא
31 קיבל לשון הרע: וּשְׂמוּאֵל אָמַר, לֹא קִיבֵל דָּוִד לְשׁוֹן הָרָע – לא עבר
32 דוד על איסור קבלת לשון הרע, אלא מותר היה לו להאמין לציבא,
33 משום שדְּבָרִים הַנִּיבְרִים חֲזָא בֵּיהּ – דוד ראה במעשיו של מפיבושת
34 דברים שניכר מהם שכונתו למרוד בו, ולכן קיבל את דברי ציבא
35 והאמין להם. והיכן ראה דוד במעשיו של מפיבושת דברים שניכר
36 מהם שכונתו למרוד בו, דְּבִרְתִּיב לאחר שנהרג אבשלום וחזר דוד
37 למלכותו (שמואל ב' יט כח) וּמַפִּבֻשֶׁת פֶּן שְׂאוּל יֵרֵד (לפני) [לְקִרְאָתָּה]
38 הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רְגִלָּיו וְלֹא עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֵת בְּגָדָיו לֹא כָּבַם וְגו'
39 לְמֵן הַיּוֹם לְכַת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְּשָׁלוֹם, והיינו שלא העביר
40 את השער שבין רגליו ולא תיקן את שפמו ולא כיבס את בגדיו. וסבר
41 דוד שהטעם שלא קישט עצמו, הוא מפני שמצטער על חזרתו של
42 דוד, ולכן האמין לדברי ציבא שמפיבושת רוצה למרוד בו. וּבִרְתִּיב
43 ענין נוסף שמחמתו היה נראה לדוד שמפיבושת מצטער על שובו (שם
44 יט כז-לא), וַיְהִי כִּי בָּא יְרוּשָׁלַם לְקִרְאָת הַמֶּלֶךְ, וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה
45 לֹא הִלַּכְתָּ עִמִּי מַפִּיבֻשֶׁת, וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ עֲבָדִי רָמְנִי, כִּי אָמַר
46 עֲבָדְךָ אֲחֻבְשָׁה לִי הַחֲמוּד וְאַרְבַּב עָלָיָה וְאַלְךָ אֶת הַמֶּלֶךְ, כִּי פָסַח

1 הגמרא מבארת היכן מצינו שדוד קיבל לשון הרע: גּוֹפָא – נבאר את
2 דברי רב שהובאו לעיל, רַב אָמַר, קִיבֵל דָּוִד לְשׁוֹן הָרָע על
3 מפיבושת. הגמרא מבארת תחילה שדוד ראה שציבא שקרן, ולכן
4 היה אסור לו להאמין ללשון הרע שציבא דיבר על מפיבושת: והיכן
5 מצינו שציבא שיקר, דְּבִרְתִּיב בדברי ציבא (עבד שאול) על מפיבושת
6 בשעה שביקש דוד לסייע לו (שמואל ב' ט ד) וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפֹה
7 הוּא, וַיֹּאמֶר צִיבְאָה אֵל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא בֵּית מְכִיר בֶּן עֲמִיאל (בלא)
8 [בְּלוֹ] דְּבָר, ויש לפרש את המילים 'בלו דבר', כאילו נאמר 'בלא
9 דבר', והיינו שציבא אמר לדוד שאין במפיבושת דבר, שאינו חכם
10 בתורה. וּבִרְתִּיב (שם ט ה) וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיִּקְרָאֵהוּ מִבֵּית מְכִיר בֶּן
11 עֲמִיאל (מְלֹא) [מְלוֹ] דְּבָר, ויש לפרש את המילים 'מלו דבר', כאילו
12 נאמר 'מלא דבר', שדוד מצאו מלא דבר, וחכם בתורה, וראה שדברי
13 ציבא אודות מפיבושת לא היו נכונים. כיון שכך, מְכִירִי הַיּוֹיִה
14 דְּשִׁקְרָא הוּא – הרי דוד כבר ראה שציבא שקרן הוא, שאמר
15 שמפיבושת אינו חכם בתורה, ודוד ראה שאין הדבר כן, ואם כן כי
16 הָדָר אֲלֵשִׁין עֵילוּיָהּ – כאשר חזר ציבא והלשין על מפיבושת, ואמר
17 שמפיבושת רוצה בנפילת דוד, מֵאִי מַעֲמָא קִיבֵלָה מִינְיָה – מדוע דוד
18 קיבל את דבריו והאמין להם. הגמרא מבארת היכן ציבא הלשין על
19 מפיבושת: דְּבִרְתִּיב שכאשר דוד ברח מירושלים מפני אבשלום בנו
20 שמרד בו, וראה בדרכו את ציבא בא לקראתו לבדו ללא מפיבושת,
21 נאמר (שם טו א) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ (אל ציבא איה) [וְאִיהָ] בֶּן אֲדֹנָיָה,
22 וַיֹּאמֶר צִיבְאָה אֵל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה (הוא) יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַם וְגו' כי אמר
23 היום ישיבו לי בית ישראל את ממלכות אבי, ומכאן שציבא הלשין

אגרות קודש

ב"ה, י"א טבת, תש"כ
ברוקלין.

הווי"ח אי"א נו"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה אברהם בן ציון ש"י

שלום וברכה!

... במ"ש אודות עלון לחה"ש הבע"ל - בכלל נכון הדבר במאד, אלא שצ"ל מוקדש רק להבעש"ט
ז"ל ולא לאלו שקדמו, ואין מערבין ענין בענין, ומוכרח, וכמו שכתבתי זה כ"פ, שיהי נכתב ומוגה בעוד
מועד...

ויהי רצון אשר תהיינה פעולות הני"ל בתוככי כללות הפעולה הדיפת המעינות חוצה באופן דמוסיף
והולך מוסיף ואור ועד לופרצת גו', וגם נראה לעיני בשר ויקוים היעוד דקאתי מר דא מלכא משיחא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **יב.** לְכַתְּחֵלָה צְרִיךְ לֵאכֹל סְעֻדַת הַלַּיְלָה בְּמָקוֹם שֶׁהַנְּרוֹת דּוֹלְקוֹת⁵⁵ וְאִם אֹכְלָה מִפְּעוֹד יוֹם אֵין לוֹ לֵאכֹל
2 בְּחֶצֶר אִף אִם נִהְנֶה שֵׁם יוֹתֵר מִפְּנֵי הָאוֹיֵר אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים אָבֵל אִם הוּא מְצַטְעֵר הֶרְבֵּה⁵⁶ פְּבִית מִפְּנֵי הַשָּׂרֵב
3 אוֹ מִפְּנֵי הַזְּבוּבִים יָכֵל לְקַדֵּשׁ וְלֵאכֹל בְּחֶצֶר אִף עַל פִּי שְׂאִינֹו רוֹאֵה הַנְּרוֹת⁵⁷ שֶׁהַנְּרוֹת לְעֵנֵג נִצְטוּוּ וְלֹא לְצַעַר רַק
4 שְׂוִיָּהָר שִׁיְהִיו הַנְּרוֹת אֲרָפִים שְׂוִדְלָקוּ עַד הַלַּיְלָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רס"ג⁵⁷ עי"ש:

חלק ב סימן רעג שיהיה הקידוש במקום סעודה סעיף יב

הלכתא רבתא

לד' שהנרות דולקות - אף אם יש לו כבר אור ממקום אחר. גדולות),
אין צריך לקדש דווקא בחדרו, אלא יקדש במקום האכילה
לה' מצטער הרבה - ואם אינו מצטער הרבה, אלא שיש
בזה חוסר נוחות, כגון שהדליק נרות בחדרו, וכשהגיע
למקום האכילה ראה שאין שם נרות (כפי שמצוי בסעודות

ציונים והוספות

הליילה אין כאן ברכה לבטלה שכיון שאכל לאורן ונהנה מהן
בסעודת שבת אבל אם לא אכל לאורן כגון שאכל בחצר וע"ד
שיתבאר בסי' רע"ג אם אינן דולקות עד הלילה שאז הוא נהנה
מהן בחזרתו לבית שלא יכשל בעץ ואבן באישון אפילה וליילה
הרי בירך לבטלה ומכל מקום אם הוא בענין שהיה שם קצת
חושך באיזה מקום סמוך לחשכה אם לא היו דולקות שם
והשתמש שם באותו מקום שום דבר לאורן אין בזה איסור.

55 סימן רסג ס"א: וחייב כל אדם כשאוכל סעודת הלילה
לאכלה אצל אור הנר שזה בכלל עונג שבת הוא ועיקר מצות
הדלקת נרות הוא נר זה שאוכל אצלו.
56 שכשהמקום מואר יש להקל יותר, והוא ע"פ מה שהקיל
בשש"כ פנ"ד הערה קמד בשם הגרש"א להקל לקדש במקום
אחר שם יש אור החזק יותר מאור הנרות.
57 סעיף יג: מצוה לעשות לכתחלה נרות ארוכים שידליקו עד
הלילה ומכל מקום אם עשה נרות קטנים שאינן דולקים עד

שולחן ערוך - הלכות שבת

1 **א** כשתקנו אנשי כנסת הגדולה לישראל נוסח הברכות ותפלות
2 וקידושים והבדלות תקנו הבדלה בתפלה בלבדה ולא על
3 הכוס לפי שכשעלו מן הגולה היו דחוקים בעניות ולא היה ספק
4 ביד כולם לקנות יין להבדלה.
5 ותקנוה בברכת חונן הדעת מפני שההבדלה שאדם יודע להבדיל
6 בין קדש לחול חכמה היא לו לפיכך קבעוה בברכת חכמה ועוד
7 מפני שאסור לתבוע צרכיו במוצאי שבת קודם הבדלה כמו
8 שאסור בשבת עצמו לפיכך קבעוה קודם שאלת צרכיו שבברכות
9 אמצעיות:
10 **ב** ואח"כ כשהעשירו ישראל קבעוה חכמים על הכוס וכשחזרו
11 והענו חזרו חכמים וקבעוה בתפלה וכדי שלא יהא ההבדלה
12 מיטלטלת תדיר ע"י עושר ועוני מתפלה לכוס ומכוס לתפלה
13 התקינו חכמים שלעולם צריך כל אדם המבדיל בתפלה להבדיל
14 גם על הכוס אם יוכל למצוא.
15 וצריך לחזור אחריו כדרך שמחזירים על שאר כל מצות שהן
16 חובת הגוף אלא אם כן אי אפשר לו למצוא אזי יוצא ידי חובתו
17 בהבדלה שבתפלה ורשאי לאכול אם אינו מצפה שיהיה לו כוס
18 למחר ביום ראשון אף שמצפה שיהיה לו אח"כ אין צריך
19 להתענות עד שיבדיל על הכוס אלא רשאי לאכול מיד שכבר
20 יצא ידי חובתו בהבדלה שבתפלה (ואם מצפה שיהיה לו למחר
21 ביום יתבאר בסי' רצ"ו).

22 ואין צריך לומר שהמבדיל על הכוס קודם שהתפלל ערבית
23 שצריך להזכיר ההבדלה בתפלה שהרי עיקר תקנת ההבדלה
24 (היה בתפלה) שתקנו אנשי כנסת הגדולה כשעלו מן הגולה
25 היתה להזכירה בתפלה וכן מי ששכח או נאנס ולא התפלל
26 ערבית במוצאי שבת ומתפלל שחרית שתיים צריך להזכיר
27 הבדלה בתפלה שניה שהיא לתשלומין אע"פ שכבר הבדיל על
28 הכוס בלילה לפי שההבדלה שבתפלה היא עיקר התקנה:
29 **ג** אם טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת משלים תפלתו ולא
30 יחזור בשביל ההבדלה הואיל וצריך עדיין לאמרה על הכוס
31 ויהיה יוצא ידי חובתו רק שיזוהר מלעשות שום מלאכה קודם
32 שיבדיל על הכוס או יאמר אחר תפלה המבדיל בין קודש לחול
33 בלא ברכה ויעשה מלאכה כמו שיתבאר בסי' רצ"ט.
34 ואם שכח (ועשה מלאכה באיסור או) טעם מאומה קודם
35 שיבדיל על הכוס צריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה וגם
36 על הכוס שאינו יוצא בהבדלה שעל הכוס בלבדה הואיל ואינה
37 כהוגן שטעם (או עשה מלאכה) קודם לה:
38 **ד** אם טעה ולא הזכיר הבדלה בתפלה ואין לו כוס בלילה
39 וסבור שאף למחר לא יהיה לו צריך לחזור ולהתפלל מיד
40 ולהזכיר הבדלה בתפלה אע"פ שמצפה שיהיה לו אח"כ מכל
41 מקום מן הסתם אין דעתו להתענות כל כך ואם יטעום מאומה
42 אינו יוצא בהבדלה שעל הכוס בלבדה כמו שנתבאר (בס"ג):

18 שומע תפילה אל יאמרנה בשומע תפילה הואיל ויאמרנה עדיין
 19 על הכוס במוצאי ט' באב ויהיה יוצא ידי חובתו שהרי לא
 20 יטעום מאומה קודם מוצאי ט' באב:
 21 ז בכל מקום שאין צריך לחזור בשביל ששכח להזכיר הבדלה
 22 אף אם נזכר מיד שהזכיר השם שבסיום ברכת אתה חונן או
 23 מיד שסיים ברכה זו אע"פ שלא פתח עדיין בברכה שלאחריה
 24 לא יחזור לראש ברכת אתה חונן אף אם רוצה להחמיר על עצמו
 25 שאסור לכוך ברכה שאינה צריכה ואף אם רוצה לומר אתה
 26 חוננתנו בלא חתימה אינו רשאי משום הפסק בתפילה וכן הדין
 27 בכל מקום שנזכר בתוך התפילה.
 28 אבל אם סיים תפלתו ורוצה לחזור ולהתפלל מראש התפילה
 29 בתורת נדבה הרשות בידו וע"ד שנתבאר בסי' ק"ז.
 30 ואם נזכר קודם שהזכיר השם שבסיום ברכת אתה חונן יתחיל
 31 מיד אתה חוננתנו ויגמור משם על הסדר וחננו מאתך וכו' בא"י
 32 וכו'.

חלק ב סימן רצד דין הבדלה בתפילה ובו ז' טעמים:

1 ה כמה דברים אמורים כשנזכר אחר סיום תפלתו ואז צריך
 2 לחזור לראש התפילה אם כבר עקר רגליו או שכבר סיים
 3 התחנונים שרגיל לומר לאחר תפלתו כמו שנתבאר בסימן קי"ז
 4 או אפילו אם נזכר באמצע תפלתו אלא שכבר סיים ברכת שומע
 5 תפלה ואז צריך לחזור לראש ברכת אתה חונן אבל אם נזכר
 6 קודם שסיים ברכת שומע תפלה יאמרנה בשומע תפלה כמו מי
 7 ששכח שאלה בברכת השנים שאומרה בשומע תפלה.
 8 ואף שיש אומרים שאינה דומה לשאלה שהיא תפלה ובקשה
 9 ויש לה ענין בברכת שומע תפלה שהיא ג"כ תפלה ובקשה
 10 משא"כ הבדלה אין לה ענין כלל לשומע תפלה ודבריהם עיקר
 11 ולכן מי שיש לו כוס או שמצפה שיהיה לו כוס למחר אף שנזכר
 12 קודם שומע תפילה לא יאמרנה בשומע תפילה מכל מקום מי
 13 שאינו מצפה כלל לכוס למחר ויצטרך לחזור ולהתפלל יש לו
 14 לסמוך על סברא ראשונה לאמרה בשומע תפילה ולא לחזור
 15 לברכת אתה חונן שלא ליכנס לספק ברכות שאינם צריכים:
 16 י תשעה באב שחל להיות באחד בשבת אם טעה ולא הזכיר
 17 הבדלה בתפלת ערבית אין צריך לחזור ואף אם נזכר קודם

לקוטי תורה

24 מצד הקב"ה בכבודו ובעצמו אין שום דבר חוץ
 25 ממנו ח"ו, וא"כ גם הכח של אור הממלא כל עלמין
 26 (הזיו וההארה ממנו יתברך המתפשט תוך העולמות)
 27 אינו חוץ ממנו ח"ו.
 28 וכמשל הדבור בעודו בכח הנפש שעדיין לא יצא
 29 ונפרד בו'.
 30 משל למה הדבר דומה - לדבור האדם בעודו בכח,
 31 בטרם שאדם מתחיל לדבר בפועל אל הזולת. דלאחרי
 32 הדיבור הרי הדיבור נבדל ונפרד מן האדם עד שנשמע
 33 להזולת, משא"כ קודם שמדבר בפועל, הרי הדיבור
 34 הוא עדיין חלק ממצייאות "המדבר" בלי שום פירוד,
 35 ואין זאת אלא פרט בשלימות האדם, מה שביכלתו
 36 לדבר ולגלות את מחשבותיו אל הזולת, אבל עדיין אין
 37 שום פירוד ויציאה לחוץ אל השומע.
 38 וכך בנמשל, דהקב"ה הוא שלימותא דכולא, ויש
 39 בו הכח לצמצם את אורו הגדול ולגלות רק זיו והארה
 40 שממנו נמצאו כל הנבראים, אבל ממבטו של הקב"ה
 41 בכבודו ובעצמו אי אפשר להיות שום פירוד בפועל,
 42 כי הוא יתברך אין סוף ונמצא בכל מקום ולא שייך
 43 להיות שום מציאות חוץ ממנו. ונמצא, שגם אור
 44 הממלא כל עלמין "מוקף" וכלול באור הסובב כל
 45 עלמין, "ועל כן כמו בשמים ממעל אין עוד, כך על
 46 הארץ מתחת אין עוד".

ד"ה וידעת היום פרק ו

1 וזהו וידעת היום והשבות אל לבבך וגו'. כי להיות
 2 הידיעה והרגשה בבחינת ממלא כל עלמין כבר
 3 נאמר אתה הראת לדעת וגו', כבר הראת בו'.
 4 ע"פ כל הנ"ל יתורץ גם החידוש בכתוב וידעת
 5 היום גו' לגבי הנאמר לפנ"ז "אתה הראת לדעת גו'"
 6 (וכמו שהקשה בריש המאמר) - דאתה הראת לדעת גו'
 7 היא הידיעה שהקב"ה הוא בורא העולם ומנהיגו (מה
 8 שהוא יתברך "ממלא כל עלמין"), שדבר זה ניתן
 9 לדעת כאילו רואה ממש, ועל זה נאמר "הראת לדעת".
 10 אבל להיות וידעת בבחינת סובב כל עלמין, דהיינו
 11 בשמים ממעל שמים בחינת סובב, כמו השמים
 12 שהם כדורים, וכמו הארץ שהיא בתוך השמים
 13 והשמים מקיפין לה, כך הנה דבר ה' הוא בחינת
 14 ממלא כל עלמין היא מוקפת בבחינת סובב כל
 15 עלמין, שאין דבר חוץ ממנו.
 16 משא"כ בכתוב וידעת גו' בא לצוות על ענין הדעת
 17 וההתבוננות באור הסובב כל עלמין. ולכן רק כאן
 18 מדגיש "בשמים ממעל ועל הארץ מתחת", דשמים
 19 שהם כדורים מורה על אור הסובב כל עלמין (שנמשל
 20 לעיגול), וכוונת הכתוב היא, דכמו שהארץ מתחת
 21 מוקפת משמים ממעל, כך בחינת ממלא כל עלמין
 22 (הנקראת "ארץ") מוקפת באור הסובב כל עלמין.

פירוש: 23

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

17 זה אין ערוך כלל וכלל לגבי עצם פנימיותו ומהותו שחפץ
18 במצותיו הבאים בגלוי בפועל המעשה ע"פ התורה הנגלית
19 לנו דוקא כנ"ל וד"ל וכמארז"ל במדרש במי נמלך בנשמתן
20 של צדיקים פי' במי נמלך בעצמותו ממש אם יצמצם אורו
21 העצמי במק"פ וכו' להיות מקור חיים כללי בקו"ח כו'
22 בנשמות הצדיקים שיהיו בגופים גשמיים ויקיימו פנימית
23 ועצם רצונו הפשוט שבעצמותו ממש בתו"מ בפ"מ דוקא
24 שזהו שמי הוי"ה ממש בהן נמלך דוקא א"כ מזה ראי'
25 ברורה לכל הנ"ל שמצות בפ"מ הוא נוגע במוה"ע ממש
26 שלמעלה הרבה ממדרגות האבות כנ"ל וד"ל ועוד ראי'
27 ממארז"ל תנאי הי' להקב"ה בו' ימ"ב אם יקיימו ישראל
28 תו"מ כו' וא"ל אחזיר אתכם לתהו כו' ולא אמר תנאי הי'
29 על האבות כי קיום התו"מ בפ"מ הוא תחלת פנימית
30 המחשבה ורצון העצמות שלא נשלם זה גם במצות
31 ברוחניות שעשו האבות למעלה ביח"ע שבע"ס דאצילות
32 באו"כ מטעם הנ"ל וד"ל:

שער החנוכה

1 (יז) וזהו המשפילי לראות בשמים ע"י שמים כפי' הב'
2 דלעיל דהנה התורה מן השמים ניתנה כמ"ש מן
3 השמים השמייעך את קולו כו' והמצות ניתנו בארץ דוקא
4 כמ"ש אל יתהלל חכם כו' כ"א לעשות חסד ומשפט
5 וצדקה בארץ דוקא שכל התורה כולה לא ניתנה רק
6 להמשיך אור אלקי שבאצילות בג' הקוין חח"נ מימין כו'
7 כ"א שיומשך הכל בארץ דוקא וזהו חסד קו ימין ומשפט
8 דאיהו דין וצדקה רחמים כלול משניהם כמו ורוד עושה
9 משפט וצדקה וכן באברהם או' כי ידעתיו אשר יצוה כו'
10 לעשות צדקה ומשפט כו' וכן הרבה בכתובים נכלל כל
11 התו"מ בצדקה ומשפט והכל בארץ דוקא לפי שסוף מעשה
12 בארץ הוא שעלה בראשית ותחלת המחשבה והרצון
13 הפנימי' והעצמות שזהו כל בחי' אור מהות ועצמות שלו
14 שלמעלה הרבה גם מכל אשר צמצם אור העצמות בצמצום
15 הראשון הנק' מק"פ וחלל ריקן הנז' בע"ח להיותו חפץ
16 חסד להטיב מרב טובו וחסדו העצמי שבבחי' א"ס שכל

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מוהר"ש]

8 נתמעט במיעוט אחר מיעוט עד שבז"א הוא בחי' יחידות
9 בד"כ, והוא בחי' אתון רברבין בינונים וזעירין שאתון
10 רברבין הוא במדרגה היותר נעלה, והנה צריך שיומשך
11 במל' גם מז"א כי הנה במדות צריך להיות בחי' חו"ג מלך
12 במשפט יעמיד ארץ כדי שיוכל להיות ואוהב את יעקב ואת
13 עשו שנאתי, וזהו מ"ש בזוהר וכולהו חיי שרה שכל הבחי'
14 הנ"ל דהיינו כת"ר ואו"א וז"א הוא חיי שרה בחי' מל'.

בוהר פ' חיי שרה

1 **ושבע** שנים לשון רבים כי הנה בז"א יש בחי' חסד ודין
2 שהוא בחי' התחלקות מה דלא הוי' הכי לעילא,
3 ות"ת קו האמצעי מחבר ב' הבחי' שת"ת עולה עד הכתר,
4 ולכן כתיב כאן שנים ל' רבים, וזהו שבד"כ נק' ז"א בשם
5 יחידות וחז"ב הוא בחי' עשירות וכתר הוא בחי' מאות כנ"ל
6 והוא שכשהשפע בא מלמעלה בא במספר יותר גדול ע"ד
7 שבכתר היא יו"ד פעמים יו"ד ואח"כ בריבוי השתלשלות

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל - תרל"ב

6 שע"י קיום התומו"צ שייך לומר גם על נשמות דבי"ע
7 שחלק א"ש. ועוד אפ"ל כי חכמים הם עיני העדה ועינים
8 מורה על ראי', וחכ' נק' בשם ראי', וכל חכם מוסמך בדורו
9 יש בו הארת ח"ע דאצי' ע"י חכ' דמל' דמל' דעשי' וא"כ
10 יתכן לקרות בשם חכם גם בזמה"ז.

ואם זרוע כאל לך

בס"ד. פ' שמות. תרל"ב.

1 **ובזה** יובן מ"ש הרואה חכמי ישראל מברך ברוך שחלק
2 מכבודו, משמע שגם עכשיו בזמה"ג מברך והלא
3 נת"ל שחכמים הם נשמות דאצי' דוקא, ובעקבות דמשיחא
4 כמעט כל נשמות שבדורותינו אלה הם נשמות דבי"ע
5 והאיך מברך עליהם שחלק מכבודו, אך לפי מה שנת' כאן

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

28 חכמים דקאי (שפסוק זה מדבר) על ראש השנה שלמרות
 29 שיש "ראשי עם" כלומר ריבוי דעות, הרי יש בראש השנה
 30 אחדות ביניהם שהן בבחינת התאחדות והתכללות מצד
 31 ביטול הכלים בו, דוהו גם בן ענין קבלת עול מלכות שמים
 32 דראש השנה שהוא ענין ביטול הכלים דוקא ועל ידי זה הוא
 33 ההתאחדות בו.
 34 וכמו בן במתן תורה היה בהם ביטול הכלים עד שנעשו
 35 כאיש אחד וזה היה הכנה רבה למתן תורה דכדי שיומשך
 36 מבחינת עצמות אין סוף ברוך הוא שזהו ענין התורה שהוא
 37 המשכת גילוי עצמות אין סוף ברוך הוא דבמתן תורה היה
 38 בגילוי ממש בו, דהמשכה זו של העצמות הוא על ידי ביטול
 39 הכלים דוקא. כפי שהוסבר לעיל, שהכלים הם חלק
 40 מהעצמות ממש, שלא נגע בו הצמצום, ולכן האחדות
 41 ביניהם מבטאת את המשכת העצם.
 42 וזהו כוונת הפסוק ויחן שם ישראל שהיו כולם כאיש אחד
 43 על ידי הביטול שלהם והוצרך זה במתן תורה בכדי שתהיה
 44 המשכת התורה מבחינת עצמות בו).
 45 כאן מסתיים מאמר המוסגר בו מבאר הרבי נ"ע באריכות
 46 איך דוקא בכלים שהתהוו בדרך ריחוק ואין בהם גילוי אור,
 47 הרי יש בהם מעלה עצמית על האורות, וכך גם בעבודת ה'
 48 במעלת האתכפייא על האתהפכא כנזכר לעיל.
 49 קיצור
 50 אבל האורות התהוותן מהקו בבחינת קירוב, והקו נוגע
 51 דבוק באור אין סוף, ויש יתרון מעלה בכלים דאותיות
 52 הרשימו לא נגע בהן הצמצום, מה שאין כן הקו הוא מאור
 53 שנסתלק ולכן ביטול הכלים מניע למעלה יותר, ובוה יתבאר
 54 מה שכתוב ויחן ישראל בו).

1 הביטול במתן תורה - ביטול הכלים
 2 כאן חוזר הרבי נ"ע לבאר את הקושיות שאיתם פתח את
 3 המאמר על הפסוק "ויחן שם ישראל נגד ההר", דהקשה:
 4 מהו ענין כאיש אחד, ומה היה נצרך במתן תורה להיות
 5 כאיש אחד דוקא.
 6 ויש לומר דוהו גם בן מה שכתוב ויחן ישראל נגד ההר
 7 ומפרש רש"י שהיו באחדות כולם כאיש אחד בו, דענין
 8 ההתחלקות שיש בין בני האדם מה שאין דעותיהן שוות הרי
 9 זה מצד הכלים בו, - כלומר הגופים, שהם הכלים לנשמות,
 10 דהרי מצד הנפשות כולם מתאימות המה בו, וכפי שמבואר
 11 בתניא פרק ל"ב, וממילא אין זה חידוש שיש אחדות מצד
 12 הנשמה, שהרי בכל מקרה מצד הנפשות כולם שווים, וכמו
 13 בחינת האורות שהן פשוטין ואין בהם התחלקות בו, כמו
 14 בן הוא בנשמות בעצם שמתאימות המה וכמשל ריבוי
 15 יהודים שקשורים עם צדיק גדול, כיון שהצדיק נעלה מהם
 16 באין ערוך אין להם דעה עצמית וכולם מאוחדים
 17 בהתבטלות אל דעתו. כך האחדות שמצד הנשמה, הנה
 18 לגודל מעלת הנשמה לא ניכר ההתחלקות והדעות השונות.
 19 וזה אחדות שמצד הנשמות. וההתחלקות הוא מצד הכלים
 20 בו,
 21 ומה שבמתן תורה היו כולם כאיש אחד החידוש בזה הוא
 22 שלמרות שהיו דעות שונות ומחולקות זו מזו, מתן תורה
 23 פעל אחדות וחיבור ביניהם, הוא ענין ביטול הכלים בו.
 24 ודוקא אחדות זו היא מביאה את העצמיות ממש, כי זה על
 25 דרך ביטול הכלים שהם מחולקים במהותם אך הם מבטאים
 26 את העצמיות ממש. וזה היה האחדות של מתן תורה.
 27 וכמו פירוש הפסוק²³ בהתאסף ראשי עם יחד בו' שמפרשים

י"ס ב' דחג השבועות תער"ב

23. דברים לג, ה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 מעלת החושים - התענוג שבהם, שהוא יותר מהתענוג שבשכל. בביאת המשיח בב"א - עין
 2 בעין יראו, ראיית העין ממש
 3 וְהִנֵּה עִם הַיּוֹת אֲשֶׁר מִצַּד עֵינַי הַחַיּוֹת, הֲרֵי הַחַיּוֹשִׁים הֵם
 4 לְמִטָּה בְּמַעֲלָה וּמְזַרְגָּה גַם מִחַיּוֹת שְׂבָאֲבָרִים, וְכָל
 5 שֶׁבֶן לְגַבֵּי חַיּוֹת הַכַּחוֹת, וּמִכָּל מְקוֹם אָנוּ רוֹאִין שְׂשֵׁי יִתְרוֹן
 6 בְּהַחַיּוֹשִׁים גַּם עַל הַכַּחוֹת הַנְּעָלִים דְּמִדּוֹת וְשִׁכְלִי, וְהִתְרוֹן
 7 הוּא בְּעֵינַי הָעֵנִי, דִּתְעַנּוּג הַנְּפֶשׁ בְּהַחַיּוֹשִׁים שֶׁהוּא עֵנֵי נְפֶלֶא
 8 וְעִצּוֹם בְּמָאֵד, אֲשֶׁר אֵין דְּגִמְתוֹ כְּלָל, לֹא רַק בְּחַיּוֹת הָאֲבָרִים,

1 אָלאַ אַף גַם בְּהַפְּחוֹת הַיּוֹתֵר נְעֻלִים, וְכִמוֹ עֲנִין הָעֵנֵג שְׁיִישׁ
2 בְּחוּשׁ הָרְאִיָּה, שֶׁהוּא תַעֲנוּג נִפְלֵא וְעֵצוּם בְּמֵאֵד, דְּכֹאֲשֶׁר
3 הָאָדָם רוֹאֶה צִיּוֹר נֶאֱדָה וְדָבָר נִחְמָד לְמִרְאֶה, הָרִי מִתְפַּעֵל
4 בְּעֵצָם נִפְשׁוֹ וּמִתְעַנֵּג מְאֹד, עַד אֲשֶׁר לֹא זֶה בְּלִבְדֵּי דְכָל כַּחוֹת
5 נִפְשׁוֹ מִתְבַּטְּלִים מִפְּנֵי גִדְל עֵצָם עֵנֵג הֵהוּא, אָלֵא עוֹד זֹאת,
6 שְׁאִינוֹ יְכוּל לְהַעֲתִיק עֲצֻמוֹ מִשָּׁם, עַר קָאן זִיף פּוֹן דְּעֵם נִיט
7 אָפּרִיִּיסִין², וְכֵל כֵּף תְּזַקֵּה הֵיא טְבִיעֵת עֵינוֹ בְּהַצִּיּוֹר הֵהוּא,
8 עַד אֲשֶׁר גַּם אִם הוֹלֵף מִהַמְּקוֹם הֵהוּא, הֵנָּה הַצִּיּוֹר אוֹ הַדְּבָר
9 הַנִּחְמָד לְמִרְאֶה תְּקוּק בְּמַחוֹ, וְגַם בְּמִקּוֹם שֶׁהוּא, הֵנָּה הוּא
10 כְּאֵלוֹ עוֹמֵד וְסִמוּף אֲצֵל הַצִּיּוֹר, וְכֵן הוּא דְּכֹאֲשֶׁר נִזְכָּר עַל
11 זֶה בְּמִשָּׁף זְמַן רַב, הוּא אֲצֵלוֹ כְּאֵלוֹ רוֹאֶה אוֹתוֹ, דְּכֵל זֶה
12 הוּא מִפְּנֵי גִדְל עֵצָם הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּחוּשׁ הָרְאִיָּה, שֶׁהוּא תְּרַבֵּה
13 יוֹתֵר מִהָעֵנֵג שֶׁבְּהַשְׁפָּלָה, דְּכִשְׁמִשְׁכִּיל אִיזָה עֲנִין אוֹ כְּשִׁמְשִׁיג

14 אִיזָה הַשְּׁגָה הָרִי הוּא מִתְעַנֵּג בְּזָה, וְכִמוֹ שְׁכָתוּב "חֲכַמְת
15 אָדָם תֵּאִיר פְּנֵיו", דְּמִפְּנֵי הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּהַשְׁפָּלָה פְּנֵיו מְאִירִים,
16 אָבֵל אִין זֶה כְּלָל כְּמוֹ הַתַּעֲנוּג שֶׁבְּרְאִיָּה, וְלִכֵּן הֵנָּה בְּעֵנֵג
17 שֶׁבְּרְאִיָּה הָרִי כֵּל עֲצֻמוֹתוֹ נִמְשָׁף לְזָה, מֵה שְׁאִין כֵּן בְּשִׁכָּל,
18 רַק בְּרְאִיָּה דְּחֲכַמְתָּ שְׁנִקְרָא רְאִית עֵין הַשְּׁכָל הוּא גַם כֵּן
19 שְׁנִדְבֵּק בְּזָה, הָרִי זֶה דִּיקָא בְּרְאִיָּה שֶׁבְּחֲכַמְתָּ, וְגַם זֶה אִינוֹ
20 כְּמוֹ רְאִית הָעֵין, דְּזָהוּ הַיִּתְרוֹן בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ בְּמַהֲרָה
21 בְּיָמֵינוּ אֲמֵן דְּכַתִּיב¹¹ "עֵין בְּעֵין יִרְאוּ", דְּהָרִי רְאִית עֵין
22 הַשְּׁכָל הָרִי יֵשׁ עֲכָשׁוֹ גַם כֵּן בְּנִשְׁמוֹת הַגְּבוּהוֹת, וְהַיִּתְרוֹן
23 דְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ הוּא, שְׁיִהְיֶה רְאִית הָעֵין מִמֶּשׁ, כְּמוֹ
24 שְׁכָתוּב¹² "וְנִגְלָה כְּבוֹד ה' וְרָאוּ כָל בָּשָׂר [יִחְדָּד] כִּי פִי ה'
25 דְּבָר", הָרִי דְּהָעֵנֵג שֶׁבְּרְאִיָּה הוּא עֵנֵג נִפְלֵא, מֵה שְׁאִין עֵנֵג
26 בְּזָה דְּגַמְתוֹ גַּם בְּכַח הַיּוֹתֵר גְּבוּהַ וְנִעְלָה.

שבת פרשת חיי (שרה תרצ"ט)

12) שם מ, ה.

11) ישעיה נב, ח.

לקוטי דיבורים

1 שנת תרס"ג - חמש שנים להתייסדות הישיבה - יש
2 לרשום כשנה הראשונה שתלמידי "תומכי תמימים"
3 מנהלים עבודות מסוימות של הרבצת תורה ביראת
4 שמים בערים ועיירות שונות, ורוחה של ישיבת "תומכי
5 תמימים" מתחילה להקיף יותר ויותר מרכזי תורה.
6 תלמידי "תומכי תמימים" הבאים בחיי נישואין
7 ומתיישבים במקומות שונים - לוקחים את עבודת
8 החינוך לידיהם.
9 אי אפשר אפילו בקיצור דקיצור לספר את תולדות
10 דברי הימים של ישיבת "תומכי תמימים" ואופני העבודה
11 על שדה החינוך ועל שדה הרבצת התורה של תלמידיה.
12 מספיק לציין מה שאמרו הגאונים החפץ חיים והגרח"ע
13 זצ"ל שתלמידי "תומכי תמימים" הכניסו ומכניסים רוח

14 חיים בכל הישיבות.
15 כריתת הברית על עבודה והרבצת התורה ביראת
16 שמים בלי ויתורים ובלי פשרות כי אם במסירות נפש,
17 שכרת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק עם תלמידי ה"תמימים"
18 בשמחת תורה תרס"א, הגשימו ומגשימים התלמידים
19 מאז החלה ה"יבסקציה" לרדוף אחרי דת ישראל, עד
20 היום הזה.
21 בלתי אפשר להביע רגשותיי כשנאלצתי להיפרד מהם
22 מבחינה גופנית ולנדוד במדינות אחרות.
23 אינני יכול לעת עתה לפרסם את רשימותיי אודות
24 רגשותיי הנשמטיות, על פירודי מעדת החסידים ותלמידי
25 ה"תמימים" ברוסיה, ומעדת החסידים ותלמידי
26 ה"תמימים" בפולין.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

1 ביום צום גדלי' הודיע בצלאל ברוך לרב"מ כי בער"ה חזר שמעון מדרכו ובימי ר"ה וצום גדלי'
2 התועדו שמעון ופעסעלעס ובצלאל ברוך מסר לרב"מ ולרמ"מ מה ששמע את אשר שמעון סיפר
3 לפעסעלעס אודות ביקורו בבירת החסידים ואודות הראיון שהי' לו עם כ"ק אדמו"ר הזקן ושיחתו עם
4 הנסיכים בני הנשיא ואחיו, תורת הנשיא ותפלותיו והנהגותיו הנהגת זקני החסידים תפלתם לימודם
5 ושיחותיהם, חיי הצעירים ופרחי החסידים האהבה והאחווה הסדר והמשמעת החזקה השוררים בין
6 החסידים.

1 עוד כשהגיע לעיר וויטעבסק הרחוקה כשלשים ארבעים פרסאות מבירת החסידים שמע הרבה על
2 אודות כל הנעשה בקרית מלך, מאן מלכי רבנן¹⁶¹, ויתפלא על הדרת הכבוד בהדרת קדש החסידים
3 מזכירים בשם אחד מבני הנשיא ואחיו שקוראים אותו בשם הגאון מהרי"ל¹⁶² ואת כל בני הנשיא
4 קוראים התואר¹⁶³ מורנו בלי הזכרת שמם בפירוש רק בראשי תיבות, את הבכור קוראים מוהר"ד –
5 מורנו הרב ר' דובער¹⁶⁴ – את השני קוראים מוהר"ח א – מורנו הרב ר' חיים אברהם¹⁶⁵ – ואת השלישי
6 קוראים מוהר"מ – מורנו הרב ר' משה¹⁶⁶ – גם את נכד הנשיא¹⁶⁷ נער כבן שש כבן שבע¹⁶⁸ קוראים
7 בשם רמ"מ – רבי מנחם מענדיל – ומפליאים אותו לעילוי ובעל כשרון מצוין בהפלאה גדולה.

8 בשלשת הימים ששהה בוויטבסק בקר הרבה בתי כנסיות ובתי מדרשות וימצא כי אגודות אגודות
9 יושבים ולומדים בקונטרסים נדפסים – בלתי מכורכים – ומתפללים ביניהם בריתחא דאורייתא,
10 הזקנים יושבים והצעירים עומדים צופים וכולם כאחד עוסקים בלימודם.

11 נודע לו כי הקונטרסים המה חלק מחבורו של הנשיא אשר זה לא כבר שנמסר לדפוס¹⁶⁹ בעיר
12 סלאוויטא ומגודל צמאונם ותשוקתם של החסידים לתורת רבם עשו חוזה עם המדפיס אשר ישלח להם
13 את הספר קונטרסים קונטרסים לפי הדפסתם וכחמשה אלפים קונטרסים נתקבלו בשביל העיר והגליל.
14 קונטרסים כאלו ראה גם בעיר ווילנא עוד טרם יצא למסעו.

15 לבית הכנסת אחד נכנס בשעה החמישית אחרי הצהרים וימצא שם קבוצת חסידים שגמרו תפלת
16 המנחה ומתכוונים לסעודת מצוה, שלחן הדרומי מכוסה באלונטיות וערוך בככר לחם ושני דגים
17 מלוחים, איזה אבטיחים ירוקים¹⁷⁰, בקבוק יין שרף וכוסות¹⁷¹.

18 אחד מזקני החסידים, בעל פנים רציניים ומצח רחב, ר' נחמן שמו, וכנראה הוא ראש החסידים
19 ומנהלם, נטל ידיו תחלה, ואחריו נטלו ידיהם שאר החבריא וישבו אל השלחן.

20 כאשר ראוני יושב על ספסל הצפוני ומעיין בספר הזמינוני אל השלחן השבתי שאני שרוי בתענית
21 ליאצ"ט של אבי ואיני יכול לטעום מאומה רק אשתתף, ברשותם, בשמחתם ואגש ואשב בקצה השלחן.

22 אחד מצעירי החסידים מלא את הכוסות ור' נחמן עמד מלא קומתו ואחריו עמדו כל המסובים וגם
23 אנכי עמדתי ממושבי, ויאמר, לחיים לאדונינו מורינו ורבינו ולמשפחת בית חיינו, ימלא השי"ת את
24 משאלות לבב קדש הקדשים אדונינו מורינו ורבינו ובכל אשר יפנה יצליח ויעזור השי"ת לנו ולכל אחינו
25 החסידים לדבקה בתורת אדונינו מורינו ורבינו, על מנת לשמור לעשות ולקיים ולהיות מסורים ונתונים
26 לרצון אדונינו מורינו ורבינו שהוא רצון ה', וכלם ענו אמן ויברכו איש את רעהו בברכת לחיים ואשר
27 יקים השי"ת את דבר הברכה של ר' נחמן, ואחרי כן נתנו בשיר קולם.

28 כשגמרו לנגן התחיל ר' נחמן לספר מהחדשות שנשמע מבירת החסידים על גודל הצלחת חסידי
29 שקלאב וביחוד, אשר המאורות הגדולים, ר' פנחס רייזעס ור' בנימין קלעצקער עשו נפשות רבות לתורת
30 החסידות מבין צעירי בחירי הלומדים ומשפחות המיוחסות של המתנגדים.

(161) ראה גיטין סב, סעי"א.

(162) רה"ק ר' יהודה לייב רב ביאנאוויטש (ברוסיא הלבנה).

(169) "שלהי אלול תקניו . . . הודיע כ"ק רבינו להמדפיס
דסלאוויטא את הסכמתו להדפיס את ספרו" (אגרות-קודש ח"ד ע'
רסב).

(162) ראה אודותו לעיל ע' 000.
בעמח"ס שארית יהודה. ראה אודותו לעיל ע' 000.

(163) אוצ"ל: בתואר.

(164) כ"ק אדמו"ר האמצעי.

(170) ראה תיבי"ע במדבר יא, ה. רש"י ע"ז ל, ב – ד"ה אבטיח.
(171) אודות המאכלים של התועודות (פארבריינגען) – ראה גם
רשימת רבינו "אופן ההשתלשלות בהתיסדות חסידות חב"ד, דור
ראשון, דור שני" ס"ז (לעיל ע' 000).

(165) ראה אודותו – ספר השיחות תרפ"ט ע' 33. וש"נ.

(166) ראה אודותו לקמן ע' 000 ואילך. [ע' נ ואילך]

(167) כ"ק אדמו"ר הצ"צ.

1 אדונינו מורינו ורבינו – אמר ר' נחמן – עוד כשהי' אצל מורו ורבו הקדוש המגיד ממעזריטש הי'
 2 לומד בחברותא¹⁷² עם המלאך הקדוש¹⁷³ בנו של הרב המגיד, ופעם¹⁷⁴ כשנסע אדונינו מורינו ורבינו
 3 לביתו הלך חברו המלאך הקדוש ללותו, וכשבא בעל העגלה עם עגלתו לקחת את אדונינו מורינו ורבינו
 4 לנסוע, יצא המלאך הקדוש ואדמו"ר החוצה, ויפנה המלאך הקדוש אל בעל העגלה ויאמר שמייס די
 5 פערד ביז זיי זאָלען ווערן אויס פערד, כשמוע אדמו"ר את דברי המלאך הקדוש אל בעל העגלה חזר
 6 ויתעכב עוד איזה משך זמן במעזריטש באמרו אשר מהוראתו של המלאך הקדוש אל הבע"ג, שמייס
 7 די פערד ביז זיי וועלען ווערן אויס פערד פתח לו דרך חדשה בעבודת הבורא.

8 ר' נחמן פסק מלדבר וכל המסובים מביטים עליו, ר' נחמן פניו לווהטות ויתן בשיר קולו וכל
 9 המסובים ענו אחריו בקול ממושך – כנראה שרגילים הם לנגן ניגון זה.

ח"א ע' 8, שנולד בשנת תק"א ונסתלק בשנת תקמ"א.
 (174) ראה רשימת היומן – פורים קטן תרפ"ז (לעיל ע' 000. ספר
 השיחות תרפ"ז ע' 152). תורת מנחם רשימת היומן (תרצ"ב) ע' רמו.
 שיחת ליל ט' כסלו תרצ"ג סעיף כה. אגרות-קודש ח"ד ריש ע' תקנו.
 ח"ד ע' תמ. ספר השיחות תש"ז ע' 117. לקוטי שיחות ח"א ע' 118.

(172) ראה בית רבי ח"א פ"א (ב, ב). אגרות-קודש ח"ז ס"ע קעו
 ואילך. ספר השיחות תש"ח ע' 198. ע' 222. ועוד.
 (173) הרה"ק ר' אברהם המלאך בן הרב המגיד ממעזריטש.
 נסתלק בשנת תקל"ה (אגרות-קודש ח"ג ע' קסג). ובכמה מקומות
 איתא שנסתלק יב תשרי תקל"ז. בספר הרב מלאדי (ווארשא, 1914)

אגרות קודש

ב"ה א' די תמוז תרפ"א

ראסטוב-דאן

כבוד אוהבינו ידידינו, מקושרי הוד כ"ק
 אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע
 מחבבי שמו, וזכר מפעלותיו, עם הקדש
 רבני ופרנסי הקהלות בארצות הברית, ד'
 עליהם יחיו ויתענגו על רוב טוב זמני ונצחי

1 שלום וברכה,

2 כהיום נתבשרתי מאחינו בשרינו, יושבי ארץ הקדושה, בני
 3 הכולל חב"ד, ד' עליהם יחיו, ות"ל שלום להם, ואשר
 4 מתפרנסים המה מתמיכת אני"ש שי' באמעריקא, התומכים
 5 וסועדים אותם בחיבת הקדש.

6 נהניתי לשמוע מטוב פועלם בזה, כי בימי ההסגר אשר לא
 7 נדע כל מאום ממצב אחינו הנ"ל, דאג דאג הוד כ"ק אאמו"ר
 8 הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, על אודות חיי אחינו בארץ
 9 הקדש, ויקו כי אחינו בשרינו הנדיבים ועם הקדש, יושבי
 10 ארצות הברית, בטח ישמרו אהבתם וחסדם לתמוך את
 11 היושבים בארצנו הקדושה כמאז וכימי קדם, ובגלל הדבר
 12 הזה יתברכו בברכה כפולה ומכופלת, כי יהי האל הטוב
 13 בעזרם, ובכל אשר יפנו יצליחו ועיניהם ועינינו תחזינה בשוב
 14 ד' שבות עמו בב"א.

15 והיו ברכה ושלוש כאוות נפשם, ונפש ידידם הדו"ש וטובם
 16 תכה"י, בן מורם ורבים.

אג"ק מוהרי"צ נרך יד

פרשת וישלח

לב - וישלח יעקב מלאכים לפניו אל־עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום: ה ויצו אתם לאמר פה תאמרון לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם־לבן גרתי ואחר עד־עתה: ויהי־לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה ואשלחה להגיד לאדני למצא־חן בעיניך: (יב) וישבו המלאכים אל־יעקב לאמר באנו אל־אחיד אל־עשו וגם הלך לקראתך וארבע־מאות איש עמו: ה וירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את־העם אשר־אתו ואת־הצאן ואת־הפקר והגמלים לשני מחנות: ט ויאמר אם־יבוא עשו אלי־המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה: (יג) ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק יהוה האמר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך: יא קמנתי מפל החסדים ומפלה־אמת אשר עשית את־עבדך כי במקלי עברתי את־הירדן הוה ועתה הייתי לשני מחנות: יב הצילני נא מיד אחי מיד עשו כִּי־ירא אנכי אתו פן־יבוא והפני אם על־בנים: יג ואתה אמרת היטב איטיב עמך ושמתני את־זרעך בחול הים אשר לא־יספר מרב:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תש"ב א עמ' 155)

וישלח יעקב מלאכים (לב, ד)

יעקב עצמו כבר היה מוכן לגאלה, והוא שלח מלאכים אל עשו לברר אם גם הוא מוכן. הדבר נרמז בדברי יעקב "ויהי לי שור וחמור", ואמר ב"ל חמור זה מלך המשיח, שנאמר עני ורוכב על חמור. אך המלאכים חזרו והשיבו, שעשו צדין לא נתברר. "באנו אל אחיד", אמרו לו, והתברר לנו שבאנו "אל עשו", אותו עשו הרשע. ואז הבין יעקב שהדרך אל הגאלה עוד ארבה - "ואני אתנהלה לאטי".

שני יגלן שם בלילה ההוא ויקח מן־הבא בידו מנחה לעשו אחיו: ט עזים מאתים ותישים עשרים רחלים מאתים ואילים עשרים: טג גמלים מיניקות ובניהם שלשים פרות ארבעים ופרים עשרה אתנת עשרים ועירם עשרה: ה ויתן ביד־עבדיו עדר עדר לבדו ויאמר אל־עבדיו עבדו

לפני ורוח תשימו בין עדר ובין עדר: ה ויצו את־הראשון לאמר כי יפגשך עשו אחי ושאלך לאמר למי־אתה ואנה תלך ולמי אלה לפניך: ט ואמרת לעבדך ליעקב מנחה הוא שלחה לאדני לעשו והנה גם־הוא אחרינו: טו ויצו גם את־השני גם את־השלישי גם את־כל־ההלכים אחרי העדרים לאמר בדבר הזה תדברון אל־עשו במצאכם אתו: טז ואמרתם גם הנה עבדך יעקב אחרינו כִּי־אמר אכפרה פניו במנחה ההלכת לפני ואחרי־כן אראה פניו אולי ישא פני: טז ותעבר המחנה על־פניו והוא לן בלילה־ההוא במחנה: טז ויקם א בלילה הוא ויקח את־שתי גשיו ואת־שתי שפחתיו ואת־אחד עשר ילדיו ויעבר את מעבר יבק: טז ויקחם ויעברם את־הנהל ויעבר את־אשר־לו: טז ויותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר: טז וירא כי לא יכל לו ויגע בכף־ירכו ותקע כף־ירד יעקב בהאבקו עמו: טז ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם־ברכתני: טז ויאמר אליו מה־שמך ויאמר יעקב: טז ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם־ישראל כִּי־שרית עם־אלהים ועם־אנשים ותוכל: טז וישאל יעקב ויאמר הגידה־נא שמך ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ יתרו תשד"ח)

כי שרית עם אלקים . . ותוכל (לב, טז)

יהודי שעשה מעשה רע עלול להצטדק על כך ולטען שהדבר אינו באשמתו, שהרי המלאך הכריז עליו עוד לפני שגולד שיהיה טפש . . התשובה לאמתלא זו נמצאת בפסוקנו (בדרך הצחות): כל יהודי נקרא בשם "ישראל", ומוכן שיש בכחו לנצח אפילו מלאכים. ומכאן, שגם אם המלאך הכריז עליו שיהיה טפש, ביכלתו להיות חכם.

שלישי יא ויקרא יעקב שם המקום פניאל כִּי־ראיתי אלהים פנים אל־פנים ותנצל נפשי: טז ויזרח־לו השמש כאשר עבר את־פנואל והוא צלע על־ירכו: טז על־פן לא־יאכלו בני־ישראל את־גיד הנשה אשר על־כף הירך עד היום הוה כי נגע

בְּכַף־יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשִׂאָה: לֵג א וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב
 עֵינָיו וַיִּרְא וַהֲנֵה עָשׂוּ פָּא וְעָמֹ אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ
 וַיַּחֲזַן אֶת־הַיְלָדִים עַל־לֶאֱהָ וְעַל־רַחֵל וְעַל שְׂתֵי
 הַשְּׁפֹחוֹת: ד וַיִּשֶׂם אֶת־הַשְּׁפֹחוֹת וְאֶת־יְלִדֵיהֶן
 רֵאשִׁנָּה וְאֶת־לֶאֱהָ וַיְלִדֶיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת־רַחֵל וְאֶת־
 יוֹסֵף אַחֲרָנִים: ג וְהוּא עֶבֶר לַפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה
 שִׁבְעַ פַּעַמִּים עַד־גִּשְׁתּוֹ עַד־אֶחָיו: ה וַיִּרְץ עָשׂוּ
 לִקְרֹאתוֹ וַיַּחֲבֹקְהוּ וַיִּפֹּל עַל־כְּתֵיב צוּאָרוֹ קְרִי צוּאָרָיו
 וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּכְבּוּ: ו וַיֵּשֶׂא אֶת־עֵינָיו וַיִּרְא אֶת־הַנְּשִׂאִים
 וְאֶת־הַיְלָדִים וַיֹּאמֶר מִי־אַלֶּה לָּךְ וַיֹּאמֶר הַיְלָדִים
 אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים אֶת־עַבְדְּךָ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 10 עמ' 29)

וַיִּשְׁתַּחֲוּ אַרְצָה שִׁבְעַ פַּעַמִּים (לג, ג)

בברור הרע יש שני אופנים. בדרך גלוי אור - המברר מאיר על המתברר אור גדול. באפן זה יש יתרון למברר, כי הוא נשאר בדרגתו ואינו יורד אל המתברר. בדרך התלבשות - המברר יורד למקום המתברר. באפן זה יש יתרון למתברר, כי הוא עצמו, כפי שהוא במצבו ובדרגתו, מפסיק להתנגד לקדשה (ואלו באפן הראשון נפצל ברור בדרך דחיה ובטול). זוהי המשמעות הפנימית של השתתאות אלו: יעקב ירד אל עשו והתלבש בלבושי המתברר.

רביעי וַתִּגְשֵׁן הַשְּׁפֹחוֹת הַנָּהָ וַיְלִדֵיהֶן וַתִּשְׁתַּחֲוּוּ:
 וַתִּגְשֵׁן גַּם־לֶאֱהָ וַיְלִדֶיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ וְאַחַר נִגַּשׁ יוֹסֵף
 וְרַחֵל וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ: ה וַיֹּאמֶר מִי לָךְ כֹּל־הַמַּחְנֶה הַזֶּה
 אֲשֶׁר פָּגַשְׁתִּי וַיֹּאמֶר לְמִצְרָאֵן בְּעֵינֵי אֲדֹנָי: ו וַיֹּאמֶר
 עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל רַב אֶחָיו יְהִי לָךְ אֲשֶׁר־לָךְ: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב
 אֶל־נָא אִם־נָא מִצְרָאֵתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְלִקְחַתִּי מִנְּחֹתִי
 מִיָּדִי כִּי עַל־פָּן רָאִיתִי פְּנִיךָ כִּרְאֵת פָּנָי אֱלֹהִים
 וַתִּרְצֵנִי: א קח־נָא אֶת־בְּרִכְתִּי אֲשֶׁר הִבָּאת לָךְ
 כִּי־חָנְנִי אֱלֹהִים וְכִי יִשְׂרָאֵל כָּל וַיַּפְצֵר־בוּ וַיִּקַּח:
 ב וַיֹּאמֶר נִסְעָה וְנִלְכָה וְנִלְכָה לְנַגְדֶּךָ: ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 אֲדֹנָי יָדַע כִּי־הַיְלָדִים רַבִּים וְהִצָּאן וְהַבְּקָר עֲלוֹת
 עָלַי וְדַפְקוּם יוֹם אֶחָד וּמָתוּ כֹּל־הַצָּאן: ד יַעֲבֵר־נָא
 אֲדֹנָי לִפְנֵי עַבְדּוֹ וְאֲנִי אֶתְנַהֲלָה לְאִפִּי לְרֹגֶל
 הַמְּלֹאכָה אֲשֶׁר־לִפְנֵי וְלִרְגֵל הַיְלָדִים עַד אֲשֶׁר־אָבֵא
 אֶל־אֲדֹנָי שְׁעִירָה: ו וַיֹּאמֶר עָשׂוּ אַצִּיגֶה־נָא עִמָּךְ
 מִן־הַעֵם אֲשֶׁר אֲתִי וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה אֲמַצְאֶחֶן

בְּעֵינֵי אֲדֹנָי: ו וַיִּשָּׁב בַּיּוֹם הַהוּא עָשׂוּ לְדַרְכּוֹ
 שְׁעִירָה: ז וַיַּעֲקֹב נָסַע סִפְתָּהּ וַיָּבֵן לוֹ בַּיִת
 וּלְמִקְנֵהוּ עָשָׂה סִפְתָּהּ עַל־פָּן קָרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם
 סִפְתוֹ: ח וַיִּכְאֹב יַעֲקֹב שְׁלֹם עֵיר שְׁכָם אֲשֶׁר
 בְּאֶרֶץ כְּנָעַן כִּבְּאוֹ מִפְּדֵן אַרְם וַיַּחֲזַן אֶת־פְּנֵי הָעֵיר:
 ט וַיִּקַּן אֶת־חֶלְקֵת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר נָטָה־שָׁם אֶהְלוֹ
 מִיַּד בְּנֵי־חַמּוֹר אֲבִי שְׁכָם בְּמֵאָה קִשְׁיָטָה: י וַיִּצְבֹּ־
 שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא־לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם יא עמ' 29)

הַיְלָדִים רַבִּים (לג, ג)

יעקב עצמו כבר היה מוכן למשיח, מוכן לקיים היעוד "ועליו מושיעים". לשפט את הר עשו" (רש"י פסוק הבא). אבל "הילדים", עם ישראל, אינם מוכנים עדין. ומעין זה בכל נשיא ישראל (ראשי תבות: נצוצו של יעקב אבינו), שאף שהוא עצמו מוכן לגאולה, מתעכב הוא בגלות עם צאן מרעיתו, השקועים עדין בגלות. וזהו הטעם שמנוחתם כבוד של נשיאי חב"ד הוא בחוץ לארץ - כדי לעזור לצאן מרעיתם, על ידי שהולכים על ה'ציון' ומבקשים על כל המצטרף.

חמישי לֵד א וַתִּצָּא דִינָה בַת־לֶאֱהָ אֲשֶׁר יִלְדָה
 לַיַּעֲקֹב לְרֵאוֹת בְּבָנוֹת הָאָרֶץ: ב וַיִּרְא אֹתָהּ שְׁכָם
 בֶּן־חַמּוֹר הַחֹוֵי נָשִׂיא הָאָרֶץ וַיִּקַּח אֹתָהּ וַיִּשְׁכַּב
 אִתָּהּ וַיַּעֲנֶה: ג וַתִּדְבֹק נַפְשׁוֹ בְּדִינָה בַת־יַעֲקֹב
 וַיֵּאָהֵב אֶת־כְּתִיב הַנַּעַר קְרִי הַנַּעֲרָה וַיְדַבֵּר עַל־לֵב
 כְּתִיב הַנַּעַר קְרִי הַנַּעֲרָה: ד וַיֹּאמֶר שְׁכָם אֶל־חַמּוֹר אָבִיו
 לֵאמֹר קַח־לִי אֶת־הַיְלָדָה הַזֹּאת לְאִשָּׁה: ה וַיַּעֲקֹב
 שָׁמַע כִּי טָמֵא אֶת־דִּינָה בְּתוֹ וּבָנָיו הָיוּ אֶת־מִקְנֵהוּ
 בַּשָּׂדֶה וְהַחֲרַשׁ יַעֲקֹב עַד־בָּאָם: ו וַיִּצָּא חַמּוֹר
 אֲבִי־שְׁכָם אֶל־יַעֲקֹב לְדַבֵּר אִתּוֹ: ז וּבָנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ
 מִן־הַשָּׂדֶה כְּשִׁמְעָם וַיִּתְעַצְבוּ הָאֲנָשִׁים וַיַּחַר לָהֶם
 מְאֹד כִּי נָבְלָה עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל לְשַׁכַּל אֶת־בְּתֵי־
 יַעֲקֹב וְכֵן לֹא יַעֲשֶׂה: ח וַיְדַבֵּר חַמּוֹר אִתָּם לֵאמֹר
 שְׁכָם בְּנֵי חַשְׁקָה נִפְשׁוּ בְּכַתְּכֶם תָּנוּ נָא אֹתָהּ לוֹ
 לְאִשָּׁה: ט וְהִתְחַתְּנוּ אִתָּנוּ בְּנֵיתֵיכֶם תִּתְּנוּ־לָנוּ
 וְאֶת־בְּנֵיתֵינוּ תִּקְחוּ לָכֶם: י וְאִתְּנוּ תִּשְׁכּוּ וְהָאָרֶץ
 תִּהְיֶה לַפְּנִיכֶם שְׁכֹו וּסְחָרוֹהָ וְהָאֲחִיו בָּהּ: יא וַיֹּאמֶר
 שְׁכָם אֶל־אָבִיהָ וְאֶל־אֶחָיהָ אֲמַצְאֶחֶן בְּעֵינֵיכֶם
 וְאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי אֲתָן: יב הֲרַבּוּ עָלַי מְאֹד מְהֵרָ

לָהּ אֵי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב קוּם עֲלֵה בֵּית־אֵל
 וְשִׁב־שָׁם וַעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַנִּרְאָה אֵלֶיךָ
 בְּבִרְחֹךָ מִפְּנֵי עֲשׂוֹ אָחִיךָ: 1 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־בֵּיתוֹ
 וְאֵל כָּל־אֲשֶׁר עִמּוֹ הִסְרוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר
 בְּתֹכְכֶם וְהַטְּהִרוּ וְהַחֲלִיפוּ שְׂמֹלֹתֵיכֶם: 2 וַנִּקְוָה
 וַנְּעַלֶּה בֵּית־אֵל וַאֲעֲשֵׂה־שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הַעֲנָה אֹתִי
 בְּיוֹם צָרְתִי וַיְהִי עִמָּדִי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְּתִי: 3 וַיִּתְּנוּ
 אֶל־יַעֲקֹב אֶת כָּל־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח אֲשֶׁר בְּיָדָם וְאֶת־
 הַנְּזָמִים אֲשֶׁר בְּאֲזִנֵיהֶם וַיִּטְמְנוּ אֹתָם יַעֲקֹב תַּחַת
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עִם־שָׁכֶם: 4 וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֶתֶת אֱלֹהִים
 עַל־הָעֵרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְּנֵי
 יַעֲקֹב: 5 וַיָּבֵא יַעֲקֹב לְזוּהָ אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן הוּא
 בֵּית־אֵל הוּא וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־עִמּוֹ: 6 וַיְבָרַךְ שָׁם מִזְבֵּחַ
 וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית־אֵל כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו
 הָאֱלֹהִים בְּבִרְחוֹ מִפְּנֵי אָחִיו: 7 וַתִּמַּת דְּבָרָה מִיַּנְקַת
 רַבְקָה וַתִּקְבֹּר מֵתַחַת לְבֵית־אֵל תַּחַת הָאֵלֹן וַיִּקְרָא
 שְׁמוֹ אֵלֹן כְּבוֹת: 8 וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶל־יַעֲקֹב עוֹד
 כַּבְּאוֹ מִפְּדַן אָרֶם וַיְבָרֶךְ אֹתוֹ: 9 וַיֹּאמֶר־לוֹ אֱלֹהִים
 שְׂמֹךְ יַעֲקֹב לֹא־יִקְרָא שְׂמֹךְ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם־
 יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׂמֹךְ וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל:
 10 וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שְׂדֵי פְרָה וְרִבְה גֹיִ
 וַקְהַל גֹּיִם יִהְיֶה מִמֶּךָ וּמְלָכִים מִחֲלָצֶיךָ יֵצְאוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (אמרות קדש ב ענין קטח)

ויקחו . . שמעון ולוי . . איש חרבו (לה, כה)

רש"י בפרוש על הש"ס (נזיר כט, א) לומד מפסוקנו את הדין של "בן שלש עשרה למצוות", שכן באתו זמן היו בני י"ג שנה, וקרואם כתוב "איש". ויש לשאל, מדוע נלמד דין זה משמעון ולוי, ולא מראובן. ויש לומר, דהנה כשנער מגיע לגיל מצוות אין הוא עומד בדרגה הנעלית של ראובן, ראיה באלקות, אלא בדרגת שמעון, בחינת שמיעה. ומטרת העבודה היא המשכת אור אלקי וחבורו עם העולם, דרגת לוי (שנקרא בן על שם "הפעם ילנה אישי אלי").

ששי 1 וְאֶת־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְאַבְרָהָם וְלִיִּצְחָק לְךָ אֶתְנַנֶּה וְלוֹרְעָךָ אַחֲרָיִךְ אֶתֵּן אֶת־הָאֶרֶץ: 2 וַיַּעַל מֵעֵלְיוֹ אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֹתוֹ: 3 וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מַצֵּבָה בְּמָקוֹם אֲשֶׁר־דָּבַר אֹתוֹ מַצֵּבַת אֲבָן וַיִּסַּף עָלֶיהָ נֶסֶךְ וַיִּצַּק עָלֶיהָ שֵׁמֶן: 4 וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶת־שֵׁם

וּמִתָּן וְאֶתְנָה כַּאֲשֶׁר תֹּאמְרוּ אֵלַי וְתִגְדְּלוּ אֶת־כְּתוּב הַנֶּעַר קָרִי הַנֶּעַר לְאִשָּׁה: 5 וַיַּעֲנוּ בְנֵי־יַעֲקֹב אֶת־שִׁבְלֵם וְאֶת־חֲמוֹר אֲבִיו בְּמַרְמָה וַיְדַבְּרוּ אֲשֶׁר טִמְּאוּ אֶת דִּינָה אַחֲתָם: 6 וַיֹּאמְרוּ אֵלֵיהֶם לֹא נוֹכַח לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר הַזֶּה לָתֵת אֶת־אֲחֵתְנוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹו עָרְלָה כִּי־חַרְפָּה הוּא לָנוּ: 7 אַךְ־בְּזֹאת נָאוֹת לָכֶם אִם תִּהְיוּ כְּמֵנוּ לְהַמְלִל לָכֶם כְּלִזְכֹּר: 8 וַנִּתְּנוּ אֶת־בְּנֹתֵינוּ לָכֶם וְאֶת־בְּנֹתֵיכֶם נִקַּח־לָנוּ וַיִּשְׁכְּנוּ אִתְּכֶם וְהִינּוּ לָעַם אֶחָד: 9 וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלֵינוּ לְהַמְלִיל וְלִקְחָנוּ אֶת־בָּתְנוּ וְהִלְכָנוּ: 10 וַיִּטְבוּ דְבָרֵיהֶם בְּעֵינֵי חֲמוֹר וּבְעֵינֵי שָׁכֶם בֶּן־חֲמוֹר: 11 וְלֹא־אָחַר הַנֶּעַר לַעֲשׂוֹת הַדָּבָר כִּי חָפֵץ בְּבַת־יַעֲקֹב וְהוּא נִכְבָּד מִכָּל בֵּית אָבִיו: 12 וַיָּבֵא חֲמוֹר וּשְׁכָם בְּנוֹ אֶל־שַׁעַר עִירָם וַיְדַבְּרוּ אֶל־אֲנָשֵׁי עִירָם לֵאמֹר: 13 הַאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ וַיִּשְׁבּוּ בְּאֶרֶץ וַיִּסְחָרוּ אֹתָהּ וְהָאֶרֶץ הַנְּהָה רַחֲבַת־יָדַיִם לַפְּנֵיהֶם אֶת־בְּנֹתָם נִקַּח־לָנוּ לְנָשִׁים וְאֶת־בְּנֹתֵינוּ נָתַן לָהֶם: 14 אַךְ־בְּזֹאת יֵאָתוּ לָנוּ הַאֲנָשִׁים לְשֹׁכֵת אֲתָנוּ לְהִזִּית לָעַם אֶחָד בְּהַמְלִיל לָנוּ כְּלִזְכֹּר כַּאֲשֶׁר הֵם נְמַלִּים: 15 מִקְנֵהֶם וּקְנִינָם וְכָל־בְּהֵמָתָם הַלֹּוא לָנוּ הֵם אַךְ נָאוֹתָהּ לָהֶם וַיִּשְׁבּוּ אֲתָנוּ: 16 וַיִּשְׁמְעוּ אֶל־חֲמוֹר וְאֶל־שָׁכֶם בְּנוֹ כְּלִיִּצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ וַיִּמְלֹו כְּלִזְכֹּר כְּלִיִּצְאֵי שַׁעַר עִירוֹ: 17 וַיְהִי בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיוֹתָם בְּאֵבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שְׂמֵעוֹן וְלוֹי אַחֵי דִינָה אִישׁ חֲרָבוֹ וַיָּבֵאוּ עַל־הָעִיר בַּטַּח וַיַּהֲרֹגוּ כְּלִזְכֹּר: 18 וְאֶת־חֲמוֹר וְאֶת־שָׁכֶם בְּנוֹ הָרְגוּ לְפִי־חָרֵב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ: 19 בְּנֵי יַעֲקֹב בָּאוּ עַל־הַחֲלָלִים וַיָּבִיזוּ הָעִיר אֲשֶׁר טִמְּאוּ אֶחָתָם: 20 אֶת־צִאֲנָם וְאֶת־בְּקָרָם וְאֶת־חֲמֹרֵיהֶם וְאֶת־אֲשֶׁר־בְּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקְחוּ: 21 וְאֶת־כָּל־חֵילָם וְאֶת־כָּל־טַפָּם וְאֶת־נְשֵׁיהֶם שָׁבוּ וַיָּבִיזוּ וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר בְּבֵית: 22 וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל־שְׂמֵעוֹן וְאֶל־לוֹי עֲבַרְתֶּם אֹתִי לְהַבְּאִישְׁנִי בִישֵׁב הָאֶרֶץ כַּכְּנַעֲנִי וּכְכַרְדִּי וְאֲנִי מֵתִי מִסָּפֵר וְנֹאסְפוּ עָלַי וְהַכּוּנִי וְנִשְׁמַדְתִּי אֲנִי וּבֵיתִי: 23 וַיֹּאמְרוּ הַכּוּזָנִה יַעֲשֵׂה אֶת־אֲחֹתְנוּ: 24

המקום אשר דבר אתו שם אלהים בית-אל:
 ויסעו מבית אל ויהי-עוד כברת-הארץ לבוא
 אפרתה ותלד רחל ותקש בלדתה: ויהי
 בהקשתה בלדתה ותאמר לה המילדת אל-תיראי
 פיגם-זה לך בן: ויהי בצאת נפשה פי מתה
 ותקרא שמו בן-אונן ואביו קרא-לו בנימין: ותמת
 רחל ותקבל בדרך אפרתה הוא בית לחם: ויצב
 יעקב מצבה על-קברתה הוא מצבת קברת-רחל
 עד-היום: ויסע ישראל ויט אהלה מהלאה
 למגדל-עדר: ויהי בשפן ישראל בארץ ההוא
 וילד ראובן וישפב את-בלחה פילגש אביו וישמע
 ישראל פ ויהיו בני-יעקב שנים עשר: בני לאה
 בכור יעקב ראובן ושמעון ולוי ויהודה ויששכר
 וזבולון: בני רחל יוסף ובנימן: ובני בלחה
 שפחת רחל דן ונפתלי: ובני זלפה שפחת לאה
 גר ואשר אלה בני יעקב אשר ילד-לו בפדן ארם:
 ויבא יעקב אל-יצחק אביו ממרא קרית הארבע
 הוא חברון אשר-גר-שם אברהם ויצחק: ויהיו
 ימי יצחק מאת שנה ושמונים שנה: ויגוע יצחק
 וימת ויאסף אל-עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו
 עשו ויעקב בניו: פ לו ואלה תלדות עשו הוא
 אדום: עשו לקח את-נשיו מבנות פנען את-עדה
 בת-אילון החתי ואת-אהליבמה בת-ענה בת-
 צבעון החוי: ואת-בשמת בת-ישמעאל אחות
 נביות: ותלד עדה לעשו את-אליפז ובשמת ילדה
 את-רעואל: ואהליבמה ילדה כתיב את-יעיש קרי את-
 יעיש ואת-יעלם ואת-קרחה אלה בני עשו אשר
 ילדו-לו בארץ פנען: ויקח עשו את-נשיו ואת-בניו
 ואת-בנותיו ואת-פל-נפשות ביתו ואת-מקנהו ואת-
 פל-בהמתו ואת פל-קנינו אשר רכש בארץ פנען
 וילך אל-ארץ מפני יעקב אחיו: כיהיה רכושם
 רב משבת יחדו ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת
 אתם מפני מקניהם: וישב עשו בהר שעיר עשו
 הוא אדום: ואלה תלדות עשו אבי אדום בהר

שעיר: אלה שמות בני-עשו אליפז בן-עדה אשת
 עשו רעואל בן-בשמת אשת עשו: ויהיו בני
 אליפז תימן אומר צפו וגעתם וקנו: ותמנעו
 היתה פילגש לאליפז בן-עשו ותלד לאליפז את-
 עמלק אלה בני עדה אשת עשו: ואלה בני
 רעואל נחת וזרח שמה ומוזה אלה היו בני בשמת
 אשת עשו: ואלה היו בני אהליבמה בת-ענה
 בת-צבעון אשת עשו ותלד לעשו כתיב את-יעיש
 קרי את-יעיש ואת-יעלם ואת-קרחה: אלה אליפז
 בני-עשו בני אליפז בכור עשו אלוף תימן אלוף
 אומר אלוף צפו אלוף קנו: אלוף קרח אלוף
 געתם אלוף עמלק אלה אליפז אליפז בארץ אדום
 אלה בני עדה: ואלה בני רעואל בן-עשו אלוף
 נחת אלוף זרח אלוף שמה אלוף מוזה אלה אליפז
 רעואל בארץ אדום אלה בני בשמת אשת עשו:
 ואלה בני אהליבמה אשת עשו אלוף יעיש אלוף
 יעלם אלוף קרח אלה אליפז אהליבמה בת-ענה
 אשת עשו: אלה בני-עשו ואלה אלופיהם הוא

אדום: ס

נקודות משיחות קודש ~ (רשימות יב עמ' 19)

עשו הוא אדום (לו, א)

כתיב "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך", והיא מצוה,
 שפן מלאכה זו מכבדת ומזככת את העולם. ברם, החיית ומ'קאד'
 במלאכה זו היא דבר שלילי. והוא ענין דם נדה, שרומז על
 רתיחת הדם באפן בלתי רצוי (ולכן דוקא מראה אדם מטמא).
 ורתיחה זו באה מ'עשו הוא אדום", שנקרא בן על שם "האדם
 האדם הנדה". (וראה לקוטי לוי יצחק לזח"ג עמ' שנט, שד' ימי
 נדה הם כמו ז' מלכי אדום).

שביעי אלה בני-שעיר החרי וישיב הארץ לוטן
 ושוכל וצבעון וענה: ודרשון ואצר ודישן אלה
 אלופי החרי בני שעיר בארץ אדום: ויהיו בני-
 לוטן חרי והימם ואחות לוטן תמנע: ואלה בני
 שובל עלון ומנחת ועיבל שפו ואונם: ואלה
 בני-צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את-
 הימם במדבר ברעתו את-החמרים לצבעון אביו:
 ואלה בני-ענה דשן ואהליבמה בת-ענה: ואלה

(רבה)

ה'אוֹצְרוֹת' הם ברור נצוצות הקדושה של גלות אֲדוֹם, שהיא מטרת גלות זו. והנה, אף כחג הגאֹלה י"ט כסלו מצינו פֵּעֵלָה והשפעה על אמות העולם: רבנו הזקן כותב "הפליא ה' והגדיל לעשות... בעיני כל השרים וכל העמים אשר בכל מדינות המלך". ומבאן למדים על דבר החיוב להשתדל להשפיע על אמות העולם לקיים מצוות שנצטוו בני נח, כפסק דין הרמב"ם (הלכות מלכים ס"ח).

חצי קדיש

וּתְגַדֵּל וּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא כְרַעוּתָהּ וּנְמִלִּיד מְלַכּוּתָהּ, וְנִצְמַח פּוּרְקָנָהּ וּיְקַרֵּב מְשִׁיחָה. אַמֵּן בְּחַיִּיכוּן וּבְיוֹמֵיכוּן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶנְלָא וּבְזִמְנֵי קָרִיב וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. וְיַתְבָּרַךְ יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. וְיַתְבָּרַךְ, וְיַשְׁתַּבַּח, וְיַתְפָּאֵר, וְיַתְרוֹמֵם, וְיַתְנַשֵּׂא, וְיַתְהַדַּר, וְיַתְעַלֶּה, וְיַתְהַלֵּל, שְׁמֵהּ דְקַדְשָׁא בְרִיד הוּא. אַמֵּן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַבְתָּא וְשִׁירְתָּא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְאִמְרוּן בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אַמֵּן: אַמֵּן

מפסיר מ'ואלה שמות אלופי עשו למשפחתם למקמתם בשמתם אלוף תמנע אלוף עלוה אלוף יתת: מ'אלוף קנו אלוה תימן אלוה מבצר: מ'אלוף מגדיאל אחזתם הוא עשו אבי אדום: בארץ אחזתם הוא עשו אבי אדום:

פפפ קנ"ד פסוקים. קליט"ה סימן.

בְּנֵי דִישָׁן חֲמִידוֹ וְאִשְׁפָּן וְיִתְרוֹ וּכְנָן: מ' אֱלֹה בְּנֵי־דִישָׁן עוֹן וְאִרְן: מ' אֱלֹה אֱלוֹפֵי הַחַרְי אֱלוֹף לוֹטֵן אֱלוֹף שׁוֹבֵל אֱלוֹף צַבְעוֹן אֱלוֹף עֵנָה: מ' אֱלוֹף דִישָׁן אֱלוֹף אֶצֶר אֱלוֹף דִישָׁן אֱלֹה אֱלוֹפֵי הַחַרְי לְאֶלְפֵיהֶם בְּאַרְץ שַׁעִיר: פ' מ' וְאֱלֹה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מְלָכוּ בְּאַרְץ אֲדוֹם לְפָנֵי מֶלֶךְ־מֶלֶךְ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל: מ' וּמֶלֶךְ בְּאֲדוֹם בָּלַע בְּזַבְעוֹר וְשֵׁם עִירוֹ דִּנְהַבָּה: מ' וַיִּמַּת בָּלַע וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו יוֹכֵב בְּזֶזְרַח מִבְּצָרָה: מ' וַיִּמַּת יוֹכֵב וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו חֲשֵׁם מֵאַרְץ הַתִּימָנִי: מ' וַיִּמַּת חֲשֵׁם וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו הֲדַד בְּזַבְרַד הַמִּפְּהָ אֶת־מִדּוֹן בַּשָּׂדֶה מוֹאֵב וְשֵׁם עִירוֹ עוֹיִת: מ' וַיִּמַּת הֲדַד וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו שַׁמְלָה מִמִּשְׁרָקָה: מ' וַיִּמַּת שַׁמְלָה וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו שְׂאוּל מִרְחֹבוֹת הַנֶּהֱרָ: מ' וַיִּמַּת שְׂאוּל וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו בַּעַל חֲנָן בְּזַעֲכָבוֹר: מ' וַיִּמַּת בַּעַל חֲנָן בְּזַעֲכָבוֹר וּמֶלֶךְ תַּחֲתָיו הֲדַד וְשֵׁם עִירוֹ פָּעוֹ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ מְהִיטְבָּאֵל בְּתִמְטַרְד בַּת מִי זְהָב: מ' וְאֱלֹה שְׁמוֹת אֱלוֹפֵי עֵשׂוֹ לְמִשְׁפַּחְתָּם לְמִקְמַתָּם בְּשַׁמְתָּם אֱלוֹף תִּמְנַע אֱלוֹף עֲלוֹה אֱלוֹף יִתַּת: מ' אֱלוֹף אֶהְלִיבְמָה אֱלוֹף אֱלֹה פִּינֹן: מ' אֱלוֹף קִנּוֹ אֱלוֹף תִּימָן אֱלוֹף מִבְּצָר: מ' אֱלוֹף מִגְדִּיאֵל אֱלוֹף עִירָם אֱלֹה | אֱלוֹפֵי אֲדוֹם לְמִשְׁבַּתָּם בְּאַרְץ אַחְזָתָם הוּא עֵשׂוֹ אָבִי אֲדוֹם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ"ט א ענ" 109)

אלוף עירם (לו, מג)

שהוא עתיד לערם תסוריות (אוֹצְרוֹת) לְמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ (בְּרֵאשִׁית

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטר במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עֲזַחִיִּים הֵיךְ לַמְּחֻזְקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָהּ, בְּשִׂמְלֹה עֵשֶׂר וְכַבּוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויגדיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נֶגַד הַתּוֹפֵר, שִׁמְקוֹם הַתּוֹפֵר יִהְיֶה בְּאִמְצַע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחנות של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנַבִּיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנַבִּיאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליוזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרה לפרשת וישלח לקריאה בציבור ולשמו"ת בעובדיה פרק א

א חֲזוֹן עַבְדֶּיךָ כִּה־אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לְאֲדוֹם שְׁמוּעָה שְׁמַעְנוּ מֵאֵת יְהוָה וְצִיר בְּגוֹיִם שִׁלַּח קוֹמוֹ וּנְקוּמָה עָלֶיךָ לְמַלְחָמָה: **ב** הִנֵּה קָטַן נִתְתִּיךָ בְּגוֹיִם בְּזוּי אַתָּה מְאֹד: **ג** זְדוֹן לְבָבְךָ הַשִּׁיאִךָ שְׁכַנִּי בְּחַגְוֵי־סַלַע מְרוֹם שְׁבַתּוֹ אָמַר בְּלִבּוֹ מִי יוֹרִידֵנִי אֶרֶץ: **ד** אִם־תִּגְבִּיחַ בְּנֶשֶׁךְ וְאִם־בֵּין פּוֹכְבִים שִׁים קִנְיָךְ מִשָּׁם אֹרִיךְ נֶאֱסִי־יְהוָה: **ה** אִם־נִגְנְבִים בָּאוּ־לְךָ אִם־שׂוֹדְדֵי לֵילָה אֵיךְ נִדְמִיתָה הֲלוֹא יִגְנְבוּ דַיִם אִם־בְּצָרִים בָּאוּ לְךָ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ עֲלֵיךָ: **ו** אֵיךְ נִחַפְּשׂוּ עֵשׂוּ נִבְעוּ מִצְּפָנָיו: **ז** עַד־הַגְּבוּל שִׁלְחוּךָ כָּל אַנְשֵׁי בְרִיתְךָ הַשִּׁיאִיךָ יִכְלוּ לְךָ אַנְשֵׁי שְׁלֹמֶךָ לְחִמּוֹךְ יִשְׁמֹוּ מְזוֹר תַּחְתִּיךָ אֵין תְּבוּנָה בּוֹ: **ח** הֲלוֹא בַיּוֹם הַהוּא נֶאֱסִי־יְהוָה וְהִאֲבִדְתִּי חַכְמִים מְאֹדוֹם וְתְבוּנָה מִתֵּר עֵשׂוּ: **ט** וְחַתּוֹ גְּבוּרִיךָ תִּימָן לְמַעַן יִפְרֹת־אִישׁ מִתֵּר עֵשׂוּ מִקְטָל: **י** מִחֲמַם אַחִיךָ יַעֲקֹב תִּכְסֶּךָ בּוֹשָׁה וְנִכְרַת לְעוֹלָם: **יא** בַיּוֹם עָמַדְךָ מִנְּגַד בַּיּוֹם שְׁבוֹת זָרִים חִילוּ וְנִכְרָים בָּאוּ שְׁעָרָיו וְעַל־יְרוּשָׁלַיִם יָדוּ גוֹרֵל גַּם־אַתָּה פֶּאֶתֶד מֵהֶם: **יב** וְאַל־תִּרְאֵ בַיּוֹם־אַחִיךָ בַּיּוֹם נִכְרוּ וְאַל־תִּשְׁמַח לְבַנְיִי־יְהוּדָה בַּיּוֹם אֲבָדָם וְאַל־תִּגְדֵּל פִּיךָ בַּיּוֹם צָרָה: **יג** וְאַל־תִּבּוֹא בְּשַׁעֲרֵי־עַמִּי בַיּוֹם אֵידָם אֲל־תִּרְאֵ גַם־אַתָּה בְּרַעְתּוֹ בַּיּוֹם אֵידוֹ וְאַל־תִּשְׁלַחְנָה בְּחִילוֹ בַּיּוֹם אֵידוֹ: **יד** וְאַל־תַּעֲמֹד עַל־הַפֶּרֶק לְהַכְרִית אֶת־פְּלִיטָיו וְאַל־תִּסְגֵּר שְׂרִידָיו בַּיּוֹם צָרָה: **טו** פִּיר־קְרוֹב יוֹם־יְהוָה עַל־כָּל־הַגּוֹיִם כֹּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה לְךָ גְּמֻלָּךְ יָשׁוּב בְּרֹאשְׁךָ: **טז** כִּי כֹאֲשֶׁר שְׁתִּיתֶם עַל־הַר קָדְשִׁי יִשְׁתּוּ כָּל־הַגּוֹיִם תִּמְיֹד וְשָׁתוּ וְלָעוּ וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ: **יז** וּבַתֵּר צִיּוֹן תִּהְיֶה פְּלִיטָה וְהָיָה קֹדֶשׁ וִירֵשׁוּ בֵּית יַעֲקֹב אֵת מוֹרְשֵׁיהֶם: **יח** וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִכָּה וּבֵית עֵשׂוֹ לְקֶשׁ וְדִלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא־יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשׂוֹ כִּי יְהוָה דִּבֶּר: **יט** וִירֵשׁוּ הַגְּבֹב אֶת־הַר עֵשׂוֹ וְהַשְׁפִּילָה אֶת־פְּלִשְׁתִּים וִירֵשׁוּ אֶת־שָׂדֵה אֶפְרַיִם וְאֵת שָׂדֵה שְׁמֶרוֹן וּבְנִימָן אֶת־הַגְּלָעָד: **כ** וּגְלַת הַחֵלֶה־הָיָה לְבַנְיָיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פְּנִיעִנִים עַד־צָרְפַת וּגְלַת יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר בְּסַפְרָה יִרְשׁוּ אֵת עָרֵי הַגְּבֹב: **כא** וְעָלוּ מוֹשְׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת־הַר עֵשׂוֹ וְהִיתָה לְיְהוָה הַמְּלוֹכָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלְּךָ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק: נְאֻמָּן, אַתָּה
הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל
מִלְּךָ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה בְּיַמֵּינוּ.
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָהּ:

שְׁמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְתֵּיהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה
יָבוֹא וַיַּגֵּל לַפָּנּוּ, עַל כְּסֹאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד אַחֵרִים אֶת
כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשֶׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי,
מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכַבּוֹד וְלִתְפָאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
כל ליל רביעי, אור לי"ד כסלו

אגרות קודש

ב"ה, ז' טבת, ה'תש"כ
ברוקלין, נ.י.

כבוד המשתתפים במסיבת חנוכה בכפר ארגנטינה אשר בארצנו הקדושה
תבנה ותכונן במהרה בימינו על ידי משיח צדקנו
ה' עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

בנועם נודעתי מהתועדותם בימי חנוכה, אשר בודאי, כבכל קבוץ בני ישראל החרדים לדבר ה',
נשמעו דברי תורה, ובאופן שיביאו הדיבורים לידי מעשה, ז.א.

להוספה בתורה ומצות, במשך כל השנה הבאה לאחרי זה...

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת וישלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

שבת יציאת	שבת כניסת	צאת הכוכבים		שקיעה הנראית		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
								ש	א	ש	א			
17:17	16:21	17:07	17:07	16:41	16:42	9:45	9:42	8:52	8:49	8:20	8:16	6:18	6:13	באר שבע (ח)
17:13	16:07	17:03	17:04	16:37	16:38	9:45	9:42	8:53	8:49	8:21	8:17	6:21	6:16	חיפה (ח)
17:14	16:00	17:06	17:06	16:40	16:41	9:43	9:40	8:50	8:46	8:19	8:15	6:16	6:11	ירושלים (ח)
17:16	16:19	17:04	17:05	16:39	16:39	9:46	9:43	8:54	8:50	8:21	8:18	6:21	6:16	תל אביב (ח)
16:55	15:49	16:40	16:43	16:07	16:11	10:14	10:10	9:30	9:25	8:58	8:53	7:20	7:12	אוסטריה, וינה (ח)
21:13	20:11	20:59	20:53	20:30	20:24	10:41	10:40	9:27	9:27	8:55	8:55	5:48	5:50	אוסטרליה, מלבורן (ק)
16:51	15:57	16:47	16:49	16:14	16:18	10:15	10:11	9:30	9:25	8:57	8:53	7:17	7:10	אוקראינה, אודסה (ח)
16:19	15:24	16:15	16:18	15:42	15:45	9:48	9:44	9:04	8:59	8:32	8:27	6:54	6:46	אוקראינה, דונייצק (ח)
16:28	15:33	16:24	16:27	15:50	15:54	10:00	9:56	9:16	9:11	8:44	8:39	7:07	6:59	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
16:46	15:50	16:42	16:46	16:08	16:12	10:28	10:24	9:46	9:40	9:13	9:08	7:41	7:32	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
16:40	15:43	16:36	16:39	16:00	16:05	10:21	10:17	9:38	9:33	9:06	9:01	7:33	7:25	אוקראינה, קייב (ח)
17:31	16:27	17:16	17:19	16:45	16:48	10:40	10:36	9:54	9:49	9:22	9:17	7:40	7:32	איטליה, מילאנו (ח)
18:41	17:57	18:37	18:35	18:15	18:13	9:58	9:56	8:55	8:53	8:25	8:23	5:51	5:49	אקוודור, קיטו (ח)
20:36	19:35	20:22	20:16	19:54	19:49	10:18	10:17	9:05	9:05	8:32	8:32	5:31	5:33	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:44	20:49	21:40	21:33	21:08	21:02	11:02	11:01	9:45	9:46	9:15	9:15	6:00	6:03	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
17:18	16:28	17:14	17:16	16:46	16:48	10:17	10:14	9:28	9:24	8:56	8:52	7:05	6:59	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:14	16:15	17:02	17:04	16:33	16:35	10:08	10:04	9:19	9:15	8:47	8:43	6:57	6:51	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:14	16:15	17:01	17:03	16:32	16:34	10:08	10:05	9:20	9:15	8:48	8:43	6:58	6:52	ארה"ב, גרסי סיטי (ח)
17:47	16:47	17:34	17:36	17:05	17:07	10:46	10:42	9:58	9:53	9:26	9:22	7:38	7:31	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:00	17:07	17:50	17:50	17:25	17:25	10:24	10:21	9:31	9:28	8:59	8:56	6:56	6:52	ארה"ב, הווסטן (ח)
17:24	16:30	17:14	17:15	16:47	16:49	9:59	9:56	9:07	9:04	8:36	8:32	6:37	6:31	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:06	17:14	17:56	17:56	17:32	17:32	10:21	10:18	9:27	9:24	8:55	8:51	6:48	6:44	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:08	16:07	16:54	16:56	16:25	16:27	10:05	10:01	9:16	9:12	8:44	8:40	6:56	6:50	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
17:06	16:08	16:55	16:57	16:25	16:28	10:03	9:59	9:15	9:10	8:44	8:39	6:54	6:47	ארה"ב, שיקאגו (ח)
19:31	18:44	19:27	19:23	19:03	18:59	10:07	10:05	8:59	8:58	8:30	8:29	5:41	5:40	בוליביה, לה-פס (ח)
17:34	16:23	17:16	17:20	16:40	16:45	11:07	11:03	10:25	10:19	9:52	9:47	8:22	8:13	בלגיה, אנטוורפן (ח)
17:36	16:26	17:19	17:23	16:43	16:48	11:06	11:02	10:23	10:18	9:52	9:46	8:19	8:11	בלגיה, בריסל (ח)
19:18	18:27	19:10	19:05	18:45	18:41	9:38	9:37	8:29	8:28	7:58	7:57	5:06	5:06	ברזיל, ס. פאולו (ק)
19:03	18:12	18:55	18:51	18:31	18:26	9:25	9:23	8:16	8:15	7:45	7:44	4:54	4:54	ברזיל, ריו דה ז'נרו (ק)
16:52	15:41	16:35	16:39	15:59	16:03	10:25	10:20	9:42	9:37	9:11	9:06	7:40	7:31	בריטניה, לונדון (ח)
16:54	15:40	16:36	16:40	15:57	16:03	10:37	10:32	9:56	9:50	9:24	9:19	7:58	7:49	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
16:40	15:42	16:36	16:40	15:59	16:04	10:33	10:28	9:51	9:46	9:19	9:14	7:51	7:42	גרמניה, ברלין (ח)
17:09	16:13	17:05	17:09	16:30	16:35	10:47	10:43	10:04	9:59	9:33	9:28	7:58	7:50	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:24	18:36	19:20	19:15	18:54	18:50	9:37	9:35	8:26	8:26	7:56	7:55	5:00	5:00	דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:29	17:44	18:25	18:25	18:02	18:02	10:35	10:32	9:38	9:36	9:06	9:03	6:53	6:50	הודו, בומביי (ח)
18:28	17:42	18:24	18:23	18:00	18:00	10:30	10:27	9:33	9:30	9:01	8:58	6:47	6:43	הודו, פונה (ח)
16:35	15:40	16:31	16:34	15:58	16:01	10:03	9:59	9:18	9:13	8:46	8:41	7:08	7:00	הונגריה, בודפשט (ח)
17:12	16:22	17:08	17:10	16:39	16:41	10:16	10:13	9:28	9:24	8:56	8:51	7:07	7:00	טורקיה, איסטנבול (ח)
17:41	16:51	17:37	17:38	17:09	17:10	10:34	10:31	9:45	9:41	9:12	9:08	7:19	7:13	יוון, אתונה (ח)
16:56	16:02	16:52	16:55	16:19	16:23	10:24	10:20	9:39	9:34	9:06	9:01	7:28	7:20	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבוע פרשת וישלח בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:43	6:47	9:01	9:04	9:31	9:34	10:29	10:31	18:04	18:05	18:28	18:28	17:47	18:32
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	5:44	5:41	8:56	8:55	9:29	9:28	10:45	10:45	20:50	20:57	21:22	21:29	20:41	21:33
נפאל, קטמנדו (ח)	6:26	6:31	8:36	8:39	9:06	9:10	10:01	10:04	17:15	17:14	17:39	17:39	16:56	17:43
סינגפור, סינגפור (ח)	6:47	6:49	9:15	9:17	9:47	9:50	10:49	10:51	18:56	18:58	19:18	19:20	18:39	19:24
פולין, ורשא (ח)	7:09	7:18	8:43	8:48	9:14	9:20	9:57	10:01	15:36	15:31	16:12	16:08	15:14	16:12
פרו, לימה (ח)	5:31	5:32	8:08	8:10	8:41	8:43	9:46	9:48	18:20	18:23	18:43	18:46	18:05	18:50
צרפת, ליאון (ח)	7:50	7:57	9:35	9:40	10:07	10:11	10:54	10:57	17:05	17:02	17:36	17:34	16:44	17:47
צרפת, פריז (ח)	8:11	8:19	9:51	9:56	10:22	10:27	11:07	11:11	17:04	17:00	17:37	17:34	16:43	17:49
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:38	5:41	8:09	8:11	8:39	8:41	9:40	9:43	17:49	17:50	18:11	18:13	17:32	18:17
קנדה, טורונטו (ח)	7:21	7:27	9:09	9:13	9:40	9:45	10:28	10:32	16:48	16:46	17:18	17:16	16:28	17:29
קנדה, מונטריאול (ח)	7:03	7:11	8:48	8:53	9:20	9:25	10:07	10:11	16:19	16:16	16:50	16:47	15:58	17:01
קפריסין, לרנקה (ח)	6:28	6:34	8:25	8:29	8:58	9:02	9:50	9:53	16:36	16:35	17:03	17:02	16:17	17:06
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:42	9:52	11:09	11:15	11:40	11:46	12:21	12:26	17:43	17:37	18:22	18:17	17:20	18:21
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:19	9:29	10:45	10:51	11:15	11:22	11:56	12:00	17:14	17:08	17:54	17:48	16:51	18:07
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:37	8:44	10:18	10:23	10:50	10:55	11:36	11:40	17:39	17:36	18:11	18:08	17:18	18:12
שווייץ, ציריך (ח)	7:40	7:47	9:23	9:28	9:54	9:59	10:40	10:44	16:46	16:42	17:18	17:15	16:25	17:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:20	6:23	8:38	8:40	9:10	9:13	10:08	10:11	17:50	17:51	18:12	18:14	17:33	18:18

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:
יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפרך פלאיב ואורב ולסטים וחיית רעות בדרך ומפלפורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

Dvar Malchus
Issue # 00349
25/11/2012

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

P.P.

שולם

1949

תל אביב